Fenimoras Kuperis

Prerijos

Fenimoras Kuperis

Prerijos

VALSTYBINĖ GROŽINĖS LITERATŪROS LEIDYKLA
VILNIUS * 1961

The Prairie
by James Fenimore Cooper
New York, 1957

Vertė
L. VANAGIENĖ

Ф. КУПЕР
ПРЕРИЯ
На литовском языке

Redaktorė *R. Zagorskienė*
Viršelis dail. *J. Banaičio*
Techn. redaktorius *D. Jakubonis*
Korektorė *V. Ražinskienė*

Pasirašyta spaudai 1961.XI.29. Leidinio Nr. 3366. Tiražas 25 000 (1—15 000) egz. Popierius 84×108 1/32 — 6 pop. l. = 19,68 sp. l.; 21,2 leid. l. Spausdino Valstybinė V. Kapsuko-Mickevičiaus v. spaustuvė Kaune, Lenino pr. 23.
Užsak. Nr. 1711. Kaina 74 kp

7—11

AUTORIAUS ŽODIS

Daugybė išmoningų teorijų buvo sukurta, aiškinant geologinę sandarą tos Amerikos Sąjungos dalies, kuri tiesiasi nuo Aleganų iki Uolinių kalnų. Šis milžiniškas kraštas — ištisa lyguma. Gali eiti 1500 mylių iš rytų į vakarus ir 600 mylių iš šiaurės į pietus ir beveik niekur nerasi aukštumos, kurią būtų galima pavadinti kalnu. Net ir kalvų ten nėra, nors šio krašto paviršiaus didesnė dalis banguota. Savotiškas prerijų banguotumas aprašomas pirmuose šio veikalo puslapiuose.

Mes turime pagrindą manyti, kad teritorija, kurią dabar sudaro Ohajo, Ilinoiso, Indianos bei Mičigano valstijos, o taipogi žymi dalis krašto į vakarus nuo Misisipės, kadaise buvo po vandeniu. Minėtose valstijose dirvožemis nuosėdinio pobūdžio; ten sutinkamų atskirų uolų kilmė neleidžia paneigti nuomonės, jog į dabartinę vietą uolos bus atneštos slenkančių ledynų. Pagal tą teoriją didieji ežerai kadaise buvę gilūs duburiai milžiniškame gėlo vandens plote. Būdami pernelyg gilūs, jie neišdžiūvo, net iškilus žemei.

Reikia prisiminti, kad prancūzai, viešpataudami Kanadoje ir Luizianoje, pretendavo į visą aukščiau minėtą teritoriją. Prancūzų medžiotojų bei pionierių būriai pir-

mieji susidūrė su laukiniais šio krašto gyventojais, ir patys ankstyviausi rašytiniai dokumentai, kuriuos turime apie šias bekraštes lygumas, priklauso prancūzų misionierių plunksnai. Šit kodėl toje Amerikos dalyje vartojama nemaža prancūzų kalbos žodžių ir išliko nemaža tos kalbos pavadinimų. Kai nuotykių ieškotojai, pirmą kartą įsiskverbę į šias dykvietes, miškingų plotų viduryje išvydo neaprėpiamas lygumas, apaugusias vešlia žole, jie, žinoma, pavadino jas pievomis. O kai įkandin prancūzų atėję anglai rado tą pačią gamtos keistenybę, kontinente dar niekuomet nematytą ir pavadintą vardu, kuris jų pačių kalboje neturėjo jokios prasmės, jie paliko šioms pievoms jau prigijusį vardą. Tokiu būdu žodis „prerijos“ [1] pateko į anglų kalbą.

Amerikos prerijos yra dvejopos. Vienos plyti į rytus nuo Misisipės ir užima, palyginti, nedidelį plotą, tačiau jos gana derlingos ir iš visų pusių apsuptos miškų. Šios prerijos puikiai tinka žemdirbystei, todėl jose greitai įsikūrė žmonės. Naujakurių gausu Ohajo, Mičigano, Ilinoiso, Indianos valstijose. Čia beveik nėra miškų ir vandenų, todėl žmonių gyvenimas buvo labai sunkus, kol jie rado būdus šiems gamtos trūkumams pašalinti. Kadangi šame krašte gausu akmens anglies, o šuliniuose nepritrūksta vandens, tad emigrantų energija ir ryžtas ilgainiui nugalėjo šituos sunkumus.

Kitos pievos plyti į vakarus nuo Misisipės, tęsiasi kelis šimtus mylių nuo upės ir vadinamos Didžiosiomis prerijomis. Šis kraštas užvis labiausiai panašus į Totorių stepes. Dėl būtiniausių daiktų — vandens ir kuro — stokos didžiulė teritorija negali būti tirštai apgyvendinta. Tiesa,

---

[1] Prairie (*pranc.*) — pieva

upių čia daugybė, bet šiame krašte beveik nėra upokšnių bei šaltinių, reikalingų tiek žemės derlingumui, tiek ir žmonių patogumui.

Amerikos Didžiųjų prerijų kilmė ir atsiradimo laikas — viena didingųjų gamtos mįslių. Visa Jungtinių Valstijų, Kanados bei Meksikos žemė nuostabiai derlinga. Sunku rasti pasaulyje kitą tokį didelį kraštą, kur būtų tiek maža nenaudingos žemės, kaip apgyvendintuose Amerikos Sąjungos plotuose. Dauguma kalnų ariami, ir net prerijos šioje respublikos dalyje yra nuosėdinės kilmės. Tą patį galime pasakyti ir apie teritoriją tarp Uolinių kalnų ir Ramiojo vandenyno. Tačiau tarp derlingos žemės plotų tiesiasi plati tyrlaukių juosta — šios apysakos veiksmo vieta,— kuri tarytum užstojo kelią į vakarus besiveržiantiems Amerikos gyventojams. Nuo to laiko, kai pirmą kartą buvo išleista ši knyga, respublikos sienos pasiekė Ramųjį vandenyną, ir paskui traperį einąs naujakurys apsigyveno bekraščio vandenyno pakrantėse.

Didžiosios prerijos tapo paskutine raudonodžių susibūrimo vieta. Mohikanų, delavarų, krikų, čoktau bei čirokizų genčių palikuonims buvo lemta baigti savo dienas šiose bekraštėse lygumose. Amerikos Sąjungoje esančių indėnų skaičius nėra tiksliai žinomas: jų priskaičiuojama nuo šimto tūkstančių iki pusės milijono. Didžiuma indėnų gyvena į vakarus nuo Misisipės. Apysakoje aprašomu metu indėnai gyveno nesantaikoje.

Šioje knygoje baigiamas Odinės Kojinės gyvenimo kelias. Metų naštos slegiamas, jis iš medžiotojo bei kario tapo traperiu. Dėl kirvių poškėjimo jis paliko numylėtąsias girias, ir skaudus nusivylimas jį privertė ieškotis prieglobsčio tyrlaukiuose, kurie tiesiasi iki pat Uolinių

kalnų. Čia jis praleidžia paskutiniuosius savo gyvenimo metus ir miršta toks, koks buvo visą gyvenimą — laukinių kraštų filosofas, tikras pionierių kartos žmogus, kupinas jų nuoširdumo, neišvengęs jų silpnybių, bet be jų ydų.

PIRMAS SKYRIUS

Luiziana buvo prijungta prie Jungtinių Amerikos Valstijų 1803 m. Vos tik buvo baigti formalumai ir pripažinta naujoji valdžia, ištisi spiečiai nenuoramų, slampinėjančių Amerikos pasieniuose, smuko į tankius miškus, juosiančius dešinįjį Misisipės krantą, su tokia pat pramuštgalviška drąsa, kuri daugeliui jų buvo padėjusi iš Atlanto valstijų per didžiausią vargą prasigauti iki Upių motinos[1] rytinių krantų.

Žemutinės provincijos kolonistai ne iš karto susimaišė su savo naujaisiais tėvynainiais, tačiau kuklesni ir ne tokie skaitlingi senieji gyventojai bematant prapuolė staigios emigracijos verpete. Antplūdis iš rytų buvo naujas staigus prasiveržimas tos žmonių srovės, kuri, pasisekimo įpratinta nepaliaujamai brautis į priekį, laikinai buvo priversta sustoti. Jau buvo pamiršti ankstyvesnių žygių vargai ir pavojai, kai šiems veržliems žmonėms atsivėrė keliai į bekraščius neištirtus rajonus, kupinus tikrų ir tariamų gėrybių. Toliau visa klostėsi taip, kaip ir buvo galima laukti, kai nuotykių užgrūdintai, prie vargų pripratusiai žmonių kartai prieš akis iškilo tokia gundanti vilionė.

Tūkstančiai vyresniosios kartos žmonių iš vadinamųjų Naujųjų valstijų paliko gyvenvietes, kur buvo taip sunkiai išsikovoję sau teises, ir ėmė vesti ilgas vilkstines

[1] Taip daugelis indėnų genčių vadina Misisipę. Skaitytojui bus aiškesnė šios upės reikšmė, jeigu jis prisimins, kad Misurė ir Misisipė beveik ta pati upė. Jų ilgius sudėję, gausime beveik keturis tūkstančius mylių (*Aut. pastaba*).

savo palikuonių, gimusių ir augusių Ohajo bei Kentukio miškuose, į šalies gilumą ieškoti to, ką be poetinių puošmenų būtų galima pavadinti natūralia ir įprasta jų gyvenimo atmosfera. Tarp šių žmonių keliavo ir įžymus ryžtingas girių gyventojas, kuris pirmas buvo prasiskverbęs į žmogaus dar neliestus Kentukio miškus. [1] Garbingas patriarchas, savo gyvenime patyręs daugybę nuotykių, dabar paskutinį kartą kėlėsi į naujas sritis. Didžiulė upė atskyrė jį nuo žmonių minios, kurią aplink jį buvo subūręs jo pasisekimas, o jis pats vėl ieškojo tų gyvenimo džiaugsmų, kurie, civilizacijos sutrypti, jam buvo nebetekę prasmės.

Į tokias nuotykingas keliones žmonės dažniausiai leidžiasi iš įpročio arba klaidinami savo norų. Nedaugelis, vedami menkos vilties staigiai pralobti, skverbėsi į nepaliestos teritorijos glūdumas. Tuo tarpu daugumas emigrantų pasitenkino įsikurdami didžiųjų upių pakrantėse ir džiaugėsi gausiomis gėrybėmis, kuriomis derlingi nuosėdiniai upių kloniai atsilygina net ir už patį menkiausią žemės įdirbimą. Tokiu būdu nausėdijos kūrėsi pasakišku greičiu, ir daugelis, matę, kaip buvo prijungtas tuščias kraštas, dabar sulaukė laikų, kai tankiai apgyventa, pačių gyventojų išsidalinta lygiateisė valstija politinės lygybės pagrindais buvo priimta į nacijų sąjungą.

Su mūsų pasakojimu susiję įvykiai vyko ankstyviausiame tos epochos periode, kada žmonių energija ir išradingumas davė greitus ir reikšmingus rezultatus.

Pirmųjų metų derlius naujoje valstijoje buvo jau seniai nuimtas, ir rudens spalvos jau buvo pradėjusios marginti kur-ne-kur augančių medžių vystančius lapus, o vežimų vilkstinė, išsukusi iš sausos upokšnio vagos, patraukė tolyn kalvotais laukais, kurie mūsų aprašomosios šalies kalba vadinami banguotosiomis prerijomis. Įvairių rakandų bei padargų prikrauti vežimai, pakrikas avių bei galvijų pulkelis ir prie arklių kėblinančių tvirtų vyrų

[1] Pulkininkas B u n a s, Kentukio patriarchas. Šis garbingas ir drąsus civilizacijos pionierius devyniasdešimt antraisiais savo amžiaus metais emigravo už trijų šimtų mylių į vakarus nuo Misisipės, nes, jo nuomone, vietos, kur vienoje kvadratinėje mylioje gyvena dešimt žmonių, esančios jau per tirštai apgyventos *(Aut. pastaba).*

šiurkšti išorė ir nerūpestingi veidai,— visa tai, draugėn paėmus, bylojo, kad čia emigrantai, kurie leidžiasi į vakarus ieškoti Eldorado. Šie žmonės elgėsi ne taip, kaip kiti emigrantai: jie paliko derlingas lygumas ir vien nuotykių ieškotojams žinomais keliais prasiskverbė pro tarpeklius ir srautus, gilius liūnus ir bergždžias dykynes toli už civilizuotų gyvenviečių ribos. Priešais juos iki pat Uolinių kalnų papėdės bangavo bekraštės plynės, o užpakalyje, už daugelio mylių, putodami veržėsi drumsti ir sraunūs La Platos vandenys.

Vilkstinės pasirodymas tokioje nykioje ir atkampioje vietoje atrodė keistas, juoba kad aplinkui maža kas galėjo vilioti godų verteivą ir, gal būt, dar mažiau kas galėjo gundyti žmogų, ketinantį įsikurti neapgyventoje vietoje.

Geros žemės čia nebuvo galima tikėtis: apaugusi skurdžia prerijų žole, ji buvo kieta kaip titnagas, ratai per ją dardėjo trankiai tarsi vieškeliu; vilkstinei praėjus, nei provėžų, nei gyvulių pėdų nelikdavo nusususioje, suvytusioje žolėje, kuri buvo per karti net ir alkiui numaldyti — galvijai, vos tik jos gribštelėję, bematant dantį atkąsdavo.

Nežinia, koks buvo šių keliautojų tikslas, kokios buvo slaptos priežastys, spyrusios ieškoti tariamo prieglobsčio tokioje atkampioje ir nesaugioje vietoje, tačiau nei jų elgesyje, nei laikysenoje nebuvo matyti nerimo, sutrikimo ar būkštavimo. Keliauninkų drauge su moterimis ir vaikais buvo per dvidešimt.

Priekyje, atokiau nuo visų, žengė žmogus, kuris tiek savo povyza, tiek ir elgsena atrodė esąs būrio vadas. Tai buvo senyvas, augalotas, saulėje įdegęs vyriškis, ramaus, abejingo veido, atvangios eigasties. Jo kūnas atrodė dramblotas ir suglebęs, tačiau iš tikrųjų plačiuose jo pečiuose slypėjo neišpasakyta stiprybė. Tik retkarčiais, kai, klankindamas į priekį, susidurdavo su kokia nežymia kliūtimi, šis žmogus, paprastai toks vangus ir bejausmis, staiga atgydavo, tarytum įsiliepsnojus rusenančiai energijai. Žmogus atrodė panašus į dramblį — apsnūdusį, nerangų, tačiau baisų savo jėga. Apatinė jo veido dalis buvo šiurkšti, stambi, be išraiškos, o akyse ir kaktoje, kurią

įprasta laikyti minties buveine, atsispindėjo niekšingumas ir žemi polinkiai.

Savotišką šios žmogystos aprangą sudarė paprastos žemdirbio drapanos ir tokie odiniai drabužiai, kuriuos iš įpratimo ir dėl patogumo dėvėdavo į negyvenamas vietas keliaujantys žmonės. Dėl daugybės pigių, neskoningų papuošalų, kuriais jis buvo apsikarstęs, margas jo apdaras atrodė tikrai keistas. Vietoje įprastinio elnio odos diržo jis segėjo apšiurusią ryškių spalvų šilko juostą; raginis jo peilio kotas buvo visas nusagstytas sidabrinėmis plokštelėmis; kepurė pasiūta iš tokio minkštutėlio, tokio žvilgančio kiaunės kailio, kuriuo net ir karalienė mielai būtų pasidabinusi; nešvaraus šiurkščios vilnos apsiausto sagos buvo nulietos iš spindinčio Meksikos metalo; tuo pačiu metalu buvo apkalinėta ir puikaus raudonmedžio šautuvo buožė; įvairiose jo drabužių vietose tabalavo ne mažiau kaip trijų netikusių laikrodžių grandinėlės. Be kelionmaišio ir šautuvo, kuriuos drauge su stipriai užrišta ir rūpestingai saugoma pilnutėle šovinine bei parako ragu buvo užsimetęs ant nugaros, jis nešėsi ant peties blizgantį aštrų kirvį. Nors ir apsikrovęs, vyriškis ėjo laisvai, tarytum nieko nenešdamas.

Pridurmu už kelių žingsnių ėjo būrelis jaunuolių. Visi jie buvo beveik vienodai apsivilkę ir taip panašūs vienas į kitą bei į savo vadą, jog nesunku buvo spėti juos esant vienos šeimos nariais. Nors jauniausiasis iš jų vos tebuvo peržengęs amžių, kuris teisės kodeksuose gražiai vadinamas „pasitikėjimo amžiumi“ [1], bet ir jis buvo vertas savo protėvių, bent jau dėl aukšto ūgio.

Tarp vyrų buvo dar du visai kitokios išvaizdos keleiviai — apie juos vėliau papasakosime.

Suaugusių moterų buvo tiktai dvi, nors kartkartėmis iš pirmojo furgono šmėkšteldavo ne viena šviesiaplaukė galvelė tamsiu veideliu ir žvitriomis akelėmis, kuriose žibėjo didžiausias smalsumas. Vyresnioji — išgeltusio ir raukšlėto veido moteriškė — buvo didžiumos keliauninkų motina, o jaunesnioji — linksma, judri aštuoniolikmetė mergina. Ir jos apdaras, ir povyza, ir elgsena bylojo, kad

---

[1] Keturiolika metų.

ji priklauso kiek aukštesniam socialiniam sluoksniui, negu jos bendrakeleiviai. Antrasis furgonas buvo sandariai apgaubtas audeklu, tartum norint kuo stropiausiai paslėpti, kas vežama. Kiti vežimai buvo prikrauti prastų baldų ir įvairių daiktų, tegalėjusių priklausyti žmonėms, kurie, nepaisydami metų laiko ir nuotolio, buvo įpratę bet kada keisti savo gyvenamąją vietą.

Nei pati vežimų vilkstinė, nei jos savininkų išvaizda nieko nebūtų nustebinusi — tokių keleivių galėjai sutikti vos ne kiekvieną dieną šio neramaus, judraus krašto keliuose. Tačiau dėl aplinkos — atkampios ir keistos vietos, kur ši vilkstinė taip nelauktai atsirado,— visas būrys atrodė kiek neįprastai ir nykiai.

Beveik kas mylią keleiviams tekdavo leistis į klonius, kuriuos iš dviejų pusių juosė nedidelės nuožulnios kalvos, panašios į bangas; dėl to ir pačios prerijos vadinamos „banguotosiomis". Į kitas dvi šalis atsiverdavo ilga siaura ir nyki plynuma, vietomis apaugusi šiurkštoka, tačiau trapia augmenija. Žiūrint nuo kalvagūbrių viršaus, akį alsino įkyriai vienodas, nuobodus reginys. Žemės paviršius atrodė it okeanas, kai pradeda rimti audra ir sunkiai alsuoja neramūs vandenys,— tas pats taisyklingas bangavimas, ta pati nykuma, tokios pat bekraštės tolumos. Geologas tikriausiai pasišaipytų iš tokios naivios teorijos, tačiau žemė čia išties labai panaši į jūrą, ir poetas nesunkiai įsivaizduotų, jog viena stichija tikrai bus susidariusi iš antrosios, palaipsniui užleidusios jai savo vietą. Kurne-kur lomoje medis lyg vienišas laivas tiesė aukštyn savo nuogas šakas; jūros iliuziją dar labiau sustiprindavo miglotame horizonte pasirodąs vienas kitas gojelis, nelyginant vandenyne sala. Nereikia patyrusio skaitytojo nė įspėti, kad dėl paviršiaus monotoniškumo ir dėl to, kad keliautojai į slėnį žiūrėjo iš aukšto, nuotoliai prerijose atrodė didesni, negu iš tikro. Tačiau kai, vieną kalvą perėjus, reikia vėl kopti į kitą, vieną medžių salą pasiekus, horizonte išvysti vėl naują, tai nejučiomis ima slėgti mintis, jog teks nukeliauti begalinius tolius, kol pavyks užeiti vietą, kur net pats kukliausias žemdirbys ras, ko ieško. Tačiau emigrantų vadas drąsiai ėjo priekin vien tik pagal

saulę, ryžtingai atgręžęs nugarą civilizuotoms šalims, ir sulig kiekvienu žingsniu vis giliau, gal net nebegrįžtamai, skverbėsi į laukinių šio krašto šeimininkų valdas.

Dienai baigiantis, vado galvą, gal būt, nemokančią sudaryti nuoseklaus būsimos veiklos plano, tačiau sugebančią suprasti tai, ko reikia šią akimirką, pradėjo kvaršinti rūpestis dėl nakvynės. Užkopęs ant kalvos, kuri atrodė kiek aukštesnė už kitas, jis akimirką stabtelėjo ir įdėmiai apsidairė į šalis, bene kur pamatys gerai pažįstamus ženklus, jog čia pat yra visi trys keleiviui būtini dalykai — vanduo, kuras ir pašaras. Matyt, jo pastangos buvo bergždžios, nes kelias akimirkas tingiai, atsainiai pasižvalgęs, jis vėl ėmė sunkiais žingsniais leistis nedideliu nuolydžiu taip nerangiai, kaip į pakalnę leidžiasi gerai nupenėti gyvuliai, slegiami savo pačių svorio.

Jo pavyzdžiu tylomis pasekė ir kiti, nors jaunieji vyrai dairydamiesi parodė daugiau smalsumo, jeigu ne dėmesio. Ir žmonės, ir gyvuliai dabar jau ėjo vangiai, tad buvo aišku, jog būtinai reikia sustoti poilsio. Pavargę arkliai vos vos vilko kojas, knapsėdami per kloniuose susiraizgiusią žolę, ir tik botagas vertė juos judėti. Tą akimirką, kai visus keleivius, išskyrus patį vadovą, jau buvo apėmęs nuvargis ir visų akys, tarsi susitarus, buvo nukreiptos į priekį, būrys staiga stabtelėjo, apstulbintas netikėto reginio.

Saulė jau buvo pasislėpusi už artimiausios kalvos keteros, danguje palikusi tik ryškią šviesos juostą. Šito ugninio srauto viduryje iškilo žmogaus siluetas, kuris auksiniame fone atrodė toks ryškus, toks apčiuopiamas, jog, rodos, ranką ištiesęs, galėtum jį paliesti. Žmogysta atrodė milžiniška. Susikaupusi ir liūdna, ji stovėjo kaip tik ten, kur traukė emigrantai. Dėl siluetą supusios skaisčios šviesos negalėjai suvokti, koks ten žmogus ir kokios teisingos jo proporcijos.

Reginys padarė stiprų ir staigų įspūdį. Priešakyje einąs vyriškis stabtelėjo ir su niūriu domėsiu, greitai virtusiu prietaringa baime, įsistebeilijo į paslaptingą siluetą. Jo sūnūs, vos tik pirmajam nustebimui išblėsus, palengva susibūrė aplink tėvą; jų pavyzdžiu pasekė važnyčiotojai,

ir taip visi veikiai susispietė į nebylų apstulbusį pulkelį. Nors keleiviai reginį palaikė nežemišku, vis dėlto suspragsėjo užtaisomi šautuvai, ir keli narsesni jaunuoliai, pasiruošę šauti, atstatė savo ginklus.

— Tuoj pasiųsk berniukus! — šaižiu, neskambiu balsu šūktelėjo narsioji žmona ir motina.— Galvą guldau, kad Aza ar Abneris bematant išrūkys tą pamėklę.

— Gal ir nebloga būtų šautuvą išbandžius.— suniurzgė blausaus veido vyras, kuris bruožais ir išraiška gerokai panėšėjo į tą moteriškę; šiuos žodžius tardamas, jis nusiėmė šautuvą ir mikliai jį atstatė į priekį.— Teko girdėti, kad šimtai paunių-vilkų genties indėnų medžioja šiose plynėse. Jeigu tiesa, jie niekuomet nepasiges vieno žmogaus iš genties.

— Palaukit! — išsigandusi virpančiomis lūpomis švelniai sušuko jaunesnioji moteris.— Ne visi mūsiškiai čia. Gal būt, ten draugas.

— Kas dabar žvalgyboje? — paklausė tėvas, nepatenkintu, rūsčiu žvilgsniu permesdamas žaliūkų savo sūnų būrį.— O šautuvą nuleisk, girdi, nuleisk! — milžinišku smiliumi rodydamas į bičiulį, pridūrė jis ir padarė tokią miną, jog prieštarauti būtų buvę pavojinga.— Mano darbas dar nebaigtas. Ramiai baikime, kas mums dar liko padaryti.

Vyriškis, ką tik parodęs tokius priešiškus kėslus, matyt, suprato vadovo užuominą ir nusileido. Sūnūs, prašydami paaiškinimo, atsigręžė į merginą, ką tik taip karštai kalbėjusią, tačiau jinai, tarytum patenkinta laimėjimais, gelbstint nepažįstamąjį, jau vėl sėdėjo savo vietoje ir droviai tylėjo.

Tuo tarpu dangaus spalvos jau kelis sykius pasikeitė. Akinantis spindėjimas išblėso, dangus liko įprastas ir dulsvas; atošvaistei užgesus, vaiduokliškos žmogaus formos pasidarė natūralesnės ir pagaliau visiškai išryškėjo.

Dabar, kai visa tapo aišku, būrio vadas, gėdydamasis ilgiau gaišuoti, vėl ėmė eiti priekin, tačiau dėl atsargumo nusiėmė šautuvą ir laikė paruoštą, kad būtų patogiau jį staiga pavartoti. Tačiau šis atsargumas pasirodė nereikalingas.

Nuo tos akimirkos, kai nepažįstamojo siluetas tokiu nesuprantamu būdu tarsi iškilo tarp daugaus ir žemės, jis nepajudėjo ir neparodė nė mažiausių priešiškumo ženklų. Net jeigu nepažįstamasis būtų turėjęs piktų kėslų, gerai įsižiūrėję, keleiviai pamatė, jog vargiai jis būtų galėjęs juos įvykdyti.

Daugiau nei aštuonių dešimčių metų naštos prislėgtas senis negalėjo bauginti tokio tvirto vyro, kaip emigrantas. Nors nepažįstamasis atrodė senas, išvargęs, gal net iškamuotas, tačiau buvo matyti, jog šį vienišą žmogų sunkia ranka prislėgė ne liga, o metų našta. Jo kūnas buvo sudžiūvęs, bet neišsekęs. Jo raumenys, kadaise pasižymėję nepaprasta jėga, dabar, nors ir suvytę, dar buvo aiškiai matomi. Visas jis atrodė tarytum sužiedėjęs, ir jeigu nežinotum, koks žmogus trapus, galėtum pagalvoti, kad laikas daugiau nebeįstengs paliesti šito kūno. Žmogaus apdaras buvo iš kailių, plaukais į viršų; ant nugaros tabalavo ragas su paraku. Jis stovėjo, atsirėmęs į neįprasto ilgio šautuvą, kuris, kaip ir jo šeimininkas, buvo paženklintas ilgo amžiaus ir nuolatinio darbo.

Kai keleiviai ėmė artintis prie šios vienišos būtybės, žolėje, palei jos kojas, pasigirdo urzgimas, ir iš savo migio tingiai pakilo didelis perkaręs bedantis šuo. Jis pasipurtė ir bandė neprileisti keleivių.

— Liaukis, liaukis, Hektorai! — prašneko šeimininkas nuo senatvės kiek drebančiu balsu.— Kas tau, šuneli, žmonės, kurie traukia savais keliais?

— Svetimšali,— prabilo emigrantų vadovas,— jeigu pats gerai pažįsti šį kraštą, gal patartum keleiviui, kur rasti nakvynei tinkamą vietą?

— Nejaugi anapus didžiosios upės žmonėms jau žemės per maža? — oriai paklausė senis, tartum negirdėjęs klausimo.— Kodėl mano akys vėl regi vaizdą, kurio aš nebesitikėjau išvysti?

— Na ką gi, ten, tiesą pasakius, dar yra žemės tokiems, kurie turi pinigų ir nėra išrankūs, bet mano skoniui ten per daug žmonių prisigrūdę. Koks galėtų būti nuotolis nuo čia iki didžiosios upės?

— Medžiotojo genamas elnias neatsigaivins Misisipės vandenyse, nenubėgęs daugiau kaip penkis šimtus mylių.

— O kaip tu vadini šį kraštą?

— O kokiu vardu,— atšovė senis, reikšmingu mostu rodydamas į dangų,— pavadintumei antai aną vietą, kur plaukia debesis?

Keleivis žvilgterėjo į senį, nesupratęs jo žodžių prasmės, bet šiek tiek įtardamas, kad iš jo šaiposi, ir pasitenkino atsakęs:

— Matau, svetimšali, jog tu čia naujokas, kaip ir aš, antraip neatsisakytum patarti. Žodis juk pinigo nekaštuoja, o žmones jis kartais ir bičiuliais padaro.

— Patarimas ne dovana, o skola, kurią seniai turi grąžinti jauniesiems. Ką gi norėtumėt žinoti?

— Kur galėčiau sustoti nakvynės? Neieškau aš kokių nors patogumų, bet seni keliauninkai, tokie, kaip aš, žino, ko vertas gėlas vanduo ir gera ganykla.

— Tai eiva drauge, ir jūs rasite, ko ieškote. Ten bus beveik viskas, ką galiu pasiūlyti tose dykose prerijose.

Tai sakydamas, senis lengvai it jaunuolis persimetė per petį sunkų savo karabiną ir, daugiau netaręs nė žodžio, nuvedė keleivius per kalvą į gretimą klonį.

ANTRAS SKYRIUS

Veikiai iš daugelio gerai žinomų ženklų keleiviai suprato netoliese atrasią visa, kas jiems tuo metu būtinai reikalinga. Iš šlaito čiurleno tyras šaltinis, o jo vanduo drauge su srovelėmis iš gretimų šaltinių susiliejo į vieną upokšnį, tekantį daugelį mylių per prerijas. Jo taką žymėjo medžių guotai ir drėgnose pakrantėse vešliau želianti žolė. Čionai ir vedė nepažįstamasis, o arkliai noromis sekė, nujausdami, kad gaus pasiganyti ir pailsėti.

Pasiekęs vietą, kurią laikė tinkama nakvynei, senis sustojo ir pažvelgė į keleivius, lyg teiraudamasis, ar jie čia mato viską, ko pageidauja. Keleivių vadovas įdėmiai apsižvalgė aplinkui, nusimanančio žmogaus žvilgsniu ty-

rinėdamas vietą, tačiau ir dabar liko toks pat vangus, santūrus ir nėmaž neskubėjo.

— Na ką gi, vieta tiks,— tarė jis, matyt, patenkintas tuo, ką aplinkui matė.— Vaikai, saulė jau nusileido, sukruskit!

Jaunieji vyrai paklusnumą tėvui parodė savotišku būdu. Įsakymas — vadovas iš tiesų įsakmiai kreipėsi — buvo sutiktas pagarbiai, tačiau išklausę vaikinai nė nekrustelėjo, tik keli kirviai buvo numesti žemėn, o jų savininkai lyg apdujęę vis spoksojo į parinktą vietą. Tuo tarpu vyriausias keliauninkas, tarsi žinodamas, kas paskatina jo vaikus griebtis darbo, nusimetė nešulį bei šautuvą ir, padedamas vyriškio, kuris, kaip minėjome, pirma taip stvėrėsi ginklo, ėmė palengva kinkyti arklius.

Pagaliau vyriausias sūnus sunkiais žingsniais išėjo į priekį ir gana lengvai suvarė kirvį iki pat penties į minkštą tuopos kamieną. Akimirką jis stabtelėjo ir paniekinamai, nelyginant milžinas, matantis menką nykštuko priešinimąsi, pažiūrėjo, paskui užsimojo kirviu virš galvos — tokio grakštaus ir lengvo judesio būtų galėjęs pavydėti net fektuotojas, vartojantis tauresnį, bet mažiau naudingą ginklą,— ir beregint nukirto medį; nuo taiklaus smūgio išlakaus medžio viršūnė driokstelėjo žemėn. Kiti jaunuoliai su atsainiu smalsumu stebėjo šį darbą, kol išvydo žemėn parblokštą kamieną; tada, tarsi gavę ženklą bendram puolimui, visi kaip vienas šoko dirbti taip sutartinai ir tiksliai, jog nenusimanantis žiūrovas tikrai būtų apstulbęs. Nedidelį, tačiau visiškai ganėtiną plotą jie iškirto kruopščiai ir greitai, ir atrodė, kad ten ką tik praūžė viesulas.

Nepažįstamasis tyliai, bet įdėmiai stebėjo šį darbą. Kai medžiai vienas paskui kitą švilpdami krito žemėn, jis kiekvieną sykį liūdnu žvilgsniu pažiūrėdavo aukštyn į dangaus skliaute atsiradusį tuščią plotą ir su karčiu šypsniu nusigręždavo, kažką tyliai vapėdamas, tarytum būtų vengęs balsu pareikšti savo nepasitenkinimą. Prasiskverbęs pro būrį plušančių vaikų, užkūrusių linksmai traškantį laužą, senis prisiartino prie emigrantų vado ir pra-

dėjo atidžiai stebėti, ką šis veikė drauge su savo padėjėju — laukinės, nuožmios išvaizdos vyriškiu.

Tuodu, paleidę galvijus, kurie dabar godžiai skabė vešlius, maistingus medžių ūgius, kuitėsi prie vežimo, kaip jau sakėme, sandariai apgaubto audeklu. Nors šiame keistame vežime, kaip ir kituose be keleivių, buvo tylu, vyrai patys jį nustūmė atokiau į sausą pakilią vietą prie giraitės krašto. Čia jie atnešė kartis, matyt, nuo seno naudojamas panašiems tikslams, drūtgalius įsmeigė į žemę, o smaigalius pririšo prie lankų, ant kurių buvo užtemptas vežimo apdangalas. Tada iš vežimo ištraukė didelę sulankstytą gūnią ir užgaubė ant karčių, o kraštus kuolais prismaigstė prie žemės; tokiu būdu atsirado gana erdvi ir patogi palapinė. Paskui rūpestingu, kritišku žvilgsniu vyrai apžiūrėjo savo darbą, čia pataisė klostę, ten giliau kuolą įsmeigė ir, paėmę už grąžulo, ištraukė vežimą iš po palapinės. Išvežtas į lauką vežimas jau nebebuvo uždengtas, ir jokios kitos mantos, be kelių rykų, jame nebuvo. Šiuos daiktus vadovas pats skubiai sunešė į palapinę, tarytum ten įeiti jis vienas teturėjo teisę, o ja negalėjo pasinaudoti net artimiausias jo draugas.

Smalsumas — tai toks jausmas, kuris vienatvėje, užuot išblėsęs, dar labiau suklesti, todėl ir senasis prerijų gyventojas, stebėdamas tokią atsargią ir slaptingą ruošą, panūdo sužinoti, kas ten slypi. Jis priėjo prie palapinės ir jau buvo bepraskleidžiąs dvi klostes, norėdamas iš arčiau pažiūrėti, kas joje yra, bet tuo tarpu vyriškis, kuris jau sykį buvo pasikėsinęs į senio gyvybę, stvėrė jį už rankos ir su didele jėga šiurkščiai nustūmė nuo tos vietos, kurią šis buvo pasirinkęs savo stebėjimams.

— Yra, drauguži, tokia garbingo elgesio taisyklė,— pasakė jis ramiai, nors jo akys žvelgė nepaprastai grėsmingai,— ir kartais pravartu jos laikytis: nekišk nosies, kur nereikia.

— Į šias dykvietes žmonės retai ką nors slėptina teatveža,— atsakė senis, lyg norėdamas atsiprašyti už savo drąsą, tačiau nežinodamas kaip.— Ir aš negalvojau, kad jus įžeisiu, apžiūrėdamas jūsų vežimus.

— Man regis, jog ir patys žmonės ne dažnai čionai

atsidangina. Nors kraštas atrodo senas, bet aš nemanau, kad čia žmonių knibždėtų.

— Man atrodo, šis kraštas tokio pat senumo, kaip ir visa, ką sutvėrė viešpats, bet, kaip minėjai, gyventojų čia iš tiesų reta. Jau daugel mėnesių mano akys nematė veido, kurio spalva būtų tokia, kaip manojo. Kartoju, bičiuli, aš nieko bloga nemaniau. Aš tik norėjau sužinoti, gal kas nors už to audeklo gali man priminti praėjusius laikus.

Baigęs savo paprastą pasiaiškinimą, nepažįstamasis kukliai nuėjo į šalį, tarsi visai gerai supratęs, jog kiekvienas turi teisę naudotis savo gėrybėmis, kaimyno įkyriai netrukdomas. Matyt, šią teisingą ir išmintingą taisyklę jis buvo pasiėmęs iš savo vienišo gyvenimo įpročių. Beeidamas prie mažos emigrantų stovyklos — vieta iš tiesų tapo panaši į stovyklą,— jis išgirdo, kaip vadovas kimiu balsu garsiai sušuko:

— Elina Veid!

Mergaitė, kurią skaitytojas jau pažįsta, tuo metu drauge su kitomis triūsė prie laužo. Pašaukta ji greitai pašoko ir, vikriai it stirna prabėgusi pro senį, dingo už paslaptingosios palapinės klosčių. Nei staigus jos dingimas, nei mūsų aprašytos palapinės įruošimas, atrodo, nė kiek nenustebino kitų keleivių. Baigę kirsti, vaikinai griebėsi įvairių darbų, nors viską dirbo, kaip visuomet, vangiai: vieni nešė pašarą gyvuliams, kiti sunkioje piestoje grūdo kukurūzus košei, treti stūmė į šalį likusius vežimus ir iš jų statė lyg kokią gynybinę sieną priešais niekuo neapsaugotą stovyklą.

Veikiai darbai buvo baigti ir, tamsai pradėjus gaubti prerijas, rėklioji žiežula, be perstogės laidžiusi gerklę, bardama vaikus čia už dykinėjimą, čia už apsnūdimą, paskelbė pavojingai toli aidinčiu balsu, jog vakarienė paruošta ir metas valgyti. Kad ir koks būtų pasienio gyventojas, nevaišingumu jo neapkaltinsi. Vos tik išgirdęs šaižų savo žmonos balsą, emigrantas ėmė žvalgytis nepažįstamojo, norėdamas jį paprašyti kuklios vakarienės, kurios jie buvo taip storžieviškai kviečiami.

— Dėkoju, bičiuli,— atsakė senasis prerijų gyventojas, šiurkščiai pakviestas sėstis arčiau garuojančio puo-

do.— Nuoširdžiai dėkoju, tačiau šiandieną aš jau valgiau, be to, nesu iš tų žmonių, kurie, be saiko prisikimšdami pilvus, patys sau duobę kasa. Jeigu nori, galiu drauge pasėdėti, nes labai seniai nesu matęs savo spalvos žmonių, valgančių kasdieninę duoną.

— Vadinasi, pats jau senas gyventojas šiuose kraštuose,— greičiau patvirtino, negu paklausė emigrantas, pilna burna šveisdamas gardžią košę, išvirtą sumanios, bet grasios pačios.— Ten, žemai, žmonės šnekėjo, jog čia mažiau naujakurių, ir, reikia pripažinti, jie tiesą sakė. Išskyrus Kanados pirklius, kuriuos sutikome prie didžiosios upės, esi pirmas baltaveidis, kurį pamačiau, nukeliavęs, pagal tavo apskaičiavimą, penkis šimtus mylių.

— Nors kelerius metus išgyvenau šiame krašte, vargu ar galima mane pavadinti naujakuriu, nes neturiu pastovios gyvenamosios vietos ir retai praleidžiu daugiau nei mėnesį vienoje apylinkėje.

— Tu tikriausiai medžiotojas? — klausinėjo toliau emigrantas ir, nukreipęs akis į šalį, ėmė apžiūrinėti naujojo pažįstamo daiktus.— Ginklai neatrodo labai tinkami šiam verslui.

— Jau seni, ir jiems, kaip ir šeimininkui, galas netoli,— atsakė senis, žiūrėdamas į savo karabiną gailestingu ir meiliu žvilgsniu.— Tiesą pasakius, nedaug man jų ir bereikia. Klysti, drauguži, vadindamas mane medžiotoju. Esu tik traperis [1].

— Jeigu esi traperis, tai, drįstu sakyti, jog ir medžiotojas: tie verslai šitokiose vietose paprastai vienas su kitu susiję.

— Tuo didesnė gėda tiems, kas turi jėgų medžioti,— atsakė traperis, kurį mes ir toliau vadinsime šiuo vardu.— Daugiau nei penkiasdešimt metų po laukinius kraštus nešiojausi savo šautuvą ir nespendžiau kilpos net paukščiui, kuris sklando aukštai danguje, nekalbant jau apie žvėris, kurie išsigelbėjimui turi tik kojas.

— Aš beveik nematau skirtumo, ar žmogus grobį nusišauna, ar pasigauna spąstais,— šiurkščiai tarė niū-

---

[1] Medžiotojas, kuris gaudo žvėris spąstais (t r a p — spąstai). Dažniausiai į spąstus patenka bebrai — jie pernelyg gudrūs ir labai sunku nušauti.

rusis emigranto bičiulis.— Juk žemė sukurta žmogui, ir žmogui priklauso visi sutvėrimai.

— Man atrodo, svetimšali, kad pats, taip toli gyvendamas, per maža turi grobio,— pertraukė jį emigrantas, tarsi dėl kažkokių priežasčių norėdamas pakeisti kalbą.— Tikiuosi, kad bent kailių esi turtingesnis.

— Kam man tas grobis ir kam man tie kailiai? — ramai atsakė traperis.— Mano metų sulaukusiam žmogui tereikia truputėlio maisto ir drabužių. Kuriam galui man tas grobis? Tik prorečiais man jo šiek tiek prireikia, kad galėčiau išsimainyti į švino gabalą ar parako ragą.

— Tai pats ne iš šių kraštų būsi? — toliau kamantinėjo emigrantas, pastebėjęs, kad traperis žodį „grobis" suprato tiesiogine prasme, nors jis taip pavadino mantą, daiktus, kaip buvo įprasta kalbėti tame krašte.

— Gimiau aš pajūryje, nors didesnę savo gyvenimo dalį praleidau giriose.

Dabar visi taip pažvelgė į senį, tarsi netikėtai pamatę ką nors labai įdomų. Keli vaikinai pakartojo „pajūryje", o moteriškė, šiaip visuomet šiurkšti ir nepratusi rodytis vaišinga, tapo paslaugesnė, lyg pagerbdama savo daug keliavusį svečią. Susikaupę visi ilgokai tylėjo, kol emigrantas, kuris nė valandėlės nenustojo valgęs, vėl prabilo:

— Girdėjau, kad nuo vakarinių vandenų iki didžiosios jūros krantų kelias tolimas.

— Taip, drauguži, kelias iš tiesų vargingas. Juo keliaudamas, aš daug pamačiau ir nemaža iškentėjau.

— Nelengva žmogui šitiek kelio nueiti.

— Septyniasdešimt penkerius metus aš keliavau, ir nuo pat Hudzono nerasite vietos, kur nebūčiau valgęs savo sumedžiotos elnienos. Bet kam čia pagyromis aušinti burną? Ko verti praeitų laikų žygiai, kai dienos jau suskaičiuotos?

— Sykį ir man teko susitikti žmogų, plaukusį upe, kurią jis ką tik minėjo,— tyliai tarė vyresnysis sūnus, nepasitikėdamas savo žinojimu ir varžydamasis tiek daug mačiusio žmogaus.— Iš jo pasakojimų atrodo, kad upė nemaža ir tokia gili, jog net dideli laivai gali plaukioti.

— Taip, upė plati ir gili, ir daug gražių miestų stovi jos pakrantėse,— atsakė traperis,— bet ji tiktai upokšnis, palyginus su begalinės upės[1] vandenimis.

— Aš nelaikau upe tokio vandens srauto, kurį žmogus gali aplink apeiti,— sušuko niaurusis emigranto bendrininkas.— Tikrą upę reikia tik perplaukti, o ne apeiti iš užpakalio, kaip kad medžiotojai apeina gaudomą lokį.

— Ar buvai toli nukeliavęs ton pusėn, kur saulė leidžiasi? — pertraukė jį keleivis, tarytum norėdamas sukliudyti piktam savo draugui įsiterpti į pokalbį.— Dyklaukių juosta, kurion papuolėm, man atrodo plati.

— Gali ištisas savaites keliauti ir nieko daugiau neregėsi. Aš dažnai sau pamąstau, kad viešpats bus tą plyną prerijų juostą nutiesęs už Valstijų ribos, norėdamas įspėti žmones, kuo visą kraštą gali paversti beprotiškas miškų naikinimas. Taigi, taigi, ištisas savaites, gal net mėnesius keliausi tyrais ir nerasi nei trobelės, nei žvėries urvo. Net laukiniai žvėrys mylių mylias keliauja kitur urvų kasti. Ir nors vėjas iš rytų retai siūbteli, vis tiek man ausyse aidi, kaip poška kirviai ir drioskėja griūdami medžiai.

Senio kalba buvo rimta ir ori — amžius net ir mažiau reikšmingai kalbai teikia orumo,— ir visi klausėsi atidžiai ir nuščiuvę. Galop traperiui teko pačiam vėl pradėti šneką, ir jis ėmė klausinėti emigrantą užuolankom, kaip įprasta pasienių gyventojams.

— Tikriausiai, drauguži, nelengva buvo su vežimais bei galvijų banda pereiti upes ir taip giliai įsiskverbti į prerijas.

— Laikiausi kairiojo didžiosios upės kranto,— atsakė emigrantas,— o kai pamačiau, kad upė per smarkiai krypsta šiaurėn, mes be didelio vargo plaustu persikėlėm į kitą pusę. Tik mano pati prarado kelis glėbius vilnų, kurias būtų kitąmet nukirpusi, o mergaitėms liko melžti viena karve mažiau. Nuo šiol mes visai sėkmingai traukėme tolyn, vos ne kasdien keldamiesi per kelyje pasitaikančius upokšnius.

---

[1]Begaline upe vadinama Misisipė.

— Tur būt, jūs keliausite į vakarus, kol rasite naujsėdijai tinkamos žemės?

— Eisiu, kol kas nors mane sulaikys ar paskatins sugrįžti,— atrėžė emigrantas ir, staigiai atsikeldamas, nutraukė pokalbį.

Jo pavyzdžiu pasekė traperis ir visi likusieji. Paskui, nesivaržydami svečio, keleiviai ėmė ruoštis naktigultui. Iš nukirstų medžių viršūnių, šiurkščių naminių audeklų ir buivolų kailių jau buvo pastatytos kelios mažos palapinės, tikriau trobelės. Jos buvo kraute sukrautos kaip pakliūva, kad tik šiam sykiui būtų gerai. Į tas palapines suėjo motina su vaikais, ir tikriausiai visi bematant užmigo. Vyrai, prieš eidami gulti, dar turėjo atlikti įvairių darbų: reikėjo baigti apsaugines užtvaras, rūpestingai užgesinti laužus, pašerti gyvulius, paskirti nakčiai sargyba.

Užtvarą jie pastatė, atitempę kelių medžių kamienus ir suguldę juos tarp vežimų. Tokią pat užtvarą jie nutiesė per tuščią plota nuo vežimų iki giraitės, į kurią buvo atsirėmusi stovykla. Tokiu būdu stovykla buvo apsaugota iš trijų pusių. Ankštame plote tarp užtvarų susigrūdo visi keleiviai (neskaitant buvusių palapinėse) ir gyvuliai. Nuvargę gyvuliai džiaugėsi gavę pailsėti, tad ir neįkyrėjo šalimais gulintiems ir nedaug kuo pranašesniems žmonėms. Du vaikinai užsitaisė šautuvus, atidžiai apžiūrėjo vamzdžius ir, nuėję vienas į dešinį, antras į kairį stovyklos gala, pasislėpė giraitės šešėlyje, tačiau taip, kad matytų didelį prerijų plotą.

Traperis, atsisakęs nakvoti drauge, pavaikštinėjo aplinkui, o kai ruoša buvo baigta, niekam nė žodžio netaręs, patraukė šalin.

Pusiaunaktis dar nebuvo atėjęs. Blyškūs jauno mėnulio spinduliai, apgaulingai virpėdami, žaidė ant nesuskaičiuojamu prerijų bangų, šviesa nužerdami kalvas, o į lomas mesdami juodus šešėlius. Senis buvo įpratęs prie vienumos ir, išėjęs iš stovyklos, pats vienas patraukė į prerijų platybes, nelyginant drąsuolis laivas, kuris, palikęs uosta, leidžiasi į bekrašti vandenyną. Iš pradžių jis ėjo be tikslo ar, tikriau pasakius, ten, kur kojos nešė. Galop, užkopęs ant vieno kalvagūbrio, sustojo. Susitikimas

su keleiviais senio sieloje sukėlė prisiminimus ir minčių srautą. Jis tik dabar atsitokėjęs prisiminė savo tikrąją būklę. Vieną šautuvo galą pastatęs ant žemės, ant antrojo pats parimęs, senis valandėlę giliai mąstė, o tuo tarpu priėjęs šuo susirangė prie šeimininko kojų. Iš gilaus susimąstymo traperį pažadino duslus grėsmingas ištikimo šuns urzgimas.

— Kas nutiko, šuneli? — pažvelgęs į savo bičiulį, prašneko žmogus švelniu balsu, tarsi kalbėdamas su sau lygia būtybe.— Kas nutiko, šunyti; kas gi, Hektorai? Kam dabar bereikia tavo uoslės? Niekam, niekam ji nebetinka. Net ir elniai be baimės šėlioja mudviejų akivaizdoje, nebijodami šitokių nukaršėlių. Jie, Hektorai, savo instinktu supranta, kad mudviejų nebėra ko bijoti.

Šuo iškėlė galvą ir ilgu graudžiu inkštimu atsiliepė į savo šeimininko žodžius, paskui, paslėpęs snukį žolėje, vis dar nesiliovė inkštęs, tarsi tebešnekėdamas su tuo, kas taip gerai suprato jo bežodę kalbą.

— Suprantu, Hektorai, kad tu mane įspėji,— dėl atsargumo kiek tyliau pasakė traperis ir atidžiai apsižvalgė aplinkui.— Kas nutiko, šuneli? Sakyk aiškiau, kas gi čia?

Šuo jau tylėjo. Jis gulėjo, priglaudęs snukį prie žemės, tarytum snausdamas. Tačiau geros ir įžvalgios jo šeimininko akys netrukus tolumoje išvydo žmogaus šešėlį, neaiškioje mėnulio šviesoje slenkantį per kalnagūbrį, ant kurio jis stovėjo. Veikiai šešėlis išryškėjo, ir pasirodė lengvas, grakštus moters siluetas. Atrodė, tartum moteris dvejotų, ar verta eiti artyn. Nors tingiai besimarkstančios šuns akys ir blizgėjo mėnesienoje, jis neberodė nepasitenkinimo.

— Eikš artyn! Mes draugai! — prašneko traperis; įpratęs visuomet būti drauge su šunimi ir jausdamas juodu siejantį slaptą ryšį, senis Hektorą laikė sau lygiu.— Mes tavo draugai, ir niekas tavęs nenuskriaus.

Malonaus jo balso paskatinta ir, gal būt, rimtesnių priežasčių verčiama, moteris prisiartino ir atsistojo greta. Tada traperis pamatė, kad tai jaunoji mergina — Elina Veid, kurią skaitytojas jau pažįsta.

— Aš maniau, kad jūs būsite jau nuėjęs,— prašneko ji, baikščiai ir neramiai žvalgydamasi aplinkui.— Jie šnekėjo, kad jūs būsite nuėjęs ir kad mes niekada jūsų nebematysime. Man net nedingtelėjo, kad čia jūs.

— Tiesa, šituose tyrlaukiuose žmonių retai tepasitaiko,— tarė traperis,— bet aš drįstu tikėtis, kad vis dėlto nebūsiu dar praradęs žmogaus išvaizdos, nors ilgai buvau tik tarp žvėrių.

— O, aš žinojau, kad jūs žmogus, ir tariausi girdinti šuns inkštimą,— skubiai atsakė mergina, norėdama paaiškinti tai, ko ir pati gerai nežinojo; paskui ji staiga nutilo, tarsi išsigandusi, kad per daug pasakė.

— Aš nemačiau šunų tarp jūsų tėvo gyvulių,— tarė traperis.

— Tėvo! — karštai sušuko mergaitė.— Aš neturiu tėvo. Beveik galėčiau sakyti, kad ir draugo neturiu.

Senis susidomėjęs atsisuko, ir meilus jo žvilgsnis ją labiau guodė, negu atvira ir nuoširdi vėjų nugairinto veido išraiška.

— Tai kaipgi jūs išdrįsote vykti į tokią šalį, kur tik stipriesiems skirta keliauti? — paklausė jis.— Argi jūs nežinote, kad, persikėlusi per didžiąją upę, užpakaly palikote draugą, kuris visuomet globoja tokius, kaip jūs,— silpnus ir jaunus.

— Apie ką jūs šnekate?

— Apie įstatymus. Bloga turėti įstatymus, bet kartais, man atrodo, be jų dar blogiau. Amžius ir silpnumas protarpiais verčia mane šitaip galvoti. Taip, taip, įstatymas reikalingas, kai tenka globoti tuos, kurie neturi pakankamai išminties ir jėgos. Bet aš tikiuosi, vaikeli, kad, neturėdama tėvo, turi bent brolį?

Mergina pajuto jo klausime slypint priekaištą ir valandėlę sutrikusi tylėjo. Bet, žvilgterėjusi į malonų ir rimtą senio veidą, kai tas susidomėjęs žiūrėjo į ją, atsakė taip tvirtai ir aiškiai, kad neliko abejonės, jog ji suprato senio užuominą:

— Tesergi mane dangus nuo tokių brolių ar artimųjų, kokius jūs matėte. Bet, sakykite, seneli, ar jūs iš tikrųjų vienas gyvenate toje atkampioje vietoje, argi iš tiesų čia nieko nėra su jumis?

— Yra šimtai, gal ir tūkstančiai teisėtų šio krašto šeimininkų, kurie klajoja prerijose, tačiau mūsų veido spalvos žmonių čia nedaug.

— O, be mūsų, ar nesutikote kokio baltojo žmogaus? — pertraukė jį mergaitė, neturėdama kantrybės klausytis lėtų, apgalvotų senio aiškinimų.

— Ne, jau daugel dienų neteko matyti. Tylėk, Hektorai, tylėk! — pridūrė jis, atsiliepdamas į tylų, beveik negirdimą šuns urzgimą.— Šuo suuodžia kažką negera. Juodieji lokiai kartais dar žemiau nuo kalnų nusileidžia. Hektoras mūsų neįspėtų, jeigu čia vaikštinėtų kokie nepavojingi žvėrys. Aš dabar nebegaliu taip puikiai valdyti savo karabino, kaip kadaise, bet buvo metas, kai aš prerijose šaudžiau pačius plėšriausius žvėris; todėl tau, vaikeli, nėra ko bijoti.

Mergaitė pakėlė akis; pirmiausia, kaip visos moterys, ji pažiūrėjo į žemę prie kojų, paskui apžvelgė viską, ką tik žmogaus akis gali aprėpti, bet neatrodė, kad ji būtų išsigandusi,— ji greičiau kažko nekantravo.

Šuniui amtelėjus, abiejų žvilgsniai nukrypo į kitą pusę, ir galop jie tamsoje išvydo tą, kurio atėjimą pranešė šuo, antrą kartą sulodamas.

TREČIAS SKYRIUS

Nors traperis atrodė kiek nustebęs, kai pamatė antrą siluetą, artėjantį taip pat ne iš ten, kur emigrantai buvo įsikūrę stovyklą, o iš priešingos pusės, tačiau, būdamas pripratęs prie pavojų, nė kiek nesuglumo.

— Tai žmogus,— tarė jis,— ir jo gyslomis teka baltojo kraujas, antraip jo žingsnis būtų lengvesnis. Dėl viso pikto reikia pasiruošti, nes metisai, kurių pasitaiko sutikti šiose atkampiose vietose, net ir už tikrus laukinius nuožmesni.

Tai sakydamas, jis pakėlė karabiną ir apčiuopomis patikrino užtaisą ir titnagą. Tačiau susijaudinusi mergai-

tė virpančiomis rankomis sulaikė jį tuo metu, kai jis ėmė taikytis.

— Dėl dievo meilės tik neskubėkite! — sušuko ji.— Gal čia draugas, gal pažįstamas, gal kaimynas!

— Draugas! — pakartojo senis, atsargiai ištraukdamas iš merginos savo ranką.— Maža draugų šiame krašte, gal būt, dar mažiau, nei kur kitur, o vieta čia tiek retai apgyventa, jog sunku patikėti, kad tas, kuris eina į mus, būtų netgi pažįstamas.

— Tačiau juk nenorite pralieti jo kraujo, jei jis ir svetimas žmogus?

Traperis įdėmiai pažiūrėjo į sujaudintą, išgąstingą mergaitės veidą ir nuleido šautuvo buožę, kaip žmogus, kurio ketinimai staiga pasikeitė.

— Ne! — tarė jis ne tiek merginai, kiek pats sau.— Jos tiesa! Nedera pralieti kraują, norint išsaugoti niekam nebereikalingą gyvybę. Tegu jis eina. Mano kailiai, mano spąstai, netgi mano karabinas bus jo, jeigu jis tik panorės.

— Jis nieko neprašys, jam nieko nereikia,— atsakė mergina.— Jeigu jis doras žmogus, pasitenkins tuo, ką turi, nereikalaudamas nieko, kas jam nepriklauso.

Traperis nespėjo net nusistebėti iš nesuprantamų ir prieštaringų mergaitės žodžių, nes žmogus jau buvo per penkiasdešimt pėdų nuo tos vietos, kur juodu stovėjo. Dabar Hektoras nebežiūrėjo abejingai. Išgirdęs tolumoje žingsnius, jis pakilo iš savo šilto migio prie šeimininko kojų ir, kai nepažįstamasis buvo visai aiškiai matomas, ėmė iš lėto šliaužti prie jo, nelyginant tykojanti puma.

— Pasišaukite savo šunį! — prašneko vyras tvirtu, sodriu balsu, greičiau draugiškai, nei grėsmingai.— Aš myliu šunis ir nenorėčau sužeisti gyvulio.

— Girdi, šuneli, ką jis sako? — tarė traperis.— Šen, kvailuti! Jis tik urgzti bei loti ir begali. Eik drąsiai, bičiuli,— šuo be dantų.

Nepažįstamasis negaišo. Jis žengė pirmyn ir po valandėlės jau stovėjo greta Elinos Veid. Skubiu drąsiu žvilgsniu jis pažvelgė į ją, lyg norėdamas įsitikinti, ar ji iš tiesų ta pati mergina, o paskui skubiai ir nekantriai

pažiūrėjo į senį,— buvo matyti, kad jam labai rūpėjo, kas čia per vienas.

— Iš kokio debesio būsi nukritęs, gerasis seneli? — nerūpestingai prašneko jis, nėmaž nesivaržydamas, o laisvas jo kalbos tonas atrodė iš tikrųjų natūralus.— O gal gyveni čia, prerijose?

— Aš jau seniai gyvenu žemėje ir, tur būt, niekada dar nesu buvęs arčiau dangaus, kaip dabar,— atsakė traperis.— Mano būstas, jeigu būstu jį galima pavadinti, ne per toliausiai nuo čia. O dabar ir aš galiu nesivaržydamas paklausti, kaip pats manęs: iš kur ateini ir kur tavo namai?

— Palauk, palauk! Kai aš baigsiu, sveikas galėsi klausinėti. Ką čia medžioji mėnesienoje? Juk tokiu metu buivolų netykai?

— Kaip matai, aš grįžtu į savo vigvamą iš keliautojų stovyklos, įsikūrusios anapus kalvos. Manau, kad niekam blogo nedarau.

— Švenčiausia teisybė! O šią jauną merginą pasiėmei, kad kelią parodytų? Jinai, matyt, gerai žino, kur eiti, o pats jau nebenutuoki.

— Aš susitikau ją, kaip ir tave, visai atsitiktinai. Ištisą dešimtį metų išgyvenau šiuose dyklaukiuose ir ligi šio vakaro tokiu metu nebuvau sutikęs baltaodžio žmogaus. Jei mano buvimas jums kliudo, atleiskite man, aš eisiu savais keliais. Gal būt, kai jaunoji tavo draugė papasakos apie save, greičiau patikėsi ir manimi.

— Draugė? — sušuko vaikinas, nusiimdamas kailinę kepurę ir palengva braukdamas pirštais per savo tankius juodus garbanotus plaukus.— Jeigu mano akys kada nors anksčiau, negu šiąnakt, yra ją regėjusios, tegu...

— Liaukis, Poli! — pertraukė jį mergina, ranka užčiaupdama jam burną, ir iškilmingas vaikino tvirtinimas iš karto pasirodė esąs melas.— Šis doras senelis mūsų paslapties neišduos. Tatai matyti iš jo išvaizdos ir malonių žodžių.

— Mūsų paslapties? Elina, ar tu nepamiršai...

— Nieko nepamiršau. Nieko, ką privalau atsiminti. Tačiau aš sakau, kad, būdami drauge su šiuo geru trapeperiu, mes esame saugūs.

— Su traperiu? Argi jis traperis? Duokš ranką, tėvuk, mudviejų verslai panašūs.

— Šiame krašte maža kas tokio darbo imasi,— atsakė traperis, žvilgsniu tyrinėdamas tvirtą judrų vaikiną, kuris stovėjo nerūpestingai, tačiau grakščiai atsirėmęs į šautuvą.— Viešpaties tvarinius gaudant su tinklais ir spąstais, reikia daugiau gudrybės, negu vyriškumo, tačiau senatvėje aš priverstas ir šito griebtis. Tau ir pagal metus, ir pagal drąsą derėtų lyg ir kuo kitu verstis.

— Man? Nesu pagavęs spąstais nei vienos sėlinančios audinės, nei vienos besipliuškenančios ondatros, nors, prisipažįstu, kelis sykius pyškinau į tuos tamsiaodžius velnius, kai būtų buvę geriau ir paraką, ir šratus pataupyti. Ne, seneli, kas žeme šliaužioja, tų aš nemedžioju.

— Tad iš ko gi, bičiuli, gyveni? Maža naudos teturi žmogus šiame krašte, atsisakęs savo teisės į laukinius žvėris.

— Aš nieko neatsisakau. Jei man kelyje pasipainioja lokys, jis beregint nusikrausto į aną pasaulį. Elniai jau suuodžia mane, o buivolų, nepažįstamasis seneli, esu nudėjęs daugiau, negu garsiausias Kentukio mėsininkas papiovęs jaučių.

— Vadinasi, moki šaudyti! — tarė traperis, o jo akyse įsižiebė ugnelė.— Ar tavo ranka taikli ir akis žvitri?

— Mano ranka kaip iš plieno nulieta, o žvilgsnis greitesnis už lekiančią į elnią kulką. Norėčiau, seneli, kad dabar būtų karštas dienovidis ir virš mūsų galvų į pietus lėktų keli pulkai baltųjų gulbių ar juodaplunksnių ančių. Tu arba Elina išsirinktumėt patį gražiausią paukštį iš viso pulko, ir — prisiekiu savo garbe — po penkių minučių paukštis jau pultų strimagalviais žemyn, vieno vienintelio šūvio nudėtas. Aš niekinu šratinį šautuvą. Niekas nepasakys matęs jį mano rankose.

— Šaunus vaikinas! Iš visko matyti, kad šaunus! — tarė traperis ir atsigręžęs pritardamas pažiūrėjo į Eliną.— Turiu pasakyti, jog tavęs negalima kaltinti už tai, kad paskyrei jam pasimatymą. Sakyk, jaunuoli, ar esi kada pataikęs šuoliuojančiam elniui į tarpuragę? Hektorai, šuneli, liaukis! Vos tik jis išgirsta elnio vardą, bematant

jam kraujas užverda. Ar pataikei kada į žvėrį, darantį didelį šuolį?

— Lygiai taip galėtum klausti, ar aš esu kada valgęs. Man teko šaudyti elnius visokiausiais atvejais, tik miegančių neliesdavau.

— Taip, taip, jaunuoli, tavęs laukia ilgas, laimingas ir garbingas gyvenimas. Aš senas ir, galiu sakyti, niekam tikęs, sukiužęs, bet, jeigu man būtų leista dar sykį išsirinkti sau amžių ir vietą gyventi,— nors tokie dalykai ir nepriklauso nuo žmogaus valios,— vis dėlto, jei man būtų suteikta tokia malonė, pasirinkčiau — dvidešimt metų ir laukinius kraštus! Bet, sakyk, kurgi pats dedi kailius?

— Kailius? Kaip gyvas nesu elniui kailio nudyręs, nei žąsiai plunksnos išpešęs. Kartkartėmis nudedu kokį žvėrį maistui, tik pirštus pamiklinti norėdamas, bet, alkį numalšinęs, viską palieku prerijų vilkams. Ne, ne, aš laikausi savo verslo. Jis pelningesnis už visus kailius, kuriuos galėčiau parduoti anapus didžiosios upės.

Senis truputį pagalvojo, paskui, purtydamas galvą, pasakė:

— Tik vieną verslą žinau, kuriuo naudinga čia verstis...

Jaunuolis jį pertraukė, pakišdamas nedidelį alavinį indą, tabaluojantį ant kaklo. Atvožus dangtelį, gryniausio medaus kvapas pakuteno traperiui uoslę.

— Bičių medžiotojas! — suprato traperis. Matyt, jam ši profesija buvo žinoma, tačiau tuo pat metu jis buvo ir mažumėlę nustebintas, kad jaunuolis, iš pažiūros toks žvalus, verčiasi tokiu kukliu darbu.— Tatai pelninga prie nausėdijų, bet tokiose atkampiose vietose, man regis, daug naudos neturėsi.

— Manai, kad spiečiui reikalingas medis? Bet aš žinau, kad nereikalingas. Ir todėl atkeliavau medaus paragauti kelis šimtus mylių toliau į vakarus, negu įprasta. O dabar, kai patenkinau tavo smalsumą, gal malonėsi pasitraukti, kol aš likusią pasakojimo dalį išklosiu šiai merginai.

— Nereikia, tikrai nereikia, kad jis paliktų mus vienus! — skubiai sušuko Elina, suvokdama, kad jaunuolio

reikalavimas kiek neįprastas ir netgi netinkamas.— Tu man nieko nepasakysi, ko negalėtų girdėti visas pasaulis.

— Na ką gi, tegul mane mirtinai sugelia širšės, jeigu aš moku suvaikyti moters proto užgaidas. Man, Elina, tai vis tiek pat, ir aš galiu tučtuojau nueiti ten, kur tavo dėdė supančiojęs paleido arklius, jeigu tu gali dėde vadinti žmogų, kuris tau joks giminaitis, ir jam pasakyti savo nuomonę ar dabar, ar po metų. Tau reikia tik žodį ištarti, ir visa bus baigta, vis tiek, ar seniui tatai patiks, ar ne.

— Tu, Poli Hoveri, visuomet toks staigus ir karštas, ir aš niekada nežinau, ar esu saugi su tavimi. Kaipgi tu gali sakyti eisiąs pas mano dėdę ir jo sūnus, žinodamas, kad pavojinga išsiduoti, jog mudu būname drauge?

— Ar jis ką nors padarė, kad turėtų gėdintis? — paklausė traperis, kuris nė per colį nepasitraukė iš vietos.

— Sergėk dieve! Bet yra priežasčių, dėl kurių kaip tik dabar niekas neturi jo matyti. Todėl, tėvuk, jeigu jūs palauktumėt antai prie to žilvičio, kol aš išklausysiu, ką man Polis turi pasakyti, aš tikrai ateisiu ir, prieš grįždama stovyklon, palinkėsiu jums labos nakties.

Traperis, matyt, pasitenkino kiek miglotais Elinos paaiškinimais ir iš lėto pasitraukė į šalį. Nuėjęs tiek, jog nebegalėjo girdėti skubaus ir karšto likusių jaunuolių pokalbio, senis sustojo ir ėmė kantriai laukti, kada vėl galės prie jų prieiti. Jis vis labiau ir labiau domėjosi šiais jaunuoliais, ne tiek dėl jų tarpusavio santykių, kiek juos užjausdamas, nes nuoširdus senelis tvirtai tikėjo, kad jaunuoliai verti meilės. Senį tingiai lydėjo ištikimas šuo, kuris ir šį kartą, susirangęs prie savo šeimininko kojų, kaip paprastai, bematant užsnūdo, įsikniaubęs į tankią prerijų žolę.

Traperis buvo atpratęs matyti žmones prerijų glūdumoje, kur jam teko gyventi, todėl negalėjo atitraukti akių nuo savo pažįstamų. Į juos žiūrint, jam atbudo seniai pergyventi jausmai ir prisiminimai. Senio vaizduotėje kilo įvairūs vargingo jo gyvenimo vaizdai, keistai persipynę su savotiškų audringų džiaugsmų prisiminimais. Mintys

jau buvo nunešusios seną traperį toli į svajonių šalį, tik visai nelauktai ištikimasis šuo jį sugrąžino į tikrovę.

Šuo, kurį amžius ir negalios nesulaikomai traukė miegoti, dabar pakilo ir, išsliūkinęs iš šešėlio, krentančio nuo aukštos jo šeimininko figūros, ėmė žvalgytis po prerijas, tartum instinktas jam būtų sakęs netoliese esant dar vieną svečią. Paskui, matyt, patenkintas savo stebėjimais, grįžo į patogų guolį ir atsargiai ištiesė pavargusius sąnarius,— jis jau mokėjo save tausoti.

— Hektorai, kas gi vėl nutiko? — Traperis kalbino šunį dėl atsargumo tyliu balsu.— Kas gi, šuneli, pasakyk savo šeimininkui?

Hektoras vėl suurzgė, tačiau nesikėlė. Šuo kažką jautė ir įtarė, todėl traperis, patyręs žmogus, negalėjo likti kurčias šiems įspėjimams. Jis vėl užšnekino šunį ir, kad tas suklustų, tyliai, atsargiai švilptelėjo. O šuo, tarsi žinodamas, kad atliko savo pareigą, atkakliai tebegulėjo ir nekėlė galvos iš žolės.

— Tokio draugo perspėjimu gali pasitikėti labiau, negu žmogaus,— sušnibždėjo traperis, palengva artindamasis prie jaunuolių, kurie, įsigilinę į pokalbį, jo nepastebėjo.— Ir tik kvailas nausėdijų gyventojas nekreiptų į tai dėmesio. Vaikai,— pridūrė jis, pakankamai arti priėjęs prie savo bičiulių,— mes ne vieni šiuose nykiuose laukuose, čia ir kiti slankioja. Taigi, nors ir gėda žmonių giminei, turiu pasakyti, jog pavojus netoli.

— Jeigu čionai trainiojasi katras iš to valkatos Izmaelio slunkių,— gyvai tarė jaunasis bičių medžiotojas, o jo balsas suskambėjo grėsmingai,— jo kelionė gali baigtis greičiau, negu jis ar jo tėvas svajoja.

— Galvą guldau, jog jie visi prie vežimų,— skubiai atsakė mergaitė.— Aš pati visus juos mačiau miegant, tik du sargybiniai budėjo, bet ir tuodu turėtų būti visiškai nebe tie, jei šią akimirką nesapnuotų kalakutų medžioklės ar muštynių aikštėje.

— Greičiausiai, tėvuk, vėjas bus šuniui atnešęs stiprų kokio laukinio žvėries kvapą, ir tas dabar jį trikdo. O gal jis sapnuoja? Aš pats Kentukyje turėjau šunį, kuris, pakirdęs iš miego, dumdavo vytis jam prisisapnavusį žvėrį. Eik ir įgnybk jam ausin, kad atsitokėtų.

— Ne, ne! — atsakė traperis, purtydamas galvą, nes gerai pažino savo šunį.— Jauni miega ir sapnuoja, o seniai budi ir sergi. Šito šuns uoslė niekada nesuklaidina, ir ilgametis patyrimas man liepia klausyti jo įspėjimų.

— Ar jam niekados neteko sekti maitos?

— Turiu prisipažinti, jog kartais norėdavau jį leisti paskui plėšriuosius žvėris, nes jie godūs kaip žmonės elnienos, bet aš žinojau, kad Hektoro nesuklaidinsi. Ne, Hektoras pažįsta žmogaus elgesį ir niekuomet nenubėgs klaidingu keliu.

— A, jau žinau paslaptį! Pats išmokei šunį sekti vilką, o jo uoslė geresnė už tavo atmintį ar protą,— juokdamasis tarė bičių medžiotojas.

— Jis miegojo ištisas valandas, kai vilkai rujomis ėjo pro šalį. Vilkas galėtų ėsti iš jo dubens, ir šuo net nesuurgztų, nebent tektų varžytis dėl kąsnio; tokiu atveju Hektoras jau pareikalautų savo teisių.

— Panteros nusėlino nuo kalvų. Šiandien, saulei leidžiantis, mačiau kaip viena šoko ant sergančio elnio. Grįžk, tėvuk, pas savo šunį ir pasakyk jam, kaip yra, o po valandėlės aš...

Jį pertraukė ilgas, garsus ir gailus šuns kauksmas, kuris nakties tyloje nuskambėjo lyg kokios šmėklos rauda ir nuaidėjo per laukus, čia stiprėdamas, čia vėl pritildamas, tarytum banguodamas kaip pačios prerijos.

Traperis susikaupęs tylėjo, atidžiai klausydamas. Net ir nerūpestingasis bičių medžiotojas sutriko, išgirdęs į raudą panašius laukinius garsus. Po valandėlės traperis švilpterėjęs pasišaukė šunį, paskui kreipėsi į jaunuolius rimtai, kaip, jo nuomone, šią akimirką ir derėjo kalbėti.

— Kas mano, kad tik žmogus iš visų dievo tvarinių yra apdovanotas protu, tas kada nors nusivils, jei, kaip ir aš, sulauks aštuonių dešimčių metų. Negalėčiau pasakyti, koks būtent pavojus mums gresia, nemanau, kad ir šuo nutuoktų, tačiau jis niekados nemeluoja,— taigi jo kauksmas man aiškiai sako, jog pavojus netoli, ir protas liepia saugotis. Iš pradžių aš maniau, kad šuo, atpratęs nuo žmonių žingsnių, dėl jūsų ir buvo toks neramus, bet jis visą vakarą kažką uodė tolumoje, ir tatai, ką aš laikiau perspėjimu apie jūsų atėjimą, iš tikrųjų buvo kaž-

kas rimtesnio. Taigi, vaikai, paklausykite seno žmogaus patarimo ir skubiai eikite kiekvienas sau, ten, kur galite pasislėpti ir jaustis saugūs.

— Jeigu aš tokiu metu palikčiau Eliną,— sušuko jaunuolis,— tegu mane...

— Liaukis! — pertraukė jį mergina, užčiaupdama jam burną ranka, kuri baltumu ir grakštumu būtų labiau tikusi prabangesniam gyvenimui.— Ilgiau laukti aš nebegaliu, ir mums tenka skirtis. Tad labanakt, Poli, labanakt, tėve!

— Cit! — sušuko jaunuolis, griebdamas jau benueinančią mergaitę už rankos.— Cit! Nejau tu nieko negirdi? Netoliese buivolai. Žemė nuo jų dreba, tarytum bėgtų ištisa kaimenė pasiutusių velnių.

Senis ir mergaitė, ausis ištempę, ėmė klausytis paslaptingojo triukšmo, kurį jie išgirdo po tokios gausybės bauginančių įspėjimų. Triukšmas, nors ir tolimas, tačiau buvo aiškiai girdėti. Tik staiga, jaunuoliams dar bespėliojant, kas galėtų tą triukšmą kelti, nakties vėjo šuoras atnešė tokį aiškų daugybės kojų trypimą, jog visos abejonės išsisklaidė.

— Aš neklydau,— tarė bičių medžiotojas.— Pantera veja kaimenę, o gal buivolai kaunasi.

— Ausys tave klaidina,— atsakė senis, kuris nuo tos akimirkos, kai išgirdo tolimus garsus, stovėjo kaip dėmesį vaizduojanti stovyla.— Šuoliai per ilgi, kad būtų buivolų, ir per daug ramūs, kad būtų išgąsdintų žvėrių. Ššš! Jie dabar nusileido į slėnį, kur aukšta žolė slopina garsą. Štai vėl jų žingsniai kieta žeme! O dabar jie kyla kalvon stačiai į mus. Jie bus čia greičiau, nei mes suskubsime pasislėpti.

— Eikš, Elina! — suriko vaikinas, griebdamas už rankos mergaitę.— Bandykime nubėgti iki stovyklos.

— Vėlu, vėlu! — sušuko traperis.— Šit jie jau atvirame lauke. Tai kraugerių sjuksų prakeikta gauja; tat matyti iš jų siaubingos išvaizdos ir pakriko jojimo.

— Nesvarbu, kas jie — ar sjuksai ar patys velniai; jie pamatys, jog mes vyrai,— tarė bičių medžiotojas, o jo išraiška buvo tokia kovinga, tarytum jis vestų nepaprastai stiprių ir tokių pat drąsių, kaip ir jis pats, vyrų būrį.—

Tu, seneli, turi karabiną ir neatsisakysi spustelėti gaiduką, gelbėdamas beginklę krikščionę mergaitę.

— Gulkit, abu gulkit žolėn! — sušnibždėjo traperis, rodydamas į aukštas viksvas, kurios buvo tankesnės už kitas žoles, augančias netoliese.— Bėgti jau vėlu, kvailas berniūkšti, o kovai mūsų per maža. Gulk žolėn, jeigu tau brangi gyvybė arba jeigu nori išgelbėti merginą.

Senio žodžiai, lydimi greitų ir energingų mostų, privertė jaunuolius paklausyti įsakymo, kurį vykdyti primygtinai reikalavo ir aplinkybės. Mėnuo pasislėpė už lengvų pūkinių debesėlių uždangos, juosiančios visą horizontą, ir blausioje mirguliuojančioje jo šviesoje vos bebuvo galima įžiūrėti daiktus ir jų formas bei proporcijas. Traperis, pasinaudojęs galia, kurią pavojaus valandą paprastai įgyja patyrę ir ryžtingi žmonės, privertė jaunuolius paklusti ir paslėpė juos žolėje. Blandžioje mėnesienoje jis galėjo įžiūrėti pakrikusį būrį, kuris kaip patrakęs šuoliavo stačiai į juos.

Iš tiesų gauja kažkokių būtybių, greičiau ne žmonių, o velnių, susirinkusių į nykią lygumą naktinėms orgijoms, lėkė pašėlusiu greičiu ir tokia kryptimi, jog maža beliko vilties, kad jie aplenks tą vietą, kur gulėjo traperis ir jo bičiuliai. Protarpiais nakties vėjo gūsis atnešdavo aiškiai girdimą kanopų bildesį, paskui vėl, nelyginant šmėklos, raiteliai greitai ir beveik negirdimai skriejo per miglose skendinčią rudeninę žolę. Traperis, pasišaukęs šunį ir liepęs jam susirangyti greta, pats taip pat atsiklaupė žolėje ir budriai, akylai stebėjo artėjančią gaują, tuo pat laiku ramindamas būkštaujančią mergaitę ir tramdydamas nekantrų vaikiną.

— Ten iš tiesų apie trisdešimt nenaudėlių,— sušnibždėjo jis.— Vaje, vaje, jie suka prie upės. Tyliau, tyliau, šunyti! Ne, jie skuba čionai. Šie plėšikai, matyt, patys nežino, kur joti. Vyruti, jei mes būtume bent šeši, iš šios vietos puikiai galėtume juos prigriebti. Ne, dabar nieko nebus, ne, ne. Lenkis žemiau, tavo galva kyšo. Be to, aš nesu tikras, ar mes turim teisę juos užpulti, juk jie nieko mums nepadarė. Antai, jie vėl suka prie upės. Ne, jie lekia per kalvagūbrį. Na, dabar reikia visai nejudėti, gulėti tartum negyviem.

Sulig šiais žodžiais senis sukniubo, anot jo, atsigulė tartum negyvas, ir tučtuojau patrakusių raitelių būrys prašvilpė pro šalį taip tyliai ir greitai, jog rodėsi, tarytum būtų pralėkęs vaiduoklių pulkas. Vos tik juodi šešėliai praskriejo, traperis vėl išdrįso pakelti galvą sulig nulinkusių viksvų viršūnėmis, tuo pat laiku modamas bičiuliams likti savo vietose ir tylėti.

— Jie leidžiasi nuo kalvos stovyklos link,— pasakė jis tyliai.— Ne, jie sustojo slėnyje ir pulkuojasi it elniai. O viešpatie, vėl grįžta! Mes dar neatsikratėme tų žalčių.

Jis vėl pasislėpė, ir po valandėlės pasirodė tamsus būrys, pakrikai jojąs kalvos gūbriu, kur gulėjo traperis ir jo bičiuliai. Netrukus paaiškėjo, jog indėnai grįžo, norėdami iš aukštumos geriau apžvelgti tamsoje skendintį horizontą.

Keli indėnai nušoko nuo arklių, kiti jodinėjo aplink, tarsi norėdami geriau ištyrinėti apylinkę. Pasislėpusiųjų laimei, žolė, kurioje jie lindėjo, ne tiktai dengė juos nuo indėnų akių, bet ir arkliams, tokiems pat nuožmiems ir nesutramdomiems, kaip ir jų šeimininkai, kliudė pašėlusiais nelygiais šuoliais sutrypti traperį ir jo draugus.

Galop stotingas tamsiaveidis indėnas, kuris savo oria išvaizda atrodė vyriausiasis, subūrė aplink save vadus, ir visi, sėdėdami ant arklių, ėmė tartis. Indėnai susispietė prie pat traperio su bičiuliais. Kai jaunuolis pažvelgė aukštyn ir pamatė žiaurių vyrų būrį, kuris be paliovos augo, nes atjodavo vis nauji, vienas už kitą veidu ir povyza baisesni indėnai, jis instinktyviai išsitraukė iš pašonės šautuvą ir ėmė taikyti. Šalia jo gulinti mergina iš baimės ir nevilties įsikniaubė veidu į žolę ir paliko jaunuolį klausyti vien karšto kraujo balso, tačiau vyresnis ir išmintingesnis jų patarėjas griežtai sušnibždėjo vaikinui į ausį:

— Gaiduko trakštelėjimas taip pat gerai pažįstamas šiems niekšams, kaip trimito garsas kareiviui! Padėk šautuvą, sakau, padėk šautuvą! Jei mėnulio spindulys nušvies vamzdį, tie velniai tikriausiai jį pamatys, nes jie akylesni už pačią juodžiausią gyvatę. Mums bent kiek sušnarėjus, bematant čia atlėks strėlė.

Bičių medžiotojas nustojo judėti ir tylėjo. Tačiau buvo pakankamai šviesu, ir iš surauktų jaunuolio antakių bei grėsmingo žvilgsnio senis suprato, jog, tuo atveju, jeigu jų slėptuvė būtų užtikta, be kraujo praliejimo laukiniai nepasiektų pergalės. Matydamas, kad jo patarimų nepaisoma, traperis ėmėsi atitinkamų priemonių ir laukė rezultatų su jam būdingu ramumu ir santūrumu.

Tuo tarpu sjuksai (nuovokusis senis neklydo, tuo vardu pavadinęs pavojinguosius savo kaimynus) baigė pasitarimą ir vėl išsisklaidė po aukštumą, tarsi ko ieškodami.

— Tie kipšai bus girdėję šunį,— sukuždėjo traperis.— O jų ausis ne taip lengvai apgausi. Gulk, gulk, vaikine, glausk galvą prie žemės kaip miegantis šuo.

— Geriau stokime ir pasikliaukime savo vyriškumu,— atšovė nekantrusis jo bičiulis.

Jis dar būtų kažką sakęs, bet, pajutęs ant savo peties sunkią ranką, pažiūrėjo aukštyn ir pamatė tamsų laukinį indėno veidą, žvelgiantį stačiai į jį. Nors sumišęs ir jausdamas, kokia nepatogi jo padėtis, jaunuolis vis dėlto neketino taip lengvai pasiduoti nelaisvėn. Žaibo greitumu jis pašoko ir, pastvėręs už gerklės, su tokia jėga ėmė smaugti savo priešą, jog kova netrukus būtų pasibaigusi, tačiau vaikinas pajuto, kaip traperio rankos, maža ką silpnesnės už jo paties, čiupo jį per liemenį ir atplėšė nuo indėno. Nespėjus jaunuoliui nė prikišti draugui tariamos išdavystės, koks tuzinas sjuksų juos apsupo, ir visi trys turėjo pasiduoti nelaisvėn.

KETVIRTAS SKYRIUS

Nelaimingasis bičių medžiotojas ir jo bičiuliai pateko į nelaisvę genčiai, kurią nėmaž neperdėdami galime vadinti Amerikos dyklaukių bastūnais. Nuo neatmenamų laikų sjuksai kėsindavosi į savo kaimynus prerijose; net ir dabar, kai aplinkui juos jaučiama civilizuotų žmonių

valdžios įtaka bei autoritetas, sjuksai tebelaikomi klastinga ir pavojinga gentimi. Mūsų pasakojimo metu, jie buvo dar pavojingesni; tik nedaugelis baltųjų drįsdavo keliauti į tolimas ir nesaugomas sritis, kur gyveno tokia klastinga gentis.

Nors traperis pasidavė nesipriešindamas, jis puikiai pažinojo gaują, į kurios rankas buvo pakliuvęs. Net ir išmintingiausiam teisėjui būtų buvę sunku nuspręsti, kokių slaptų motyvų skatinamas traperis net nemurmtelėjęs leidosi apiplėšiamas: ar čia buvo baimė, ar gudrumas, ar nuolankumas likimui. Jis ne tik nesipriešino, kai nugalėtojai su jiems būdingu šiurkštumu ir prievarta ėmė jį savo papratimu kratyti, bet dargi pats tenkino jų godumą, siūlydamas vadams daiktus, kurie, jo nuomone, galėtų jiems tikti. Tuo tarpu Polis Hoveris buvo tik jėga įveiktas. Baisiausiai pasipiktinęs, jis priešinosi grubiems sauvaliaujantiems laukiniams. Vaikinas kelis sykius labai aiškiai parodė savo įtūžimą ir jau net būtų pradėjęs atviras ir beviltiškas grumtynes, jeigu ne virpančios mergaitės maldavimai ir įtikinėjimai. Mergina tvirtai prisiglaudė prie jo, tarsi norėdama pasakyti pasikliaujanti ne tik jo noru jai padėti, bet ir protingu jo elgesiu.

Atėmę iš belaisvių ginklus ir parąką bei kai kuriuos drabužius, nors šie pasirodė ne tokie naudingi ir vertingi, kaip plėšikai buvo manę, indėnai jiems leido atsikvėpti. Laukiniai turėjo skubesnių reikalų, ir kitkas traukė jų dėmesį. Dabar buvo sušauktas naujas vadų pasitarimas, ir iš kelių indėnų karštos bei raiškios kalbos buvo galima spėti, jog kariai toli gražu nemano jau laimėję visišką pergalę.

— Būtų laimė,— sušnibždėjo traperis, kuris, pakankamai mokėdamas indėnų kalbą, suprato, ką jie svarsto,— jeigu keleivių, miegančių prie gluosnių giraitės, nepažadintų šių nenaudėlių apsilankymas. Tačiau jie perdaug gudrūs ir, matydami baltaveidę moterį toli nuo gyvenviečių, nepatikės, kad čia pat nėra stovyklos ar palapinės, kur ji galėtų pailsėti.

— Jeigu jie nugintų to valkatos padermę iki pat Uolinių kalnų,— tarė įniršęs jaunasis bičių medžiotojas,

juokdamasis su karčiu pasitenkinimu,— aš galėčiau dovanoti tiems niekšams.

— Poli, Poli! — priekaištingai sušuko jo draugė.— Tu viską pamiršai! Pagalvok apie baisias pasekmes!

— Aš ir tegalvojau apie tai, ką tu vadini pasekmėmis, kai susivaldžiau, iš karto nesudorojęs štai to raudono velnio, nesumalęs jam kaulų ir nenusukęs sprando. Senasis traperi, ant tavo galvos krinta kaltė už šį bailumą. Bet, man regis, kasdieninis tavo darbas — žmones kaip žvėris vilioti į spąstus.

— Meldžiu tavęs, Poli, nurimk, būk kantrus.

— Na, gerai, Elina, jeigu tu šito nori,— atsakė jaunuolis, stengdamasis sutramdyti apmaudą.— Aš pabandysiu, nors tu turėtumei žinoti, kad mes, kentukiečiai, linkę paspurdėti, kai bėdon įkliūvam.

— Aš bijau, kad jūsų draugai aname slėnyje neišvengs tų kipšų žvilgsnio,— tęsė toliau traperis taip ramiai, tarytum nebūtų girdėjęs nė žodžio, ką vaikinas kalbėjo.— Jie suuodžia grobį, ir lengviau kurtą nuvyti nuo žvėries pėdų, negu šiuos nedorėlius nuvilioti nuo kvepiančio laimikio.

— Nejaugi nieko negalima padaryti? — maldaujamai paklausė nuoširdžiai susirūpinusi Elina.

— Nesunku būtų sušukti taip garsiai, kad Izmaelis imtų sapnuoti vilkus įsisukus į jo bandą,— atsakė Polis.— Mano balsą galima išgirsti už visos mylios šiose plynėse, o stovykla — vos už ketvirčio mylios.

— Ir už visas pastangas galvą palydėti,— atsakė traperis.— Ne, ne, tik gudrumu gudrumą nugalėsi, antraip tie šunys išžudys visą šeimyną.

— Išžudys? Ne, ne, neišžudys. Izmaelis taip mėgsta keliauti, jog jam ne pro šalį būtų žvilgterėti ir į aną pasaulį, tačiau senis nepasiruošęs tokiai tolimai kelionei. Aš ir pats spustelčiau gaiduką, jei kas mėgintų jį visiškai nugalabyti.

— Jo žmonių daug, ir jie gerai ginkluoti. Kaip manai, ar jie kausis?

— Klausyk, senasis traperi, vargu ar rasi žmogų, katras labiau už Polį Hoverį nekenčia Izmaelio Bušo ir jo stipruolių sūnų, bet man būtų biaurų net ir Tenesyje

gautą šautuvą suteršti. Jie tokie pat narsūs, kaip kiekviena Kentukyje užaugusi šeima. Tai didelė ir vieninga giminė, ir tas, kuris kėsinasi bent į vieną iš jų tarpo, turi būti stipruolis.

— Cit! Laukiniai baigė tartis ir dabar imsis prakeiktų užmačių. Kantrybės! Gal kas pakryps jūsų draugų naudai.

— Draugų? Traperi, jei nori būti mano bičiulis, nevadink nė vieno iš tos veislės mano draugu. Jų labui aš kalbu ne iš meilės, o dėl sąžiningumo.

— Aš maniau, kad jaunoji moteris priklauso jų šeimai,— šaltokai atsakė traperis.— Tačiau nereikia įsižeisti dėl žodžių, kuriais neketinama įžeisti.

Elina vėl ranka užčiaupė Poliui burną ir, ramindama abu, tarė:

— Mes visi turime būti viena šeima, kai galime kits kitam padėti. Tik nuo jūsų, gerasis seneli, priklauso mūsų likimas, nes tik jūs galite sugalvoti, kaip pranešti mūsų draugams apie pavojų.

— Na, užvirs čia košė,— susijuokė bičių medžiotojas,— jei vyrukai rimtai susirems su raudonodžiais.

Jį pertraukė sujudimas gaujoje. Indėnai visi aliai vieno nusliuogė nuo arklių, palikdami juos saugoti trims ar keturiems vyrams, kuriems buvo patikėta prižiūrėti ir belaisvius. Paskui visi sustojo ratu aplink vieną karį, kuris atrodė esąs vyriausias vadas; buvo duotas ženklas, ir gauja palengva, atsargiai išsisklaidė į visas puses. Netrukus dauguma tamsių siluetų susiliejo su ruda prerijų žole; belaisviai, budriai stebėję kiekvieną priešo judesį, protarpiais horizonte pamatydavo pavienes žmonių figūras, kai koks indėnas, smalsesnis už kitus, visu ūgiu pakildavo, norėdamas geriau apsižvalgyti. Bet veikiai judriame, vis platėjančiame rate net ir šių paskirų šešėlių nebebuvo matyti, ir belaisviai laukė, kupini nerimo ir blogų nujautimų. Taip prabėgo nemaža įtemptų ir varginančių minučių. Belaisviai kas akimirką tikėjosi išgirsią, kaip nakties tylą perskrodžia vienu metu ir užpuolikų kauksmas, ir užpultųjų klyksmas. Bet, matyt, ieškojimai,— o indėnai, be abejo, ieškojo,— buvo bergždi, ir, pusvalan-

džiui praslinkus, vyrai ėmė pavieniui grįžti atgal,— niūrūs, pikti, aiškiai nusivylę.

— Dabar mūsų eilė,— pasakė traperis, kuris visą laiką atidžiai stebėjo laukinius ir iš menkiausio ženklo atspėdavo jų ketinimus.— Nūnai mus pradės klausinėti, ir, jei aš nors kiek nusimanau, galvoju, jog būtų išmintinga išsirinkti iš savo tarpo vieną, kuris kalbėtųsi su jais, kad mūsų parodymai sutaptų. Be to, jeigu tokio seno ir netikusio aštuonių dešimtmečių medžiotojo nuomonė dar šio to verta, aš drįsčiau teigti, jog tas žmogus turėtų geriausiai pažinti indėnus ir šiek tiek mokėti jų kalbą. Ar jūs, bičiuli, mokate sjuksų kalbą?

— Trauk tave devynios! — atšovė nepatenkintas bičių medžiotojas.— Kažin ar tu dar kam tikęs, bet postringauti tai moki.

— Jauni žmonės neatsargūs ir karšti,— šaltai atkirto traperis.— Buvo metas, kai ir mano kraujas virė, kunkuliavo kaip ir tavo. Bet ar dera mano metų sulaukusiam žmogui kalbėti apie kvailą drąsą ir beprotiškus darbus? Žila galva turėtų būti išmintingesnė, o liežuvis nepliaukšti niekų.

— Taip, taip,— sušnibždėjo Elina,— nekalbėsime apie tai. Va eina indėnas mūsų kvosti.

Mergaitė, kuri iš baimės pasidarė įžvalgesnė, iš tikrųjų neklydo. Jai dar nebaigus sakyti, aukštas pusnuogis indėnas priėjo prie jų ir iš arti tylėdamas valandėlę apžiūrinėjo nakties tamsoje, o paskui pasisveikino šaižia gomurine savo kalba. Traperis atsakė jam, kaip galėdamas aiškiau, ir, atrodė, buvo suprastas. Kad mūsų niekas neapkaltintų smulkmeniškumu, mes perteiksime tik šio pasikalbėjimo esmę, stengdamiesi išlaikyti jo formą.

— Ar baltaveidžiai jau suvalgė savo buivolus ir nudyrė kailius visiems savo bebrams,— po pasveikinimo, iš mandagumo valandėlę patylėjęs, prašneko indėnas,— jeigu atvyko skaičiuoti, kiek pauniai jų dar turi?

— Vieni iš mūsų čia atvyko pirkti, kiti — parduoti,— atsakė traperis,— bet nė vienas neis toliau, išgirdęs, kad pavojinga artintis prie sjuksų trobų.

— Sjuksai — plėšikai, ir jie gyvena tarp sniegynų. Kam šneki apie taip toli gyvenančius žmones, kai mes esame paunių krašte?

— Jei pauniai šio krašto šeimininkai, tai ir baltieji, ir raudonodžiai turi čia lygias teises.

— Ar baltaveidžiai dar nepakankamai apvogė raudonodžius, jeigu taip toli atkeliavo su šiuo melu? Aš juk sakiau, kad čia mano genties medžioklės vieta.

— Aš turiu tokią pat teisę būti čia, kai ir tu! — atkirto traperis su nedrumsčiamu ramumu.— Aš nekalbu taip, kaip galėčiau, geriau tylėti. Pauniai ir baltaveidžiai yra broliai, bet sjuksas nedrįsta pasirodyti vilkų krašte.

— Dakotai [1] — vyrai!— piktai sušuko laukinis, pamiršęs orumą ir pavadindamas savo gentį tuo vardu, kokiu ji labiausiai didžiuojasi.— Dakotai nieko nebijo! Sakyk, kas jus atvedė taip toli nuo baltaveidžių kaimų?

— Aš esu buvęs daugelyje susirinkimų, ir saulei leidžiantis, ir saulei tekant, ir girdėjau išminčių žodžius. Pašauk savo vadus, ir mano lūpos prabils.

— Aš esu didis vadas,— tarė laukinis, dėdamasis įsižeidęs.— Ar mane laikai asiniboinu [2]? Ujuča — karys, kurio vardas dažnai minimas ir kuriuo visi tiki.

— Ar aš toks kvailas, kad nepažinčiau rudo tetono? — paklausė traperis, o šaltas jo kalbos tonas rodė jį turint gerus nervus.— Eik. Jau tamsu, ir tu nematai, kad mano galva žila.

Indėnas, matyt, dabar įsitikino, jog naudojosi per daug suprantama klasta tokiam patyrusiam vyrui apgauti, ir ėmė svarstyti, kaip pasiekti tikslą, bet tuo tarpu nedidelis sujudimas tarp kitų indėnų bematant suardė visus jo planus. Žvilgterėjęs atgal, tarsi bijodamas, kad jam kas nesutrukdytų, jis prabilo daug atviriau, negu pirma.

— Duok Ujučai Ilgųjų Peilių [3] pieno, ir jis apdainuos tavo vardą didiesiems savo genties vyrams.

---

1 Autorius tą pačią gentį vadina dakotais, sjuksais ir tetonais.

2 Indėnų gentis.

3 Ilgaisiais Peiliais indėnai vadindavo prancūzus dėl jų ilgų kardų. Vėliau jie taip pradėjo vadinti visus baltuosius.

— Eik šalin,— pakartojo traperis ir paniekinamai mostelėjo ranka.— Štai jaunieji jūsų kariai mini Matorio vardą. Mano žodžiai skirti vado ausims.

Laukinis žvilgterėjo į traperį. Nors buvo tamsu, tačiau jo žvilgsnyje galėjai išskaityti begalinę neapykantą. Paskui jis nukiūtino pas draugus, stengdamasis nuslėpti savo nesėkmę ir apgaulę, kurios mėgino griebtis, norėdamas slapta išsivilioti sau dalį grobio. Jis viską bandė nuslėpti nuo vyriškio, kurį minėjo traperis ir kuris, kaip indėnas žinojo, dabar ėjo čia. Gaujos vyrai kartojo jo vardą. Vos tik Ujuča dingo, iš tamsos išniro augalotas karys ir atsistojo priešais belaisvius. Jo laikysena buvo išdidi ir ori — tokie buvo visi didieji indėnų vadai. Paskui jį atsekė visa gauja ir sustojo aplink, pagarbiai tylėdama.

— Žemė labai didelė,— po iškilmingos tylos oriai prabilo vadas. Dabar galėjai matyti, kokios nesėkmingos buvo Ujučos pastangos apsimesti vadu.— Kodėl mano didžiojo baltojo tėvo vaikai niekada neranda vietos?

— Kai kam iš jų teko nugirsti, kad jų bičiuliams prerijose trūksta įvairiausių daiktų,— atsakė traperis,— ir jie atvyko pažiūrėti, ar tiesa. O kitiems, atvirkščiai, reikia to, ką gali parduoti raudonodžiai, ir jie atvyko pasiūlyti savo draugams parako ir audeklų.

— Argi pirkliai tuščiomis rankomis persikelia per didžiąją upę?

— Mūsų rankos tuščios, nes jūsų jaunuoliai, manydami, jog mes esame pavargę, paėmė iš mūsų nešulius. Jie klydo; tiesa, aš senas, tačiau dar stiprus.

— Negali būti. Savo nešulius jūs pametėte prerijose. Parodykit mano jaunuoliams tą vietą, ir jie paims juos pirmiau, negu pauniai suras.

— Takas vingiuotas, o dabar naktis. Metas miegoti,— visiškai ramiai atsakė traperis.— Įsakyk savo kariams nusileisti už kalvos; ten yra vandens ir medžių. Teužkuria jie laužus ir teeina gulti, sušilę kojas. Kai saulė vėl sugrįš, aš su tavimi kalbėsiu.

Tylus niurnėjimas, aiškiai rodąs nepasitenkinimą, pasigirdo atidžių klausytojų tarpe, ir senis suprato, jog

bus pernelyg drąsiai pasiūlęs tai, kas įspėtų keleivius apie netoliese esantį pavojingą kaimyną. Nors indėnai buvo smarkiai susijaudinę, pats Matoris nėmaž nesutriko ir, kupinas didybės, tęsė pasikalbėjimą.

— Aš žinau, kad mano draugas turtingas, kad jis netoliese turi daug karių ir kad jo žirgų daugiau, negu šunų pas raudonodžius.

— Tu matai mano karius ir mano arklius.

— Nejaugi ši moteriškė turi dakonų kojas, jeigu ji nepavargdama trisdešimt naktų gali keliauti per prerijas? Aš girdėjau, kad miškų raudonodžiai toli nukeliauja pėsčiom, bet mes, gyvenantieji ten, kur nuo vieno kaimo akys neužmato kito, mieliau arkliais jodinėjame.

Dabar traperis susvyravo. Jis puikiai žinojo, kad, indėnams supratus apgaulę, jis atsidurtų pavojuje, be to, vaidmuo, kurį jis pasiėmė, prieštaravo jo būdui — traperis buvo labai teisingas žmogus. Bet, prisiminęs, kad nuo jo priklauso ne tik jo paties, bet ir kitų likimas, senis ryžosi pasikliauti laime ir leisti laukinių vadui apsigauti, jeigu jis to panorės.

— Sjuksų moterys ir baltųjų moterys ne iš vieno vigvamo,— išsisukinėdamas atsakė jis.— Nejaugi tetonų vadas kokią moterį iškeltų aukščiau už save? Aš žinau, kad jis taip nepasielgtų. Tačiau mano ausys girdėjo, kad yra šalių, kur moterys šaukia pasitarimą.

Naujas sujudimas tamsiame ratelyje traperiui parodė, kad jeigu jo žodžiai indėnams nesukėlė nepasitikėjimo, tai bent juos nustebino. Tik pats vadas atrodė visiškai ramus ir tebesilaikė oriai ir didingai.

— Mano baltieji tėvai, kurie gyvena prie didžiųjų ežerų, sakė,— tarė jis,— jog jų broliai iš to krašto, kur teka saulė,— ne žmonės. Ir dabar aš matau, kad jie nemelavo! Ko verta gentis, kurios vadas moteris! Ar tu šios moteriškės šuo, o ne jos vyras?

— Nei vienas, nei antras. Iki šios dienos aš nesu matęs jos veido. Ji atvyko į prerijas, išgirdusi čia gyvenant didžią ir taurią gentį, vadinamą dakotais. Ir ji panūdo pažiūrėti šių vyrų. Baltaveidžių moterys, kaip ir sjuksų moterys, plačiai atveria akis, norėdamos matyti tai, kas nauja. Bet mergaitė tokia pat vargšė, kaip ir aš, ir ji

negalės iš niekur gauti mėsos ir grūdų, jeigu jūs atimsite tą menką mantą, kurią turi ji ir jos draugas.

— Mano ausys girdi daug pikto melo! — sušuko tetonų vadas tokiu rūsčiu balsu, jog net raudonodžiai klausytojai krūptelėjo.— Ar aš moteris? Ar dakotas neturi akių? Sakyk, baltaveidi medžiotojau, kokie ten tavo spalvos žmonės miega prie nukirstų medžių?

Tai sakydamas, pasipiktinęs vadas ranka pamojo Izmaelio stovyklos link, ir traperiui neliko abejonių, kad šis žmogus, būdamas įžvalgesnis ir sumanesnis už kitus, pastebėjo tai, ko nepavyko pastebėti jo gaujos vyrams. Nors traperis ir nuliūdo, kad šis įvykis gali būti pražūtingas miegantiesiems, nors ir pasijuto truputį nemaloniai, kad tik ką įvykusiame pasikalbėjime indėnas jį visiškai priveikė, vis dėlto jis neprarado savo nesudrumsčiamos ramybės.

— Gal būt,— atsakė jis,— prerijose ir miega baltieji. Jei mano brolis taip tvirtina, vadinasi, tiesa. Negaliu pasakyti, kokie žmonės pasikliauja tetonų taurumu. Jeigu ten miega svetimšaliai, pasiųsk savo vyrus jų pažadinti, kad jie atėję pasakytų, ko čia atvykę. Kiekvienas baltaveidis turi liežuvį.

Vadas šiurpiai, nuožmiai nusišypsojo, papurtė galvą ir, norėdamas baigti pokalbį, atkirto nusigręždamas:

— Dakotai išmintinga tauta, o' Matoris — jų vadas. Jis nešauks svetimšalių balsu, kad šie pabudę prabiltų karabinais. Jis tyliai pakuždės jiems į ausį. Taigi tegu juos pažadina jų veido spalvos žmonės.

Šiuo žodžius taręs, jis apsisuko, o indėnų tarpe pasigirdo tylus pritariantis juokas; ratelis pakriko, ir laukiniai nulydėjo vadą kiek atokiau nuo belaisvių. Čia tie, kurie turėjo teisę sakyti savo nuomonę didžiajam kariui, vėl jį apspito. Ujuča, naudodamasis proga, vėl ketino kaulyti turto, bet traperis, supratęs, koks ten sukčius, pasišlykštėdamas nuvijo jį šalin. Pagaliau šio biauraus laukinio įkyrumas pasibaigė — vadas įsakė visai gaujai su arkliais persikelti į kitą vietą. Persikelta buvo taip tyliai ir tvarkingai, jog net ir labiau civilizuoti žmonės būtų galėję pasimokyti. Netrukus visi sustojo. Apsidairę be-

laisviai pamatė žemus tamsius giraitės kontūrus. Tai buvo ta pati giraitė, kur ilsėjosi Izmaelio šeimyna.

Vėl įvyko trumpas, bet labai rimtas ir atsargus indėnų pasitarimas.

Arkliai, pripratę prie tokių klastingų ir tylių užpuolimų, vėl buvo palikti sargybiniams, kurie, kaip pirmąjį kartą, turėjo saugoti ir belaisvius. Traperis dar labiau susirūpino, pamatęs, kad arčiausiai prie jo stovi Ujuča; kaip ir buvo galima spręsti iš triumfuojančios ir išdidžios indėno laikysenos, jis buvo paliktas vyriausiu sargybiniu. Laukinis, be abejo, buvo gavęs slaptų nurodymų, tačiau tuo metu jis pasitenkino mostelėjęs tomahauku ir pagrasęs nudėti Eliną. Taip iškalbingai perspėjęs belaisvius, koks likimas ištiktų mergaitę, jeigu bent vienas iš jų bandytų maištauti, indėnas nutilo. Tada traperis ir jo draugai galėjo netrukdomi stebėti — kiek buvo įmanoma nakties šviesoje — įdomią sceną, kuri vyko priešais juos.

Žygiui vadovavo pats Matoris. Jis nurodė vietas, kur katram indėnui atsistoti,— matyt, jis labai gerai žinojo savo klusnių palydovų sugebėjimus. Kariai jo klausė pagarbiai ir negaišuodami — taip pavojaus valandą indėnai pratę vykdyti savo vadų nurodymus. Vienus Matoris nusiuntė į dešinę, kitus — į kairę, ir kiekvienas karys į skirtą vietą ėjo indėnams būdingu greitu ir tyliu žingsniu; pagaliau visi buvo nurodytose vietose, išskyrus du karius šalia vado. Kai kariai išsiskirstė, Matoris atsigręžė į savo išrinktuosius draugus ir reikšmingai mostelėjo, jog lemiama akimirka atėjo ir metas vykdyti sumanymą.

Visi trys vyrai pasidėjo medžioklinius šautuvus, kuriuos jie vadino karabinais ir nešiojo savo orumui pažymėti, ir, nusimetę sunkią viršutinę aprangą, sustojo pusnuogiai, nelyginant tamsios rūsčios stovylos. Pats Matoris patikrino savo tomahauką, pačiupinėjo peilį odinėje makštyje, suveržė savo vampumą ir pažiūrėjo, kad išmargintų, puošnių antblauzdžių raišteliai būtų surišti ir nekliudytų eiti. Taip visiškai pasiruošęs žygiui, tetonas davė ženklą pradėti.

Visi trys kariai tada pasuko link stovyklos, ir tamsoje belaisviai vos begalėjo juos įžiūrėti. Čia indėnai su-

stojo, apsižvalgė, kaip žmonės, kurie, prieš žengdami lemtingą žingsnį, nuodugniai apsvarsto visas pasekmes. Paskui visi susigūžė ir dingo prerijų žolėje.

Nesunku įsivaizduoti trijų baltaveidžių draugų baimę ir nerimą, matant šį bauginantį žygį. Nors ir dėl rimtų priežasčių Elina nejautė meilės tai šeimai, kurioje skaitytojas ją pirmą sykį sutiko, tačiau viską nustelbė jos lyčiai būdingas jausmingumas ir, gal būt, keli užsilikę švelnumo daigeliai.

Ne vieną kartą ji jautė pagundą surikti savo silpnu balsu, įspėti Izmaelio šeimą ir tuo pat metu drąsiai pasitikti baisų pavojų, kuris jai grėstų už tokį įžūlumą. Noras buvo toks stiprus ir toks natūralus, kad mergaitė būtų tikrai surikusi, jeigu Polis nebūtų nepaliaujamai, nors ir pašnibždomis, jos atkalbinėjęs. Jaunasis bičių medžiotojas patyrė prieštaringus jausmus. Labiausiai, žinoma, jis jaudinosi dėl savo švelnios, juo pasikliaujančios draugės. Bet, nors ir be galo pergyvendamas dėl jos likimo, nutrūktgalvis medžiotojas vis dėlto negalėjo be susijaudinimo žiūrėti ir į priešais vykstančią sceną. Nors jį su emigrantais siejo dar silpnesni saitai, negu Eliną, tačiau jis trokšte troško išgirsti pyškant jų šautuvus ir, progai pasitaikius, būtų pirmasis dūmęs jų gelbėti. Kartais jis pats pajusdavo sunkiai suvaldomą norą šaukti ir pažadinti nieko nenutuokiančius keleivius, tačiau, vos tik metęs žvilgsnį į Eliną, jis vėl susitvardydavo ir pagalvodavo apie būsimas pasekmes. Tiktai vienas traperis viską sekė labai ramiai, tarsi niekas negrėstų jo saugumui. Žvitrios jo akys suspėdavo viską pastebėti. Jis buvo pripratęs prie pavojų, ir sunku buvo jį išmušti iš vėžių, o šalta ryžtinga jo veido išraiška bylojo apie ketinimus, kuriuos jis iš tikrųjų puoselėjo — pasinaudoti menkiausiu sargybinių neapdairumu.

Tuo tarpu tetonų kariai nesnaudė. Pasislėpę tirštame rūke, dengusiame lomas, jie šliaužė per susiraizgiusią žolę tarytum daugybė klastingų gyvačių, slenkančių prie grobio, kol pasiekė vietą, kur reikėjo būti ypač atsargiems. Tik vienas Matoris kartkartėmis kilsterėdavo savo tamsią rūsčią galvą ir, išsproginęs akis, stengėsi žvilgsniu perskrosti tamsą, gaubiančią giraitės pakraščius. Iš šitų

stebėjimų jis sužinojo nemaža, o, pridūręs, ką jau buvo pirmiau iššniukštinėjęs, jautėsi laikąs būsimas aukas savo rankose, nors dar nežinojo, nei koks priešų skaičius, nei kokie jų ginklai. Tačiau indėno pastangas išsiaiškinti priešų pajėgumą visiškai sužlugdė stovykloje viešpatavusi tyla,— atrodė, tarytum visi būtų išmirę. Matoris buvo labai atsargus ir įtarus, todėl tokiose neaiškiose aplinkybėse nepasikliovė niekuo, kas ne toks stiprus ir ištvermingas, kaip jis pats. Dakotų vadas įsakė savo draugams likti ten, kur jie gulėjo, ir vienas leidosi į stovyklą.

Dabar Matoris slinko priekin labai iš lengvo. Žmogui, nepratusiam prie tokių judesių, šliaužti būtų buvę labai varginga. Tačiau net ir klastingoji gyvatė mikliau ir atsargiau nebūtų šliaužusi. Jis slinko pėda už pėdos per nulinkusią žolę, vis stabtelėdamas, gaudydamas menkiausius garsus, kurie galėtų reikšti, jog keleiviai pajuto pavojų. Pagaliau jam pavyko iššliaužti iš blyškiai mėnulio apšviesto ruožo į giraitės šešėlį, kur ne tik buvo mažiau matoma tamsi jo figūra, bet ir jo paties žvitrios, įžvalgios akys galėjo geriau įžiūrėti aplinkinius daiktus.

Čia tetonas sustojo ir ilgai, apdairiai viską stebėjo, o paskui vėl slinko toliau. Iš šios vietos jis matė visą stovyklą: palapinę, vežimus, lūšneles; nors daiktų kontūrai buvo tamsūs, tačiau pakankamai aiškūs, ir prityręs karys galėjo sumesti, su kokiomis jėgomis jam teks susidurti. Stovykloje viešpatavo nepaprasta tyla, tarsi žmonės, norėdami sužadinti didesnį priešų pasitikėjimą, būtų slopinę net ir ramų miegančiųjų alsavimą. Vadas palenkė galvą prie žemės ir įdėmiai pasiklausė. Nusivylęs jis jau buvo bepakeliąs galvą, tik staiga jo ausis neaiškiai išgirdo ilgą virpantį miegančio žmogaus atodūsį. Indėnas pernelyg gerai žinojo visus apgaulės būdus ir į pinkles būtų nelengvai pakliuvęs. Iš savotiško virpesio jis pažino, kad garsas buvo natūralus, ir daugiau nebedvejojo.

Silpnesnių nervų žmogus, negu žiaurus galingasis Matoris, būtų be paliovos galvojęs apie šio žygio pavojus. Garsas apie stiprius ir drąsius baltaveidžius, nuotykių ieškotojus, dažnai prasiskverbdavo ir į tyrlaukius, kur gyveno sjuksai, ir Matoris nemaža buvo apie juos girdėjęs, tačiau, šliauždamas į stovyklą, dakotų vadas jautė ne tik pa-

garbą savo priešui,— drąsus priešas visada įkvepia tokius jausmus, bet pergyveno ir tulžingą neapykantą, kaip raudonodis, kuris pavydi ir keršija įsibrovusiems svetimšaliams.

Tetonas pakeitė kryptį ir dabar šliaužė į pagirį. Ten nusigavęs, atsisėdo ir atidžiai apsižvalgė. Staiga jis pamatė miegantį keleivį. Skaitytojas, be abejo, supras, kad laukiniui pavyko prisiartinti prie vieno iš Izmaelio sūnų, kuriems buvo pavesta saugoti stovyklą.

Įsitikinęs, kad jo niekas nepastebėjo, indėnas pakilo ir, palenkęs prie miegančiojo savo tamsų veidą, ėmė klastingai, įžūliai jį apžiūrinėti — lygiai taip gyvatė, prieš kirsdama, žaidžia su savo auka. Pagaliau, patenkintas savo stebėjimais, Matoris buvo beatsitraukiąs, tik staiga baltaveidis krustelėjo, lyg busdamas iš miego. Laukinis stvėrė peilį, kabojusį prie juostos, ir bematant būtų smogęs jaunajam emigrantui stačiai krūtinėn, tačiau pergalvojęs tokiu pat staigumu, kaip ir žaibo greičiu lekiančios jo mintys, puolė už medžio, į kurį buvo atsirėmęs jaunuolis, ir sukniubęs ramiai liko tūnoti tamsiame šešėlyje, nejudrus kaip ir pats medis.

Nepaslanka sargybinis atmerkė sunkius vokus, valandėlę pažiūrėjęs į ūkanotą dangų, pasiraivė ir atsistojo visu galingu savo ūgiu. Paskui jis gana atidžiai apsižvalgė aplink; užmiegotas jo žvilgsnis perbėgo per neaiškius stovyklos šešėlius ir pagaliau sustojo tamsoje skendinčių prerijų toliuose. Nematydamas nieko reikšmingesnio, tik neryškius kalvų ir lomų kontūrus, kurie bangavo visur, kur tik mieguistos jo akys pažvelgdavo, jis tingiai sudribo į senąją vietą, atsukęs nugarą pavojingam priešui. Stojo ilga, o tetonui — nerami ir baisi tyla, kol pagaliau iš gilaus sargybinio alsavimo pasidarė aišku, kad jis užmigo. Tačiau laukinis per daug bijojo klastos, todėl iš karto netikėjo, kad priešas miega. Bet sargybinį buvo slėgte prislėgęs nuovargis po sunkaus neįprasto dienos darbo, ir veikiai visos indėno abejonės išsisklaidė. Vis dėlto Matoris atsiklaupė taip tyliai ir atsargiai, jog net ir budriausia akis būtų suabejojusi, ar jo tikrai iš vietos pajudėta. Dakonų vadas pakilo ir vėl pasilenkė prie savo priešo, ne-

sukėlęs stipresnio garso už tuopos lapą, kuris, vėjo nešamas, šalimais būtų sučežėjęs.

Matoris dabar jautė laikąs miegančiojo likimą savo rankose. Su pasigėrėjimu, kurį beveik visuomet laukiniui sukelia gražiai sudėtas kūnas, jis apžiūrėjo augalotą jaunuolį, tvirtas jo rankas ir kojas, o tuo pat laiku visiškai šaltai ruošėsi atimti gyvybę, kuri šiame kūne galėjo būti pavojinga. Atsargiai praskleidęs jam kliudžiusias drabužio klostes, indėnas surado vietą mirtinam smūgiui, pakėlė aštrų durklą ir, sukaupęs visas jėgas bei patyrimą, ruošėsi smogti, tik staiga per miegus jaunuolis nerūpestingai atmetė atgal savo tvirtą, raumeningą ranką. Atsargus ir įžvalgus tetonas susilaikė. Jam dingtelėjo, kad miegantis jaunuolis šiuo metu ne toks pavojingas, kaip miręs. Jis akimirksniu įsivaizdavo ir visa savo esybe tiesiog pajuto, kad šis galiūnas mirtų baisiose kančiose, o net menkiausias triukšmas jam būtų pavojingas. Matoris atsigręžė į stovyklą, pasuko galvą miškelio link, paskui įsmeigė žibančias akis į tylias nykias prerijas. Dar sykį pasilenkęs ties savo priešu, kurį delsė užmušti, indėnas, matydamas, kad jo giliai užmigta, atsisakė savo pirmojo sumanymo dėl kito, gudresnio.

Matoris pasitraukė taip pat tyliai ir atsargiai, kaip buvo atėjęs. Dabar jis šliaužė stovyklos link, nenutoldamas nuo giraitės, kad, pavojui kilus, galėtų beregint nerti tankmėn. Slinkdamas pro šalį, jis susidomėjo audeklais dengta vieniša palapine. Apžiūrėjęs ją iš lauko, įtemptai pasiklausęs, laukinis pradrįso kilsterėti uždangą nuo pat apačios ir dirstelėti vidun. Bet greitai jis audeklą vėl užleido ir atsisėdo prie palapinės. Sėdėjo jis ilgai, tylus, sustingęs, matyt, galvodamas apie tai, ką matė viduje. Paskui vėl, prikritęs prie žemės, ėmė žiūrėti vidun pro palapinės apačią. Šį kartą jis žvalgėsi ilgiau ir, gal būt, turėjo pavojingesnių ketinimų kaip pirmą sykį. Bet viskam ateina galas; taigi ir indėnas atitraukė žibančias akis nuo slėpiningos palapinės.

Palengva slinkdamas į stovyklos vidurį, kur gulėjo sukrauti keleivių daiktai, Matoris per daugelį jardų jau buvo nutolęs nuo palapinės, kol antrą kartą sustojo. Stabtelėjęs jis atsigręžė pažiūrėti į užpakalyje likusią vienišą

palapinę, tarytum abejodamas, ar kartais negrįžus. Tačiau šakų užtvaros buvo jau visiškai čia pat. Indėnas suprato, kad už jų saugomi vertingi daiktai. Dabar jis pajuto dar didesnį godulį ir patraukė tolyn.

Laukinis skverbėsi pro švelnias trapias tuopos šakeles. Jis šliaužė be jokio garso, savo judesiais mėgdžiodamas gyvatės ringavimą. Pasiekęs stovyklos vidurį, jis valandėlę dairėsi, o paskui, vienoje vietoje prastūmęs užtvaras, paruošė sau kelią, kad, pavojui kilus, galėtų greitai pasitraukti. Atsistojęs stačias, jis, lyg koks tamsybių valdovas, perėjo per stovyklą, ieškodamas, kur ir kaip pradėti savo baisias užmačias. Apžiūrėjęs palapinę, kur miegojo moteriškė su mažaisiais vaikais, jis praėjo pro kelis augalotus vyrus, kurie atsidrėbę tįsojo ant lapų šūsnies,— laimė, visi jie kietai miegojo ir buvo nepavojingi. Pagaliau jis pasiekė vietą, kur gulėjo pats Izmaelis. Matoris buvo pakankamai įžvalgus ir beregint sumetė, jog į jo rankas dabar bus pakliuvęs pats vyriausias. Jis ilgai sukinėjosi aplink gulintį stipruolį emigrantą, svarstydamas, kaip įvykdyti savo sumanymą ir kaip kuo daugiau pasipelnyti.

Galop indėnas įsikišo į makštis peilį, kurį pirma instinktyviai buvo išsitraukęs, ir jau buvo benueinąs. Bet staiga Izmaelis pasivertė guolyje ir, pramerkęs akis, šiurkščiu balsu paklausė, kas vaikšto. Tokį kritišką momentą Matorį išgelbėjo tik laukinio orientacija ir miklumas. Indėnas kažką suburbėjo, mėgdžiodamas piktą toną ir nesuprantamus žodžius, kuriuos ką tik buvo išgirdęs, sunkiai dribo žemėn ir dėjosi užmigęs. Jis taip įžūliai ir taip puikiai suvaidino saviškį, jog nuo miego apdujęs Izmaelis, nors ir viską matydamas, tuo patikėjo. Mieguistas tėvas užsimerkė ir kietai užmigo, o čia pat, jo šeimoj, tūnojo klastingas priešas.

Tetonui teko ilgokai pagulėti, kol jis įsitikino, jog niekas jo nebeseka. Nors jo kūnas gulėjo nejudėdamas, protas veikė gyvai. Indėnas pasinaudojo poilsio minutėmis ir sukūrė planą, kaip paimti į savo rankas stovyklą su visomis gėrybėmis ir jų šeimininkais. Vos tik praėjo pavojus, nerimstantis laukinis vėl sukruto. Taip pat at-

sargiai ir tyliai it kirminas jis nušliaužė prie nedidelės užtvaros, kur buvo naminiai gyvuliai.

Indėnas ilgokai užtruko prie pirmo gyvulio. Nuvargęs gyvulėlis, gal būt, instinktyviai suprasdamas, kad begaliniuose prerijų toliuose geriausias jo globėjas — žmogus, buvo neapsakomai jaukus ir davėsi atidžiai apžiūrimas. Tetonas smalsiai apčiupinėjo ramaus padarėlio minkštą kailį, švelnų snukį, lieknas kojas. Bet galop indėnas paliko nekaltą auką, nusprendęs, kad grobikiškuose žygiuose naudos iš jos vis vien neturės, be to, toks menkas padarėlis negalėjo patenkinti jo godumo. Tačiau, atsidūręs tarp arklių, jis be galo nudžiugo, ir įprastas pasitenkinimo šūksnis ne kartą vos neišsprūdo jam iš lūpų. Jis pamiršo visus pavojus, kurie jam grėsė, ir atsargaus, patyrusio kario budrumą nustelbė laukinio džiaugsmas.

PENKTAS SKYRIUS

Tuo laiku, kai tetonas taip gudriai vykdė keistą savo žygį, prerijų tylos nesudrumstė nė vienas garsas. Indėnai gulėjo keliuose postuose ir kantriai — kantrybe indėnai buvo pagarsėję — laukė ženklo pradėti puolimą. Susijaudinę žiūrovai, stovėdami ant nedidelės aukštumos, kur, kaip minėjome, jie buvo palikti, matė vien tiktai didingą bekraščių prerijų plotą, kurį virpančiais spinduliais blyškiai apšvietė už debesų pasislėpęs mėnuo. Stovykla skendėjo juodesniame šešėlyje, negu kloniai, o kur-ne-kur ant banguojančių kalvų keterų driekėsi šviesos ruoželiai. Visur viešpatavo gili, didinga dykvietės tyla.

Tačiau tie, kurie puikiai žinojo, kas slypi po šia tylos ir tamsos skraiste, žiūrėjo į prerijas, negalėdami sutramdyti begalinio nerimo. Jų susirūpinimas vis augo, nes laikas slinko, o giraitę gaubiančios tamsos ir tylos nedrumstė nė menkiausias garsas. Polis ėmė tankiau ir giliau alsuoti, o Elina, atsirėmusi į Polio ranką, kartas nuo karto krūptelėdavo, jausdama virpulį perbėgant draugo kūnu.

Skaitytojas jau matė, koks įkyrus veidmainys ir nedorėlis buvo Ujuča. Todėl jis nenustebs, sužinojęs, jog šis indėnas pirmasis pamiršo įsakymus, apie kuriuos pats kalbėjo. Tą akimirką, kai stovykloje Matoris džiūgaudamas apžiūrinėjo Izmaelio arklius, Ujuča, paskirtas saugoti vado belaisvius, susigalvojo piktą pramogą — kankinti tuos, kuriuos privalėjo sergėti. Pasilenkęs prie traperio, laukinis pusbalsiu tarė jam į ausį:

— Jeigu didysis tetonų vadas žus nuo Ilgųjų Peilių rankos, mirs ir seni, ir jauni.

— Gyvybė mums duota Vakondos,— pasigirdo ramus atsakymas.— Prerijų karys, kaip ir visi jo vaikai, turi nusilenkti jo įstatymams. Žmonės miršta tiktai tada, kai Vakonda nori, ir joks dakotas negali tos valandos pakeisti.

— Pažvelk! — atrėžė laukinis, kišdamas peilį belaisviui prie pat veido.— Šuniui ir Ujuča atstos Vakondą.

Senis pakėlė akis į nuožmų savo sargybinio veidą, ir akimirką jo akyse plykstelėjo didžiulis neslepiamas pasišlykštėjimas, tačiau bematant išblėso. Kai traperis prašneko, jo veidas buvo liūdnas.

— Kodėl žmogus, kurį dievas sukūrė pagal savo paveidalą, pasiduoda piktosios jėgos pagundoms?— tarė traperis anglų kalba žymiai garsiau, negu Ujuča buvo pradėjęs pasikalbėjimą. Tokios dingsties indėnui užteko. Jis čiupo senį už retų žilų plaukų, išlindusių iš po kepurės, ir, piktai džiūgaudamas, jau ketino juos pašaknėje peiliu nukirsti. Staiga ilgas šaižus spiegimas perskrodė orą, ir tą pačią akimirką bekraštėse prerijose atsiliepė aidas, tarsi ant visų kalvų koks tūkstantis velnių būtų sutartinai sustūgę. Ujuča paleido traperio plaukus ir susijaudinęs šūktelėjo.

— Na! — nebeiškentęs suriko Polis.— Na, senasis Izmaeli, metas parodyti, ko verti Kentukio vyrai. Šaukite žemyn, vyručiai, taikykite į lomas, nes raudonodžiai prie pat žemės!

Tačiau jo balsas dingo, tikriau sakant, liko neišgirstas tarp šūksnių, klyksmų, spiegimo, vienu metu kilusių iš penkiasdešimt burnų. Sargybiniai dar tebestovėjo savo postuose greta belaisvių, bet atrodė panašūs į žirgus, ku-

rie sunkiai begali nustovėti starte, laukdami lenktynių pradžios signalo. Kaip pašėlę jie mostagavo rankomis, šokinėjo, lyg būtų ne blaivūs vyrai, o vaikai, ir baisiausiai šūkalojo.

Vidur triukšmo pasigirdo kažkoks grumėjimas, tarsi bėgtų buivolai, o paskui pasirodė išbaidytų Izmaelio galvijų pulkas.

— Jie pagrobė skvaterio gyvulius! — tarė įžvalgusis traperis.— Tie žalčiai paliko jį pliką kaip tilviką!

Dar jam nebaigus kalbėti, išgąsdintų gyvulių banda užlėkė ant nedidelės kalvos ir prašvilpė pro tą vietą, kur jis stovėjo, o tamsių, į velnius panašių būtybių gauja dūmė įkandin ir kaip patrakusi ginė gyvulius.

Tetonų arkliai, tokie pat nekantrūs ir nesutramdomi, kaip ir jų šeimininkai, taip pat šoko bėgti, ir sargybiniai vos begalėjo juos nulaikyti. Tą akimirką, kai visų akys buvo nukreiptos į viesulu lekiančius žmones ir gyvulius, traperis griebė peilį iš žiopsančio sargybinio rankų, nors nė neatrodė, kad senis būtų toks stiprus, ir vienu smūgiu perkirto diržą, prie kurio buvo pririšti visi arkliai. Iš džiaugsmo ir išgąsčio laukiniai arkliai suprunkštė ir, trypdami kanopomis žemę, išlakstė po prerijas.

Įsiutęs Ujuča vikriai it koks tigras šoko prie traperio. Griebdamas už makšties peilio, kuris taip nelauktai buvo iš jo atimtas, ir skubiai grabaliodamas tomahauko, tuo pat metu jis žiūrėjo į lekiančius arklius su tokiu gailesčiu, kokį jaučia kiekvienas indėnas, matydamas bėgant savo gyvulius. Indėno širdyje kova tarp keršto ir godumo buvo arši, bet trumpa. Ujučos krūtinėje šliaužiojo tik žemos aistros, todėl godumas lengvai nugalėjo pyktį. Nepraslinko nė minutė nuo arklių pabėgimo, o visi sargybiniai drauge su Ujuča jau lėkė paskui juos.

Atėmęs iš Ujučos peilį ir paleidęs arklius, senis trumpą valandėlę ramiai žiūrėjo į savo priešą, o kai indėnas nubėgo paskui savo draugus, jis mostelėjo ranka į tamsią vilkstinę ir, tyliai, beveik negirdimai juokdamasis, tarė:

— Ir prerijose, ir miškuose raudonodis raudonodžiu lieka. Jeigu kas būtų išdrįsęs taip pasielgti su krikščionių sargybiniu, būtų gavęs bent smūgį galvon, tuo tarpu tetonas, viską pametęs, skuodžia paskui savo arklius, tarytum

galvodamas, kad lenktynėse dvi kojos nė kiek ne blogiau neša už keturias. Ir vis dėlto tie kipšai indėnai prieš rytą sugaudys visus gyvulius, nes protingas žmogus visada nugalės instinkto vedamą gyvulį. Tiesą pasakius, proto indėnai ne per didžiausio, bet vis dėlto jie turi labai daug vyriškumo. Dieve mano, juk delavarais Amerika iš tikrųjų galėjo didžiuotis, tačiau nūdien iš šios galingos genties teliko tik išsibarsčiusi saujelė. Na ką gi, Izmaelis jau toliau keliauti negalės, ir jam teks čia likti. Vandens jam netruks, nors jis plikose prerijose ir neturės malonumo kirsti medžius, kuriems čia reiktų augti. Savo keturkojų jis nebepamatys, arba aš nepažįstu sjuksų gudrybių.

— Ar nereikėtų mums prisijungti prie Izmaelio? — paklausė bičių medžiotojas.— Veikiai užvirs karšta kova, nebent senis būtų staiga tapęs bailus it zuikis.

— Ne, ne, ne! — skubiai sušuko Elina.

Mergaitę nutildė traperis, švelniai delnu užčiaupdamas jai burną. Jis tarė:

— Tyliau, tyliau. Mūsų balsai gali mus išduoti. Ar tavo draugas,— pridūrė jis, kreipdamasis į Polį,— turi užtektinai drąsos?

— Nevadink skvaterio mano draugu,— pertraukė jį jaunuolis.— Aš niekada nesibičiuliavau su žmogumi, kuris išsižadėjo savo krašto.

— Na gerai jau, gerai. Tebūnie jis tavo pažįstamas. Ar jis savo interesus sugebės apginti paraku ir švinu?

— O taip, ir savo, ir ne savo! Ar tu, senasis traperi, negalėtum pasakyti, kieno šautuvas nudėjo šerifo įgaliotinį, kuris ketino išvyti naujakurius, neteisėtai įsikūrusius prie Buivolų iškyšulio senajame Kentukyje? Tą dieną aš buvau radęs puikų spiečių nudžiūvusio buko drevėje, o po tuo medžiu paslikas gulėjo valdininkas. Kulka buvo pataikiusi tiesiai į jo „dievo malonę“, kurią jis nešiojosi švarko kišenėje ties pačia širdimi, tarytum būtų galvojęs, kad tokia avies odos skiautelė lyg šarvas jį apsaugos nuo skvaterio kulkos.[1] Tau, Elina, nėra ko sielvartauti.

---

[1] Kulka peršovė dokumentą, kuriuo buvo įsakoma areštuoti. Amerikoje visi teisminiai aktai pradedami žodžiais: „Dievo malone laisva ir nepriklausoma tauta...“

Niekas neįrodė, kad čia Izmaelio darbas. Juk toje apylinkėje be leidimo gyveno dar penkiasdešimt žmonių.

Vargšė mergaitė krūptelėjusi iš visų jėgų stengėsi užgniaužti atodūsį, kylantį iš pačių širdies gelmių.

Senis daugiau nebeklausinėjo, ar Izmaelis sugebės atmokėti už skriaudą. Iš trumpo, bet aiškaus Polio pasakojimo jis kiaurai permanė emigranto būdą ir, tuo pasitenkinęs, ėmė dėstyti savo mintis, sukeltas ką tik įvykusio atsitikimo.

— Kiekvienas pats geriausiai išmano, kokie saitai jį jungia su kitais žmonėmis, nors gaila, kad spalva, turtas, kalba, išsilavinimas taip išskiria žmones, kurie, galų gale, yra vieno tėvo vaikai. Tiesą pasakius,— pridūrė jis, netikėtai pereidamas prie kito klausimo (senis buvo pratęs staigiai peršokti nuo vienos minties prie kitos) — dabar, atrodo, reikia laukti kovos, o ne pamokslus sakyti, todėl ir mes turime būti viskam pasirengę. Tsss! Ten žemai kažkas kruta. Gal būt, ir mus jie mato.

— Sujudo Izmaelio šeimyna! — drebėdama sušuko Elina. Ji nė kiek ne mažiau bijojo savo draugų, kaip ir priešų.— Eik, Poli, palik mane vieną. Bent tavęs jie neturėtų pamatyti.

— Jeigu aš paliksiu tave, Elina, šitoje dykynėje, neišvydęs tavęs sveikos ir bent senojo Izmaelio globojamos, tegu mano ausys niekada neišgirs bitės dūzgimo ar, dar blogiau, tegu mano akys niekada nepamatys kelio į bičių drevę.

— Tu pamiršai šį gerąjį senelį. Jis manęs nepaliks. Juk mudviem, Poli, kaip aš prisimenu, yra tekę dar nykesnėse vietose išsiskirti.

— Niekuomet! Indėnai vėl gali klykdami sugrįžti, o kas tada tave ištiks? Laukiniai bus tave nusitempę pusę kelio į Uolinius kalnus, kol žmonės suspės jums kelią užkirsti. Kaip galvoji, senasis traperi, kiek laiko prabėgs, kol tetonai, kaip tu juos vadini, sugrįš pasiimti likusių Izmaelio gėrybių, jo mantos?

— Gali jų nebijoti,— atsakė senis, kaip visuomet tyliai savotiškai kikendamas.— Galvą guldau, kad tie kipšai dar šešias valandas vaikysis gyvulius. Klausykit, dabar galit girdėti, kaip jie bėga ten, prie gluosnių. Ta

šjuksų kaimenė bėgs it ilgakojų elnių būrys. Tsss! Gulkit žolėn, greičiau slėpkitės! Tebūsiu aš niekingas molio grumstas, jeigu ne šautuvo spyna čia spragtelėjo!

Traperis neleido savo bičiuliams delsti ir, dar nebaigęs kalbėti, nusitempė juos paskui save į miglose skendinčią prerijų žolę. Visa laimė, kad senasis medžiotojas tebebuvo toks akylas ir toks sumanus. Vos tik suspėjo visi trys priglusti prie žemės, jų ausys išgirdo gerai pažįstamus šaižius, trumpus vakarietiško šautuvo šūvius. Tą pačią akimirką pasigirdo zvimbimas, ir čia pat, virš jų galvų, pralėkė kulka.

— Puiku, spirgučiai! Puiku, senasis stuobri! — sušnibždėjo Polis; žvalios jo nuotaikos negalėjo sudrumsti nei pavojus, nei nemaloni būklė.— Tokį šūvį mielai išgirstum, stovėdamas ne priešais šautuvo vamzdį. Žinai ką, traperi, man atrodo, kad karas vyksta iš trijų pusių. Gal ir man jiems tuo pačiu atsakius?

— Atsakyk jiems tik geru žodžiu,— skubiai tarė traperis,— antraip judu žuvę.

— Nesu tikras, kad bus geriau, jeigu aš prabilsiu liežuviu, užuot kalbėjęs šautuvu,— pusiau juokais, pusiau su kartėliu atšovė Polis.

— Dėl dievo meilės, kad tik jie tavęs neišgirstų! — sušuko Elina.— Eik, Poli, eik! Tu puikiausiai gali mus palikti.

Vėl vienas po kito pralėkę keli šūviai, šį kartą paleisti iš arčiau, nutraukė jos žodžius. Dabar jau ne atsargumas, o išgąstis privertė mergaitę nutilti.

— Gana! — prašneko traperis ir oriai pakilo; taip oriai stojasi žmogus, kai galvoja tik apie savo žygio svarbą.— Aš nežinau, kodėl jūs, vaikai, bijote tų, ką judviem derėtų mylėti ir gerbti. Bet, šiaip ar taip, reikia kažko griebtis, kad išgelbėtume jūsų gyvybes. Mano amžiaus sulaukusiam žmogui nebesvarbu, ar jis gyvens valanda ilgiau ar trumpiau. Todėl aš ir eisiu jiems pasirodyti. Štai čia jums kelias laisvas. Pasinaudokite proga ir pasislėpkite. Tegu viešpats jus laimina ir globoja, nes jūs to verti.

Atsakymo nelaukęs, traperis ėmė drąsiai leistis žemyn šlaitu. Ėjo jis stovyklos link neskubėdamas, nors ir

susijaudinęs, bet ir nelėtindamas žingsnių. Akimirką mėnulio šviesa ryškiai nutvieskė jo aukštą, prakaulią figūrą, ir emigrantai jį pastebėjo. Tačiau traperis nepaisė šių nepalankių aplinkybių ir ramiai, tvirtai ėjo giraitės link, kol jį sustabdė grėsmingas balsas:

— Kas čia eina — priešas ar draugas?

— Draugas! — nuskambėjo atsakymas.— Žmogus, kuris per ilgai gyveno, kad vaidais drumstų savo gyvenimo pabaigą.

— Bet ne tiek ilgai, kad užmirštų jaunystės išdaigas,— atšovė Izmaelis, visu milžinišku ūgiu kildamas iš pakrūmės ir pastodamas kelią traperiui.— Seni, tu atvedei šitą raudonųjų velnių gaują ir rytoj su jais dalinsies grobį.

— Ko jūs netekote? — ramiai paklausė traperis.

— Aštuonių kumelių — geresnių dar niekas nėra kinkęs į vežimus, be to, kumeliuko, verto trisdešimt spindinčių Meksikos sidabrinių su įspaustu Ispanijos karaliaus atvaizdu. O moteriškei neliko nė vieno gyvulio. Iš kur ji dabar gaus pieno bei vilnų. Tiesa, man regis, kad net kelionėje apraišę paršai išlakstė ir dabar knisinėja sau po prerijas. O dabar sakyk, svetimšali,— pridūrė jis, trenkdmas šautuvo buože į kietą žemę su tokia jėga ir triukšmu, jog bailesnis žmogus iš tiesų būtų išsigandęs,— kiek iš šių gyvulių teks tavo daliai?

— Arklių aš niekada negeidžiau, ir man niekuomet jų nereikėjo, nors maža atrasi žmonių, kurie būtų daugiau už mane keliavę po plačiąsias Amerikos žemes, kad ir senas bei silpnas aš dabar atrodau. Tačiau nedaug naudos iš arklio Jorko kalvose ir miškuose, tai yra Jorke, koks jis kadaise buvo ir, deja, koks jau nebėra. O tokių moteriškų daiktų, kaip pienas ir vilnos, aš netrokštu. Laukiniai žvėrys mane maitina ir rengia. Ne, man nereikia geresnio apdaro už elnio kailį ir sotesnio maisto už jo mėsą.

Traperio nuoširdumas, tariant šiuos kuklius pasiteisinimo žodžius, šiek tiek paveikė emigrantą, kurio apsnūdusioje prigimtyje įsiliepsnojusi ugnis galėjo prasiveržti su pavojinga jėga. Jis klausėsi, lyg ir dvejodamas, nors galutinai neįsitikinęs. Dabar jis tik pro sukąstus dantis piktai

švokštė grasindamas, o prieš kelias minutes buvo ketinęs šiais grasinimais tik pradėti žiaurų kerštą.

— Gražūs žodžiai! — suniurzgė jis galų gale.— Bet man atrodo, kad jie greičiau tinka advokatui, negu tiesmukam medžiotojui, mačiusiam ir juoda, ir balta.

— Aš tesu tiktai traperis,— ramiai atsakė senis.

— Medžiotojas ar traperis — nedidelis čia skirtumas. Aš atvykau, seni, į šį kraštą, kadangi mane įstatymas pernelyg smarkiai slėgė. Be to, man nelabai patinka kaimynai, kurie nemoka išspręsti ginčo, negaišinę teisėjo ir dvylikos prisiekusių vyrų. Tačiau čionai aš atvykau ne dėl to, kad man kas pagrobtų visą mantą, o paskui aš jam turėčiau dėkoti.

— Kas išdrįsta brautis prerijų glūdumon, tas turi pakęsti ir jų šeimininkų papročius.

— Šeimininkų! — pakartojo skvateris.— Aš toks pat teisėtas šeimininkas tos žemės, ant kurios stoviu, kaip ir bet kokios valstijos gubernatorius. Ar gali man pasakyti, medžiokli, kur rasi įstatymą, kad vienam žmogui gali priklausyti visas miestas ar jo dalis, gal net visa apygarda, o kitas turi maldauti žemės sklypelio kapo duobei išsikasti. Nei gamtos taip sutvarkyta, nei įstatymas taip liepia. Bent jūsų įstatymas.

— Negaliu sakyti, kad tu klystumei,— atsakė traperis, kurio pažiūros šiuo svarbiu klausimu, nors ir kilusios iš visiškai skirtingų prielaidų, sutapo su skvaterio pažiūromis.— Aš daug sykių esu apie tai galvojęs ir kalbėjęs, kada ir kur tik galėjau tikėtis, kad mano balsas bus išgirstas. Bet jūsų gyvulius pavogė indėnai, kurie savinasi viską, ką tik prerijose randa.

— Verčiau jie neužkabintų žmogaus, kuris geriau už juos išmano, kas kam priklauso,— atsakė skvateris; jo žodžiai buvo rūstūs, nors balsas ir elgsena — rami.— Aš esu sąžiningas pirklys ir užmoku tiek, kiek pats gaunu. Ar tu matei indėnus?

— Mačiau. Aš buvau jų nelaisvėje tuo laiku, kai jie sėlino į jūsų stovyklą.

— Baltajam ir krikščioniui būtų derėję tinkamesniu laiku man apie tai pranešti,— atrėžė Izmaelis ir dar sykį dėbtelėjo į traperį, tarsi vis dar būtų nepamiršęs savo pik-

tų kėslų.— Tiesa, aš nelinkęs broliautis su kiekvienu sutiktu žmogumi, bet manau, kad veido spalva turėtų šį tą reikšti, kai krikščionis susitinka krikščionį tokioje atkampioje vietoje, kaip ši. Na, kas buvo — pražuvo, žodžiais nebepataisysi. Lįskite iš savo slėptuvių, vaikai. Čia tik senis. Jis valgė mano duoną ir galėtų būti mano bičiulis, nors mes turime pakankamai priežasčių įtarti jį susiuosčius su priešais.

Traperis nieko neatsakė, išgirdęs tokį piktą įtarimą, kurį skvateris sviedė be menkiausio sąžinės graužimo, nors ką tik buvo išklausęs paaiškinimų. Šiurkštuolio skvaterio nurodymus išgirdę, tučtuojau keturi ar penki sūnūs išlindo iš savo slėptuvių, kur juos buvo pastatęs tėvas, galvodamas, kad žmonės, kuriuos jie matė prerijose ant kalvos, buvo sjuksų dalis. Prieidami vyrai kišo šautuvus po pažastimi ir tingiai, bet tiriamai žvilgčiojo į traperį. Nė vienas jų nepasidomėjo, iš kur senis atėjęs ir kodėl jis čia. Šitas santūrumas kilo ne dėl jų įgimto apsnūdimo, bet jie buvo nemaža ir neretai matę panašių scenų, todėl įprato būti šalti ir atsargūs. Traperis pakentė jų rūškanus žvilgsnius kaip visko matęs ir savo nekaltumu įsitikinęs žmogus. Vyriausias sūnus, tas pats prasikaltęs sargybinis, dėl kurio apsileidimo klastingasis Matoris nakčia taip puikiai pasidarbavo, dirstelėjo į traperį ir, atsisukęs į tėvą, suvapėjo:

— Jeigu šis žmogus vienas teliko iš tos gaujos, kurią mačiau ten ant kalvos, tai mes ne veltui šovinius eikvojome.

— Tu teisus, Aza,— atsakė tėvas, staiga atsigręždamas į traperį. Sūnaus pastaba jam priminė tai, ką jis buvo beužmirštąs.— Kaip nutiko, traperi, juk ką tik jūsų, rodos, buvo trys? Manau, kad mūsų nesuklaidino mėnulio šviesa?

— Drauguži, jeigu jūs matėt, kaip tetonai, nelyginant juodi velniai, skriejo per prerijas paskui jūsų bandą, jums visai lengvai galėjo pasivaidenti, kad ten buvo net koks tūkstantis.

— Taip galėtų pasirodyti tik kokiam miesto vaikėzui ar bailiai moteriškei, nors mūsų senoji Estera bijo indėnų ne daugiau, kaip kokio cypsinčio šunyčio ar

mažo vilkiūkščio. Užtikrinu tave, jeigu tie vagišiai dieną būtų krėtę savo išdaigas, geroji moteriškė būtų šauniai pasidarbavusi. Sjuksai būtų pamatę, kad ji už dyką neatiduoda nei savo sūrių, nei sviesto. Tačiau ateis laikas, svetimšali, greit ateis, kai aš už skriaudas atmokėsiu, ir man nereikės jokių įstatymų pagalbos. Galiu pasakyti, kad mes, Bušai, lėto būdo, taip apie mus dažnai šneka, bet, lėtai veikdami, mes niekada neklystame; ir nedaug rasi žmonių, kurie galėtų sakyti, jog, sudavę Izmaeliui Bušui, nebūtų gavę atgal tokio pat smūgio.

— Vadinasi, Izmaelis Bušas elgiasi kaip gyvulys, o ne taip, kaip dera žmogui,— atrėžė atkaklusis traperis.— Ir man pačiam ne kartą teko smogti žmogui, bet paskui aš niekuomet nesijausdavau ramus. Netgi užmušęs danielių, kai man nereikdavo nei jo mėsos, nei kailio, aš nesijausdavau ramus, kaip galėtų jaustis protingai besielgiąs žmogus. Aš nepatirdavau sąžinės graužimų tik tada, kai, eidamas garbingu ir atviru karo keliu, palikdavau miškuose nepalaidotą niekšą, mingų genties indėną.

— Tad tu, traperi, buvai kareivis? Ir aš jaunystėje dalyvavau keliuose žygiuose prieš čirokizus. Ir aš vienerius metus bukų miškuose sekiojau paskui pasiutėlį Entonį [1]. Bet jo pulkuose, mano supratimu, per daug būgnijo, trimitavo ir buvo per daug drausmės. Todėl aš jį palikau, neužsukęs pas iždininką ir nepasiėmęs algos. Bet Estera vėliau gyrėsi taip puikiai pasinaudojusi mano algos talonėliu, jog valstybė dėl tokio neapdairumo per daug pelno neturėjo. Jeigu ilgai trainiojais tarp kareivių, tikriausiai esi girdėjęs apie tokį pasiutėlį Entonį.

— Man rodos, kad aš paskutinį kartą kovojau jo pulkuose,— atsakė traperis. Prigesusios jo akys akimirką nušvito, tarytum jam būtų malonu prisiminti tuos įvykius, paskui nelauktai jo veidą apniaukė sielvartas, lyg kas būtų slapčia perspėjęs jį negalvoti apie tas žiaurias scenas, kuriose taip dažnai ir jam pačiam buvo tekę dalyvauti.— Aš keliavau iš pajūrio valstijų į šiuos tolimus

[1] Entonis Veinas iš Pensilvanijos, pasižymėjęs revoliucijos karuose, o vėliau — kovose prieš Vakarų indėnus. Uš drąsą, kurią jis parodė būdamas generolu, draugai jį praminė pasiutėliu Entoniu.

kraštus, kai mano kelias susitiko su pasiutėlio Entonio armijos keliu. Ir aš tik kaip žiūrovas atsidūriau jo užnugaryje. Bet kai įvykdavo susirėmimas, mano karabino trenksmas įsimaišydavo į kovos triukšmą. Man net gėda prisipažinti, kad nežinojau, kuri pusė teisinga, o septynių dešimčių metų vyras turėtų suvokti, kodėl jis atima žmogui gyvybę, kurios grąžinti niekas nebegali.

— Eikš, žmogau,— tarė emigrantas. Atšiauri jo prigimtis gerokai sušvelnėjo, kai jis sužinojo, jog laukinėse vakarų kovose jų kovota toje pačioje pusėje.— Ne taip svarbu, dėl ko kovojama, kai krikščionis stoja prieš laukinį. Apie arklių pavogimą mes daugiau išgirsime rytoj, o dabar saugiausia ir išmintingiausia bus eiti miego.

Kalbėdamas Izmaelis palengva nuėjo atgal į savo apsiginklavusią stovyklą ir į savo šeimos narių tarpą įvedė žmogų, kurio gyvybei dėl jo paties įsiutimo ką tik grėsė toks pavojus. Čia, keliais žodžiais paaiškinęs ir šykščiai, bet rūsčiai pakeiksnojęs grobikus, supažindino savo žmoną su padėtimi prerijose ir pareiškė ketinąs likusią nakties dalį miegoti, nes ir taip jau poilsis esąs sudrumstas.

Traperis su tuo pasiūlymu sutiko ir ištiesė prakaulų savo kūną ant šakelių krūvos, kuri jam buvo pasiūlyta. Atsigulė ramiai, tarytum ginkluotų sargybinių apsuptas karalius savo saugioje sostinėje. Tačiau jis nesumerkė akių tol, kol moteriškių tarpe nepamatė Elinos Veid ir neįsitikino, kad jos giminaitis ar mylimasis, ar dar kas, jau saugiai pasislėpė. Paskui traperis užmigo, bet miegojo labai jautriai, nes nuo seno buvo įpratęs budėti pačioje nakties glūdumoje.

ŠEŠTAS SKYRIUS

Izmaelis Bušas beveik visą savo gyvenimą — daugiau nei penkiasdešimt metų — praleido pasieniuose. Jis gyrėsi niekuomet negyvenęs tokioje vietoje, kur negalėtų nekliudomas nukirsti kiekvieno medžio, kokį tik užmato,

stovėdamas ant savo slenksčio, gyrėsi, kad savo kirtimuose galėjo beveik nepaisyti įstatymų, kad bažnyčios varpų gaudimas niekada nebuvęs malonus jo ausiai. Jis neturėjo labai didelių siekimų ir paprastai rūpindavosi tik savo poreikiais, kurie buvo tokie pat, kaip ir visų į jį panašių žmonių. Jis nevertino mokslo, išskyrus mediciną, nes nesuvokė, kam reikalingos kitos mokslo šakos, kurių jis nepajėgė suprasti. Pagarba medicinai paskatino jį išklausyti vieno mediko prašymą. Susidomėjęs gamtos mokslais, minėtasis daktaras sumanė pasinaudoti skvaterio palinkimu klajoti. Skvateris šį džentelmeną nuoširdžiai priėmė į savo šeimą, tiksliau pasakius, paėmė jį savo globon, ir jie, puikiausiai sutardami, keliavo per prerijas. Izmaelis dažnai džiaugdavosi žmonai turįs draugą, kuris galėsiąs būti naudingas naujoje gyvenvietėje, kad ir kur ji būtų, kol šeima galutinai „aklimatizuosis". Mokslininkas, įsigilinęs į gamtos reiškinių studijas, dažnai atsiskirdavo nuo vilkstinės ir net ištisas dienas keliaudavo, išsukęs iš tiesaus kelio, kuriuo traukė skvateris, ėjęs tik pagal saulę. Didžiuma žmonių būtų nudžiugę, kad jiems neteko būti stovykloje sjuksų įsibrovimo metu. Nebuvo tuo laiku stovykloje ir minėto narsaus džentelmeno Obedo Bato (arba, kaip jis mėgo save vadinti, Batijaus), medicinos daktaro, daugelio šiapus Atlanto esančių mokslinių draugijų nario.

Nors Izmaelio lėta prigimtis dar nebuvo galutinai įsisiūbavusi, vis dėlto jis jautėsi skaudžiai įžeistas sauvališko indėnų elgesio su jo nuosavybe. Tačiau likusią nakties dalį jis miegojo, nes tą metą pats buvo paskyręs poilsiui. Be to, jis suprato, jog vidurnakčio tamsoje būtų buvę bergždžios bet kokios pastangos ieškoti dingusių gyvulių. Jis taip pat gerai žinojo, į kokią pavojingą būklę buvo patekęs, ir nenorėjo, ieškodamas dingusio turto, rizikuoti tuo, kas jam dar buvo likę. Nors prerijų gyventojai, kaip žinoma, ypatingai mėgsta arklius, tačiau galima buvo neabejoti, kad ir kiti keliauninkams priklausantys daiktai juos viliojo. Indėnų gudrybė buvo įprasta — išvaikyti gyvulius, o paskui pasinaudoti sąmyšiu. Tačiau Matoris, matyt, šį kartą nepakankamai įvertino užpultojo žmogaus įžvalgumą. Skaitytojas jau matė, kaip flegmatiškai skva-

teris pakentė skriaudą. Dabar mums lieka papasakoti, kokie buvo jo puoselėtų sumanymų rezultatai.

Likusią nakties dalį stovykloje viešpatavo gili ramybė, nors gal ne vienos akys ilgai neužsimerkė, gal ne vienos ausys godžiai klausėsi menkiausio garso, pranešančio naują pavojų. Tyla ir nuovargis pagaliau priveikė žmones, ir prieš aušrą visi, išskyrus sargybinius, kietai miegojo. Niekas taip ir nesužinojo, kaip po užpuolimo snaudaliai sargybiniai atliko savo pareigas, nes nieko neatsitiko, kas būtų galėję išduoti jų nebudrumą.

Vos tik ėmė brėkšti diena ir iš dangaus skliauto sklindanti šviesa nušvietė tamsią plynę, atsikėlė Elina Veid. Vogčiomis sugrįžusi į stovyklą, ji naktį praleido, atsigulusi greta vaikų. Skaistus mergaitės veidelis buvo susirūpinęs, baugus. Ji atsargiai pakilo, lengvai peržengė per gulinčius kūnus ir taip pat atsargiai nuėjo iki tolimiausių Izmaelio stovyklos užtvarų. Čia ji pasiklausė, lyg ir dvejodama, ar verta eiti toliau. Tačiau ji tetruko vos akimirką. Saugojusio postą sargybinio mieguistos akys net nespėjo pamatyti praskriejančio jos silueto, o Elina jau buvo perlėkusi per lomą ir atsidūrusi artimiausios kalvos viršūnėje.

Dabar Elina atidžiai klausėsi, stengdamasi rytmečio vėjyje, švelniai šiurenančiame žolę prie jos kojų, pagauti dar kažkokį kitą garsą. Nieko neišgirdusi, mergaitė nusiminė ir jau norėjo eiti, bet jos ausis pasiekė per susiraizgiusią žolę einančio žmogaus žingsnių aidas. Susijaudinusi ji puolė priekin ir veikiai išvydo žmogų, kopiantį į kalvą iš priešingos pusės. Jinai jau ištarė Polio vardą ir buvo bepradedanti sujaudintu balsu skubiai kalbėti — taip visuomet kalba mylinčios moterys, sutikdamos savo draugus,— bet nusivylusi pasitraukė atgal ir šaltai pasveikino atėjusį šiais žodžiais:

— Nesitikėjau, daktare, sutikti jus tokiu neįprastu laiku.

— Tikram gamtos mylėtojui, mano geroji Elina, visos valandos ir visi metų laikai vienodi,— atsakė mažas, smulkaus sudėjimo, bet itin judrus pusamžis žmogelis, apsirengęs keistais, pusiau audekliniais, pusiau odiniais drabužiais. Jis priėjo stačiai prie Elinos, nesivaržydamas

kaip senas pažįstamas.— Kas nemoka rasti nuostabių dalykų palšoje rytmečio prieblandoje, nepažįsta daugelio džiaugsmų, kuriuos galėtų patirti.

— Iš tiesų,— atsakė Elina, staiga prisiminusi, kad ir jai reikia paaiškinti, kodėl ji taip anksti atsidūrė toli nuo namų.— Aš pažįstu daug žmonių, kurie teigia, jog nakčia žemė esanti gražesnė, negu skaisčiausiai saulei šviečiant.

— A, jų regėjimo organai bus pernelyg išgaubti. Tačiau žmogus, kuris nori studijuoti kačių giminės žvėrių gyvenimo būdą arba albinosų rūšį, iš tikrųjų turi žvalgytis tik ankstyvą rytmetį. Aš drįstu manyti, kad tikrai yra žmonių, kuriems labiau patinka viską apžiūrinėti prieblandoje, nes jie tokiu laiku geriau mato.

— Ir dėl šios priežasties jūs pats tiek daug vaikštinėjate nakčia?

— Mano geroji mergaite, naktimis aš vaikštau todėl, kad šiame meridiane žemė savo apsisukimuose saulės šviesą išlaiko tik pusę dienos, o tai, ką aš turiu padaryti, negali būti atlikta per dvylika ar penkiolika valandų. Dabar aš dvi dienas buvau atsiskyręs nuo visos šeimos, ieškodamas augalo, kuris, kaip žinoma, auga prie La Platos intakų, tačiau neradau nė žolės stiebelio, kuris jau nebūtų mokslininkų išnagrinėtas ir suklasifikuotas.

— Jums nepavyko, daktare, bet...

— Nepavyko? — kaip aidas atsiliepė žmogelis, dar arčiau prisigretindamas prie mergaitės ir atkišdamas savo užrašus. Jo veide tuo tarpu atsispindėjo ir triumfas, ir tariamas nusižeminimas.— Ne, ne, Elina, ką nori sakyk, bet negali teigti, jog man nepavyko. Negali tvirtinti, kad nepavyko žmogui, kuriam nusišypsojo likimas, kurio garbė beveik jau įamžinta, kurio vardą ainiai minės drauge su Biufono [1] vardu. Ką ten su Biufono! Jis buvo paprasčiausias kompiliatorius, kuris naudojosi tik kitų žmonių darbo vaisiais. Ne; *pari passu* su Solanderiu, kuris savo žinias įgijo vargo ir skurdo kaina.

---

[1] Biufonas (1707—1788) — įžymus prancūzų gamtininkas ir rašytojas.

— Ar jūs, daktare Batijau, radote kokią nors rūdos gyslą?

— Daugiau negu gyslą! Radau, mergele, lobį, visiškai gatavą, nuostabų lobį! Klausykis! Po bevaisių ieškojimų aš jau pradėjau skaičiuoti kampą, kuris man buvo reikalingas sužinoti, ties kuria vieta man teks perkirsti jūsų dėdės kelią, kai išgirdau lyg ir šautuvo drioskėjimą.

— O taip! — sušuko Elina.— Mus smarkiai išgąsdino...

— Jūs manėte, kad aš būsiu paklydęs,— tęsė mokslų vyras; per daug įsigilinęs į savo mintis, jis nesugaudė mergaitės žodžių prasmės.— Nebuvo ko bijoti. Aš turėjau vieną trikampio kraštinę, apskaičiavau statmens ilgį, ir man beliko surasti kampą, kad galėčiau nubrėžti įžambinę. Maniau, kad buvo šaudoma dėl manęs, tad, pakeitęs kryptį, pasukau ten, iš kur sklido garsai. Taip aš pasielgiau nėmaž negalvodamas, jog pojūčiai galėtų būti tikslesni ar bent tokie pat tikslūs, kaip matematiniai apskaičiavimai, aš tiktai pabūgau, kad kam nors iš vaikų gali prireikti mano paslaugų.

— Laimė, jie visi...

— Klausykit,— pertraukė ją daktaras. Svarbesnio dalyko sujaudintas, jis jau buvo pamiršęs perdėtą baimę dėl pacientų.— Aš buvau tolokai nuėjęs,— mat, ten, kur nėra kliūčių, garsas sklinda labai toli,— tik staiga išgirdau trypiant, tarsi bizonai spardytų žemę, ir tolumoje išvydau keturkojų kaimenę, kuri lėkė per kalvas. Tai būta žvėrių, kurie taip ir liktų nežinomi ir niekieno neaprašyti, jeigu ne tas didžiai laimingas atsitiktinumas. Vienas iš tų žvėrių — pats puikiausias egzempliorius — bėgo kiek atokiau nuo kitų. Visa kaimenė pasuko į mano pusę, pasuko ir atskirai bėgantis žvėris, ir tokiu būdu jis atsidūrė tik už penkiasdešimt jardų nuo tos vietos, kur aš stovėjau. Aš pasinaudojau proga, skiltuvu įžiebiau žibintą ir, juo pasišviesdamas, čia pat žvėrį aprašiau. Elina, aš būčiau davęs tūkstantį dolerių už vieną vienintelį vaikinų paleistą šūvį.

— Juk jūs, daktare, nešiojatės pistoletą, tad kodėl juo nepasinaudojote? — paklausė mergina, kuri, vos puse

ausies klausydama pasakojimo, susirūpinusi žvalgėsi po prerijas. Nors ir nematydama to, ko laukė ateinant, ji vis dar tebestovėjo ir nė kiek neprieštaravo, kad daktaras ją gaišina.

— Mano pistoletas juk užtaisytas pačiais smulkiausiais švino šrateliais, skirtas naikinti vabzdžius ir roplius. Ne, aš protingiau pasielgiau nepradėjęs kovos, kurios vis vien nebūčiau galėjęs laimėti. Aš aprašiau šį susitikimą, viską tiksliai pažymėdamas, kaip reikalauja mokslas. Aš perskaitysiu jums, Elina, nes jūs — gera, imli mergaitė. Įsiminusi tai, ką jūs dabar išgirsite, galėsite daug kuo patarnauti mokslui, jeigu kokia nelaimė mane ištiktų. Iš tikrųjų, šaunioji Elina, mano darbas toks pat pavojingas, kaip kareivio gyvenimas. Kad ir šią naktį,— tęsė jis dairydamasis,— šią klaikią naktį mirtinas pavojus grėsė mano gyvybei.

— Kaip?

— Mane galėjo užmušti toji pabaisa, kurią aš radau. Ji ne vieną kartą artinosi prie manęs. Aš traukiausi, o ji vis veržėsi priekin. Man atrodo, kad tik žibintuvėlis bus mane apsaugojęs. Rašydamas aš laikiau jį tarp savęs ir žvėries, ir tuo būdu jis ne tik švietė, bet ir sergėjo mane. Tačiau paklausykite, koks buvo tas žvėris, ir tada galėsite suprasti, kokius pavojus dėl žmonijos labo tenka patirti mums, mokslo vyrams.

Gamtininkas iškėlė aukštyn savo užrašus ir lygumą tebegaubusioje prieblandoje pasiruošė skaityti, prieš tai ištaręs:

— Klausykite, mergaite, ir sužinosit, kokiu lobiu man pavyko praturtinti gamtos mokslo puslapius.

— Vadinasi, tą gyvūną jūs pats sukūrėte? — liovusi dairytis, paklausė Elina, ir žvitrios mėlynos jos akys staiga žybtelėjo — matyt, mergaitė puikiai mokėjo žaisti savo mokyto bičiulio silpnybėmis.

— Argi žmogus gali negyvai medžiagai suteikti gyvybę? Norėčiau, kad taip būtų. Tada jūs veikiai išvystumėte tokią „Historia Naturalis Americana", kuri prie gėdos stulpo pastatytų besivaipančius prancūzo Biufono mėgdžiotojus. Būtų galima patobulinti visą keturkojų

klasę, ypatingai tuos žvėris, kurie pasižymi greitumu. Apatinės dvi galūnės būtų pagrįstos sverto principu; gal būt, reikėtų pritaisyti ratus, kokie dabar naudojami vežimams, nors aš dar nesu galutinai nutaręs, ar tuos patobulinimus pritaikyti prie užpakalinių, ar prie priešakinių kojų. Man dar reikia ištirti, ar stūmimas, ar traukimas reikalauja didesnio raumenų įtempimo. Natūralus gyvulio prakaitavimas padėtų nugalėti trintį, ir tokiu būdu pasisektų išvystyti didžiulį greitį. Bet visa tai beviltiška, bent šiuo metu,— pridūrė jis. Paskui iškėlė aukštyn į šviesą savo užrašus ir pradėjo balsu skaityti:

— 1805 metai, spalio mėnesio šeštoji diena,— tai data, kurią, drįstu pripažinti, jūs geriau už mane žinote. Keturkojis, matytas prie žvaigždžių ir kišeninio žibintuvėlio šviesos Šiaurės Amerikos prerijose (žiūr. platumos ir ilgumos dienraštį). Gentis — nežinoma, todėl pavadintas atradėjo, o vardas duotas pagal atradimo laiką (laimingo atsitiktinumo dėka jis pamatytas vakare) — *Vespertilio horribilis americanus*. Išmatavimai (apytikriai): maksimalus ilgis — vienuolika pėdų; aukštis — šešios pėdos; galva — pakelta; šnervės — plačios; akys — raiškios ir žiaurios; dantys — apstūs, rumbuoti; uodega — horizontali, banguota, truputį panaši į katės; kojos — didelės, plaukuotos; nagai — ilgi, išgaubti, pavojingi; ausys — nežymios; ragai — ilgi, atsikišę, tvirti; spalva — švininė pilka su raudonomis dėmėmis; balsas— skardus, karingas, baisus; įpročiai: gyvena bandomis, plėšrus, mėsėdis, bebaimis. Štai! — suriko Obedas, baigęs savo žodingą, bet suprantamą aprašymą.— Štai žvėris, kuris su liūtu varžysis dėl žvėrių karaliaus vardo.

— Nesugaudau, ką jūs, daktare Batijau, kalbate,— atsakė sumani mergaitė, kuri suprato filosofo silpnybę ir dažnai į jį kreipdavosi jo mėgiama pavarde.— Bet, man regis, pavojinga taip toli nuklysti nuo stovyklos, kai tokios pabaisos klaidžioja po prerijas.

— Gal jums ir atrodo, kad jos tiktai klaidžioja,— arčiau prisiglūždamas prie merginos, taip tyliai atsakė mokslininkas, tarsi norėdamas jai atskleisti dar didesnę paslaptį.— Niekada dar nebuvau patyręs tokio nervų sistemos išbandymo. Prisipažįstu, jog buvo akimirka, kai *fortiter*

in re suklupo prieš tokį baisų priešą, bet meilė gamtos mokslui mane pakėlė ir pergalingai išaukštino.

— Jūs, daktare, šnekate visiškai kitokia kalba, negu mes Tenesyje,— tarė Elina, stengdamasi neprunkštelėti,— todėl aš abejoju, ar supratau jūsų žodžius. Jeigu aš neklystu, jūs norėjote pasakyti, kad jums širdis virpėjo it viščiukui.

— Nevykęs palyginimas, kilęs dėl visiško dvikojų giminės nepažinimo. Viščiuko širdis proporcinga kitiems jo organams, ir atitinkamoje gamtinėje būklėje, Elina, šis naminis paukštis yra visiškai narsus,— tarė daktaras su iškilminga veido išraiška, norėdamas padaryti didesnį įspūdį atidžiai besiklausančiai mergaitei.— Mane persekiojo, gaudė, aš buvau atsidūręs tokiame pavojuje, kad net prisiminti nemalonu. Bet kas gi čia?

Elina krūptelėjo. Rimtas ir nuoširdus daktaro pasakojimas paveikė net ir linksmąją merginą. Žiūrėdama į tą pusę, kur rodė daktaras, ji iš tiesų pamatė kažkokį padarą, greitai skuodžiantį per prerijas stačiai į juos. Dar nebuvo tiek įdienoję, kad galėtum išskirti, kas ten per sutvėrimas, tačiau jai atrodė, jog ten tikrai bėga koks plėšrus laukinis žvėris.

— Atlekia, atlekia! — sušuko daktaras, instinktyviai čiupdamas savo užrašus; kojos jam drebėjo, ir jis vos laikėsi nepargriuvęs.— Dabar, Elina, likimas man suteikė progą ištaisyti žvaigždžių šviesoje padarytas klaidas. Žiūrėk — švininė pilka spalva, ausų nėra, ragai — atsikišę.

Jis nutilo, ir ranka sustingo ore nuo žvėries riaumojimo, tiksliau sakant, nuo bliovimo. Gyvulys bliovė taip baisiai, jog galėjo nugąsdinti net ir drąsesnę širdį, negu gamtininko. Balsas, keistai banguodamas, nuaidėjo per prerijas, o paskui įsiviešpatavo iškilminga mirtina tyla. Ją sudrumstė netramdomas, daug melodingesnis Elinos Veid kvatojimas. Tuo tarpu gerai nuaugęs asilas jau uostinėjo nesipriešinantį gamtininką, kuris stovėjo it stabo ištiktas ir nemėgino gintis savo išgirtuoju žibintuvėliu.

— Čia jūsų asilas! — sušuko Elina, vos tik ji atgavo kvapą.— Jūsų kantrusis darbštusis mulas!

Daktaras, išsproginęs akis, žvilgčiojo į mergaitę, į asilą ir vėl į mergaitę, bet neįstengė ištarti nė žodžio.

— Nejaugi jūs išsiginsite gyvulio, kuris tiek laiko jums ištikimai tarnavo? — tebesikvatojo mergina.— Juk aš girdėjau, kaip jūs kokį tūkstantį kartų esate sakęs, kad šis gyvulys jums geriausiai tarnavęs ir jūs mylite jį kaip brolį.

— *Asinus domesticus!* — tarytum trokšdamas sužiopčiojo daktaras.— Jokios abejonės nėra dėl jo genties. Ir aš visuomet tvirtinsiu, kad šis gyvulys nepriklauso arklių rūšiai. Taip, Elina, niekas nepaneigs kad čia *Asinus*. Bet čia ne prerijų *Vespertilio horribilis*. Aš galiu jus užtikrinti, mergaite, jog tai visiškai skirtingi padarai su skirtingais esminiais bruožais. Anas — mėsėdis,— tęsė daktaras, viena akimi dirsčiodamas į savo užrašus,— o šis — žolėdis; įpročiai — žiaurus, pavojingas; įpročiai — romus, santūrus; ausys — nežymios; ausys — ilgos; ragai — atsikišę; ragų — nėra...

Elina vėl pradėjo kvatotis, pertraukdama daktarą. Mergaitės juokas šiek tiek padėjo daktarui atsitokėti.

— Mano tinklainėje buvo *Vespertilio* vaizdas,— lyg ir teisindamasis pasakė priblokštas gamtos paslapčių tyrinėtojas,— o aš buvau tiek kvailas, kad savo ištikimą gyvulį palaikiau pabaisa. Bet ir dabar stebiuosi, ko šis gyvulys laksto palaidas.

Dabar Elina papasakojo daktarui apie nakties antpuolį ir jo pasekmes. Ji labai smulkiai pasakojo, kaip gyvuliai ištrūkę iš stovyklos, kaip, strimagalviais lėkdami, išsisklaidę atviroje plynėje, ir ne tokiam naiviam žmogui, kaip jos klausytojas, būtų kilęs įtarimas, ką gi ji pati tuo laiku veikė. Nors Elina vengė daktarui stačiai pasakyti, bet vis dėlto įstengė parodyti, kad pabaidytą kaimenę jis ir galėjęs palaikyti laukiniais žvėrimis. Baigdama savo pasakojimą, ji padejavo, kad gyvuliai dingę ir kad visa šeima dabar patekusi į labai sunkią būklę.

Netardamas nė žodžio, gamtininkas nustebęs klausėsi jos pasakojimo. Daktaras nė karto jos nepertraukė, nė karto iš jo lūpų neišsprūdo šūksnis. Tačiau pasakodama akyloji mergaitė pastebėjo, kad mokslininkas ryžtingai išplėšė iš savo užrašų knygos svarbųjį lapą. Nebuvo

jokių abejonių, kad tą pačią akimirką dingo ir paslaptingojo žvėries iliuzija. Nuo to laiko pasaulis daugiau nieko nebeišgirdo apie *Vespertilio horribilis americanus,* ir gamtos mokslas negrąžinamai prarado vieną svarbią grandį toje gyvoje grandinėje, kuri, kaip sakoma, jungia žemę su dangumi ir kurioje žmogus taip artimai siejamas su beždžione.

Kai daktaras Batijus susipažino su visomis antpuolio aplinkybėmis, jis ėmė būkštauti dėl kitų priežasčių. Izmaelio globoje jis buvo palikęs įvairius foliantus, dėžes, pilnas retų augalų bei žvėrių iškamšų. Beklausant Elinos pasakojimo, jam tučtuojau dingtelėjo mintis, jog tokie apsukrūs plėšikai, kaip sjuksai, niekuomet neatsisakys progos nukniaukti tuos lobius. Jokie Elinos prieštaravimai negalėjo numaldyti daktaro būkštavimų, ir galop juodu išsiskyrė. Batijus nuėjo stovyklon pats pažiūrėti ir išblaškyti savo baimės bei abejonių, o Elina įsmuko į nebylią, vienišą palapinę taip pat tyliai ir skubiai, kaip kad neseniai buvo išbėgusi.

SEPTINTAS SKYRIUS

Pagaliau bekraščiuose prerijų plotuose visiškai įdienojo. Tuo metu stovykloje pasirodęs Obedas garsiomis aimanomis dėl tariamųjų nuostolių netruko pažadinti mieguistą skvaterio šeimyną. Izmaelis drauge su sūnumis ir nepatrauklios išvaizdos svainiu beregint atsikėlė. Saulės spinduliams vis ryškiau apšviečiant prerijas, keleiviai palengva išsiaiškino, ko netekę.

Tvirtai sukandęs dantis, Izmaelis apžiūrėjo sunkiai prikrautus vežimus, dirstelėjo į apstulbusius, sutrikusius vaikus, kurie spietėsi aplink rūškaną, prislėgtą motiną, o paskui išėjo į atvirą lauką, tarytum stovykloje jam būtų pernelyg trošku. Pridurmu išėjo keli vyrai, kurie atidžiai sekė niūrią skvaterio akių išraišką, norėdami atspėti, kaip jis toliau elgsis. Apniukę vyrai tylėdami užkopė ant artimiausios aukštumos, kur priešais juos atsivėrė

neaprėpiamos nuogos plynės. Iš čia buvo matyti tik vienišas buivolas, netoliese rupšnojąs apkeriaužusią žolę, ir gydytojo asilas, kuris, naudodamasis laisve, džiaugėsi gavęs paėsti sočiau nei paprastai.

— Antai vienintelis gyvulys, kurį tie nenaudėliai tarsi patyčioms paliko,— prašneko Izmaelis, žiūrėdamas į asilą.— Pats prasčiausias iš viso pulko. Dirva, vaikai, čia pernelyg kieta, ir derliaus nėra ko tikėtis. Vis dėlto reikės rasti maisto tokiai gausybei alkanų burnų pasotinti.

— Šautuvas tokioje vietoje reikalingesnis už kauptuką,— atšovė vyriausias sūnus, su panieka paspyręs kietą sueižėjusią žemę, ant kurios stovėjo.— Žeme pasidžiaugtų tik skurdžius, kuris valgo pupas, o ne žmogus, mėgstantis kukurūzų košę. Net ir varna pravirktų, jeigu jai reiktų virš tokio krašto lėkti.

— Na, traperi, o ką pats pasakysi? — tarė tėvas ir, piktai nusikvatojęs, parodė į žemę, kur jo tvirtos kojos buvo įspaudusios vos įžiūrimą pėdsaką.— Argi tokią žemę pasirinks žmogus, kuris niekuomet nekvaršino apygardos valdininkų, reikalaudamas žemės valdymo dokumentų?

— Žemumose yra ir derlingesnio dirvožemio,— ramiai atsakė senis.— Kol jūs pasiekėte šią nykią vietovę, praėjote milijonus akrų, kur žemę arti mėgstąs žmogus, daug prakaito neišliejęs, galėtų gauti dešimteriopą grūdą. Jei jūs, ieškodami žemės, čia atsidanginote, tai nukeliavote šimtus mylių per toli arba šimtus mylių per arti.

— Argi ten, prie ano okeano, gali geresnių žemių pasirinkti? — paklausė skvateris, mostelėjęs ranka Ramiojo vandenyno link.

— Žemės ten yra, ir aš ją mačiau,— atsakė senis; nuleidęs šautuvą, jis sustojo, pasirėmęs į vamzdį, kaip žmogus, kuris su melancholišku džiaugsmu prisimena kadaise matytus vaizdus.— Aš regėjau dviejų jūrų vandenis. Vienos jūros pakrantėje aš gimiau ir užaugau toks, kaip antai tas jūsų padauža berniūkštis. Žinote, vyrai, nuo mano jaunystės dienų Amerika išaugo ir tapo didelė šalis. Man anuomet atrodė, kad net ir visas pasaulis nėra toks didelis, kokia dabar tapo Amerika. Beveik septy-

niasdešimt metų aš gyvenau Jorke, Jorko provincijoje ir valstijoje. Atrodo, kad ir jums teko būti Jorke?

— Ne, ne, man neteko. Miestų aš niekada nelankydavau, nors dažnai esu girdėjęs minint tą vietą, apie kurią tu dabar šneki. Ten, regis, nemaža miško iškirsta.

— Per daug, per daug! Žmonės net ir pačią žemę savo kirviais sukapojo. Man teko matyti, nuo kokių puikių kalvų, nuo kokių medžioklės plotų jie plėšte nuplėšė viešpaties dovanas — medžius, nuplėšė be jokios gėdos, be sąžinės graužimo. Aš vis dar tenai lūkuriavau, kol galų gale kirvių poškėjimas privertė nutilti mano skalikus. Tada leidausi į vakarus ramybės ieškoti. Gūdi buvo mano kelionė, gūdu buvo ištisas savaites traukti per kertamus miškus ir alsuoti troškiu padūmavusiu kirtimų oru. Taip, Jorko valstija labai toli nuo čia.

— Rodos, ji senojo Kentukio pakraštyje, bet aš niekuomet nesu girdėjęs, kiek toli iki jos.

— Žuvėdrai tektų skristi tūkstantį mylių, kol pasiektų rytuose banguojančią jūrą. Bet medžiojant ne taip jau sunku tiek toli nukeliauti, kai tik yra girių paunksnio ir žvėrių. Buvo laikas, kai aš medžiojau elnius Delavarų ir Hudzono kalnuose ir tą patį rudenį gaudžiau bebrus upokšniuose, įtekančiuose į Aukštutinį ežerą. Tada mano akys buvo žvitrios ir taiklios, o mano kojos greitos it elnio. Hektoro motina,— pridūrė jis, meiliai žiūrėdamas į perkaršusį skaliką, susirangiusį prie jo kojų,— tada buvo dar visiškai jauna ir, vos tik pajutusi žvėries kvapą, tučtuojau verždavosi medžioti. Kiek man buvo bėdos su ta nenaudėle.

— Tavo kurtas labai senas, žmogau, ir vien iš pasigailėjimo reikėtų jam kaukštelėti galvon.

— Šuo toks pat, kaip ir jo šeimininkas,— atsakė traperis, tarsi neišgirdęs žiauraus patarimo, kurį davė skvateris.— Jis baigs savo amžių, kai bus sumedžioti visi žvėrys, kuriuos jam lemta sumedžioti, bet ne anksčiau. Jau taip pasaulyje sutvarkyta, kaip man regis, kad viskas būtų suderinta. Ne visuomet eikliausias elnias pabėga nuo skalikų, ne visuomet stipriausia ranka taikliausiai šaudo. Apsidairykite, vyrai, aplinkui: ką gi pasakys jankių kirtėjai, kai, nuo rytinės jūros prasikirtę taką iki va-

karų vandenyno, išvys, jog galingoji ranka, galinti vienu smūgiu nusiaubti visą žemės paviršių, jau buvo čia ir, tarsi pasityčiodama iš žmonių piktų norų, pirm jų šluote nušlavė visą šį kraštą. It lapės grįš jankiai tais pačiais keliais, o tvaikas, sklindantis iš visur, kur tik būta jų kojos, parodys jiems, kaip beprotiškai jie viską naikino. Šiaip ar taip, tokios mintys kyla žmogui, aštuoniasdešimt vasarų mačiusiam pasaulio beprotybę, ir vargu ar jos įkvėps išminties tiems, kurie vis dar linkę ieškoti malonumų. Tačiau jums reikia gerokai sukrusti, jeigu norite išvengti prerijų indėnų klastos ir neapykantos. Indėnai tariasi esą teisėti šio krašto šeimininkai, ir, kai tik atsiranda proga — o noro jiems niekada nestinga — pakenkti baltajam, jie palieka jam vien tiktai odą, kuria šis taip didžiuojasi.

— Seni,— griežtai tarė Izmaelis,— kas tu pats esi? Kalba ir veido spalva tu krikščionis, bet tavo širdis, atrodo, raudonodžiams priklauso.

— Nematau didelio skirtumo tarp tautų. Žmonės, kuriuos aš mylėjau, išsibarstė lyg išsekusių upių smėlys, blaškomas rudens uragano, o mūsų gyvenimas per trumpas, kad vėl galėtum priprasti prie svetimų papročių, kaip buvai pripratęs prie tų žmonių, su kuriais metų metus drauge išgyvenai. Tačiau aš neturiu nė lašo indėnų kraujo ir, kaip karys, priklausau prie Jungtinių Valstijų žmonių. Tiesa, Valstijoms, turinčioms armiją ir ginkluotus laivus, nelabai tereikalingas aštuoniasdešimtmečio senio vienišas ginklas.

— Jei tvirtini esąs baltaveidžių giminės žmogus, atsakyki į šį paprastą klausimą: kur yra sjuksai, pavogę man gyvulius?

— O kur yra buivolų kaimenė, kurią vakar rytą per šią lygumą nusivijo pantera? Atsakyti lygiai sunku...

— Bičiuli,— prabilo daktaras Batijus; ligi šiol atidžiai klausęs, jis staiga panoro įsiterpti į pokalbį.— Man nemalonu matyti, kai toks prityręs, tiek matęs medžiotojas daro šitokią stambią klaidą. Žvėris, apie kurį jūs kalbate, iš tikrųjų priklauso *Bos ferus* (arba *Bos sylvestris,* kaip ją vadina poetai) rūšiai. Nors jis ir giminingas paprastajam *Bubulus,* vis dėlto nuo jo skiriasi. Bizonas —

tinkamesnis žodis, ir aš siūlyčiau ateityje jį vartoti, kai jums teks minėti šios rūšies žvėris.

— Bizonas ar buivolas — nedidelis čia skirtumas. Nesvarbu, kokiu vardu pavadinsi, žvėris liks toks pat.

— Atleiskit man, garbingasis medžiokli; kadangi klasifikacija yra gamtos mokslo esmė, žvėris arba augalas visuomet turi būti charakterizuojamas pagal būdingiausius bruožus, kuriuos nurodo jo vardas.

— Drauguži,— griežtokai atsakė traperis,— pietūs iš bebro uodegos nebus blogesni, jeigu bebrą pavadinsi audine. Ar galėtumei gardžiai valgyti vilko mėsą, jei koks nors mokslininkas ją elniena pavadintų?

Kadangi šie klausimai buvo keliami gana rimtai ir karštai, galėjo įsiliepsnoti ginčas tarp dviejų vyrų, iš kurių vienas viską sprendė praktiškai, o antrasis viską suprato grynai teoretiškai. Todėl Izmaelis nutarė nutraukti disputą ir grįžti prie reikalų, kurie jam šiuo metu buvo daug svarbesni.

— Apie bebrų uodegas ir audinių mėsą geriau šnekėtis prie ramaus židinio, klevo malkoms degant,— pertraukė juos skvateris, nėmaž nesidomėdamas ginčo dalyvių jausmais,— bet dabar mums reikia šio to daugiau, negu svetimžodžių bei kitų tauškalų. Sakyki, traperi, kur dabar tie sjuksai?

— Nė kiek ne sunkiau būtų įspėti antai po baltuoju debesiu sklandančio vanago spalvą! Kai raudonodis ką nors užpuola, jis nelinkęs laukti, kol jam švinu atlygins už jo piktus darbus.

— Ar tie nuskurėliai laukiniai pasitenkins tuo, ką gavę, kai sugaudys gyvulius?

— Kad ir kokios spalvos oda dengtų žmogų, jo prigimtis visuomet vienoda. Ar tu mažiau trokšti pralobti, nuėmęs gerą derlių, negu tada, kai vieną grūdą turėjai? Jeigu kitaip galvoji, tavo siekimai nepanašūs į visų žmonių, kuriuos aš per visą gyvenimą stebėjau.

— Kalbėk aiškiau, senasis žmogau,— atšovė skvateris, smarkiai stuktelėjęs šautuvo buože į žemę,— mat, pilnas miglotų užuominų pasikalbėjimas neteikė jokio malonumo nelanksčiam jo protui.— Aš uždaviau paprastą klausimą ir gerai žinau, kad tu gali atsakyti.

— Taip, taip, tu teisus. Aš galiu atsakyti, nes pernelyg dažnai esu regėjęs, kaip mano tėvynainiai nesugeba matyti artėjančio pavojaus. Kai sjuksai susigainios gyvulius ir įsitikins, kad nelipat jiems ant kulnų, jie grįš lyg alkani vilkai pasiimti likusio prievilo, o, gal būt, jie pasielgs kaip didieji lokiai, kurių pasitaiko prie Ilgosios upės žiočių, ir iš karto smogs letena, net nesustoję apuostyti savo grobio.

— Vadinasi, jūs matėte žvėris, apie kuriuos kalbate! — sušuko daktaras Batijus; išstumtas iš pokalbio, jis, kiek įstengdamas, kantriai kentė, o dabar nebeištvėręs prašneko, laikydamas atskleistus užrašus, kad prireikus galėtų kai ką pasižymėti.— Gal jūs galėtumėt pasakyti, ar žvėris, su kuriuo jūs susidūrėte, nebuvo kartais *Ursus horribilis* rūšies. Ausys — apvalios; kakta — iškila; akys — be pridėtinio voko; skiriamos žymės: su šešiais priekiniais dantimis, keturiais puikiais krūminiais...

— Kalbėk toliau, traperi,— pertraukė daktarą Izmaelis,— nes mes svarstome reikšmingą klausimą. Ar tu manai, kad mums dar teks pamatyti tuos plėšikus?

— Ne, ne, plėšikais jų nevadink. Šitaip jie elgėsi pagal savo paprotį, kurį net galima pavadinti prerijų teise.

— Penkis šimtus mylių aš keliavau, ieškodamas vietos, kur niekas man žodžiu „teisė“ ausų neūžtų,— rūsčiai atrėžė Izmaelis.— Aš visiškai nelinkęs ramiai sėdėti kaltinamųjų suole ir žiūrėti, kaip raudonodis mane teisia. Sakau tau, traperi, jeigu aš dar sykį pamatysiu prie savo stovyklos slampinėjant kokį sjuksą, jis vis tiek savo kailiu pajus šitą seną Kentukio šautuvą,— pridūrė jis, taip plekšnodamas per savo šautuvą, jog nekilo abejonių dėl jo žodžių,— nors ir paties Vašingtono medalį [1] nešiotų. Plėšiku aš vadinu žmogų, kuris ima svetimas gėrybes.

— Tetonai, pauniai, konzai ir dar koks tuzinas kitų genčių laiko save šių dyklaukių šeimininkais.

---

[1] Amerikos valdžia Vakarų indėnų gentyse skiria vadus ir apdovanoja juos sidabro medaliais, kuriuose įspausti įvairių prezidentų atvaizdai. Medalis su Vašingtono atvaizdu labiausiai vertinamas (*Aut. pastaba*).

— Pati gamta prieštarauja jų melui. Oras, vanduo, žemė — dovanos, laisvai duotos žmogui, ir niekas neturi galios skaldyti jų dalimis. Žmogui reikia gerti, alsuoti, vaikščioti, todėl kiekvienas turi teisę į savo dalį žemėje. Kodėl gi Valstijų matininkai neišbrėžia linijų ore virš mūsų galvų, kaip jie padarė žemėje, po mūsų kojomis? Kodėl gi jie savo blizgančiuose pergamentuose neprirašo skambių žodžių, kad žemvaldžiams (o gal juos reikėtų vadinti orvaldžiais) skiriama tiek sieksnių dangaus ir kad tokia žvaigždė atstoja ribą, o toks debesis atiduotas žemvaldžio girnoms sukti?

Skvateris, su begaliniu pasididžiavimu pasakęs tuos žodžius, piktai nusikvatojo žemu krūtininiu balsu. Pašaipus, bet drauge ir šiurpus juokas užkrėtė lėtus jo sūnus, ir paeiliui visi šeimos nariai nusikvatojo.

— Klausyk, traperi,— jausdamas, kad laimėjo, jau linksmiau prašneko Izmaelis,— nė vienas mūsų, man regis, neturėjo reikalų su teismo valdininkais, su žemės valdymo teisių pripažinimu ir su gairėmis riboms nustatyti. Todėl neverta veltui burnos aušinti. Tu — žmogus, ilgai gyvenęs šiuose tyruose, ir dabar aš be baimės ir be pataikavimo stačiai klausiu tavo nuomonės — ką darytum manimi dėtas?

Senis dvejojo ir, atrodė, labai nenorėjo duoti patarimo. Tačiau visų akys buvo įbestos į jį. Kur bepažiūrėjęs, jis visur susidurdavo su žvilgsniais, atidžiai stebinčiais besikeičiančią jo veido išraišką. Pagaliau jis atsakė tyliu liūdnu balsu:

— Aš mačiau pernelyg daug žmonių kraujo, pralieto tuščių vaidų metu, todėl nebenoriu vėl girdėti pikto šautuvų drioskėjimo. Dešimtį ilgų metų aš vienut vienas gyvenau, prisiglaudęs šituose tyrlaukiuose. Laukdamas, kol išmuš paskutinė mano valanda, aš nešoviau nė į vieną gyvą būtybę, labiau civilizuotą už grizlį.

— *Ursus horribilis!* — sumurmėjo daktaras.

Traperis valandėlę nutilo, išgirdęs daktaro balsą. Supratęs, kad daktaras tik mintyse su juo kalbasi, senis tęsė toliau:

— Labiau civilizuotą už grizlį ar Uolinių kalnų panterą, jeigu neskaitysim bebro, gudraus ir supratingo žvė-

relio. Ką aš patarčiau? Net ir buivolė kovotų dėl savo jauniklių.

— Tegu niekas nepasakys, kad Izmaelis Bušas mažiau myli savo vaikus, negu lokė savo jauniklius!

— Tačiau vieta čia per daug plyna, kad dvylika vyrų atsilaikytų prieš penkis šimtus.

— Taip, tiesą sakai,— pritarė skvateris, dirstelėjęs į savo kuklią stovyklą,— bet iš vežimų ir tuopų galima kąne-ką sudaryti.

Traperis nepatikliai papurtė galvą ir atsakydamas parodė per banguojančias prerijas į vakarus.

— Nuo tų aukštumų šautuvo kulka atlėks iki pat trobelių, kur jūs miegat; maža to, strėlės iš tankumyno jūsų užnugaryje suvarys jus it prerijų šunis į savo landas. Niekai, niekai. Už trijų mylių yra viena vieta. Eidamas per dykumą, aš dažnai pagalvodavau, kad čia būtų galima atsilaikyti ne tik daugelį dienų, bet ir daugelį savaičių, jeigu tik atsirastų kruvinos kovos nebijančių širdžių ir rankų.

Vaikinai tykiai pašaipiai nusijuokė, aiškiai parodydami, jog jie net ir sunkesniam uždaviniui pasirengę. O skvateris karštai nusitvėrė minties, traperio taip nenoriai pasakytos,— senis dėl kažkokių sumetimų aiškiai norėjo likti neutralus. Smulkiau paklausinėjęs senį, Izmaelis sužinojo visa, kas buvo svarbiausia numatytam persikėlimui įvykdyti. Dabar skvateris, kuris paprastai būdavo toks apsnūdęs, negaišdamas ėmė veikti — pavojaus metu jis visuomet tapdavo nustabiai energingas.

Nors visi keleiviai ir nerte nėrėsi iš kailio, tačiau persikėlimas pasirodė labai sunkus ir varginantis. Prikrautus vežimus reikėjo tolokai per prerijas patiems tempti be jokio tako, be jokio kelrodžio. Traperis tik buvo nurodęs, į kurią pusę reikia traukti. Dirbo visi: iš paskutiniųjų plėšėsi stipruoliai vyrai, nuo jų neatsiliko ir moterys bei vaikai. Kol sūnūs, pasiskirstę prie sunkiai prikrautų vežimų, įsirėžę juos tempė į artimiausią kalvą, jų motina, Elina ir nustebę mažyliai palengva sekė pridurmu, palinkę nuo sunkių pagal jų jėgas nešulių.

Pats Izmaelis prižiūrėjo ir vadovavo, kartkartėmis sa-

vo milžiniškais pečiais pastūmėdamas kokį atsiliekantį vežimą, kol vilkstinė nugalėjo pačią sunkiausią kliūtį — pakilo į kalvą. Tada, parodęs, į kurią pusę traukti, ir įspėjęs sūnus, kad nesustotų, nes vėl iš pradžių reikėtų išjudinti tokius sunkius vežimus, jis pasišaukė svainį ir kartu su juo grįžo į tuščią stovyklą.

Per visą šį sujudimą, trukusį kokią valandą, traperis stovėjo nuošalyje. Atsirėmęs į savo šautuvą, jis tyliai, bet atidžiai stebėjo viską, kas aplinkui dėjosi, o prie jo kojų snaudė perkaršęs šuo. Retkarčiais, lyg senuose griuvėsiuose tvykstelėjęs saulės spindulys, vėjų nugairintą, raumeningą, bet išvargusį jo veidą nušviesdavo šypsena, bylojanti, kad senis kartkartėmis patiria tikrą malonumą, matydamas didžiulę jaunuolių jėgą. O kai vilkstinė ėmė palengva kilti įkalnėn, liūdesys ir susimąstymas apniaukė jo žvilgsnį, ir senio veidas vėl tapo ramus ir melancholiškas.

Kai vežimai vienas paskui kitą riedėjo iš stovyklos, traperio susidomėjimas vis augo. Beveik visą laiką senis tiriamai žvilgčiojo į mažą apleistą palapinę, kuri drauge su jai priklausančiu vežimu stovėjo kaip stovėjusi vieniša ir, matyt, pamiršta. Bet paaiškėjo, kad Izmaelis savo rūškaną draugą buvo pasivadinęs kaip tik dėl tos pamirštos palapinės.

Iš pradžių atsargiai ir įtariai apsižvalgę, skvateris ir jo bičiulis prisiartino prie mažojo vežimo ir įstūmė jį po palapinės audeklu taip, kaip iš vakaro buvo ištraukę. Paskui abudu dingo po gaubtu. Praėjo nemaža laiko, ir senis, skatinamas aistringo noro sužinoti paslaptį, nejučiomis pajudėjo artyn, kol galiausiai atsidūrė vos už kelių jardų nuo uždraustosios vietos. Audeklo judėjimas išdavė, ką veikia po juo pasislėpę žmonės, nors jie dirbo, netardami nė žodžio. Matyt, jie buvo įgudę atlikti savo pareigas, nes Izmaeliui nereikėjo nei žodžiu, nei mostu nurodyti, ką niaurusis jo bičiulis turi veikti. Greičiau nei mes čia pasakojame, vyrai baigė ruoštis viduje ir išėjo iš palapinės. Per daug įnikęs į savo darbą, Izmaelis nepastebėjo traperio. Jis ėmė laisvinti prie žemės pritvirtintas audeklo klostes ir kaišyti jas apie vežimą taip, kad audeklo kraštai liktų pleventi. Gaubtas palapinės stogas

virpėjo, vos tik palietus lengvą vežimėlį, kuris, matyt, vėl turėjo vežti savo slaptą krovinį. Kai tiktai darbas buvo baigtas, rūsčios Izmaelio talkininko akys pastebėjo atidų žiūrovą, sekusį jo darbą. Numetęs ieną, kurią jau buvo pakėlęs, rengdamasis užimti vietą, paprastai priklausančią gyvuliui, ne tokiam protingam, bet ir ne tokiam pavojingam, kaip jis, vyras šiurkščiai riktelėjo:

— Tu dažnai mane kvailiu vadini. Bet pats pažiūrėk: jei šis žmogus ne priešas, aš užtrauksiu gėdą visai šeimai ir, pasivadinęs indėnu, eisiu drauge su sjuksais medžioti.

Net debesis prieš žaibo blyksterėjimą nebūna toks niūrus ir grėsmingas, koks buvo Izmaelio žvilgsnis, kai jis pažiūrėjo į įsibrovėlį. Jis apsižvalgė aplinkui, tarytum ieškodamas kokio baisaus įnagio, kuris vienu smūgiu nudobtų įžūlųjį traperį. Paskui, tikriausiai prisiminęs, kad jam dar gali prireikti šio žmogaus patarimų, prisivertė šnekėti, nors dėl to duste duso.

— Žmogau, aš galvoju, kad kišti nosį į svetimus reikalus — kaimo ir miesto moteriškių darbas, o vyrams, pratusiems gyventi ten, kur visiems vietos gana, nedera domėtis savo kaimynų paslaptimis. Kokiam teisėjui ir kokiam šerifui ketini parduoti savo naujienas?

— Aš tesišneku tik su vienu teisėju ir tik apie savo reikalus,— tarytum nesuprasdamas skvaterio žodžių, atsakė senis, reikšmingu rankos mostu rodydamas aukštyn į dangų.— Šnekuosi su teisėju, kuris visus mus teisia. Mano pranešimų jam nereikia, bet ir jums nepavyks nieko nuslėpti net ir šioje dykynėje.

Paprasta, bet drauge ir iškilminga traperio kalba numaldė kylantį neišprusėlių jo klausytojų pyktį. Izmaelis stovėjo apniukęs ir susimąstęs, o jo bičiulis nenoromis vogčia dirstelėjo į didingą bekraštę žydrynę, tarsi tikėdamasis pamatyti paties visagalio akį spindint dangaus skliaute. Bet žmonės, seniai užmarštyje palikę tokius rimtus dalykus, ilgai apie juos nemąsto. Ir skvateris neilgai dvejojo. Vis dėlto traperio kalba, o taipogi ir griežtas susikaupęs veidas apsaugojo jį nuo tolimesnių įžeidimų, o gal ir nuo smurto.

— Draugas ar bičiulis daug geriau pasielgtų,— gana niūriu, bet jau negrasinančiu balsu, išduodančiu jo nuotaiką, prašneko Izmaelis,— jeigu stumtelėtų kokį vežimą, užuot slampinėjęs ten, kur pašaliečiai nereikalingi.

— Aš savo jėgų likutį galiu sunaudoti, padėdamas stumti ir šį vežimą.

— Ar mus vaikais laikai? — sušuko Izmaelis, pusiau piktai, pusiau pašaipiai juokdamasis, ir tuo pat metu su tokia milžiniška jėga trūktelėjo vežimėlį, kad tas lengviausiai nuriedėjo per žolę, lyg būtų arklių traukiamas.

Traperis sustojo ir stebėdamasis, kas vežime slepiama, lydėjo jį žvilgsniu, kol tas pasiekė kalvagūbrį ir dingo už aukštumos. Paskui senis apsigręžė pažiūrėti į apleistąją vietą. Keliautojams nuėjus, jis, per tiek metų pripratęs prie vienumos, vargu ar būtų bent kiek susijaudinęs, jei tuščia stovyklos vieta nebūtų priminusi, kad čia neseniai gyveno žmonės, kurie, kaip jis tuoj pamatė, padarė daug žalos. Purtydamas galvą, jis pažvelgė aukštyn į tuščią vietą dangaus skliaute, kurią dar taip neseniai dengė medžių šakos. Dabar tie medžiai, netekę savo žalio apdaro, tapę niekam nereikalingais rąstais, tįsojo prie traperio kojų.

— Taip,— sušnibždėjo sau traperis.— Aš galėjau žinoti. Galėjau žinoti. Dažnai esu matęs panašių reginių ir vis dėlto pats atvedžiau juos čia, o tokios vietos, kur dabar juos nusiunčiau, aplinkui net už daugelio mylių nerasi. Šit kokie žmogaus norai, jo išdidumas, jo tuštybė, jo nuodėmingumas. Jis prisijaukino laukinius žvėris, kad patenkintų savo poreikius, ir, atėmęs iš jų natūralų maistą, išmokė juos alkį malšinti, naikinant medžius nuo žemės paviršiaus.

Jo monologą nutraukė vis stiprėjantis šlamesys žemuose krūmuose, dar likusiuose iš gojelio, kur Izmaelis buvo įkūręs savo stovyklą. Iš ilgamečio įpratimo gyventi laukinės gamtos prieglobstyje senis su jaunuolio vikrumu ir ryžtu griebėsi šautuvo, bet, staiga atsitokėjęs, jis vėl pasikišo ginklą po pažastimi. Į jo veidą grįžo melancholiška, romi išraiška. Jis garsiai sušuko:

— Išeik, išeik! Nesvarbu, kas tu — ar paukštis, ar žvėris. Šios senos rankos tau nieko bloga nepadarys. Aš sotus ir neištroškęs, tad kodėl gi turėčiau atimti gyvybę, jei man ta auka visai nereikalinga? Netrukus paukščiai kapos man akis, kurios jų nebematys, o gal tupės ant mano kaulų. Jeigu žmogaus kūnui skirta žūti, kodėl aš turėčiau galvoti gyvensiąs amžinai? Išeik, išeik, šios silpnos rankos nieko bloga nepadarys.

— Ačiū už gerą žodį, traperi! — sušuko Polis Hoveris, vikriai iššokdamas iš savo slėpynės.— Kai atlaužei šautuvo gaiduką, man nepatiko tavo išvaizda. Man atrodė, kad tu ir iššauti galėtum.

— Tu teisus, taip, tu teisus,— sušuko traperis ir patenkintas nusijuokė, prisiminęs, koks mitrus jis buvo kadaise.— Buvo metas, kai maža kas geriau už mane žinojo, ko vertas ilgasis karabinas, kurį aš nešiojuos, nors dabar aš ir senas, ir niekam netikęs atrodau. Neklysti, jaunuoli, kadaise buvo pavojinga sujudinti lapą šūvio nuotolyje nuo manęs arba,— rimtai pridūrė jis daug tyliau,— pavojinga buvo raudonodžiui mingui net viena akimi žvilgterėti iš pasalų. Ar tau teko girdėti apie raudonus mingus?

— Esu girdėjęs,— atsakė Polis, imdamas senį už parankės ir švelniai jį tempdamas giraitės link, tuo pat metu atsargiai žvalgydamasis, ar jų niekas nestebi.— Apie paprastas juodas audines [1].

— O viešpatie, viešpatie,— kalbėjo toliau traperis, purtydamas galvą ir tyliai kikendamas žemu balsu,— berniukas painioja žvėrį su žmogumi. Nors mingas maža ką geresnis už žvėrį, o kartais, kai jam pakliūva romo ir gera proga pasitaiko. net blogesnis tampa. Taip, tą nelemtą huroną nuo Aukštutinio ežero aš nudėjau betupintį aukštai kalnuose ant uolų...

Jo balsas dingo tankumyne, kur jį nusitempė Polis. Senis nė kiek nesispyriojo, nes jį buvo plūste užplūdę prieš pusę šimtmečio matytų vaizdų ir pergyventų nuotykių prisiminimai.

---

[1] Žodžių žaismas. M i n k (*angl.*) — audinė.

AŠTUNTAS SKYRIUS

Kad per daug ištęstas pasakojimas nevargintų skaitytojo, tegul jis įsivaizduoja, jog tarp scenos, kuria baigėme skyrių, ir įvykių, kuriuos ketiname dabar papasakoti, praslinko viena savaitė. Keitėsi metų laikas: vasaros žaluma sparčiai traukėsi, užleisdama vietą rausvam ir margam rudens apdarui. Dangų apniaukę debesys milžiniškais kamuoliais griūte griuvo vienas ant kito ir, viesulo nešami, skriejo pašėlusiu greičiu. Tik retkarčiais pro debesų properšą švystelėdavo nuostabus, giedras dangus, perdaug didingas ir amžinas, kad jį galėtų sutrikdyti žemai esančio pasaulio permainos. Apačioje, nuogose laukinėse prerijose, šėlo vėjas,— kitose kontinento vietose jis niekuomet su tokia jėga nesiautėja. Tais laikais, kai žmonės tikėjo pasakomis, nesunku būtų buvę įsivaizduoti, kad vėjų dievas paleido savo valdinius iš olos ir jie ėmė valiūkauti plynėse, kur nei medžiai, nei žmonių pastatai, nei kalnai, nei kitos kliūtys netrukdė jų dūkiui.

Nors vieta, kur mums dabar reiks perkelti apysakos veiksmą, atrodė beveik visiškai nuoga, vis dėlto žmonių pėdsakų ten buvo. Monotoniškų banguojančių prerijų viduryje stovėjo vieniša plika uola, iškilusi prie upelio, kuris, nuvingiavęs toli per plynes, įtekėjo į vieną iš daugelio Upių Motinos intakų. Uolos papėdėje plytėjo žemuma, apjuosta alksnių ir žagrenių gojelio, bylojančio, jog neseniai čia būta nedidelio miško. Medžiai buvo nukirsti ir nuboginti uolos viršūnėn arba gulėjo šlaituose. Šioje aukštumoje ir buvo galima pastebėti žmogaus pėdsakus.

Iš apačios galėjai matyti rąstus ir akmenų užtvarą, pastatytą, kaip atrodo, be ypatingo triūso. Uolos viršūnėje buvo keli žemi stogai iš medžio luobų ir šakų. Tose šlaito vietose, kur lengviau užlipti, negu priekiniu kriaušiu, buvo nutiesta savotiška atrama. Ant smailumos, išsišovusios viename uolos kampe, stovėjo nedidelė palapinė. Baltas palapinės audeklas iš tolo švytėjo tarytum sniegas arba, kad palyginimas būtų teisingesnis, tarytum skaisčiausia stropiai saugoma vėliava, už kurią tie, kas apačio-

je gynė tvirtovę, buvo pasiryžę lieti kraują. Vargu ar bereikia pridurti, kad šita savotiška primityvi tvirtovė buvo toji vieta, kur prisiglaudė Izmaelis Bušas, kai jam pavogė galvijus ir arklius.

Tą dieną, kai mes vėl pradėjome savo pasakojimą, skvateris, stovėdamas uolos papėdėje, rymojo ant šautuvo ir nusivylusiu, pilnu paniekos žvilgsniu žiūrėjo į bergždžią žemę po savo kojomis.

— Metas pakeisti mums savo prigimtį,— tarė jis svainiui, kuris retai kada toliau nuo jo pasitraukdavo.— Reiks atsisakyti maisto, kuriuo minta krikščionys ir laisvi žmonės, ir tapti atrajojančiais galvijais. Tu, Abiramai, man regis, ir tarp žiogų gyvendamas, badu nenumirtum. Vyrukas tu apsukrus ir savo šuoliais net patį vikriausią žiogą pralenktum.

— Šiame krašte neprasikursi,— atsakė antrasis, kuriam nepatiko piktokas giminaičio sąmojis.— Be to, reikia atsiminti, kad tik tinginiui kelionė ilga.

— Ar tu norėtum, kad aš per tas dykvietes patsai tempčiau vežimą ištisas savaites, o gal net mėnesius? — atšovė Izmaelis. Kaip ir visi jo sluoksnio žmonės skvateris, bėdai ištikus, galėdavo iš kailio nertis, bet ilgesnį laiką plėšytis nemėgo, todėl ir atmetė pasiūlymą, reikalaujantį tokios jėgų įtampos.— Gal būt, jūs, nausėdijų gyventojai, ir esate pratę skubėti į savo namus, bet mano ferma, ačiū viešpačiui, tokia didelė, kad jos šeimininkas kur tinkamas gali sau rasti poilsiui vietą.

— Jeigu jau ši plantacija tau patiko, belieka tik derlių nuimti.

— Šiame užkampyje tatai lengviau pasakyti, negu padaryti. Sakau tau, Abiramai, mums reikia keliauti toliau, dėl daugelio priežasčių reikia. Tu žinai, kad aš retai į sutartis įsipainioju, bet vykdau geriau už tuos, kurie jas surašo ant popieriaus skiaučių. Dar gal ir visą šimtą mylių teks keliauti iki tos vietos, kur aš prižadėjau tave nuvesti.

Kalbėdamas skvateris pažiūrėjo aukštyn į mažytę audeklinę palapinę ant tvirtovės viršūnės. Pašnekovas suprato žvilgsnį ir taip pat reikšmingai pažiūrėjo. Ir kažkokia slapta jėga, jungianti abiejų vyrų interesus ar jaus-

mus, padėjo vėl grįžti juodviejų santarvei, kuri ką tik jau buvo besugriūnanti.

— Aš žinau, jaučiu visa savo esybe. Tačiau perdaug gerai prisimenu priežastį, dėl kurios leidausi į šitą nelemtą kelionę, kad pamirščiau, kaip dar toli kelio galas. Nei tau, nei man naudos nebus iš to, ką mes atlikome, jeigu sėkmingai neužbaigsime taip gerai pradėto darbo. Taip, man regis, toks jau dėsnis viešpatauja visame pasaulyje. Girdėjau, kaip sykį palei Ohają keliaujantis pamokslininkas pasakė, esą, jeigu žmogus, net šimtą metų tikėjęs, vieną vienintelę dieną nupultų, apie jį bus sprendžiama iš paskutinio poelgio, ir užskaityti bus ne jo geri darbai, o jo nusikaltimai.

— Ir tu patikėjai tuo dvasna veidmainiu?

— Kas tau sakė, kad aš patikėjau,— atkirto Abiramas, o akiplėšiška jo veido išraiška bylojo, kaip jis būkštauja dėl to, ką dėjosi niekinąs.— Argi tai reiškia, kad aš patikėjau, jeigu pasakiau, ką apgavikas... Ir vis dėlto, Izmaeli, tas žmogus galėjo ir doras būti. Jis pasakojo, kad pasaulis iš tiesų ne geresnis už dykumą, ir tik viena ranka gali net patį mokyčiausią žmogų išvesti vingiuotais jo takais. Jeigu tai tiesa, ji tinka ir mums.

— Na, Abiramai,— kimiai juokdamasis, jį pertraukė skvateris,— būk vyras ir liaukis aimanavęs. Tu melstis nori! Bet pagal tavo paties žodžius, kokia nauda iš to, jeigu dievui tu penkias minutes tarnausi, o velniui — ištisą valandą. Klausyk, dranguži, žemdirbys iš manęs menkas, bet viena aš žinau — jei nori gauti gausų derlių net ir pačioje geriausioje žemėje, reikia sunkiai dirbti. Tie tavo šnarpšliai savo pamoksluose lygina žemę su javų lauku, o joje gyvenančius žmones — su derliumi. Todėl aš tau sakau, Abiramai, kad tu esi nė kiek ne geresnis už usnį ar dagį, taip, tu jau toks sutrešęs rąstas, kuris net kurui nebetinka.

Abiramas piktai sušnairavo, ir akys išdavė nuožmius jo jausmus. Bet vogčiomis mestas žvilgsnis atsitrenkė į nepajudinamą, griežtą skvaterio veidą, ir buvo matyti, jog šis savo vyriška drąsa valdo bailį Abiramą.

Patenkintas neabejotina savo galia, kuri buvo itin akivaizdi ir panašiomis progomis net per dažnai naudoja-

ma, Izmaelis šaltai kalbėjo toliau apie tiesioginius ateities planus.

— Tu vis dėlto pripažinsi, kad kiekvienam turi būti teisingai atlyginta,— tarė jis.— Štai, man pagrobė gyvulius, ir aš jau numačiau tapti toks pat turtingas, kaip anksčiau, už kiekvieną savo gyvulį kitu atsiteisdamas. Arba vėl, žmogus, kuris, nepaisydamas vargo, tarpininkauja kitiem, būtų kvailys, jeigu sau ko nors už tarpininkavimą nepasiliktų.

Kai skvateris kiek sujaudintu balsu dėstė savo mintis, keturi ar penki vangūs jo sūnūs, rymoję uolos papėdėje, priėjo prie tėvo visai šeimai būdingu sunkiu žingsniu.

— Aš kiek laiko šaukiau Eliną Veid, kuri žvalgosi ant uolos, ir klausiau, ar ko nors nepamatė,— tarė vyriausias iš vaikinų,— bet ji, užuot atsakiusi, tik purto galvą. Kaip moteris Elina per daug nešneki, ir derėtų ją pamokyti mandagumo. Jos grožiui tas nė kiek nepakenktų.

Izmaelis pažvelgė aukštyn, kur mergaitė, nenoromis sukėlusi skvaterio sūnų pyktį, susirūpinusi žiūrėjo į tolį. Ji sėdėjo ant paties aukščiausio gūbrio krašto prie mažosios palapinės, kokius du šimtus pėdų pakilusi virš lygumos. Iš tokio nuotolio buvo galima įžiūrėti tik jos siluetą, ant pečių plevenančius šviesius plaukus ir sustingusį žvilgsnį, įbestą į kažkokį tolimą tašką prerijoje.

— Kas nutiko, Nele? — sušuko Izmaelis, galingu balsu perrėkdamas ūžaujantį vėją.— Ar pamatei kokį padarą, didesnį už prerijų šunį?

Susikaupusi Elina prasižiojo ir, vis tebežiūrėdama į nežinomą daiktą, išsitiesė visu nedideliu savo ūgiu. Jos balsas, jeigu ji iš viso ką nors sakė, buvo nepakankamai stiprus, ir, vėjui pučiant, negalėjai girdėti.

— Iš tikrųjų vaikas mato ne buivolą ar prerijų šunį,— tęsė Izmaelis.— Ei Nele, vaikeli, ar tu apkurtai? Nele, ar girdi? Man atrodo, kad ji mato ištisą armiją raudonodžių. Mielai pasinaudočiau proga ir, pasislėpęs už šių rąstų bei uolų, atmokėčiau indėnams už jų gerumą.

Savo pagyras lydėdamas atitinkamais mostais ir žiūrėdamas į patiklius sūnus, skvateris vaikinų žvilgsnius atitraukė nuo Elinos į save. Bet, kai jie vėl atsigręžė pa-

žiūrėti, ką toliau veiks sargyboje stovinti mergaitė, jos vieta buvo tuščia.

— Kaip mane gyvą matot,— sušuko Aza, pats lėčiausias iš visų,— merginą nupūtė vėjas!

Iš sujudimo pasidarė aišku, kad šie lėti vaikinai nebuvo abejingi besišypsančioms mėlynoms Elinos akims, linų baltumo plaukams ir skaistiems jos skruostams. Nustebimas ir susirūpinimas atsispindėjo jų veiduose, kai jie stovėjo, spoksodami į tuščią uolos viršūnę.

— Gal būt, taip ir atsitiko,— tarė kitas jaunuolis.— Ji sėdėjo ant uolos atplaišos, ir aš jau ištisą valandą ruošiausi ją įspėti, kad jai grėsė pavojus.

— Ar ten žemai ne jos kaspinas plevena ties uolos kampu? — sušuko Izmaelis.— Ei, kas ten slampinėja prie palapinės? Ar aš jums nesakiau...

— Elina, ten Elina! — vienu balsu sušuko visi jo sūnūs, ir tą pačią akimirką vėl pasirodžiusi mergina išblaškė įvairiausius spėliojimus ir numaldė neįprastą susijaudinimą, apėmusį vangius Izmaelio vaikus. Elina, išlindusi iš palapinės, lengvu, drąsiu žingsniu sugrįžo į savo pirmykštę pavojingą vietą ir, ištiesusi ranką į prerijas, atrodė, kažką skubiai ir karštai kalbėjo nematomam klausytojui.

— Nelė pamišo! — tarė Aza, o jo balse skambėjo ne tik panieka, bet ir užuojauta.— Ji sapnuoja atmerktomis akimis ir tariasi matanti vieną iš tų baisių žvėrių, apie kuriuos daktaras jai pritauškia.

— Nejaugi vaikas pastebėjo sjuksų žvalgą? — suabejojo Izmaelis, žiūrėdamas į plynę, bet, Abiramui kažką reikšmingai ir tyliai šnipštelėjus, jis vėl skubiai pažvelgė aukštyn ir spėjo pastebėti palapinės audeklą judant visiškai kitaip, negu nuo vėjo gūsių.

— Na, tegu tik ji išdrįsta! — prašvokštė jis pro sukąstus dantis.— Abiramai, jos perdaug gerai mane pažįsta, kad bandytų pokštus krėsti.

— Pats pažiūrėk! Jeigu audeklas nepakeltas, tai aš matau nė kiek ne geriau, kaip pelėda dienos metu.

Izmaelis smarkiai stūktelėjo šautuvo buože į žemę ir taip sušuko, kad Elina būtų lengvai išgirdusi, jeigu

nebūtų tiek įtemptai žiūrėjusi į tą daiktą, kuris visą laiką traukė jos žvilgsnį.

— Nele! — šaukė skvateris.— Kvaiša, eik šalin, antraip užsitrauksi bausmę sau ant galvos. Ką gi, Nelė, matyt, bus pamiršusi savo gimtąją kalbą; pažiūrėkim, gal ji supranta kitoniškai.

Izmaelis pakėlė šautuvą ir tučtuojau nutaikė į uolos viršūnę. Niekam nesuspėjus jo sulaikyti, iš šautuvo plykstelėjo ugnis. Elina krūptelėjo lyg išgąsdinta stirna ir suklikusi nėrė į palapinę. Ji nuskriejo taip greitai, jog liko neaišku, ar bausmė už nusikaltimą ją tik išgąsdino, ar ji iš tikrųjų sužeista.

Skvaterio veiksmas buvo pernelyg staigus ir nelauktas, tad niekas nespėjo jam sukliudyti. Bet vos tik Izmaelis iššovė, sūnūs visai nedviprasmiškai parodė savo pasipiktinimą tokiu žiauriu tėvo elgesiu. Jie rūsčiai ir įsiutę susižvalgė, ir visų lūpose nuskambėjo priešiškas niurnėjimas.

— Tėve, ką Elina padarė? — paklausė Aza. Jis retai karščiuodavosi, todėl dabar visus nustebino jo įniršimas. — Kodėl į ją šauni kaip į dvesiantį elnią ar į alkaną vilką?

— Ji nusikalto,— palengva atsakė tėvas, bet šalta panieka jo akyse bylojo, kiek mažai jį tejaudina blogai slepiamas sūnų pyktis.— Ji nusikalto, sūnau, nusikalto! Saugokitės, kad neklusnumas ir tarp jūsų nepaplistų.

— Su vyru elgiamasi kitaip, negu su verkiančia mergaite!

— Aza, tu mėgsti girtis esąs vyras, bet žinok, aš tavo tėvas ir tu privalai manęs klausyti.

— Aš puikiai žinau! Ir dar koks tėvas!

— Klausyk, vaike! Aš beveik neabejoju, kad, tau užmigus, sjuksai įsibrovė stovyklon. Kalbėk santūriau, mano budrusis sūnau, nes tau reiks atsakyti už nelaimę, kurią blogas tavo elgesys užtraukė mums visiems.

— Aš nepakęsiu, kad man dar sakytų pamokslus kaip kokiam bekelniui bambliui. Pats taip šneki apie įstatymus, tartum jų nepripažintum, o mane engi, lyg aš neturėčiau nei savo norų, nei savo gyvenimo. Daugiau aš

nepakęsiu, kad su manimi elgtųsi kaip su paskutiniu gyvuliu.

— Pasaulis platus, mano šaunusis vaikine. Tu gali rasti ne vieną puikią plantaciją, kurioje dar nėra šeimininko. Keliauk sveikas, savo rankose tu jau laikai užantspauduotus ir parašais patvirtintus žemės nuosavybės dokumentus. Nedaug atsiras tėvų, kurie vaikams būtų paskyrę geresnes dalis, negu Izmaelis Bušas. Kai tu būsi turtingas žemvaldys, pripažinsi, jog aš tiesą sakiau.

— Žiūrėk, tėve! Žiūrėk! — vienu metu sušuko keli vaikinai, nudžiugę, kad atsirado proga nutraukti pokalbį, kuris galėjo pasidaryti dar piktesnis.

— Žiūrėk! — pakartojo Abiramas dusliu įspėjančiu balsu. — Žiūrėk, Izmaeli, jeigu tau, be ginčų, dar kas nors rūpi.

Skvateris lėtai pakėlė akis nuo jį įžeidusio sūnaus ir vis dar piktu žvilgsniu pažiūrėjo aukštyn, bet vos tik pamatė, kas buvo patraukęs visų aplinkinių dėmesį, nustebo ir suglumo.

Toje pačioje vietoje, iš kur taip baisiai buvo išvaryta Elina, stovėjo moteriškė. Ji buvo mažo ūgio, paties mažiausio, koks dar derinasi su grožiu ir kokį poetai bei menininkai pasirenka, vaizduodami moters grožio idealą. Tamsus blizgančio šilko drabužis plevėsavo tartum voratinklis apie jos kūną. Ilgi, vilnyti palaidi plaukai, juodesni ir labiau spindintys, negu apdaras, čia krito ant pečių ir garbanomis apgaubdavo švelnią jos krūtinę, čia plazdeno vėjyje. Kadangi ji stovėjo ant aukštumos, tai sunku buvo geriau įžiūrėti jos bruožus, tačiau galėjai matyti, kad veidas buvo jaunas ir sujaudintas. Ši graži gležna būtybė atrodė tokia jauna, jog net kilo abejonė, ar čia ne vaikas. Vieną dailią mažą rankelę ji buvo prispaudusi prie širdies, o antrąja reikšmingai mojo, tarytum kviesdama Izmaelį nukreipti šautuvą į jos krūtinę, jeigu tas dar ketina padaryti kokį piktą darbą.

Tylų nustebimą, apėmusį keliauninkus, spoksančius į tokį nepaprastą reginį, išsklaidė tik Elina. Nedrąsiai išlindusi iš palapinės, ji stovėjo, dvejodama, ar eiti toliau, ar slėptis. Atrodė, kad ją kankino nerimas dėl savęs pačios ir baimė dėl draugės. Ji kažką sakė, bet jos žo-

džių apačioj stovintieji negirdėjo, o ta, kuriai jie buvo skirti, jų nepaisė. Bet ji, matyt, pasitenkino sutikusi būti Izmaelio pykčio auka ir ramiai pasitraukė, o vieta, kur ji taip neseniai buvo pasirodžiusi, liko tuščia. Pakalnėje žiūrovai stovėjo kvailai apstulbę, tarsi pamatę kokį antgamtinį regėjimą.

Valandėlę Izmaelio sūnūs apstulbę ir tylėdami dėbsojo į tuščią uolą. Paskui jie žvilgterėjo į kits kitą, o jų žvilgsniai bylojo, kad keistosios gyventojos pasirodymas iš palapinės jiems buvo tiek nelauktas, kiek ir nesuprantamas.

Pagaliau Aza, būdamas pats vyriausias, o, be to, dar susijaudinęs ir įpykęs dėl neseniai įvykusio ginčo, nutarė išsiaiškinti. Jis nedrįso pareikšti savo pasipiktinimo tėvu, nes per gerai žinojo, kad šis susierzinęs būna žiaurus. Todėl vaikinas atsigręžė į kiurksantį Abiramą ir su panieka tarė:

— Ak, štai kokį žvėrį tu prievilui gabeni į prerijas. Žinau, kad tu toks žmogus, kuris teisybės neieško, kai ji nereikalinga, bet aš ligi šiol netikėjau, kad tu taip toli gali nuslysti! Kentukio laikraščiai šimtą kartų tave apšaukė juodųjų pirkliu, bet jie nežinojo, kad tu ir baltaisiais pradėjai prekiauti.

— Kas čia vergų pirklys? — triukšmingai, reikšdamas savo pasipiktinimą, paklausė Abiramas.— Ar aš galiu atsakyti už visą melą, kurį jie spausdina Valstijų laikraščiuose? Pažiūrėk tik į savo šeimą, vaikine, pažiūrėk į save. Kentukyje ir Tenesyje visi kelmai jus kaltina. Žinai, mano liežuvingasai džentelmene, aš mačiau, kaip nausėdijose ant baslių ir medžių kabėjo skelbimai, kuriuose buvo įrašytos pavardės tėvo, motinos ir trijų vaikų (vienas iš jų buvai tu) ir už juos buvo siūlomas toks atlyginimas, jog doras žmogus tikrai būtų galėjęs pralobti.

Atbula ranka vožtas smarkus smūgis per burną nutraukė jo žodžius. Trenkta buvo iš peties, nes Abiramas susverdėjo, apsipylė kraujais, lūpos jam bematant išputo.

— Aza,— pasakė Izmaelis, oriai, kaip ir dera tėvui, priėjęs prie sūnaus,— tu pakėlei ranką prieš savo motinos brolį!

— Aš pakėliau ranką prieš žmogų, šmeižiantį visą šeimą,— atkirto įšėlęs vaikinas.— Jeigu jis nemoka prikąsti liežuvio, geriau tegu visai neprasižioja. Aš nesu pratęs peiliu švaistytis, bet, pasitaikius progai, perpiaučiau tam šunsnukiui...

— Vaike, tu šiandieną du sykius užsimiršai, kas esąs. Saugokis, kad tai neįvyktų trečią kartą. Jei šalies įstatymai silpni, gamtos įstatymai turi būti tvirti. Tu mane supranti, Aza, ir tu mane pažįsti. O tau, Abiramai, štai ką pasakysiu. Vaikinas įžeidė tave, ir mano pareiga žiūrėti, kad būtų tau atsiteista. Prisimink, sakau tau, kad bus atlyginta, ir gana apie tai kalbėti. Bet tu prišnekėjai piktų dalykų apie mane ir mano šeimą. Jeigu valdžios šunys kabinėjo savo skelbimus kirtimuose ant medžių ir baslių, tas įvyko ne dėl kokio nors mano nusikaltimo, kaip tu žinai, bet dėl to, kad mes laikome žemę visų žmonių nuosavybe. Ne, Abiramai, jei aš taip lengvai galėčiau nusiplauti rankas, suterštas darbų, padarytų tau patariant, kaip nusiploviau nuo darbų, padarytų velniui pakuždėjus, ramiau miegočiau naktį ir niekam, kas nešioja mano vardą, netektų dėl jo rausti. Na, gana, prišnekėjom; liaukis, Aza, liaukis ir tu, žmogau. Pagalvokime gerai, kad dar labiau neapkartintumėm to, kas ir taip jau bloga.

Baigęs šnekėti, Izmaelis valdingai mostelėjo ranka ir nuėjo šalin. Jis, matyt, nėmaž neabejojo, kad žmonės, į kuriuos kreipėsi, neišdrįs pažeisti jo įsakymų. Aza, stengdamasis paklusti tėvo paliepimams, turėjo gerokai pakovoti su savimi, bet netrukus lėta jo prigimtis grįžo į ramią, įprastą būklę, ir jis vėl tapo toks, koks iš tikrųjų buvo: žmogus, kuris tik momentais gali tapti pavojingas ir kurio aistros perdaug tingios ilgai siautėti. Nė toks buvo Abiramas. Kol tik jis kirtosi su milžinu sūnėnu, jo veide atsispindėjo baimė, bet dabar, kai tarp jo ir užpuoliko stojo galingas tėvo autoritetas ir didžiulė jo jėga, išblyškęs Abiramo veidas smarkiai iškaito, o tat rodė, jog patirtas įžeidimas degino jam krūtinę. Bet kaip ir Aza jis nusileido Izmaelio reikalavimams. Galų gale bent išorinė santaika įsiviešpatavo tarp žmonių, tesiejamų tik labai trapaus saito — tėvo autoriteto, kuriuo Izmaelis sugebėjo apnarplioti savo vaikus.

Ginčas padėjo atitraukti vaikinų dėmesį nuo neseniai regėtos viešnios. Barnis, sekęs po gražios nepažįstamosios dingimo, matyt, nustelbė prisiminimus apie ją. Tiesa, keli jaunuoliai, pasitraukę truputį atokiau, slapčia grėsmingai tarėsi, o iš jų žvilgsnių į uolos pusę buvo aišku, apie ką jie kalbėjo. Tačiau beregint šios pavojingos nuotaikos išblėso, ir Izmaelio sūnūs vėl, kaip visada, išsiskirstė į tylius, abejingai slampinėjančius būrelius.

— Vaikai, aš užkopsiu ant uolos ir apsižvalgysiu, ar nematyti laukinių,— netrukus, lyg norėdamas susitaikyti, bet gana griežtu balsu tarė Izmaelis, prieidamas prie sūnų.— Jeigu nėra jokio pavojaus, išeisime į plynę. Diena pernelyg gera, tad negaiškime laiko, plepėdami it miesto moterys prie arbatos ir cukruotų pyragėlių.

Nelaukdamas nei sutikimo, nei prieštaravimų, skvateris pasuko prie uolos, kuri kaip stati dvidešimties pėdų aukščio siena supo tvirtovę. Izmaelis nuėjo prie siauro plyšio, pro kurį buvo galima patekti į viršų. Dėl atsargumo šitą plyšį jis buvo sustiprinęs tuopos rąstų atramomis ir apkaišiojęs jas to paties medžio šakomis. Čia buvo durys į visą tvirtovę, todėl paprastai šioje vietoje stovėdavo sargybinis. Ir dabar čia saugojo vienas iš vaikinų, nerūpestingai atsirėmęs į uolą ir pasirengęs, reikalui esant, ginti praėjimą tol, kol visi susirinks gynybai skirtose vietose.

Kopti į uolą skvateriui net iš šios vietos buvo sunku tiek dėl pačios uolos, tiek ir dėl dirbtinių kliūčių. Pagaliau jis pasiekė savotišką terasą, tiksliau pasakius, aikštelę, kur buvo pastatytos lūšnos šeimynai gyventi. Tokius būstus, kaip šie, dažnai statosi pasieniečiai. Iš rąstų, luobų ir karčių pastatyti, stiliaus atžvilgiu jie priklausė architektūros kūdikystės amžiui. Trobelės užėmė kokį šimto kvadratinių pėdų plotą. Tiesa, aikštėj nebuvo visiškai saugu, bet kadangi ji plytėjo, gerokai iškilusi virš lygumos, indėnų strėlės ne taip buvo pavojingos. Izmaelis tarėsi galįs čia gana saugiai palikti savo vaikus, globojamus drąsios motinos. Ir šį kartą jis čia rado apsuptą dukterų Esterą, kasdienine ruoša užsiėmusią ir iškalbingai plyšojančią, kai vienas ar kitas iš vaikų mai-

liaus jai įkyrėdavo. Pasinėrusi į savo keliamą audrą, ji nieko nežinojo apie apačioje įvykusią rūsčią sceną.

— Tai puikią vėjuotą vietelę parinkai stovyklai,— kalbėjo ji, palikusi ramybėje prie šono striūbaujančią dešimties metų mergytę ir nukreipdama puolimą prieš vyrą.— Teprasmegsiu aš, jeigu man kas dešimt minučių nereikia skaičiuoti mažylių ir saugoti, ar tik jie nelekia žemyn su antinais ar suopiais. Ko jūs ten žemai trainiojatės aplink uolą, lyg driežai pavasarį, kai danguje knibždėte knibžda paukščių? Ar manai miegu ir tinginyste alkį numaldyti ir burnas užkimšti?

— Šnekėk, ką tinkama, Istera,— atsakė vyras, tardamas jos vardą taip, kaip jis tariamas Amerikos provincijose, ir žiūrėdamas į savo rėklią pačią greičiau su įprastu pakantumu, negu su meile.— Paukščių tu gausi, jeigu tik jų neišbaidysi savo liežuviu. Taigi, moteriške,— kalbėjo jis, eidamas į tą vietą, iš kur taip šiurkščiai buvo išvaręs Eliną,— ir buivolo mėsos gausi, jei mano akys dar įžiūri žvėrį už ispaniškos mylios.

— Lipk žemėn, lipk žemėn ir imkis darbo netauškęs. Plepys vyras už lojantį šunį ne geresnis. Jei pasirodys indėnai, Nelė laiku jus įspės, iškeldama audeklo gabalą. Bet, Izmaeli, žmogau, ką gi tu nušovei? Jei aš dar skiriu garsus, man regis, kad prieš valandėlę girdėjau tavo šautuvą.

— Et, aš tik baidžiau vanagą, sklandantį aplink uolą.

— Vanagą baidei! Pats laikas šaudyti vanagus ir suopius, kai laukia aštuoniolika alkanų burnų! Pažvelk, gerasis mano vyre, į bitę, pažvelk, Izmaeli, į bebrą ir pasimokyk iš jų rūpestingumo. Dėl dievo meilės, man atrodo,— šnekėjo ji toliau, mesdama pakulų kuodelį, kurį vijo ant verpstės,— jis vėl palapinėje. Vos ne pusę dienos jis sugaišta dėl tos niekam tikusios...

Netikėtai grįžus vyrui, ji užsičiaupė. Kai Izmaelis nusileido ten, kur buvo Estera, ji, paėmusi savo darbą, tik bambėjo, bet garsiau nepasitenkinimo nebereiškė.

Pokalbis, dabar užsimezgęs tarp meiliosios porelės, buvo gana raiškus ir glaustas. Iš pradžių moteriškė tik piktai atkirsdavo, bet susirūpinimas šeima jos pyktį kiek numalšino. Kadangi jie šnekėjosi apie antroje dienos

pusėje ruošiamą medžioklę būtinai reikalingam maistui sumedžioti, mes šio pasikalbėjimo neaprašysime.

Nutaręs medžioti, skvateris nusileido žemyn ir paskirstė savo pajėgas į dvi grupes: viena turėjo likti tvirtovės saugoti, antroji — eiti su juo į medžioklę. Atsargumo dėlei Azą ir Abiramą jis pasiėmė drauge, žinodamas, kad tik jo vieno autoritetas gali užslopinti karštakošio sūnaus neramų būdą, tokį piktą, kai įsiliepsnoja.

Kai pasirengimas buvo baigtas, medžiotojai išėjo ir netoli nuo uolos išsiskirstė kas sau, kad galėtų apsupti tolumoje matomą buivolų kaimenę.

DEVINTAS SKYRIUS

Papasakoję skaitytojui, kaip Izmaelis tvarkė savo šeimynos gyvenimą tokiomis aplinkybėmis, kai didžiuma žmonių būtų visiškai suglumę, mes vėl perkelsime veiksmą už keleto mylių nuo ką tik aprašytos vietos, išlaikydami būtiną ir natūralų laiko nuoseklumą. Tą pačią akimirką, kai skvateris ir jo sūnūs išvyko, kaip buvo aprašyta paskutiniame skyriuje, ne toliau kaip per patrankos šūvį nuo stovyklos, lomoje, prie upelio, du vyrai gardžiuodamiesi šveitė skanią buivolo nugarinę. Kepsnys buvo paruoštas taip, kad vertingiausios šio patiekalo savybės būtų ypatingai išryškintos. Iš skerdienos buvo išrinktas pats gardžiausias gabalas ir nuo jo stropiai nupiaustinėta prastesnė mėsa. Paskui jis buvo įvyniotas į buivolo kailį ir troškinamas paprastoje, žemėse iškastoje krosnyje. Dabar šis prerijų kulinarijos stebuklas gulėjo padėtas priešais valgytojus. Maistingumu, švelniu savotišku skoniu bei sotumu mėsa galėjo pranokti garsiausio virėjo įmantriausiai pagamintus ir visokiais prieskoniais pagardintus patiekalus, nors šio valgymo gardumas priklausė ne nuo prieskonių. Ir tuodu laimingieji, bevalgą tokį nuostabų Amerikos dyklaukių patiekalą, kuris dėl geros jų savijautos ir puikaus apetito atrodė dar skanesnis, nebuvo abejingi jiems tekusiam malonumui.

Mažiau savo kulinarinio meno vaisiais mėgavosi tas, kuris paruošė puotą sau ir draugui. Tiesa, jis valgė, ir gardžiai valgė, bet neprarado saiko, kuris senatvėje leidžia pažaboti apetitą. Tačiau jo bičiulio niekas nevaržė. Būdamas pačiame žydėjime, pačiame stiprume, jis rodė kuo giliausią, kuo didžiausią pagarbą savo vyresniojo draugo rankų kūriniui. Vienas paskui kitą jo burnoje dingdavo patys gardžiausi kąsneliai, o savo padėką jis reiškė tik maloniais žvilgsniais, nes pilna burna šiuo metu trukdė žodžiais padėkoti.

— Piauk arčiau širdies, brolau! — tarė traperis, nes čia ir buvo garbingasis bekraščių prerijų gyventojas, surengęs bičių medžiotojui pokylį.— Piauk iš paties vidurio. Ten rasi tikrus gamtos stebuklus, kurių nereikia gardinti jokiais prieskoniais ar karčiomis garstyčiomis.

— Jeigu aš turėčiau medaus puoduką,— tarė Polis, akimirką stabtelėjęs atsikvėpti,— galėčiau juo prisiekti, jog nė vienas žmogus dar nėra taip stipriai valgęs.

— Taip, taip, gali sakyti, jog čia stiprus valgymas,— atsiliepė antrasis ir savotiškai nusijuokė, nes džiaugėsi, matydamas besaikį savo bičiulio susižavėjimą.— Valgymas stiprus ir stiprina tą, kas jį valgo. Šen, Hektorai,— sušuko jis, mesdamas gabalą mėsos kantriam šuniui, kuris išmintingu žvilgsniu žiūrėjo šeimininkui į akis,— ir tau, drauguži, kaip ir tavo šeimininkui, senatvėje reikia jėgos. Matai, vaikine, čia šuo, kuris išmintingiau ilsėjosi ir geresniu maistu mito, negu koks karalius. O kodėl? Todėl, kad jis naudojo sutvėrėjo duotas gėrybes ir jomis nepiktnaudžiavo. Šunimi jis buvo sutvertas ir kaip šuo maitinosi. Žmonės žmonėmis sutverti, bet jie valgo kaip išbadėję vilkai. Hektoras buvo geras ir išmintingas šuo. Tos veislės šunys turi puikią uoslę ir labai prisiriša prie savo šeimininko. Ar žinai skirtumą tarp dykvietėse ir nausėdijose gaminamo valgio? Nežinai, aiškiai matau iš tavo apetito. Tokiu atveju aš pasakysiu. Dykvietėse maistas gaminamas pagal gamtos įstatymus, nausėdijose pagal žmonių išmones. Vieni galvoja, jog gali dar kuo

nors pagardinti kūrėjo duotas gėrybes, kiti nuolankiai jomis džiaugiasi. Čia ir glūdi visa paslaptis.

— Aš tau pasakysiu, traperi,— tarė Polis, nepaisydamas pamokymo, kuriuo jo bičiulis nusprendė paskaninti vaišes,— kol tik aš čia būsiu, kiekvieną dieną, reikia manyti, kad tokių dienų bus nemaža, nušausiu po buivolą, o tu iškepsi jo nugarinės.

— Nežinau, nežinau. Buivolo mėsa gera, nesvarbu iš kurios vietos jos imtum. Tiesa, jis sutvertas žmogaus maistui, bet aš negaliu sakyti, jog ramiai žiūrėsiu ir padėsiu, jei tu švaistysies, kasdien nugalabydamas po buivolą.

— Velniai rautų, baisus jau čia švaistymasis, seneli. Jeigu visi buivolai tokie skanūs, kaip šis, aš sutinku pats visą mėsą net iki kanopų sugraužti. Bet, žiū, kas gi čia eina? Sakyčiau, jog to žmogaus nosis netrumpa ir jis gerai suuodžia, jeigu ieško, kur papietauti.

Žmogus, dėl kurio nutrūko vyrų pokalbis ir Polis ištarė šiuos žodžius, palengva ėjo upelio pakrante stačiai į abu smagurius. Jo išvaizda nebuvo priešiška ar grėsminga, todėl bičių medžiotojas, užuot metęs valgyti, ėmė šveisti dar uoliau, tarytum abejodamas, ar užteks buivolo nugarinės iki soties prisikirsti visiems, kurie, kaip atrodė, dabar ją valgys. Tačiau traperis elgėsi kitaip. Jau patenkinęs savo žymiai saikingesnį apetitą, jis ateivį sutiko nuoširdžiu žvilgsniu, sakytė sakančiu, jog tas pačiu laiku pasirodė.

— Eikš čionai, bičiuli,— modamas ranka, tarė jis, pastebėjęs, kad nepažįstamasis akimirką sustojo ir, matyt, dvejoja.— Sakau, eikš čia. Jei kelią tau rodė alkis, jis bus atvedęs į tinkamiausią vietą. Čia yra mėsos, o šis jaunuolis gali tau duoti kukurūzų. Jie gerai išvirę ir baltesni už kalnų sniegą. Ateik nebūkštaudamas. Mes juk ne plėšrūs žvėrys, kurie kits kitą ryja, bet krikščionys, kurie dėkingai ima viską, ką viešpats jiems teikiasi duoti.

— Garbusis medžiokli,— atsakė daktaras, nes čia buvo gamtininkas, ėjęs į savo kasdieninę ekspediciją.— Mane džiugina šis malonus susitikimas. Mudu mėgstame tą patį darbą ir turėtume tapti draugais.

— Viešpatie, viešpatie! — nepaisydamas mandagumo, senis ėmė juoktis filosofui stačiai į veidą.— Juk čia tas pats žmogus, norėjęs mane įtikinti, kad vardas galįs pakeisti žvėries prigimtį. Eikš čia, bičiuli, mes nuoširdžiai tave priimsime, nors ir esi kiek apdujęs nuo per didelio knygų skaitymo. Sėskis ir, suvalgęs šį kąsnelį, pasakyk man, jei gali, kokio žvėries mėsa.

Klausantis pasiūlymo, daktaro Batijaus akyse (mes manome, kad padoru gerąjį žmogelį vadinti pavarde, kuri jam labiausiai patinka) žybtelėjo neabejotinas pasitenkinimas. Bevaikščiodamas po žvarbų vėją, jis buvo gerokai išalkęs, ir net pats Polis vargu ar noriau sėdo prie traperio vaišių, negu gamtos mylėtojas, išgirdęs tą malonų pasiūlymą. Mėgindamas paslėpti savo džiaugsmą, daktaras kvailai išsišiepė ir, atsisėdęs nurodytoje vietoje šalia traperio, be jokių ceremonijų įniko valgyti.

— Man tektų gėdytis savo profesijos,— pradėjo jis, su aiškiu pasitenkinimu rydamas buivolo nugarinės kąsnį ir tuo pat metu mėgindamas įsidėmėti nusvilintos, sušutusios odos savybes.— Man tektų gėdytis savo profesijos, jeigu aš Amerikos kontinente neatskirčiau kokio žvėries ar paukščio pagal savybes, kurias mokslas yra aprašęs. Tai yra... na, pažiūrėsim... valgis maistingas ir gardus. Gal galima, bičiuli, saujelę jūsų kukurūzų?

Polis, kuris vis uoliau kirto, skersakiuodamas į daktarą nelyginant kaulą graužiantis šuo, tebevalgydamas sviedė jam savo krepšelį.

— Bičiuli, tu sakei žinąs šimtus būdų atspėti, koks čia žvėris,— užsiminė atidusis traperis.

— Taip, taip, žinau šimtus būdų, ir visi jie tikri. Mėsėdžius galima pažinti iš kaplių.

— Iš ko? — paklausė traperis.

— Iš dantų, kuriuos gamta jiems davė gintis ir maistui draskyti. Be to...

— Tad paieškok šio žvėries dantų,— pertraukė jį traperis, norėdamas įrodyti, jog daktaras, drįsęs su juo ginčytis dėl laukinių žvėrių, nieko nenutuokia.— Apversk gabalą ir rask tuos savo kaplius.

Daktaras pavartė kepsnį ir, žinoma, nieko nepamatė, nors ir pasinaudojo proga dar sykį bergždžiai žvilgterėti į susiraukšlėjusią odą.

— Na, drauguži, ar radai visa, ko reikia, kad galėtum pasakyti, ar čia antis, ar lašiša?

— Jei neklystu, čia ne visas žvėris?

— Na, ir pašnekėjo! — sušuko Polis, nes prisišveitęs turėjo truputį atsipūsti.— Aš pats sukirtau kelis šitos žvėrienos svarus, pasvertus pačia tiksliausia buože, kokią gali rasti į vakarus nuo Aleganų. Bet ir tuo, kas liko, pats dar galėsi alkio kirminą nuraminti,— pridūrė jis, nenoromis žvilgterėjęs į mėsos gabalą, kurį paliko nebevaliodamas suvalgyti. Dar dešimt vyrų būtų galėję sočiai privalgyti — tiek buvo likę mėsos.— Piauk arčiau šerdies [1], kaip senis sako, ir rasi pačius gardžiausius kąsnelius.

— A, širdis! — sušuko daktaras. Jis nudžiugo, sužinojęs, jog yra aiškus organas, kurį galima ištyrinėti.— Leiskit man pažiūrėti širdį, ir aš iš karto atspėsiu, koks čia žvėris. Iš tikrųjų čia ne širdis... taip, taip, tai yra... žvėris turi būti iš *belluae* būrio, sprendžiant iš kūningumo.

Jį pertraukė ilgas, nuoširdus, tačiau tylus traperio kikenimas. Netinkamas juokas taip įžeidė gamtininką, kad jam net žadą užkando, o gal net ir minčių tėkmė nutrūko.

— Tik paklausykit, ką jis paisto apie žvėries kūningumą ir jo skrandžio dėsnius,— patenkintas tarė senis, matydamas, kad jo varžovas suglumo.— Ir dar sako, jog čia ne širdis. Na ką gi, vyruti, jeigu tu šitaip samprotauji, tai iki tiesos tau toliau kaip iki nausėdijų, nors tu ir knygas graužі, ir vartoji nesuprantamus žodžius, kurių, kaip jau esu sykį minėjęs, negali suprasti nė viena gentis ar tauta į rytus nuo Uolinių kalnų. Ar jie kūningi, ar nekūningi, tačiau šitų padarų dešimtys tūkstančių ganosi prerijose, ir mėsos gabalas, kurį laikai savo rankoje, yra buivolo nugarinė. Sultingesnio kąsnelio niekas ir burnoje nėra turėjęs.

— Mano senasis drauge,— tarė Obedas, mėgindamas užgniaužti kylantį gaižumą, kuris, kaip jis pats suprato, visiškai netiko jo oriam būdui,— jūsų sistema perdėm

[1] Arčiau vidurio.

klaidinga nuo pat premisų iki išvadų. O jūsų klasifikacija taipogi neteisinga. Ji painioja mokslinius apibrėžimus. Buivolas neturi jokios nugarinės, ir jo mėsa nėra nei gardi, nei sveika valgyti. Aš turiu pripažinti, kad visos šios ypatybės randamos objekte, kurį aš...

— Na, čia tai jau aš nesutinku su tavim ir visomis išgalėmis paremsiu traperį,— įsiterpė Polis Hoveris.— Žmogus, kuris teigia, jog buivolo mėsa negera, jos ir valgyti neturėtų.[1]

Daktaras, kuris ligi šiolei tik probėgšmais tebuvo žvilgterėjęs į bičių medžiotoją, dabar įsistebeilijo į naująjį pašnekovą, matyt, norėdamas kažką prisiminti.

— Bičiuli, pagrindiniai jūsų veido bruožai,— tarė jis,— man pažįstami: arba man jus teko matyti, arba aš pažįstu kokį nors jūsų klasės egzempliorių.

— Aš tas pats žmogus, kurį buvai sutikęs rytinėje didžiosios upės pusėje ir kurį prikalbinėjai sekti širšę iki jos lizdo, tarytum mano akys vidury dienos nebūtų skyrusios bitės nuo kito vabzdžio. Tikriausiai prisimeni, kaip mudu drauge ištisą savaitę bastėmės: tu — su savo rupūžėmis ir driežais, aš — su savo drevėmis.[2] Ir neblogai mudu padirbėjome. Aš savo statinaites pripildžiau tokio saldaus medaus, kokio dar niekada nebuvau gabenęs į nausėdijas, be to, suleidau gerą tuziną spiečių, o tavo maišas vos nesprogo nuo tų roplių. Aš, drauguži, taip ir neišdrįsau paklausti, bet spėju, kad būsi retenybių rinkėjas.

— Taip, taip, čia dar viena tų beprasmiškų piktadarybių! — sušuko traperis.— Tie žmonės žudo elnius,

---

1 Vargu ar bereikia aiškinti skaitytojui, kad žvėris, taip dažnai minimas šioje knygoje ir liaudies vadinamas buivolu, gamtininko laikomas bizonu. Iš čia ir kyla tiek nesutarimų tarp prerijų gyventojų ir mokslininkų.

2 Bičių medžiokle žmonės dažnai verčiasi Amerikos pasieniuose, nors čia, knygoje, tas versias truputį pagražintas. Kai bitės renka medų, bičių medžiotojas sugauna vieną ar dvi bites. Paskui, radęs tinkamą vietą, paleidžia vieną bitę, ir ji visuomet skrenda stačiai į savo lizdą. Tada, paėjęs arčiau ar toliau, destis kokios aplinkybės, leidžia antrąją bitę. Stebėdamas bičių skridimo kryptį, jis apskaičiuoja kampą, kur susikerta skridimo linijos. Ten ir yra bičių lizdas (*Aut. pastabos*).

briedžius, laukines kates, žudo visus žvėris, kurie laksto giriose. Paskui, prikimšę vidurius netikusių skudurų, įdėję stiklines akis, rodo pastatę žmonėms ir vadina juos viešpaties tvariniais, tarytum viešpaties rankų kūriniams galėtų prilygti žmogaus padirbtas daiktas.

— Aš jus puikiai pažįstu,— atsakė daktaras, kuriam senio skundas nepadarė jokio įspūdžio.— Aš jus pažįstu,— pakartojo jis nuoširdžiai, tiesdamas ranką Poliui.— Tai buvo vaisinga savaitė. Vieną gražią dieną tą paliudys mano herbariumai ir katalogai. Taip, aš jus gerai prisimenu, jaunuoli. Jūs esate žinduolių klasės, primatų būrio, žmonių genties, Kentukio rūšies padaras.

Valandėlę lukterėjęs ir nusijuokęs iš savo sąmojo, gamtininkas šnekėjo toliau:

— Po mūsų išsiskyrimo aš toli keliavau, sudaręs paktą, arba sandėrį, su tokiu žmogumi, Izmaeliu...

— Bušu,— nekantriai pertraukė jį karštuolis Polis.— Dėl dievo meilės, traperi, juk čia ir bus tas krauju rašytas raštas, apie kurį man pasakojo Elina.

— Tokiu atveju Nelė pasakė apie mane visai ne tą, ko aš esu vertas, kaip man pačiam atrodo,— pareiškė naivusis daktaras.— Aš nepriklausau prie kraujo nuleidimo mokyklos šalininkų. Aš atiduodu pirmenybę kraujo valymui, o ne kraujo nuleidimui.

— Čia jau aš suklydau, gerasis žmogau. Mergaitė tave vadino sumaniu žmogumi.

— Ji bus tikriausiai perdėjusi mano nuopelus,— tęsė daktaras Batijus, kukliai nuleisdamas galvą.— Tačiau Elina gera, miela ir energinga mergina. Taip, aš visuomet mačiau, kad Elina Veid miela ir žavinga mergaitė.

— Velnią tu matei! — sušuko Polis. Jis išmetė mėsgalį, kurį dar čiulpė, nenorėdamas galutinai atsiskirti su buivolo nugarine, ir baltomis dėbtelėjo į nieko nenutuokiantį daktarą.— Matyt, pats ir Eliną ketini į savo maišą grūsti.

— Jeigu man kas duotų visus augalų bei gyvūnų pasaulio lobius, aš jai ir plaukelio nepaliesčiau. Aš myliu šį kūdikį meile, kurią galima būtų vadinti *amor naturalis, amor paternus,* tai yra tėviška meile.

— O, iš tiesų tat labiau pritinka tavo amžiui,— šal-

tai tarė Polis, tiesdamas ranką paimti numesto kąsnelio.— Nes atrodytumei lyg senas tranas jaunų bičių avilyje.

— Jis tiesą sako. Taip jau pasaulis sutvarkytas,— pritarė traperis.— Tačiau, bičiuli, rodos, sakei gyvenąs Izmaelio Bušo stovykloje?

— Taip, tas tiesa, pagal sąlygas...

— Apie sąlygas aš mažai tenusimanau. Bet aš pats savo akimis mačiau, kaip sjuksai įsiveržė į jūsų stovyklą ir išvarė bandą, atimdami iš to vargšo žmogelio, kurį vadini Izmaeliu, visas karves, avis, net ir mažiausius paršelius.

— Paliko tik *Asinus,*— sumurmėjo daktaras, kuris tuo metu šveitė buivolo nugarinę, užmiršęs visus šio žvėries mokslinius apibrėžimus.— *Asinus domesticus americanus.*

— Džiaugiuosi, kad tiek daug buvo išgelbėta, nors nežinau, ko verti tie trys gyvuliai, kuriuos minėjai. Tai nenuostabu, nes man jau seniai neteko būti nausėdijose. Bet ar negali man, bičiuli, pasakyti, ką keleivis veža po baltuoju apdangalu, kurį jis, dantis iššiepęs, saugo it vilkas medžiotojo paliktą skerdieną.

— Jūs ką nors girdėjote apie tai? — sušuko daktaras nustebęs, ir net kąsnis, kurį buvo bekišąs į burną, jam iškrito iš rankų.

— Ne, girdėti tai negirdėjau, bet mačiau apdangalą ir per plauką pats vos likau neapkramtytas vien už tai, kad įsigeidžiau sužinoti, kas ten slypi.

— Neapkramtytas? Tokiu atveju žvėris turi būti mėsėdis. Tas žvėris pernelyg ramus, todėl negali būti *Ursus horribilis*. Jei ten būtų *Canis latrans,* balsas jį išduotų. Be to, Nelė Veid taip nesibičiuliautų su kuo nors iš *genus ferae*. Garbingasai mėdžiokli, vienišas žvėris, dienos metu uždarytas vežime, o nakčia — palapinėje, man sukėlė daugiau rūpesčių, negu visas keturkojų katalogas, dėl vienos paprastos priežasties: aš nežinojau, kaip jį klasifikuoti.

— Ar manai, kad ten koks plėšrus žvėris?

— Žinau, jog ten keturkojis, o pavojus, į kurį jūs buvote patekęs, liudija, kad jis mėsėdis.

Klausydamas šio pakriko aiškinimo, Polis Hoveris sėdėjo tylus, susimąstęs ir su didžiausiu dėmesiu sekė kalbančiuosius. Vos tik daktaras spėjo atsakyti į traperio klausimą, jaunuolis šiurkštokai jo paklausė:

— O sakyk, meldžiamasis, ką pats vadini keturkoju?

— Gamtos kaprizą. Jį sukurdama, gamta parodė mažiau savo begalinės išminties, nei paprastai. Jeigu dvi galūnes galėtų pakeisti apie ašį besisuką svertai, įtaisyti pagal mano sukurtą *phalangacrura,* arba, paprasta kalba šnekant, svertakojų sistemą, *quadrupes* sandaroje būtų pasiektas tobulumas ir puiki harmonija. Bet dabartiniai *quadrupedis* — grynas gamtos kaprizas, niekas kita, tik kaprizas.

— Klausyk, mokslininke, mes, kentukiečiai, žodynų nevartome. Kaprizas tai kaprizas, bet *quadrupes* sunkiai išverčiamas į anglų kalbą.

— *Quadrupes* — gyvulys keturiomis kojomis, žvėris.

— Žvėris! Tai pats galvoji, kad Izmaelis Bušas vežiojasi žvėrį tame vežime?

— Aš tai žinau ir, jeigu man paskolintum savo ausį, ne tiesiogine, o perkeltine prasme,— pridūrė jis, pamatęs, kaip Polis pašoko ir žiūri į jį nustebęs,— paskolintum funkcijų atžvilgiu, pats išgirstum. Aš jau esu minėjęs, kad, sudaręs paktą, keliauju su minėtuoju Izmaeliu Bušu. Tiesa, aš esu įpareigotas atlikti tam tikrus darbus, kol kelionė trunka, bet sutartyje nėra tokios sąlygos, kur būtų sakoma, jog kelionė truks *sempiternum,* arba amžinai. Nors šis kraštas, galima sakyti, mokslui dar mažai žinomas ir gyvosios gamtos tyrinėjimai čia dar beveik nebuvo vykdomi, augalų pasaulio turtų jame maža. Todėl aš būčiau patraukęs kelis šimtus mylių toliau į rytus, jeigu nejausčiau vidinės būtinybės pamatyti minėtą žvėrį, atitinkamai jį aprašyti ir nustatyti jo klasę. Taigi,— pridūrė jis, nuleidęs balsą, tarytum patikėdamas kokią svarbią paslaptį,— aš neprarandu vilties, jog man pavyks prikalbėti Izmaelį, ir jis man duos anatomuoti tą žvėrį.

— Ar tu tą padarą matei?

— Regėjimo organais nemačiau, bet mačiau jį daug tobulesniu būdu — man padėjo proto išvados ir dedukci-

jos iš mokslinių premisų. Aš stebėjau to žvėries įpročius ir, remdamasis įrodymais, kuriuos eilinis stebėtojas atmestų, galiu be baimės tvirtinti, jog žvėris didelių išmatavimų, nejudrus, gal būt, net apatiškas, ėdrus ir, kaip dabar paaiškėjo iš šio garbingo medžioklio tiesioginių parodymų, nuožmus ir mėsėdis.

— Aš labai norėčiau žinoti, ateivi,— prabilo Polis, paveiktas daktaro pasakojimo,— ar tu tikras, kad tas padaras iš tiesų žvėris?

— Drįstu pareikšti, jog, norėdamas įrodyti faktą, liečiantį gyvūno įpročius, galėčiau pasinaudoti paties Izmaelio žodžiais. Net ir menkiausios mano išvados gali būti pagrįstos. Jaunuoli, manęs nejaudina tuščias vulgarus smalsumas, bet turiu kukliai prisipažinti, kad mano žinių troškimas skirtas visų pirma mokslo progresui, o paskui — mano artimųjų labui. Mane deginte degina noras sužinoti, kas tūno palapinėje, kurią taip stropiai saugo Izmaelis, tačiau jis privertė mane prisiekti *(jurare per deos)*, kad aš nustatytą laikotarpį neprisiartinsiu prie palapinės arčiau kaip per tam tikrą uolekčių skaičių. Jūsų *jusjurandum*, arba priesaika, yra rimtas dalykas, ir jos nepaisyti negalima. Kadangi tokia buvo sąlyga, nuo kurios priklausė mano ekspedicija, aš su ja sutikau, pasilikęs sau galimybę stebėti paslaptingą palapinę iš tolo. Prieš kokią dešimtį dienų Izmaelis, matydamas, kaip aš, kuklus mokslo gerbėjas, kankinuosi, pranešė man, kad vežime esąs žvėris, kurį jis atvežęs į prerijas kaip prievilą. Su juo Izmaelis norįs pagauti kitus tos pačios giminės ar rūšies žvėris. Nuo to laiko aš tenkinuosi stebėdamas žvėries įpročius ir užrašydamas stebėjimo rezultatus. Kai mes pasieksime tą vietą, kur, kaip pasakojama, apstu šių žvėrių, man bus leista laisvai tyrinėti tą egzempliorių.

Polis tylėdamas klausėsi, kol daktaras baigė savo keistą, bet jam gana būdingą aiškinimą. Tada nepatiklusis bičių medžiotojas papurtė galvą ir pasakė:

— Drauguži, senis Izmaelis įgrūdo tave į pačią giliausią drevę, kur iš tavo akių tiek pat naudos, kiek ir iš trano geluonies. Aš taipogi šį bei tą numanau apie ve-

žimą ir tikrai žinau, kad skvateris perdėm meluoja. Klausyk, drauguži, negi pats manai, kad tokia mergina, kaip Elina Veid, imtų bičiuliautis su laukiniu žvėrimi?

— O kodėl gi ne, kodėl gi ne? — pakartojo gamtininkas.— Nelė numani mergaitė ir dažnai su malonumu klausosi pasakojimų apie tuos turtus, kuriuos aš kartais esu priverstas palikti dykynėse. Kodėl gi jai nestudijuoti žvėries gyvenimo būdo, net jei ten būtų koks raganosis.

— Ramiau, ramiau,— pertraukė jį bičių medžiotojas. Jis nė kiek ne mažiau už daktarą pasitikėjo savimi, o šiuo atveju, nors ir ne toks mokytas būdamas, tikrai geriau nusimanė.— Elina nebaikšti mergina ir, kiek ją pažįstu, ryžtingo būdo, bet, nors ji ir atrodo drąsi bei narsi, ji vis dėlto tiktai moteris. Juk aš dažnai ją matydavau verkiant.

— Tai jūs pažįstate Nelę?

— Velniai rautų, truputėlį pažįstu. Bet aš žinau, kad moteris lieka moterimi, ir visos Kentukio knygos nepriverstų Elinos Veid įeiti palapinėn pas plėšrų žvėrį.

— Man atrodo,— ramiai pasakė traperis,— kad čia slypi kažkoks juodas darbas. Aš pats galiu paliudyti, kad keliauninkas nemėgsta, kai kas žvilgčioja palapinėn. Be to, aš turiu dar tikresnį įrodymą, negu jūs visi, kad vežime nėra jokio žvėries narvo. Štai čia Hektoras. Jis kilęs iš skalikų veislės, turinčios pačią tobuliausią ir jautriausią uoslę. Jeigu ten būtų buvęs koks žvėris, Hektoras jau seniai būtų pranešęs savo šeimininkui.

— Ar jūs norite lyginti šunį su žmogumi, gyvulį su mokslininku, instinktą su protu? — įsikarščiavęs sušuko daktaras.— Sakyk, meldžiamasis, kokiu būdu šuo gali atskirti žvėries savybes, rūšį ar net gentį, kaip kad juos atskiria mąstantis, išsimokslinęs, protingas, visagalintis žmogus?

— Kokiu būdu? — šaltai pakartojo senasis miškų gyventojas.— Paklausyk, o jeigu manai, kad koks mokslininkėlis geriau susigaudo už patį viešpatį, suprasi skaudžiai klydęs. Ar negirdi, kad kažkas giraitėje juda? Jau penkios minutės, kaip šakos treška. Sakyk, koks ten žvėris?

— Tikiuosi, kad ne plėšrus! — sušuko daktaras, dar nepamiršęs susitikimo su *Vespertilio horribilis.*— Bičiuliai, jūs turite šautuvus, ar nevertėtų užtaisyti, nes mano medžioklinis niekam netikęs.

— Gal jis ir teisus,— pritarė daktaro nuomonei traperis. Jis pakėlė šautuvą nuo žemės, kurį valgydamas buvo pasidėjęs, ir iškėlė aukštyn.— Na, pasakyk, kas ten per padaras?

— Tatai jau viršija žmogaus žinojimo ribas! Pats Biufonas negalėtų pasakyti, ar žvėris keturkojis, ar šliužas, ar ten avis, ar tigras.

— Tas tavo Biufonas — kvailys, palyginus su Hektoru. Šen, šunyti! Kas ten, Hektorai? Ar mes jį pulsim, ar leisim praeiti?

Skalikas, kuris savo ausų virpčiojimu patyrusiam šeimininkui jau anksčiau sakė jaučiąs kažkokį žvėrį, dabar pakėlė galvą ir truputį prasišiepė, iškišdamas savo išlūžinėjusius dantis. Bet staiga šuo aprimo. Valandėlę pauostęs orą, jis plačiai nusižiovavo, pasipurtė ir vėl ramiai atsigulė.

— Dabar, daktare,— triumfuodamas sušuko traperis,— aš esu visiškai tikras, kad jokio žvėries, nei plėšraus, nei neplėšraus nėra krūmuose, ir tvirtinu, jog tokio žinojimo pilnai užtenka. Žmogus, kuris jau per senas veltui jėgas eikvoti, bet vis dėlto dar nenori patekti panterai į nasrus, visiškai gali pasikliauti šito šuns uosle.

Šuo suurzgė, pertraukdamas šeimininko kalbą, bet galvos nuo žemės nepakėlė.

— Čia žmogus! — sušuko stodamasis traperis.— Čia žmogus, jeigu aš pažįstu savo šuns elgesį. Mudu su Hektoru nedaug tesišnekame, bet retai pasitaiko, kad kits kito nesuprastumėm.

Polis Hoveris pašoko it žaibas ir, atstatęs šautuvą, grėsmingu balsu sušuko:

— Jei draugas — išeik, jei priešas — lauk paties blogiausio!

— Draugas, baltasis ir krikščionis! — pasigirdo balsas gojelyje. Tą pačią akimirką šakos prasiskleidė ir pasirodė vyriškis.

DEŠIMTAS SKYRIUS

Gerai žinoma, kad net tada, kai milžiniškos Luizianos sritys nebuvo pakeitusios savo šeimininkų antrą ir, reikia tikėtis, paskutinį kartą [1], šiame krašte netrūko baltaodžių nuotykių ieškotojų. Puslaukiniai medžiotojai iš Kanados, panašaus plauko, gal tik mažumėlę labiau civilizuoti ateiviai iš Jungtinių Valstijų ir metisai, save laikę baltaisiais, gyveno išsisklaidę tarp įvairių indėnų genčių arba vieniši vargingai stūmė dienas, medžiodami bebrus ir bizonus, vietos gyventojų vadinamus buivolais. Todėl neretai tose bekraštėse vakarų platybėse susitikdavo svetimšaliai. Iš ženklų, kurių nepritýrusi akis net nepastebėtų, pasienietis žinodavo, kada kaimynystėje atsirasdavo kitas žmogus, ir pagal savo norus bei interesus vengdavo įsibrovėlio arba jį susirasdavo. Dažniausiai tie susitikimai būdavo taikūs, nes baltieji bijodavo bendro priešo — senųjų ir, tur būt, labiau teisėtų to krašto gyventojų. Bet pasitaikydavo, jog dėl pavydo ar godumo tokie susitikimai baigdavosi smurtu ir žiauria išdavyste. Todėl dviejų medžiotojų susitikimas Amerikos dykumoje, kaip mes patogumo dėlei kartais vadiname šį kraštą, būdavo kiek įtarus bei atsargus ir šiek tiek panašus į dviejų laivų susitikimą jūroje, kur knibždėte knibžda piratų. Nė vienas nenorėdavo išduoti savo silpnumo, parodydamas nepasitikėjimą. Abu vengdavo ir per didelio atvirumo, kurio paskui sunku atsikratyti.

Panašus buvo ir šis susitikimas. Nepažįstamasis artinosi atsargiai. Akis įbedęs į žmonių būrelį, jis sekė kiekvieną jų krustelėjimą, o pats tyčia ieškojo smulkių kliūčių, kurios trukdytų jam pernelyg greitai prieiti. Iš kitos pusės stovėjo Polis, žaisdamas šautuvo užraktu. Išdidumas jam neleido parodyti, kad trys vyrai galėtų išsigąsti vieno žmogaus, o atsargumas skatino griebtis įprastų apsaugos priemonių. Skirtinga dviejų ateivių išvaizda buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios teisėti puotos šeimininkai taip nevienodai sutiko abu savo svečius.

Gamtininkas atrodė itin taikus, gal net mažumėlę ne

---

[1] Autorius kalba apie šių sričių prijungimą prie JAV.

šio pasaulio gyventojas, o ateinąs žmogus buvo stiprus vyras, ir jo žingsnis bei laikysena rodė, jog jis — karys.

Jo galvą dengė mėlynos gelumbės furažininko[1] kepurė, nuo jos nukaręs nešvarus auksinis spurgas slėpėsi tankiose ir kaip smala juodose garbanose. Ant kaklo jis buvo nerūpestingai užsirišęs juodo šilko kaklaraištį. Vilkėjo jis tamsiai žalią medžioklės apsiaustą su geltonais apvadais ir papuošimais, kokius dėvint kartais tenka sutikti Jungtinių Valstijų pasienio karius. Po apsiaustu buvo matyti tokios pat gelumbės, kaip ir kepurė, švarko apykaklė ir atlapai. Ant kojų vyriškis turėjo elnio odos antblauzdžius, o apsiavęs buvo paprastais indėniškais mokasinais. Įmantriai išdailintas ir itin pavojingas tiesus durklas buvo užkištas už raudono šilko mezginių juostos. Už kitos juostos, arba nedažytos odos diržo, kybojo du nedideli pistoletai dailiai pritaikytuose dėkluose. Per petį jis buvo persimetęs trumpą, sunkų karišką šautuvą. Ragas ir šovininė buvo įprastoje vietoje — po pažastimi. Ant pečių jis nešėsi kuprinę su gerai žinomais inicialais, dėl kurių Jungtinių Valstijų vyriausybė įsigijo juokingą ir keistą dėdės Samo pravardę.[2]

— Aš jūsų draugas,— prabilo ateivis. Jis buvo pernelyg įpratęs matyti ginklus, tad visai nepabūgo juokingo kariškai nusiteikusio daktaro Batijaus.— Aš ateinu kaip draugas, ir mano norai bei siekimai jums netrukdys.

— Klausyk, nepažįstamasai,— šiurkščiai tarė Polis Hoveris,— ar galėtum atsekti bitės kelią nuo šio trako iki miško, esančio už kokio tuzino mylių.

— Bitė — toks paukštis, kurio man nėra tekę medžioti,— atsakė juokdamasis vyriškis,— nors paukščius ir esu kadaise šaudęs.

— Aš taip ir maniau! — sušuko Polis, nuoširdžiai ir laisvai kaip visi Amerikos pasienių gyventojai tiesdamas ranką.— Paspauskime kits kitam rankas. Mudu niekada

---

[1] Asmuo, kariuomenės dalyse vadovaująs pašaro gavimui ir išdavimui.

[2] U. S.— United States — Jungtinės Valstijos; U. S.— Uncle Sam — dėdė Samas.

nesipešime, jeigu pačiam medus nerūpi. O dabar, jeigu pats dar turi tuščią kertelę savo skilvyje ir moki įvertinti tyrą rasos lašelį, kai jis krinta stačiai į burną, prieš save rasi kaip tik tokį nuostabų kąsnelį. Paragauk, ateivi, ir jeigu paragavęs nesakysi, kad čia nuostabiausias... Beje, sakyk, meldžiamasis, ar seniai išvykęs iš nausėdijų?

— Prieš daugelį savaičių, ir bijau, kad jų dar daug prabėgs, kol galėsiu grįžti. Tačiau jūsų kvietimu aš vis dėlto mielai pasinaudosiu. Pasninkauju nuo vakarykščio saulėtekio ir pernelyg gerai žinau, kokia gardi bizono nugarinė, kad atsisakyčiau tokių vaišių.

— A, tad pats esi ragavęs šio patiekalo! Tokiu atveju, pradėdamas valgyti, būsi pranašesnis už mane, nors dabar, man regis, mudu jau lygūs. Nuo Kentukio iki pat Uolinių kalnų nerastum laimingesnio už mane, jei aš turėčiau jaukią trobelę prie drevių pilno miško, štai tokį kepsnį kas dieną pietums, glėbį šviežių šiaudų aviliams ir mažąją El...

— Kokią mažąją? — paklausė vyriškis, kuriam, be abejonės, patiko šnekus ir atviras bičių medžiotojas.

— Tą, kurią aš vieną dieną turėsiu. Beje, tai liečia tiktai mane,— atšovė Polis ir, taisydamas šautuvo titnagą, ėmė garsiai švilpauti dainelę, paplitusią Misisipės pakrantėse.

Besišnekučiuodamas su Poliu, nepažįstamasis atsisėdo prie bizono mėsos ir įniko šveisti likučių. Tačiau daktaras Batijus sekė jo judesius su pavydu, kuris buvo labiau nesuprantamas net už nuoširdų Polio sutikimą. Bet gamtininko abejonės, tikriau sakant, būkštavimai nieko bendra neturėjo su priežastimis, skatinusiomis bičių medžiotoją parodyti tokį svetingumą. Gamtininkas buvo apstulbintas, kad nepažįstamasis pavadino žvėrį, kurio mėsą jie valgė, taisyklingu, o ne iškraipytu vardu.

Ispanai paprastai kliudydavo visiems, kas tik norėdavo susipažinti su jų užjūrio valdomis komerciniais ar moksliniais tikslais. Kai tik Luiziana buvo prijungta prie Jungtinių Valstijų, daktaras Batijus vienas iš pirmųjų atkeliavo į šį kraštą. Turėdamas pakankamai sveiko proto, jis suprato, kad tie patys motyvai, kurie su tokia jėga vertė jį leistis į šią kelionę, galėjo paveikti ir

kitą gamtininką. Todėl daktaras tarėsi dabar prieš save matąs pavojingą varžovą, kuris gali iš jo pagrobti bent pusę teisėto atpildo už visą triūsią, vargą ir pergyventus pavojus. Atsižvelgę į šią aplinkybę, mes nėmaž nenustebsime, matydami, kad iš prigimties romus gamtininkas dabar suirzęs stebėjo, ką veikė kiti, ir stengėsi neprarasti budrumo, kuris, jo nuomone, buvo reikalingas tamsiems atvykėlio kėslams išaiškinti.

— Iš tiesų čia puikus valgymas,— nieko nenutuokdamas, pagyrė jaunas ir gražus ateivis.— Nežinau tik, ar dėl to, kad išalkusiam mėsa ypatingai gardi, ar dėl to, kad iš visos jaučių giminės bizonas pats puikiausias žvėris.

— Sere, šnekėdami paprasta kalba, gamtininkai pirmenybę atiduoda karvei, pagal ją vadindami visą giminę,— pareiškė daktaras Batijus, kupinas slaptų įtarimų. Prieš pradėdamas kalbėti, jis atsikrenkštė, išmėgindamas balsą, panašiai kaip į dvikovą einąs žmogus bando savo kardo smaigalį, kurį ketina suvaryti priešui į kūną.— Ši sąvoka tikslesnė, kadangi *Bos,* arba jautis, negali pratęsti savo giminės, o *Bos* (plačiąja žodžio prasme), arba *Vacca,* yra tauresnis iš šių dviejų gyvulių.

Daktaras atrodė pasirengęs pradėti diskusijas bet kuriuo ginčytinu klausimu — jis neabejojo, kad jo ir nepažįstamojo nuomonės daugeliu atžvilgiu bus skirtingos. Dabar jis laukė priešininko smūgio, pats ketindamas antrą kartą jam dar stipriau trenkti. Bet jaunasis vyras, matyt, buvo labiau nusiteikęs šveisti skanumynus, kuriais jis taip dosniai buvo vaišinamas, negu leistis į ginčus vienu ar kitu painiu klausimu, kurie mokslo mėgėjams teikia medžiagos intelektualinei dvikovai.

— Man regis, sere, kad jūs visiškai teisus,— atsakė jis, o jo abejingumas daktaro iškeltiems klausimams buvo stačiai piktinantis.— Man regis, kad jūs visiškai teisus, ir *Vacca* iš tiesų tinkamesnis žodis.

— Atleiskite, sere, jūs mano žodžius blogai suprantate, jeigu galvojate, kad aš, nekreipdamas dėmesio į visus poskyrius, *Bubulus americanus* priskiriu *Vacca* šeimai. Kaip jums gerai žinoma, sere,— aš manau, jog tiksliau

būtų jus vadinti daktaru, nes jūs, be abejonės, turite medicinos daktaro laipsnį...

— Jūs suteikiate man garbę, kurios nesu vertas.

— Ak, tada jūs, tur būt, baigęs studijas, kol kas dar negavote mokslinio laipsnio arba jį įgijote kokioje nors kitoje laisvųjų mokslų šakoje?

— Užtikrinu, kad jūs vėl klystate.

— Iš tiesų, jaunuoli, jūs nebūtumėte pasiryžęs tokiam svarbiam, galėčiau pasakyti, netgi baisiam darbui, neturėdamas įrodymų, kad sugebėsite jį atlikti. Jūs tikriausiai turite kokį nors įgaliojimą, kuriuo remdamasis galite vykdyti savo uždavinį ir teisėtai bendradarbiauti bei palaikyti ryšius su savo kolegomis, dirbančiais tą patį kilnų darbą.

— Aš nežinau, kokiu būdu ir kokiu tikslu jūs įsiskverbėte į mano reikalus,— sušuko rausdamas jaunuolis ir taip vikriai pašoko, jog buvo aiškiai matyti, kad kūno poreikiai jam mažai berūpi, kai liečiamas jo širdžiai artimesnis klausimas.— Vis dėlto, sere, jūsų kalba man nesuprantama. Uždavinys, kuris kitam galėtų būti ir kilnus, man — brangi ir šventa pareiga. Tačiau aš nesuprantu, kam man reikalingas kažkoks įgaliojimas ir kodėl aš turiu jį kitiems rodyti.

— Paprastai suteikiamas toks dokumentas,— rimtai atsakė daktaras,— ir atitinkama proga jis rodomas, kad bendraminčiai ir draugiškai nusiteikę žmonės galėtų bematant išsklaidyti neteisingus įtarimus ir, peržengę tai, ką mes pavadintume įžanginio pokalbio elementais, iš karto galėtų prieiti prie klausimų, kurie abiem pusėm yra *desideratio.*

— Keistas reikalavimas! — sumurmėjo jaunuolis, rūsčiu žvilgsniu apmesdamas kitus du vyrus, tarytum norėdamas perprasti jų būdus ir pasverti jų fizinę jėgą. Paskui iš užančio išsitraukė mažą dėželę ir oriai ją padavė daktarui, sakydamas: — Pažvelkite čia ir pamatysite, jog aš turiu teisę keliauti po šį kraštą, kuris dabar priklauso Amerikos Valstijoms.

— Kas gi čia?—sušuko gamtininkas, išskleisdamas didelį pergamentą.— Juk tai filosofo Džefersono parašas. Valstybinis antspaudas. Pasirašyta karo ministro. Čia

Dunkano Unko Midltono, artilerijos kapitono, pažymėjimas.

— Kieno, kieno? — paklausė traperis, kuris per visą pasikalbėjimą, įsistebeilijęs į nepažįstamąjį, godžiu žvilgsniu ryte rijo jo veido bruožus.— Kuo jis varu? Ar tu pavadinai jį Unku? Unkas! Ar sakei Unkas?

— Toks mano vardas,— kiek išdidžiai atsakė jaunuolis.— Tai vienos genties vado vardas, ir aš bei mano dėdė su pasididžiavimu jį nešiojame, nes jis primena labai svarbią paslaugą, kurią provincijų karų metu mano šeimai padarė vienas karys.

— Unkas! Tu sakai Unkas? — pakartojo traperis; jis priėjo prie jaunuolio ir praskleidė tamsias garbanas, susiraičiusias jam ant kaktos. Nustebęs jaunikaitis net nebandė priešintis.

— Ak! Mano akys senos ir nebe tokios įžvalgios, kaip anuomet, kai aš pats buvau karys. Bet sūnaus akyse aš atpažįstu tėvo žvilgsnį. Aš jį pažinau, kai tik jis prisiartino, bet tiek daug vaizdų praslinko nuo to laiko pro mano silpstančias akis, jog aš nebegalėjau pasakyti, kur buvau matęs tokius bruožus. Sakyk man, jaunuoli, kuo vardu tavo tėvas?

— Jis buvo Jungtinių Valstijų karininkas revoliucijos karuose, ir jo pavardė, be abejo, buvo ta pati, kaip ir mano, o motinos brolis vadinosi Dunkanas Unkas Heivordas.

— Dar vienas Unkas, dar Unkas,— atsiliepė senelis, virpėdamas iš susijaudinimo.— O jo tėvas? . .

— Jį taip pat vadino, tik be genties vado vardo. Kaip tik jam ir mano senelei buvo padaryta toji paslauga, apie kurią aš kalbėjau.

— Aš tą žinojau, žinojau! — sušuko traperis drebančiu balsu, o nuo senatvės sustingęs jo veidas trūkčiojo, tarytum nepažįstamojo paminėti vardai būtų pažadinę seniai užmigusius jausmus, susijusius su praeitų laikų įvykiais.— Aš tą žinojau. Vis tiek, ar sūnus, ar anūkas,— kraujas tas pats, ir žvilgsnis tas pats. Sakyk, ar tas, kurį vadino Dunkanu, be Unko, ar jis dar gyvas?

Jaunuolis liūdnai papurtė galvą.

— Ne, jis mirė, sulaukęs gilios senatvės ir didelės garbės. Jį visi mylėjo. Jis pats buvo laimingas ir kitiems teikė laimę.

— Sulaukęs gilios senatvės? — pakartojo traperis, žiūrėdamas į savo liesas, bet vis dar raumeningas rankas.— Tiesa, jis gyveno nausėdijose ir tik nausėdijų gyvenimo išmintį tepažino. Bet ar tu dažnai jį matydavai ir girdėdavai kalbant apie Unką ir apie nežinomus kraštus?

— Dažnai. Jis tuomet buvo karaliaus armijos karininkas. Tačiau, prasidėjus karui tarp Anglijos ir jos kolonijų, mano senelis nepamiršo, kur jo gimtinė, ir, atsisakęs tuščios priesaikos karaliui, liko ištikimas savo tikrai tėvynei; jis kovojo už laisvę.

— Protingai pasielgė ir, svarbiausia, taip, kaip reikėjo. Eikš, jaunikaiti, sėskis greta manęs, sėskis ir papasakok, ką tavo senelis kalbėdavo, prisimindamas dykynių stebuklus.

Jaunuolis nusišypsojo ir dėl senio įkyrumo, ir dėl nepaprasto jo susidomėjimo, tačiau, matydamas, jog jam nėra ko bijotis priešiškų kėslų, nesvyruodamas atsisėdo.

— Papasakok viską traperiui, vaizdžiai ir išsamiai, papasakok,— tarė Polis, kuo ramiausiai sėsdamas iš antros pusės greta jaunojo kario.— Seniai mėgsta prisiminti praeities laikus, o ir aš pats negaliu sakyti nemėgstąs tokių pasakojimų pasiklausyti.

Midltonas vėl šyptelėjo. Šį kartą jo šypsena buvo net kiek pašaipi. Tačiau jis geraširdiškai atsigręžė į traperį ir prašneko:

— Tai ilga istorija, ir jos klausyti bus skaudu. Ji apie karų su indėnais siaubą, apie kraują ir žiaurumus.

— Papasakok ją mums,— prašė Polis.— Mes, kentukiečiai, pratę prie tokių dalykų, ir, pasakysiu, istorija bus nė kiek ne blogesnė, jeigu pasitaikys keli skalpai.

— Bet ar jis tau kalbėjo apie Unką? — toliau klausinėjo traperis, nekreipdamas dėmesio į bičių medžiotojo žodžius.— O ką jis galvojo, ką jis šnekėjo apie tą vaikiną, sėdėdamas savo svetainėje ir pašonėje turėdamas visus nausėdijų patogumus ir malonumus?

— Man atrodo, kad jis kalbėjo tą patį, ką būtų šnekėjęs miškuose, stovėdamas priešais savo draugą.

— Ar jis laukinį vadino savo draugu? Vargšą nuogą išsidažiusį karį? Tad jis nebuvo pernelyg išdidus, jei indėną vadino draugu?

— Jis dargi didžiavosi ta draugyste ir, kaip jau girdėjote, indėno vardą suteikė savo pirmagimiui sūnui. Matyt, šis vardas paveldėjimo keliu bus perduodamas visiems jo palikuonims.

— Gerai pasielgė! Kaip tikras vyras ir kaip tikras krikščionis! Jis sakydavo, kad delavaras buvęs greitas. Ar jis tai prisimindavo?

— Greitas kaip antilopė! Iš tiesų senelis dažnai jį vadindavo *Le Cerf Agile*[1], vardu, kuris indėnui buvęs duotas už jo vikrumą.

— O jaunuoli, koks jis buvo drąsus ir narsus,— kalbėjo toliau traperis. Jis žiūrėjo kariui į akis, o ilgesingas jo žvilgsnis bylojo, kad jam malonu klausytis, kaip giriamas žmogus, kurį jis, matyt, kadaise labai mylėjo.

— Drąsus kaip grynakraujis kurtas! Baimės net nepažinojo! Senelis visuomet ištikimybės ir didvyriškumo pavyzdžiu laikė Unką ir jo tėvą, kuris už savo išmintį buvo pramintas Didžiuoju Slibinu.

— Teisingai elgėsi! Teisingai elgėsi! Ištikimesnių žmonių nebūtum radęs jokioje gentyje ar tautoje, kad ir kokia būtų jų odos spalva. Matau, kad tavo senelis buvo teisingas žmogus ir padarė viską, ką privalėjo. Jis kalnuose pergyveno daug pavojų ir tauriai atliko savo pareigas. Sakyk, jaunuoli, ar karininke, kaip turėčiau tave vadinti, nes juk karininkas esi, ar čia visa, ką tau teko girdėti?

— Be abejo, ne; tai buvo, kaip esu sakęs, baisi istorija, pilna jaudinančių nuotykių, ir mano senelio bei senelės atsiminimai...

— Ak! — sušuko traperis, mostelėjęs ranka, o jo veidas nušvito, prisiminus jos vardą.— Ji buvo vardu Alisa! Alsi arba Alisa, tai tas pats. Šypsantis, žaismingas vaikas džiaugsmo akimirkomis, švelni ir verkianti — nelaimės valandomis. Jos plaukai buvo šviesūs ir žvilgantys tartum jauno danieliaus kailis, oda — skaistesnė už

[1] Eiklusis elnias.

skaidrų vandenį, lašantį nuo uolų. Kaip puikiai ją prisimenu! Aš labai gerai ją prisimenu!

Jaunuolis truputį šyptelėjo ir pažiūrėjo į senį. Jo iš raiška sakyte sakė, kad jis pats savo garbingą ir orią senelę visiškai ne tokią prisiminė, tačiau to pasakyti neketino. Jis pasitenkino atsakęs:

— Jiedu kaip gyvus išsaugojo patirtų pavojų atminimus, todėl neužmiršo tų, kas buvo drauge.

Traperis nukreipė žvilgsnį į šalį, ir atrodė, jog jis kovoja su kažkokiu stipriu jausmu. Paskui vėl atsigręžė ir, nors doros jo akys jau nebežvelgė su tokiu atviru susidomėjimu jaunuoliui į veidą, jis tebeklausinėjo:

— Ar jis apie visus pasakojo? Ar kiti visi buvo raudonodžiai, išskyrus jį patį ir Munro dukras?

— Ne, ten dar buvo vienas baltasis, bičiuliavęsis su delavarais, anglų armijos žvalgas, nors ir gimęs Amerikoje.

— Tikriausiai koks girtuoklis, netikęs valkata, kaip ir daugelis baltųjų, gyvenančių drauge su laukiniais.

— Seneli, žilas plaukas turėtų jus sulaikyti nuo šmeižto. Tas, apie kurį aš kalbu, buvo paprastas, bet tikrai garbingas žmogus. Priešingai didžiumai žmonių, kurie gyvena pasieniuose, jis pasižymėjo ne blogiausiais, o pačiais tauriausiais indėnų ir baltųjų būdo bruožais. Jis buvo apdovanotas pačiomis rečiausiomis ir, gal būt, vertingiausiomis savybėmis: mokėjo skirti gera ir bloga. Ir jo dorybės, kaip ir jo prietarai, buvo virtę kasdieninio gyvenimo įpročiu. Drąsa jis prilygo savo raudonodžiams draugams, o karo mene juos pranoko, nes daugiau išmanė. Žodžiu, „jis buvo tauri žmonijos atžala, ir jo vertės ir reikšmės niekada niekas tinkamai neperpras vien dėl to, kad jis augo miške“. Tokie tad buvo, senasis medžiotojau, mano senelio žodžiai, kai jis kalbėjo apie žmogų, kurį jūs manote buvus niekingą.

Kai nepažįstamasis karštai, su jaunatvei būdingu kilnumu pasakojo apie šį žmogų, traperis sėdėjo, akis žemyn nudelbęs. Jis žaidė šuns ausimis, čiupinėjo savo šiurkščias drapanas, spragsėjo šautuvo gaiduku, o tuo tarpu jo rankos taip drebėjo, tarytum jis visiškai nesuge-

bėtų ginklo nulaikyti. Kai jaunuolis baigė, kimiu balsu prašneko traperis:

— Vadinasi, tavo senelis dar ne visiškai buvo pamiršęs tą baltąjį?

— Anaiptol, mūsų šeimoje trys žmonės nešioja to žvalgo vardą.

— Sakai, vardą? — sušuko krūptelėjęs senis.— Vienišo bemokslio medžiotojo vardą? Nejaugi didieji, turtingieji ir garbingieji ir, kas dar svarbiau, teisieji žmonės, nešioja tą patį vardą?

— Jį turi mano brolis ir du pusbroliai, kuriems tikrai tinka jūsų pasakyti epitetai.

— Argi tą patį vardą, rašomą tomis pačiomis raidėmis, vardą, kuris prasideda raide N ir baigiamas raide s? [1]

— Taip, tą patį,— šypsodamas atsakė jaunuolis.— Ne, ne, mes nieko nepamiršome, kas su juo susiję. Kaip tik dabar kažkur čia netoliese mano šuo vaikosi elnią. Jis palikuonis skaliko, kurį savo draugams dovanų buvo atsiuntęs šis žvalgas. Šuva buvo tos pačios veislės, kaip ir žvalgo skalikai. Skalikų su puikia uosle ir tokiomis puikiomis kojomis nerasi visose Valstijose.

— Hektorai,— tarė traperis, stengdamasis paslėpti susijaudinimą, kuris jam smaugte smaugė gerklę, ir kreipdamasis į šunį tokiu balsu, lyg kalbėtų su vaiku.— ar girdi, šunėli! Tavo kraujas, tavo veislė prerijose! Vardas! Nuostabu, tikrai nuostabu!

Senelis ilgiau nebeištvėrė. Jį užliejo neįprastų jausmų srautas, jį pribloškė ilgai miegoję švelnūs prisiminimai, kurie tokiu keistu būdu ir taip nelauktai buvo pažadinti. Iš visų jėgų tvardydamasis, jis vos įstengė suvapėti dusliu, nenatūraliu balsu:

— Vaikine, aš tas žvalgas, kadaise buvęs karys, o dabar tik vargingas traperis.— Ir ašaros, pasruvusios iš seniai išdžiūvusių šaltinių, ėmė riedėti per jo įdubusius skruostus. Nuleidęs galvą tarp kelių, jis įsikniaubė veidu į elnio odos drabužius ir pratrūko raudoti.

Reginys sukrėtė jo bičiulius. Polis Hoveris visą laiką

---

1 Natanielis.

ryte rijo kiekvieną kalbančiųjų ištartą žodį, o jo susijaudinimas augo drauge su susidomėjimu. Nepratęs prie tokių keistų jausmų, jis gręžiojosi į šalis, tarsi norėdamas kažko išvengti, ko ir pats nežinojo, kol pagaliau pamatė senelio ašaras ir išgirdo raudą. Tada jis pašoko ir, įnirtingai stvėręs svečią už gerklės, pareikalavo atsakyti, kaip šis išdrįsęs pravirkdyti senąjį jo bičiulį. Bet tą pačią akimirką jam į galvą šovė kažkokia mintis, ir jis karį paleido. Po ranka neturėdamas nieko, kur galėtų išlieti savo susijaudinimą, jis čiupo už plaukų daktarą. Ir tučtuojau paaiškėjo, kad daktaro nešiota nesavi plaukai,— Polio rankoje liko visi gaurai, o baltą blizgančią daktaro makaulę nuo šalčio tesaugojo tik oda.

— Na, ką tu apie tai galvoji, misteri Vabalautojau?— tiesiog staugte sustaugė Polis.— Ar ne keista čia bitė, kurios kelią į avilį sunku atsekti?

— Tai įstabu, nepaprasta, pamokoma! — užsidėdamas peruką, atsakė gamtos mėgėjas. Jis nėmaž nesupyko ant Polio. Iš susijaudinimo jam spindėjo akys, o balsas buvo prikimęs.— Tai reta, girtina! Nors aš tikras, kad tai nepakeičia tikslios priežasčių ir pasekmių tvarkos.

Veikiai susijaudinimas atslūgo; trys žiūrovai susibūrė aplink traperį ir su gilia pagarba stebėjo tokio seno žmogaus ašaras.

— Taip, čia tiesa, antraip jis negalėtų žinoti istorijos, kurią už mūsų šeimos ribų nedaug kas tėra girdėjęs,— galop prašneko jaunuolis, kuris nėmaž nesidrovėjo savo susijaudinimo ir nesislėpdamas šluostėsi akis.

— Iš tiesų! — prašneko Polis.— Jeigu reikia dar vieno įrodymo, aš prisieksiu! Aš žinau, kiekvienas traperio žodis teisingas, lyg būtų šventame rašte parašytas.

— Mes galvojome, kad jis jau seniai pasimirė,— šnekėjo karys.— Mano senelis sulaukė garbingo amžiaus, o tarėsi esąs jaunesnis už jį.

— Nedažnai jaunystei tenka pamatyti senatvės silpnybę,— pasakė traperis, keldamas galvą ir dairydamasis ramiu oriu žvilgsniu.— Jaunuoli, tik viešpaties malone aš dar čia, nes jis, siekdamas savo slaptingų tikslų, leido man sulaukti aštuoniasdešimt ilgų vargingų metų. Gali

neabejoti, kad aš tas pats žmogus. Nejaugi žengčiau į kapą su tokiu niekingu melu lūpose.

— Tikiu nedvejodamas. Aš tik stebiuosi, kaip tai nutiko. Bet kodėl gi jūs, toks puikus ir garbingas mano tėvų bičiulis, atsidūrėte šitose dykvietėse, taip toli nuo patogių ir saugių slėnių?

— Aš atėjau į šias plynes, bėgdamas nuo kirvių poškėjimo, nes čionai kirtėjai paskui mane tikrai neateis. Bet aš to paties galiu ir tave paklausti. Ar nebūsi vienas iš tų, kuriuos Valstijų valdžia atsiuntė į naująsias teritorijas pažiūrėti, ko vertas jų įgytas kraštas?

— Ne, aš ne iš tų. Luisas keliauja upe už kelių šimtų mylių nuo čia. Aš gi atvykau asmeniškais reikalais.

— Nors nėra priežasties stebėtis, kad medžiotojas, kuriam nebetarnauja akys ir jėgos, atsidūrė netoli bebrų gyvenviečių ir šautuvą pakeitė į spąstus, tačiau keista, kad toks jaunas žaliūkas, turįs karininko laipsnį, klaidžioja po prerijas vienut vienas, net be tarno, kuris vykdytų jo įsakymus.

— Jeigu žinotumėt priežastis, suprastumėt, kad jos pakankamai svarbios, o priežastis sužinosite, jeigu norėsite išklausyti mano pasakojimą. Aš manau, kad jūs dori vyrai ir veikiau padėsite, o ne išduosite žmogų, turintį kilnius tikslus.

— Tad eikš čionai ir išklok mums viską,— tarė sėsdamas traperis ir pakvietė jaunuolį sekti jo pavyzdžiu. Šis noromis sutiko ir, kai Polis su daktaru patogiau susėdo, pradėjo pasakojimą apie keistas priežastis, atvedusias jį taip toli į prerijas.

VIENUOLIKTAS SKYRIUS

Tuo tarpu negrįžtamai bėgo valandos. Saulė, kuri ištisą dieną grūmėsi su didžiausiais rūko kalnais, palengva išėjo į giedro dangaus ruožą ir tada didingai nugrimzdo į tamsias erdves tartum į okeano vandenis. Palengva išsisklaidė nesuskaičiuojamos kaimenės, kurios ganėsi

prerijų ganyklose. Oras dabar prisipildė drėgmės ir rūko, ir jo daugiau savo sparnais neberaižė begaliniai pulkai vandens paukščių, kurie, kaip ir kiekvieną rudenį, traukė iš žmonių nepaliestų šiaurės ežerų prie Meksikos įlankos. Veikiai nakties šešėliai uždengė uolą, ir aplinkui viską apgaubė tamsos skraistė.

Brėkštant Estera, susivadinusi savo jaunesniuosius vaikus, atsisėdo vienišos tvirtovės viršūnėje, kantriai laukdama grįžtant medžiotojų. Elina Veid sėdėjo netoliese, tačiau truputį atokiau nuo susirūpinusio būrelio, tarsi norėdama pabrėžti skirtumą tarp savęs ir jų.

— Tavo dėdė, Nele, nemokėjo ir niekada neišmoks skaičiuoti,— po ilgokai trukusios tylos prabilo Estera,— prieš tai jos buvo šnekėjusios apie dienos darbus.— Taip, šitas Izmaelis Bušas apie skaičius nenutuokia ir nieko nesugeba numatyti. Nuo aušros iki pat vidudienio jis kriošėjo prie uolos ir tik kūrė planų planus, čia pat pašonėje turėdamas septynis sūnus — tokių šaunių vaikinų dar jokia moteris nėra pagimdžiusi. Na, ir kas iš viso to? Jau naktis užeina, o toks svarbus darbas nebaigtas.

— Be abejo, tetule, jis elgiasi neprotingai,— atsainiai atsakė Elina, matyt, pati gerai nenutuokdama, ką šnekanti,— ir blogą pavyzdį rodo sūnums.

— Ak tu, mergiščia! Kas gi tave augino, kad drįsti smerkti vyresnių ir protingesnių žmonių darbus? Norėčiau žinoti, ar visame pasienyje atsiras bent vienas vyras, kuris savo vaikams rodytų geresnį pavyzdį, negu Izmaelis Bušas. Kadangi kito akyse krislo ieškai, savojoje baslio nematydama, tai parodyk, jei gudri, kitą tokį pulką vyrų, kurie, reikalui esant, vikriau už mano vaikus iškirstų miško plotą ir paruoštų jį sėjai? Aš pati tą sakau, nors man derėtų ir patylėti! O kur rasi žmogų, kuris geriau už mano dorąjį vyrą vestų piovėjų būrį per kviečių lauką ir paskui save paliktų lygesnes ražienas? O kaip tėvas, jis dosnus it lordas: jo sūnums tereikia ištarti vardą tos vietos, kur jie norėtų apsigyventi, ir jis dovanoja jiems plantacijos nuosavybės dokumentus, jokio užmokesčio už tai nereikalaudamas.

Baigusi šnekėti, skvaterio pati pratrūko kurčiai, pašaipiai kvatotis, o jai it aidas atliepė kelios vaikiškos burnelės. Motina savo vaikus pratino prie tokio paf nepastovaus, įstatymų nevaržomo gyvenimo, kuris, nors ir neužtikrino ramios ateities, tačiau buvo pilnas slapto žavesio.

— Ei sene Istera! — apačioje pasigirdo gerai pažįstamas jos vyro balsas.— Ar ten pokyliauji, kol mes tau ieškom elnienos ir buivolų? Lipk žemėn, lipk žemėn, bobele, su visais savo jaunikliais! Padėk mums užnešti skerdieną. Ko tu taip įsismaginai, moterėle? Lipk, lipk žemėn! Jau ir berniokai ateina, o darbo ir dvigubai didesniam pulkui užteks.

Galėjo Izmaelis savo plaučius pataupsoti, nes ir pusės jo pastangų būtų užtekę šeimynai išgirsti. Vos tik jis ištarė savo žmonos vardą, iš baimės prisigūžęs pulkelis bematant šoko ant kojų, ir nekantraudami vaikai nuriedėjo žemyn pavojingu skardžiu, vienas per kitą virsdami kūliais. Estera santūresniu žingsniu sekė paskui savo mažiukus. Elina taip pat nusprendė, jog protingiausia bei saugiausia būsią ir jai neatsilikti. Tokiu būdu netrukus visi susirinko tvirtovės papėdėje atvirame lauke.

Čia jie rado skvaterį, kuris net svirduliuodamas tempė puikų riebų elnią. Su juo buvo du jaunesni sūnūs. Netrukus pasirodė Abiramas. Už valandėlės po vieną ar po du susirinko didžiuma medžiotojų, o grobis, kurį kiekvienas vyras nešėsi, bylojo, kad jų mitriai padirbėta.

— Bent šį vakarą raudonodžių nematyti lygumoje,— prabilo Izmaelis, kai sutikimo triukšmas nuščiuvo.— Aš žvalgydamasis daug mylių prerijose iššmikštinėjau. Mokasinų pėdsakus tariuosi pažįstąs, tačiau niekur jų neradau. Tad, senute, galėtum mus pavaišinti keliais gabalais elnienos, o paskui mes eisime miegoti po dienos darbų.

— Negalėčiau prisiekti, kad netoliese nėra indėnų,— tarė Abiramas.— Aš taipogi šį tą numanau apie raudonodžių pėdas. Ir jeigu mano akys dar gerai mato, drąsiai galėčiau prisiekti, kad mūsų pašonėje yra indėnų. Bet luktelkime, kol Aza sugrįš. Jis ėjo pro tą vietą, kur aš bu-

vau radęs pėdsakus, o vaikinas apie tokius daiktus nutuokia.

— Taip, vaikinas jau per daug nutuokia,— niūriai atsakė Izmaelis.— Geriau būtų, jei jis negalvotų tiek išmanąs. Bet, šiaip ar taip, Hete, jeigu už mylios nuo mūsų susirinko visi sjuksai, gyvenantys į vakarus nuo didžiosios upės, jiems nebus lengva užsirioglinti ant uolos, ginamos dešimties narsių vyrų.

— Dvylikos, Izmaeli, sakyk dvylikos! — sušuko pikčiurna jo draugė.— Jeigu savo bičiulį, drugių rinkėją ir vabalautoją, laikai vyru, mane, meldžiamasis, gali laikyti dviem vyrais. Aš priešui nugaros neatgręšiu, rankose laikydama karabiną ar šratinį šautuvą. O kai dėl drąsos, tai didžiausias bailys iš mūsų tarpo buvo tas mitulys veršiukas, kurį pavogė pasalūnai sjuksai. Po jo seka tavasis seilius daktaras. Ak Izmaeli, tu retai įsiveli į kokias sutartis, bet, kai tik pabandai, visuomet prakiši. Ir sutartis su šiuo žmogeliu, mano nuomone,— pats prasčiausias tavo sandėris. Tik pamanyk, jis liepė man ant burnos uždėti trauklapį, kai pasiskundžiau, jog gelia koją.

— Gaila, Istera,— šaltai atsakė vyras,— kad tu nepaklausei jo patarimo. Man regis, jog tau būtų padėję. Tačiau klausykite, vaikai, jeigu iš tikrųjų paaiškėtų, kad netoliese yra indėnų, kaip mano Abiramas, mums tektų galvotrūkčiais kepurnotis aukštyn į uolą ir galų gale prarasti savo vakarienę; todėl geriau pirma pasirūpinkime žvėriena, o apie daktaro pokštus pasišnekėsim, kai nebus ko veikti.

Visi paklausė jo patarimo, ir po kelių minučių šeimyna jau buvo susirinkus naujoje, saugesnėje vietoje — uolos viršūnėje. Čia plušėjo Estera — ji lygiai stropiai ir dirbo, ir plūdosi, kol buvo paruošta vakarienė. Paskui ji pakvietė savo vyrą valgyti, šaukdama taip garsiai, kaip imamas [1], mokydamas tikinčiuosius.

Kai visi susėdo į savo nuolatines įprastas vietas prie garuojančios mėsos, skvateris pirmas pradėjo valgyti skanų elnienos gabalą. Mėsa buvo paruošta taip pat, kaip bizono nugarinė. Toks gaminimo būdas dar labiau išryš-

[1] Musulmonų dvasininkas.

kino natūralius šio patiekalo privalumus. Dailininkas mielai būtų pasinaudojęs šia akimirka ir perkėlęs drobėn charakteringą laukinės buities sceną.

Skaitytojas prisimena, kad Izmaelio tvirtovė stovėjo vieniša ir buvo aukšta, aštriabriaunė ir beveik neprieinama. Viršūnėje, maždaug pačiame centre, skaisčiai liepsnojo laužas, o aplink jį sėdėjo susibūrę žmonės. Uola atrodė tartum vidury dykumos iškilęs aukštas švyturys nuotykių ieškotojams, traukiantiems per bekraštes platybes. Skaisčios liepsnos atšvaitai nuplieksdavo čia vieną, čia kitą saulėje įdegusį veidą. O veidai buvo labai įvairūs. Čia galėjai matyti ir paprastus vaikiškus veidelius, kuriuose pusiau barbariškas gyvenimas jau buvo palikęs savo pėdsakus, ir sunkią nesudrumsčiamą apatiją skvaterio veide, kai šis būdavo ramus. Kartkartėmis vėjo šuoras pūstelėdavo į žarijas, ir, ryškesnei liepsnai iššokus, virš uolos, tarsi tamsoje pakibusi, šmėkštelėdavo maža vieniša palapinė. Aplinkui, kaip ir visuomet tokiu laiku, viską gaubė neperregima tamsa.

— Keista, kodėl tokiu vėlyvu metu Aza dar negrįžęs,— gaižiai pasakė Estera.— Kai pavalgysim ir viskas bus sudorota, matysite, jis ateis alkanas, kaip po žiemos miego pakirdęs lokys, ir bambės, kad jam duotų valgyti. Jo pilvas geriausias laikrodis visame Kentukyje, ir jo nereikia prisukti, kad dieną ar naktį pasakytų laiką. Tas Aza baisiai daug kemša, kai truputį pasidarbuoja.

Izmaelis griežtu žvilgsniu permetė tylinčių savo sūnų ratelį, tartum norėdamas atspėti, ar kas nors drįs užstoti čia nesantį nusikaltėlį. Bet dabar, kai nebuvo jokių ypatingų priežasčių snaudžiančiai jų energijai išjudinti, vaikinams, atrodė, reikėjo per daug didelių pastangų ginti maištingąjį savo brolį. Tačiau Abiramas, kuris po susitaikymo jautė ar dėjosi jaučiąs didžiadvasišką susirūpinimą buvusiu priešu, nutarė, jog dera parodyti nerimą, kurio kiti nepatyrė.

— Gerai, jeigu vaikinui pavyko pasprukti nuo tetonų,— sumurmėjo jis.— Man būtų labai skaudu, jeigu Aza, tiek ranka, tiek ir širdimi pats tvirčiausias iš mūsų būrio, patektų į raudonųjų velnių rankas.

— Žiūrėk savo nosies, Abiramai, ir prikąsk liežuvį, jeigu jis tetinka moteriškei ar mergaičių pulkui gąsdinti ir baidyti. Nuo tavo žodžių jau išbalo Elinos Veid skruostai. Šiandieną ji jau buvo lygiai taip išbalusi, tarytum regėdama indėnus, apie kuriuos tu kalbi, kai aš turėjau ją šautuvu pakalbinti, nes žodžių jos ausys negirdėjo. Kas ten buvo, Nele? Tu man nepaaiškinai savo kurtumo priežasčių.

Elinos skruostų spalva taip staigiai persimainė, kaip staigiai tą kartą buvo driokstelėjęs Izmaelio šautuvas. Liepsningas raudonis užliejo jos veidą, nuraudo net ir kaklas. Susidrovėjusi jinai nudūrė galvą, bet atsakyti nenorėjo.

Izmaelis, pernelyg vangus tęsti tardymą, o gal pasitenkinęs ką tik padaryta aštria užuomina, pakilo nuo uolos, kur sėdėjo, ir, pasiraivęs visu dramblotu savo kūnu, kaip koks gerai nupenėtas riebus jautis, pasakė einąs gulti. Keleiviai, kurių gyvenimo prasmę sudarė natūralių poreikių tenkinimas, palankiai sutiko skvaterio žodžius. Vienas paskui kitą jie išsiskirstė į kietus savo guolius, ir, neilgai trukus, Estera, nuvariusi savo smulkmę miegoti, pasiliko ant plikos uolos vienut viena, jei neskaitysime apačioje nuolatos budinčio sargybinio.

Jeigu klajokliškas gyvenimas šios neišprususios moters charakteryje paliko ir nelabai gerų pėdsakų, vis dėlto didysis moteriškos prigimties principas — motiniški jausmai — buvo pernelyg giliai įsišaknijęs, ir niekas nepajėgė jo nuslopinti. Estera buvo galingo, gal netgi nuožmaus temperamento, jos aistros buvo stiprios, sunkiai sutramdomos. Bet, nors ji ir piktnaudžiaudavo atsitiktinėmis savo teisėmis, dažnai apsnūdusi meilė palikuonims jos širdyje niekada nebuvo galutinai išblėsusi. Esterai nepatiko, kad Azos taip ilgai nėra. Ji buvo drąsi ir, nė akimirkos nedvejodama, galėjo leistis į juodą bedugnę, kur dabar sėdėdama žiūrėjo ilgesingomis akimis, tačiau įkaitinta jos vaizduotė, veikiama nenumaldomo jausmo, regėjo neapsakomus pavojus, galinčius ištikti jos sūnų. Gal iš tiesų, kaip Abiramas užsiminė, jis pateko į nelaisvę kokiai nors indėnų genčiai, netoliese medžiojusiai buivolus, o gal jį ištiko dar baisesnis negandas. Taip

galvojo motina, o tamsa ir tyla dar daugiau gūdumo teikė mintims, kurias slapta gimdė motiniškas rūpestis.

Dėl tokių minčių negalėdama užmigti, Estera sėdėjo savo poste ir su nuojauta, būdinga žemesniems už ją padarams ir vadinama instinktu, klausėsi, bene išgirs artėjančius žingsnius. Pagaliau jai pasirodė, kad jos norai išsipildė, nes ilgai laukti garsai suskambėjo visiškai aiškiai, ir netrukus uolos papėdėje ji pamatė neryškų žmogaus siluetą.

— Na, Aza, šią naktelę tu užsipelnei guolį žemėje,— pradėjo bambėti moteriškė.

Perversmas, įvykęs jos jausmuose, nenustebins tų, kuriems yra tekę nagrinėti prieštaravimus, teikiančius įvairumo žmonių charakteriams.

— Kietas bus guolis, sakau tau! Ei Abneri! Girdi, Abneri! Abneri, ar užmigai? Žiūrėk, kad nebandytum atverti angos, kol aš nusileisiu! Noriu sužinoti, kas čia toks drįsta vėlyvą naktį trukdyti taikią ir garbingą šeimą.

— Moteriške! — narsiai sušuko žmogus, nors pats, atrodė, dėl pasekmių truputį būkštavo.— Moteriške, įstatymo vardu draudžiu jums svaidytis tais velniškais akmenimis. Aš esu pilietis, savininkas, baigęs du universitetus, ir ginsiu savo teises. Saugokitės tyčinio nusikaltimo, atsitiktinio nusikaltimo bei žmogžudystės. Čia aš, jūsų *amicus,* draugas, įnamis, daktaras Obedas Batijus.

— Kas? — paklausė Estera tokiu balsu, jog apačioje esąs klausytojas vos galėjo ją išgirsti.— Ar čia ne Aza?

— Ne, aš nesu nei Aza, nei Absalomas, nei koks kitas žydų princas, bet Obedas, visų jų šaknis ir kamienas. Ar aš nesakiau, moteriške, kad jūs verčiat laukti žmogų, kuris turi teisę būti taikiai ir garbingai priimtas. Ar jūs mane laikote amfibijų klasės gyvūnu ir manote, kad aš galiu elgtis su savo plaučiais lyg kalvis su dumplėmis?

Gamtininkas būtų dar ilgai veltui aušinęs burną, nesulaukdamas jokių pageidaujamų rezultatų, jeigu Estera būtų buvusi vienintelė jo klausytoja. Nusiminusi ir išsigandusi moteriškė jau nuėjo į savo guolį ir, apimta beviltiško abejingumo, ruošėsi miegoti. Tačiau Abneris, apačioje saugojęs tvirtovę, šauksmų buvo prižadintas iš

gana neaiškios būklės; pakankamai atsitokėjęs, jis pažino gydytojo balsą ir negaišuodamas jį įleido. Daktaras Batijus, neįprastai suirzęs, prasmuko pro siaurą angą ir buvo bepradedąs kopti stačiu šlaitu aukštyn, bet, žvilgterėjęs į sargybinį, stabtelėjo ir, įspėjančiu žvilgsniu, bent kaip jam pačiam atrodė, pažiūrėjęs į Abnerį, pasakė:

— Abneri, tavyje aš matau pavojingus mieguistumo simptomus. Jie pakankamai akivaizdžiai pasireiškia polinkyje žiovauti ir gali tapti pražūtingi ne tik tau pačiam, bet ir visai tavo tėvo šeimynai.

— Jūs, daktare, dar niekuomet taip smarkiai neklydote,— atšovė jaunuolis, žiovaudamas it apsnūdęs liūtas.— Nė vienoje mano kūno dalyje jūs nerasite jokio simptomo, o jei kalbate apie mano tėvą ir vaikus, esu tikras, kad mūsų giminė jau prieš daugelį mėnesių persirgo tymais ir raupais.

Pasitenkinęs trumpu įspėjimu, gamtininkas ėmė kopti į uolą, nelaukdamas, kol lėtasis Abneris baigs savo aiškinimus. Viršuje Obedas tikėjosi rasti Esterą, kurios iškalbingumo jam ne kartą teko klausytis. Jausdamas baimę ir pagarbą Esteros gražbylystei, jis netrośko jos išgirsti. Skaitytojas jau numano, kad daktarui teko maloniai nusivilti. Tylutėliai žengdamas ir nedrąsiai žvilgčiodamas atgal, tarsi bijodamas kažko dar šiurpesnio už žodžių krušą, daktaras pasuko į lūšnelę, kuri, dalinant gultus, buvo jam paskirta.

Užuot nuėjęs miegoti, garbingasis gamtininkas atsisėdo ir ėmė galvoti, ką tądien buvo matęs ir sužinojęs. Išgirdęs, kad gretimoje lūšnelėje Estera blaškosi ir kažką murma, daktaras suprato, kad ji dar nemiega. Jis suvokė, jog, norėdamas savo sumanymą įvykdyti, privalo kokiu nors būdu nuginkluoti šitą moteriškos lyties cerberį; todėl, nors ir bijodamas susidurti su Esteros liežuviu, gamtininkas jautėsi priverstas pradėti su ja pasikalbėjimą.

— Jūs, kaip matau, nemiegate, mano geroji ir garbingoji misis Buš,— tarė jis, nusprendęs pavartoti tokius vaistus, kurie visad padeda.— Atrodo, kad jūs prastai ilsitės, mano puikioji šeimininke. Gal aš galiu jums ką nors duoti, kad jūsų negalavimai greičiau praeitų?

— Ką gi tu man duosi, žmogau,— suniurzgė Estera,— gal kokį trauklapį, kad galėčiau užmigti?

— Verčiau sakykite — kataplazmą. Bet jeigu jus kankina skausmai, yra vaistų nuo širdies, kurie, įlašinti į mano konjako stiklą, numalšins jūsų negalias, jei aš nors kiek nutuokiu apie *materia medica*.

Daktaras puikiai žinojo Esteros silpnybę ir nė kiek neabejojo, kad vaistai bus priimti. Jis tučtuojau sėdo jų ruošti. Kai Obedas atnešė vaistus, moteriškė jį sutiko irzliai ir piktai, tačiau gėrimą mielai išgėrė. Nekilo abejonių, kad vaistai jai patiko. Ji sumurmėjo padėkos žodžius, o gydytojas tylėdamas atsisėdo ir ėmė laukti, kol pradės veikti duota vaistų dozė. Nepraėjo nė pusvalandis, ir Esteros alsavimas pasidarė labai gilus, arba, kaip pats daktaras jį būtų pavadinęs, abstraktus. Mokslininkas būtų galėjęs net suabejoti savo pagamintais vaistais, jei nebūtų žinojęs, kad moteriškę paveikė stipri opiumo dozė, įmaišyta į konjaką. Neramiai moteriškei užmigus, aplinkui nakties tylos niekas nebedrumstė.

Tada daktaras Batijus pakilo, tyliai, atsargiai lyg vidurnakčio plėšikas iššliaužė iš savo trobelės, ar, tikriau, šuns būdos, nes geresnio vardo ji nebuvo verta, ir nusėlino prie gretimų lūšnelių. Čia jis mažumėlę sugaišo, kol įsitikino, kad visi kaimynai kietai miega. O patikrinęs šį svarbų faktą, jis ilgiau nebedvejojo ir pradėjo kopti stačiu šlaitu į pačią aukščiausią uolos viršūnę. Nors jis, kiek įmanydamas, saugojosi, vis dėlto tyliai lipti neįstengė. Kai jau džiaugėsi laimingai pasiekęs tikslą ir buvo bekeliąs koją ant pačios aukščiausios briaunos, kažkas taip jį trūktelėjo už apsiausto skvernų, kad atrodė, jog paties Izmaelio milžiniška ranka būtų jį slėgte prislėgusi prie žemės.

— Ar kas susirgo palapinėje,— švelnus balsas sušnibždėjo jam į ausį,— jei daktaras Batijus čia taip vėlai eina?

Iš baimės gamtininkui net širdis iššoko,— šitaip žmogus, menkiau už daktarą Batijų išmanąs apie gyvo organizmo sandarą, būtų apibrėžęs nepaprastą jausmą, sukeltą tokio nelaukto susitikimo. Kai daktaras atsitokėjo,

jis ryžosi atsakyti. Iš baimės ir atsargumo jis kalbėjo tyliu, prislopintu balsu:

— Mano taurioji Nele! Aš be galo džiaugiuosi, sužinojęs, kad čia jūs, o ne kas kitas. Tyliau, tyliau, vaikuti! Jeigu Izmaelis sužinos mūsų planus, jis nedelsdamas mudu nustums nuo šios uolos žemyn į lygumą. Tyliau, Nele, tyliau!

Daktaras tildė mergaitę, kopdamas aukštyn. Paskutinius žodžius jis ištarė, kai atsidūrė pačioje viršūnėje.

— O dabar, daktare Batijau,— rimtai paklausė mergaitė,— gal aš galėčiau sužinoti priežastį, kodėl jūs nepabūgote pavojaus be sparnų skirsti žemyn nuo uolos ir nusisukti sprandą?

— Nieko neslėpsiu nuo jūsų, taurioji, patikimoji Nele, bet ar esat tikra, kad Izmaelis nepabus?

— Nebijokit, jis miegos, kol saulė ims spiginti jam stačiai į akis. Tik tetulė pavojinga.

— Estera miega! — iškilmingai atsakė daktaras.— Elina, ar jūs šiandieną budėjote ant šios uolos?

— Man taip buvo įsakyta.

— Ir jūs, kaip paprastai, matėte bizoną, antilopę, vilką, elnią, žvėris, priklausančius *pecora, belluae* ir *ferae* būriams.

— Aš mačiau žvėris, kurių vardus jūs ištarėte anglų kalba, bet indėnų kalbos visiškai nesuprantu.

— Yra dar vienas būrys, kurio aš neminėjau, bet kurio atstovus jūs taip pat matėte. Tai primatai, ar ne?

— Negaliu atsakyti. Žvėries tokiu vardu nežinau.

— Na, Elina, juk jūs šnekatės su draugu. Ar nematėte, vaikeli, *genus homo?*

— Kad ir kokius žvėris mačiau, bet *Vespertilio horribilis* tikrai neregė...

— Tsss, Nele, jūsų judrumas mus išduos. Sakykit, mergele, ar nematėt tokių dvikojų, vadinamų žmonėmis, besibastančių po prerijas?

— Be abejo, mačiau. Mano dėdė ir jo sūnūs iki pat saulėlydžio buivolus medžiojo.

— Matau, kad man teks šnekėti vietine tarme, kad būčiau suprastas. Elina, aš kalbu apie Kentukio rūšį.

Nors Elina paraudo lyg rožė, bet tamsoj nebuvo matyti. Valandėlę ji dvejojo, o paskui, sukaupusi drąsą, ryžtingai pasakė:

— Jeigu jūs, daktare Batijau, norite šnekėti mįslėmis, pasiieškokite kito klausytojo. Klauskite manęs aiškia kalba, ir aš jums sąžiningai ta pačia kalba atsakysiu.

— Kaip jūs žinote, Nele, aš keliavau po šią dykumą, ieškodamas žvėrių, kurių dar ligi šiol mokslas nebuvo atradęs. Tarp kitų aš suradau primatą, gentis — žmonių, rūšis — Kentukio, aš jį vadinu Poliu...

— Tyliau, dėl dievo meilės! — sušuko Elina.— Kalbėkite tyliau, daktare, antraip mes žuvę!

— Hoveriu. Iš profesijos jis beždžionių ar bičių rinkėjas,— nesiliovė kalbėjęs daktaras.— Ar aš dabar kalbu vietine tarme, ar mane suprantate?

— Kuo puikiausiai, kuo puikiausiai,— atsakė mergaitė, iš nustebimo vos kvapą beatgaudama.— Bet kodėl jūs šnekate apie jį? Ar jis liepė jums kopti į uolą? Jis pats nieko nežino, nes priesaika, kurią daviau savo dėdei, surakino man lūpas.

— Taip, bet yra vienas žmogus, kuris priesaikos nedavė ir kuris viską išsiaiškino. Norėčiau, kad gamtos slėpinius gaubianti skraistė būtų efektingai nuplėšta nuo jos paslėptųjų lobių. Elina, Elina, žmogus, su kuriuo aš per neapdairumą sudariau paktą, arba sutartį, yra apgailėtinai pamiršęs garbingam žmogui būtinas pareigas. Jis — tavo dėdė, vaikeli!

— Jūs kalbate apie Izmaelį Bušą, mano tėvo brolio našlės vyrą,— truputį išdidžiai atsakė įžeista mergaitė.— Iš tiesų, iš tiesų žiauru man prikišti tuos atsitiktinius ryšius, kuriuos aš pati su džiaugsmu visiems laikams nutraukčiau.

Pažeminta Elina nebegalėjo ištarti nė žodžio ir, sukniubusi ant uolos iškyšulio, pradėjo smarkiai kūkčioti, ir jos bei daktaro būklė tapo dvigubai pavojingesnė. Daktaras sumurmėjo kelis žodžius, mėgindamas atsiprašyti, bet, jam dar nebaigus teisintis, mergaitė pakilo ir ryžtingai tarė:

— Aš čia atėjau ne dėl to, kad kvailai liečiau ašaras, o jūs, kad jas šluostytumėt. Kas gi jus čia atvedė?

— Aš turiu pamatyti palapinės gyventoją.
— Ar jūs žinote, kas ten viduje?
— Aš esu įtikintas, kad žinau. Aš turiu laišką ir privalau įteikti sava ranka. Jeigu žvėris pasirodys esąs keturkojis, Izmaelis — doras žmogus; jeigu dvikojis, man nerūpi, ar plunksnotas ar neplunksnotas, tai Izmaelis — sukčius, ir mūsų sutartis nebegalioja.

Elina pamojo daktarui likti vietoje ir nutilti. Tada ji įsmuko palapinėn ir ten ilgokai užtruko. Lauke pasilikusiam daktarui laikas slinko palengva ir gūdžiai. Pagaliau Elina grįžo, paėmė jį už rankos, ir abu drauge dingo už paslaptingosios palapinės klosčių.

DVYLIKTAS SKYRIUS

Kitą rytą keleiviai susirinko tylūs, niūrus, nusiminę. Per pusryčius visi pasigedo šaižaus Esteros balso, valgymo metu, paprastai, be paliovos skambėdavusio. Moteriškė vis dar nebuvo atsikvošėjus nuo stiprių migdomųjų daktaro vaistų. Jaunieji vyrai galvojo apie dingusį brolį, o pats Izmaelis, suraukęs antakius, dėbčiojo į sūnus, tarytum laukdamas pasikėsinimo prieš savo autoritetą ir rengdamasis jį atremti. Visiems taip nusiteikus, šeimoje viešpatavo nepasitikėjimas. Elina ir jos nakties bendrininkas susisėdo į savo įprastas vietas tarp vaikų, nesukeldami jokių įtarimų ar nemalonių kalbų. Jų bendrą žygį tegalėjo išduoti tik daktaro žvilgsniai, kurie kartkartėmis krypo į viršų. Bet jei kas ir pastebėjo daktarą žvalgantis aukštyn, galvojo, jog šis bus įsigilinęs į dangaus skliauto mokslinius stebėjimus. Tuo tarpu Obedas, vogčia dirsčiojo į vėjo blazginamas uždraustosios palapinės sienas.

Galop skvateris, veltui laukęs, kad sūnūs aiškiau parodytų savo nepasitenkinimą, nusprendė išdėstyti savo ketinimus.

— Aza atsakys man už savo neklusnų elgesį,— pasakė jis.— Ilgiausia naktis praslinko, o jis vis dar pre-

rijose tūno. Tuo tarpu jo rankų ir jo šautuvo galėjo prireikti susiremiant su sjuksais. Iš kur jis galėjo žinoti, kad šią naktį bus ramu.

— Gerasis žmogau, veltui burnos neaušink! — atšovė jo žmona.— Nelaidyk veltui liežuvio! Gal tau teks dar labai ilgai šaukti, kol vaikinas atsilieps.

— Iš tikrųjų yra tokių bobiškų vyrų, kurie jaunikliams leidžia senius mokyti. Bet tu, sene Estera, turėtum geriau žinoti, kad Izmaelio Bušo šeimoje šito niekada nebus.

— Et, žinau, koks tu despotas su berniukais! Aš labai gerai žinau, Izmaeli. Nuožmus tavo būdas privertė vieną sūnų išeiti kaip tik tuo metu, kai jis mums labiausiai reikalingas.

— Tėve,— prašneko Abneris. Jis buvo labai susijaudinęs, tad ryžosi tokiam drąsiam žingsniui.— Mes nusprendėme eiti Azos ieškoti. Negerai, kad jis liko nakvoti prerijose, užuot grįžęs į savo guolį. Mes žinome, kad jis mieliau būtų namo parėjęs.

— Pliauškalai! — suniurzgė Abiramas.— Berniokas nudėjo elnią, o, gal būt, buivolą ir dabar miega, saugodamas laimikį nuo vilkų. Veikiai mes jį pamatysim arba išgirsim šaukiant talkon nešulį užkelti.

— Mano sūnus neprašys pagalbos užnešti elnią ar sudoroti laukinį jautį,— atsakė motina.— Ko tu, Abiramai, paistai tokius niekus? Juk pats dar vakar sakei, kad aplinkui slankioja raudonodžiai...

— Sakiau! — skubiai sušuko jos brolis, tarytum norėdamas atitaisyti klaidą.— Sakiau ir sakysiu, ir jūs patys pamatysite, kad tiesa. Netoliese yra tetonų, ir laimingas Aza, jei jam neteko su jais susidurti.

— Man atrodo,— oriai ir pamokomai prašneko daktaras Batijus, matyt, iš anksto gerai viską apgalvojęs,— man atrodo, nors, tiesa, aš nedaug teišmanau apie indėnų karo ženklus ir pėdsakus, ypač šiose atkampiose plynėse pasitaikančius, tačiau nesigirdamas galiu sakyti, jog šiek tiek sugebu įžvelgti į gamtos paslaptis; taigi man, taip nedaug težinančiam, atrodo, kad momento klausimuose egzistuojant abejonei, visuomet protingiausia tą abejonę išsklaidyti.

— Užteks čia tavo mokslų,— sušuko tūžlioji Estera,— gana sveikoje šeimoje šundaktarauti. Aš puikiausiai jaučiausi, buvau tik mažumėlę suirzusi, per daug vaikus bemokydama, o tu uždavei vaistų, ir man taip slegia liežuvį, kaip koks svaras geležies kolibrio sparną.

— Ar jau vaistai liovėsi veikę? — šaltai paklausė Izmaelis.— Matyt, dozės tikrai būta nemažos, jeigu jau senosios Esteros liežuvis apsunko.

— Bičiuli,— nepasidavė daktaras, rankos mostu liepdamas įpykusiai moteriškei nutilti,— jeigu geroji misis Buš dar tiek įstengia mane plūsti, matyt, vaistai bus ne taip jau stipriai paveikę, kaip apie juos kalbama. Bet geriau šnekėkime apie dingusį Azą. Kyla abejonių dėl jo likimo, ir aš siūlau jas išsklaidyti. Gamtos moksluose tiesa visuomet pageidaujamas dalykas. Ir aš pripažįstu, kad tas pats yra ir šiuo atveju, kai šeimos gyvenime iškilo neaiškumai, sudarantys vadinamąjį vakuumą ten, kur pagal fizikos dėsnius turėtų egzistuoti visiškai aiškiai apčiuopiami materijos įrodymai.

— Neklausykit jo, neklausykit! — sušuko Estera, pamačiusi, kad kiti atidžiai seka daktaro šneką. Gal būt, jie pritarė gamtininkui, o gal taip įdėmiai klausėsi, negalėdami sugaudyti jo žodžių prasmės.— Kiekvienas jo žodis su nuodais sumaišytas!

— Daktaras Batijus nori pasakyti,— kukliai įsiterpė Elina,— kad visa šeimyna galėtų vieną kitą valandą paieškoti Azos, jei vieni iš mūsų taria jį atsidūrus pavojuje, o kiti mano kitaip.

— Iš tikrųjų? — pertraukė ją moteriškė.— Tada daktaras Batijus turi daugiau sveiko proto, negu aš maniau. Ji teisi, Izmaeli, ir reikia taip daryti, kaip ji sako. Aš pati ant pečių užsidėsiu šautuvą. Ir vargas tam raudonodžiui, kuris man kelyje pasipainios! Man jau yra tekę spausti gaiduką ir, deja, yra tekę girdėti, kaip kaukia sužeistas indėnas.

Esteros energija kaip koks karo šūkis uždegė jos sūnus. Visi vaikinai pašoko iš vietų ir pasakė esą pasiryžę remti tokį drąsų sprendimą. Izmaelis elgėsi išmintingai ir nesistengė priešintis sujudimui, kurio užgniaužti ne-

galėjo. Po valandėlės moteriškė jau buvo su šautuvu ant peties, pasirengusi vesti tuos savo įpėdinius, kurie norėjo eiti kartu.

— Kas nori, telieka su vaikais,— pasakė ji,— o kas nebijo, teeina su manim!

— Abiramai, aš nenorėčiau palikti trobų be apsaugos,— sušnibždėjo Izmaelis, dirstelėjęs aukštyn.

Vyras, į kurį jis kreipėsi, pašoko ir be galo noriai sutiko su pasiūlymu:

— Aš pasiliksiu ir saugosiu stovyklą.

Tačiau koks tuzinas balsų ėmė vienu metu prieštarauti: girdi, Abiramas reikalingas, kad parodytų vietą, kur matė priešo pėdsakus. O žiežula jo sesuo atvirai pareiškė, jog tokia mintis galėjusi dingtelėti tik vyro vardo nevertam žmogui. Taigi nors ir nenorėdamas, Abiramas turėjo nusileisti, o Izmaelis davė naujus nurodymus, kaip ginti tvirtovę, kur, visų nuomone, buvo ir saugu, ir patogu.

Skvateris pasiūlė komendanto postą daktarui Batijui, tačiau šis, reikšmingai susižvalgęs su Elina, kategoriškai ir truputėlį išdidžiai atsisakė tos abejotinos garbės. Dabar, norėdamas išsikapstyti iš keblios padėties, skvateris buvo priverstas tvirtovės prižiūrėtoju paskirti Eliną ir, perduodamas jai tokias atsakingas pareigas, nešykštėjo įspėjimų bei patarimų. Kai šis klausimas buvo išspręstas, vaikinai ėmė ruošti gynybos priemones ir pavojaus signalus, pritaikytus menkoms įgulos jėgoms ir savotiškam jos sąstatui. Viršūnėje, prie pat briaunos, buvo atvilkti keli akmens luitai ir taip paguldyti, kad silpna Elina ir jos padėjėjai, kada tik panorėję, galėtų nustumti stačiai ant galvų užpuolikams, kurie norom nenorom bus priversti kopti į aukštumą pro minėtą siaurą, sunkiai praeinamą tarpą. Be to, vyrai dar sustiprino užtvaras, ir pro jas beveik nebebuvo galima praeiti. Uolos viršuje buvo sukrautos krūvos smulkių akmenų, ir nors juos lengvai galėjo svaidyti mažesnieji vaikai, iš viršaus paleisti jie turėjo būti itin pavojingi. Ant pačios aukščiausios uolos viršūnės buvo sukrauta sausų lapų ir skiedrų šūsnis, kurią uždegus turėjo plykstelėti signalinė ugnis.

Dabar net ir įtariam skvateriui tvirtovė atrodė galinti atlaikyti smarkų apgulimą.

Kai tik buvo nuspręsta, jog uola pakankamai saugi, būrys, panašus į kareivių kuopą, išėjo į pavojingą žygį. Keleivius vedė pati Estera. Apsivilkusi pusiau vyriškais drabužiais, su šautuvu ant peties, kaip ir visi, ji atrodė tinkamas vadas įkandin einančiam pusiau laukinės išvaizdos pasienio vyrų būreliui.

— Na, Abiramai,— suriko amazonė nuo per didelio šūkavimo šaižiu gergždančiu balsu,— na, Abiramai, lėk dabar šniukštinėdamas, pasirodyk esąs geros veislės skalikas ir nepadaryk gėdos savo dresiruotojams. Juk tu matei indėnų mokasinų pėdsakus. Tad pasistenk, kad ir mes pamatytumėm, ką tu matei. Eik, eik, vyruti, į priekį ir narsiai mus vesk.

Brolis, kuris, atrodo, visą laiką truputį privengė savo valdingos sesers, nesipriešino, tačiau ėjo taip atžariai, jog net ir nepastabūs, apsnūdę skvaterio sūnūs ėmė iš jo šaipytis. Pats Izmaelis, žingsniuojąs tarp augalotų savo sūnų, atrodė, nieko nesitikėjo rasti ir nesijaudino, ar jiems pavyks, ar ne. Taip būrys žygiavo, kol tvirtovė liko toli ir tapo panaši į miglotą taškelį ties horizontu. Keleiviai ėjo tyliai ir gana greitai. Jie kopė į kalvas ir leidosi į lomas, ir niekas nesikeitė, nė viena gyva būtybė nesudrumstė monotoniško reginio. Palengva visus apėmė nerimas, net Estera nutilo. Pagaliau Izmaelis nusprendė sustoti. Jis nusviedė nuo pečių šautuvą žemėn ir tarė:

— Gana. Buivolų ir elnių pėdsakų čia apstu, bet kurgi, Abiramai, indėnų pėdos?

— Dar toliau į vakarus,— atsakė tas, mostelėjęs į vakarų pusę.— Štai čia aš radau elnio pėdas. O tetonų pėdsakus užtikau, jau elnią nudėjęs.

— Na, ir švariai čia tavo padirbėta, žmogau! — sušuko skvateris, priekaištingai bakstelėjęs į krauju suteptus giminaičio drabužius. Paskui jis su pasididžiavimu atkreipė kitų dėmesį į savuosius — skvaterio drabužiai buvo švarutėlaičiai.— Štai aš perpioviau gerkles dviem stipriom elnėm ir vienam greituoliui danieliui, ir nė vienas kraujo lašas, nė viena dėmelė nesuteršė mano drabu-

žių, o tu, kaip koks valkataujantis šuo, tiek darbo pridarei Isterai ir mergaitėms, tartum skerdiko amatu verstumeis. Eiva, vaikai, užteks! Aš jau pakankamai senas ir pažįstu visus pasienyje sutinkamus pėdsakus: nuo paskutiniojo lietaus čia nebuvo užklydęs nė vienas indėnas. Eikit paskui mane. Aš noriu apsukti ratą, kad mes už savo vargą nors buivolo mėsos parsineštumėm.

— Paskui mane eikite! — atsiliepė Estera, drąsiai žengdama priekin.— Šiandieną aš vedu, ir eikit paskui mane. Norėčiau žinoti, kas gali vesti geriau už motiną, kai reikia ieškoti dingusio vaiko?

Izmaelis pažiūrėjo į nesukalbamą savo draugę ir atlaidžiai, su užuojauta šyptelėjo. Pamatęs, kad ji pasirinko kitą taką, negu Abiramas, ir pasuko kiton pusėn, negu jis pats buvo manęs eiti, skvateris, nenorėdamas perdaug griežtai primesti savo valios, nusileido žmonai. Bet daktaras Batijus, kuris ligi šiol tylus ir susimąstęs ėjo paskui moteriškę, dabar nusprendė pakelti savo silpną balsą.

— Aš sutinku su jūsų gyvenimo draugu, šaunioji ir malonioji misis Buš,— tarė jis,— kad koks nors vaizduotės *ignis fatuus* Abiramą suklaidino dėl tų ženklų arba simptomų, apie kuriuos jis šnekėjo.

— Tu pats simptomas! — pertraukė jį žiežula.— Ne laikas dabar kalbėti knygiškus žodžius ar sustojus ryti vaistus. Jeigu tau įskaudo kojas, tai taip ir sakyk, o paskui atsisėsk prerijose, kaip koks nuo kojų nusivaręs šuo, ir pailsėk.

— Aš sutinku su šia nuomone,— ramiai atsakė gamtininkas ir, kaip šaipydamasi Estera buvo patarusi, atsisėdo prie krūmokšnio ir tučtuojau ėmė jį tyrinėti. Daktaras nenorėjo prarasti nė minutės savo laiko, kuris, jo nuomone, turėjo būti skirtas tiktai mokslui.— Kaip jūs matote, aš vertinu jūsų naudingą patarimą, misis Estera. Eikite ieškoti savo įpėdinio, tuo tarpu aš liksiu čia ir imsiuos svarbesnio darbo, tai yra žvilgterėsiu į gamtos knygos paslaptis.

Moteriškė su panieka piktai nusikvatojo. Net ir lėti jos sūnūs, eidami pro tą vietą, kur sėdėjo į savo tyrinėjimus įsigilinęs gamtininkas, nepatingėjo pašaipiai šyp-

telėti. Po kelių minučių vilkstinė, užkopusi į artimiausią kalvą, ėmė leistis šlaitu žemyn, o vienut vienas likęs daktaras galėjo tęsti savo mokslinius stebėjimus.

Ištisą pusvalandį Estera ėjo tolyn, kaip rodėsi, bergždžiai ieškodama. Ji ėmė vis dažniau stabčioti ir neramiai dairytis. Staiga lomoje sudundėjo žingsniai, ir tučtuojau visi išvydo elnią, lekiantį įkalnėn į tą pusę, kur liko gamtininkas. Žvėris taip staigiai, taip netauktai pasirodė, ir tokia patogi buvo jam pati vieta, kad nė vienas iš vyrų nespėjo pakelti šautuvo, kol jis nubėgo toliau kaip per šūvį.

— Dairykitės vilko! — suriko Abneris, nirtulingai purtydamas galvą, kad nespėjo iššauti į elnią.— Vilko kailis praverstų šaltą žiemos naktį. Aure, lekia tas alkanas kipšas!

— Stok! — sušuko Izmaelis ir išmušė karštuoliui savo sūnui iš rankų šautuvą.— Čia ne vilkas, o skalikas. Geros veislės skalikas. A, netoliese medžiotojai: štai du šunys.

Jam dar kalbant, elnio pėdomis atšuoliavo šunys, medžioklės įkarščio pagauti, stengdamiesi kits kitą pralenkti. Vienas šuo buvo senas, ir tik varžybų aistra palaikė jo jėgas, o antrasis buvo jaunas skalikas, kuris, net žvėrį vydamas, linksmai šokinėjo. Abu jie lėkė stipriais, taisyklingais šuoliais, aukštyn iškėlę snukius,— taip bėga žvėrys, turį itin jautrią, aštrią uoslę. Jie jau buvo pralėkę ir po akimirkos pražiotais nasrais būtų pasiviję elnią, bet jaunesnis šuo staiga pasuko į šalį ir nustebęs sulojo. Senasis jo bičiulis taip pat sustojo ir lekuodamas grįžo ten, kur dabar pirmasis, piktai viauksėdamas, kaip pasiutęs bėgiojo ratu. Į tą vietą atlėkęs, senasis šuo atsitūpė ir, iškėlęs aukštyn snukį, ėmė garsiai ir graudžiai kaukti.

— Matyt, užtiko labai stiprų kvapą,— prašneko Abneris, drauge su kitais šeimos nariais nustebęs žiūrėdamas į šunis,— jeigu tokie du padarai taip staiga paliko genamą žvėrį.

— Nudėkit juos! — suriko Abiramas.— Prisiekiu, kad senasis skalikas — traperio, mūsų mirtino priešo.

Nors Esteros brolis ir davė tokį piktą patarimą, pats jis nė nemanė jo vykdyti. Visus apėmęs nustebimas at-

sispindėjo apstulbusiame, pastėrusiame jo žvilgsnyje nė kiek ne mažiau, kaip ir įdėmiuose aplinkui stovinčių žmonių veiduose. Todėl niekas nepaisė Abiramo pasiūlymo, nors jis buvo svarbus, ir niekas nei malšino, nei siundė šunų, klusniai vykdančių, ką jiems liepė paslaptingas instinkto balsas.

Praslinko nemaža laiko, ir nė vienas žiūrovas nesudrumstė tylos; galop Izmaelis, prisiminęs savo valdžią, ėmė rūpintis vaikais.

— Eikim šalin, vaikai, eikim; tegu sau šunys kaukia, jeigu jiems malonu,— kuo šalčiausiai pareiškė jis.— Aš nelinkęs nudėti šunį vien todėl, kad jo šeimininkas įsikūrė per arti nuo mano kirtimų. Einam, vaikai, mums ir savų darbų gana, nėra ko žvalgytis į kaimynus.

— Ne! Neikite! — sušuko Estera, o jos balsas skambėjo lyg kokia sibilos[1] pranašystė.— Sakau jums, mano vaikai, neikite, neikite šalin! Čia kažkas slypi! Čia kažkoks įspėjimas! Aš moteris, aš motina ir noriu viską sužinoti.

Tai sakydama, budrioji moteris pamojo šautuvu, ir vyrai, pajutę slaptą, galingą jos įtaką, patraukė prie šunų, kur net oras virpėjo nuo ilgo gailaus jų kaukimo. Visas būrys ėjo paskui Esterą, nes vieni tingėjo priešintis, kiti, kaip visada, klausė jos, o, be to, visi daugiau ar mažiau buvo susijaudinę dėl neįprasto reginio.

— Sakykite, Abneri, Abiramai, Izmaeli! — sušuko moteriškė, atsistojusi toje vietoje, kur žemė buvo ištrypta, išminta ir aptaškyta krauju.— Sakykite man, medžiotojai, kokį žvėrį čia mirtis užklupo! Kalbėkite! Juk jūs vyrai, juk jūs įgudę pažinti ženklus lygumose. Ar čia vilko, ar panteros kraujas?

— Čia būta buivolo, puikaus, stipraus žvėries,— atsakė skvateris, ramiai žiūrėdamas į lemtingus ženklus, kurie taip keistai paveikė jo žmoną.— Štai čionai, kovodamas su mirtimi, jis kojomis įsispyrė į žemę, o ten ragais ją išdraskė, išvagojo. Taip, čia būta nuostabiai stipraus ir drąsaus patino!

---

[1] Sibila — senovės Graikijoj ir Romoj pranašė.

— O kas jį nudėjo? — nesiliovė kamantinėjusi Estera.— Žmogau, o kurgi jis? Gal vilkai suėdė? Bet vilkai odos juk neryja! Sakykite, vyrai, sakykite, medžiotojai, nejau čia žvėries kraujas?

— Žvėris, tur būt, nudūmė ten, už kalvelės,— tarė Abneris, paėjęs kiek toliau už visą būrį.— Taip, antai alksnyne jį ir rasim. Aure, koks tūkstantis maitvanagių sklando virš dvėsenos.

— Žvėris dar gyvas,— atsakė skvateris,— antraip suopiai būtų apgulę savo auką. Sprendžiant iš šunų elgesio, ten turėtų būti koks plėšrus žvėris. Aš spėju, kad čia koks baltasis lokys, atklydęs nuo aukštutinių krioklių. Žmonės pasakoja, kad jie labai ilgai nenugaišta.

— Grįžkim,— pasiūlė Abiramas.— Pulti plėšrų žvėrį pavojinga, ir nieko gera iš to nesulauksi. Prisimink, Izmaeli, tatai rizikinga, o naudos jokios neturėsi.

Vaikinai nusijuokė, išgirdę žodžius, dar sykį patvirtinančius gerai žinomą dėdės bailumą. O vyresnysis net išdrįso savo panieką pareikšti, taip sakydamas:

— Patalpinsim jį į narvą drauge su kitu žvėrimi, kurį vežiojamės, o tada pilnomis rankomis galėsim grįžti į nausėdijas ir savo žvėryną rodyti prie Kentukio teismų bei kalėjimų.

Grėsminga raukšlė tėvo kaktoje įspėjo vaikiną susivaldyti. Broliai susižvalgė maištingais žvilgsniais, ir Abneris nutilo. Tačiau keleiviai, užuot pasisaugoję, kaip jiems siūlė Abiramas, visi drauge ėjo tolyn, kol sustojo už kelių jardų nuo tankiai suaugusios giraitės.

Reginys, kurį dabar jie matė, buvo šiurpus ir bauginantis,— jis būtų pribloškęs net žmones, geriau už tamsuolio skvaterio šeimą sugebančius atsispirti jaudinančio vaizdo įspūdžiams.

Dangaus skliautas, kaip ir visuomet tokiu metų laiku, buvo apniauktas tamsių, greitai plaukiančių debesų, o padebesiuose plasnojo nesuskaitomi pulkai vandens paukščių, išsirengusių ilgon, vargingon kelionėn į tolimus pietų vandenis. Pakilęs vėjas stipriais gūsiais lėkė per prerijas, ir dažnai jo jėgai nebebuvo galima pasipriešinti, o kartais atrodė, kad vėjo šuorai kyla aukštyn ir, tarytum žaisdami

su plaukiančiais ūkais, be tvarkos, baisiai, bet kartu ir didingai svaido, verčia vienas ant kito tamsius, beformius debesų kalnus. Virš giraitės tebesklandė plėšriųjų paukščių pulkai. Sunkiais sparnais jie suko aplinkui, kartkartėmis imdavo beviltiškai plasnoti prieš vėją arba iš didelio aukščio drąsiai puldavo žemyn giraitėn, tačiau vėl pakildavo aukštyn, išgąstingai klykaudami, tartum pamatę ar pajutę, kad metas grobiui draskyti dar neatėjęs.

Ilgokai stovėjo būrelin susispietę keleiviai — Izmaelis, jo žmona, vaikai — ir apstulbę su pagarbia baime žiūrėjo į giraitę, kur viešpatavo mirtina tyla. Pagaliau Esteros balsas pažadino žiūrovus ir priminė, jog reikėtų viską išaiškinti, ne kvailai spoksant ir nieko neveikiant, o kokiu nors kitu, vyrams tinkamesniu būdu.

— Pašaukite šunis,— tarė ji,— pašaukite šunis ir paleiskite giraitėn. Vyrų čia užtektinai. Jei jūs nepraradote įgimtos drąsos, lengvai sudorosite visus lokius nuo didžiosios upės. Pašaukite šunis, sakau jums, ar girdite, Inokai, Abneri, Gabrieliau! Negi stabas jus ištiko?

Vienas vaikinas įvykdė motinos prašymą. Jam pavyko nuvilioti šunis nuo tos vietos, kur iki šiol jie dar tebezujo, ir nuvesti prie giraitės krašto.

— Gink juos gilyn, gink gilyn! — tebešnekėjo moteriškė.— O judu, Izmaeli ir Abiramai, kaip tikri pasieniečiai, paleiskite į darbą savo šautuvus, jeigu koks piktas ar pavojingas padaras iš ten išlįstų. Jei jums trūksta drąsos, aš vaikų akivaizdoje judviem gėdą padarysiu.

Vaikinai, iki šiol turėję šunis, dabar paleido diržus, už kurių juos laikė, ir ėmė siundyti. Tačiau atrodė, kad senasis šuva kažką juto, o gal jis buvo per daug patyręs, kad leistųsi į tokį neapgalvotą žygį. Paėjęs kelis jardus iki pat pagirio, šuo staiga sustojo ir liko stovėti, virpėdamas visu senu savo kūnu, matyt, nebepajėgdamas nei trauktis, nei tolyn eiti. Vaikinų raginimų jis arba visiškai nepaisė, arba atsakydavo į juos tyliai, gailiai suinkšdamas. Valandėlę panašiai elgėsi ir jaunikils, bet, būdamas ne toks gudrus ir lengviau užsiundomas, jis pagaliau paklusо ir puolė tankumynan. Pasigirdo baugus, išgąstin-

gas kauksmas. Po akimirkos šuva išnėrė iš giraitės ir vėl, kaip pirma, tarsi patrakęs ėmė suktis aplink.

— Ar yra bent vienas vyras tarp mano sūnų? — paklausė Estera.— Duokit man geresnį ginklą už tą vaikišką šautuvėlį, ir aš jums parodysiu, ką gali drąsi pasienietė.

— Palauk, motin! — sušuko Abneris ir Inokas.— Jei tu taip nori, pamatysi tą padarą. Mes jį išginsime iš tankumyno.

Net ir svarbesnėmis progomis jie daugiau nešnekėdavo, bet, sykį ką nors pažadėję, niekuomet neatsisakydavo įvykdyti. Rūpestingai patikrinę ginklus, jie tvirtais žingsniais įėjo giraitėn. Silpnesnių nervų žmonės, negu tie visko matę jaunieji pasieniečiai, būtų pabūgę tokio neaiškaus žygio pavojų. Vaikinams einant, šunys ėmė dar gailiau, dar gūdžiau kaukti, o pesliai ir suopiai skraidė labai žemai ir sunkiais savo sparnais lietė medžių viršūnes. Šaižiai švilpdamas pralėkė prerijų vėjas, ir atrodė, tarytum dvasios iš erdvių būtų nusileidusios pažiūrėti, kas toliau nutiks.

Vieną akimirką visiems užgniaužė kvapą. Net bebaimės Esteros skruostai išblyško, kai ji pamatė savo sūnus praskleidžiant šakas ir dingstant giraitės labirintuose. Stojo gili, iškilminga tyla. Staiga vienas po kito nuskambėjo du garsūs, širdį veriantys šauksmai. Vėl stojo tyla, dabar labai gūdi ir šiurpi.

— Grįžkite, grįžkite, mano vaikeliai! — sušuko moteriškė,— jos širdyje viską nustelbė motiniški jausmai.

Bet jos balsas nutilo, ir siaubas sukaustė jai rankas ir kojas, kai prasiskyrė krūmai ir grįžo abu vaikinai. Išbalę, patys vos gyvi, jie prie motinos kojų paguldė sustingusį, nejudrų prapuolusio Azos kūną. Išblyškusiame lavono veide buvo išlikę ryškūs smurto pėdsakai.

Šunys paskutinį kartą sukaukė, o paskui abu drauge nukūrė ir veikiai dingo, ieškodami pamestų elnio pėdsakų. Paukščiai pakilo aukštyn, baisiai klykdami, tarsi skųsdamiesi netekę grobio, kuris, nors ir baisus bei atgrasus, bet per daug dar buvo panašus į žmogų, kad būtų galėjęs tapti begėdiško jų godumo auka.

— Pasitraukit visi, eikit šalin! — kimiu balsu sušuko Estera, kai vaikinai perdaug glaudžiai apspito lavoną.— Aš — jo motina ir turiu didesnę teisę už jus. Kas jį nužudė? Sakykit man, Izmaeli, Abiramai, Abneri! Atverkit širdis, atverkit burnas! Tesako jos tik švenčiausią teisybę. Kas padarė šį kruviną darbą?

Jos vyras nieko neatsakė. Rymodamas ant šautuvo, jis stovėjo liūdnas ir sausomis akimis žvelgė į sužalotus sūnaus palaikus. Ne taip elgėsi motina. Parpuolusi žemėn, ji pasidėjo ant kelių šaltą išblyškusią sūnaus galvą ir, įsistebeilijusi į stambius jo veido bruožus, kuriuos taip klaikiai buvo sudarkiusi agonija, sėdėjo ir tylėjo, o jos tylėjimas buvo daug iškalbingesnis už bet kokias raudas.

Iš sielvarto moteriškei balsas tartum gerklėje įstrigo. Veltui Izmaelis bandė pasakyti kelis šiurkščius paguodos žodžius,— jinai negirdėjo ir nieko neatsakė. Sūnūs, rateliu sustoję aplink motiną, kaip mokėdami, stengėsi užjausti jos sielvartą ir reikšti savo liūdesį, bet motina, nekantriai mostelėjusi ranka, liepė jiems pasitraukti. Protarpiais ji pirštais kedeno sutaršytus velionio plaukus, protarpiais, švelniai glostydama, tartum meiliai glamonėdama miegančio kūdikio veidelį, bandė lyginti skausmo iškreiptus išblyškusio veido bruožus. Kartais krūptelėjusi ji mesdavo šiurpų savo darbą ir imdavo rankomis graibytis aplink, lyg ieškodama kokio nors ginklo prieš klaikų smūgį, taip netikėtai pražudžiusį jos vaiką, į kurį ji buvo sudėjusi tiek vilčių, tiek motiniško išdidumo. Matydamas nesuprantamą motinos elgesį, Abneris, iki šiol stovėjęs lyg sapne, nusigręžė ir, stengdamasis nuslopinti neįprastą jausmą, gniaužiantį jam gerklę, pasakė:

— Motina nori, kad mes paieškotumėm pėdsakų, kad sužinotumėm, kokiu būdu Aza žuvo.

— Dėl to kalti prakeiktieji sjuksai,— atsakė Izmaelis.— Dabar jie du sykius man nusikalto. Trečią kartą susitikę, mes suvesime sąskaitas.

Tačiau skvaterio sūnų nepatenkino toks tariamas paaiškinimas, ir, gal būt, slapčia džiaugdamiesi, kad gali nusigręžti nuo reginio, sukeliančio abejingose jų širdyse tokius keistus, neįprastus jausmus, jie visi drauge pasitraukė nuo motinos bei lavono ir leidosi ieškoti pėdsakų, kurių, jų nuomone, taip įsakmiai reikalavo Estera. Izmaelis neprieštaravo, tačiau, nors ir pats ėjo žvalgybon su vaikais, nenorėdamas ginčytis ir drausti, nes spyriotis tokiu metu netiko, nieko sužinoti nesitikėjo. Nors tingūs ir lėti, vaikinai, kaip ir visi pasienių gyventojai, gerai žinojo viską, kas siejosi su jų gyvenimo būdu, todėl jiems netrūko nei sugebėjimo, nei atidumo šioj žvalgyboj, kurios pasisekimas priklausė nuo ženklų ir pėdsakų ir kuri taip labai panėšėjo į medžioklę. Vaikinai vikriai ir sumaniai griebėsi vykdyti savo liūdną uždavinį.

Abneris ir Inokas vienodai pasakojo, kokioj būklėj jie rado lavoną. Jis sėdėjo beveik tiesiai, nugara atsirėmęs į brūzgynus, o viena ranka laikydamas įsitvėręs nulaužtos alksnio šakelės. Gal būt, kaip tik dėl pirmosios aplinkybės lavono neapniko plėšrūs paukščiai, kuriuos visi matė skraidant virš giraitės, o antroji aplinkybė bylojo, kad nelaimingasis, įėjęs į giraitę, dar ne tuojau atsisveikino su gyvybe. Visi sutiko su nuomone, kad jaunuolis buvo mirtinai sužeistas atvirose prerijose, o paskui neteko jėgų ir šliaužte atšliaužė į giraitę, norėdamas čia pasislėpti. Šį spėjimą patvirtino takas per tankumyną. Toliau besižvalgydami, vaikinai suprato, jog giraitės pakraštyje vyko žūtbūtinė kova. Tai aiškiai liudijo sutryptos šakos, gilūs pėdsakai drėgnoje žemėje ir didžiulė kraujo valka.

— Jis buvo pašautas atviroje vietoje ir atėjo čia pasislėpti,— pasakė Abiramas.— Šie pėdsakai akivaizdžiai rodo, jog vaikiną užpuolė visas laukinių būrys. Aza didvyriškai kovėsi, kol pagaliau priešai jį priveikė ir nutempė į krūmus.

Šis aiškinimas atrodė panašus į tiesą, tačiau vienas balsas su juo nesutiko: lėtasis Izmaelis pareikalavo apžiūrėti patį lavoną, kad būtų galima tiksliau žinoti, kokios buvo žaizdos. Apžiūrėjus lavoną, paaiškėjo, kad šautuvo kulka kiaurai pralindusi pro žuvusiojo kūną: ji įėjo žemiau vieno galingo peties, o išlindo pro krūtinę. Tokį su-

dėtingą klausimą sprendžiant, reikėjo šį tą numanyti apie šautines žaizdas, bet pasieniečiams čia patyrimo netrūko; ir kai Abneris tvirtai pareiškė, jog Azą priešai užpuolę iš užpakalio, Izmaelio sūnų veidus iškreipė patenkintas ir piktas šypsnys.

— Tikriausiai taip ir buvo,— tarė rūškanas, bet atidus skvateris.— Jis buvo per geros giminės ir per daug kovų užgrūdintas, kad sąmoningai atsuktų žmogui ar žvėriui nugarą. Prisiminkite, vaikai, jeigu žmogus veidu atsigręžęs į priešą, nesvarbu, kas jis toks, iš pasalų jo niekas neužklups. Na, Estera, moterie! Tu jau iš proto kraustais! Ko gi tampai tą vaiką už plaukų ir už drabužių? Jam dabar, senutėle, nebepagelbėsi.

— Žiūrėkit! — pertraukė jį Inokas, imdamas iš drabužių švino gabalėlį, kuris pakirto tokio galingo vyro jėgas.— Štai ir pati kulka.

Izmaelis ją pasidėjo ant delno ir ilgai, atidžiai žiūrinėjo.

— Nėra abejonės,— pagaliau prašvokštė jis pro sukąstus dantis.— Kulka iš to niekšo traperio šovininės. Kaip ir didžiuma medžiotojų, jis žymi savo šovinius, kad žinotų, kokius žvėris pats yra nudėjęs. Štai matyti aiškus ženklas — kryžmais išbadytos šešios skylelės.

— Galiu prisiekti! — triumfuodamas sušuko Abiramas.— Jis man rodė savo ženklą ir dar gyrėsi, kiek žvėrių nudėjęs prerijose su šiais šoviniais. Na, Izmaeli, ar tu dabar patikėsi, jei pasakysiu, jog senasis nenaudėlis — raudonodžių šnipas?

Švino gabalėlis ėjo iš rankų į rankas, ir daugelis prisiminė — o tai negalėjo traperiui išeiti į naudą — matę minėtus šovinių ženklelius, žiūrinėdami senio ginklus. Be šios žaizdos, Azos kūne buvo ir daugiau menkesnių sužalojimų, kurie dar labiau sustiprino menamą traperio kaltę.

Nemaža naujų susirėmimo pėdsakų buvo rasta tarp tos vietos, kur pirmą sykį buvo pralietas kraujas, ir giraitės, kur, kaip visi spėjo, Aza pasitraukė, ieškodamas prieglobsčio. Šie pėdsakai, kaip visi aiškino, bylojo, kad žudiko būta silpno: jis daug greičiau būtų nugalabijęs savo auką, jeigu net mirštančio jaunuolio jėga nebūtų buvusi

baisi tokiam seniui. Baimė, kad pakartotinas šūvis neprišauktų žmonių, atrodė pakankama priežastis, kodėl žudikas vėl nesigriebė šautuvo, kai jau buvo pašovęs savo auką. Velionio ginklo nebuvo; be abejonės, su kitais menkesnės vertės ir lengvesniais daiktais, kuriuos Aza mėgdavo nešiotis, šautuvas tapo žudiko grobiu.

Greta išdavikės kulkos dar vienas dalykas nenuginčijamai kaltino traperį atlikus šį žiaurų darbą: tai buvo takas, liudijęs, kad sužeistasis, nors ir mirtinai sužalotas, galėjo dar ilgai, beviltiškai priešintis žudikui. Izmaelis apie tai kalbėjo liūdnas ir drauge išdidus: jis liūdėjo sūnaus, kurį labai brangino, ir didžiavosi juo, matydamas, kad jaunuolis iki paskutinio atodūsio drąsiai kovojo.

— Jis mirė taip, kaip mano sūnui dera mirti,— tarė skvateris, mėgindamas tuščiai pasiguosti.— Iki pačios paskutinės minutės jis buvo baisus žudikui, nors jokie įstatymai jo negynė! Eime, vaikai, mums reikia iškasti kapą, o paskui sugauti žudiką.

Tylūs ir apniukę skvaterio sūnūs pradėjo liūdną darbą. Sugaišę daug laiko ir išlieję daug prakaito, jie iškasė duobę kietoje žemėje, paskui, sumetę savo atliekamus drabužius, įvyniojo į juos lavoną. Kai visa buvo paruošta laidotuvėms, Izmaelis priėjo prie Esteros, kuri, atrodė, nieko nematė ir negirdėjo, ir pasakė ketinąs palaidoti mirusįjį. Jinai išgirdo vyro žodžius, ramiai paleido iš rankų lavoną ir tylėdama pakilo jo palydėti į ankštą poilsio vietą. Čia ji vėl atsisėdo kapo galvūgalyje ir godžiu žvilgsniu įdėmiai sekė vaikinų darbą. Kai ant bejausmių Azos palaikų buvo užpilta pakankamai žemės ir nebeliko pavojaus jį sumaitoti, Abneris ir Inokas sulipo į duobę ir abejingai, susirūpinę tik atliekamu darbu, didžiulėmis sunkiomis kojomis sutrypė žemę. Toji plačiai paplitusi atsargumo priemonė buvo panaudota, kad lavono per greitai neiškastų kokie plėšrūs prerijų žvėrys, kuriuos instinktas tikriausiai atves į šią vietą. Atrodė, jog net ir grobuonys paukščiai suprato šias apeigas, nes paslaptingu būdu suvokę, kad nelaimingoji jų auka dabar liks viena, jie vėl ėmė sukti ore ratus ir klykauti, tartum norėdami nuvyti žmones nuo darbo, atliekamo iš meilės ir dėl atsargumo.

Izmaelis stovėjo, sudėjęs rankas, ir atidžiai stebėjo, kaip atliekama ši būtina pareiga. Kai visa buvo baigta, jis nukėlė kepurę ir padėkojo sūnums už jų paslaugas su tokiu orumu, kuris būtų tikęs ir labiau išprususiam žmogui. Per visas laidotuves — šios apeigos visuomet būna iškilmingos ir įspėjančios — skvateris išliko rimtas ir niūrus. Stambiuose jo veido bruožuose atsispindėjo gilus sielvartas, bet veidas nė sykio nevirptelėjo. Tik tada, kai skvateris, kaip jis pats manė, visiems laikams nusigręžė nuo savo pirmagimio sūnaus kapo, jo krūtinėje prabilo galingas prigimties balsas, ir rūstus jo veidas ėmė trūkčioti. Vaikai įbedė žvilgsnius į tėvą, tarytum ieškodami, iš kur atėjo tas keistas susijaudinimas, kuris sudrumstė ir nejautrias jų pačių prigimtis, bet tuo metu kova skvaterio krūtinėje nurimo. Paėmęs už rankos žmoną, pakėlė ją nuo žemės, tarytum ji būtų vaikas, ir visiškai tvirtu balsu, tačiau įžvalgus žiūrovas būtų pastebėjęs, jog švelnesniu, negu paprastai, tarė:

— Istera, mes padarėme viską, ką gali padaryti vyras ir moteris. Mes berniuką užauginome, padarėme jį vyru, kokių Amerikos pasieniuose nedaug terasi, o dabar supylėme jam kapą. Tad eikime nūnai savo keliu.

Moteriškė palengva nusigręžė nuo šviežiai supilto kapo ir, uždėjusi rankas savo vyrui ant pečių, neramiai pažvelgė jam į akis.

— Izmaeli, Izmaeli,— tarė jinai,— piktuoju tu išsiskyrei su savo sūnumi.

— Teatleidžia jam viešpats jo nuodėmes taip, kaip aš jam atleidau pikčiausius nusikaltimus,— ramiai atsakė skvateris.— Grįžk, moteriške, atgal į uolą ir paskaityk savo bibliją. Skyrius iš šios knygos visuomet tau gelbsti. Tu, Istera, moki skaityti, o aš niekuomet nesinaudojau tokia privilegija.

— Taip, taip,— paklusniai sušnibždėjo moteriškė ir, nors nenorom, vis dėlto leidosi nuvedama nuo kapo.— Aš moku skaityti, bet kaip aš naudojausi tuo mokėjimu! Tačiau jam, Izmaeli, neteks atsakyti už piktnaudžiavimą mokslu! Mes bent nuo šito jį apsaugojom, tik nežinia, ar iš gailestingumo, ar iš žiaurumo.

Vyras nieko neatsakė, bet, tvirtai laikydamas, vedė žmoną į laikinuosius namus. Kai keleiviai pasiekė kalvos viršūnę, iš kur, kaip jie žinojo, buvo galima paskutinį kartą pamatyti Azos kapą, lyg susitarę, visi atsigręžė, norėdami atsisveikinti. Kauburėlio nesimatė, bet pačią vietą buvo galima išskirti pagal šiurpius ženklus — virš jos suko ratą pulkas klykaujančių paukščių.

Priešingoje pusėje, ties horizontu, dūlavo žema, mėlyna kalvelė — ta vieta, kur Estera buvo palikusi savo mažuosius ir kuri traukė moteriškę norom nenorom atsiskirti su paskutiniu savo sūnaus prieglobsčiu. Ją pamačius, Esteros širdyje vėl atbudo motiniški jausmai, ir pagaliau svarbesni gyvųjų reikalai nustelbė mirusiojo teises.

Visi tie įvykiai įskėlė kibirkštį rūsčiuose jaunuolių charakteriuose, kuriuos buvo savotiškai suformavę laukinio gyvenimo įpročiai, ir blėstantys šeimos jausmai vėl ėmė rusenti. Vaikus su tėvais rišo tiktai silpni įpročio saitai, todėl, kaip Izmaelis buvo numatęs, kilo didelis pavojus, kad iš perpildyto avilio išlėks spiečius, o tėvas, netekęs paramos tų, kuriuos jau išaugino, turės vienas pats rūpintis bejėgiais jaunikliais. Nelaimingojo Azos sukelta maišto dvasia jau pasklido jaunesniųjų brolių tarpe, ir skvateris buvo priverstas skaudžiai prisiminti tuos laikus, kai jis pats, stiprus, lengvabūdiškas jaunuolis pametė savo senus, nusilpusius tėvus ir laisvas, nevaržomas įžengė į gyvenimą. Tačiau dabar pavojus bent laikinai buvo sumažėjęs, ir, nors skvateris neatgavo buvusios įtakos, vis dėlto jis dar buvo pripažįstamas ir kurį laiką galėjo išlaikyti savo valdžią.

Iš tikro paskutiniųjų įvykių įspūdžiai lėtų skvaterio sūnų sielose buvo įžiebę baisų įtarimą dėl vyriausiojo brolio mirties aplinkybių. Du ar trys vyresni vaikinai neaiškiai, miglotai vaizdavosi tėvą pasekus paties Abraomo pavyzdžiu, tik jų tėvo nebūtų galėjęs pateisinti anas dieviškasis autoritetas, įsakęs šventajam vyrui vykdyti tokį žmogaus prigimčiai priešingą darbą.[1] Bet šie vaizdi-

---

[1] Pagal biblinę legendą Abraomas, dievo liepiamas, ruošėsi nužudyti savo sūnų.

niai buvo trumpalaikiai ir švystelėjo tokiose minčių miglose, jog stipresnio įspūdžio palikti negalėjo, ir visas nuotykis, kaip mes jau sakėme, greičiau sustiprino, o ne susilpnino Izmaelio autoritetą.

Šitaip nusiteikęs būrelis traukė ten, iš kur rytą buvo išėjęs į taip liūdnai pasibaigusią žvalgybą.

Ilgas ir bergždžias žygis, kurį jie, Abiramo vedami, atliko, lavono suradimas, laidotuvės užtruko beveik visą dieną. Kai jie patraukė atgal per didžiulį prerijų plotą tarp Azos kapo ir uolos, saulė jau suko į vakarus. Jiems besiartinant, uola palaipsniui kilo, tarytum bokštas iš jūros gelmių, o kai iki jos beliko tik mylia, ėmė ryškėti ant viršūnės buvę smulkesnieji daiktai.

— Mūsų grįžimas nuliūdins mergaites! — tarė Izmaelis, kuris kartkartėmis ką nors pasakydavo, mėgindamas paguosti palūžusią savo draugę.— Mažosios labai mylėjo Azą, ir jis retai kada grįždavo iš medžioklės, neparnešęs joms kokio mėgiamo daikto.

— Taip, taip,— sumurmėjo Estera,— visa šeima didžiavosi berniuku. Greta jo kiti mano vaikai niekam netikę.

— Nekalbėk taip, geroji moteriške! — atsakė tėvas, mesdamas išdidų žvilgsnį į stiprių vyrų vilkstinę, truputį toliau sekančią paskui juos.— Nekalbėk taip, senoji Istera, nes maža tėvų ir motinų turi daugiau pagrindo didžiuotis, negu mes.

— Būti dėkingi, būti dėkingi,— sušnibždėjo nusižeminusi moteriškė.— Tu, Izmaeli, norėjai sakyti — būti dėkingi.

— Na, tebūna — dėkingi, jeigu tau, mano geroji mergaite, tas žodis labiau patinka. Bet kas gi nutiko Nelei ir mažyliams? Mergina pamiršo savo pareigas ir ne tik leido vaikams užmigti, bet, dievaži, ir pati tikriausiai šiuo metu sapnuoja Tenesio laukus. Aš pastebėjau, kad tavo dukterėčios mintys liko ten, nausėdijose.

— Žinai, ji ne mums. Taip aš sakiau ir taip galvojau, ją imdama, kai mirtis išplėšė iš jos visus artimuosius. Mirtis, Izmaeli, be gailesčio švaistosi šeimose. Aza buvo švelnus mergaitei, ir vieną dieną, jei būtų buvę lemta, juodu būtų galėję užimti mūsų vietą.

— Ne, ji negalės būti pasieniečio žmona, jeigu taip saugos namus, kai vyras išeis medžioklėn. Abneri, iššauk, kad išgirstų mus ateinant. Bijau, kad Nelė ir mažosios miega.

Jaunuolis taip guviai išpildė tėvo įsakymą, jog nesunku buvo spėti jį norint pamatyti, kaip apvali, judri Elinos figūra pasirodys ant aštriabriaunės uolos viršūnės. Bet į šūvį niekas neatsakė. Akimirką keleiviai apstulbę stovėjo, laukdami kas toliau bus, o paskui visi aliai vieno, skatinami to paties impulso, iššovė, sukeldami tokį triukšmą, kurį ant uolos tikrai buvo galima išgirsti.

— A, štai pagaliau ateina! — sušuko Abiramas, kuris visuomet stengdavosi pasinaudoti bet kokia aplinkybe, galinčia išsklaidyti nemalonius būkštavimus.

— Ten ant virvės mano sijonas plevėsuoja,— pasakė Estera.— Aš pati jį padžioviau.

— Taip, tavo tiesa. Bet štai ir jinai ateina. Valiūkė palapinėje miegojo.

— Ne, ne,— tarė Izmaelis, o ramiame jo veide blykstelėjo nerimas.— Ten vėjas palapinę plaiksto. Kvaili vaikai atleido palapinės apačią, ir jei kiek, viskas nugarmės žemyn.

Vos tik jis ištarė šiuos žodžius, pro juos prašvilpė vėjo šuoras, keldamas mažus dulkių sūkurėlius, paskui, tartum nematomos jėgos vedamas, pakilo nuo žemės ir užskriejo ten, kur buvo įsmigę visų žvilgsniai. Palaidas palapinės audeklas nuo vėjo pasviro į šoną, bet vėl atgavo pusiausvyrą ir akimirką laikėsi nejudėdamas. Paskui sausų lapų debesis, sūkuriu apskriejęs uolos viršūnę, greitai nusileido žemyn, kaip puolantis vanagas, ir nuskrido per prerijas ilgomis, tiesiomis linijomis, tarytum kregždės ištiestais sparnais. O įkandin nulėkė ir balta kaip sniegas palapinė. Nukritusi ji liko gulėti už uolos, o aukščiausioji uolos viršūnė dabar buvo visiškai nuoga, tokia, kaip pirmiau vienišoje dykumoje.

— Čia būta žmogžudžių! — suvaitojo Estera.— O mano kūdikiai, mano kūdikiai!

Akimirką net ir Izmaelis sulinko, parblokštas nelaukto smūgio. Bet pasipurtęs, kaip iš miego pakirdęs liūtas, jis šoko priekin ir, nustūmęs užtvaras, lyg kokias plunks-

nelės, užlėkė skardžiu aukštyn taip ryžtingai, jog iš sykio buvo matyti, koks baisus tampa lėtas žmogus, jeigu jį kas smarkiai sujaudina.

KETURIOLIKTAS SKYRIUS

Kad galėtumėm lygiu žingsniu pereiti per visus mūsų apysakos įvykius, reikia grįžti atgal ir papasakoti, kas nutiko tuo laiku, kai Elina saugojo tvirtovę.

Per kelias pirmąsias valandas sąžiningai ir nuoširdžiai mergaitei tereikėjo rūpintis tik mažųjų jos draugų įgeidžiais: irzlūs, nenuoramos vaikai gaišino jai laiką ir bandė jos kantrybę, be paliovos prašydami čia valgyti, čia gerti, čia vėl ko nors kito. Vos tik ji spėjo pasprukti nuo įkyrių vaikų ir vogčiomis įsmukti į palapinę, kur jos paslaugų laukė didesnio švelnumo verta būtybė, vaikų riksmas vėl jai priminė akimirką užmirštas pareigas.

— Žiūrėk, Nele, žiūrėk! — sušuko koks pustuzinis susijaudinusių balsų.— Antai žmonės, ir Febė sako, kad ten indėnai, sjuksai.

Elina pažvelgė į tą pusę, kur rodė tokia daugybė ištiestų rankų, ir nustėro, išvydusi kelis vyrus, skubiai einančius stačiai į uolą. Ji suskaičiavo keturis vyriškius, bet negalėjo įžiūrėti, kas jie per vieni, tik suprato, kad tai visiškai svetimi žmonės, neturį teisės patekti į tvirtovę. Elinai ši akimirka buvo siaubinga. Žiūrėdama į pulkelį išsigandusių vaikų, kurie stovėjo, įsikibę į jos drabužius, mergaitė, nors ir suglumusi, stengėsi prisiminti bent vieną iš gausybės pasakojimų apie didvyriškus moterų žygius, o tokių pasakojimų buvo apstu Vakarų pasienio istorijoje. Jai teko girdėti, kaip užtvaroje vienas vyras, trijų ar keturių moterų padedamas, daugelį dienų sėkmingai gynęsis nuo kokio šimto priešų. Kita istorija bylojo, kaip, vyrams išvykus, vienos moterys sugebėjusios nuo priešų apsaugoti vaikus ir daiktus. Netruko ji prisiminti ir trečią pasakojimą, kaip vienui viena moteriškė išžudžiusi miegančius pagrobėjus ir ne tik pati ištrūkusi, bet ir išva-

davusi būrį bejėgių vaikų. Šis atsitikimas buvo labiausiai panašus į tą būklę, kurioje dabar atsidūrė pati Elina, ir mergaitė, liepsnojančiais skruostais, žibančiomis akimis, ėmė ruošti savo menkas gynybos priemones.

Augesnes mergaites ji sustatė prie nedidelių dalbų versti uolų luitus ant užpuolikų. Mažesnieji vaikai, negalėję atlikti jokio naudingo darbo, buvo sustatyti tik vaizdui — kad gynėjų atrodytų daugiau. Kaip ir kiekvienas vadas, Elina pasiliko vyriausio prievaizdo ir drąsintojo pareigas. Pasiruošusi ji ėmė laukti užpuolimo, stengdamasi atrodyti rami, kad savo talkininkėms įkvėptų pasitikėjimo, kuris buvo būtinai reikalingas sėkmingam gynimuisi.

Nors kilni ir savo pareigą suprantanti Elina visus pranoko energija, tačiau jinai jokiu būdu negalėjo prilygti dviem vyriausiom Esteros dukrom, kurios pasižymėjo pačia vertingiausia karine dorybe — jos visiškai nepaisė pavojaus. Nuo pat kūdikystės patyrusios klajokliško gyvenimo vargus civilizuoto pasaulio pasieniuose, pripratusios prie laukinės buities reginių ir pavojų, mergaitės žadėjo ateityje garsėti tokia pat drąsa, kaip motina, ir taip, kaip ji, savo charakteriuose savotiškai derinti gerus ir blogus bruožus, kurie būtų galėję skvaterio žmoną padaryti viena iš žymiausių to metų moterų, jeigu jai būtų tekę veikti platesnėse sferose. Jau vieną sykį Estera buvo apgynusi savo vyro stovyklą nuo laukinių įsiveržimo, o kitą kartą užpuolikai jos nelietė, palaikę mirusia, po tokių atkaklių kautynių, kur labiau civilizuotas priešas būtų pasiūlęs laisvą kapituliaciją. Šie atsitikimai ir dar daug panašių su tam tikru jausmingumu buvo dažnai pasakojami dukterims, ir todėl dabar jaunųjų amazonių širdys blaškėsi tarp visiškai natūralios baimės ir tarp troškimo atlikti tokį žygį, kuris parodytų jas esant motinos vertomis dukromis. Atrodė, jog dabar kaip tik būsianti puikiausia proga šiam nepaprastam žygiui.

Vyrų būrys jau buvo vos per du šimtus sieksnių nuo uolos. Pasinaudoję nedideliu įdubimu, kur tankesnė žolė gerai juos paslėpė, ateiviai sustojo: gal būt, jiems buvo įprasta artintis taip atsargiai, o gal juos įspėjo grėsminga poza stovinčios dvi figūros, užlindusios už akmeninių įtvirtinimų su atkištais senų muškietų vamz-

džiais. Kelias nerimo kupinas akimirkas, kurios Elinai pasirodė begalinės, ateiviai stebėjo tvirtovę. Paskui, atsiskyręs nuo būrelio, vienas žmogus ėmė artintis prie uolos, ir jis atrodė veikiau panašus į šauklį, negu į užpuoliką.

— Febe, tu šauk!

— Ne, Hete, geriau tu! — ragino viena kitą išsigandusios, tačiau karingos skvaterio dukterys.

Tuo tarpu Elina suriko:

— Nuleiskite muškietas! Čia daktaras Batijus! — Ir taip išgelbėjo ateivį nuo išgąsčio, o gal ir nuo dar didesnio pavojaus.

Jos pavaldinės atitraukė rankas nuo gaidukų, nors gąsdinantys šautuvų vamzdžiai vis dar grėsmingai tebekyšojo. Gamtininkas, kuris iki tol ėjo, atsargiai dairydamasis, kad galėtų pastebėti net menkiausią pavojų, gresiantį iš įgulos, dabar ant šautuvo iškėlė baltą nosinę ir prisiartino, norėdamas kažką pasakyti. Paskui, atsistojęs oria ir įspūdinga poza, kaip bent jam pačiam atrodė, garsiai, kad net būtų galima girdėti daug toliau, išpyškino:

— Klausykite! Šiaurės Amerikos Suvienytų Suverenių Valstijų Konfederacijos vardu kviečiu visus klausyti įstatymo!

— Ar čia daktaras, ar ne daktaras, tačiau jis tikrai mūsų priešas, Nele! Girdi, girdi! Jis kalba apie įstatymą!

— Liaukis! Stovėk čia, kol aš išgirsiu, ką jis sako,— beveik be žado tarė Elina ir stumtelėjo į šalį pavojinguosius ginklus, kurie vėl buvo nutaikyti į besigūžiantį pasiuntinį.

— Aš jus visus įspėju ir primenu,— kalbėjo išsigandęs daktaras,— kad esu minėtosios Konfederacijos, arba, tiksliau tariant, Sąjungos taikus pilietis ir socialinio pakto šalininkas, tvarkos ir draugiškumo mylėtojas.— Paskui, pastebėjęs laikinai praėjus pavojų, jis dar sykį grėsmingai sušuko:— Todėl reikalauju paklusti įstatymui!

— Aš laikiau jus draugu,— atsakė Elina,— ir maniau, kad jūs su mano dėde keliaujate pagal sutartį...

— Sutartis negalioja! Pačios jos premisos buvo neteisingos. Aš esu apgautas. Todėl skelbiu, kad minėtas

paktas, sudarytas tarp Izmaelio Bušo, skvaterio, ir Obedo Batijaus, medicinos daktaro, nuo šiol laikomas beverčiu ir neturinčiu galios. Bet, vaikai, žinokit, kad nors sutarties nutraukimas — neigiamas reiškinys, tačiau gerbiamam jūsų tėvui jis nieko bloga nepadarys, todėl meskite į šalį šautuvus ir paklausykite išminties balso. Taip, sutartis nutraukta, panaikinta! Bet jūs, Nele, žinokit, jog jūsų atžvilgiu aš nepuoselėju jokių priešiškų jausmų, todėl klausykit, ką turiu pasakyti, ir neužsikimškit ausų, veltui manydama esanti saugi. Jūs žinote, mergaite, pas kokį žmogų gyvenat, o taipogi suprantat, koks pavojus gresia, jei būsit rasta blogoje draugėje. Tad atsisakykit tos niekingos persvaros, kurią jums teikia jūsų būklė, ir nesipriešindama atiduokit uolą tiems, kas atėjo su manimi. Jų ištisas legionas, mergaite! Užtikrinu jus, ten neįveikiamas, galingas legionas! Todėl įleiskit mus į šito pikto ir įstatymų nepaisančio skvaterio būstinę. O jums, vaikai, štai, ką pasakysiu: labai šiurpu žiūrėti, kai žmogaus gyvybės negerbia tie, kurie patys taip neseniai tą gyvybę gavo. Nugręžkite į šalį tuos pavojingus ginklus, aš prašau, ne tiek dėl savo, kiek dėl jūsų labo. Hete, tu pamiršai, kas numaldė tau skausmus, kai nuo plikos žemės drėgnumo ir šaltumo nukentėjo tavo ausies nervas. O tu, Febe, nedėkinga užuomarša Febe, jei ne toji ranka, kurią tu nori amžiams paraližuoti, dar šiandieną tave kamuotų dantų gėlimas. Tad padėk į šalį ginklus ir paklausyk žmogaus, kuris visuomet buvo tavo draugas. O dabar, mergaite,— pridūrė daktaras, vis dar neramiai dirsčiodamas į muškietas, kurios, Elinai liepiant, buvo truputėlį nusuktos nuo taikinio,— o dabar, mergaite, paskutinį kartą ir todėl dar iškilmingiau kreipiuosi: aš reikalauju nedelsiant atiduoti šią uolą be pasipriešinimo vardan galios, teisingumo ir...

Jis būtų pridūręs žodį „įstatymo“, bet, prisiminęs, kad šis grėsmingas žodis gali vėl sukiršinti skvaterio vaikus, laiku prikando liežuvį ir baigė ne tokiu pavojingu ir lengviau pakeičiamu žodžiu: „vardan proto“.

Šis nepaprastas reikalavimas vis dėlto nesukėlė efekto, kurio tikėjosi daktaras. Jaunesnieji klausytojai visiškai jo kalbos nesuprato, išskyrus kelis užgaulius išsireiš-

kimus, kuriuos jie bematant įsidėmėjo, o Elina, nors ir geriau supratusi pasiuntinio žodžius, atrodė šio iškalbingo pasiūlymo nė kiek daugiau nesujaudinta, kaip jos draugai. Kai daktaras stengėsi kalbėti švelniai ir jausmingai, ši išmintinga mergina, nors ir kankinama nemalonių jausmų, vos laikėsi nesijuokusi, o daktaro bauginimų ji visiškai neklausė.

— Aš nesugaudau, ką jūs norite pasakyti, daktare Batiuau,— ramiai atsakė ji, daktarui baigus kalbėti,— bet aš žinau viena — jeigu jūs mokote išduoti tuos, kurie manimi pasikliauja, aš neprivalau jūsų klausyti. Įspėju jus — nesigriebkite prievartos, nes, kad ir kokie būtų mano pačios norai, jūs matote, jog mane supa jėgos, galingesnės už mane, ir jūs per gerai pažįstate, bent turėtumėte pažinti šios šeimos charakteri, tad nekrėskite pokštų nė su vienu iš jų, nesvarbu, kokios jie lyties ar amžiaus.

— Šį tą numanau apie žmonių charakterius,— atsakė daktaras ir dėl atsargumo truputį atsitraukė nuo tos vietos uolos papėdėje, kur ligi šiol taip narsiai stovėjo.— Bet štai ateina žmogus, kuris geriau už mane susigaudo slaptinguose širdies vingiuose.

— Elina, Elina Veid! — sušuko Polis Hoveris, priėjęs prie pat daktaro ir nėmaž nepatirdamas to nerimo, kuris taip akivaizdžiai trikdė gamtininką.— Nemaniau, kad tu būsi mūsų priešas.

— Priešas aš nebūsiu, jeigu prašysi to, ką galiu įvykdyti, netapusi išdavike. Tu žinai, kad dėdė mano globai patikėjo savo šeima, tai nejaugi aš galėčiau taip apvilti jo pasitikėjimą ir įleisti pikčiausius jo priešus, kad šie, gal būt, išžudytų jo vaikus ir atimtų iš jo tą menką turtą, kurį paliko indėnai.

— Negi žmogžudys aš ar tas senelis, ar tas Valstijų karininkas? — tarė vaikinas, rodydamas į traperį ir į naująjį draugą, atsistojusius šalia.— Nejau bent vienas iš jų galėtų įvykdyti tai, ką tu šneki?

— Ko gi jūs norite iš manęs? — paklausė Elina, iš nerimo ir baimės grąžydama rankas.

— Žvėries! Vien tiktai skvaterio slepiamo plėšraus, pavojingo žvėries!

— Šaunioji mergaite,— pradėjo jaunasis kariškis, taip neseniai prerijose įsijungęs į būrelį, bet traperis reikšmingu mostu jį nutildė ir pakuždėjo ausin:

— Tegu šneka tas vaikinas. Pati prigimtis įveiks šią merginą, ir mes suspėsime pasiekti savo tikslą.

— Elina, visa tiesa paaiškėjo,— tęsė Polis,— ir mes atskleidėme pačius slapčiausius skvaterio nusikaltimus. Mes čia atėjome atitaisyti skriaudos ir išlaisvinti belaisvę. Ir jeigu tu esi tiesios širdies mergaitė, kaip aš visuomet galvojau, tai, užuot kliudžiusi, prisidėsi prie bendro spiečiaus ir senį Izmaelį bei jo avilį paliksi jo veislės bitėms...

— Aš iškilmingai prisiekiau...

— Sutartis, sudaryta dėl neišmanymo arba nelaisvoje būklėje, gerų teisininkų akyse bevertė! — sušuko daktataras.

— Tyliau, tyliau,— sušnibždėjo traperis,— Palikime viską prigimčiai ir vaikinui.

— Akivaizdoje ir vardu to,— kalbėjo toliau Elina,— kuris sukūrė visa, kas gera ir moralėje, ir religijoje, aš prisiekiau neišduoti, kas slypi palapinėje, ir nepadėti belaisvei pabėgti. Mes abi iškilmingai, baisiai prisiekėme. Gal būt, mūsų gyvybės buvo dovana už mūsų pažadus. Tiesa, paslaptį jūs žinote, bet ne mes ją išdavėme. Ir vis dėlto aš abejoju, ar galėčiau pati save pateisinti, jeigu netrukdyčiau, kai jūs piktai brausitės į mano dėdės namus.

— Aš galiu įrodyti,— ir jūs to neįstengsite paneigti,— remdamasis Pelėjum, Berkeliu ir netgi nemirtinguoju Binkeršeku,— karštai sušuko daktaras,— kad sutartis, sudaryta tuo metu, kai valstybė ar individas yra nelaisvėje...

— Savo užgaulia kalba jūs tik suerzinsite tą vaiką,— įsikišo apdairusis traperis,— o vaikinas ras kelią į jos širdį, palenks ją, ir ji nusileis. Ak, jūs, kaip ir aš, menkai nutuokiate, kiek paslėpto gerumo gali būti žmoguje.

— Ar tu, Elina, tik vieną priesaiką davei? — tęsė Polis; linksmo, lengvabūdžio bičių medžiotojo balsas skambėjo priekaištingai ir karčiai.— Ar tu tik šitai prisiekei?

Ar tik skvaterio žodžiai tau saldūs lyg medus, o visi kiti pažadai — tuščias korys?

Paprastai skaistūs Elinos veideliai dabar buvo išblyškę, bet nuo Polio žodžių juos nuplieskė toks raudonis, kurį net uolos papėdėje buvo galima aiškiai matyti. Valandėlę ji dvejojo, tarytum mėgindama užgniaužti į pagiežą panašų jausmą, o paskui atsakė su visa įgimta energija.

— Nežinau, ar turi kas teisę mane kamantinėti apie priesaikas ir pažadus, liečiančius vien tą, kuri juos davė, jeigu jau iš tikrųjų aš ką nors panašaus ir esu kalbėjusi, kaip tu sakai. Tačiau aš ilgiau nebesišnekėsiu su žmogumi, kuris vien apie save galvoja ir pasikliauja vien savo jausmais.

— Na, senasis traperi, ar girdi? — tarė tiesmukas bičių medžiotojas, staiga atsigręždamas į senąjį savo draugą.— Pats menkiausias vabalėlis, kuris plevena danguje, surinkęs savo naštą, skrenda tiesiu keliu į lizdą ar į avilį, tačiau moters proto keliai taip susinarplioję, kaip kreivo ąžuolo šakos, ir dar labiau išraityti, negu Misisipės vingiai.

— Ne, ne, dukrele,— prašneko traperis, geraširdiškai užstodamas įžeistą Polį,— suprask, kad jaunas žmogus — karštas ir nelinkęs daug galvoti. Bet vis dėlto pažadas pažadu lieka, ir jo negalima numesti į šalį ir pamiršti it kokio buivolo kanopų ar ragų.

— Ačiū, kad priminėte mano priesaikus,— vis dar pasipiktinusi atšovė Elina, nirtulingai kramtydama dailią apatinę lūpytę,— antraip būčiau galėjusi pamiršti.

— A, jau atbudo jos moteriška prigimtis, bet pasireiškia ji ne taip, kaip derėtų,— purtydamas galvą, tarė senis, nusivylęs pokalbio rezultatais.

— Elina! — sušuko jaunasis karininkas, kuris ligi šiol atidžiai klausėsi derybų,— jeigu jūs vardu Elina...

— Jie dažnai man priduria dar kitą vardą. Mane kartais vadina tėvo pavarde.

— Vadinkite ją Nele Veid,— sumurmėjo Polis.— Tai jos teisėta pavardė, nors aš visiškai nenoriu, kad ji visuomet taip vadintųsi.

— Man būtų derėję pridurti — Veid,— tęsė jaunuolis.— Jūs sutiksite, kad aš, nors nesuvaržytas jokių pažadų, vis dėlto moku gerbti kitų priesaikas. Jūs esate liudininkė, kad aš susivaldžiau ir nė vieną kartą nešūktelėjau, nors ir žinojau, kad mano balsas gali pasiekti ausis, kurios labai nudžiugtų, jį išgirdusios. Todėl leiskite man vienam užkopti į uolą. Užtikrinu jus, jog dosniai atlyginsiu jūsų giminaičiui dėl visų nuostolių, kurių gali turėti jo būstas.

Elina, matyt, ėmė dvejoti, bet, dirstelėjusi į Polį, kuris stovėjo, išdidžiai atsirėmęs į savo šautuvą, ir visiškai abejingas švilpavo kažkokią jūreivišką dainelę, laiku atsitokėjo ir atsakė:

— Aš esu palikta šios uolos viršininke, kol dėdė ir jo sūnūs medžioja, ir ja aš pasiliksiu, kol jis grįš ir pats perims pareigas.

— Mes netenkame tokių akimirkų, kurios jau nebesugrįš, ir praleidžiam tokią progą, kokios daugiau nebus,— liūdnai pasakė jaunasis karys.— Jau saulė krypsta į vakarus, ir netrukus į savo lūšnas grįš skvateris su visa laukine gauja.

Daktaras Batijus, prieš tai dirstelėjęs atgal, įsikišo į pokalbį, sakydamas:

— Subrendimas visada leidžia pasiekti tobulumo. Tą galima pastebėti tiek ir gyvulių pasaulyje, tiek ir intelektualinėje srityje. Mąstymas yra išminties motina, o išmintis — pasisekimo motina. Aš siūlau visiems pasitraukti į saugią vietą, atokiau nuo šios neprieinamos uolos, ir pasitarti, arba pasikonsultuoti, kad galėtumėm nuspręsti, kokiu būdu taisyklingai šturmuoti šią tvirtovę. Gal būt, apgulimą atidėję kitam metų laikui ir sulaukę pagalbos iš apgyventų kraštų, apsaugotume įstatymą nuo pralaimėjimo pavojaus.

— Geriau būtų šturmuoti,— nusišypsojęs atsakė karys, atidžiu žvilgsniu matuodamas uolos aukštį ir tyrinėdamas visas kliūtis.— Blogiausiu atveju mes čia tik ranką nusilaužtumėm ar galvą prasimuštumėm.

— Tad ir šturmuokim! — sušuko karštuolis Polis.— Stryktelėjęs gerą šuolį, jis atsidūrė po išsišovusia uolos

briauna, ant kurios buvo susirinkusi visa tvirtovės įgula ir tuo būdu iš karto apsisaugojo nuo šūvio.— Na, piktos veislės velniūkščiai, pradėkite savo išmones. Skubėkit, jūsų velniavoms tik akimirka beliko!

— Poli, karštakoši Poli! — sušuko Elina.— Dar vienas žingsnis, ir uolos tave sutraiškys! Jos kybo kaip ant plaukelio, o mergiotės taip ir laukia jas nustumti.

— Tai nuvyk tą prakeiktą spiečių nuo avilio, nes aš vis tiek kopsiu į uolą, nors ji ir širšių apgulta būtų.

— Tegu ji tik pabando,— pašaipiai sušuko vyresnioji mergaitė ir ryžtingai pagrūmojo muškieta, kaip tiko amazonės dukteriai.— Aš tave pažįstu, Nele Veid, širdyje tu pritari teisėjams, bet jeigu nors per pėdą prieisi artyn, būsi nubausta taip, kaip baudžiama pasienyje. Mergaitės, pakiškite dar vieną dalbą.. Norėčiau žinoti, katras drįs eiti Izmaelio Bušo stovyklon, nepasiklausęs jo vaikų leidimo.

— Poli, nejudėk! Būk po uola, nes galvą palydėsi!

Elinos žodžius nutraukė toje pat svaigioje aukštumoje pasirodęs tas pats šviesus reginys, kuris praėjusią dieną sustabdė ne mažiau grėsmingą sąmyšį.

— Vardan to, kas visa valdo, meldžiu jus liautis. Abi puses meldžiu: ir jus, taip beprotiškai rizikuojančius, ir jus, kurie taip neapgalvotai norite išplėšti tai, ko grąžinti jau niekuomet nebegalėsite,— pasigirdo balsas su vos pastebimu užsienietišku akcentu, ir tučtuojau visi sužiuro aukštyn.

— Inesa! — sušuko karininkas.— Aš vėl tave matau. Tu būsi mano, nors ir milijonas velnių saugotų šią uolą. Lipk aukštyn, drąsusis girių žmogau, ir duok man kelią!

Staigus palapinės gyventojos pasirodymas akimirką pritrenkė tvirtovės gynėjas, ir jeigu užpuolikai būtų buvę santūresni, jie būtų galėję puikiai pasinaudoti šiuo momentu. Bet Midltono balsas išgąsdino ir nustebino Febę, ir ji iššovė į nepažįstamąją, pati gerai nenutuokdama, ar kėsinasi į mirtingąją, ar į kokią ne šio pasaulio būtybę. Elina iš siaubo sukliko ir puolė palapinėn įkandin savo išgąsdintos ar sužeistos draugės, dar nežinodama, kas šią ištiko.

Per tą pavojingą intermediją apačioje visiškai aiškiai

pasigirdo rimto puolimo garsai. Polis, pasinaudojęs sąmyšiu viršuje, palypėjo aukštyn, užleisdamas savo vietą Midltonui. Įkandin Midltono atlėkė gamtininkas, mat, apglušęs nuo šūvio, jis instinktyviai puolė slėptis prie uolos. Tik traperis liko stovėti kaip stovėjęs ir labai įdėmiai sekė, kas aplinkui dedasi. Nors ir nenorėdamas pats dalyvauti antpuolyje, senis vis dėlto padėjo puolantiesiems. Naudodamasis savo padėtimi, jis galėjo pranešinėti draugams, ką viršuje veikia tos, kurios rengia jiems pražūtį, patarti aukštyn lipantiems saviškiams ir stebėti, kaip jiems sekasi.

Tuo tarpu Esteros dukterys neprarado iš nuožmiosios motinos paveldėto karingumo. Vos tik jos pamatė, kad Elinos ir nepažįstamosios jos draugės nebėra, tučtuojau atsigręžė į, be abejonės, daug pavojingesnius priešus — į vyrus, kurie tuo metu jau buvo įsistiprinę tarp tvirtovės uolų. Polis pakartotinai joms siūlė pasiduoti tokiu balsu, kuris jaunose jų širdyse būtinai turėjo sukelti baimę, bet skvaterio dukterys jo žodžių nepaisė, kaip ir traperio šauksmų, raginančių atsisakyti pasipriešinimo, kuris, neteikdamas jokios laimėjimo galimybės, kai kam iš jų galėjo gyvybę atimti. Viena kitą drąsindamos, susikaupusios ir ramiai, lyg karo dalykuose patyrę žmonės, skvaterio dukterys krovė uolų luitus, rinko smulkesnius akmenis, taikė muškietų vamzdžius.

— Slėpkis po briauna! — pamokė traperis Polį, kaip kopti į viršų.— Statyk, vaikine, kojas arčiau viena kitos. O, matai, ne veltui įspėjau. Jeigu akmuo būtų tau kojon pataikęs, bitės vienos lakiotų sau po prerijas. O dabar, mano draugo bendravardi Unkai, vardu ir dvasia į jį panašus, jeigu tu toks vikrus, koks buvo *Le Cerf Agile*, gali liuoktelti gerą šuolį dešinėn ir be pavojaus laimėsi dvidešimt pėdų. Nepasikliauk tuo krūmu, nepasikliauk krūmu, už jo neišsilaikysi. A, jis jau peršoko, šauniai ir visiškai saugiai peršoko. O dabar tavo eilė, bičiuli, kuris taip domiesi gamtos kūriniais. Pasitrauk į kairę ir išskaidyk vaikų dėmesį. Na, mergaitės, šaukite! Mano senos ausys pratusios girdėti švino zvimbimą, ir man nėra ko bijoti it zuikiui, turint aštuoniasdešimt metų ant savo pečių.

Liūdnai šypsodamasis, senis papurtė galvą, bet nė vienas jo veido raumuo nevirptelėjo, kai įpykusios Hetės paleista kulka prazvimbė pro pat jį, nieko nekliudžiusi.

— Kai silpni pirštai spaudžia gaiduką, saugiau laikytis vienoje vietoje, negu sukiotis,— tęsė jis,— bet skaudu matyti, kaip toks jaunas žmogus linksta į blogį. Gerai, gerai, žvėrių ir augalų žmogau! Dar vienas toks šuolis, ir galėsi juoktis iš visų skvaterio užtvarų ir sienų. Ir daktaras pagaliau įsismagino. Matau iš akių. Kas nors gero iš jo dar išeis. Arčiau uolos, žmogau, laikykis arčiau uolos!

Tiesa, traperis neapsiriko, kalbėdamas apie daktaro Batijaus vikrumą, tačiau didžiai klydo dėl priežasties, jį sukėlusios. Mėgdžiodamas savo bičiulių judesius, daktaras su nerimu širdyje kuo atsargiausiai rioglinosi aukštyn. Staiga jo žvilgsnis užkliuvo už kažkokio žolyno, augusio keli jardai virš jo, kaip tik toje vietoje, kur skvaterio dukterys ritino akmenis užpuolikams ant galvų. Valandėlę daktaras užmiršo viską, išskyrus šlovę, kuri laukia jo, pirmą kartą įtraukusio šį augalų pasaulio perlą į mokslo katalogus, ir vikriai, it žvirblis prie musės, jis šoko prie savo laimikio. Uolų luitai, kurie tą pačią akimirką ėmė dundėti žemėn, pranešė, kad viršuje jį pastebėjo. Valandėlę, kol daktarą slėpė dulkių ir skeveldrų debesis, lydėjęs tokią baisią akmenų liūtį, traperis manė, kad mokslininkas žuvęs, bet po minutės Obedas pasirodė visiškai saugiai besėdįs įduboj, kuri susidarė, nuo smūgio akmenims išsijudinus. Jis triumfuodamas laikė rankoje nuskintą stiebelį ir ryte rijo jį džiugiu, išmanančiu žvilgsniu. Polis pasinaudojo proga. Kopdamas į viršų, jis žaibo greitumu šoko į tą vietą, kur taip saugiai sėdėjo daktaras Obedas. Kai šis pasilenkė prie savo lobio, bičių medžiotojas nesivaržydamas stryktelėjo jam ant pečių, lyg ant kokio suolelio, paskui, peršokęs per plyšį, kurį krisdamos uolos buvo pramušusios, jaunuolis atsidūrė viršuje. Įkandin užsirepečkojęs Midltonas padėjo Poliui sučiupti ir nuginkluoti merginas. Tokiu būdu be kraujo praliejimo buvo nugalėta tvirtovė, kurią, tuščiai didžiuodamasis, Izmaelis vadindavo neprieinama.

PENKIOLIKTAS SKYRIUS

Mums reikės pertraukti pasakojimą ir grįžti prie tų priežasčių, kurių pasekmės atvedė iki ką tik aprašyto susirėmimo. Nukrypimas turi būti trumpas ir patenkinti skaitytojus, reikalaujančius, kad istorikų pareigas pasiėmę žmonės nepaliktų spragų lakiai jų vaizduotei užpildyti.

Tarp kariuomenės pulkų, Jungtinių Valstijų vyriausybės pasiųstų užimti vakaruose naujai įgytos teritorijos, buvo būrys, vadovaujamas jauno karininko, kuris taip aktyviai elgėsi paskutinėje mūsų pasikalbėjimo scenoje.

Midltonas buvo vienas iš pirmutinių naujojo krašto šeimininkų, kurio širdį užkerėjo mergina iš Luizianos. Kaimynystėje, prie pat forto, kurį jis buvo paskirtas valdyti, gyveno galva vienos iš tų senų kolonistų šeimų, kurios ištisus dešimtmečius ramiai snūduriavo Ispanų provincijų prabangos, tingumo ir ramybės supamos. Šis ispanas buvo karaliaus karininkas. Paveldėjęs didelį palikimą, jis ryžosi persikelti iš Floridos ir apsigyventi tarp kaimyninės provincijos prancūzų. Dono Augustino de Servalijos vardą nedaugelis težinojo už jo rezidencijos — mažo miestelio — ribų, tačiau senis jautė slaptą pasitenkinimą, rodydamas vienintelei savo dukrai didžiulius apipelėjusio pergamento ritinius, kur greta Senosios bei Naujosios Ispanijos praeities herojų ir grandų buvo įrašytas ir jo vardas. Šis faktas, toks reikšmingas jam pačiam ir toks nesvarbus kitiems, buvo pagrindinė priežastis, dėl kurios jis liko nuošalyje, kai gyvesni jo kaimynai prancūzai nedelsdami ėmė atvirai bičiuliautis su ateiviais. Jis pats, matyt, pasitenkino draugyste su dukterimi, kuri buvo ką tik išėjusi iš vaikiško amžiaus.

Jaunoji Inesa buvo daug smalsesnė už tėvą. Klausydama vakare sklindančių įgulos karinio orkestro garsų ir žiūrėdama į svetimšalių vėliavą, plazdančią virš kalvų netoli nuo plačių tėvo žemių, ji jausdavo tą slaptą nerimą, kurį paprastai jaučia jaunos merginos. Tačiau ją varžė įgimtas kuklumas ir savotiškas drovus glebumas, kuris suteikia tiek žavesio Ispanijos tropinių provincijų

moterims. Jeigu Midltonas visiškai atsitiktinai nebūtų padaręs asmeniškos paslaugos Inesos tėvui, tikriausiai jaunuoliams nebūtų tekę greitai susitikti, ir, gal būt, Midltonas per tą laiką būtų kitą įsižiūrėjęs, juoba kad vaikinas buvo tokio amžiaus, kai itin smarkiai traukia jaunystė ir grožis.

Apvaizda, arba,— jei tas žodis pernelyg didingas, kad mes jį naudotumėme klasikine forma,— likimas, lėmė kitaip. Išdidus ir santūrus donas Augustinas perdaug uoliai laikėsi savo luomo tradicijų ir jomis didžiavosi, kad užmirštų džentelmeno pareigas. Jausdamas Midltonui padėką už paslaugą, jis atvėrė savo namų duris įgulos karininkams ir pradėjo atsargiai, bet mandagiai su jais bendrauti. Palengva jauno energingo įgulos vado atvirumas ir padorus elgesys išsklaidė senojo ispano santūrumą, ir netrukus turtingasis plantatorius ne mažiau už savo dukterį apsidžiaugdavo, išgirdęs prie vartų gerai pažįstamą signalą, kad forto viršininkas apsilankė.

Nėra reikalo pasakoti, kokį įspūdį karininkui padarė žavioji Inesa, arba dar ilgiau sugaišti ir smulkmeniškai pasakoti apie tai, kaip vyriškas grožis, daili laikysena, ištikimas merginimas, guvus protas pavergė karštos širdies svajingą šešiolikmetę mergaitę, gyvenančią vienatvėje. Mums užtenka pasakyti, kad jaunuoliai kits kitą pamilo, kad vaikinas nevengė pareikšti savo jausmų, kad jis nesunkiai nugalėjo mergaitės dvejojimus ir nelengvai įveikė tėvo prieštaravimus. Ir, nepraėjus nė šešiems mėnesiams nuo Luizianos provincijos prijungimo prie Valstijų, jaunasis karininkas tapo Misisipės pakrančių turtingiausios nuotakos sužadėtiniu.

Nors mes spėjame skaitytoją numanant, kokiu būdu paprastai pasiekiama panašių rezultatų, tegu jis vis dėlto negalvoja, kad Midltonui lengvai pavyko nugalėti tėvo ir dukters prietarus. Ir vienam, ir antram religija buvo nepajudinama, beveik neįveikiama kliūtis. Ištikimasis jaunuolis sutiko kantriai iškęsti baisų mėginimą: būti tėvo Ignatijaus atvestas į tikrąjį tikėjimą. Garbingasis kunigas veikė tvirtai, nuosekliai ir atkakliai. Kokį tuziną kartų (tai įvykdavo tokiomis akimirkomis, kai jų pasikalbėjimų scenos užkulisiuose šmėkštelėdavo lengvas

it fėjos Inesos pavidalas) gerasis tėvas jau galvojo atsidūręs tikrojo tikėjimo šlovingos pergalės išvakarėse, bet visas jo viltis sugriaudavo koks nors nelauktas pamaldžių jo mokymų klausytojo pasipriešinimas. Midltonas, neįgudęs polemizuoti, su kankinio kantrumu ir nusižeminimu nusileisdavo, kol jo tikėjimas būdavo puolamas nestipriai ir iš toli, bet vos tik gerasis tėvas, kuris taip rūpinosi būsima jaunuolio laime, susigundydavo pastiprinti savo patogias pozicijas ir griebdavosi kokių nors savotiškų savo tikėjimo plonybių, jaunuolis, būdamas itin geras karys, nesitverdavo neatrėmęs tokio karšto puolimo. Jis leisdavosi į ginčą, neturėdamas jokių nuožmesnių ginklų, tik sveiką protą ir šiokią tokią nuovoką apie savo krašto papročius, visiškai nepanašius į priešo papročius, tačiau šiais naminės gamybos ginklais jam visuomet pasisekdavo smarkiai atremti kunigą. Atrodė, tarytum tvirtas vyras su vėzdu rankose galynėtųsi su įgudusiu fechtuotoju ir į įmantrius smūgius atsakytų tokiais akivaizdžiais savo pranašumo įrodymais, kaip sutrupinta špaga ar perskelta galva.

Dar nepasibaigus mokslui, Midltonui į pagalbą atėjo protestantų antplūdis. Dorasis kunigas buvo priverstas su rūpesčiu žvalgytis aplinkui, matydamas vienų protestantų, galvojusių tik apie šį gyvenimą, beatodairišką drąsą ir kitų santūrų, pastovų maldingumą. Iš vienos pusės pavyzdžio įtaka, iš antrosios — perdaug laisvo bendravimo užkrečiantis poveikis ėmė reikštis net ir tarp tų tėvo Ignatijaus parapijiečių, kuriuos jis laikė tvirtos dvasios ir todėl negalinčius išklysti iš gero kelio. Atėjo metas liautis galvojus apie puolimą, reikėjo ruošti savo pasekėjus atsispirti tam nesulaikomam naujų pažiūrų tvanui, kuris grėsė sulaužyti visas jo tikėjimo užtvaras. Kaip išmintingas vadas, kuris supranta užėmęs per daug teritorijos pagal savo jėgas, tėvas Ignatijus truputį atitraukė savo priešakinius įtvirtinimus: nuo netikėlių žvilgsnio buvo paslėptos relikvijos; žmonės buvo įspėti nekalbėti apie stebuklus, girdint ateiviams, kurie ne tik neigė jų egzistavimą, o dargi turėjo pakankamai įžūlumo ir ginčijo jų įrodymus; grasinant prakeikimu buvo

uždrausta skaityti bibliją vien dėl tos didžiai reikšmingos priežasties, jog ją galima kitaip išaiškinti.

Tuo metu tėvas Ignatijus jau turėjo pranešti donui Augustinui, kaip jo argumentai ir maldos paveikė eretiškai nusiteikusį jaunąjį karininką. Niekas nėra linkęs pripažinti savo silpnumo tuo metu, kai aplinkybės reikalauja paties didžiausio jėgų įtempimo. Sugalvojęs pamaldžią apgaulę, kurią garbingasis kunigas tikriausiai sau atleido, teisindamasis motyvų nekaltumu, jis pareiškė, kad, nors ir nepasiekęs jokių aiškių pakitimų Midltono sąmonėje, vis dėlto turįs pagrindo tikėti, jog argumentų pleištas esąs įkaltas į jo protą ir likusi anga, o ten, reikia manyti, religijos sėkla atneš savo vaisių, juoba kad Midltonui būsianti suteikta katalikų komunijos malonė.

Dabar ir pats donas Augustinas labai norėjo jaunuolį atversti. Net ir švelnioji, meilioji Inesa galvojo, kad visos jos viltys išsipildytų, jeigu ji galėtų tapti kukliu įrankiu, atvedant mylimąjį į tikrosios bažnyčios prieglobstį. Midltonas pasipiršo, gavo Inesos sutikimą, ir, kol tėvas nekantriai laukė vestuvių dienos, nelyginant savo pastangų sėkmės užtikrinimo, jo duktė apie tą dieną galvojo ne tik kaip apie šventą,— jos širdyje pynėsi švelnūs, jos amžiui bei lyčiai būdingi jausmai.

Vestuvių dienos rytą saulė giedrame danguje patekėjo tokia šviesi, jog Inesa tai palaikė būsimos laimės ženklu. Tėvas Ignatijus jungtuvių apeigas atliko mažoje koplyčioje prie dono Augustino dvaro. Dar buvo toli iki saulėlydžio, kai Midltonas prispaudė prie širdies raustančią, drovią jauną kreolę — teisėtą savo žmoną, kurios niekas nebegalėjo nuo jo atskirti. Buvo nuspręsta vestuvių dieną praleisti nuošaliai, paskyrus ją tik geriausiems ir tyriausiems jausmams, toli nuo iškilmių triukšmo ir įprastų linksmybių.

Tuo metu, kai saulės šviesą jau ėmė dengti vakaro šešėliai, Midltonas, grįždamas per dono Augustino laukus iš stovyklos, kur buvo nuėjęs tarnybos reikalais, nuošalioje pavėnėje pro žalumynus pastebėjo šmėkštelint drabužį, panašų į tą, kuriuo vilkėjo Inesa, eidama su juo prie altoriaus. Jis ėmė labai atsargiai artintis prie pavėnės; tiesa, Inesa jam buvo leidusi bet kuriuo laiku pas

ją ateiti, net ir tada, kai ji ieško vienumos, bet tas leidimas jo nė kiek nedrąsino, o dargi varžė. Vis dėlto, girdėdamas, kaip žmona švelniai sakė maldos žodžius ir meiliausiais vardais vadino jį patį, jis nugalėjo savo baimę ir nusprendė atsistoti taip, kad galėtų ramiai klausytis ir nebijoti, kad bus pastebėtas.

Jaunasis vyras palaukė, kol jo nuotaka pakilo, paskui priėjo prie jos, tarytum nieko nebūtų žinojęs apie jos maldas.

— Jau vėlu, mano Inesa,— tarė jis,— ir donas Augustinas galėtų tau prikišti, kad nepaisai savo sveikatos, tokią vėlyvą valandą būdama lauke. Ką man daryti dabar, kai man atiteko jo valia ir kai jaučiu dvigubai didesnę meilę?

— Viskuo tapk panašus į jį,— jausmingai atsakė Inesa, su ašaromis akyse žvelgdama jam į veidą,— viskuo! Būk toks, kaip mano tėvas, Midltonai, ir aš nieko daugiau tavęs neprašysiu.

— Nieko daugiau aš ir nenoriu. Neabejoju, kad, tapęs panašus į garbingąjį ir dorąjį doną Augustiną, būčiau toks, kokį tu nori mane matyti. Bet tau teks padaryti kiek nuolaidų dėl kario silpnybių ir įpročių. O dabar eiva pas nuostabųjį tavo tėvą.

— Dar ne,— atsakė nuotaka, švelniai išsprūsdama iš jo rankos,— mat, Midltonas buvo apkabinęs jos grakštų liemenėlį, norėdamas nusivesti.— Aš privalau atlikti dar vieną pareigą, prieš paklusdama tavo įsakymams, nors tu ir karininkas esi. Aš pažadėjau šiuo metu aplankyti dorąją Inezelą, mano ištikimą auklę, kuri, kaip tu, Midltonai, esi girdėjęs, taip ilgai man atstojo motiną. Tai paskutinis jos vaiko apsilankymas, kaip ji galvoja, ir aš negaliu jos apvilti. Eik pas doną Augustiną, o po valandos ir aš būsiu su jumis.

— Nepamiršk, po valandos!

— Po valandos! — pakartojo Inesa ir pasiuntė bučkį. Paskui paraudusi, susigėdusi savo drąsos, išpuolė iš pavėnės ir skriste nuskrido prie auklės trobelės, kur bematant dingo.

Midltonas susimąstęs palengva grįžo į namus, dažnai gręžiodamasis į tą pusę, kur paskutinį kartą matė

savo žmoną, tarytum vakaro sutemose vis dar įžiūrėtų mielą jos figūrėlę, skriejančią tuščiu lauku. Dono Augustino nuoširdžiai sutiktas, Midltonas gan ilgai klostė naujam giminaičiui savo ateities planus. Išpuikęs senasis ispanas klausėsi jaunuolio karšto, bet teisingo pasakojimo apie tai, kokios laimingos ir turtingos buvo tos valstijos, kurių kaimynystėje donas Augustinas išgyveno pusę savo amžiaus, nieko apie jas neišmanydamas. Dabar jis klausėsi, iš dalies nustebęs, iš dalies nepatikliai, tarytum galvodamas, kad jaunikaičio pasakojimą pagražina per daug šališkas palankumas.

Inesos paskirtoji valanda prabėgo daug greičiau, negu jos vyras tikėjosi. Ilgainiui jo žvilgsnis ėmė krypti į laikrodį, ir jis pradėjo skaičiuoti minutes,— tos nepaliaujamai bėgo, o Inesa vis dar nesirodė. Laikrodžio rodyklė jau antrą kartą sukosi aplink ciferblatą, tada Midltonas pakilo ir pasakė eisiąs parsivesti Inesos.

Naktis buvo tamsi, dangų dengė sunkūs debesys, kurie šiame krašte neišvengiamai pranašauja vėtrą. Artėjanti audra ir slaptas nerimas vertė Midltoną paspartinti žingsnį, ir jis ėmė skubėti pas Inezelą. Kokį dvidešimt kartų jis sustojo, nes jam pasirodydavo, jog mato žavų Inesos siluetą plaukte plaukiant per žemę rūmų link, tačiau tiek pat kartų jam teko nusivilti. Pasiekęs trobelę, jis pabeldė įėjo vidun, susitiko senąją auklę, tačiau tos, kurios jis ieškojo, čia nerado. Ji jau buvo išėjusi į tėvo namus. Midltonas manė, kad tamsoje su ja prasilenkė, tad grįžo atgal, bet čia jo laukė naujas nusivylimas — Inesos nebuvo. Niekam nesakydamas apie savo ketinimus, jis plakančia širdimi nubėgo prie mažos, vienišos pavėnės, kur buvo girdėjęs savo nuotaką meldžiantis. Čia jam taip pat teko nusivilti, ir tada jį slėgte prislėgė skaudžios dvejonės ir spėliojimai.

Daugelį valandų Midltonas ieškojo labai aistringai ir apdairiai, nes įtarė, kad žmona nesirodo dėl kokių nors slaptų priežasčių. Bet, kai išaušo diena ir Inesa negrįžo nei į tėvo, nei į vyro glėbį, jis be jokio atsargumo viešai paskelbė apie nesuprantamą dingimą. Dabar atvirai, nieko neslėpdami, namiškiai ėmė teirautis apie Inesą. Tačiau visos pastangos buvo tuščios. Niekas jos nematė,

niekas apie ją negirdėjo nuo tos akimirkos, kai ji paliko savo auklės trobelę.

Bėgo dienos, bet nieko nepasisekė sužinoti, nors ieškojimai buvo tučtuojau pradėti, ir pagaliau didžiuma Inesos draugų bei giminaičių nusprendė, jog ji amžinai dingusi. Tokio nepaprasto įvykio nebuvo galima greitai pamiršti. Jis sukėlė daug spėliojimų, begalę paskalų ir nemaža išgalvotų istorijų. Kraštą užtvindę emigrantai, kurie, savais darbais užsivertę, dar turėjo laiko galvoti apie svetimus reikalus, spėjo, kad nuotakos dingimo priežastis — savižudybė. Tėvas Ignatijus patyrė nemaža abejonių ir slaptų sąžinės priekaištų, bet, būdamas išmintingas vadas, jis stengėsi šį liūdną įvykį panaudoti kaip ginklą kare už tikėjimą. Keisdamas savo baterijas, jis šnipštelėjo keletui senųjų parapijiečių, kad jam tekę nusivilti Midltonu, kuris, kaip jam dabar paaiškėję, buvo visiškai užplaukęs ant erezijos seklumų. Jis vėl ėmė rodyti relikvijas ir ne kartą vėl užsiminė apie opų ir beveik užmirštą nūdienių stebuklų klausimą. Šitoks kunigo elgesys paskatino tikinčiuosius šnibždėti, kad Inesa buvo gyva paimta į dangų, o paskui tuo pradėjo tikėti visa parapija.

Donas Augustinas visa pergyveno taip, kaip juo dėtas pergyventų kiekvienas tėvas, tačiau dėl glebumo, būdingo kreolams, jo skausmas nebuvo toks aštrus.

Midltoną — mylimąjį, vyrą, jaunikį — nelauktas baisus smūgis beveik visiškai sugniuždė. Išauklėtas paprasto ir protingo tikėjimo, kur niekas neslepiama nuo tikinčiųjų, jis spėjo, kad Inesą paveikęs prietaringas požiūris į savo mylimojo religiją. Netenka ir kalbėti, kokias sielos kančias jam sukėlė įvairūs spėliojimai, viltys ir nusivylimai, kuriuos jis buvo pasmerktas iškęsti pirmomis nelaimės savaitėmis. Įtarus nepasitikėjimas Inesa ir slapčia puoselėjama viltis ją atrasti sulaikė jį nuo per didelių ieškojimų, bet ir neleido visiškai jų atsisakyti. Ilgainiui ėmė blėsti net ir ta viltis, kad Inesa laikinai, nors sąmoningai, jį palikusi, ir jis palaipsniui pradėjo vis labiau sutikti su skaudžia mintimi, jog ji mirusi, bet netikėtai nauju ir keistu būdu atgijo visos jo viltys.

Jaunasis vadas nuliūdęs palengva ėjo iš vakarinio kareivių parado į savo būstą, kuris stovėjo ant to paties stataus skardžio, kiek atokiau nuo stovyklos. Netikėtai jis pastebėjo pašalinį žmogų, nors pagal nustatytą tvarką niekas neturėjo teisės būti kareivinių rajone draudžiamą valandą. Svetimasis buvo vargingai apsidaręs, ir iš išvaizdos bei veido buvo matyti, jog čia — nuskurdęs ir ištvirkęs žmogus. Dėl sielvarto kariškas Midltono išdidumas buvo sušvelnėjęs, todėl, praeidamas pro kiurksantį įsibrovėlį, jis prašneko švelniu ir netgi maloniu balsu:

— Drauguži, jeigu tave čia atras patrulis, teks sveikam pernakvoti sargybos patalpose. Štai doleris, eik ir susirask nakvynei geresnę vietą ir ko nors užkąsti.

— Aš, kapitone, maistą ryju nekramtęs,— atsakė valkata ir, nudžiugęs taip, kaip džiaugiasi tikri niekšai, godžiai stvėrė sidabrinį pinigą.— Jeigu pridėtumėt dar devyniolika tokių monetų, aš jums parduočiau paslaptį.

— Eik, eik! — griežčiau, kaip tinka kariškiui, atsakė Midltonas.— Eik, kol aš nepašaukiau sargybinio tavęs suimti.

— Gerai, aš eisiu, bet, kapitone, jei aš nueisiu, nusinešiu ir tai, ką žinau. Ir tada jūs būsite pasmerktas našlauti tol, kol išmuš paskutinė jūsų gyvenimo valanda.

— Ką tu nori pasakyti, žmogau? — sušuko Midltonas, skubiai atsigręždamas į valkatą, kuris buvo benueinąs, vilkdamas savo ligotas kojas.

— Aš noriu už šį dolerį gauti ispaniškos degtinės. Paskui aš grįšiu ir parduosiu jums savo paslaptį už tiek pinigų, kiek kaštuoja pilna šio gėrimo statinė.

— Kalbėk negaišdamas, jei turi ką pasakyti! — tarė Midltonas, vos susilaikydamas, kad neišsiduotų.

— Man burna išdžiūvo, kapitone, o aš niekuomet negaliu sklandžiai kalbėti, kai gerklė sausa. Kiek jūs man užmokėsite, jei aš jums pasakysiu? Tebūnie tai graži sumelė, kokią džentelmenas džentelmenui siūlo.

— Man regis, vyruti, kad užvis geriausia būtų, jeigu patrulis tave nusivestų. O kokia gi ta išgirtoji paslaptis?

— Santuoka. Žmona, bet ne žmona. Gražus veidelis ir turtinga nuotaka. Ar aš aiškiai kalbu, kapitone?

— Jeigu ką žinai apie mano žmoną, tučtuojau sakyk. Dėl atlyginimo gali nebūkštauti!

— Taip, kapitone, kadaise aš ne sykį sudarinėjau sutartis, ir kartais man mokėdavo pinigais, o kartais pažadais, bet iš pažadų košės nevirsi.

— Sakyk kainą!

— Dvidešimt! Ne, ne, jeigu jau parduoti, tai už trisdešimt dolerių.

— Štai pinigai, bet atsimink, jei pliaukši niekus, aš panaudosiu jėgą, kuri gali iš tavęs atimti pinigus ir už įžūlumą nubausti.

Žmogelis godžiomis akimis apžiūrinėjo gautuosius banknotus ir, matyt, įsitikinęs, kad jie tikri, įgrūdo į kišenę.

— Man patinka šiaurės banknotai,— tarė jis šaltai.— Jų vertė nepastovi, kaip ir mano paties. Nebijok, kapitone, aš garbingas žmogus ir nepasakysiu nė vienu žodžiu daugiau ar mažiau, ko pats nelaikau tiesa.

— Tad nedelsdamas kalbėk, nes aš pradėsiu gailėtis davęs pinigus ir įsakysiu atimti visą laimikį: ir sidabrą, ir banknotus.

— Visų pirma — garbė, net jeigu už ją mirti reiktų!— atsakė nenaudėlis, iškėlęs ranką ir dėdamasis išsigandęs tokio bauginimo.— Ką gi, kapitone, jūs turėtumėt žinoti, kad ne visi džentelmenai tuo pačiu verčiasi. Vieni turi, ką gavę, kiti ima, ką gali.

— Tu vagis buvai?

— Nekenčiu to žodžio. Aš buvau žmonių medžiotojas. Ar jūs žinote, ką tai reiškia? Taip, tas žodis įvairiai aiškinamas. Kai kurie žmonės gailisi garbanotų negrų, kad jie dirba karštose plantacijose, saulės svilinami ir visokiausių negandų kankinami. Taip, kapitone, aš seniau buvau žmogus, kuris jiems suteikdavo šiokią tokią pramogą, pakeisdamas jų gyvenamąją vietą. Jūs mane suprantate?

— Trumpai tariant, tu esi žmonių grobikas?

— Taip, gerbiamasis kapitone, esu buvęs, bet dabar atsisakiau šito darbo, kaip pirklys, kuris liaunasi pardavinėjęs tabaką urmu ir pereina prie mažmeninės prekybos.

Kadaise aš ir kareivis buvau. Ar galite pasakyti, kas laikoma didžiąja mūsų verslo sėkmės paslaptimi?

— Nežinau,— atsakė Midltonas, kuriam pradėjo įkyrėti tauškalai.— Gal drąsa?

— Ne! Kojos! Kojų reikia kautynėms ir kojų reikia bėgimui. Matote, čia abi mano profesijos derinasi. Mano kojos dabar nebe tokios geros, o be gerų kojų, grobimu versdamasis, vien nuostolius patirsi. Bet yra žmonių, kurie turi geresnes galimybes už mane.

— Ją pagrobė! — iš siaubo suvaitojo kapitonas.

— Pasivaikščiojimo metu! Ir tai tiesa, kaip mane gyvą matot!

— Niekše, kas leidžia tau taip baisiai galvoti?

— Šalin, šalin rankas! Negi jūs manote, kad mano liežuvis bus miklesnis, jeigu jūs spūstelėsite man gerklę? Turėkite kantrybės ir sužinosite. Bet jeigu jūs vėl taip šiurkščiai elgsitės su manimi, aš būsiu priverstas kreiptis į teisėjus!

— Kalbėk toliau! Bet jeigu bent vieną žodį pameluosi, tučtuojau tau atkeršysiu.

— Nejaugi jūs, kapitone, būtumėt toks kvailas ir patikėtumėt nenaudėlio žodžiais, jei aš negalėčiau savo įrodymų pagrįsti? Žinau, kad jūs nekvailas, todėl išdėstysiu faktus ir savo nuomonę, o paskui paliksiu jums viską gromuluoti, pats gi eisiu išgerti už jūsų dosnumą. Aš pažįstu žmogų, vardu Abiramas Vaitas. Manau, kad tas niekšas, nekęsdamas juodųjų, bus sau ir tokią pavardę išsirinkęs.[1] Bet šis džentelmenas — tą aš labai gerai žinau — ir dabar, ir seniau reguliariai gabendavo žmones iš vienos valstijos į kitą. Kadaise ir aš su juo esu turėjęs reikalų. Jis suktas šuo! Garbės jis turi ne daugiau, kaip aš maisto savo skrandyje. Mačiau jį šiame mieste jūsų vestuvių dieną. Jis buvo su savo svainiu ir dėjosi esąs naujakurys, ieškąs žemės įsikurti. Jų buvo puikus būrys, kaip tik tokiam darbui tinkąs. Septyni sūnūs tokio aukštumo, kaip jūsų seržantas su visa kepure. Ir kai tik aš išgirdau, kad jūsų žmona dingusi, tuoj supratau, kad čia savo pirštus bus prikišęs Abiramas.

[1] White (vait) — baltas (*angl.*)

— Nejaugi tai tiesa? Iš kur žinai? Kokios priežastys tau leidžia spėti tokį baisų daiktą?

— Priežasčių iki valiai. Juk aš pažįstu Abiramą Vaitą. O dabar gal dar pridėsite kelis pinigėlius, kad gerklė man visiškai neišdžiūtų?

— Eik jau, eik, nelaimingas žmogau. Nuo gėrimo jau visai apkvaišai ir pats nebenutuoki, ką paistai. Eik ir pasisaugok sargybinio.

— Patyrimas — geriausias vadas,— sušuko žmogelis nueinančiam Midltonui. Paskui, patenkintas savimi, kikendams nusigręžė ir vargais negalais nusivilko prie markitanto parduotuvės.

Tą naktį Midltonas kokį šimtą sykių pagalvojo, kad nenaudėlio žodžiai verti dėmesio, ir kokį šimtą kartų atmetė tą mintį, kaip pernelyg neįtikimą, tiesiog fantastišką. Anksti rytą po neramios nemigo nakties jį pažadino pasiuntinys, atėjęs pranešti, kad kareivinių teritorijoje, netoli jo namų, rastas negyvas žmogus. Apsirengęs Midltonas nuėjo įvykio vieton ir rado tą patį žmogų, su kuriuo išvakarėse buvo kalbėjęs, gulint toje padėtyje, kaip buvo rastas.

Nelaimingąjį pražudė besaikis girtuokliavimas. Šį piktinantį faktą aiškiai liudijo išsprogusios akys, išburkęs veidas ir beveik nepakenčiama smarvė, sklindanti nuo jo. Pasibiaurėjęs šlykščiu vaizdu, karininkas įsakė išnešti kūną ir jau buvo benusigręžiąs, bet nustebo, pamatęs, kad viena lavono ranka keistai atkišta. Apžiūrėjęs jis pamatė ištiestą smilių, tarsi žmogus būtų rašęs smėlyje, ir greta — nebaigtą rašyti sakinį, kurį išskaityti buvo sunku, bet vis dėlto dar šiaip taip įmanoma: „Kapitone, visa tai tiesa, nes aš džentel...“ Nebaigęs rašyti, jis, matyt, mirė arba užmigo, o miegas jam atnešė mirtį.

Niekam užrašo neparodęs, Midltonas pakartojo savo įsakymus ir nuėjo šalin. Mirusiojo atkaklumas ir visos kitos aplinkybės skatino karininką pradėti slaptus ieškojimus. Jis sužinojo, kad tokia šeima, kaip pasakojo valkata, iš tikrųjų pravažiavusi pro miestą jo vestuvių dieną. Midltonas susekė, kad ji keliavo Misisipės pakrantėmis, o paskui laivu kėlėsi iki ten, kur įteka Misurė. Čia

šeima dingo, kaip ir šimtai kitų, ieškančių šalies viduje paslėptų lobių.

Turėdamas tokias žinias, Midltonas surinko nedidelį būrelį pačių patikimiausių vyrų, atsisveikino su donu Augustinu, nieko jam nesakydamas apie savo viltis ir būkštavimus, ir, atvykęs į nurodytą vietą, leidosi į prerijas ieškoti pabėgėlių. Nesunku buvo sekti, kol jų buvo keliauta apgyventomis vietomis. Kai Midltonas įsitikino, kad skvaterio kelionės tikslas toli už nausėdijų ribos, jo įtarimai pasitvirtino, o kartu sustiprėjo įsitikinimas, kad žygis galų gale pavyks.

Kai nebebuvo kam nurodyti, kur skvateris nukeliavo, susirūpinusiam vyrui, bėglius gaudant, teko griebtis medžioklėj įprasto pėdų sekimo. Šis uždavinys taipogi nebuvo sunkus, kol Midltonas pasiekė keistas, sueižėjusias, banguotąsias prerijas. Čia jis iš tiesų pametė pėdsakus. Pagaliau jis buvo priverstas išsklaidyti savo palydovus ir tolimoje ateityje paskirti susitikimui dieną. Tokiu būdu, kiek tik galima padidinęs žvalgų skaičių, jis tikėjosi rasiąs pamestus pėdsakus.

Ištisą savaitę jis keliavo vienas, kol atsitiktinai susitiko su traperiu ir bičių medžiotoju. Šiek tiek buvo aprašyta apie jų susitikimą, ir skaitytojas nesunkiai gali įsivaizduoti, kokie paaiškinimai sekė, Midltonui išklojus savo istoriją; o šie paaiškinimai, kaip mes jau matėme, ir padėjo kariui rasti savo nuotaką.

ŠEŠIOLIKTAS SKYRIUS

Beveik ištisą valandą jaunasis karininkas ir jo žmona skubiai, pakrikai kits kitą klausinėjo. Galop Midltonas, nenuleisdamas atidaus žvilgsnio nuo Inesos, lyg koks šykštuolis nuo savo lobio, baigė padriką pasakojimą apie savo nuotykius ir paklausė:

— O sakyk kaip, mano Inesa, su tavimi jie elgėsi?

— Jei ne ta didžioji skriauda, kad mane jėga atskyrė nuo draugų, pagrobėjai elgėsi su manim taip, kaip

jiems leido sąlygos. Man atrodo, kad žmogus, kuris čia yra šeimininkas, dar naujokas tokiose niekšybėse. Man girdint, jis baisiai kivirčijosi su tuo nenaudėliu, kuris mane pagavo, bet paskui juodu padarė bedievišką sandėrį, o aš turėjau su tuo sutikti ir drauge su jais prisiekti. O Midltonai, aš bijau, kad eretikai ne taip laikosi priesaikų, kaip mes, tikrosios bažnyčios išauklėti.

— Nemanau. Šie niekšai jokio tikėjimo neturi. Ar jie melagingai prisiekė?

— Ne, bet juk taip baisu kreiptis į gerąjį dievą tokiam nuodėmingam sandėriui paliudyti.

— Taip tik mes galvojame, Inesa. Kaip jie laikėsi savo priesaikos ir ką jie prisiekė?

— Jie prižadėjo manęs neskriausti ir laikyti mane vieną, skyrium nuo tų nepakenčiamų žmonių, jeigu aš pažadėsiu nebėgti ir nesirodyti iki tokio laiko, kokį nustatys mano šeimininkai.

— Tačiau sakyk, kas paskatino tuos pabaisas leistis į tokį klaikų žaidimą, kas juos paskatino taip sugriauti mūsų laimę?

— Tu žinai, kad aš mažai tepažįstu pasaulį ir menkai nutuokiu, kokios priežastys apsprendžia elgesį žmonių, nepanašių į tuos, kuriuos man anksčiau teko pažinti. Bet ar tik ne pinigų troškimas stumia žmones į dar baisesnius nusikaltimus? Man atrodo, kad jie norėjo priversti seną ir turtingą tėvą sumokėti didelį išpirkimo mokestį už savo vaiką, o, gal būt,— pridūrė ji, pro ašaras vogčiomis dirstelėjusi į atidžiai klausantį Midltoną,— jie galvojo pasinaudosią ir karšta jaunikio meile.

— Jie galėjo lašas po lašo man visą kraują iš širdies iščiulpti.

— Taip,— atsakė jauna ir drovi jo žmona ir, greitai nukreipusi į šalį vogčiomis mestą žvilgsnį, skubiai pradėjo pasakoti toliau, tarsi norėdama, kad vyras greičiau užmirštų jos drąsius žodžius.— Man teko girdėti, jog pasitaiko tokių nedorų žmonių, kurie prie altoriaus prisiekia atimti auksą iš neišmanančių ir patiklių mergaičių. Jeigu pinigų troškimas nuveda prie tokių niekšybių, mes tikrai galime laukti menkesnių apgavysčių iš pelno įsigeidusių nedorėlių.

— Tikriausiai taip ir bus. O dabar, Inesa, nors aš pats saugosiu tave, nors ir ši uola mūsų rankose, vargai, o gal ir pavojai dar nepasibaigę. Tau, mano Inesa, reiks sukaupti visą drąsą, kad pakeltum šį bandymą ir įrodytum esanti tikra kario žmona.

— Aš pasirengusi tuštuojau išvykti. Laiškas, kurį atsiuntei per gydytoją, suteikė man daug vilčių, ir aš viską paruošiau, kad galėčiau bėgti, gavusi menkiausią įspėjimą.

— Tad palikime šią vietą ir eikime pas savo draugus.

— Pas draugus! — pertraukė jį Inesa ir ėmė žvalgytis aplink palapinę, ieškodama Elinos.— Aš taipogi turiu draugę, kurios negalima pamiršti ir kuri turėtų nuo šiol gyventi su mumis. Jos nėra.

Midltonas švelniai nuvedė savo žmoną nuo palapinės ir šypsodamasis atsakė:

— Gal būt, ji, kaip ir aš, turėjo kai ką mieloms ausims asmeniškai pasakyti.

Tačiau jaunuolis neteisingai pagalvojo apie Eliną Veid. Jautri ir supratinga mergaitė tučtuojau sumetė, kaip maža ji tebuvo reikalinga ką tik aprašytame susitikime. Moteriškas subtilumas paskatino ją pasitraukti į šalį. Dabar ji sėdėjo ant uolos iškyšulio, apsigaubusi drabužiu taip, kad net ir veido nebuvo matyti. Prabėgo ištisa valanda, bet niekas prie jos nepriėjo ir, kaip jos pačios įžvalgioms, neramioms akims pasirodė, niekas jos net nepastebėjo. Vis dėlto šį kartą budrioji ir akyloji Elina klydo.

Vos tik Polis Hoveris pasijuto Izmaelio tvirtovės šeimininku, jis garsiai paskelbė pergalę tuo keistu ir juokingu būdu, kuris dažnai naudojamas Vakarų pasieniečių. Pliaukšėdamas rankomis sau per strėnas,— taip, kaip plaka sparnais muštynėse nugalėjęs gaidys,— jis garsiai juokingai sukakarikavo; jei netoliese būtų buvęs nors vienas iš skvaterio stipruolių sūnų, šis triukšmas būtų atnešęs pavojų.

— Tai šauniai susidorojom, tai suraitėm! — šaukė jis.— Ir sprando niekas nenusisuko. Na ką, senasis traperi, kadaise buvęs išmankštintas kary — žengte marš! gretas lygiuok! eilėn stok!— ir ne kartą matęs, kaip

užimamos tvirtovės ir šturmuojamos baterijos, juk aš teisus?

— Taip, taip, mačiau,— atsakė senelis, kuris vis dar tebestovėjo uolos papėdėje. Ką tik matyti įvykiai traperio nesutrikdė, ir jis į Polio šypseną atsakė savo maloniu savotišku kikenimu.— Jūs atlikote žygį kaip tikri vyrai.

— O dabar pasakyk, ar nedera po kiekvieno kruvino susirėmimo vardais patikrinti visus gyvuosius ir palaidoti mirusius?

— Vieni to papročio laikosi, kiti — ne. Kai seras Viljamas atmušė vokietį Diskau tarpukalnėj...

— Jūsų seras Viljamas buvo tranas, palyginus su seru Poliu, ir nieko neišmanė apie karo taisykles. Dabar prasideda patikrinimas. Tiesa, seneli, užsiėmęs bičių medžiokle, buivolo nugarine ir kai kuriais kitais darbais, aš neturėjau laiko paklausti tavo vardo. Mat, aš patikrinimą ketinu pradėti nuo savo ariergardo, gerai žinodamas, jog priešakinėse pozicijose esąs žmogus per daug užimtas, kad galėtų atsiliepti.

— O viešpatie, aš, berneli, turėjau tiek vardų, kiek buvo skirtingų žmonių, tarp kurių man teko gyventi. Delavarai vadino mane pagal akis, nes aš matydavau toli kaip sakalas. Paskui Otsego kalvų naujakuriai pakrikštijo mane pagal antblauzdžius. [1] Taip, įvairių vardų esu turėjęs per savo gyvenimą. Bet jie mažai bus verti, kai, laikui atėjus, žmonėms teks atsakyti už vardą, kurį nešiodami jie atliko savo gyvenimo pareigą. Ir vis dėlto nesididžiuodamas drįstu sakyti, kad paskutinę gyvenimo valandą pašauktas galėsiu atsiliepti garsiu vyrišku balsu.

Polis mažai tepaisė, gal ir visiškai nesiklausė senio atsakymo, o per tokį nuotolį iš viso sunku buvo ir girdėti, ir griausmingu balsu pašaukė daktarą Batijų. Daktaras net ir negalvojo išlįsti iš patogiosios nišos. Atsitiktinai atsidūręs tokiame nepavojingame kampelyje, jis dabar, nieko nebebijodamas, ilsėjosi po visų vargų ir džiaugėsi tuo botanikos lobiu, kurį jau esame minėję.

---

[1] Sakalo Akis ir Odinė Kojinė.

— Lipk, lipk aukštyn, garbingasis kurmių medžiotojau! Pažiūrėk, koks reginys viršuje atsiveria klajokliui Izmaeliui. Ateik ir drąsiai pažvelk į veidą gamtai ir ilgiau nebekiūtok prerijų žolėje tarp tubių, it žiogus rankiojąs kalakutas.

Elinai Veid pasirodžius, lengvapėdžio, karštakošio bičių medžiotojo burna beregint užsičiaupė, ir jis pasidarė tiek pat nebylus, kiek prieš valandėlę buvo šnekus ir triukšmingas.

Kai nuliūdusi mergaitė atsisėdo ant uolos iškyšulio, Polis apsimetė, jog rūpestingai apžiūrinėja skvaterio daiktus. Jis nevikriomis rankomis rausėsi Esteros stalčiuose, mėtė žemėn kaimiškus mergaičių papuošalus, nežiūrėdamas nei jų vertės, nei jų grožio, vartė puodus ir katilus lyg jie būtų ne geležiniai, o mediniai. Polis naršė be jokio tikslo, nes nieko nepasiėmė, ir atrodė, kad jis net nežinojo, ko verti tie daiktai, kurie nukentėjo nuo pernelyg prasto jo elgesio. Taip apžiūrėjęs kiekvieną lūšnelę, dar kartą žvilgterėjęs, kur buvo uždaryti rūpestingai virvėmis surišti vaikai, iš dyko buvimo nuspyręs Esteros kibirą tarytum sviedinį kokį penkiasdešimt pėdų aukštyn į orą, jis grįžo prie uolos krašto ir, užsikišęs rankas už vampumo juostos, ėmė taip uoliai švilpauti dainelę „Kentukio medžiotojai“, tarytum jį būtų kas pasamdęs savo muzika linksminti klausytojus. Taip slinko laikas, kol Midltonas, kaip jau pasakojome, nusivedė Inesą nuo palapinės ir visiems įkvėpė naujų minčių. Jis paragino Polį baigti koncertą, atitraukė daktarą nuo augalo studijų ir, kaip visų pripažintas vadas, davė būtiniausius nurodymus skubiai išvykti.

Prasidėjus subruzdimui ir sąmyšiui, neliko laiko skundams ir apmąstymams. Kadangi visi atvyko, tikėdamiesi nugalėti, kiekvienas ėmėsi tokio darbo, kuris labiausiai atitiko jo sugebėjimus ir jėgas. Traperis jau buvo nutvėręs kantrųjį *Asinus,* ramiai besiganantį netoli nuo uolos, ir stengėsi pritaikyti prie jo nugaros sudėtingą prietaisą, kurį daktaras Batijus vadino savo išrastu balnu. Pats gamtininkas, pastvėręs savo portfelius, herbariumus, vabzdžių kolekcijas, skubiai kraustė juos iš skvaterio stovyklos į minėto įmantraus išradimo ki-

šenes, bet, vos tik jis spėjo nusigręžti, traperis bematant visus tuos turtus išmėtė. Polis vikriai nešė tvirtovės papėdėn lengvus ryšulius, kuriuos Inesa ir Elina buvo paruošusios bėgimui, o Midltonas, bauginimais ir pažadais prigrasęs vaikus ramiai tūnoti nelaisvėje, padėjo merginoms nusileisti nuo uolos. Netrukus galėjo sugrįžti Izmaelis, todėl visi ruošėsi labai vikriai ir skubiai.

Į tas kišenes, iš kur be jokių ceremonijų buvo išsvaidyti nieko nenutuokiančio gamtininko lobiai, traperis sudėjo daiktus, jo nuomone, galėjusius būti reikalingus švelnesnėms ir silpnesnėms jų žygio dalyvėms. Paskui jis pasitraukė, leisdamas Midltonui pasodinti Inesą į vieną iš sėdynių, kurias ant asilo jis buvo paruošęs merginoms.

— Eikš, vaikeli,— pašaukė senis Eliną, modamas pasekti Inesos pavyzdžiu, ir susirūpinęs dirstelėjo atgal į prerijas.— Netrukus grįš šios vietos šeimininkas pažiūrėti savo namų, o jis ne iš tų žmonių, kurie savo turtą, nesvarbu kaip jis įgytas, atiduoda tylėdami.

— Tiesa! — sušuko Midltonas.— Mes sugaišome daug brangaus laiko, ir dabar mums reikia smarkiai sukrusti.

— Taip, taip, aš apie tai galvojau ir norėjau jus įspėti, kapitone, bet prisiminiau, kad jūsų senelis, būdamas jaunas ir laimingas, taip pat mėgdavo žiūrėti į veidą savo būsimai žmonai. Taip, tokia jau prigimtis, tokia jau prigimtis, ir geriau truputį laisvės duoti jausmams, negu užtvenkti besiveržiančią srovę.

Elina priėjo prie asilo ir, pagriebusi Inesą už rankos, nuoširdžiai, karštai prašneko, tramdydama susijaudinimą, kuris ją smaugte smaugė:

— Telaimina jus dievas, malonioji ledi. Aš tikiuosi, kad jūs pamiršite ir atleisite skriaudas, kurias patyrėte dėl mano dėdės...

Nuliūdusi ir nusižeminusi mergaitė daugiau nė žodžio nebegalėjo ištarti — nesuvaldomas sielvartas gniaužte užgniaužė jai gerklę.

— Kas gi čia? — sušuko Midltonas.— Argi tu, Inesa, nesakei, kad ši puiki mergina eis su mumis ir liks visą gyvenimą kartu? O gal ji rado sau kokią malonesnę vietą?

— Taip, aš sakiau ir tikiu. Man visada atrodė, kad Elina, nelaimėje padėjusi ir užjautusi mane, pasiliks kartu, atėjus laimingesniems laikams.

— Aš negaliu, neturiu teisės,— tęsė kiek atsigavusi Elina,— dievas man lėmė gyventi su šiais žmonėmis, ir aš neturiu teisės jų palikti. Jūsų pabėgimas jau ir taip juos užrūstins, o jeigu aš drauge išvyksiu, jie mane tikrai išdavike palaikys. Man, našlaitei, Izmaelis buvo geras, kiek leido jo šiurkštus būdas, ir aš negaliu tokiu metu nuo jo pabėgti.

— Ji klajokliui Izmaeliui tokia giminaitė, koks aš vyskupas,— tarė Polis, garsiai krenkšdamas, tarytum jam gerklėje būtų kas įstrigę.— Jeigu senis gerai elgėsi, kartkartėmis duodamas jai elnienos kąsnį ar kukurūzų košės šaukštą, ar ji neatsilygino, mokydama jo kipšiukus skaityti bibliją ir padėdama senei Esterai siūti bei tvarkyti drabužius? Sakykit man, kad tranas turi geluonį, ir aš greičiau patikėsiu, nei tuo, kad ši mergina skolinga kam nors iš Bušų giminės.

— Nesvarbu, kas man skolingas ir kam aš skolinga. Nėra daugiau kas pasirūpintų našlaite, kurios artimiausi giminaičiai visų dorų žmonių atstumti. Ne, ne, eikite, geroji ledi, telaimina jus dangus. Geriau aš liksiu dykynėje, kur niekas nežino mano gėdos.

— Na, senasai traperi,— sušuko Polis.— Šitai aš vadinu „iš kur vėjas pučia“. Tu pažįsti gyvenimą ir supranti žmones. Palieku tau spręsti, ar ne pati gamta liepia išskristi spiečiui iš avilio, kai jaunikliai užauga. Ir jeigu vaikai palieka tėvus, tai palikti tokį, kuris nei giminė, nei...

— Tss! — pertraukė jį traperis.— Hektoras nerimauja. Sakyk aiškiai, šuneli, sakyk, Hektorai, kas nutiko?

Senasis skalikas pakilęs pauostė gaivų vėją, kuris vis dar smarkiai lėkė prerijomis. Atsakydamas į šeimininko žodžius, jis suurzgė, išsišiepė, tarsi ketindamas ką gąsdinti savo dantų likučiais.

Jaunasis šuo, kuris ilsėjosi po rytmečio medžioklės, taipogi, atrodė, kažką užuodė. Bet paskui abu vėl užsnūdo, kaip buvo ligi šiol snaudę. Traperis stvėrė asilą už kamanų ir, ragindamas gyvulį, suriko:

— Nėra laiko kalbėti. Skvateris ir jo šeimyna ne toliau kaip už mylios ar dviejų nuo šios nelemtos vietos!

Midltonas, matydamas pavojų, gresiantį ką tik atgautai nuotakai, pamiršo Eliną. Nereikia pridėti, kad ir daktaras Batijus ėmė trauktis, nelaukdamas antro įspėjimo.

Senio vedami, jie aplenkė uolą ir, slėpdamiesi už jos, kuo greičiausiai nuėjo per prerijas.

Tačiau Polis Hoveris nepajudėjo iš vietos ir paniuręs rymojo ant šautuvo. Beveik minutė prabėgo, kol jį pastebėjo Elina, kuri buvo užsidengusi veidą, lyg norėdama pati nuo savęs paslėpti savo tariamą vienatvę.

— Ko tu nebėgi? — sušuko verkdama mergaitė, pastebėjusi, kad ji ne viena.

— Aš nepratęs bėgti.

— Netrukus čia bus mano dėdė, ir tau nėra ko laukti jo pasigailėjimo.

— Nei jo, nei jo dukterėčios, kaip matau. Tegu jis ateina. Jis tik per galvą man gali suduoti.

— Poli, Poli, bėk, jei tu mane myli!

— Vienas? Jeigu aš vienas bėgsiu, tegu mane...

— Jei tau brangi gyvybė, bėk!

— Tu man už gyvybę brangesnė!

— Poli!

— Elina!

Ji ištiesė rankas ir dar labiau ėmė raudoti. Bičių medžiotojas tvirta ranka apglėbė ją per liemenį ir po valandėlės jau tempė mergaitę per lygumą, skubiai vydamasis bėgančius savo draugus.

SEPTYNIOLIKTAS SKYRIUS

Upeliūkštis, skvaterio šeimai teikiąs vandenį ir maitinąs prie uolų aukštumos augančius medžius bei krūmus, ištekėjo netoliese esančioje nedidelėje tuopų ir laukinių vynuogių giraitėje. Į ją traperis ir vedė bėglius, nes, tokioje kritiškoje padėtyje atsidūrę, jie tik čia ga-

lėjo pasislėpti. Sumanusis traperis nuo seno pripratęs prie panašių scenų, netikėtam pavojui ištikus, veikdavo beveik instinktyviai. Ir dabar jis visų pirma pasuko į tą pusę, kad uola liktų tarp bėglių ir artėjančios skvaterio šeimos. Slėpdamiesi už uolos, pabėgėliai spėjo laiku pasiekti krūmus, nes vos tik Polis Hoveris įstūmė kvapo netekusią Eliną į susiraizgiusią tankmę, Izmaelis, kaip pasakojom, jau užlipo ant uolos. Akimirką skvateris stovėjo it perkūno trenktas ir žiūrėjo į sujauktą savo mantą, į užkimštomis burnomis surištus vaikus, kuriuos apdairusis bičių medžiotojas buvo palikęs po luobų stogu, sumestus kaip pakliūva krūvon. Iš aukštumos, kur dabar Izmaelis stovėjo, ilgas šautuvas lengvai būtų pataikęs į slėpynę, priglaudusią pabėgėlius — visų piktadarybių kaltininkus.

Traperis žvilgsniu permetė aplinkui susispietusius žmones, tarsi norėdamas patikrinti, ar nė vieno netrūksta, ir prabilo pirmas, nes visi pasikliovė jo išmintimi ir patyrimu.

— Taip, prigimtis lieka prigimtimi. Ji savo darbą padarė,— tarė jis ir, linkterėjęs džiūgaujančiam Poliui, pritardamas nusišypsojo.— Aš ir galvojau, kad sunku būtų piktuoju išsiskirti tiems, kurie taip dažnai susitikdavo ir laimėje, ir nelaimėje, ir žvaigždėms šviečiant, ir debesims mėnulį slepiant. O dabar nebegalima gaišti laiko tauškalams ir reikia vikriai suktis. Netrukus žmonės iš anos šeimynos pradės šniukštinėti mūsų pėdomis. Jeigu jie mus atras (o jie tikriausiai ras), mes būsime priversti parodyti savo drąsą ir ginčą spręsti ginklu. O nuo to tesaugo mus dangus. Kapitone, ar gali mus nuvesti ten, kur tavo kareiviai? Mat, tvirtuoliai skvaterio sūnūs papurtys mus be gailesčio, arba aš nieko apie juos nenutuokiu.

— Mes sutarėm susitikti už daugelio mylių nuo čia, La Platos pakrantėse.

— Blogai, blogai. Jeigu jau reikia kautis, geriausia pradėti lygiomis. Bet kodėl turi rūpėti vaidai ir kraujas gyvenimą baigiančiam žmogui? Paklausykite, ką jums gali pasiūlyti žila galva ir patyrimas, o jeigu paskui katras iš jūsų gudriau sugalvos, kaip slapstytis, mes galė-

sime priimti jo sumanymą ir užmiršti manąjį. Ši giraitė tęsiasi beveik mylią ir eina tolyn į vakarus, o ne į nausėdijų pusę.

— Gana, gana,— sušuko Midltonas, neturėdamas kantrybės laukti, kol lėtas ir plepus senis baigs savo smulkų aiškinimą.— Laikas per brangus, kad jį gaištume plepėdami. Bėkim!

Traperis linktelėjo sutinkąs ir, pervedęs *Asinus* per liumpsinčią pelkę, greitai atsidūrė ant kietos žemės priešingoje pusėje nuo skvaterio stovyklos.

— Jeigu senis Izmaelis nors ir žvairą akimi dirstelės į tokį vieškelį per giraitę,— sušuko Polis, pažvelgęs į platų taką, jų pačių išmintą per tankumyną,— jam nereikės kelrodžio, kur mūsų ieškoti. Bet tegu tik pabando sekti. Žinau, kad tas valkata mielai savo veislę atmieštų lašeliu doro kraujo, bet jeigu nors vienas jo sūnų susituoks su...

— Tyliau, Poli, tyliau! —prašneko išsigandusi mergina, kuri ėjo atsirėmusi į jo ranką.— Tavo balsą gali išgirsti.

Bičių medžiotojas nuščiuvo, nors, eidamas palei upelį, nesiliovė dėbčiojęs užpakalin, o jo žvilgsniai bylojo apie karingus jo kėslus. Paskendę savo mintyse, bėgliai po kelių minučių užkopė ant kalvos, o paskui nedelsdami nusileido į priešingą lomą. Dabar jie vėl pasislėpė nuo Izmaelio sūnų žvilgsnio, jeigu šie dar nebuvo suradę jų pėdsakų. Senis pasinaudojo banguotu prerijų paviršiumi ir, stengdamasis išvengti persekiotojų, pasuko į kitą pusę. Lygiai taip laivas, dengiamas tamsos ir rūko, keičia savo kryptį, kad galėtų pabėgti nuo akylų priešų. Per dvi valandas, greitai eidami, bėgliai pusračiu apėjo uolą ir atsidūrė visiškai priešingoje pusėje nuo tos, iš kur pradėjo savo kelią. Beveik jie visi neįsivaizdavo, kur esą, kaip nesusigaudo viduryje vandenyno atsidūręs keleivis. Bet senis taip ryžtingai vedė pro kiekvieną posūkį, per kiekvieną lomą, jog tie, kurie sekė pavymui, ėmė juo pasitikėti, aiškiai matydami jį puikiai pažįstant vietovę. Senasis Hektoras, retkarčiais stabtelėdamas pažiūrėti šeimininkui į akis, visą laiką bėgo pirma traperio taip tiksliai, tarytum jiedu būtų be žodžių susitarę, kokiu keliu ei-

ti. Bet po dviejų valandų šuo staiga sustojo ir, atsitūpęs vidury prerijų, valandėlę uodė orą, o paskui ėmė tyliai, gailiai inkšti.

— Taip, šuneli, taip. Žinau šią vietą. Yra priežasčių ją prisiminti,— tarė senis ir, sustojęs greta neramaus savo bičiulio, palaukė, kol kiti juos prisivijo.— Antai priešais mus miškelis,— tęsė jis, rodydamas į priekį.— Čia mes galime būti, kol nuogose prerijose užaugs aukšti medžiai, ir niekas iš skvaterio giminės nedrįs mūsų trukdyti.

— Čia ta pati vieta, kur gulėjo lavonas! — sušuko Midltonas ir, prisiminęs, ką matė, su pasibiaurėjimu pažvelgė į giraitę.

— Taip, ta pati. Mums tik reikia pažiūrėti, ar jo draugai jau užkasė lavoną. Šuo pažįsta kvapą, tačiau atrodo truputį suglumęs. Todėl reikėtų, kad tu, drauguži, bičių medžiotojau, nueitum ir pasižiūrėtum, o aš tuo tarpu, likęs čia, saugosiu, kad šunys neimtų per garsiai kaukti.

— Aš? — sušuko Polis, kišdamas pirštus į savo tankias garbanas, tarsi norėdamas apsigalvoti prieš tokį pavojingą žygį.— Klausyk, senasis traperi, ploniausiais marškiniais apsivilkęs, aš ne kartą net nemirktelėdamas esu stovėjęs apgultas spiečiaus, netekusio savo motinėlės. Galiu pasakyti, kad žmogus, kuris geba tą padaryti, nebijo nė vieno iš gyvųjų Izmaelio sūnų. Bet kišti nosį prie numirėlio kaulų — čia jau ne mano verslas, ir jokio noro neturiu. Todėl, dėkodamas už suteiktą garbę, kad mane išrinkote, kaip sakoma Kentukyje, skiriant kapralą, aš atsisakau tarnauti.

Senis nusivylusį žvilgsnį nukreipė į Midltoną, bet šis, per daug įnikęs guosti Inesą, nepastebėjo traperio sumišimo. Netikėtai iš keblios būklės traperį išgelbėjo ligi šiol visiškai drąsa nepasižymėjęs žmogus.

Daktaras Batijus visą laiką neįprastai skubėjo. Jis lėkė iš paskutiniųjų, pamiršęs savo įprastus polinkius. O garbingasis gamtininkas priklausė prie tų mokslininkų, kurie skubančiam žmogui tampa stačiai nepakenčiamais bendrakeleiviais. Joks akmuo, joks krūmas, joks augalas nelieka nepastebėtas jų akylo žvilgsnio. Įsigilinę į savo

studijas, jie nepastebi nei virš jų galvų griaudžiančio perkūno, nei pliaupiančio lietaus. Tačiau per pastarąsias dvi valandas Linėjaus mokinys elgėsi visiškai priešingai. Šį kartą jam užvis labiau rūpėjo išspręsti klausimą, ar stipruoliai skvaterio sūnūs neatims jam teisės laisvai keliauti per prerijas. Geriausios veislės puikiausiai išdresiruotas kurtas, vydamas žvėrį, nežiūri į savo auką taip godžiai, kaip į priekį žvelgė daktaras, skusdamas vingiuotu keliu. Laimė, jis nežinojo traperio gudrybės, nesuprato, kad tas jį veda aplink Izmaelio tvirtovę. Todėl daktaro drąsa nepalūžo, ir jis iš visos širdies džiaugėsi kiekvienu nueitu coliu, kuris vis labiau didino nuotolį tarp jo ir nekenčiamos uolos. Nors, savo klaidą pastebėjęs, daktaras akimirką ir nustėro iš baimės, vis dėlto dabar jis drąsiai savo noru pasisiūlė eiti į giraitę, kur, kaip buvo galima spėti, tebegulėjo nužudyto Azos lavonas.

Gal būt, gamtininkas norėjo šia proga parodyti savo narsumą, slapčia nujausdamas, kad bendrakeleiviams jo skubėjimas gali atrodyti įtartinas. Be to, daktaras, nors ir bijodamas gyvųjų, savo įpročių bei žinių dėka jau seniai buvo nugalėjęs baimę susidurti su numirėliais.

— Jeigu atsirado koks darbas, reikalaujantis tobulo nervų sistemos valdymo,— drąsiai prašneko mokslų vyras,— prieš jus stovi žmogus, kurio fizinėmis jėgomis jūs galite pasikliauti, ir jums belieka duoti kryptį jo intelektualiniams sugebėjimams.

— Šis žmogus linkęs kalbėti mįslėmis,— atviraširdiškai tarė traperis,— bet man atrodo, kad jo žodžiuose visuomet slypi kokia nors mintis, nors jo kalbų prasmę lygiai taip sunku atspėti, kaip ir pamatyti tris erelius viename lizde. Bičiuli, mums protingiausia būtų kur nors pasislėpti, nes skvaterio sūnūs ras mūsų pėdas, bet šitoje giraitėje, kaip tu jau žinai, mes galime pamatyti vaizdą, kuris išgąsdins moteris. Ar tau užteks vyriškumo pažvelgti mirčiai į veidą, ar teks man rizikuoti ir, leidus šunims pakelti triukšmą, pačiam įeiti. Matai, šuniūkštis jau ir dabar, pražiojęs snukį, nori dumti.

— Ar man užteks vyriškumo? Garbingasis traperi, mūsų tarpusavio bendravimo kilmė labai nesena, antraip tavo klausimas galėtų mudu įvelti į piktą ginčą. Ar

man užteks vyriškumo? Aš teigiu priklausąs žinduolių klasei, primatų būriui, *homo* genčiai. Tokios mano fizinės žymės, o apie mano moralinius privalumus tekalba palikuonys, man dera patylėti.

— Fizika gal ir geras dalykas, bet aš apie ją nieko neišmanau. O moralė nekenkia nė vienam mirtingam padarui, ar jis gyventų giriose, ar tarp stiklinių langų ir rūkstančių kaminų. Mudu, drauguži, skiria tik keli sunkiai suprantami žodžiai, ir aš galvoju, kad, pripratę vienas prie kito ir laisvai pasišnekėję, mes susikalbėtumėm ir prieitumėm tų pačių išvadų savo samprotavimuose apie žmoniją ir apie pasaulio tvarką. Ramiau, Hektorai, ramiau! Kas gi tave taip erzina, šuneli? Ar tau svetimas žmogaus kraujo kvapas?

Daktaras maloniai, tačiau su pasigailėjimu nusišypsojo filosofui ir vieną ar du žingsnius pasitraukė atgal nuo tos vietos, kur, įkarščio pagautas, buvo atsidūręs. Dabar jis galėjo atsakyti ramiau, per daug kvapo neeikvodamas.

— *Homo* yra *homo*,— tarė jis ir dėl tvirtumo ištiesė ranką.— Kai dėl gyvybinių funkcijų, tai visą *homo* gentį sieja harmonijos, sandaros, subordinacijos ir išvaizdos grandys, bet čia panašumas ir baigiasi. Žmogus dėl savo tamsumo gali būti pažemintas iki pat ribos, skiriančios jį nuo gyvulio, tuo tarpu per mokslą jis gali būti išaukštintas iki bendravimo su viską valdančia dvasia. Nežinau, ar žmogui duotas laikas ir sąlygos, bet jis privalo įsisavinti visą mokslą ir tuo pačiu prilygti didžiajam viską valdančiam principui.

Senis, kuris susimąstęs rymojo ant savo šautuvo, visiškai nepaisė imponuojančios savo priešininko pozos ir, purtydamas galvą, pasakė:

— Visa tai tėra tik piktas žmonių prasimanymas. Štai aš ilgai gyvenau žemėje ir aštuoniasdešimt šešis kartus mačiau, kaip pasikeitė metų laikai. Visą laiką aš žiūrėjau, kaip medžiai auga ir miršta, ir vis dėlto nežinau, kodėl, nušvitus vasaros saulei, ima skleistis pumpuras ir kodėl, šalnų pakąsti, krinta lapai. Še tai tau, Hektorai, elgiesi kaip netikęs šunytis, o ne kaip protingas kurtas, kuris mokėsi iš sunkios gyvenimo patirties ir nelakstė

paskui kitus šunis, uosdamas jų pėdsakus, nelyginant koks nausėdijų berniūkštis paskui savo mokytojus, nesvarbu, ar geru, ar blogu keliu jie eitų. Gerai, bičiuli, jei galėtum tiek daug padaryti, tai gal žvilgterėsi į giraitę, ar man pačiam reiks ten eiti?

Daktaro veidas vėl tapo ryžtingas. Netaręs nė žodžio, jis nudyžė ten, kur buvo siunčiamas. Senelis, tramdydamas šunis, laikė juos, ir jie dabar tik tyliai inkštė. Tačiau jaunesnysis šuo, pamatęs einantį gamtininką, išsprūdo traperiui iš rankų ir, uosdamas žemę, greitai apibėgo ratu aplink daktarą Batijų, paskui grįžo pas savo bičiulį ir garsiai sustaugė.

— Skvateris su savo jaunikliais paliko stiprų kvapą žemėje,— tarė senis, žiūrėdamas į mokytąjį pionierių, ar šis dar neduoda ženklo eiti.— Manau, kad tas mokslo vyras nepamirš, ko aš jį ten nusiunčiau.

Daktaras Batijus jau buvo dingęs krūmuose, ir traperis ėmė vis labiau nekantrauti. Staiga gamtininkas vėl išniro iš tankmės. Jis traukėsi iš giraitės atbulas, veidu atsigręžęs į tą pusę, iš kur ėjo, tartum jo žvilgsnį būtų prikaustę kokie kerai.

— Iš persigandusios mokslininko išvaizdos atrodo, jog ten kažkas nepaprasta,— sušuko senis ir, paleidęs Hektorą, ryžtingai žengė prie visiškai apdujusio Batijaus.— Kas nutiko, drauguži, ar radai kokį naują lapą išminties knygoje?

— Ten baziliskas [1],— suvapėjo daktaras, o iš persimainiusio jo veido buvo matyti, kad jis baisiai pritrenktas.— Gyvūnas iš *serpens* būrio. Aš maniau, kad jam priskiriamos pasakiškos savybės, bet galingoji gamta gali padaryti viską, ką tik žmogus pajėgia įsivaizduoti.

— Kas ten? Kas ten? Prerijų gyvatės nepavojingos, nebent kartais pasitaiko kokia įpykusi barškuolė, bet ji, prieš kirsdama, visuomet uodega įspėja. Viešpatie, viešpatie, koks žeminantis jausmas baimė! Štai žmogus, kuris paprastai svaidosi žodžiais, pernelyg išdidžiais jo kuk-

---

[1] Legendarinė baidyklė gaidžio liemeniu, gyvatės uodega, galinti nužudyti vienu žvilgsniu.

liai burnai, dabar visiškai pakvaišo ir cypauja it koks lelys. Drąsos, žmogau! Kas gi nutiko? Kas yra?

— Stebuklas! *Lusus naturae!* [1] Baidyklė, kurią sukūrė gamta, norėdama parodyti savo jėgą. Niekada dar nesu matęs taip sujauktų gamtos dėsnių, tokio egzemplioriaus, kuris paneigtų visus klasės ir genties apibrėžimus. Leiskit man aprašyti jo išvaizdą,— tarė jis, ieškodamas savo užrašų, o rankos jam taip drebėjo, kad nieko negalėjo sugraibyti,— kol yra laiko ir progos: akys — užburiančios, spalvos — įvairios, sudėtingos, ryškios...

— Gali pagalvoti, kad tas žmogus bus kuoktelėjęs su savo užburiančiom akim ir margom spalvom,— nepatenkintas pertraukė jį traperis, nes jis jau buvo pradėjęs nerimauti, kad jie ligi šiol dar niekur nepasislėpė.— Jeigu ten brūzgynuose koksai roplys, parodyk man tą padarą, ir jei jis nepanorės geruoju išeiti, teks susipešti dėl šios vietos.

— Antai! — tarė daktaras, rodydamas kažką giraitės tankmėje už kokių penkiasdešimt pėdų nuo tos vietos, kur jie abu stovėjo.

Traperis visiškai ramiai atsigręžė ten, kur rodė daktaras. Bet vos tik jo įgudusios akys pamatė daiktą, aukštyn kojomis apvertusį visą gamtininko filosofiją, jis pats krūptelėjo ir tučtuojau atstatė šautuvą. Veikiai jis ginklą nuleido, tarsi jam netikėtai būtų dingtelėjusi mintis, jog šitaip elgtis nedera. Nei instinktyvus judesys, nei staigus atsitokėjimas nebuvo be priežasties. Pamiškėje, visiškai prigludęs prie žemės, gulėjo kažkoks gyvas kamuolys, kuris atrodė taip keistai ir baisiai, jog iš tikrųjų lengva buvo suprasti, kodėl daktaras suglumo. Sunku aprašyti šios nepaprastos būtybės formą ir spalvą. Galima buvo išskirti tik pačius bendriausius bruožus: ji buvo beveik apvali, išmarginta visomis vaivorykštės varsomis be jokio spalvų derinio, be jokio rašto. Vyravo juoda ir skaisčiai raudona spalva. Prie šių spalvų buvo keistai prisimaišę įvairūs balti, geltoni ir avietiniai atspalviai. Jei tai būtų viskas, negalėtum sakyti, kad tas padaras gyvas, nes jis gulėjo tarytum koks akmuo. Bet porą

---

[1] Lusus naturae (*lot.*) — gamtos žaismas.

tamsių blizgančių judrių akių, godžiai stebinčių menkiausią traperio ir jo bičiulių judesį, rodė, jog čia iš tiesų gyvas padaras.

— Tas jūsų roplys — žvalgas, o jei ne, tai aš jau nieko nebenumanau apie indėnų išsidažymą ir jų velniavas,— sumurmėjo senis. Jis nuleido žemėn šautuvą, pasirėmė į vamzdį ir, įbedęs akis į baisųjį sutvėrimą, kuo ramiausiai ėmė jį stebėti.

— Raudonodis nori mus suklaidinti, kad jo galvą palaikytume akmeniu, apkritusiu rudens lapais. O gal jis ir kokį kitą velnišką sumanymą turi.

— Ar tas gyvūnas — žmogus? — paklausė daktaras.— Jis priklauso *genus homo*? Aš maniau, kad čia koks dar niekuomet nematytas padaras.

— Jis toks pat žmogus ir toks pat mirtingasis, kaip ir kiekvienas šių prerijų karys. Aš prisimenu laikus, kai raudonodžiui būtų buvę striuka, jei jis būtų išdrįsęs šitaip išlįsti iš brūzgynų priešais medžiotoją, kurio vardą aš galėčiau pasakyti. Bet dabar tas medžiotojas jau paseno ir baigia savo dienas, tapęs vargingu traperiu. Reikėtų pasišnekėti su tuo padauža ir parodyti, kad mes — vyrai, kuriems jau seniai želia barzdos. Lįsk iš savo slėptuvės, bičiuli,— tęsė jis paplitusia dakotų genties tarme,— prerijose užteks vietos dar vienam kariui.

Akys ėmė dar pikčiau blizgėti, bet visas rutulys, kuris traperio nuomone, buvo ne kas kita, kaip žmogaus galva, nuskusta vakarų indėnų papročiu, vis dar tebegunksojo be jokio judesio, be jokio gyvybės ženklo.

— Čia klaida! — sušuko daktaras.— Tas gyvūnas netgi nepriklauso *mammalia* klasei. Čia jokiu būdu negali būti žmogus.

— Tiek ir tevertas jūsų mokslas! — atšovė traperis, linksmai juokdamasis.— Tiek ir tevertas to knygų prisiskaičiusio žmogaus mokytumas, jei jis negali atskirti elnio nuo laukinės katės! Štai Hektoras, jis savaip išmokytas šuo, ir nors nausėdijose skaitomo elementoriaus mokslas ne jo nosiai, tačiau tokiuose dalykuose šuns neapgausi. Jeigu manai, kad šis padaras ne žmogus, parodysiu visą jo povyzą. Ir tada pasakyk tam nemokšai seniui traperiui, kuris niekuomet noromis nepraleido net

dienos ten, kur skaitomi elementoriai, kokiu vardu jį vadinti. Žinok, aš nieko bloga nedarysiu, tik išginsiu tą kipšą iš jo slėptuvės.

Traperis iš lėto apžiūrėjo savo šautuvo užtaisą ir, ruošdamas ginklą, stengėsi kuo akivaizdžiau parodyti savo priešiškus kėslus. Nusprendęs, jog žvalgas jau ima jausti pavojų, traperis tyčia atkišo šautuvą ir garsiai sušuko:

— Na, drauguži, aš pasiruošęs ir taikai, ir karui; pasirink, ką tinkamas. Ne, čia ne žmogus; teisingai sako tas išminčius. Nieko bloga nenutiks, jeigu aš šausiu į lapų šūsnį.

Pasakęs šiuos žodžius, senis nuleido vamzdį ir ėmė taikyti žemyn, ruošdamasis šūviui, kuris galėjo tapti lemtingas. Bet tuo metu iš po lapų ir žagarų, kuriais buvo apsikrovęs, iššoko indėnas ir atsistojęs suriko:

— Uhū!

AŠTUONIOLIKTAS SKYRIUS

Traperis, kuris ir neketino šauti, vėl nuleido ginklą ir, džiaugdamasis pavykusiu bandymu, patenkintas nusijuokė. Gamtininkas, nustebusiu žvilgsniu žiūrėjęs į laukinį, atsigręžė į traperį, kai šis tarė:

— Tie kipšai gali ištisas valandas pragulėti kaip miegantys aligatoriai, mąstydami apie savo velniškus kėslus ir visokias gudrybes, kol pamato gresiant tikrą pavojų; tada ir jie, kaip visi mirtingieji, skuba išnešti kailį. Tačiau čia indėnų žvalgas, kariškai išsiteplioję̨s. Netoliese turėtų būti ir daugiau jo genties vyrų. Pamėginkime iš jo iškvosti tiesą, nes nevykęs susitikimas su karan išsirengusių indėnų pulku gali mums būti dar pavojingesnis, negu visos skvaterio šeimynos apsilankymas.

— Čia iš tiesų pavojingas ir pašėlęs egzempliorius,— tarė daktaras. Iš nustebimo jis taip atsiduso, jog visas oras jam vos iš plaučių neišėjo.— Tai nuožmi rasė; sunku ją nusakyti ir klasifikuoti įprastų apibrėžimų pagalba. To-

dėl prašnekinkit jį, bet tegu jūsų žodžiai skamba labai draugiškai.

Senis akylai apsižvalgė aplinkui, norėdamas patikrinti, ar kur nėra indėno bendrininkų, o paskui, iškėlęs ranką delnu priekin — toks buvo įprastinis taikos ženklas — drąsiai priėjo artyn. Indėnas atrodė nėmaž nesuglumęs. Jis leido traperiui prisiartinti, o jo laikysena ir veido išraiška liko nuostabiai ori ir drąsi. Be to, atsargus karys, gal būt, suprato, jog, turint galvoje skirtingus indėno ir baltaveidžio ginklus, jų jėgos bus lygesnės, kai jiedu atsidurs arčiau vienas antro.

Kadangi šio individo aprašymas gali padėti skaitytojui įsivaizduoti, kaip atrodo visi indėnų rasės atstovai, pravartu, nutraukus pasakojimą, supažindinti su juo skaitytoją, kad ir paskubomis, netobulai. Jeigu Olstono ir Grinafo dykinėjančios akys bent valandėlę nusigręžtų nuo antikos modelių ir įsižiūrėtų į šiuos pažemintus ir nuskriaustus žmones, maža ką bereikėtų pridurti tokiems menkiems menininkams, kaip mes.

Šis indėnas buvo puikaus augumo ir labai gražaus stoto karys. Kai jis nubloškė paskubomis surinktų įvairiaspalvių lapų dangą, visi pamatė rimtą, orų žmogų, jaučiantį, kokią baimę kitiems kelia jo išvaizda. Jo veidas buvo nuostabiai taurus, beveik romėniškas, tačiau smulkesnėse veido linijose mažumėlę atsispindėjo gerai žinomi azijietiškos kilmės bruožai. Savotiška veido spalva, kuri jau pati bylojo apie karingumą, atrodė dar žiauriau dėl išsidažymo karo spalvomis. Tačiau, tarytum niekindamas įprastines savo tautiečių išmones, indėnas nebuvo išsipaišęs tų baisių ir keistų papuošalų, kuriuos girių vaikai, kaip ir ūsuoti civilizuotų kraštų žmonės, laiko narsumo ženklu. Jis buvo nusidažęs veidą tik plačiais juodais dryžiais, ir dėl to dar labiau išryškėjo bronzinio jo gymio blizgesys. Jo galva, kaip indėnų įprasta, buvo nuskusta iki pat viršugalvio, o ten paliktas didžiulis įmantrus skalpas tiesiog masinte masino priešą. Papuošalai, kurie paprastai karodavo ant ausų, buvo nuimti, nes to reikalavo dabartinis indėno uždavinys. Nors jau buvo vėlyvas ruduo, jis buvo beveik nuogas, tik šiek tiek prisidengęs lengva ploniausiai išdirbta elnio oda, gražiai išmarginta

primityviu karo žygio piešiniu. Bet ir šį drabužį indėnas buvo nerūpestingai užsimetęs daugiau iš įmantrumo, negu dėl patogumo, kurio ieškoti vyrui nedera. Skaisčiai raudono audeklo antblauzdžiai buvo vienintelis daiktas, rodantis, kad indėnui teko susidurti su baltaveidžių pirkliais. Tarsi norėdamas pabrėžti, kad juos nešioja ne vien dėl moteriškos tuštybės, indėnas antblauzdžius nuo pat keliaraiščių iki mokasinų buvo papuošęs baisiais pagražinimais — kutais iš žmonių plaukų. Jis stovėjo, viena ranka lengvai atsirėmęs į trumpą riešutmedžio lanką, o kitoj laikė ilgą lengvą uosinę ietį. Ant nugaros karojo per petį užkabinta strėlinė iš pumos kailio su papuošimui palikta uodega. Nuo kaklo ant sausgyslių pasaito kabojo odinis skydas, išmargintas piešiniu, vaizduojančiu kitą indėno žygį.

Traperiui artinantis, karys stovėjo ramiai ir tiesiai, tarsi visai nesidomėtų, nei kas per vieni prie jo einantieji žmonės, nei ketintų išvengti smalsių jų žvilgsnių. Tiktai akys, tamsesnės ir žaižaruojančios labiau nei elnio, be paliovos lakstė nuo vieno veido prie kito.

— Ar mano brolis toli nukeliavo nuo savo kaimo? — paunių kalba paklausė senis, apžiūrėjęs indėno išsidažymą ir kitas smulkias žymes, kurios įgudusiai akiai, lyg tam jūrininkui, tolumoje atpažįstančiam laivą, greitai ir paslaptingai pasako, kokiai genčiai priklauso Amerikos dykynėje sutiktas indėnas.

— Iki Ilgųjų Peilių miestų dar toliau,— pasigirdo lakoniškas atsakymas.

— Kodėl gi paunis-vilkas atsidūrė tokioje dykoje vietoje, toli nuo savo upės vingių, be žirgo?

— Ar baltaveidžių moterys ir vaikai gali gyventi be bizonų mėsos? Mano troboje badas.

— Mano brolis dar per jaunas, kad turėtų savo trobą,— atsakė traperis, ramiai žiūrėdamas į nesikeičiantį jaunojo kario veidą,— bet aš drįstu sakyti, jog jis narsus ir daugelis vadų jam piršo savo dukteris. Bet jis suklydo,— pridūrė senis, rodydamas strėlę, kurią indėnas laikė vienoj rankoj su lanku,— atsinešęs barzdotą strėlę buivolui nudėti. Ar paunis nori, kad pašautiems žvėrims žaizdos pūliuotų?

— Ji gali tikti ir sjuksui. Nors jo nematyti, tačiau gali būti krūmuose pasislėpęs.

— Šis vyras tikrai sako tiesą. Iš visko matyti,— angliškai sumurmėjo traperis.— Jis puikaus stogo, narsus vaikinas, bet per jaunas būti žymiu vadu. Išmintingiausia bus gražiuoju su juo šnekėtis, nes viena ranka, prisidėjusi prie mūsų, gali kita linkme pakreipti likimą, jeigu mums tektų susidurti su skvaterio paderme. Matai, mano vaikai pavargo,— indėniškai kalbėjo toliau senis, rodydamas į savo bendrakeleivius, kurie jau artinosi prie jų.— Mes norim čia sustoti ir pavalgyti. Ar ši vieta priklauso mano broliui?

— Žygūnai nuo didžiosios upės mums pasakojo, kad jūsų tauta susitarusi su raudonveidžiais iš anapus Sūriojo ežero ir dabar prerijos tapusios Ilgųjų Peilių medžioklės vieta.

— Tiesa, ir aš tai girdėjau iš medžiotojų bei traperių, atvykusių nuo La Platos. Tačiau mano tauta susitarė su prancūzais; o ne su tais žmonėmis, kurie save laiko Meksikos šeimininkais.

— Ir kariai keliauja ilgąja upe pažiūrėti, ar neapsigavo pirkdami?

— Taip, bijau, kad ir čia bus dalis tiesos. Netrukus jų pėdomis ateis kokia nelemta kirtėjų gauja ir nuniokos laukines girias, taip vešliai, taip laisvai kerojančias vakarinėse Misisipės pakrantėse. Ir tada nuo pat didžiosios jūros iki Uolinių kalnų papėdės visa šalis taps apgyventa dykyne, pilna žmonių klastos ir šlykštynių, netekusi viešpaties suteiktų malonių ir grožio.

— O kur buvo paunių-vilkų vadai, šią sutartį sudarant? — staiga paklausė jaunasis karys, ir tą pačią akimirką tamsų jo veidą nutvieskė grėsmingas pyktis.— Ar galima parduoti tautą kaip kokį bebro kailį?

— Taip, taip, kur buvo tiesa ir garbė? Bet galybė — teisybė, tokia jau tvarka žemėje. Ir ką sugalvoja stiprieji, su tuo turi sutikti silpnieji. Žinai, pauni, jeigu žmonės taip klausytų Vakondos įstatymų, kaip jie klauso Ilgųjų Peilių įsakymų, jūs būtumėt tokie pat šeimininkai prerijose, kaip ir didžiausias nausėdijų valdininkas namuose, kur jis gyvena.

— Keleivio oda balta,— tarė jaunasis čiabuvis, reikšmingai pirštu bakstelėjęs į sudiržėjusią, raukšlėtą traperio ranką.— Gal jo širdis kalba vienaip, o liežuvis kitaip?

— Baltųjų žmonių Vakonda turi ausis ir, išgirdęs melą, jas užsikemša. Pažiūrėk į mano galvą — ji lyg apšarmojusi pušis ir greitai turės gulti į žemę. Argi man būtų gera, susitikus su didžiąja dvasia, matyti rūškaną jos veidą?

Paunis grakščiai užsimetė skydą ant vieno peties ir, pridėjęs ranką prie krūtinės, nulenkė galvą, pagerbdamas traperio žilus plaukus. Dabar jo žvilgsnis tapo ramesnis, o veidas ne toks nuožmus. Nors kario nepasitikėjimas truputį sumažėjo, vis dėlto jis ir toliau liko budrus. Kai tarp prerijų kario ir seno prityrusio traperio užsimezgė įtartina draugystė, senis ėmė nurodinėti Poliui, kaip pasiruošti numatytam poilsiui. Kol Inesa ir Elina lipo nuo asilo, o Midltonas su bičių medžiotoju ruošė joms guolius, pasikalbėjimas su traperiu nenutrūko ir vyko čia indėnų kalba, čia angliškai, kai su savo pastabomis įsiterpdavo Polis su daktaru. Paunis ir traperis bandė vienas kitą pergudrauti. Kiekvienas neišsiduodamas stengėsi išaiškinti antrojo ketinimus. Kaip ir buvo galima tikėtis iš tokių lygių priešininkų kovos, susirėmimo rezultatai nė vienos pusės nepatenkino. Traperis užduodavo klausimus, patyrimo ir išminties padiktuotus. Jis teiravosi apie paunių-vilkų gentį, jų derlių, maisto atsargas, artėjant žiemai, apie santykius su įvairiais karingais kaimynais. Tačiau jam nepavyko gauti atsakymo, kuris nors truputėlį išaiškintų, kodėl vienišas karys atsidūrė taip toli nuo saviškių. Antra vertus, jeigu indėno klausimai buvo daug oresni ir atsargesni, jie buvo tokie pat gudrūs. Jis aiškino apie kailių prekybą, kalbėjo apie baimę ir nesėkmes baltųjų medžiotojų, kuriuos jam teko sutikti arba apie kuriuos jis buvo girdėjęs pasakojant; jis netgi užsiminė apie tai, kaip didžiojo jo tėvo tauta — taip jis atsargiai pavadino Jungtinių Valstijų vyriausybę — nepaliaujamai braunasi į jo genties medžioklės plotus. Iš susidomėjimo, paniekos ir pasipiktinimo retkarčiais suskambančio santūrioje kario kalboje, buvo galima spėti, kad svetimšalius, taip niekinančius prigimtas jo teises, jis pa-

žįsta daugiau iš pasakojimų, negu iš susidūrimo su jais. Kad jis nepažino baltųjų žmonių, išdavė dar ir jo žvilgsniai, krypę į baltąsias moteris, o taipogi ir retkarčiais jam išsprūsdavę trumpi energingi išsireiškimai.

Kalbant su traperiu, judrus indėno žvilgsnis dažnai nuklysdavo į susimąsčiusią ir tiesiog kūdikiškai gražią Inesą. Paunis žiūrėjo į ją lyg į kokią nuostabią nežemišką būtybę. Nebuvo jokios abejonės, kad jis dabar pirmą sykį pamatė vieną iš tų moterų, apie kurias taip dažnai pasakodavo jo genties seniai. Baltaveidžių moterys laukiniams atrodė neapsakomai gražios. Į Eliną indėnas ne taip dažnai žvilgčiojo, tačiau, nors jo akys neprarado karingos ir griežtos išraiškos, žvilgsnis, vogčiomis mestas į labiau subrendusį ir išraiškingą Elinos veidą, buvo pilnas tos pagarbos, su kuria vyras žiūri į moterį.

Tačiau dėl įprasto santūrumo ir kario išdidumo, jo susižavėjimo niekas net nepastebėjo, išskyrus traperį, kuris, pernelyg gerai pažindamas indėnų papročius ir pernelyg gerai suvokdamas, kiek svarbu teisingai suprasti šio jaunuolio būdą, stebėjo kiekvieną jo žvilgsnį, net menkiausią judesį. Tuo tarpu nieko nenutuokianti Elina su jai įprastu švelnumu ir uolumu rūpinosi silpnesne ir ne tokia ryžtinga Inesa. Atvirame jos veide pakaitom atsispindėjo tai džiaugsmas, tai gailestis, kai ji galvodavo apie ką tik žengtą ryžtingą žingsnį ir kai jos sieloje susidurdavo dvejonės, viltys ar dar kokie mergautiniai rūpesčiai.

Kitaip elgėsi Polis. Pasiekęs du svarbiausius savo tikslus — gavęs Eliną ir nugalėjęs Izmaelio sūnus — dabar jis ėmėsi dirbti tuo metu pačių svarbiausių darbų taip ramiai, tartum po jungtuvių magistrate jis jau būtų nuvedęs savo laimingą nuotaką į nuosavus saugius namus. Per visą vargingą Izmaelio kelionę jis sekė paskui keliaujančią šeimyną, dieną slapstydamasis ir, pasitaikius progai, stengdamasis mūsų aprašytuoju būdu pasimatyti su savo sužadėtine, kol likimas ir jo paties drąsa jam padėjo laimėti kaip tik tada, kai jis buvo beprarandąs viltį. O dabar jam neberūpėjo nei nuotolis, nei vargas, nei pavojai. Dėl linksmos savo nuotaikos ir ryžtingo būdo jis tikėjo, jog visa kita bus lengvai pasiekta. Jis taip jautė, ir taip, atrodė, bus. Nusismaukęs kepurę ant šono, tyliai švilpau-

damas, jis žvalgėsi po krūmus, ieškodamas merginoms pailsėti tinkamos vietos, o kartkartėmis meiliai dirsčiojo į pavymui skubančią Eliną, užsiėmusią savais rūpesčiais.

— Tad paunių-vilkų gentis užkasė karo kirvį su savo kaimynais konzais? — tarė traperis, tęsdamas pasikalbėjimą, kurio beveik nebuvo nutraukęs, nors kartais ir nukrypdavo, duodamas bičiuliams įvairius nurodymus. (Skaitytojas teprisimena, kad traperis, su čiabuviu kariu kalbėdamas jo tarme, į baltuosius savo draugus kreipdavosi angliškai.) — Vilkai ir šviesieji raudonodžiai vėl draugai. Daktare, aš neabejoju, kad apie tą gentį tu ne kartą esi skaitęs, o neišmanėliams nausėdijų gyventojams apie ją pilnos ausys visokių melų pritaukštos. Pasakojama, kad tokia velsiečių tauta gyveno čia, prerijose, anksčiau už tą neramų žmogų, kuris pirmasis įleido krikščionis atimti iš pagonių šiems priklausantį turtą ir kuris netikėjo, kad saulė leidžiasi tokiame pat didžiuliame krašte, kokiame ji teka. Sako, kad tie žmonės žinoję baltaveidžių papročius, kalbėję baltaveidžių kalba, ir dar pliauškiama tūkstančiai visokių nesąmonių.

— Ar aš apie juos girdėjau? — sušuko gamtininkas, mesdamas šalin gabalą džiovintos bizono mėsos, kurią jis kaip tik godžiai šveitė. — Aš būčiau visiškas nemokša, jeigu dažnai su malonumu negalvočiau apie šitą nuostabią teoriją, galinčią su tokia jėga pagrįsti dvi prielaidas, kurias aš visuomet laikiau nenuginčijamomis, nors ir nėra jų naudai bylojančių gyvų liudininkų, būtent: kad šis kontinentas gali įrodyti savo ryšį su civilizacija, siekiančia laikus, ankstyvesnius už Kolumbo epochą, ir kad odos spalva yra sąlygų ir klimato rezultatas, o ne gamtos nustatyta taisyklė. Garbingasis medžiokli, leisk klausimą apsvarstyti šiam indėnų džentelmenui. Jo paties oda rausvo atspalvio, todėl, jo nuomonę išgirdę, mes susipažinsime su abiem ginčytino klausimo pusėm.

— Ar pats manai, kad paunis skaito knygas ir tiki tais spausdintais pliauškalais, kaip miesto dykaduoniai? — juokdamasis atrėžė senis. — Bet gal ir nebloga būtų patenkinti šio žmogaus norus, kurie tikriausiai atspindi tiktai įgimtus jo polinkius, ir, nors jie verti pasigailėjimo, jis negali jų atsikratyti. Ką galvoja mano brolis? Visi, ku-

riuos jis čia mato, baltos odos, o paunių kariai — raudonodžiai. Ar jis mano, kad žmogus keičiasi sulig metų laikais ir kad sūnus nepanašus į tėvą?

Jaunasis karys valandėlę rimtu tiriančiu žvilgsniu pažiūrėjo į traperį, paskui, pakėlęs pirštą aukštyn, oriai atsakė:

— Vakonda siunčia lietų iš debesų. Kai jis kalba, dreba kalvos. Liepsna, kuri nusvilina medžius, tai jo akių rūstybė. Bet savo vaikus jis sukūrė rūpestingai ir apgalvotai. Tai, ką jis padarė, niekuomet nepasikeis.

— Taip, daktare, pati prigimtis byloja, jog šitaip turi būti,— pasakė traperis, išvertęs atsakymą nusivylusiam gamtininkui.— Pauniai išmintinga ir didi tauta, ir aš užtikrinu, kad jie turi daug sveikų ir garbingų papročių. Medžiotojai ir traperiai, kuriuos aš kartais sutinku, pasakoja apie didį jūsų giminės vadą.

— Mano genties vyrai — ne moterys. Narsus žmogus — ne svetimas mūsų kaime.

— Taip, bet vadas, apie kurį daugelis šneka, pranašesnis už visus žinomus karius ir galėtų suteikti garbę kadaise galingai, bet nūnai žlugusiai delavarų genčiai.

— Toksai karys tikriausiai ir vardą turi?

— Jį vadina Tvirtąja Širdimi dėl jo tvirto būdo, ir teisingai vadina, jei visa tai, ką aš girdėjau apie jo žygius, tiesa.

Indėnas pažvelgė į traperį, tarsi norėdamas kiaurai perverti klastos nepažįstančią jo širdį, ir paklausė:

— Ar baltaveidis matė mano genties vadą?

— Niekuomet. Dabar aš nebe tas, koks buvau prieš keturiasdešimt metų, kai kruvinas karas buvo mano amatas.

Jo žodžius nutraukė garsus nenuoramos Polio šauksmas, o po akimirkos iš priešingos giraitės krašto pasirodė pats bičių medžiotojas, vedinąs kariškai pabalnotą indėnų žirgą.

— Štai ir arklys raudonodžiui joti! — sušuko jis ir pavarė arklį šuoliais.— Visame Kentukyje nerasi brigadininko, kuris turėtų tokio glotnaus plauko, tokio puikaus stoto žirgą. Balnas — ispaniškas, lyg kokio meksikiečių

grando. Žiūrėk tik, karčiai ir uodega supinti ir padabinti sidabro rutulėliais, kokiais Elina, ruošdamasi į pasilinksminimą, blizgančius savo plaukus puošia. Traperi, ar šis žirgas ne per geras, kad ėstų iš laukinio ėdžių?

— Tyliau, vaikine, tyliau! Pauniai-vilkai pagarsėję savo žirgais. Dažnai tenka matyti, kad prerijų kariai joja ant geresnių žirgų, negu kongreso nariai nausėdijose. Bet šitokiu žirgu tegali joti tik galingas vadas. Balnas, kaip pats teisingai spėji, kadaise turėjo priklausyti įžymiam ispanų vadui, praradusiam ir balną, ir gyvybę viename iš mūšių, kokius ne kartą pietų provincijose kovojo ši tauta. Užtikrinu jus, užtikrinu, kad šis jaunikaitis yra didelio vado sūnus, gal būt, net to paties, kurį vadina Tvirtąja Širdimi.

Kai Polis sušukęs šiurkščiai pertraukė pokalbį, jaunasis indėnas neparodė nei nekantrumo, nei nepasitenkinimo, tačiau dabar, nusprendęs, kad apie jo žirgą jau pakankamai šnekėta, jis visiškai šaltai, kaip žmogus, pratęs, kad jo valią gerbtų, atėmė iš Polio kamanas ir, užmetęs pavadį arkliui ant nugaros, užšoko ant jo vikriai lyg koks jojimo mokytojas. Vargu ar kas kitas grakščiau ir tvirčiau už tą indėną galėtų sėdėti ant žirgo. Aukštai išlenktas sunkus balnas buvo skirtas ne tiek naudojimui, kiek puošmenai. Iš tiesų, jis daugiau trukdė, negu padėjo jaunajam pauniui, kuris niekino tokį moterišką išradimą, kaip balno kilpos, ir jomis nesinaudojo. Arklys, kuris tučtuojau ėmė šokti piestu, buvo toks pat laukinis ir veržlus, kaip ir raitelis, ir kadangi abu nieko nesivaržė, jų judesiai buvo laisvi ir grakštūs. Gal būt, žirgas buvo toks karštas dėl arabiško kraujo, per daugelį kartų susikryžiavusio su Meksikos ristūnų, Ispanijos arklių ir maurų karo žirgų krauju. Įsigijęs žirgą Centrinės Amerikos provincijoj, raitelis išmoko jį valdyti stipriai ir grakščiai, o šios abi savybės daro jojiką drąsiausiu ir vikriausiu pasaulyje.

Nors indėnas taip staiga užšoko ant žirgo, neatrodė, kad jis ketina veikiai nujoti. Žinodamas galįs bet kada pabėgti, jis jautėsi laisvesnis, mažiau suvaržytas ir jodinėjo pirmyn ir atgal, daug drąsiau apžiūrinėdamas žmones. Kiekvieną sykį, kai tik jis toliau nujodavo, nuovokusis traperis jau galvodavo, kad jis, pasinaudojęs proga,

dums šalin, bet indėnas apsukdavo arklį ir grįždavo į tą pačią vietą, kartais prilėkdamas greitai it elnias, kartais oriai ir išdidžiai, daug lėčiau prijodamas.

Senis, norėdamas sužinoti viską, kas tik galėtų nulemti tolimesnį jų likimą, nusprendė pakviesti indėną ir atnaujinti pokalbį. Todėl jis padarė mostą, kuris reiškė ir jo norą grįžti prie nutraukto pokalbio, ir taikius jo ketinimus. Akylas indėnas bematant pastebėjo traperio judesį, bet, tik praslinkus gerai valandėlei, apsvarstęs, ar protinga priimti kvietimą, jis ryžosi vėl prisiartinti prie būrio, kuris buvo žymiai pranašesnis jėga ir galėjo kiekvieną akimirką pasikėsinti į jo gyvybę ar į jo laisvę. Išdidžiai ir drauge nepatikliai jis prisiartino tiek, kad galėtų lengvai susišnekėti.

— Iki vilkų kaimo toli,— tarė jis, rodydamas ranka į prerijas, nors traperis žinojo, kad paunių gentis gyvena kaip tik priešingoje pusėje,— ir kelias vingiuotas. Ką nori pasakyti Didysis Peilis?

— Taip, pakankamai vingiuotas,— angliškai sumurmėjo senis,— jeigu šiuo taku keliausi, bet ne toks vingiuotas, kaip indėno klastos. Sakyk man, broli, ar paunių vadai mėgsta savo trobose matyti svetimšalių veidus?

Jaunasis karys grakščiai palinko ant balno gugos ir atsakė:

— Kada mano tauta užmiršo pavalgydinti svetimšalius?

— Jeigu aš nuvesiu savo dukras prie vilkų durų, ar jų moterys paims jas už rankų, ar kariai rūkys drauge su mano jaunuoliais?

— Baltaveidžių žemė ten, užpakalyje. Kodėl gi jie keliauja taip toli į tą pusę, kur leidžiasi saulė? Ar jie paklydo? O gal šios moterys priklauso baltiesiems kariams, kurie brenda aukštyn drumstųjų vandenų upe?

— Ne, nei viena, nei kita. Tie, kurie eina Misurės upe, yra mano didžiojo tėvo kariai, jam liepiant pasiųsti. O mes einam taikos keliu. Baltieji ir raudonodžiai — kaimynai, ir jie nori būti draugai. Argi omahau neaplanko vilkų, kai tomahaukas užkastas kelyje tarp abiejų genčių?

— Omahau — laukiami svečiai.

— O janktonai ir rudaveidžiai tetonai nuo drumstųjų vandenų upės posūkio ar neatvyksta į vilkų trobas ir nerūko pypkės?

— Tetonai — melagiai! — suriko indėnas.— Nakčia jie nedrįsta užsimerkti. Ne, jie miega, saulei šviečiant. Žiūrėk! — pridūrė jis, su žiauriu pasididžiavimu rodydamas klaikius savo antblauzdžių papuošalus.— Jų skalpų labai daug, ir paunis juos mindo. Tegu sjuksai sau gyvena tarp sniegynų, o lygumos ir buivolai skirti žmonėms.

— A, paslaptis paaiškėjo! — tarė traperis Midltonui, kuris labai susidomėjęs atidžiai sekė, kas dedasi.— Šis šaunus jaunas indėnas žvalgosi sjuksų pėdsakų. Tą jūs galite matyti iš jo strėlių antgalių, jo išsidažymo, o taipogi iš jo akių. Ar būtų karas, ar taika, indėnas visuomet prisitaiko prie uždavinio, kurį atlieka. Liaukis, Hektorai, liaukis! Ar tu, šuneli, niekada dar nesi uodęs paunių kvapo? Nurimk, šunie, nurimk! Mano brolis teisus. Sjuksai — vagys. Visų spalvų, visų tautų žmonės taip apie juos šneka ir tiesą sako. Bet žmonės iš tekančios saulės šalies — ne sjuksai, ir jie nori aplankyti vilkų trobas.

— Mano brolio galva balta ir jo akys matė daug daiktų,— atsakė paunis ir su nepasitikėjimu išdidžiai protingu žvilgsniu pažiūrėjo į traperį, o paskui parodė į horizontą rytuose.— Ar jis gali pasakyti, ką ten mato? Ar ten buivolas?

— Atrodo, kad ten greičiau bus debesis virš lygumos saulės apšviestais kraštais. Ten dangaus dūmai.

— Ten žemės kalva, o jos viršūnėje baltaveidžių trobos. Tegu mano brolio moteriškės nusiplauna kojas tarp tos pačios veido spalvos žmonių.

— Paunio akys geros, jeigu jis taip toli gali įžiūrėti baltaveidį.

Indėnas palengva atsigręžė į traperį ir, akimirką patylėjęs, griežtai paklausė:

— Ar mano brolis moka medžioti?

— Deja. Dabar aš tik vargingas traperis!

— Kai lyguma pilna buivolų, ar jis gali juos matyti?

— Be abejo, be abejo; daug lengviau pamatyti dumiant jautį, negu jį nudėti.

— O kai paukščiai skrenda iš šiaurės ir debesys juoduoja nuo jų plunksnų, ar jis taip pat gali juos matyti?

— Taip, taip, nesunku rasti antį ar žąsį, kai jų milijonai užtemdo dangų.

— Kai krinta sniegas ir uždengia Ilgųjų Peilių trobas, ar svetimšalis mato ore snaiges?

— Dabar mano akys ne per geriausios,— truputį gaižiai atsakė senis,— bet buvo metas, kai aš dėl savo akylumo ir vardą buvau gavęs.

— Raudonodžiai randa Didžiuosius Peilius taip pat lengvai, kaip svetimšaliai mato buivolus, keliaujančius paukščius ar krintantį sniegą. Jūsų kariai galvoja, kad gyvybės valdovas visą žemę sutvėrė baltą, bet jie klysta. Jie balti ir mato tik savo veidus. Gana šnekėti; paunis neaklas, ir jam nereikia ilgai dairytis jūsų žmonių.

Karys staiga sustojo ir pakreipė galvą, tarsi visomis išgalėmis stengdamasis kažką išgirsti. Paskui, apsukęs žirgą ir nujojęs iki artimiausio giraitės pakraščio, ėmė įdėmiai žiūrėti į nykias prerijas, atsukęs nugarą į bėglius. Palengva grįždamas po šio nesuprantamo ir žiūrovus išgąsdinusio žygio, indėnas, įbedęs akis į Inesą, kelis kartus prajojo žingine, ir buvo matyti, kad jis pergyvena kažkokią karštą vidinę kovą. Trūktelėjęs karšto žirgo pavadžius, jis jau buvo beprašnekąs, bet vėl panarino galvą ir ėmė, kaip ir anksčiau, atidžiai klausytis. Paskui kaip elnias šuoliais nulėkė į tą pačią vietą, kur pirmiau buvo sustojęs, valandėlę pasuko ratu, tarsi nežinodamas, kur joti, pagaliau nėrė šalin, nelyginant paukštis, kuris, paplasnojęs aplink savo lizdą, išskrenda tolimon kelionėn. Perlėkęs per plynę, jis bematant dingo už kalvos.

Šunys, kurie taip pat jau kurį laiką nerimavo, truputį pasiginė indėną, paskui liovėsi vilję ir, atsitūpę ant žemės, kaip paprastai, ėmė gailiais balsais tykiai, įspėjamai kaukti.

DEVYNIOLIKTAS SKYRIUS

Viskas įvyko taip greitai, kad senis, paprastai nepraleidžiąs nė mažiausios smulkmenos, nespėjo pareikšti savo nuomonės dėl svetimšalio elgesio. Tačiau, kai paunis dingo, traperis papurtė galvą ir, palengva eidamas prie giraitės krašto, iš kur ką tik buvo išdūmęs indėnas, sumurmėjo:

— Ore tvyro kažkokie kvapai ir aidi kažkokie garsai, nors mano prastos ausys nieko nebegirdi, o nebetikusi uoslė nieko nesuuodžia.

— Nieko nematyti! — suriko Midltonas, ėjęs šalia senio.— Mano akys ir mano ausys geros, ir vis dėlto aš galiu jus užtikrinti, kad nieko negirdžiu ir nieko nematau.

— Tavo akys geros! Tu ne kurčias! — truputį su panieka atsakė senis.— Ne, vyruti, ne! Gal iš vieno bažnyčios galo gerai matai kitą ar girdi miesto varpą, bet, metų neišgyvenęs prerijose, dažnai kalakutą buivolu palaikysi ir gal penkiasdešimt kartų įsvaizduosi, kad buivolo maurojimas — tai viešpaties griausmas! Šiose nuogose plynėse gamta apgaulinga; oras tartum vanduo atspindi įvairius vaizdus, ir tada sunku prerijas atskirti nuo jūros. Bet štai ženklas, kurį pažįsta kiekvienas medžiotojas.

Traperis parodė pulką maitvanagių, kurie ne per toliausiai skrido virš plynės kaip tik toje pačioje pusėje, kur savo žvilgsnį buvo nukreipęs paunis. Iš pradžių Midltonas negalėjo išskirti mažų juodų taškų po tamsiais debesimis, bet paukščiai greitai lėkė artyn, ir netrukus jau buvo galima įžiūrėti juos pačius, o paskui ir sunkiai plasnojančius sparnus.

— Klausyk! — tarė traperis, kai Midltonas pagaliau pamatė skrendančių paukščių pulką.— Dabar tu girdi buivolus, arba bizonus, kaip mokytasis mūsų daktaras juos visus vadina, nors šių sričių medžiotojai jiems buivolų vardą duoda. Aš manau, kad medžiotojas daugiau nutuokia ir apie patį žvėrį, ir apie jo vardą,— pridūrė jis, mirktelėjęs jaunajam kariui,— negu tas, kuris varto knygų lapus, užuot keliavęs per žemę ir pats susipažinęs su laukinės gamtos gyventojais.

— Taip, taip! Sutinku su jumis! — sušuko gamtininkas, kuris retai kada nutylėdavo neatsakęs į bent vieną ginčytiną klausimą iš savo mėgiamų studijų srities. — Bet visuomet reikia teisingai vartoti apibrėžimus ir gyvūnus stebėti mokslo akimis.

— Kurmio akimis! Tarsi jau žmogaus akys nebūtų vertos vardo, kaip kitų žvėrių akys. Kas pavadino viešpaties rankos sukurtus tvarinius? Gal pats su visomis savo knygomis ir koledžo išmintimi gali pasakyti? Ar ne pirmasis žmogus rojaus sode? Dėl to visiškai nuosekliai išplaukia, kad jo vaikai paveldi jo dovanas.

— Čia tikriausiai pasakojimas iš biblijos senojo testamento,— atsakė daktaras.— Skaitydamas knygas, jūs pernelyg raidiškai jas suprantate.

— Skaitydamas knygas! Na, jeigu manai, kad aš gaišau laiką ir sėdėjau mokykloje, įžeidi mano žinojimą, o be rimto pagrindo taip elgtis nederėtų nė vienam mirtingajam. Jeigu aš kada ir troškau išmokti skaityti, tai tik dėl to, kad geriau žinočiau pasakojimus iš knygos, kurią paminėjai, nes kiekviena jos eilutė atitinka žmogaus jausmus, o tuo pačiu ir protą.

— Tad jūs tikite,— pasakė daktaras, truputį suerzintas atkaklaus priešo dogmatizmo ir slapčia per daug pasitikėdamas savo žymiai laisvesniu, bet vargu ar labiau naudingu išsimokslinimu,— tad jūs tikite, jog visi žvėrys iš tikrųjų buvo surinkti į rojaus sodą, kad galėtų būti įtraukti į pirmojo žmogaus nomenklatūrą?

— O kodėl gi ne? Aš suprantu, ką nori pasakyti. Nebūtina gyventi miestuose, kad galėtum išgirsti apie visas tas velniškas išmones, kurias žmogus išgalvoja savo paties laimei sugriauti. Ką visa tai rodo? Ogi nieko kita, tik kad rojaus sodą viešpats buvo sukūręs ne pagal niekingą mūsų dienų madą; taigi išeina, kad melaginga visa, ką pasaulis vadina civilizacija. Ne, ne, ir tada viešpaties sodas buvo miškas, ir nūnai jis yra miškas, kur pagal protingus aukščiausiojo dėsnius auga vaisiai ir čiulba paukščiai. O dabar, ledi, galite matyti, kodėl maitvanagiai pasirodė. Štai atidumia patys buivolai. Puiki banda! Man regis, kad čia netoli daubose tūno paunio gentainių pulkas, ir dabar, kai jaunuolis nušuoliavo pas saviškius, mes išvysime di-

dingą medžioklę. Skvateris su savo vaikais dėl to tūno pasislėpęs, o mums patiems nėra ko bijoti. Pauniai — nepikti indėnai.

Visų žvilgsnius patraukė prieš akis atsivėręs stulbinantis reginys. Net drovioji Inesa atskubėjo prie Midltono pasižiūrėti buivolų, o Polis pakvietė ruošiančią valgį Eliną, norėdamas jai parodyti įdomų vaizdą.

Per visus tuos neramius įvykius, kuriuos mes turime papasakoti, prerijose viešpatavo didinga ramuma. Tiesa, dangaus skliautą temdė praskrendančių paukščių pulkai, tačiau apačioje bėglių šunys ir daktaro asilas buvo vieninteliai žvėrys bekraštėse platybėse. Dabar, tarsi kam burtų lazdele pamojus, prerijas netikėtai plūste užplūdo gyvi padarai, ir dyklaukių vaizdas visiškai persimainė.

Pradžioje visi išvydo kelis didžiulius bizonus, dumiančius per tolumoje dunksančią kalvą. Paskui pasirodė ilgos virtinės pavieniui bėgančių žvėrių, o galop jų išnėrė daugybė, ir pilkšvai rudą plynės žolę visiškai užgožė tamsiai pilka jų gaurų spalva. Žvėrims tai susiglaudžiant, tai vėl išsiskirstant, kaimenė buvo panaši į didžiulį būrį smulkiųjų paukščių, kai jie dažnai išsisklaidžiusiomis eilėmis kyla į bekraštes erdves, kol, atrodo, jų pasipila tokia pat nesuskaitoma gausybė, kaip ir lapų miškuose, virš kurių jie be galo plasnoja. Buivolų masės viduryje tai čia, tai ten iškildavo dulkių stulpai, kai koks nors už kitus labiau įniręs žvėris ragais perrėždavo plynę. Kartkartėmis vėjas atnešdavo žemą duslų maurojimą, tarytum tūkstantis gerklių nedarniu mūkimu reikštų savo skundą.

Susimąstęs būrelis ilgai tylėjo, žiūrėdamas į žiaurų ir didingą reginį. Pagaliau tylą pertraukė traperis, nuo seno pratęs prie panašių vaizdų, todėl nesukrėstas, o jei ir sukrėstas, tai ne taip stipriai, ne taip šiurpiai, kaip tie, kurie pamatė pirmą kartą.

— Ten viename būryje be šeimininko, be varovo bėga dešimt tūkstančių jaučių, ir vienintelis jų šeimininkas tas, kuris juos sukūrė ir davė ganyklą šiose atvirose plynėse. Taip, čia žmogus gali matyti savo tuštybės ir kvailumo įrodymus. Ar išdidžiausias valstijų gubernatorius, išėjęs į laukus, savo bandoje ras puikesnį jautį už tuos, kuriuos čia gali rinktis pats menkiausias žmogus? O savo žlėg-

tainį ar sprandinę kažin ar jis taip gardžiai valgo, kaip tas, kuris kasdieninę savo duoną užsidirba pagal gamtos dėsnius ir, sąžiningai paėmęs tai, ką viešpats jam davė, pagardina savo valgį sveiku darbu?

— Jeigu prerijų lėkštėje garuoja buivolo nugarinė, aš drąsiai atsakysiu — ne! — įsiterpė smaguris bičių medžiotojas.

— Taip, vaike, tu jau ragavai ir permanai skonį. Tačiau kaimenė po truputį suka į mūsų pusę, tad reikia pasiruošti jos apsilankymui. Jeigu mes visiškai pasislėpsime, tie raguočiai prasiverš pro giraitę ir sutryps mus it kirminus. Todėl, atskyrę moteris, mes atsistosime priešakyje, kaip dera vyrams ir medžiokliams.

Kadangi pasiruošimui laiko liko labai maža, visi ne juokais sukruto. Inesa su Elina buvo paliktos giraitės pakraštyje kuo toliau nuo artėjančios bandos. Baikštusis *Asinus* buvo nuvestas į patį giraitės vidurį. Paskui senis ir trys jo bičiuliai išsirikiavo taip, kaip, jų nuomone, lengviausia būtų nukreipti į šalį bandos priekyje lekiančius bizonus, jeigu tie kartais užsimanytų per daug prisiartinti.

Priešakyje koks penkiasdešimt ar šimtas jaučių vedė bandą. Iš nelygaus jų bėgimo gana ilgai sunku buvo nuspręsti, kur jie ketina pasukti. Bet staiga kaimenės viduryje iškilo dulkių debesys, ir garsus, skausmingas maurojimas, lydimas klaikaus plėšriųjų paukščių klyksmo virš bėgančių bizonų, tarsi nurodė kaimenei naują kryptį; bematant dingo jos neryžtingumas. Tarsi džiaugdamiesi pamatę nors menkiausią miškelį, pasibaidę žvėrys pasuko į jį ir dūmė stačiai į nedidelius krūmus, kuriuos mes jau tiek sykių esame minėję.

Dabar pavojus buvo toks akivaizdus, jog galėjo sukrėsti net pačius tvirčiausius nervus. Tamsios, judrios masės sparnai artinosi greičiau už vidurį, todėl priekyje susidarė įdubimas. Žiaurios bizonų patinų akys po susitaršiusiais gaurais su pašėlusiu godumu buvo įbestos į giraitę. Atrodė, kad kiekvienas žvėris stengiasi pralenkti savo kaimyną ir greičiau pasiekti geidžiamą prieglobstį. Kadangi pirmuosius iš užpakalio aklai stūmė tūkstančiai kitų, kilo neišvengiamas pavojus, kad kaimenės vadai bus užblokšti ant pasislėpusio būrelio. Jei taip atsitiktų,

visi žūtų. Kiekvienas bėglys jautė būklės pavojingumą ir pergyveno jį savaip.

Midltonas svyravo. Protarpiais jį apimdavo noras pulti į krūmus ir, nutvėrus Inesą, bėgti. Paskui, prisiminęs, jog neįmanoma pralenkti pašėlusiu greičiu bėgančio pabaidyto bizono, jis griebdavosi ginklo, norėdamas priešintis nesuskaitomam būriui. Daktaro Batijaus protinės galios visiškai pakriko. Veikiai jam ėmė rodytis haliucinacijos. Tamsūs bandos pavidalai prarado savo aiškius kontūrus, ir gamtininkui pradėjo vaidentis, kad susirinkę viso pasaulio žvėrys būriu puola jį, keršydami už įvairias nuoskaudas, kurias jis kai kurioms jų rūšims yra padaręs, per visą savo gyvenimą be atvangos dirbdamas gamtos mokslų srityje. Daktaras stačiai suakmenėjo, lyg košmaro apimtas žmogus. Negalėdamas nei žengti priekin, nei bėgti, jis stovėjo, tarsi prie žemės prikaltas, kol pagaliau, visiškai apkvaišęs, ėmėsi beviltiško darbo — pradėjo klasifikuoti bėgančius žvėris.

O Polis šaukė ir kvietė Eliną, kad toji atėjusi jam padėtų, bet jo balsą nustelbė kaimenės baubimas ir trypimas. Įsiutęs ir žvėrių atkaklumo nustebintas Polis vos iš proto neišsikraustė. Jis ir pats nerimavo, ir būkštavo dėl mylimosios, todėl ir plyšojo, ragindamas savo senąjį draugą sustabdyti bizonus.

— Eikš čia, senasis traperi! — šaukė jis.— Sugalvok ką nors, antraip mes užtrokšime po tokiu buivolų kalnu.

Senis, kuris visą laiką stovėjo, pasirėmęs į šautuvą, ir, nenuleisdamas akių, stebėjo bėgančią kaimenę, dabar nusprendė, jog bus atėjęs metas smogti pirmąjį smūgį. Nutaikęs šautuvą į priekyje bėgantį jautį, jis iššovė taip taikliai, kaip šaudydavo jaunystėje. Kulka pataikė žvėriui tarpuragėn į susivėlusius gaurus. Jautis sukniubo, tačiau pasipurtęs tuoj pat atsistojo. Smūgis, matyt, jį dar labiau suerzino. Ilgiau dvejoti nebebuvo galima. Numetęs į šalį šautuvą, traperis iškėlė aukštyn rankas ir išėjo iš slėpynės pasitikti atlekiančios žvėrių bandos.

Žmogus, pilnas ryžto ir jėgos, kurią gali suteikti tiktai protas, beveik visada žemesniems padarams sukelia pagarbą. Priekiniai jaučiai atsitraukė atgal ir staiga sustojo, o tiršta kūnų masė siūbtelėjo pirmyn, ir šimtai bizonų kū-

liais suvirto vienas ant kito. Paskui užpakalyje pasigirdęs duslus maurojimas vėl išjudino visą bandą. Tačiau pats priekis prasiskyrė. Sustingusi traperio figūra tarsi piaute perpiovė kaimenę į dvi gyvas bėgančias sroves. Midltonas ir Polis tučtuojau pasekė traperio pavyzdžiu ir, atsistoję taip, kaip traperis, sustiprino menką užtvarą.

Kelias akimirkas priekiniams žvėrims sudaryta kliūtis padėjo apsaugoti giraitę. Bet kai lekianti žvėrių masė ėmė spaustis vis arčiau prie atviros gynėjų linijos, o tolydžio tirštėjančios dulkės pradėjo dengti žmones, atrodė, kad žvėrys kiekvieną akimirką gali prasiveržti. Traperiui ir jo bičiuliams reikėjo būti dar atsargesniems. Patrakusios kaimenės spaudžiami, jie palaipsniui pradėjo trauktis, bet staiga vienas įnirtęs bizonas prasmuko pro pat Midltoną, net jį užkliudė, ir kaip viesulas prašvilpė pro giraitę.

— Susiglauskit ir kol gyvi nepraleiskit! — sušuko senis.— Nes paskui jį pradės lėkti visas tūkstantis tų velnių.

Vyrų pastangos sulaikyti gyvą srautą būtų buvusios bergždžios, jeigu triukšmo viduryje savo balso nebūtų pakėlęs *Asinus,* į kurio valdas šiurkščiai įsibrovė bizonas. Patys drąsiausi ir labiausiai įsiutę jaučiai sudrebėjo, išgirdę pavojingą nepažįstamą riksmą, o paskui kaip patrakę nėrė šalin nuo giraitės, kurią prieš valandėlę stengėsi taip godžiai pasiekti, kaip žmogžudys prieglobstį.

Kai jaučiai persiskyrė, vieta liko tuščia. Dvi tamsios kolonos suko įžambiai nuo giraitės ir už mylios, priešingoje pusėje, turėjo vėl susilieti. Vos tik senis pamatė, kokį įspūdį padarė subliovęs *Asinus,* jis ėmė kuo šalčiausiai užtaisinėti šautuvą, tuo pat metu tyliai savotiškai kikendamas:

— Jie bėga lyg katės su žirnių pripiltomis pūslėmis prie uodegos, ir nereikia bijoti, kad kitur pasuks; jei užpakaliniai žvėrys ir negirdėjo, jie tariasi girdėję. Be to, jeigu jie ir persigalvotų, nesunku būtų priversti asilą dar uždainuoti.

— Asilas prabilo, bet Balaamas tyli,— atgavęs kvapą, sušuko bičių medžiotojas, kuris be galo garsiai juokėsi ir, ko gero, padėjo gyvulėliui dar labiau gąsdinti buivolus.— Tas žmogelis visiškai žadą prarado, tartum jam ant

liežuvio galo būtų nutūpęs bičių spiečius, o jis, bijodamas, kad bitės neatsilieptų, nedrįsta prašnekėti.

— Na ką gi, drauguži,— kreipėsi traperis į vis dar nejudantį, apstulbusį gamtininką.— Na ką gi, drauguži, ar tu, kuris sau duoną užsidirbi, rašinėdamas į knygas laukinių žvėrių ir dangaus paukščių vardus bei papročius, nusigandai dumiančių buivolų, nors, gal būt, ketini ginčytis su manimi dėl teisės juos vadinti vardu, kurį išgirsi kiekvieno pasieniečio pirklio ar medžiotojo lūpose?

Tačiau senis klydo, manydamas ginčo pagalba galėsiąs atgaivinti apkvaitusį daktarą. Nuo to laiko, išskyrus vienut vieną sykį, niekas nebegirdėjo daktaro tariant šio žvėries genties ar rūšies pavadinimą. Jis griežtai atsisakydavo valgyti maistingą jaučių šeimos gyvulių mėsą. Net ir dabar, tapęs garbingu mokslininku ir ramiai gyvendamas viename iš pajūrio miestų, jis su pasibaisėjimu nusigręžia nuo tų gardžių, nepalyginamų mėsos patiekalų, kurie taip dažnai duodami vakarienei ir kuriems negali prilygti nė vienas valgis, gaminamas garsiausiose Londono valgyklose ar įžymiausiuose Paryžiaus restoranuose. Trumpai tariant, garbiojo gamtininko pasišlykštėjimas jautiena buvo panašus į tą pasibiaurėjimą aviena, kurį piemuo sukelia prasikaltusiam savo šuniui. Iš pradžių piemuo šunį suriša, uždeda jam antsnukį, o paskui paguldo jį vietoj akmens prie užtvaros ar prie tvoros ir per jį pergena visą kaimenę. Pasakojama, kad nuo to nusikaltėlis visą gyvenimą biaurisi aviena.

Kai Polis ir traperis pagaliau liovėsi kvatoję iš mokytojo bičiulio apstulbimo, daktaras vėl ėmė alsuoti, tartum, panaudojus porą dumplių, būtų atsinaujinusi pertraukta jo plaučių veikla, ir vieną vienintelį kartą ištarė, kaip mes jau minėjome, tą pasmerktą vardą.

— *Boves americani horridi!*— sušuko daktaras, labiausiai pabrėždamas paskutinį žodį. Paskui jis ilgai tylėjo, tarsi mąstydamas apie keistus, nesuprantamus įvykius.

— Taip, sutinku, jų akys tikrai baisios,— atsiliepė traperis,— ir šiaip jau žvėris baisus pažiūrėti tam, kas nepratęs prie laukinės gamtos reginių ir bruzdaus jos gyvenimo. Bet šio padaro drąsa visiškai neatitinka jo

išvaizdos. Viešpatie, jeigu nors vieną sykį tave, žmogau, būtų apsupęs būrys grizlių, kaip kad buvo nutikę mudviem su Hektoru ties didžiaisiais kriokliais prie Mis... A, štai ir kaimenės uodega, o antai lekia alkanų vilkų ruja, pasirengusi čiupti sergančius ar tuos, kurie virsdami nusilaužė sprandus. Ei, ei, kaip mane gyvą matot! Užpakalyje raiti vyrai! Štai, vaikine, gali juos matyti ten, kur vėjas dulkes neša. Jie susibūrę aplink sužeistą buivolą ir savo strėlėmis pribaigs tą nuožmų velnią.

Midltonas ir Polis veikiai pamatė tamsų pulkelį, kurį įžvalgios senio akys taip lengvai pastebėjo. Iš tiesų buvo matyti, kaip penkiolika ar dvidešimt raitelių skubiai jodinėjo aplink puikų jautį beviltiškoje būklėje: jis buvo pernelyg sunkiai sužeistas, kad galėtų bėgti, tačiau, niekindamas mirtį, tebestovėjo, nors į tvirtą jo kūną buvo susmigę koks dvidešimt strėlių. Stiprus indėnas paleido ietį, ir smūgis pagaliau pakirto žvėries jėgas. Ilgai nepasidavęs, bizonas dabar baubdamas atsisveikino su gyvybe, o jo baubimas, praskridęs pro tą vietą, kur stovėjo mūsų bėgliai, pasiekė išbaidytą kaimenę ir dar labiau ją paskatino bėgti.

— Kaip puikiai paunis žino buivolų medžioklės dėsnius! — tarė senis, su aiškiu pasitenkinimu valandėlę stebėjęs judrią sceną.— Jūs matėte, kaip jis lyg vėjas nušvilpė, prieš atbėgant buivolų kaimenei. Jis nenorėjo savo kvapu teršti oro ir stengėsi, apsukęs kaimenę iš šono, prisijungti prie... Ką? Kas gi čia? Tie raudonodžiai ne pauniai! Jie galvas išsipuošę plunksnomis iš pelėdų sparnų ir uodegų. A, koks aš varganas, žlibas traperis! Juk ten prakeiktų sjuksų gauja! Slėpkimės, vaikinai, slėpkimės! Vienintelis jų žvilgsnis, mestas į šią pusę, mums nuplėš paskutinius skudurus, kaip žaibas, svilinantis krūmus. Gal būt, ir mūsų gyvybė atsidurs pavojuje.

Midltonas jau buvo nuėjęs, ieškodamas malonesnio vaizdo — savo jaunos, gražios nuotakos. Polis nutvėrė už rankos daktarą, traperis negaišuodamas nuėjo paskui juos, ir tokiu būdu visas būrys greitai susispietė giraitės tankmėje. Trumpai paaiškinęs, koks gresia pavojus, senis, kuris dėl didžiulės patirties ėmėsi vadovauti, štai ką pareiškė:

— Čia toks kraštas — jūs visi privalote žinoti,— kur tvirta ranka daug naudingesnė už teisingą ranką ir kur baltųjų įstatymų niekas nepažįsta ir niekam jų nereikia. Dabar viskas priklauso nuo jėgos ir sumanumo. Jeigu,— kalbėjo jis, priglaudęs pirštą prie skruosto, nelyginant žmogus, visapusiškai apsvarstęs keblią būklę, į kurią pateko,— jeigu sugalvotume, kaip supiudyti sjuksus su skvaterio gauja, mes galėtume ateiti ir it suopiai po žvėrių kautynių nurinkti nuo žemės tai, kas liko. Be to, netoliese yra pauniai. Dėl to ir abejoti netenka, nes tas jaunuolis be reikalo toli nuo savo kaimo nenuklystų. Tad patrankos šūvio nuotolyje yra keturi žmonių būriai, kurie vieni kitais negali pasitikėti. Visa tai trukdo mums keliauti, nes čia nedaug vietų, kur galima slėptis. Bet mes esam trys gerai ginkluoti ir, kaip man atrodo, drąsūs vyrai.

— Keturi,— pertraukė jį Polis.

— Iš kur? — paklausė senis ir pažiūrėjo į savo bičiulį.

— Keturi,— pakartojo bičių medžiotojas, bakstelėdamas į gamtininką.

— Kiekvienoje armijoje pasitaiko priklydėlių ir dykūnų,— stačiokiškai pasakė traperis.— Drauguži, teks nugalabyti šį asilą.

— Nugalabyti *Asinus!* Juk tai superžiauru!

— Nieko neišmanau apie tavo žodžius, kurių prasmę slepia skambesys. Tačiau žinau, kad tas, kuris žmogų aukoja dėl gyvulio, tikrai žiaurus. Tada iš tiesų reikia gailėtis. Lygiai taip pat saugu būtų sutrimituoti, jei leisim gyvuliui dar vieną kartą pakelti savo balsą ir tuo pačiu pašaukti sjuksus.

— Aš atsakysiu už *Asinus* kuklumą. Jis retai prabyla be priežasties.

— Sakoma — žmogų pažinsi iš jo draugų,— atšovė senis.— O kodėl ne iš gyvulių? Aš sykį keliavau ir patyriau daugybę pavojų kartu su žmogumi, kuris burną praverdavo tik giedodamas. Ir kiek rūpesčio bei vargo man tas vyras pridarė! Tai buvo, kapitone, anuomet, kai mes traukėme su tavo seneliu. Tačiau, šiaip ar taip, ten buvo žmogus, ir jis žinojo, kada savo gerklę laidyti, nors ir

ne visuomet tinkamu laiku nutildavo. Et, ką čia šnekėti! Jei aš dabar būčiau toks, koks buvau anuomet, iš tokios slėpynės vagišių sjuksų gauja manęs lengvai neiškrapštytų. Bet ką reiškia pagyros, kai senka jėgos ir silpsta žvilgsnis? Karys, kurį kadaise delavarai dėl puikaus žvilgsnio vadino Sakalu, dabar greičiau galėtų būti pramintas Kurmiu. Todėl, mano nuomone, geriau būtų gyvulį nugalabyti.

— Taip, traperio žodžiai pagrįsti, ir jis teisingai samprotauja,— tarė Polis.— Muzika lieka muzika, ir ji visuomet kelia triukšmą, nesvarbu ar smuikas grotų, ar asilas bliautų. Todėl aš sutinku su traperiu ir sakau — nudėkim tą gyvulį.

— Bičiuliai,— vėl prašneko gamtininkas, gailiomis akimis žvilgčiodamas čia į vieną, čia į antrą kraugeriškai nusiteikusį bendrakeleivį.— Nežudykite *Asinus*. Jis priklauso tokiai rūšiai, apie kurią galima pasakyti daug gera ir nieko bloga. Iš savo genties jis paveldėjo ištvermę ir klusnumą, o pagal kuklią savo rūšį jis — santūrus ir kantrus. Mes ilgai keliavome drauge, ir jo žuvimas sukeltų man sielvartą. Kaip jums, traperi, būtų skaudu, jei tektų tokiu nevykusiu būdu atsiskirti su savo ištikimu šunimi.

— Gyvulys liks gyvas,— tarė senis, staiga nusikrenkšdamas; matyt, daktaro prašymas jį sujaudino,— bet jo balsą reikia prislopinti. Suriškite jam snukį apynasriu, o paskui, aš manau, teks pasikliauti apvaizda.

Polis tučtuojau užrišo asilui snukį, kaip buvo reikalauta. Turėdamas dvi garantijas, kad *Asinus* elgsis padoriai, traperis nusiramino. Paskui jis nuėjo prie giraitės krašto pasižvalgyti.

Lekiančios bizonų kaimenės triukšmas buvo nuščiuvęs, nors dar dar šiek tiek dundėjo prerijos už kokios mylios. Vėjas jau išsklaidė dulkių debesis. Ir toji vieta, kur prieš dešimt minučių siautė didžiausias sąmyšis ir laukinis triukšmas, dabar liko visiškai tuščia. Sjuksai baigė susidoroti su buivolu. Jie, matyt, pasitenkino, pridėję dar šį laimikį prie ankstyvesnio grobio ir daugiau kaimenės nebesivijo. Koks tuzinas indėnų liko prie užmušto žvėries, o virš jo ištiestais sparnais sklandė keli suopiai, įbedę že-

mėn godžias akis. Kiti indėnai jodinėjo aplinkui, ieškodami, bene bus kas likę, prabėgus tokiai didžiulei kaimenei.

Traperis akylu žvilgsniu stebėjo prie giraitės artėjančius indėnus, žiūrėjo, koks jų ūgis, kokie ginklai. Pagaliau jis Midltonui parodė Ujučą.

— Dabar mes ne tik žinom, kas jie tokie, bet ir jų tikslą numanome,— tarė senis, pamažėle kratydamas galvą.— Jie pametė skvaterio pėdsakus ir dabar jų ieško. Buivolai pasipainiojo jiems kelyje, o bemedžiodami jie atsidūrė tokioje vietoje, kur atsiveria vaizdas į Izmaelio šeimos apgyventą uolą. Ar matot antai paukščius, laukiančius ką tik nudėto žvėries liekanų? Čia ir glūdi visas prerijų gyvenimo moralas. Paunių gauja tyko šitų pačių sjuksų, kaip tie paukščiai — maisto, o mums, krikščionims, kurie tiek daug kuo rizikuojam, reikia sekti ir vienus, ir kitus. Ei, kas gi privertė tuos žalčius sustoti? Jie tikriausiai rado vietą, kur nelaimingąjį skvaterio sūnų užklupo mirtis.

Senis neklydo. Ujuča ir jį lydėjęs laukinis atsidūrė ten, kur, kaip jau minėjome, buvo baisių grumtynių ir pralieto kraujo pėdsakų. Čia, nenulipę nuo arklių, su indėnams būdingu supratingumu jie apžiūrinėjo gerai žinomus ženklus. Jie tyrinėjo ilgai, matyt, kažko nepasitikėdami. Galų gale jie suriko, o jų riksmas buvo toks pat gūdus ir bauginantis, kaip šunų kaukimas, kai šie tupėjo ties tais pačiais lemtingais pėdsakais. Indėnams sušukus, bematant sulėkė visa gauja; taip, sako, šakalui klaikiai sulojus, medžioklėn susirenka visa ruja.

DVIDEŠIMTAS SKYRIUS

Netrukus traperis įžiūrėjo didingą sjuksų vado Matorio figūrą. Vadas vienas iš paskutiniųjų paklausė triukšmingo Ujučos kvietimo; vos tik prijojęs prie tos vietos, kur buvo susirinkusi visa gauja, jis nušoko nuo žirgo ir ėmė tyrinėti nepaprastus pėdsakus taip oriai ir atidžiai, kaip ir dera tokiam garbingam ir rimtam vyrui. Kariai —

buvo visiškai aišku, kad indėnai visi aliai vieno priklausė tam drąsiam ir žiauriam luomui — kantriai ir santūriai laukė, ką vadas pasakys, ir tik keli drąsiausieji ryžosi prašnekti, kol jis buvo įsigilinęs į tokį svarbų darbą. Prabėgo kelios minutės, ir Matoris rado, ką norėjo. Tada jis apžvelgė tas vietas, kur Izmaelis buvo užtikęs baisius kruvinos kovos įrodymus ir pamojo saviškiams. Visa gauja patraukė prie giraitės ir sustojo už kelių jardų nuo tos vietos, kur Estera ragino nerangius savo sūnus skverbtis į tankmę.

Skaitytojas nesunkiai įsivaizduos, kad traperis ir jo draugai nestovėjo, rankas sudėję, matydami, kaip artėja tokie baisūs priešai.

Senis susivadino tuos, kas galėjo rankose laikyti ginklą, ir visiškai nedviprasmiškai, tiesa, tyliu balsu, kad neišgirstų pavojingųjų kaimynų ausys, paklausė, ar jie pasiryžę kautis dėl savo laisvės, ar linkę išbandyti švelnesnes taikaus susitarimo priemones. Kadangi tat visiems lygiai rūpėjo, senis klausimą pateikė kaip kokiai karo tarybai, ir jo elgesy dar buvo likę kariško išdidumo. Polis ir daktaras buvo visiškai priešingų nuomonių. Pirmasis siūlė tučtuojau griebtis ginklų, antrasis su tokiu pat įkarščiu piršo taikias priemones. Midltonas, pamatęs, kad ginčas gali pasidaryti pavojingas, nes įsiliepsnojo tarp vyrų su visiškai priešingais jausmais, nusprendė tapti arbitru, tikriau sakant, pats išspręsti klausimą, kadangi ir jo padėtis jam leido būti tarpininku. Jis taip pat linko į taiką, aiškiai matydamas, kad dėl priešo jėgų persvaros pasipriešinimas neišvengiamai juos pražudytų. Traperis labai įdėmiai klausėsi jaunojo kario įrodinėjimų, ir, kadangi Midltonas išdėstė tvirtai, būkštavimams neleisdamas nustelbti blaivių sprendimų, jo žodžiai padarė reikiamą įspūdį.

— Protingai kalbi,— atsiliepė traperis, kai Midltonas išdėstė savo motyvus,— protingai. Ko žmogus negali jėga pajudinti, privalo palenkti proto pagalba. Protas žmogų padaro stipresnį už buivolą ir greitesnį už briedį. Likite čia ir slėpkitės. Mano gyvybė ir mano spąstai maža verti, kai pavojus kyla tokiai daugybei žmonių. Be to, aš galiu sakyti pažįstąs vingrias indėnų gudrybes. Todėl aš

vienas išeisiu į prerijas. Gal būt, man pavyks sjuksų žvilgsnius nukreipti nuo šios vietos, ir tada jūs turėsite pakankamai laiko ir vietos pabėgimui.

Tarsi nusprendęs neklausyti jokių prieštaravimų, senis kuo ramiausiai užsidėjo šautuvą ant peties ir, palengva perėjęs per giraitę, išlindo į prerijas tokioje vietoje, kur traperį pamatę sjuksai negalėtų įtarti jį išnirus iš tankumyno.

Kai prieš sjuksų akis pasirodė medžioklio drabužiais apsivilkęs žmogus su gerai žinomu šautuvu, kurio visi bijojo, indėnai nustebo, nors ir stengėsi neišsiduoti. Traperio klasta pavyko: nebuvo galima suprasti, iš kur jo ateita — ar iš atvirų prerijų, ar iš giraitės, nors indėnai vis dar gan dažnai ir įtariai dėbčiojo į tankumyną. Jie stovėjo maždaug per strėlės skrydį nuo krūmų, bet, kai traperis prisiartino ir indėnai pamatė, kad nuo laiko, saulės bei vėjo rausvai parudęs yra iš prigimties baltas veidas, jie pamažėle atsitraukė toliau, kur nebegalėtų pasiekti šautuvo šūvis. Tuo tarpu senis vis ėjo, kol atsidūrė taip arti, kad indėnai jo balsą galėtų visiškai gerai girdėti. Tada jis sustojo, nuleido žemėn šautuvą ir, kaip taikos ženklą, iškėlė ranką delnu priekin. Keliais žodžiais sudraudęs kurtą, žiūrėjusį į laukinių būrį tokiomis akimis, tarsi juos pažintų, senis prabilo sjuksų tarme.

— Sveiki atvykę, mano broliai! — prašneko jis, gudriai dėdamasis esąs šeimininkas tos vietos, kur jie susitiko, ir rodydamas savo vaišingumą.— Jie toli nukeliavo nuo savo kaimų ir išalko. Ar jie eis su manimi į mano trobą pavalgyti ir pamiegoti?

Vos tik indėnai išgirdo jo balsą, iš kokio tuzino burnų išsiveržė pasitenkinimo klyksmas, ir nuovokusis traperis suprato, kad jis atpažintas. Jausdamas, kad trauktis vėlu, senis pasinaudojo sąmyšiu: Ujučai beaiškinant, kas jis per vienas, žengė pirmyn ir atsidūrė priešais rūstųjį Matorį. Antrą sykį susitikę, vyrai, kurių kiekvienas buvo savaip įstabus, elgėsi atsargiai, kaip pasienyje tokiu atveju įprasta elgtis. Beveik minutę juodu stovėjo ir, netardami nė žodžio, apžiūrinėjo kits kitą.

— Kur tavo jaunuoliai? — griežtai paklausė tetonų

vadas, matydamas, kad grasinančiam jo žvilgsniui sustingę senelio bruožai neišduos nė vienos paslapties.

— Ilgieji Peiliai bebrų gaudyti eina ne gaujomis. Aš vienas.

— Tavo galva žila, bet tavo liežuvis dvišakas. Matoris buvo jūsų stovykloje. Jis žino, kad tu ne vienas. Kur jaunoji tavo žmona ir karys, kuriuos mačiau prerijose?

— Aš neturiu žmonos. Aš jau sakiau savo broliui, kad moteriškė ir jos draugas man svetimi. Reikėtų gerbti ir įsidėmėti žilo žmogaus pasakytus žodžius. Sjuksai rado miegančius keleivius ir pamanė, kad šiems nebereikia arklių. Baltaveidžių moterys ir vaikai nepratę vaikščioti pėsčiom. Ieškokite jų ten, kur palikote.

Tetono akyse blykstelėjo žaibas, kai jis atsakė:

— Jų nebėra, bet Matoris išmintingas vadas, ir jo akys mato toli.

— Ar tetonų karys mato žmones šiuose plikuose laukuose? — ramiai paklausė traperis.— Aš labai senas, ir migla man akis aptraukė. Kur jie?

Vadas valandėlę tylėjo, tarytum nenorėdamas ginčytis dėl to, ką tikrai žinojo. Paskui, rodydamas pėdsakus žemėje, prašneko, o jo žvilgsnis ir balsas pasidarė švelnus.

— Mano tėvas daugel žiemų mokėsi išminties, ar gali jis pasakyti, kieno mokasinai įspaudė šiuos pėdsakus?

— Prerijose buvo vilkų ir buivolų, galėjo būti ir pumų.

Matoris dirstelėjo į giraitę, tarsi jis būtų palaikęs paskutinį spėjimą visiškai įtikėtinu. Parodęs giraitę savo jaunuoliams, jis įsakė gerai ją apžiūrėti ir, nenuleisdamas į traperį įbesto griežto žvilgsnio, įspėjo juos pasisaugoti Didžiųjų Peilių klastos. Trys ar keturi energingi pusnuogiai jaunuoliai, išklausę jo žodžių, sukirto arkliams ir nėrė vykdyti įsakymo. Senis mažumėlę drebėjo dėl Polio — jis nežinojo, kaip šis elgsis, pamatęs indėnus. Tetonai apsuko du ar tris ratus aplink giraitę, kiekvieną kartą vis arčiau jodami, o galop nušuoliavo pas savo vadą pranešti, kad giraitė atrodanti tuščia. Traperis sekė Matorio žvilgsnį, norėdamas atskleisti slaptas indėno mintis ir, jei tik pavyktų jas atspėti, kita linkme nukreipti jo

įtarimus. Tačiau nors ir nuo seno įpratęs stebėti šaltą indėnų būdą, įžvalgusis traperis negalėjo pamatyti kokių nors ženklų, kokios nors išraiškos, išduodančios, ar vadas tiki šiuo pranešimu, ar abejoja. Užuot atsakęs žvalgams, indėnas meiliai šnekino savo arklį. Pašauktam jaunuoliui padavęs kamanas, tikriau apynasrį, kuriuo jis valdydavo žirgą, paėmė traperį už rankos ir nusivedė kiek atokiau nuo gaujos.

— Ar mano brolis buvo karys? — paklausė klastingasis tetonas tariamai taikiu tonu.

— Ar auga lapai ant medžių, kai šakos pilnos vaisių? Ką šneki! Sjuksai nematė tiek gyvų karių, kiek aš mačiau kraujais pasruvusių. Bet ko verti tušti prisiminimai,— pridūrė jis angliškai,— kai sąnariai stingsta ir žvilgsnis gęsta.

Vadas valandėlę griežtai žiūrėjo į traperį, tartum norėdamas nučiupti jį meluojant, bet, pamatęs, kad tiesus pastarojo žvilgsnis ir rami veido išraiška patvirtina jo žodžių teisingumą, paėmė senio ranką ir švelniai ją uždėjo sau ant galvos, atiduodamas pagarbą jo amžiui ir patyrimui.

— Kodėl Didieji Peiliai liepia raudoniesiems savo broliams užkasti tomahauką,— tarė jis,— kai jų pačių jaunuoliai niekada nepamiršta savo narsumo ir dažnai kits kitą pasitinka kruvinomis rankomis?

— Mano tautos žmonių daugiau, negu buivolų prerijose ar balandžių ore. Vaidai tarp jų dažni, bet karių jų tarpe maža. Karo keliu eina tik tie, kurie turi visas drąsiųjų savybes, ir todėl jie mato tiek mūšių.

— Ne, ne taip... Mano tėvas klysta,— atsakė Matoris, o jo šypsnys rodė, kad jis džiaugiasi savo įžvalgumu; bet tučtuojau indėnas prašneko švelniai, atsižvelgęs į seną traperio amžių ir nuopelnus.— Didieji Peiliai labai gudrūs, visi jie vyrai ir visi galėtų būti kariai. Jie mielai paliktų raudonodžius kasti šaknų ir purenti dirvos. Bet dakotas gimė ne moterų darbus dirbti. Jis turi sumušti paunius ir omahau, antraip jis praras savo tėvų vardą.

— Gyvybės valdovas atviromis akimis žvelgia į tuos savo vaikus, kurie miršta teisingoje kovoje, bet jo akys aklos ir jo ausys kurčios, kai šaukia indėnas, kuris žuvo plėšdamas arba skriausdamas kaimyną.

— Mano tėvas senas,— tarė Matoris, žiūrėdamas į pašnekovą su ironiška išraiška, pakankamai aiškiai liudijančia, jog jis yra išsilaisvinęs iš auklėjimo užtvarų ir mėgsta truputį papiktnaudžiauti savo laisvamaniškumu.— Jis labai senas. Gal jis buvo nukeliavęs į tolimą dvasių šalį ir pasistengė grįžti atgal, norėdamas papasakoti jauniesiems vyrams, ką ten matė?

— Tetone! — atkirto senelis. Baisiai įsikarščiavęs jis su nepaprasta jėga trenkė žemėn šautuvo buože ir nepajudinamu, blaiviu žvilgsniu pažiūrėjo į Matorį.— Aš girdėjau, kad tarp mano tautos žmonių yra tokių, kurie tol nagrinėja savo didžiuosius mokslus, kol ima tikėti patys esą dievai ir juokiasi iš visų žmonių tikėjimo. Jie tiki tik savo tuštybe. Gal būt, tas tiesa. Taip, tikrai tiesa, nes aš esu tokių matęs. Kai žmogus gyvena, užsidaręs su savo kvailystėmis miestuose ir mokyklose, gal būt, jam nesunku įsivaizduoti, jog jis didesnis už gyvybės valdovą, bet karys, kurio namų stogas — debesys, kuris kiekvieną akimirką gali pažvelgti į žemę ir į dangų, kuris kas dieną mato didžiosios dvasios galybę, turėtų būti kuklesnis. Dakotų vadui derėtų elgtis išmintingiau ir nesijuokti iš to, kas teisinga.

Gudrusis Matoris, pamatęs, kad dėl jo laisvamanybės senis supyko, tučtuojau pakeitė kalbą ir ėmė šnekėti apie jų susitikimą liečiančius dalykus. Švelniai uždėjęs ranką traperiui ant peties, jis pavedė jį priekin, kol jie atsidūrė už kokių penkiasdešimt jardų nuo giraitės krašto. Čia jis įbedė skvarbų žvilgsnį į dorą senelio veidą ir pasakė:

— Jeigu mano tėvas paslėpė krūmuose savo jaunuolius, teliepia jiems išeiti. Tu matai, kad dakotas nebijo. Matoris didis vadas! Karys, kurio galva balta ir kuris jau ruošiasi keliauti į dvasių šalį, negali turėti dvišako liežuvio it kokia gyvatė.

— Dakote, aš nepamelavau. Nuo to laiko, kai didžioji dvasia mane sutvėrė, aš gyvenau laukinėse giriose arba šitose nuogose plynėse be savo trobos ir be šeimos. Aš esu medžiotojas ir vienas einu savo keliu.

— Mano tėvas turi gerą karabiną. Tenutaiko jis į krūmus ir teiššauna.

Senis akimirką dvejojo, o paskui palengva ėmė ruoštis tokiam pavojingam savo žodžių teisingumo įrodymui, nes kitaip gudraus jo pašnekovo įtarimai negalėjo būti išsklaidyti. Kai jis taikė, jo žvilgsnis, nors ir prigesęs, nusilpęs nuo senatvės, perbėgo per daugybę daiktų, kuriuos buvo galima įžiūrėti tarp įvairiaspalvių lapų, ir pagaliau sustojo prie nedidelio medžio rusvo kamieno. Akis įbedęs į šį daiktą, senis prisitaikė ir iššovė. Vos tik kulka išlėkė iš vamzdžio, traperio rankos suvirpėjo. Jei virpulys būtų užėjęs kelias akimirkas anksčiau, senis nebūtų galėjęs atlikti tokį rizikingą mėginimą. Po šūvio stojo klaiki tyla, ir senis tikėjosi išgirsiąs moterų klyksmus; kai vėjas išsklaidė dūmus, traperis pamatė plevenant atplėštą žievę ir įsitikino, kad jis dar toks pat taiklus šaulys, kaip seniau. Jis numetė žemėn šautuvą, visiškai susitvardęs, atsigręžė į indėną ir paklausė:

— Ar mano brolis patenkintas?

— Matoris yra dakotų vadas,— atsakė gudrusis tetonas ir, norėdamas parodyti tikįs senio nuoširdumu, prisidėjo ranką prie krūtinės.— Jis žino, kad karys, tiek daug pypkių išrūkęs prie pasitarimų laužo, kol jo galva pražilo, negali bendrauti su blogais žmonėmis. Bet ar mano tėvas kadaise nejodinėjo ant žirgo kaip turtingas baltaveidžių vadas, užuot keliavęs pėsčias it koks alkanas konzas?

— Niekuomet! Vakonda man davė kojas ir suteikė jėgų jomis naudotis. Šešiasdešimt vasarų ir žiemų aš keliavau po Amerikos miškus, o paskui dešimt varganų metų gyvenau šituose atviruose laukuose, ir man visai nereikėjo, kad kiti viešpaties tvariniai mane perneštų iš vienos vietos į kitą.

— Jei mano tėvas taip ilgai gyveno miško šešėlyje, kodėl jis atvyko į prerijas? Saulė jį apsvilins.

Senis akimirką dairėsi liūdnu žvilgsniu, o paskui, patikliai atsigręžęs į Matorį, atsakė:

— Savo gyvenimo pavasarį, vasarą ir rudenį aš praleidau tarp medžių. Mano gyvenimo žiema mane užklupo ten, kur aš mėgdavau būti — miškų tyloje ir ramybėje. Tetone, mano miegas buvo laimingas, kai mano akys pro pušų ir bukų šakas galėjo žvelgti aukštyn, kur gyvena

mano tautos didžioji dvasia. Jei aš norėdavau jai atverti savo širdį, man virš galvos žibėdavo jos šviesuliai, stačiai prieš mano akis būdavo atidarytos durys. Bet miško kirtėjų smūgiai mane pažadino. Ilgą laiką mano ausys nieko kito negirdėjo, tik kirtimų triukšmą. Aš pakenčiau jį kaip karys, kaip vyras; buvo priežastis, dėl kurios aš turėjau kęsti. Bet, kai tos priežasties nebeliko, nusprendžiau keliauti ten, kur negirdėti šių nelemtų garsų. Šis žingsnis buvo didelis išmėginimas ir mano drąsai, ir mano įpročiams, bet aš buvau girdėjęs apie tuos bekraščius nuogus laukus ir atvykau čia, kad nebematyčiau, kaip mano tautiečiai viską niokoja. Pasakyk, dakote, ar aš teisingai pasielgiau?

Baigęs kalbėti, traperis ilgu, liesu pirštu palietė nuogą indėno petį, laukdamas, kad šis pritartų nuoširdžiam jo elgesiui bei pavykusiam sumanymui, ir išdidžiai, bet kartu graudžiai nusišypsojo. Matoris atidžiai klausėsi, o paskui svariai, kaip įprasta indėnams, atsakė:

— Mano tėvo galva visiškai žila. Jis visą laiką gyveno tarp vyrų ir viską matė. Ką jis daro — tas gera; ką jis šneka — išmintinga. Tegu dabar jis pasako, ar jis iš tiesų svetimas tiems Ilgiesiems Peiliams, kurie po visas prerijas ieško savo gyvulių ir niekur negali jų rasti?

— Dakote, ką aš kalbėjau, tas tiesa. Aš gyvenu vienas ir niekada nesipainioju į baltaodžių reikalus, jeigu...

Staiga atsitiko nemalonus dalykas, ir traperis užsičiaupė. Mat, jam besiruošiant aiškinti, krūmai toje pusėje, kur jie stovėjo, prasiskyrė, ir išlindo visas būrelis, kurį senis ką tik buvo palikęs ir kurio labui bandė suderinti tiesos meilę su būtinybe išsisukinėti. Nelauktą reginį išvydę, akimirką visi nustebę tylėjo. Paskui Matoris, nei vienu veido virptelėjimu, nei vienu judesiu neparodęs savo nustebimo ir apstulbimo, kurį jis iš tikrųjų patyrė, mostelėjo besiartinantiems traperio draugams su tariamu svetingumu. Tamsų, žiaurų jo veidą nušvietė šypsnys, — lygiai taip nusileidžiančios saulės spinduliai atskleidžia elektros įlydžiu kraute perkrautą debesio tirštumą ir dydį. Tačiau jis nesiteikė prašnekti ar kokiu nors kitu būdu parodyti savo ketinimų. Jis tik pasivadino atokiau

stovinčią savo gaują, kuri, jo pašaukta, atlėkė greitai, kaip paprastai skuba klusnūs pavaldiniai.

Tuo tarpu senio bičiuliai vis ėjo. Priekyje žengė Midltonas, palaikydamas lengvutę trapią Inesą ir kartkartėmis žvilgčiodamas į baukštų jos veidelį susirūpinusiu žvilgsniu, kaip tokiu atveju tėvas žiūrėtų į savo vaiką. Už jo Polis vedė Eliną. Nors bičių medžiotojas nenuleido žvilgsnio nuo gražios savo draugės, tačiau jo akys buvo rūsčios, ir visa savo išvaizda jis panėšėjo veikiau į niaurų olos ieškantį lokį, negu į švelnų, supratingą ir nuotakos mylimą jaunikį. Paskutinieji buvo Obedas ir *Asinus;* mokslininkas vedė savo bičiulį taip meiliai, jog vargu ar kas kitas galėjo jį pranokti lipšnumu. Gamtininkas žengė žymiai lėčiau už tuos, kurie ėjo prieš jį. Atrodė, kad jo kojos lygiai taip pat nenorėjo eiti, kaip ir stovėti. Jis dabar buvo kaip tas Mahometo karstas, tik jį ramybės būklėje laikė greičiau stumiančioji, o ne traukiančioji jėga. Bet, matyt, stipresnė buvo stumiančioji jėga jo užnugaryje, ir (taip jis pats būtų sakęs) ji pasireiškė kaip keista jo filosofinių principų išmintis: nuotoliui didėjant, jėga ne silpnėjo, o vis stiprėjo. Kadangi gamtininko akys be paliovos žiūrėjo į priešingą pusę, negu jis ėjo, šia linkme nukrypo ir juos stebinčių žmonių žvilgsniai, ir tada iš karto paaiškėjo, kodėl taip netikėtai būrelis pasirodė.

Netoliese buvo matyti kita tvirtų ginkluotų vyrų grupė, kuri, iš vieno šono aplenkusi giraitę, stačiai, nors ir atsargiai, ėjo ten, kur stovėjo sjuksai. Panašiai kreiserių eskadra suka per vandenyno platybes prie turtingos, bet gerai saugomos laivų vilkstinės. Žodžiu, skvaterio šeimyna ar bent tie jos nariai, kurie galėjo laikyti ginklą, pasirodė plačiosiose prerijose, matyt, pasiryžę keršyti už savo skriaudas.

Matoris su savo gauja, pamatęs svetimuosius, ėmė palengva trauktis tolyn nuo giraitės, kol pagaliau sustojo ant kalvos, iš kur nekliudomas galėjo plačiai apžvelgti nuogus laukus. Čia, kaip atrodė, dakotas pasiryžo sustoti ir nuspręsti, kaip toliau elgtis.

Nors traukdamiesi indėnai nepaliko traperio, Midltonas tebėjo pirmyn ir pagaliau sustojo ant tos pačios aukš-

tumos, kad galėtų susikalbėti su karingaisiais sjuksais. Pasieniečiai taip pat užėmė geras pozicijas, tik žymiai toliau. Dabar tos grupės, tarytum jūroje trys flotilės su neišskleistais topseliais prie stiebų, atsargiai žvalgėsi, dar nespėjusios įsitikinti, kas jų bičiuliai, o kas priešai. Per šitą nerimo pilną akimirką tamsios, grėsmingos Matorio akys lakstė nuo vienos svetimųjų grupės prie antros, akylai ir skubiai jas tirdamos. Paskui, rūsčiu žvilgsniu pažvelgęs į traperį, indėnas prabilo karčios paniekos kupinu balsu:

— Didieji Peiliai — kvailiai. Lengviau nutverti miegančią pumą, negu rasti aklą dakotą. Ar žilagalvis tikėjosi joti ant sjuksų arklio?

Traperis, jau spėjęs atsitokėti, iš karto suprato, kad Midltonas, pastebėjęs Izmaelį einant tuo keliu, kuriuo jie buvo bėgę, nusprendė greičiau pasikliauti laukinių svetingumu, negu patekti skvateriui į rankas. Todėl senis, suvokęs, kad tokia sąjunga su indėnais būtina bėglių laisvei, o gal net gyvybei išsaugoti, nusprendė paruošti dirvą, kad indėnai palankiai sutiktų jo bičiulius.

— Ar mano brolis buvo kada nors išėjęs į karo kelią su mano tauta? — ramiai paklausė jis pasipiktinusį vadą, tebelaukiantį atsakymo.

Rūsti tetonų kario išraiška šiek tiek sušvelnėjo, tarsi pasitenkinimas bei išdidumas būtų suminkštinęs jo žiaurumą. Ranka nubrėžęs ratą, jis atsakė:

— Kokia gentis ir kokia tauta nepatyrė dakotų smūgių? Matoris jų vadas.

— Ir ką jis matė? Ar Didieji Peiliai — moterys, ar vyrai?

Tamsiame indėno veide buvo matyti, kad daugybė nuožmių aistrų grūmėsi jo sieloje. Akimirką viską nustelbė begalinė neapykanta, paskui jo veide atsirado tauresnė išraiška, labiau tinkanti drąsuoliui, ir liko tol, kol jis, nusimetęs lengvą elnio odos apdarą, išmargintą piešiniais, parodė durtuvo randą ant krūtinės ir pasakė:

— Štai šitą man davė taip, kaip aš paėmiau — veidas prieš veidą.

— Gana! Mano brolis — narsus vadas, ir jis turėtų būti

išmintingas. Tegu jis pažiūri, ar ten baltaveidžių karys? Ar toks žmogus sužeidė didįjį dakotą?

Matoris pažvelgė, kur rodė senio ištiesta ranka, ir išvydo palinkusią Inesą. Įbedęs į ją susižavėjusį žvilgsnį, indėnas ilgai žiūrėjo. Kaip ir jaunasis paunis, taip ir jis stebėjo Inesą veikiau kaip mirtingas žmogus kokį nežemišką reginį, o ne kaip vyriškis gražią moterį. Tarsi atsitokėdamas, vadas krūptelėjo ir pažiūrėjo į Eliną, ir dabar jo žvilgsnyje buvo galima aiškiai įskaityti susižavėjimą; paskui jis skyrium apžiūrėjo kitus žmones.

— Mano brolis mato, kad mano liežuvis nedvišakas,— kalbėjo toliau traperis, kuris ne blogiau suprato Matorio jausmus, kaip ir pats indėnas.— Didieji Peiliai nesiunčia savo moterų kariauti. Aš žinau, kad dakotai rūkys pypkę su svetimšaliais.

— Matoris — didis vadas! Jis mielai sutinka Didžiuosius Peilius,— tarė tetonas, dėdamas ranką prie krūtinės su tokiu svetingumu, kuris tiktų bet kokio visuomenės sluoksnio žmogui.— Mano jaunuolių strėlės strėlinėse.

Traperis pamojo Midltonui; po kelių akimirkų abi grupės susimaišė į vieną, ir vyrai ėmė draugiškai sveikintis prerijų karių papročiu. Tačiau, svetingai sutikdamas ateivius, dakotų vadas nesiliovė atidžiai stebėjęs toliau stovintį antrą baltųjų būrį, tarsi vis dar įtardamas kokią klastą ar laukdamas paaiškinimo. Senis jautė, kad būtinai reikia viską geriau permanyti ir kaip nors išlaikyti tą nežymų ir netvirtą pranašumą, kurį jau turėjo. Dėdamasis, jog apžiūri būrelį, tebestovintį ten, kur iš karto apsistojo, norėdamas ištirti, kas ten per žmonės, jis aiškiai pamatė Izmaelį besiruošiant tuojau pradėti puolimą. Prityręs traperis nežinojo, kaip gali baigtis kova, tuzinui ryžtingų pasieniečių atvirose prerijose susidūrus su pusiau ginkluotais čiabuviais, nors ir remiamais baltųjų sąjungininkų. Ir todėl, nors pats toli gražu nebijojo dalyvauti kautynėse, traperis manė, kad jo amžiui ir būdui daug labiau derėtų sustabdyti, o ne sukurstyti kautynes. Dėl aiškių priežasčių jo jausmai buvo tokie pat, kaip Polio bei Midltono, kuriems reikėjo saugoti ir globoti už savo pačių brangesnes gyvybes.

Iškilus tokiam neišsprendžiamam klausimui, visi trys vyrai ėmė tartis, kaip išvengti baisių pasekmių, kurios būtinai iškiltų, jeigu tik pasieniečiai pradėtų pulti. Senis stengėsi, kad indėnai, godžiais žvilgsniais budriai sekę jų veidų išraiškas, manytų juos svarstant, iš kur toks keleivių būrys galėjęs atsidurti taip toli dykynėse.

— Aš žinau, kad dakotai didi ir išmintinga tauta,— pagaliau prabilo traperis, vėl kreipdamasis į vadą,— bet ar jų vadas nepažįsta bent vieno nedoro brolio?

Matoris išdidžiu žvilgsniu peržvelgė savo gaują, tačiau vieną akimirką jo akys nenoromis stabtelėjo ties Ujuča, ir jis atsakė:

— Gyvybės viešpats sukūrė vadus, karius ir moteriškes, manydamas, kad tokiu būdu jis bus išreiškęs visas žmogaus tobulumo pakopas nuo aukščiausios iki žemiausios.

— Ir jis sutvėrė blogus baltaveidžius. Tokie yra tie, kuriuos antai mato mano brolis.

— Ar jie pėsti eina blogų darbų daryti? — paklausė tetonas, o iš pikto jo akių blizgesio buvo aišku, kad jis puikiausiai numano, kodėl anie keliauja tokiomis kukliomis priemonėmis.

— Jų gyvuliai dingo. Bet jų parakas, jų švinas ir jų audeklai liko.

— Ar jie rankose nešasi savo mantą kaip vargšai konzai? O gal jie narsūs kariai ir palieka savo turtus drauge su moteriškėmis, kaip turėtų elgtis vyrai, žinantieji, kur ieškoti dingusių daiktų?

— Mano brolis mato mėlyną tašką prerijose. Pažiūrėk, šiandien saulė paskutinį kartą jį apšvietė.

— Matoris ne kurmis.

— Ten uola. Ant jos Didžiųjų Peilių turtai.

Šiuos žodžius išgirdus, tamsų tetono veidą nušvietė laukinis džiaugsmas, ir jis atsigręžė į senį, tarsi norėdamas perskaityti jo mintis ir sužinoti, ar traperis nemeluoja. Paskui jis nukreipė žvilgsnį į Izmaelio būrį ir suskaičiavo žmones.

— Vieno kario trūksta,— tarė jis.

— Ar mano brolis mato suopius? Ten kapas. Ar jis rado kraują prerijose? Ten — jo kraujas.

— Gana. Matoris išmintingas vadas. Pasodinkite savo moteris ant dakotų žirgų. Mes matysime, nes mūsų akys plačiai atmerktos.

Traperis negaišo laiko aiškinimams. Įpratęs, kad indėnai veikia tiksliai ir greitai, jis tuojau jų sprendimą išvertė savo draugams. Polis beregint šoko ant žirgo, o užpakaly savęs pasisodino Eliną. Kiek ilgiau sugaišo Midltonas, kol įsitikino, kad Inesa sėdi saugiai ir patogiai. Jam besiruošiant, Matoris priėjo prie savo arklio, kurį buvo paėmęs Midltonas, ir jau norėjo užimti įprastą vietą. Jaunasis karininkas čiupo pavadžius, ir vyrai pažiūrėjo vienas į antrą piktais ir išdidžiais žvilgsniais.

— Niekas nejos ant šio žirgo, tik aš! — anglų kalba skubiai pasakė Midltonas.

— Matoris didis vadas! — atšovė laukinis.

Nė vienas nesuprato, ką kalbėjo antrasis.

— Dakotas pavėluos,— sušnibždėjo greta stovintis senis.— Matai, Didieji Peiliai išsigando ir greitai bėgs.

Tetonų vadas bematant liovėsi reikalavęs savo teisių ir šoko ant kito žirgo, mostelėjęs vienam iš savo jaunuolių, kad ir traperiui paduotų arklį. Kariai, atidavę bėgliams arklius, patys sėdo užpakaly savo draugų. Daktaras Batijus apžergė asilą. Nors šiek tiek užtruko, būrys pasiruošė išjoti dvigubai greičiau, negu mes apie tai papasakojome.

Pamatęs, kad visi jau pasirengę, Matoris davė ženklą pajudėti. Keli kariai, sėdėję ant geriausių arklių, jų tarpe ir pats vadas, jojo priekyje, truputį atokiau nuo kitų, ir atrodė labai karingai, tarytum ketindami pulti. Skvateris, kuris iš tikrųjų palengva traukėsi atgal, tučtuojau sulaikė savo būrį ir nutarė kautis. Tačiau gudrūs laukiniai, užuot tiek prisiartinę, kad į juos galėtų pataikyti vakariečių ginklai, jojo aplinkui ir apsuko visą pusratį apie emigrantus, versdami laukti užpuolimo. Tada, įsitikinę, kad jų sumanymas pavyko, tetonai, garsiai šaukdami, pasileido per prerijas stačiai į tolumoje dunksančią uolą, ir lėkė greitai, kaip iš lanko paleista strėlė.

DVIDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Vos tik Matoris parodė, kokios tikros jo užmačios, kolonistai šūvių salve pasakė, jog jie puikiai suprato indėnus. Tačiau indėnai jojo toli ir greitai, todėl jiems šaudymas buvo nepavojingas. Tarsi įrodydamas, kad jis visai nepaiso skvaterio pykčio, vyriausias dakotų vadas atsakė klyksmu ir, mosuodamas virš galvos iškeltu karabinu, drauge su savo rinktiniais kariais apsuko ratą prerijose, tyčiodamasis iš bergždžių priešo pastangų. Kadangi visi indėnai jojo tiesiai, rinktinių vyrų būrys, parodęs priešams laukinę savo panieką, grįžo atgal ir taip vikriai, taip sutartinai prisijungė iš užpakalio prie kitų, jog neteko abejoti, kad manevras iš anksto buvo sumanytas.

Salvė greitai sekė paskui salvę, kol pagaliau įniršęs skvateris norom nenorom turėjo liautis, nes suprato, kad priešui nepakenks tokiomis menkomis priemonėmis.

Išsižadėjęs bevaisių savo mėginimų, Izmaelis skubiai puolė vytis indėnų, protarpiais paleisdamas šūvį įspėti tvirtovės įgulą, kurios viršininku skvateris sumaniai buvo paskyręs rūsčiąją Esterą. Lenktynės truko ilgokai, tačiau pamažu persekiotojai ėmė vis labiau atsilikti nuo indėnų, nors ir spaudė, kiek kojos įkabina.

Kai horizonte pasirodė mėlynas taškelis, nelyginant kokia sala iš gelmių, laukiniai džiugiai sukliko. Bet rytiniame prerijų pakraštyje jau kilo vakaro rūkai, ir nespėjo gauja nujoti nė pusės kelio, o migloti uolos kontūrai išnyko prieblandoje. Matoris dėl to nesijaudino, nes tamsoj jam kaip tik geriau vykdyti savo sumanymus, ir, vėl jodamas priešakyje, laikėsi savo krypties taip tiksliai, kaip geriausios uoslės kurtas, tiktai šuoliavo mažumėlę lėčiau, nes gaujos arkliai jau buvo smarkiai nusivarę. Kaip tik tą akimirką traperis prijojo prie Midltono ir angliškai pasakė:

— Atrodo, kad jie ketina apiplėšti emigrantą, ir aš, turiu prisipažinti, nelabai tenorėčiau prisidėti.

— O ką jūs galite padaryti? Juk mes pražūtume, pasidavę į pavymui einančių nenaudėlių rankas.

— Trauk devynios tuos nenaudėlius — ir baltus, ir raudonus! Žiūrėk priekin, vyruti, tarytum mes šnekėtume

apie mūsų burtus ar girtume tetonų žirgus. Tie niekšai mėgsta girdėti, kai giriami jų arkliai, lygiai kaip nausėdijose motina mėgsta klausytis giriant užsispyrėlį jos vaiką. Šitaip, patapšnok gyvulį ir uždėk ranką ant tų niekučių, kuriais raudonodžiai padabino jam karčius; akis nukreipk viena linkme, o protą — kita. Klausyk; jei viskas bus daroma apgalvotai, nakčiai užėjus, mes galėsime palikti tuos tetonus.

— Išganinga mintis! — sušuko Midltonas; mat, jis su skausmu prisiminė, kokiu susižavėjusiu žvilgsniu Matoris žiūrėjo į gražutę Inesą ir kaip akiplėšiškai jis norėjo savo globon ją paimti.

— Viešpatie, viešpatie! Koks silpnas padaras žmogus, kai įgimtus jo gabumus nustelbia mokslas ir moteriški įpročiai. Dar vienas toks šūktelėjimas, ir šalia jojantys indėnai suprastų, kad rengiamas sąmokslas, lyg jiems kas sjuksų kalba būtų pašnibždėjęs. Taip, taip, aš tuos velnius pažįstu, jie atrodo nekalti kaip linksmi elniukai, bet tarp jų nerasi nė vieno, kuris nestebėtų menkiausio mūsų krustelėjimo. Todėl, jei ką darysime, elgsimės išmintingai, kad apeitume jų gudrumą. Gerai, tapšnok jam per sprandą ir šypsokis, lyg girtumei žirgą, o ausimi nuo mano pusės klausyk, ką sakau. Stenkis nenuvarginti gyvulio; nors aš ir nedaug tenusimanau apie arklius, bet pats protas sako, kad uždusęs žirgas ilgos kelionės neišlaikys ir kad nuvargusios kojos prastai bėgs. Kai išgirsi Hektorą inkščiant, žinok, kad čia signalas. Pirmąkart suinkštus — pasiruošti, antrąkart — iš būrio vidurio pasitraukti pakraštin, trečiąkart — spausti į šalį. Ar supratai?

— Puikiai, puikiai! — atsakė Midltonas, net virpėdamas iš noro tučtuojau bėgti ir spausdamas prie širdies mažą Inesos rankelę, apglėbusią jį per liemenį. — Puikiai! Skubėkit, skubėkit!

— Taip, arklys nerambus, — tarė traperis tetoniškai, tarsi tęsdamas pasikalbėjimą, o tuo pačiu metu atsargiai skverbėsi pro tamsų būrį, kol atsidūrė greta Polio. Senis ir jam taip pat atsargiai pasakė apie savo sumanymą. Energingas, drąsusis bičių medžiotojas džiaugsmingai sutiko šią žinią ir pareiškė esąs pasiruošęs susiremti su visa

indėnų gauja, jeigu prireiktų. Pasitraukęs nuo šitos poros, senis ėmė žvalgytis, kur atsidūręs gamtininkas.

Pats nerdamasis iš kailio ir be saiko ragindamas asilą, daktaras įstengė joti sjuksų gaujos viduryje tol, kol dar grėsė pavojus, kad Izmaelio šūvis gali pataikyti į jo asmenį. Kai šis pavojus sumažėjo, o paskui visiškai išnyko, daktaro narsumas atgijo, gi asilo — ėmė blėsti. Kaip tik dėl šito abipusio, bet labai ryškaus nuotaikų pasikeitimo, raitelio ir jo asilo teko ieškoti toje gaujos dalyje, kuri sudarė savotišką ariergardą. Čionai traperis ir turėjo gudriai pasukti savo arklį, kad nesukeltų įtarimo nė vienam iš įžvalgiųjų savo bendrakeleivių.

— Drauguži,— prabilo senis, sulaukęs patogios minutės,— ar norėtum tarp laukinių praleisti dešimtį metų nuskusta galva, išdažytu veidu? Gal būt, turėtum kelias žmonas, o penki ar šeši metisai vaikai tave vadintų tėvu.

— Neįmanoma! — sušuko išsigandęs gamtininkas.— Aš ir šiaip nesu linkęs į santuoką, o tuo labiau į rūšių maišymą, kuris tik blukina gamtos grožį ir trikdo jos harmoniją. Dar daugiau, tai liūdna naujovė visų nomenklatūrų tvarkoje.

— Taip, taip, tu turi pakankamai pagrindo biaurėtis tokiu gyvenimu, bet jeigu tiems sjuksams pavyks tave nusigabenti į savo kaimą, tokia jau bus tavo dalia, ir tas visiškai tikra, kaip viešpaties malonumui teka ir leidžiasi saulė.

— Sutuokti mane su moterimi, kurios net nepuošia mano rūšies būtybėms būdingas meilumas? — atsiliepė daktaras.— Kuo gi aš nusikaltau, jeigu manęs turėtų laukti tokia baisi bausmė? Apvesdinti žmogų prieš jo valią — juk tai žmogaus prigimties prievartavimas!

— Ką gi, jeigu kalbi apie prigimtį, aš turiu vilčių, kad protas dar nebus visiškai palikęs tavo smegenų,— atsakė senis, o vylingos raukšlelės aplink gilias akis bylojo, kad traperiui netrūko sąmojo.— Indėnai gali tau pareikšti ypatingą palankumą ir todėl apvesdinti su penkiom arba šešiom žmonom. Aš savo metu pažinau genties numylėtų vadų, kurie savo žmonų net ir nebesuskaičiuodavo.

— Bet kodėl gi jie būtų sumanę tokį kerštą? — klau-

sinėjo daktaras, kuriam jau plaukai piestu stovėjo ir kiekviena gyslelė virpėjo.— Ką bloga aš esu padaręs?

— Taip jau pasireiškia jų malonė. Kai jie sužinos, kad tu — didis gydytojas, jie tave priims į savo gentį, ir koks nors galingas vadas tau suteiks savo vardą, o, gal būt, atiduos savo dukterį arba vieną—dvi savo žmonas, kurios ilgai gyveno jo troboje ir kurių vertę jis iš patyrimo žino.

— Tesaugo mane gamtos harmonijos kūrėjas ir valdovas! — sušuko daktaras.— Aš net neketinu turėti vienos žmonos, o dar mažiau dvigubą ar trigubą tos klasės egzempliorių skaičių. Aš tikrai mėginsiu pabėgti iš jų stovyklos, prieš įkliūdamas į tokius baisius varžtus.

— Tavo žodžiai protingi, bet kodėl nepabandžius bėgti dabar?

Gamtininkas baikščiai apsidairė, lyg norėdamas tuojau įgyvendinti beviltišką savo ketinimą, bet jam pasivaideno, kad juodų figūrų aplinkui staiga trigubai padaugėjo, o tamsa, kuri vis labiau dengė prerijas, virto vidurdienio šviesa.

— Dabar bėgti būtų per anksti, ir protas neleidžia taip elgtis!— atsakė jis.— Palikite mane, garbusis medžiokli, aš pasvarstysiu, pagalvosiu, o kai mano planai bus tinkamai klasifikuoti, aš jums pranešiu savo rezoliuciją.

— Rezoliuciją! — truputį niekinamai purtydamas galvą, pakartojo senis ir, smarkiai spūstelėjęs arklį, įsimaišė tarp indėnų.— Rezoliucija — tai žodis, vartojamas nausėdijose ir jaučiamas pasieniuose. Ar mano brolis pažįsta gyvulį, ant kurio joja baltaveidis? — prašneko jis indėniškai, atsigręžęs į rūškaną karį, ir mostelėjo ranka į gamtininką bei į romųjį *Asinus*.

Tetonas akimirką pasižiūrėjo į gyvulį, bet nė iš tolo nesiteikė parodyti tos nuostabos, kurią jis, kaip ir jo bičiuliai, pajuto, pirmą kartą išvydęs tokį keistą keturkojį. Traperis žinojo, kad asilus ir mulus pažino gentys Meksikos pasienyje, bet taip toli šiaurėj, prie La Platos vandenų, tų gyvulių retai tepasitaikydavo. Todėl jis sugebėjo perskaityti nebylų nustebimą, giliai paslėptą tamsiame laukinio veide, ir nusprendė tuo pasinaudoti.

— Ar mano brolis galvoja, kad šis raitelis — baltaveidžių karys? — paklausė jis, manydamas, jog per tiek

laiko indėnas bus pakankamai įsižiūrėjęs į taikų gamtininko veidą.

Net ir blausioje žvaigždžių šviesoje buvo galima matyti panieką tetono veide.

— Ar dakotas kvailys? — pasigirdo atsakymas.

— Dakotai protingi, ir jų akys niekada nebūna užmerktos. Aš stebiuosi, kad jie dar nematė vyriausiojo Didžiųjų Peilių burtininko.

— Uhu! — sušuko indėnas, ir, tartum vidurnakčio glūdumoje plykstelėjęs žaibas, ant tamsaus, sustingusio jo veido pasirodė nustebimas.

— Dakotas žino, kad mano liežuvis ne dvišakas. Teatveria jis plačiau savo akis. Ar jis nemato labai didelio burtininko?

Laukiniui nereikėjo šviesos prisiminti daktaro Batiaus savotiškus apdarus ir jo mantą. Kaip ir kiti vyrai, taip ir šis karys pagal indėnų paprotį vengė tuščiai ir smalsiai žvalgytis, nenorėdamas suteršti savo vyriškumo, bet budrios jo akys nepraleido nė vienos svetimšaliams būdingos žymės. Jis buvo įsidėmėjęs povyzą, ūgį, drabužius, veido bruožus, net akių ir plaukų spalvą kiekvieno iš Didžiųjų Peilių, kuriuos tokiu keistu būdu buvo sutikęs, ir rimtai svarstė, kokios priežastys būtų galėjusios šitą keistą būrį atvesti į medžioklės plotus, priklausančius rūstiems gimtųjų jo plynių gyventojams. Jis jau buvo pasvėręs visos grupės fizinį pajėgumą ir palyginęs jų jėgas su kėslais, kuriuos, jo nuomone, jie galėję puoselėti. Didieji Peiliai nebuvo kariai, nes jie, kaip ir sjuksai, išeidami į karo taką, palieka moteris kaimuose. Dėl tos pačios aplinkybės jie negalėjo būti medžiotojai ar pirkliai — šių profesijų baltaveidžiai paprastai pasirodydavo indėnų kaimuose. Jis buvo girdėjęs apie didįjį pasitarimą, kur rūkė pypkę Menahaša, arba Ilgieji Peiliai, ir Uošeomantikva, arba ispanai, kai pastarieji pardavė nesuprantamas savo teises į tuos bekraščius plotus, kuriuose jo tauta amžių amžius laisvai klajojo. Naivus jo protas negalėjo suvokti, kodėl viena tauta tokiu būdu gali įgyti teisę valdyti kitos tautos nuosavybę. Kaip mes veikiai matysime, traperio užuominą išgirdęs, indėnas pagalvojo,

kad tas žmogus (gamtininkas net nieko neįtarė) gali pasinaudoti savo kerais ir jų padedamas sustiprinti tas nesuprantamas teises. Laukinis tvirtai tikėjo paslaptinga baltaveidžio burtininko jėga.

Todėl jo santūrumas ir orumas iš karto prapuolė, ir jis, pasijutęs esąs bejėgis, atsisuko į senį ir, ištiesęs rankas, lyg norėdamas parodyti pasikliaująs jo gailestingumu, prašneko:

— Tegu mano tėvas į mane pasižiūri. Aš — laukinis prerijų žmogus; mano kūnas nuogas, mano rankos tuščios, mano oda raudona. Aš sumušiau paunius, konzus, omahau, osedžus ir net Ilguosius Peilius. Tarp karių aš vyras, bet tarp burtininkų — moteriškė. Tekalba mano tėvas — tetono ausys atviros. Jis klauso lyg elnias pumos žingsnių.

— Tokie yra išmintingi ir nesuprantami keliai to, kuris vienas temoka skirti gėrį nuo blogio! — angliškai sušuko traperis.— Vieniems jis suteikia gudrumo, kitiems duoda vyriškumo. Kokia pažeminta, kokia apgailėtina tampa tauri būtybė, kovojusi daugybę kruvinų susirėmimų, kai ji pradeda vergiškai lenktis prieš prietarus, tarsi elgeta, maldaujantis šunims išmetamų kaulų. Viešpats man atleis už žaidimą laukinio tamsumu, nes jis žino, kad aš nesityčioju iš to indėno ir nenoriu tuščiai didžiuotis savo išprusimu, aš tik noriu išgelbėti mirtingų žmonių gyvybes ir padėti nuskriaustiesiems, suardydamas velniškus niekšų kėslus. Tetone,— vėl indėniškai prašneko traperis,— aš tavęs klausiu, ar ten ne tas nuostabusis burtininkas? Jei dakotai išmintingi, jie nekvėpuos oru, kuriuo jis alsuoja, ir nelies jo rūbų. Jie žino, kad piktoji dvasia myli savo vaikus ir neatleis tam, kas juos skriaudžia.

Senis kalbėjo reikšmingai ir piktai, o paskui, tarsi užtektinai pasakęs, nujojo šalin. Rezultatas pateisino jo lūkesčius. Karys, su kuriuo jis kalbėjo, netruko svarbias naujienas pasakyti kitiems užpakaly jojantiems indėnams, ir po kelių akimirkų gamtininkas tapo visuotino susidomėjimo ir pagarbos objektu. Traperis, kuris žinojo, kad indėnai dažnai garbindavo piktąją dvasią, norėdami ją permaldauti, laukė savo gudrybės rezul-

tatų taip šaltai, tarytum pasekmės jo nėmaž nedomintų. Greitai jis pamatė, kad tamsios figūros, sukirtusios arkliams, viena paskui kitą nušuoliavo priekin prie visų kitų, kol galų gale šalia traperio ir Obedo liko tik vienas Ujuča. Šis bukagalvis palaižūnas, į tariamąjį burtininką žiūrintis su kažkokiu kvailu susižavėjimu, buvo vienintelė kliūtis, trukdanti įvykdyti traperio sumanymą. Kiaurai perpratęs šito indėno būdą, senis netruko juo atsikratyti. Prijojęs artyn, traperis sušnibždėjo:

— Ar Ujuča šiandien gėrė Ilgųjų Peilių pieno?

— Uhu! — sušuko indėnas, ir visos negudrios jo mintys iš padangių grįžo žemėn.

— Didysis mano tautos karvedys, kuris joja priekyje, turi niekad neužtrunkančią karvę. Aš žinau, veikiai jis pasakys: „Ar kas iš mano raudonųjų brolių neištroško?“

Vos tik buvo ištarti šie žodžiai, Ujuča paragino arklį ir netrukus susimaišė su tamsiu būriu, kuris už keleto sieksnių priekyje jojo lygia ristele. Traperis, žinodamas, kokios permainingos ir netikėtos esti indėnų mintys, nelaukęs nė minutės, pasinaudojo proga. Jis atleido nekantraus savo žirgo pavadžius, ir po akimirkos jį pasivijo Obedas.

— Ar matai žvaigždę mirgant virš prerijų maždaug už keturių šūvių, štai ten, šiaurėje?

— Taip, ten žvaigždynas, vadinamas...

— Liaukis su tais savo žvaigždynais, žmogau. Ar matai žvaigždę, apie kurią šneku? Pasakyk žmonių kalba — taip ar ne.

— Taip.

— Tą akimirką, kai aš nuo tavęs nusisuksiu, įtempk savo asilo pavadžius ir laikyk tol, kol nebematysi indėnų. O jau paskui pasikliauk viešpačiu ir ana žvaigžde. Nesuk nei kairėn, nei dešinėn ir negaišk, nes tavo gyvulys negreitas, o kiekvienas prerijų colis — viena diena laisvės arba gyvenimo.

Nelaukęs, kol gamtininkas ims klausinėti, nors šis kaip tik ir ketino pradėti, senis vėl trūktelėjo pavadžius ir tuoj įsimaišė į priekyje jojančių raitelių būrį.

Obedas dabar liko vienas. *Asinus* norom paklausė šeimininko greitai duoto ženklo ir sulėtino žingsnį. Daktaras

sulaikė savo asilą veikiau iš nusivylimo, o ne todėl, kad būtų supratęs traperio nurodymus. Kadangi tetonai jojo ristele, užteko asilui akimirką paeiti žingine, ir raitelis jau nebematė indėnų. Nieko nesitikėdamas, be jokio plano, be jokios vilties, vedamas tik noro pabėgti nuo pavojingų kaimynų, daktaras, prieš tai patikrinęs, kad ryšulys su skurdžiais jo kolekcijų ir užrašų likučiais tebėra ant asilo, pasuko nurodyta kryptimi gyvulio galvą ir, pasiutiškai apspardęs jam šonus, netrukus privertė jį rūkte rūkti. Vos tik gamtininkas spėjo nusileisti į daubą ir užlėkti ant gretimos aukštumos, išgirdo, ar tarėsi girdįs kokį dvidešimt tetonų gerklių taisyklingiausia anglų kalba šaukiant jo vardą. Toji iliuzija dar labiau sustiprino daktaro įkarštį, ir nė vienas jojikas dar niekuomet taip stropiai nesinaudojo savo kojomis, kaip Batijus, kuris kulnimis daužė asilo šonkaulius. Konfliktas truko keletą minučių ir gal iki mūsų dienų nebūtų pasibaigęs, jei nebūtų pernelyg įaudrinęs romaus gyvulio. Iš savo šeimininko nusižiūrėjęs, kaip reikšti susijaudinimą, *Asinus* pasipiktinęs staiga iškėlė visas savo kojas vienu metu aukštyn ir taip laimėjo ginčą. Nebegalėdamas ilgiau išsilaikyti, Obedas atsisveikino su savo vieta ir nuskrido į tą pačią pusę, kur bėgo. Tuo tarpu asilas, tapęs nugalėtoju, užėmė mūšio lauką ir ėmė rupšnoti sausą žolę, nelyginant savo pergalės vaisius.

Kai daktaras Batijus vėl atsistojo ir atgavo protines galias, kurios buvo gerokai sutrikusios dėl tokio skubaus kraustymosi iš buvusios vietos, jis leidosi ieškoti savo rinkinių ir asilo. *Asinus* parodė didžiadvasiškumą, dėl to juodviejų susitikimas buvo draugiškas, ir nuo šiol gamtininkas toliau keliavo su girtinu uolumu, bet daug atsargiau.

Tuo tarpu senasis traperis ir toliau, neatitraukdamas akių, stebėjo tetonus. Obedas neklydo, manydamas, kad indėnai jo pasigedo ir ėmė ieškoti, bet tik jo vaizduotėj indėnų šauksmai nuskambėjo kaip pažįstami garsai, iš kurių sudarytas lotyniškas jo vardas. O iš tikro buvo taip: užpakalyje joję kariai netrukus pranešė priekiniams apie tą paslaptingą būtybę, kuria traperis pavertė nieko nenutuokiantį gamtininką. Tas pats netramdomas

susižavėjimas, kuris, žiniai pasklidus, užpakalinius raitelius nuginė priekin, dabar priekinius nustūmė užpakalin. Be abejo, daktaro jau nebuvo, ir laukiniai šauksmais reiškė nusivylimą. Bet Matoris padėjo traperiui, bematant nutildęs tuos pavojingus riksmus. Kai vėl buvo grąžinta tvarka ir Matoris sužinojo, kodėl jaunieji vyrai taip neatsargiai elgėsi, senis, stovėjęs greta vado, su išgąsčiu pastebėjo, kaip tamsiame vado veide blykstelėjo nepasitikėjimas.

— Kurgi jūsų burtininkas? — paklausė vadas, staiga atsigręžęs į traperį, tarytum norėdamas jam užkrauti atsakomybę dėl Obedo dingimo.

— Ar gali mano brolis pasakyti žvaigždžių skaičių? Didžiojo žynio keliai ne tokie, kaip visų žmonių.

— Klausyk manęs, žilagalvi, ir įsidėmėk mano žodžius! — pasilenkęs virš grubaus savo balno gugos, lyg koks labiau civilizuotos rasės riteris, kalbėjo vadas visavaldžio žmogaus tonu.— Dakotai išrinko savo vadu ne moterį. Kai Matoris pajus didžiojo žynio galią, jis sudrebės, o ligi tol žiūrės savo akimis, nesiskolindamas regėjimo iš baltaveidžių. Jeigu jūsų burtininko rytą nebus kartu su savo draugais, mano jaunieji vyrai jo ieškos. Tavo ausys atviros. Gana.

Traperis nenusiminė, išgirdęs, kad duota tiek daug laiko. Jis jau anksčiau buvo pastebėjęs, kad tetonų vadas priklauso prie drąsuolių, peržengiančių užtvaras, kurias kiekvienoje visuomenės pakopoje žmogaus pažiūroms nustato įpratimas ir auklėjimas; ir dabar senis aiškiai pamatė, kad vadui apgauti reikia išgalvoti kokią naują gudrybę, nepanašią į tą, kuria pavyko suklaidinti jo palydovus. Tačiau pokalbis nutrūko, staiga pasirodžius uolai, kuri priekyje išniro iš tamsos niūri ir aštriabriaunė. Dabar Matoris ėmė galvoti, kaip pagrobti likusį skvaterio turtą. Per gaują nuskriejo kuždesys, kai tamsieji kariai pamatė lauktąjį kelionės tikslą, bet paskui net ir pati jautriausia ausis nebūtų išgirdusi jokio stipresnio garso nei žingsnių šiugždėjimo aukštoje prerijų žolėje.

Tačiau nelengva buvo apgauti budriąją Esterą. Ji nerimaudama ilgai klausėsi įtartinų garsų, per nuogą plynę artėjančių prie uolos. Be to, ir neapsnūdę sargy-

biniai girdėjo netikėtą indėnų riksmą. Laukiniai, kurie kiek atokiau buvo nusliuogę nuo žirgų, dar nespėjo tyliai ir klastingai, kaip buvo pratę, susirinkti uolos papėdėje, o amazonė paklausė:

— Kas ten apačioje? Atsakykite, kad ir kas jūs būtumėt, sjuksai ar patys velniai. Aš jūsų nebijau!

Tačiau į jos šauksmą niekas nieko neatsakė. Kiekvienas karys liko stovėti, kur stovėjęs, nes žinojo, kad tamsus jo siluetas susilieja su lygumos šešėliais. Kaip tik šią akimirką traperis nusprendė bėgti. Jį ir jo bičiulius saugojo indėnai, palikti prižiūrėti arklių. Kadangi visi tebebuvo raiti, akimirka atrodė tinkama sumanymui įgyvendinti. Sargybiniai dabar žiūrėjo į uolą, o kaip tik tuo laiku virš jų galvų plaukiantis juodas debesis užtemdė net ir blyškią žvaigždžių šviesą. Prigulęs prie arklio, senis sušnibždėjo:

— Kur mano šunelis? Kur Hektoras? Kur jisai?

Šuo, išgirdęs pažįstamą bąlsą, meiliai suinkštė ir vos nepradėjo šaižiai kaukti. Traperis jau buvo beišsitiesiąs po pavykusio mėginimo, bet pajuto Ujučos ranką ant gerklės, tarsi tas smaugdamas norėtų jį nutildyti. Tuo pasinaudojęs, senis, tarsi dusdamas, suvaitojo, ir vėl atsiliepė ištikimasis šuo. Ujuča tučtuojau paleido traperį, norėdamas savo pyktį išlieti ant šunies. Bet tuo metu vėl pasigirdo Esteros balsas, ir indėnai, viską pametę, sukluso:

— Taip, galit sau inkšti ir plėšyti gerkles, kiek tinkami, jūs nakties kipšai,— šaukė ji, kimiai, bet pašaipiai nusijuokusi.— Aš jus pažįstu. Palaukit, ir tuoj turėsit pakankamai šviesos savo piktiems kėslams. Užmesk anglių, Febe, užmesk anglių! Tavo tėvas ir berniukai pamatys, kad reikia grįžti namo svečių sutikti.

Jai bekalbant, pačioje uolos viršūnėje lyg kokia skaisti žvaigždė švystelėjo stipri šviesa ir iškilo liepsnos liežuviai, kurie valandėlę raitėsi milžiniškoje žagarų krūvoje, kilo aukštyn, pleveno ore, mesdami šviesų atšvaitą ant aplinkinių daiktų. Viršuje girdėjosi pašaipus įvairaus amžiaus žmonių kvatojimas, tarytum visi triumfuotų, taip sėkmingai atskleidę klastingųjų tetonų kėslus.

Traperis apsižvalgė aplinkui, norėdamas įsitikinti, kokioje padėtyje jo draugai. Išgirdę signalus, Midltonas ir Polis mažumėlę pasitraukė į šalį ir dabar, kaip atrodė, stovėjo pasirengę bėgti, kai tik išgirs trečiąjį ženklą. Hektoras, ištrūkęs iš laukinio, vėl gūžėsi prie traperio žirgo kojų. Tačiau platus šviesos ratas tolydžio didėjo ir ryškėjo, ir senis, kurį retai apgaudavo protas ir akys, kantriai laukė patogesnio momento.

— Dabar, Izmaeli, mano vyre, jeigu tavo akys ir rankos tokios pat taiklios, kaip visuomet, metas įkrėsti šiems raudonodžiams, kurie kėsinasi į visą tavo turtą, netgi į žmoną ir vaikus. Dabar, mano gerasis vyre, parodyk, koks tu, ir nepadaryk gėdos savo giminei!

Tolumoje, iš tos pusės, kur artinosi skvaterio būrys, pasigirdo šauksmas, ir moteriška įgula galėjo įsitikinti, kad pagalba nebetoli. Išgirdusi šiuos lauktus garsus, Estera šaižiai suriko ir susijaudinusi atsistojo uolos viršūnėje taip, kad apačioje visi ją galėtų matyti. Nepasitenkinusi tokiu pavojingu pasirodymu, Estera iš džiaugsmo jau buvo bekelianti rankas aukštyn, bet staiga iš tamsos į šviesų ratą išnėrė Matoris ir prispaudė jai rankas prie šonų. Uolos viršūnėje, nelyginant iš debesų išlindę nuogi demonai, pralėkė trys kiti kariai. Aplink pasipylė nuodėguliai, o paskui viskas aptemo, kaip saulei nusileidus. Dabar laukiniai sustaugė pergalės šauksmą, o kartu garsiai ir pratisai suinkštė Hektoras.

Tą pačią akimirką senis atsidūrė tarp Midltono ir Polio. Ištiesęs abi rankas, jis čiupo jų žirgus už pavadžių, norėdamas sutramdyti raitelių nekantrumą.

— Ramiau, ramiau,— sušnibždėjo jis.— Jų akys dabar tvirtai užmerktos, tarsi viešpats būtų juos apakinęs, bet ausys atviros. Tyliau, tyliau, bent šimtą sieksnių reikia prajoti žingine.

Pirmos penkios nerimo minutės visiems keleiviams, išskyrus traperį, atrodė lyg ištisa amžinybė. Kai jie priprato prie tamsos, jiems ėmė rodytis, jog po trumpo užtemimo, laužui užgesus, būtinai nušvis ryški vidurdienio šviesa. Senis po truputį vis labiau ragino arklius, kol pasiekė vienos prerijų lomos vidurį. Tada jis tyliai sukikeno, paleido pavadžius ir tarė:

— Na, dabar duokit valią jų kojoms, tačiau jokite tik per žolę, kad nebūtų girdėti.

Nereikia nė sakyti, su kokiu džiaugsmu visi jo paklausė. Po kelių akimirkų jie užkopė į aukštumą, perkirto ją, o paskui nušuoliavo, laikydamiesi žvaigždės, kaip bangas skrosdamas laivas plaukia į žiburį, rodantį kelią į ramų uostą.

DVIDEŠIMT ANTRAS SKYRIUS

Bėgliai pastebėjo, kad ten, iš kur jie ką tik buvo pasitraukę, viešpatavo tokia pat gūdi tyla, kaip ir priešais juos plytinčioje tamsioje dykynėje. Net ir įgudusios traperio ausys veltui bandė išgirsti šūvius, kurie patvirtintų, jog tarp Matorio ir Izmaelio gaujų tikrai prasidėjo susirėmimas, tačiau arkliai nešė bėglius vis tolyn, ir niekas negirdėjo nė menkiausio balso. Senis kartkartėmis nepatenkintas niurnėjo, tačiau tik iš to, kad jis susirūpinęs ragino arklius, galėjai suprasti, kokį nerimą jis iš tikrųjų jautė. Prajodamas senis parodė apleistą lomą, kur skvaterio šeima buvo apsistojusi tą naktį, kai skaitytojas su ja susipažino, o paskui visą laiką tylėjo. Bendrakeleivius dėl jo tylėjimo ėmė baimė, nes, pakankamai pažinę traperio būdą, jie numanė, jog padėtis tikrai pavojinga, jeigu jau sutrikdė nesudrumsčiamą senojo žmogaus dvasios ramybę.

— Gal sustokime?— po keleto valandų paklausė Midltonas, užjausdamas Inesą ir Eliną, kurios neturėjo jėgų taip sunkiai keliauti.— Mes jojame greitai ir jau perkirtome didelį prerijų plotą. Metas paieškoti poilsiui vietos.

— Teks jos pasiieškoti danguje, jeigu jūs nebepajėgiate toliau joti,— suniurzgė senasis traperis.— Jeigu tetonai būtų susikibę su skvateriu, kaip iš visko aiškiai atrodė, turėtume laiko apsižvalgyti ir pagalvoti, ne tik kaip kelionė pasiseks, bet ir apie patogumus; tačiau nūnai, man regis, patys save pasmerktume mirčiai ar amži-

nai vergijai, jeigu leistume miegui mums akis užmerkti, kol dar nepaslėpėm savo galvų geroje slėptuvėje.

— Nežinau,— atsakė jaunuolis, daugiau galvodamas apie kančias, kurias patyrė jo palaikoma gležna būtybė, negu apie traperio patirtį.— Nežinau, mes jau daug mylių nujojome, ir aš nematau jokių nepaprastų pavojaus ženklų. Jeigu jūs, mano gerasis drauge, bijote dėl savęs, patikėkite, kad klystate, nes...

— Tavo senelis, jei tik būtų gyvas ir kartu keliautų,— pertraukė jį senis ir, ištiesęs ranką, reikšmingai pirštu palietė Midltono ranką,— tokių žodžių nebūtų pasakęs. Jis turėjo pagrindo manyti, kad aš niekada pernelyg nebranginau savo gyvybės, net ir tada, kai buvau pačiame stiprume ir kai mano akys buvo akylesnės nei vanago, o kojos — eiklios it danieliaus. Kodėl dabar aš turėčiau būti vaikiškai prisirišęs prie gyvenimo. Man teko pažinti jo tuštybę, ir aš žinau, kad jį lydi skausmas ir sielvartas. Tesigriebia tetonai paties baisiausio, bet varganas, nukaršęs traperis garsiau už kitus nevaitos ir nemaldaus.

— Atleiskit man, brangus, neįkainojamas drauge,— apgailestaudamas sušuko jaunuolis ir karštai stvėrė senio ranką, kurią šis jau buvo beatitraukiąs.— Aš nežinojau, ką šneku, tikriau sakant, galvojau tik apie tas, į kurių gležnumą mes labiausiai turime atsižvelgti.

— Gana šnekėti. Tokia jau žmogaus prigimtis, ir tokia ji turi būti. Šiuo atveju ir tavo senelis būtų lygiai taip pasielgęs. Jau daug žiemų ir vasarų praslinko, daug karštų ir šaltų dienų, daug liūčių ir sausrų praėjo nuo to laiko, kai mes kartu veržėmės pro ežerų krašto raudonuosius huronus link senojo Jorko kalnų. Ir nuo to laiko ne vienas taurus elnias, o taipogi ir ne vienas vagišius mingas krito, mano rankos pašautas. Sakyk, jaunuoli, ar generolas,— žinau, kad jis tapo generolu,— ar jis pasakojo apie elnią, kurį mes sumedžiojome tą naktį, kai nelemtosios genties vyrai mus įvijo į salos olas, ir apie tai, kaip mes ten saugiai vaišinomės ir gėrėme?

— Jis dažnai kalbėdavo apie tą naktį, tačiau...

— O giesmininkas, kaip jis laidė gerklę, kaip šū-

kalojo kovos metu!..— tęsė senis ir, aiškiai viską prisiminęs, linksmai juokėsi.

— Viską, viską pasakojo, nieko nepamiršo, net paties menkiausio įvykio. Ar jūs ne...

— Ar jis pasakojo apie tą padaužą už rąsto ir apie tą vargana kipšelį, kuris veržėsi per kriokli, ir apie tą bėdžių medyje?

— Apie kiekvieną iš jų, apie visus, apie viską, kas su tais įvykiais susiję.[1] Aš manyčiau...

— Taip,— nesiliovė kalbėjęs senis, o jo balsas išdavė, kad jis tada buvo smarkiai sukrėstas.— Septynias dešimtis metų išgyvenau giriose ir laukiniuose kraštuose, ir jeigu kas gali sakyti pažinęs pasaulį ar matęs šiurpių vaizdų, tai aš. Bet niekuomet nei prieš tai, nei po to neregėjau žmogaus, patekusio į tokią beviltišką būklę, kaip tas laukinis; ir vis dėlto jis nekalbėjo, nešaukė, neprisipažino bėdon įkliuvęs. Taip jau jie įpratę, ir šis indėnas kilniai laikėsi.

— Klausyk, senasis traperi,— pertraukė jį Polis, kuris, patenkintas, kad jį per liemenį laiko apsikabinusi Elina, ligi šiol jojo neįprastai tylus.— Dieną mano akys tokios pat įžvalgios ir skvarbios, kaip kolibrio, bet žvaigždžių šviesoje aš negaliu jomis pasigirti. Ar ten per lomą šliaužia koks ligotas buivolas, ar koks paklydęs galvijas iš sjuksų bandos?

Raiteliai prijojo, norėdami iš arčiau pasižiūrėti, ką ten Polis pamatė. Iki šiol bėgliai jojo nedideliais slėniais, slėpdamiesi šešėliuose, bet kaip tik tuo metu jie pakilo į kalvą ir jau ruošėsi leistis per lomą, kur pasirodė nežinomasis gyvulys.

— Nusileiskime,— pasiūlė Midltonas.— Nesvarbu, kas ten — žvėris ar žmogus, mes pernelyg stiprūs, kad turėtume jo bijoti.

— Na, jeigu tik moraliniu atžvilgiu tai būtų įmanoma,— sušuko traperis, kuris, kaip skaitytojas bus pastebėjęs, ne visuomet taisyklingai vartodavo žodžius,— jei moraliniu atžvilgiu tai būtų įmanoma, sakyčiau, kad ten

---

[1] Skaitę ankstyvesnes knygas, kuriose traperis dar buvo medžiotojas ir žvalgas, lengvai supras užuominas (*Aut. pastaba*).

tasai žmogus, kuris keliauja, rinkdamas roplius ir vabzdžius, nagi mūsų bendrakeleivis daktaras.

— Kodėl neįmanoma? Argi jūs neliepėte jam joti šita kryptimi, kad jis galėtų prie mūsų prisijungti?

— Taip, bet aš jam neliepiau tiek ginti asilo, kad tas pralenktų net arklį. Tu teisus, teisus,— tarė traperis, pats pertraukdamas savo aiškinimą, kai, mažėjant nuotoliui, tikrai įžiūrėjo Obedą ir asilą.— Tu neklysti, čia tikrai jis! Stačiai stebuklas! Viešpatie, ką daro baimė! Na, drauguži, smarkiai spaudei, kad per tokį trumpą laiką įstengei tiek toli nujoti. Stebiuosi asilo greitumu!

— *Asinus* visiškai nusiplūkė,— graudžiai atsakė gamtininkas.— Gyvulėlis iš tiesų nesnaudė nuo to laiko, kai mes persiskyrėme, bet dabar jis nebeklauso mano kvietimų bei raginimų ir nebeina. Manau, kad šiuo metu mums negresia pavojus?

— Negalėčiau šito pasakyti. Negalėčiau. Tarp skvaterio ir tetonų reikalai klostosi ne taip, kaip turėtų, todėl aš dar negaliu atsakyti už mūsų skalpų saugumą. Gyvulys visiškai nusivaręs! Per smarkiai jį ginei, ir dabar jis atrodo kaip koks nusilėkęs šuva. Reikia gyvulio gailėtis ir jį tausoti net ir tada, kai gelbsti savo kailį.

— Jūs nurodėte žvaigždę,— atsakė daktaras,— ir aš maniau, kad reikia labai skubėti į tą pusę.

— Ar tu galvojai žvaigždę pasiekti, taip greitai jodamas? Eik jau, eik! Drąsiai šneki apie viešpaties tvarinius, nors, kaip matau, apie jų sugebėjimus ir instinktus nutuoki ne daugiau už vaiką. Kas su tavim atsitiktų, jeigu tektų paskui mus ilgai ir skubiai šuoliuoti?

— Čia kalta keturkojo sandara,— atsakė Obedas. Tokia gausybė užgaulių kaltinimų supykino taikų mokslininką.— Jeigu prie dviejų galūnių būtų pritaisyti apie ašį besisuką svertai, jo nuovargis būtų per pusę mažesnis, nes viena nurodytųjų...

— Žmogau, liaukis tauzijęs apie savo nurodytas puses ir visokius svertus. Nusiplūkęs asilas lieka nusiplūkusiu asilu. Ir kas tą neigia, pats yra asilas. Dabar, kapitone, mes prispirti rinktis vieną iš dviejų blogybių: arba palikti šį žmogų,— o jis per ilgai su mumis drauge ir šiltą, ir šaltą pergyveno, kad galėtume jį lengva ranka

atstumti,— arba susiieškoti kokią slėptuvę, kur gyvulys galėtų pailsėti.

— Garbusis medžiokli! — sušuko išsigandęs Obedas.— Meldžiu jus vardan mudviejų giminingų prigimčių slapto tarpusavio palankumo, vardan nematomų...

— A, iš baimės jis kiek gudriau ėmė postringauti. Iš tikrųjų žmogaus prigimčiai svetima palikti brolį nelaimėje, ir viešpats žino, kad tokio gėdingo darbo aš dar niekada nesu padaręs. Tu teisus, drauguži, tu teisus, mums reikia slėptis, reikia skubiai slėptis. Bet ką daryti su asilu? Bičiuli daktare, ar tu iš tikrųjų brangini šio padaro gyvybę?

— Jis senas ir ištikimas tarnas,— atsakė nuliūdęs Obedas,— ir man būtų skaudu, jeigu jam kas bloga nutiktų. Supančiokit jam užpakalines kojas ir paguldykit žolėn pailsėti. Užtikrinu, kad rytą mes jį rasim ten, kur palikom.

— O sjuksai? Kas ištiktų gyvulį, jei bent vienas iš tų raudonųjų nenaudėlių pamatytų jo ausis, kyšančias iš žolės lyg du tūbės stiebus? — sušuko bičių medžiotojas.— Jie prismaigstytų į jį strėlių kaip moteris adatų į pagalvėlę, o paskui manytų nužudę visų triušių protėvį. Bet, dievaži, pirmą kąsnį paragavę, suprastų savo klaidą.

Midltonas, kuris jau ėmė nekantrauti, kad tiek ilgai trunka kalbos, įsikišo pats ir, kadangi visi atsižvelgė į karinį jo laipsnį, viską sutvarkė. Kuklusis *Asinus*, pernelyg romus ir pernelyg nuvargęs, kad priešintųsi, netrukus buvo supančiotas ir paguldytas į vystančių žolių guolį. Čia jis ir buvo paliktas, o jo šeimininkas tikėjosi už kelių valandų jį rasti toje pačioje vietoje. Senis smarkiai prieštaravo ir ne kartą užsiminė, jog peilis būtų daug tikresnė priemonė už pančius, bet Obedo prašymai ir, gal būt, iš dalies slaptas traperio nenoras žudyti, išgelbėjo asilui gyvybę. Kai asilas buvo taip paguldytas, arba kaip jo šeimininkas manė, paslėptas, pabėgėliai leidosi ieškoti, kur atsikvėpti, kol gyvulys pailsės.

Pagal traperio apskaičiavimus nuo pat pradžios jie buvo nujoję dvidešimt mylių. Neapsakomas nuovargis jau ėmė lenkti liauną Inesos liemenį; net ir stipresnę, bet vis dėlto moterišką Eliną priveikė nepaprasta jėgų įtam-

pa. Pačiam Midltonui taip pat buvo ne pro šalį pailsėti, tvirtas, energingas Polis irgi nedelsdamas prisipažino, jog mielai truputį atsipūstų. Tik senis atrodė abejingas paprastiems gamtiškiems reikalavimams. Kad ir nepratęs prie tokio greito ir ilgo jojimo, traperis, matyt, nepasidavė įprastiems žmogaus silpnumo priepuoliams. Nors išsekęs jo kūnas stovėjo ant mirties slenksčio, jis tebebuvo tvirtas, nelyginant koks užgrūdintas ąžuolo kamienas — nudžiūvęs, nuogas, audrų apdraskytas, bet vis dar nepalenkiamas, tarsi suakmenėjęs. Dabar, ieškant vietos poilsiui, senis su jaunuoliška energija, tramdoma tik gilios senatvės atsargumo ir patirties, tučtuojau ėmė vadovauti.

Perkirtę žolės priaugusią daubą, kur buvo sutikę daktarą, o dabar paliko asilą, bėgliai pamatė, kad toliau banguojančios prerijų kalvos išnyksta ir atsiveria bekraštė lyguma, mylių mylias apaugusi tokia pat žole.

— A, tatai pravers, tatai pravers,— tarė senis, kai jie prisiartino prie tos išdžiūvusių žolių jūros.— Aš pažįstu šią vietą ir ne sykį slaptose jos daubose net ištisas dienas esu gulėjęs, kai atviruose plotuose laukiniai medžiodavo buivolus. Mes turime labai atsargiai čia įeiti, kad neištryptume pernelyg plataus tako, nes indėnų smalsumas — pavojingas kaimynas.

Jodamas priekyje, senis rado vietą, kur išstypusios žolės, aukštumu ir tankumu panašios į nendrynus, buvo visai neišgulusios. Traperis įjojo pirmas, liepdamas kitiems žąsele sekti pavymui ir, kiek galima, laikytis jo pėdų. Nujoję kokį šimtą ar du šimtus pėdų per žoles, keleiviai sustojo. Senis, liepęs Poliui ir Midltonui skverbtis tiesiai gilyn, pats nusliuogė nuo žirgo ir savo pėdomis grįžo iki pievos krašto. Čia jis keletą minučių kėlė sumintą žolę ir, kiek įmanydamas, naikino visus pėdsakus.

Tuo tarpu būrelis sunkiai brovėsi gilyn. Jodami gana lėtai, keleiviai per mylią įsiskverbė į pievos vidurį. Čia jie rado tinkamą vietą ir, nusliuogę nuo žirgų, ėmė ruoštis likusią nakties dalį praleisti. Tuo tarpu prie jų prisijungė traperis ir vėl ėmė vadovauti.

Netrukus nemažame plote buvo išrautos ir iškirstos visos žolės ir kiek nuošaliau Inesai su Elina paruoštas guolis, minkštumu bei patogumu prilygstąs pūkų patalui. Nuvargusios merginos mažumėlę pasistiprino Polio ir senio atgabentomis maisto atsargomis ir nuėjo ilsėtis, palikusios stipresnius bendrakeleivius tvarkytis taip, kaip jiems patogiau. Midltonas ir Polis, ilgai negaišdami, pasekė savo nuotakų pavyzdžiu. Traperis ir gamtininkas tebesėdėjo prie skanios bizono mėsos, kuri, išvirta pirmojo sustojimo metu, dabar, kaip paprastai, buvo valgoma ataušus. Obedo neėmė miegas, nes jis buvo labai susijaudinęs, o senio norai iš papratimo ir reikalo priklausydavo nuo aplinkybių. Kaip ir jo bičiulis, traperis dabar buvo linkęs budėti, o ne miegoti.

DVIDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

Bėgliai miegojo kelias valandas. Traperiui pirmajam išlakstė miegai, nors jis užmigo paskutinis. Vos tiktai žvaigždėmis nusėtas skliautas rytinėje plynių pusėje ėmė blankti nuo palšos dienos šviesos, senis pakilo ir, suvadinęs iš šiltų guolių savo draugus, paaiškino, jog reikia būti pasiruošus. Kol Midltonas rūpinosi, kad Inesai ir Elinai būtų patogu ilgoje ir vargingoje kelionėje, kuri jų laukė, senis su Poliu gamino valgį, nes traperis patarė pasistiprinti, prieš išjojant. Ruoša ilgai netruko, ir būrelis veikiai sėdo pusryčių; nors pusryčiai nepasižymėjo įmantrumu, kaip buvo įpratusi Midltono nuotaka, tačiau nestokojo pačių esmingiausių privalumų — buvo gardūs ir sotūs.

— Kai mes nusileisime į paunių medžioklės plotus,— tarė traperis, duodamas Inesai gabalą skanios elnienos ant dailios raginės lėkštės, kurią senis buvo sau pasidaręs,— ten bus riebesnių ir gardesnių buivolų, galybė elnių ir iki valiai visokiausių viešpaties gėrybių. Gal būt,

mes galėsime net bebrą nušauti ir paragauti paties skaniausio kąsnelio — uodegos [1].

— Į kurią pusę suksim, kai atsikratysim šitų pėdsekių šunų? — paklausė Midltonas.

— Jeigu aš galėčiau patarti,— pasakė Polis,— siūlyčiau kuo greičiau susirasti upę ir plaukti pasroviui. Duokit man tuopos, aš padarysiu valtį, ir, gal būt, per vieną dieną ir vieną naktį mes visi, išskyrus asilą, iš šio krašto ištrūksime. Štai Elina, nors ji ir gana vikri mergaitė, bet raitelis iš jos prastas. Būtų daug patogiau šešis ar aštuonis šimtus mylių plaukti, negu stypčioti per prerijas lyg kokiam briedžių pulkui. Be to, vanduo ir pėdsakų nepalieka.

— Negalėčiau garantuoti,— atsakė traperis.— Man ne kartą atrodė, kad raudonodžių akys net ir ore pėdsakus randa.

— Žiūrėk, Midltonai! — sušuko Inesa jaunatviškai ir džiugiai, valandėlę pamiršusi savo būklę.— Koks puikus dangus! Jis tikriausiai žada mums geresnius laikus.

— Tikrai didingas! — atsakė jos vyras.— Koks didingas ir dieviškai gražus tas ryškiai raudonas ruožas. O ten dar skaistesnė avietinė spalva. Retai tenka matyti įstabesnį saulėtekį.

— Saulėtekį,— palengva pakartojo senis ir susikaupęs iš lėto pakilo. Jo akys buvo įbestos į besikeičiančius ir iš tiesų gražius atspalvius dangaus skliaute.— Saulėtekį! Man tokie saulėtekiai nepatinka. Aiman! Niekšai mus apmovė ir sugalvojo kerštą! Prerijos dega!

— Dieve sergėk mus! — sušuko Midltonas. Priblokštas virš jų galvų pakibusio pavojaus, jis pagriebė Inesą ir prispaudė prie krūtinės.— Seni, negalima gaišuoti! Kiekviena akimirka lygi dienai! Bėkim!

— Kur? — paklausė traperis, oriai ir ramiai jį sulaikydamas.— Šitame žolių ir švendrių raizgyne tu tarytum laivas be kompaso didžiulių ežerų vandenyne. Vienas žingsnis, žengtas ne ta kryptimi, pražudytų mus visus. Retai kada, jaunasis karininke, pavojus taip staiga

[1] Amerikos medžiokliai laiko bebro uodegą pačiu sočiausiu maistu.

užgriūna, kad žmogui nebeliktų laiko pagalvoti. Todėl geriau palaukime, ką protas patars.

— Aš manau,— tarė Polis Hoveris, su neslepiamu nerimu apsižvalgęs aplink,— aš manau, jog šiam sausam žolynui užsiliepsnojus, bitė turėtų skristi aukščiau, kaip paprastai, kad sparnų neapsviltų. Todėl, senasis traperi, aš sutinku su kapitonu ir sakau — šokime ant žirgų ir bėkime.

— Jūs abu klystate, jūs klystate! Žmogus — ne gyvulys, kad klausytų savo instinktų ir, užuodęs ore kokį tvaiką ar išgirdęs dundėjimą, užmirštų viską, ką žino. Žmogus privalo stebėti, mąstyti, o paskui daryti išvadas. Todėl paėjėkite paskui mane į kairę, ant kalvelės, ir ten apsižvalgysime.

Senis valdingai mostelėjo ranka ir, daugiau nė žodžio netaręs, pirmasis nuėjo, o jam įkandin nusekė išsigandę bičiuliai. Mažiau įgudusi akis nebūtų pastebėjusi nežymaus kauburėlio, kurį senis minėjo,— žiūrint į pievos paviršių, atrodė, tarsi ten augtų kiek aukštesnė žolė. Pasiekę kalnelį, bėgliai pamatė, kad iš tikrųjų ten augo skurdesnė žolė, negaunanti tos drėgmės, kuri maitina lygumoje tarpstančias viksvas. Todėl traperis ir spėjo, kad čia žemės paviršius turi būti iškilęs. Kelias minutes jie sugaišo, laužydami žoles, mat, nors ir žemesnės, negu aplinkui, jos vis dėlto Poliui ir Midltonui buvo virš galvų. Čia atsistoję, vyrai pamatė juos supančią ugnies jūrą.

Baisus vaizdas nesuteikė vilčių tiems, kas tikėjosi pabėgti iš ugnies rato. Nors jau ėmė aušti, aiškios gaisro spalvos vis tvieskė, tarytum nuožmioji ugnis šventvagiškai rungtųsi su saulės šviesa. Plynės pakraščiuose tai šen, tai ten į dangų šovė skaisčios liepsnos, lyg kokia šiaurės pašvaistė, tik daug nuožmesnė, grėsmingesnė tiek spalva, tiek ir forma. Griežtame traperio veide giliai įsirėžė nerimas, kai jis, palengva akimis apvedęs visą horizontą, pamatė baisų gaisrą, kuris tarsi plati juosta juosė jų slėptuvę. Purtydamas galvą, senis vėl atsigręžė ten, kur pavojus, kaip atrodė, buvo arčiausia, ir tarė:

— Mes apsigavome, manydami paslėpę savo pėdsakus nuo tetonų. Štai tenai aiškiausias įrodymas, kad jie

ne tik žino, kur mes, bet dargi nori mus išrūkyti, lyg kokius pasislėpusius žvėris. Žiūrėkit, jie vienu laiku aplinkui padegė visą žemumą. Tie velniai laiko mus apsupę iš visų pusių, kaip vandenys salą.

— Sėskim ant žirgų ir jokim! — sušuko Midltonas.— Nejaugi neverta kovoti dėl gyvybės?

— O kurgi tu josi? Ar tetono arklys — salamandra [1], kad nesužeistas galėtų praeiti pro nuožmias liepsnas, o gal tu manai, kad viešpats parodys savo galią kaip senovės laikais ir perneš sveikus per šitą žaizdrą, kuris žaižaruoja po raudonu dangumi? Be to, ten iš visų pusių prie ugnies stovi sjuksai su savo strėlėmis ir peiliais, arba aš nebepažįstu velniškų jų klastų.

— Mes josime stačiai į patį gaujos vidurį ir išbandysime jų vyriškumą,— įniršęs sušuko jaunuolis.

— Lengva pasakyti, bet kas bus iš to? Štai čia bičių medžiotojas, jis gali protingai pamokyti, ką tokiu atveju daryti.

— Traperi,— atsakė Polis, pasiraivęs visu stipriu savo kūnu, lyg kiemsargis šuo, žinantis, koks jis stiprus,— šiuo klausimu aš palaikau kapitoną ir sakau, kad reikia bėgti nuo gaisro, net jeigu patektume stačiai į tetonų vigvamus. Čia Elina, kuri...

— Kokia gi nauda, kokia gi nauda iš narsių jūsų širdžių, kai reikia nugalėti ir viešpaties stichiją, ir žmones? Apsižvalgykite, bičiuliai: dūmų kamuoliai lomoj rodo, kad iš šios vietos neištrūksi, neprasiveržęs pro ugnį. Apsidairykite, mano vaikinai! Apsidairykite patys! Jeigu jūs galite rasti nors vieną nedegančią vietą, aš pasižadu sekti paskui jus.

Jo bendrakeleiviai tučtuojau ėmė atidžiai žvalgytis, bet jų baimė nesumažėjo, nes jie įsitikino, į kokią beviltišką padėtį įkliuvę. Milžiniški dūmų stulpai kilo iš plynės ir, susilieję į tirštus juodus debesis, tvyrojo virš horizonto. Raudona pašvaistė, nutvieskusi milžiniškus dūmų kalnus, tai čia, tai ten ryškiau sužioruodavo gaisro liepsnomis, kai apačioje į priekį prasiverždavo ugnis, paskui save palikdama klaikią tamsą. Visa tai garsiau

[1] Viduramžių prietarų dvasia, gyvenanti ugnyje.

kaip žodžiai skelbė neišvengiamą ir sparčiai artėjantį pavojų.

— Baisu! — sušuko Midltonas, prie širdies glausdamas virpančią Inesą.— Tokiu metu ir taip mirti. Toks neveiklumas iš proto varo! Juk mes vyrai! Mes kovosime dėl savo gyvybių! Na, mano drąsusis ir ryžtingasis drauge, ar šoksime ant žirgų ir braušimės pro liepsnas, ar liksime čia stovėti ir, nieko neveikdami, žiūrėsime, kaip žus tos, kurias labiausiai mylime?

— Aš siūlau leisti spiečių ir skristi, kol dar avilyje nepasidarė per karšta,— kaip skaitytojas iš karto supras, atsakė Midltonui bičių medžiotojas.— Traperi, turi sutikti, jog pasirinkai labai lėtą kelią pavojui išvengti. Jei mes čia dar ilgiau tūnosime, būsime kaip tos bitės, kurios tupi, aplipusios šiaudus, nors žmonės, imdami medų, jau išrūkė avilį. Jau girdėti, kaip ūžia ugnis, o aš iš savo patyrimo žinau,— jeigu liepsna įsisuko į prerijų žolę, tinginys nuo jos nepabėgs.

— Ar manai,— atšovė senis, piktai rodydamas į sausos, susiraizgiusios žolės labirintus,— kad mirtingo žmogaus kojos tokiu keliu gali pralenkti ugnį? Jeigu aš žinočiau, kurioje pusėje tie nenaudėliai!

— O ką pats pasakysi, bičiuli daktare? — sušuko suglumęs Polis gamtininkui,— kai žmogaus galias pakerta tvirtesnė jėga, stiprusis, pasijutęs bejėgis, dažnai kreipiasi pagalbos į silpnąjį.— Ką pasakysi? Gal sugalvosi kokį patarimą, kai aplinkui jau giltinė suka?

Gamtininkas stovėjo, rankoje laikydamas savo užrašus, ir žiūrėjo į klaikų reginį taip ramiai, tartum gaisras būtų užkurtas kokios nors mokslinės problemos sprendimui palengvinti. Paklaustas jis atsitokėjo, atsigręžė į tokį pat ramų, tiktai kitkuo užsiėmusį draugą, į traperį, ir prabilo abejingu tonu, kuris tokiu pavojingu metu atrodė stačiai piktinantis:

— Garbingasis medžiokli, jūs dažnai esate matę panašių šviesos eksperimentų...

Jį šiurkščiai pertraukė įsiutęs Polis, išmušdamas jam iš rankų užrašus. Matyt, jaunuolis buvo visiškai sutrikęs

ir praradęs dvasios pusiausvyrą. Daktarui neliko laiko priekaištams, nes senis, kuris šios scenos metu stovėjo, lyg ir nežinodamas, ko griebtis, ir atrodė greičiau priblokštas, o ne išsigandęs, staiga ryžtingai prašneko, tarsi nusprendęs, ką daryti.

— Laikas veikti,— tarė jis, nutraukdamas vaidus, beįsiliepsnojančius tarp gamtininko ir bičių medžiotojo.— Laikas mesti į šalį knygas, dejones, reikia veikti.

— Jūs per vėlai prisiminėte, nelaimingas seni! — sušuko Midltonas.— Liepsnos jau už ketvirčio mylios nuo mūsų, vėjas neša jas baisiu greičiu.

— Tegu jas, tas liepsnas! Man liepsnos mažiausiai rūpi. Jeigu aš tik žinočiau, kokiu būdu išsisukti nuo tetonų klastos, kaip žinau, kokiu būdu iš ugnies atimti jos grobį, beliktų tik dėkoti viešpačiui už mūsų išgelbėjimą. Ar tai čia gaisras? Jeigu jūs būtumėte matę, kaip aš rytinėse kalvose regėjau didžiulius kalnus, liepsnojančius nelyginant kalvio žaizdrą, žinotumėt, ką reiškia bijoti gaisro ir jausti padėką už tai, kad likai gyvas. Eiva, vyručiai, eiva. Laikas veikti ir liautis plepėjus. Antai ana vinguriuojanti liepsna iš tikrųjų artinasi lyg koks šuoliuojantis elnias. Čiupkite tą žemą, sudžiūvusią žolę mums po kojų ir raukit.

— Ar jūs manot tokiu vaikišku būdu iš ugnies atimti aukas? — sušuko Midltonas.

Senio veidu perbėgo nežymi, tačiau kiek išdidi šypsena, kai jis atsakė:

— Tavo senelis būtų sakęs: „Kai priešas arti, geriausia, ką gali padaryti kareivis,— paklusti."

Kapitonas suprato priekaištą ir tučtuojau šoko padėti Poliui, kuris, iš nevilties paklausęs traperio, jau rovė suvytusią žolę. Elina taip pat kibo dirbti, netrukus prisijungė ir Inesa, nors niekas nežinojo, kam ir kodėl jie taip stengiasi. Kai žmonės galvoja, kad jiems už darbą bus atlyginta jų gyvybe, jie neriasi iš kailio. Per kelias minutes buvo nurautas kokių dvidešimt pėdų skersmens plotas. Į vieną šios aikštelės galą traperis nuvedė moteriškes, įsakęs Poliui ir Midltonui antklodėmis apgaubti lengvus, greit užsiliepsnojančius jų drabužius. Tada senis iš kito šono priėjo prie aukštų žolių, kurios iš visų pusių su-

po aikštelę kaip koks pavojingas žiedas, ir, parinkęs saują sausiausių ir smulkiausių, uždėjo ant savo šautuvo dagties. Iššoko kibirkštis, ir žolė užsiliepsnojo. Tada jis degantį kuokštą sviedė į stačią žolę ir, pasitraukęs aikštelės vidurin, ėmė kantriai laukti.

Jautri ugnis godžiai griebė naują maistą, ir po akimirkos liepsna jau laižė žolę, lygiai kaip gromuluoją gyvuliai liežuviais varto pašarą, ieškodami gardesnio kąsnelio.

— Dabar,— iškėlęs pirštą, senis tyliai, savotiškai sukikeno,— jūs pamatysite, kaip ugnis kovos su ugnimi. Dievaži! Aš ne kartą esu taip prasideginęs sau lygų taką, vien tik tingėdamas brautis pro lomos raizgynus.

— Bet ar tai nepavojinga? — sušuko nustebęs Midltonas.— Ar jūs neprišauksit priešo, užuot padėjęs jo išvengti.

— Ar tu taip lengvai svyli? Tavo senelio oda buvo kietesnė. Na, pagyvensim — pamatysim, pagyvensim — pamatysim.

Prityręs traperis neklydo. Liepsna stiprėjo, kaitra didėjo, ir ugnis ėmė plėstis į tris puses, o ketvirtoje — geso, nes čia nebuvo žolės. Didėdama ir piktai ūždama, ji viską prieš save naikino, o, jai prasiautus, juoda, rūkstanti žemė atrodė daug plikesnė, negu dalgiu nupiovus pievą. Bėgliams vis dar būtų grėsęs pavojus, jeigu, liepsnai juos apsupus, nebūtų didėjusi aikštelė. Traukdamiesi prie tos vietos, kur traperis buvo padegęs žolę, jie išvengė karščio, o po kelių minučių liepsnos jau visuose šonuose ėmė slinkti tolyn, palikdamos bėglius, apgaubtus dūmų debesio, tačiau visiškai apsaugotus nuo to ugnies srauto, kuris įnirtingai veržėsi priekin.

Žiūrovai šitą paprastą traperio gudrybę stebėjo lygiai su tokiu pat apstulbimu, su kokiu karaliaus Ferdinando dvariškiai žiūrėjo į Kolumbą, kai tas pastatė kiaušinį stačią, nors jautė jie traperiui ne pavydą, o dėkingumą.

— Įstabu! — tarė Midltonas, pamatęs, jog pavyko išsigelbėti nuo pavojaus, kurį jis jau laikė neišvengiamu.— Tokia mintis dangaus duota, o ranka, kuri ją vykdė, turėtų būti nemirtinga.

— Senasis traperi,— sušuko Polis, brukdamas pirštus į savo tankias garbanas,— aš ne kartą esu iki drevės sekęs bitę, nešančią medų, ir šį bei tą numanau apie girių gamtą, bet tu pasielgei taip, tarytum būtum išrovęs širšei geluonį, jos net nepalietęs.

— Na gerai jau, gerai,— atsakė senis; iš pradžių apsidžiaugęs, kad gerai pasisekė, jis paskui nebegalvojo apie tai, ką buvo padaręs.— Dabar paruoškit arklius. Tegu kokį pusvalandį liepsnos padirbėja savo darbą, o tada šoksime ant arklių. Reikia, kad pieva atvėstų, nes šitų nekaustytų žirgų kanopos jautrios it basos mergaičių kojos.

Midltonas ir Polis, kuriems toks netikėtas išsigelbėjimas atrodė lyg prisikėlimas iš numirusių, kantriai laukė traperio nurodytos akimirkos, vėl pradėję tikėti tvirtais jo sprendimais. Daktaras pasiėmė savo užrašus, kurie buvo nukritę į degančią žolę ir šiek tiek nukentėję, ir guosdamasis ėmė be paliovos užrašinėti įvairius šviesos bei šešėlių svyravimus, juos laikydamas gamtos reiškiniu.

Tuo tarpu prityręs traperis, kurio globai visi taip besąlygiškai buvo pasidavę, stengėsi tolumoje ką nors įžiūrėti, kai tik prasiskleisdavo milžiniški dūmų kamuoliai, tarsi didžiuliai debesys užgulę visas prerijas.

— Žiūrėkit, vaikinai,— tarė traperis, ilgai ir neramiai pasidairęs po apylinkę,— jūsų akys jaunos ir gal geriau matys, negu mano, nors ir buvo metas, kai išmintinga ir šauni tauta turėjo pagrindo mane akylu laikyti; bet tie laikai praėjo, ir kartu su jais dingo ne vienas ištikimas ir išbandytas draugas. Dievaži, jei aš galėčiau pakeisti apvaizdos nustatytą tvarką (to aš negaliu padaryti, ir būtų net šventvagiška bandyti, kai viską valdo išmintingesnis už silpną mirtingą žmogų) — bet jeigu aš galėčiau pakeisti, norėčiau, kad tiems, kas ilgus metus gyveno santarvėje bei meilėje ir kas įrodė esą verti būti drauge, vienas už kitą kentėdami ir rizikuodami — kad jiems būtų leista tuo pačiu laiku ir su gyvenimu atsiskirti. Kai, vienam mirus, antrasis lieka, jam gyvybė jau nebrangi.

— Ar jūs matot indėną? — paklausė nekantrusis Midltonas.

— Raudonodis ar baltaodis — skirtumo nėra. Draugystė ir įprotis tvirtai suriša žmones tiek giriose, tiek ir

miestuose, giriose dar stipriau. Štai jaunieji prerijų kariai. Dažnai jie išsirenka sau draugą, atsiskiria ir, pašventę savo gyvenimą draugystei, stropiai laikosi duotų pažadų. Pražūtingas smūgis vienam — tampa mirtinu smūgiu ir antrajam. Aš ilgai gyvenau vienišas, jeigu vienišu galima vadinti žmogų, septyniasdešimt metų praleidusį gamtos prieglobstyje, kur jis kiekvieną akimirką gali atverti širdį dievui, o prieš tai jam nereikia nusimesti rūpesčių ir ydų kaip nausėdijos žmogui. Bet jeigu šito neminėsime, aš buvau vienišas, ir vis dėlto man buvo malonu bendrauti su žmonėmis ir skaudu skirtis, jeigu mano bičiulis būdavo narsus ir doras; narsus, nes baikštus draugas giriose,— pridūrė senis, žvilgterėjęs į susikaupusį gamtininką,— trumpą kelionę gali ilga paversti, ir doras, nes klasta greičiau žvėrims būdingas instinktas, o ne protingo žmogaus savybė.

— Bet ką jūs matote, ar sjuksą?

— Vienas dievas težino, kuo virs Amerika ir kada baigsis jos žmonių klastos ir išmonės. Kadaise aš esu matęs vadą, kuriam buvo tekę regėti pirmąjį krikščionį, įkėlusį nedorą savo koją į Jorko apylinkes. Kiek daug laukinio gamtos grožio buvo nuniokota per du trumpus žmonių amžius. Aš pasaulį išvydau rytinės jūros pakrantėse ir labai gerai atsimenu, kad pirmą sykį išbandžiau šautuvą, nuėjęs nuo savo tėvo namų iki miško tiek, kiek vaikiščias gali nukėblinti nuo saulės tekėjimo iki saulėlydžio; ir, tiek nuėjęs, nepažeidžiau teisių nė vienam, kas sakytųsi esąs to lauko žvėrių šeimininkas. Pagal visą pajūrį tada gamta didingai klestėjo, ir tik siauras ruoželis tarp girių ir okeano buvo atitekęs godiems naujakuriams. O kur aš dabar? Jei turėčiau erelio sparnus, jie nuvargtų, nenunešę manęs nė dešimtosios dalies kelio iki tos jūros. Visame krašte pasklido miestai ir kaimai, sodybos ir vieškeliai, bažnyčios ir mokyklos, visos žmogaus išmonės ir visos velniavos. Aš prisimenu laikus, kai keli raudonodžiai, pašūkaloję pasieniuose, galėdavo išbaidyti ištisas provincijas; vyrai ginkluodavosi, karių pulkai atvykdavo pagalbon iš tolimų kraštų, būdavo kalbamos maldos, moterys būkštaudavo, maža kas ramiai miegodavo, nes irokezai būdavo išėję į karo kelią ar prakeikto mingo ranka lai-

kydavo tomahauką. O kas gi dabar? Šalis siunčia laivus į svetimus kraštus kovoti mūšiuose, patrankų dabar daugiau, negu seniau šautuvų, įgudusių kareivių, kai tik prireikia,— dešimtys tūkstančių. Toks skirtumas, vyrai, tarp provincijos ir valstijos. Ir aš, nukaršęs ir varganas, viso to sulaukiau.

— Vadinasi, traperi, turėjai matyti daugelį kirtėjų graibant grietinę nuo žemės paviršiaus ir ne vieną naujakurį kopinėjant pačios gamtos medų,— tarė Polis.— Tuo negalėtų abejoti nė vienas nuovokus žmogus. Bet štai Elina nerimauja dėl sjuksų, ir dabar, kai mums atvėrei savo širdį, gal pasakytum, kur bėgti. Spiečius nori skristi.

— Ką šneki?

— Sakau, kad Elina pradeda nerimauti. Kadangi plynėje jau sklaidosi dūmai, būtų protinga bėgti.

— Vaikinas teisus. Aš užmiršau, kad mes atsidūrėme vidur siautėjančių liepsnų ir kad aplinkui sjuksai tykoja lyg kokie alkani vilkai buivolų bandą. Bet, kai mano senoje galvoje atgyja praeitų laikų prisiminimai, aš linkęs pamiršti kasdienius reikalus. Jūs tiesą sakote, mano vaikai, laikas pajudėti. Bet dabar ir prasidės visas keblumas. Nesunku išvengti ugnies, nes čia tik siautėjanti stichija, ir ne visuomet sunku grizliui sumaišyti pėdsakus, nes grizlį ir veda, ir klaidina jo instinktas, bet užmerkti akis budriam tetonui daug sunkiau, nes jo velniavos paremtos protu.

Nors senis suvokė numatyto žygio sunkumus, kelionei jis ruošėsi ramiai ir vikriai. Baigęs pasakoti liūdnus savo prisiminimus, jis atidžiai apsižvalgė ir davė ženklą šokti ant žirgų. Arkliai, kurie virpėdami stovėjo nejudrūs tarp siautėjančių liepsnų, dabar su aiškiu pasitenkinimu priėmė savo naštas, supratę, kad reiks vėl keliauti. Traperis pasiūlė daktarui sėstis ant žirgo, sakydamas, jog pats eis pėsčias.

— Aš nelabai tesu pratęs keliauti svetimomis kojomis,— pridūrė jis, tarsi paaiškindamas savo elgesį.— Mano kojos nuvargo nuo dykinėjimo. Be to, jeigu mes staiga pakliūsime į spąstus,— o tat nėra negalimas daiktas,— arkliui bus lengviau nešti vieną raitelį, negu du. Man gi ne taip jau svarbu, ar mano gyvenimas bus viena diena

ilgesnis, ar trumpesnis. Jei dievui taip patinka, tenuima tetonai man skalpą, bet jie pamatys, kad jis žilas, o tų žinių ir patyrimo, kurie pražildė man galvą, jokia žmogaus klasta negali atimti.

Kadangi nė vienas iš nekantriųjų klausytojų nebuvo linkęs prieštarauti, įsakymas buvo įvykdytas tylomis. Daktaras, nors ir kažką liūdnai suvapėjo dėl prarastojo asilo, tuojau sutiko sėsti ant arklio, džiaugdamasis galėsiąs keturiomis kojomis greičiau skubėti negu dviem. Pagaliau po kelių akimirkų bičių medžiotojas, kuris tokiomis progomis niekada nevėluodavo prabilti, pareiškė, jog visi pasirengę joti.

— Dabar žiūrėkite ten, į rytus,— tarė senis, pradėjęs vesti keleivius per nykią, dar teberūkstančią plynę.— Tokiu taku keliaudami jūs kojų tikrai nenušalsite. Bet žiūrėkite į rytus. Jeigu pamatysit šviečiant baltą juostą, kuri pro dūmus spindės lyg iš sidabro nukalta plokštė, žinokite, kad ten vanduo. Ten teka puiki upė, ir, man regis, aš ją mačiau, bet užplūdo kitos mintys, ir ji dingo man iš akių. Ten plati ir srauni upė. Šioje dykumoje viešpats daugumą tokių upių sukūrė. Čia gamtą gali matyti tikrai turtingą, tik nėra medžių, o žemė be medžių, tai kaip sodas be vaisių. Be jų niekas negali būti malonu ir tikrai naudinga. O dabar dairykitės visi, plačiai akis atvėrę, to spindinčio vandens ruožo. Mes būsim saugūs tik tada, kai tarp mūsų ir akylųjų tetonų tekės ši upė.

Šių žodžių užteko, ir visi traperio bendrakeleiviai su didžiausiu dėmesiu pradėjo žvalgytis geidžiamos upės. Ieškodami jos, visi tylėjo, nes senis buvo įspėjęs saugotis, jojant per dūmų debesis, kurie lyg miglų kalnai slinko per plynę ir buvo itin tiršti tose vietose, kur ugnis sutiko stovinčio vandens valkas.

Taip jie keliavo beveik tris mylias, bet upės nematė. Tolumoje tebesiautėjo ugnis, ir nors vėjas išsklaidė pirmuosius gaisro dūmus, prerijas buvo užgulę nauji dūmų debesys, ir trukdė žiūrėti. Pagaliau senis, kuris ėmė nerimauti ir kurio draugai suprato, kad net ir toks patyręs žmogus ėmė painiotis dūmų labirintuose, staiga stabtelėjo ir, numetęs šautuvą žemėn, pradėjo apžiūrinėti kaž-

kokį daiktą prie savo kojų. Midltonas ir kiti prijojo artyn ir pasiteiravo, ko jis sustojęs.

— Pažiūrėkit,— atsakė traperis, rodydamas subiaurotą arklio lavoną, kuris, pusiau apdegęs, gulėjo mažoje įduboje.— Jūs galite įsitikinti prerijų gaisro galia. Šioje vietoje žemė drėgna, todėl ir žolės čia augta aukštesnės, negu kitur. Vargšas gyvulys buvo užkluptas miegant. Štai kaulai, suspirgėjusi, susvilusi oda, iššiepti dantys. Per tūkstantį žiemų gyvulys taip nebūtų sunykęs, kaip jį per minutę sunaikino ugnis.

— Ir toks galėjo būti mūsų likimas,— tarė Midltonas,— jei liepsnos būtų mus miegančius užklupusios.

— Ne, aš nepasakyčiau, nepasakyčiau. Žinoma, žmogus gali sudegti ne blogiau už pintį, bet, būdamas protingesnis už arklį, jis geriau žino, kaip išvengti pavojaus.

— O gal čia ir buvo negyvas arklys, nes gyvas gal būtų pabėgęs?

— Ar matot tas žymes drėgnoje žemėje? Čia buvo jo kanopos. O! Juk čia mokasino pėdsakas, kaip mane gyvą matot! Arklio šeimininkas iš visų jėgų stengėsi jį iš čia išvesti, bet gyvulys instinktyviai bijo ugnies, ir jo niekaip neišvesi.

— Tai žinomas faktas. Bet jeigu buvo ir raitelis, kur jis dabar?

— Štai čia ir glūdi visa paslaptis,— atsakė traperis, lenkdamasis iš arčiau pasižiūrėti pėdsakų.— Taip, taip, aišku, čia būta ilgos kovos tarp žmogaus ir arklio. Šeimininkas visomis išgalėmis stengėsi gelbėti žirgą, bet ugnis, matyt, buvo labai didelė, antraip jam būtų geriau pavykę.

— Klausyk, senasis traperi,— tarė Polis, rodydamas kiek toliau, kur žemė buvo sausesnė ir todėl augo ne tokia vešli žolė,— šnekėk apie du arklius. Antai guli dar vienas.

— Vaikinas teisus! Nejaugi tetonai būtų patys pakliuvę į savo spąstus? Tokių dalykų pasitaiko, ir tai pamoka visiems nedorėliams. Taip, pažiūrėkite, štai geležis,— čia neišsiversta be baltaveidžių išradimų kinkant arklį. Taip ir buvo, taip ir buvo: niekšų būrelis vijosi mus per žoles, o tuo tarpu jų draugai padegė prerijas. Ir žiūrėkite, kokios

pasekmės: jie prarado savo arklius; ir laimingi jie būtų, jeigu jų sielos šiuo metu dar nekeliautų į indėnų dangų.

— Jie galėjo griebtis tos pačios gudrybės, kaip ir jūs,— atsiliepė Midltonas, kai būrelis iš lėto pasuko prie antrosios maitos, tįsančios kaip tik jiems ant tako.

— Nežinau. Ne kiekvienas laukinis nešiojasi titnagą ir skiltuvą, ne kiekvienas turi tokį gerą šautuvą, kaip šitas senas mano draugas. Dviem šakaliukais greitai ugnies nesukursi, o kaip tik šioje vietoje nebuvo laiko galvoti ir svarstyti; tą jūs galite suprasti ir iš ano liepsnos ruožo, kuris lekia pavėjui lyg parako siūlas. Ugnis čia neseniai praūžė, ir gera būtų apžiūrėti šautuvų užtaisus, nors aš ir neturėčiau noro kautis su tetonais. Sergėk dieve! Bet, jeigu kova būtų neišvengiama, visuomet išmintingiau pirmajam iššauti.

— Čia būta keisto gyvulio, tėvuk,— prašneko Polis, prie antrosios maitos trūktelėjęs savo žirgo kamanas, ar, tikriau sakant, apynasrį, kai kiti keleiviai, skubėdami jau buvo beprajoją pro šalį.— Sakau, kad čia keistas arklys. Jis neturėjo nei galvos, nei kanopų.

— Liepsna nesnaudė,— atsakė traperis, akylai stebėdamas horizontą, kuris kartkartėmis pasirodydavo pro dūmų plyšius.— Ji iškeptų net visą buivolą, o jo ragus bei kanopas paverstų baltais pelenais. Gėda, gėda, seni Hektorai! Jeigu kapitono šuo toks pienburnis ir, nenorėdamas jo įžeisti, pasakyčiau, toks neišprusęs — nenuostabu, bet tokiam kurtui, kaip tu, Hektorai, tiek ilgai prieš šias plynes gyvenusiam tarp miškų, gėda ties sukepusio arklio maita rodyti dantis ir urgzti, tarsi užėjus grizlio pėdas.

— Sakau, senasis traperi, čia ne arklys — nei pagal kanopas, nei pagal galvą, nei pagal odą.

— Ką šneki? Ne arklys? Tavo akys, vyruti, geros tik bitėms ir drevėms, bet... Šimtas pypkių, vaikinas neklysta! Kad aš palaikyčiau buivolo odą, nors ir apsvilusią, sukepusia arklio maita! Aiman! Buvo metas, vyrai, kai aš galėdavau pasakyti žvėries vardą iš tiek toli, kiek tik akys užmato, ir dargi pastebėti dalį jo savybių — spalvą, amžių, lytį.

— Jūs tuomet naudojotės neįkainojamais privalumais, garbingasis medžiokli,— tarė atidusis gamtininkas.— Žmogus, galįs dykumoje išskirti tokius dalykus, neretai išvengia tolimų vargingų kelionių bei tyrinėjimų, kurie dažnai neduoda jokių rezultatų. Sakykite, meldžiamasis, ar tobulas jūsų regėjimas taip toli siekia, jog leidžia jums atskirti ir būrį, ir *genus*[1].

— Aš nežinau, ką jūs turite galvoje, kalbėdamas apie genijų būrį.

— Nežinai? — truputį pašaipiai senį pertraukė bičių medžiotojas.— Na, senasis traperi, tas rodo, kad anglų kalbos nemoki, o šito aš nelaukiau iš tokio prityrusio ir supratingo žmogaus. Žodžiu „būrys" mūsų bičiulis nori pasakyti, ar gyvuliai eina pasklidę, kaip paskui motinėlę lekiantis bičių spiečius, ar virtinėmis, kaip dažnai tenka matyti buivolus prerijose traukiant vienas paskui kitą. O žodį „genijus", esu tikras, kiekvienas supranta, ir kiekvienas jį sako. Mūsų apygardoje kongreso narį ir liežuvingą vyruką, leidžiantį mūsų krašte laikraštį, tuo vardu vadina dėl jų smarkumo. Man atrodo, kad daktaras ta ir turi galvoje, nes jo žodžiai retai kada būna beprasmiški.

Baigęs didžiai išmintingą savo aiškinimą, Polis žvilgterėjo atgal su tokia išraiška, kuri, jeigu teisingai išreikštum žodžiais, bylotų: „Matote, nors aš ir ne dažnai įsikišu į tokius reikalus, bet nesu kvailys."

Elina mylėjo Polį, bet ne jo mokytumą. Atviras, drąsus, vyriškas jo būdas, o taipogi ir patraukli išvaizda ją sužavėjo, ir nebuvo reikalo domėtis jo išprusimu. Dabar vargšė mergaitė nuraudo lyg rožė, dailūs jos pirštai ėmė žaisti diržu, už kurio buvo nusitvėrusi. Tarsi norėdama nukreipti kitų dėmesį nuo Polio silpnybės, apie kurią galvoti ji pati net negalėjo, Elina skubiai tarė:

— Tai čia visiškai ne arklys?

— Čia tik buivolo kailis,— pasakė traperis, kuris nesutriko nei dėl Polio aiškinimų, nei dėl daktaro kalbos.— Jis išverstas plaukais į vidų. Ugnis perėjo per jį, bet negalėjo padegti šviežios odos. Žvėris užmuštas neseniai, ir, gal būt, viduje dar yra kiek mėsos.

---

[1] Gentis.

— Kilsterėkite kailio kamputį,— tarė Polis; jis kalbėjo tokiu tonu, tarytum būtų įgijęs teisę kištis į bet kokį pasitarimą.— Jei ten liko koks kąsnelis nugarinės, jis bus gerai iškepęs, ir mes mielai paragausime.

Senis nuoširdžiai nusikvatojo, kad jo draugas tarėsi tiek daug išmanąs. Jis pakišo koją po kailiu, kailis staiga pajudėjo, ir nepaprastai mikliai iššoko indėnų karys,— matyt, ši akimirka jam atrodė labai pavojinga.

DVIDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

Kai nustėrę keleiviai antrą kartą žvilgterėjo į indėną, visi įsitikino, jog prieš juos stovi tas pats jaunas paunis, kurį jau sykį buvo sutikę. Ir jie, ir indėnas nustebę tylėjo ir ilgiau nei minutę apstulbę, o gal net įtartinai apžiūrinėjo vieni kitus. Jaunasis karys daug labiau slėpė nustebimą ir stengėsi neprarasti savo orumo, negu jo pažįstamieji baltaodžiai. Midltonas su Poliu jautė, kaip virpa jų draugės, todėl ir jų pačių kraujas ėmė greičiau sroventi. Tuo tarpu žibančios indėno akys ramiai slinko nuo vieno keleivio prie kito, tarytum net ir pats nuožmiausias užpuolimas nepriverstų jo sudrebėti. Indėnas apžvelgė nustebusius visų veidus ir pagaliau sustojo ties tokiais pat, kaip ir jo, nesudrumsčiamais traperio bruožais. Tylą pirmasis pertraukė daktaras Batijus, sušukdamas:

— Būrys — primatų, gentis — žmonių, rūšis — prerijos!

— Taigi, taigi. Paslaptis paaiškėjo,— tarė senasis traperis, purtydamas galvą, kaip žmogus, kuris džiaugiasi sugebėjęs išspręsti kokį itin painų uždavinį.— Vaikinas gulėjo pasislėpęs žolėje. Ugnis užklupo jį miegantį. Praradęs žirgą, jis gelbėdamasis pasislėpė po šviežia buivolo oda. Neblogas išradimas, kai neturi parako bei titnago žolei padegti. Dabar aš neabejoju, kad jis — išmintingas vaikinas. Būtų gera su juo drauge keliauti. Aš jį maloniai pašnekinsiu, nes pyktis mums nieko gera neduos. Tebūna vėl pasveikintas mano brolis,— prašneko traperis indėnui

suprantama kalba.— Tetonai jį išrūkė kaip kokį meškėną.

Jaunasis paunis permetė žvilgsniu apylinkę, tarsi žiūrėdamas į baisų pavojų, iš kurio ką tik buvo ištrūkęs, bet neparodė nė mažiausio susijaudinimo.

— Tetonai — šunys. Kai jų ausyse skamba paunių karo riksmas, visa jų gentis kaukia.

— Tai tiesa. Tie niekšai mus seka, ir aš džiaugiuosi sutikęs karį su tomahauku rankoje, kuris jų nemėgsta. Ar mano brolis nuves mano vaikus į savo kaimą? Jeigu sjuksai mus seks, jaunieji vyrai padės mano broliui juos sumušti.

Jaunasis paunis aštriu, skvarbiu žvilgsniu peržvelgė visus svetimšalius, prieš teikdamasis atsakyti į tokį svarbų klausimą. Vyrus jis apžiūrinėjo trumpai ir, matyt, buvo patenkintas. Bet, kaip ir per pirmąjį susitikimą, jis gėrėdamasis ilgai stebėjo nepalyginamo, nepaprasto, nematyto grožio Inesą. Nors kartkartėmis jo žvilgsnis ir užkliūdavo už suprantamesnių, tačiau taip pat nepaprastų ir žavių Elinos bruožų, vis dėlto jis tučtuojau grįždavo prie Inesos. Nepritvrusiai jo akiai ir nevaržomai vaizduotei ši mergina atrodė apdovanota tokiu tobulu grožiu, kokį jauni poetai linkę suteikti skaistiems savo fantazijos kūriniams. Niekas dar prerijose nebuvo sutikęs tokios dailios, tokios tobulos būtybės, visais atžvilgiais vertos atlyginti kariui už jo drąsą ir pasiaukojimą. Ir narsusis karys atrodė giliai paveiktas tokio reto moteriško grožio. Tačiau, matydamas, kad jo žvilgsnis varžo tą, kuria jis žavisi, indėnas nusisuko ir, reikšmingai prispaudęs ranką prie krūtinės, kukliai atsakė:

— Mano tėvas bus laukiamas svečias. Mano tautos jaunieji vyrai medžios su jo sūnumis, vadai rūkys su žilagalviu. Paunių mergaitės dainuos jo dukroms.

— O jeigu mes susitiksime tetonus? — paklausė traperis, norėdamas susipažinti su svarbesnėmis naujojo savo sąjungininko sąlygomis.

— Didžiųjų Peilių priešas pajus paunių smūgius.

— Gerai. Dabar mano brolis ir aš padarysim susitarimą, kad neitume vingiuotu taku, kad mūsų kelias į jo kaimą būtų tiesus kaip balandžio skrydis.

Jaunasis paunis reikšmingai mostelėjo sutinkąs ir paskui senį paėjo į šalį. Dabar jiems nebegalėjo sukliudyti karštakošis Polis ar svajotojas gamtininkas. Pasitarimas buvo trumpas, bet svarus — taip tariasi čiabuviai,— ir abi pusės gavo reikalingų žinių. Kai vėl prisijungė prie būrelio, senis suprato, jog reikia šį tą pasakyti, ką kalbėjo su indėnu.

— Taip, aš neklydau,— tarė jis.— Šis gražus jaunas karys,— taip, jis tikrai gražus ir taurus, nors išsidažęs ir atrodo kiek baisokai,— taigi šis gražus jaunuolis sako, kad jis žvalgosi šitų pačių tetonų. Jo būrys buvęs pakankamai stiprus sumušti tuos velnius, kurie iš savo gyvenviečių dideliais pulkais atvykę buivolų medžioti, tad šaukliai nuskubėję į paunių kaimus kviestis pagalbos. Atrodo, kad jis baimės nepažįsta, nes vienas sekiojo paskui sjuksus, kol, kaip ir mes, buvo priverstas slėptis žolėje. Bet jis, vyručiai, pasakė dar ir tai, kas man buvo nemalonu girdėti, būtent, kad klastingasis Matoris, užuot susikibęs su skvateriu, su juo susibičiuliavo, ir abi gaujos — indėnai ir baltaveidžiai — seka mūsų pėdomis ir laiko apgulusios šitą degančią plynę, norėdamos mus pražudyti.

— Iš kur jis žino? — paklausė Midltonas.

— Ką sakai?

— Kaip jis sužinojo, kad šitaip viskas susiklostė?

— Kaip? Ar manai, jog žvalgui reikia laikraščių ir miesto šauklių, kaip žmogui valstijose, kad sužinotų, kas vyksta prerijose? Jokia liežuvautoja, kuri, šmeiždama kaimynus, laksto iš namo į namą, taip greitai neperneštų naujienų, kaip šie žmonės sužino pagal jiems vieniems suprantamus ženklus ir žymes. Toks jų mokslas ir, svarbiausia, įgytas atvirame lauke, o ne tarp mokyklos sienų. Patikėki, kapitone, jis teisybę sako.

— Dėl šito,— tarė Polis,— aš pasiruošęs prisiekti. Tai suprantama ir todėl teisinga.

— Drąsiai galėtum prisiekti, vaikine, drąsiai. Be to, jis sako, kad šį kartą senos mano akys manęs nesuklaidinusios, nes už kokios pusantros mylios yra upė. Jūs matote, kad ugnis šioje pusėje daugiausia įsišėlo ir mūsų kelią dengia dūmų debesys. Jis taip pat mano, kad mūsų pėdsakus turėtų nuplauti vanduo. Taip, upė turi atsidurti

tarp mūsų ir tarp sjuksų, o paskui su viešpaties pagalba ir patys nesnausdami galėtume pasiekti paunių-vilkų kaimą.

— Žodžiai mūsų nė per pėdą priekin nenuneš,— tarė Midltonas.— Traukime toliau.

Senis jam pritarė, ir visas būrys vėl susiruošė kelionėn. Paunis persimetė per petį buivolo kailį ir stojo vesti keleivių, dažnai vogčia atsisukdamas į nepaprastai ir jam tiesiog nesuprantamai gražią Inesą, kuri jojo, nieko nenutuokdama.

Po valandos bėgliai pasiekė upę — vieną iš šimto srautų, padedančių galingomis Misurės ir Misisipės arterijomis nunešti vandenis iš šių plačių, neapgyventų kraštų į vandenyną. Upė nebuvo gili, tačiau drumsta ir srauni. Gaisras buvo apsvilinęs žemę iki pat vandens, ir, kadangi vėsiame rytmečio ore šiltos srovės maišėsi su siautėjančio gaisro dūmais, didžiumą upės paviršiaus gaubė slenkančio rūko skraistė. Traperis patenkintas parodė tą rūką ir, padėdamas Inesai pakrantėje nulipti nuo arklio, tarė:

— Tie nenaudėliai apsigavo. Aš negaliu sakyti, kad pats nebūčiau padegęs prerijų, norėdamas dūmuose pasislėpti, jeigu tie beširdžiai kipšai nebūtų to už mane atlikę. Kadaise aš tokias gudrybes žinojau ir esu jas sėkmingai naudojęs. Eikit šen, ledi, statykit ant žemės švelnią savo kojelę. Koks sunkus buvo tas laikas jums, taip švelniai išauklėtai ir tokiai baukščiai merginai. Aiman! Kiek aš esu matęs jaunų, švelnių, dorų, kuklių būtybių, kurios indėnų karuose patyrė daug siaubo ir klastų. Eikit šen, ledi! Vos ketvirtis mylios mus skiria nuo kito kranto, ir ten pagaliau mūsų pėdsakai bus dingę.

Tuo tarpu Polis padėjo nulipti Elinai ir dabar nusiminęs apžiūrinėjo plikus upės krantus. Pakrantėje neaugo nei medžių, nei krūmų, išskyrus kur-ne-kur žemus brūzgus, bet ir juose vargu ar buvo bent tuzinas medelių, tinkančių papraščiausiai lazdai.

— Klausyk, senasis traperi,— sušuko apsiniaukęs bičių medžiotojas.— Gera šnekėti apie kitą šios čiurlenančios upės ar upeliūkščio krantą, bet, mano išmanymu, čia juk reikėtų gero šautuvo, kad šūvis antroje pusėje kliudytų indėną ar elnią.

— Taip, taip, reikia gero ginklo, nors aš nešiojuos šautuvą, kuris prireikus ir toliau pasiekdavo.

— Ar tu manai Eliną ir kapitono ledi skersai upę šaute peršauti, o gal nori, kad jos, pasinėrusios it upėtakiai, persikeltų į kitą pusę?

— Argi upė tokia gili, kad jos negalėtume perbristi? — paklausė Midltonas, nes jis, kaip ir Polis, pradėjo galvoti, jog negalės perkelti Inesos, kurios saugumas jam labiau už savąjį rūpėjo.

— Kai iš aukštutinių kalvų čia suteka visi srautai, upė tampa galinga ir sravi, bet kadaise aš esu perėjęs per smėlėtą jos vagą, net kelių nesušlapęs. Tačiau mes turime sjuksų arklius. Manau, kad tie besispardą kipšai plauks it elniai.

— Traperi,— tarė Polis, kišdamas pirštus sau į gaurus, kaip visuomet, kai koks keblus klausimas supainiodavo jo mintis.— Kadaise aš plaukdavau kaip žuvis; jeigu reiks, galėsiu ir dabar plaukti, be to, aš mažai tepaisau, koks bus oras, tik kažin ar mums pavyks Nelę nulaikyti ant arklio, kai jai prieš akis kunkuliuos vanduo, lyg ties kokia malūno užtvanka. Be to, visiškai aišku, kad sausas nepersikelsi.

— Taip, vaikinas teisus. Reikia ką nors sugalvoti, antraip nepersikelsime per upę.

Tada, pertraukęs pokalbį, senis atsigręžė į paunį ir paaiškino, kokie keblumai kilo dėl moteriškių. Jaunasis karys rimtai klausėsi, paskui numetė nuo peties buivolo kailį ir, nieko nelaukęs, pradėjo ruošti persikėlimui reikalingą priemonę, o jam kartkartėmis pagelbėjo supratingasis senis.

Elnio odos diržais, kurių abu vyrai turėjo į valias, buivolo kailis buvo sutrauktas lyg koks skėtis ar apverstas parašiutas. Kad kailis nesupliukštų, jo kraštus įtempusios laikė kelios plonos sukryžiuotos lazdelės. Kai ši paprasta susisiekimo priemonė buvo padaryta ir nuleista į vandenį, indėnas davė ženklą, kad laivas jau laukia keleivių. Inesa su Elina delsė, nepasitikėdamos tokia trapia valtele, ir Midltonas su Poliu nebūtų leidę joms įsėsti, jeigu patys nebūtų išmėginę ir įsitikinę, kad laivelis gali pakelti daug sunkesnį svorį, negu jam skirta. Tada jie,

nors ir nenoromis, nugalėjo savo būkštavimus, ir laivelyje atsidūrė brangiosios keleivės.

— Dabar leiskite vairuoti pauniui,— tarė traperis.— Mano ranka nebe tokia tvirta, kaip seniau, o jo raumenys lyg iš grūdinto riešutmedžio. Pasikliaukite paunio sumanumu.

Vyras ir mylimasis nieko geresnio negalėjo padaryti ir buvo priversti, tiesa, su dideliu dėmesiu, tačiau nieko neveikdami, stebėti šį primityvų persikėlimą. Paunis iš trijų arklių pasiėmė Matorio žirgą. Jis išsirinko taip greitai, jog buvo aišku, kad pažįsta šio tauraus gyvulio savybes. Užšokęs ant žirgo, jis prijojo prie upės. Vieną ieties galą įrėmęs į kailį, jis nustūmė lengvą laivelį prieš srovę ir, paleidęs pavadį, drąsiai šoko vandenin. Midltonas ir Polis sekė įkandin, stengdamiesi joti kiek galima arčiau laivelio. Jaunasis karys saugiai plukdė brangųjį krovinį į kitą krantą, ir keleivės jautėsi visai patogiai. Paunis valtelę stūmė ramiai ir vikriai, ir abejoti neteko, kad tiek raiteliui, tiek ir arkliui panašios kelionės buvo ne pirmiena.

Kai jie pasiekė krantą, jaunasis indėnas išardė savo laivą, persimetė kailį per petį, lazdas pasikišo po pažastimi ir, nė žodžio netaręs, grįžo panašiu būdu perkelti likusių keleivių į tą pusę, kurią visi teisingai laikė saugesne.

— Na, bičiuli daktare,— tarė senis, pamatęs indėną antrąsyk šokant vandenin,— dabar aš žinau, kad šituo raudonodžiu galima pasikliauti. Pažiūrėti jis dailus ir doras jaunikaitis, bet dangaus vėjai nebūna tokie apgaulingi, kaip šitie laukiniai, kai juos velnias apstoja. Jeigu paunis būtų tetonas ar vienas iš beširdžių mingų, kurie valkiodavosi po Jorko miškus gerokai anksčiau, prieš kokias šešias dešimtis metų, mes būtume matę ne jo veidą, o tik į mus atgręžtą nugarą. Man širdis buvo sunerimusi, kai paunis išsirinko patį geriausią arklį, nes su tokiu gyvuliu mus palikti būtų nė kiek ne sunkiau, kaip vikriam balandžiui atsiskirti nuo triukšmingo sunkiai skrendančių varnų pulko. Bet, matai, vaikinas teisingas, o jeigu jau randonodis tapo draugu, bus ištikimas, kol tik garbingai su juo elgsies.

— Ar toli nuo čia iki upės ištakos? — paklausė daktaras, su didžiuliu nepasitikėjimu žiūrėdamas į kunkuliuojančios upės verpetus.— Ar toli slaptos versmės?

— Tatai priklauso nuo oro. Man atrodo, kad dabar tau kojos nuvargtų, upės vaga dar nenuėjus nė iki Uolinių kalnų, bet esti laikotarpių, kai upę galima pereiti, net kojų nesušlapus.

— O kokiu metų laiku tai būna?

— Kas pro čia praeis po kelių mėnesių, vietoje putojančių vandenų ras tik smėlio prineštą dykynę.

Gamtininkas giliai susimąstė. Kaip ir daugeliui žmonių, nepasižyminčių fizinių jėgų pertekliumi, garbingajam vyrui persikėlimas per upę tokiu primityviu būdu atrodė juo pavojingesnis, juo labiau artėjo plaukimo akimirka. Galų gale jis net ėmė galvoti, ar nevertėtų griebtis beviltiško mėginimo ir apeiti aplink, užuot rizikavus persikelti. Nereikia nė kalbėti apie neapsakomą išradingumą, kuris visuomet padeda išsigandusiam žmogui išgalvoti įvairiausių neįtikėtinų argumentų. Obedas šį klausimą išnagrinėjo su girtinu stropumu ir, kai paunis antrą kartą pasiekė krantą, jis priėjo guodžiančios išvados, jog ne mažiau garbės suteiktų tokios žymios upės paslėptų versmių suradimas, kaip kokio augalo ar vabzdžio įtraukimas į mokslinius katalogus. Traperis kuo ramiausiai atsisėdo į odinį laivelį, kai tik šis buvo tinkamai parengtas, ir, rūpestingai tarp kojų pasisodinęs Hektorą, pamojo bičiuliui užimti trečiąją vietą. Gamtininkas įkėlė koją į lengvutį laivelį, lyg dramblys, lipdamas ant tilto, arba arklys, taikydamasis save patikėti kokiai baisiai plokštumai. Ir kai senis jau manė, kad jis atsisės, Batijus pasitraukė.

— Garbingasis medžiokli,— tarė jis liūdnai,— šis laivas itin nemoksliškas. Mano širdies balsas man draudžia juo pasitikėti.

— Ką šneki? — paklausė senis, čiupinėdamas šuns ausis, lyg tėvas žaisdamas su mylimu vaiku.

— Aš nesu linkęs į šitą netaisyklingą skysčių eksperimentavimo būdą. Laivas neturi nei formų, nei proporcijų.

— Jis ne taip gražiai išriestas, kaip beržo žievės valtys, kurias man teko matyti, bet vigvame gali būti patogu kaip ir rūmuose.

— Negali būti saugu laive, sukonstruotame pagal tokius mokslui priešingus principus. Šioji statinė, garbusis medžiokli, niekuomet saugiai nepasieks priešingo kranto.

— Tu matei, kad ji jau sykį pasiekė.

— Taip, bet čia buvo laiminga anomalija. Jeigu mes reiškinių sistemoje į išimtis pradėtume žiūrėti kaip į dėsnius, žmonių giminė veikiai pasinertų į tamsumo prarają. Garbusis traperi, šitas įrengimas, kuriam jūs norite patikėti savo saugumą, išradimų metraštyje vertas to paties, kas gamtos mokslų puslapiuose vadinama *lusus naturae,* tai yra baidyklė.

Sunku pasakyti, kiek laiko daktaras Batijus dar būtų kalbėjęs,— mat, greta stiprių asmeninių motyvų atidėlioti su pavojais susietą kelionę, norą diskutuoti ėmė skatinti ir jo pasididžiavimas savo protu. Bet kantriai laukiantis senis laimėjo. Vos tik gamtininkas ištarė paskutinį žodį, suskambo kažkoks garsas, nelyginant antgamtinis paskutiniojo žodžio aidas. Jaunasis paunis, su indėnams būdingu kantrumu ramiai laukęs nesuprantamo pasikalbėjimo pabaigos, kilstelėjo galvą ir ėmė klausytis nežinomo riksmo, kaip elnias, išgirdęs tolumoje bėgančių kurtų žingsnius. Tačiau traperis ir daktaras geriau suprato keistųjų garsų kilmę. Gamtininkas pažino savo gyvulio balsą ir, ilgesio apimtas, jau buvo bepuoląs aukštyn į krantą, bet tuo metu pasirodė *Asinus,* kuris lėkė neapsakomu greičiu, nes ant jo užsisėdęs nekantrus ir šiurkštus Ujuča jį taip nežmoniškai vijo.

Tetono ir bėglių žvilgsniai susitiko. Indėnas garsiai sukliko pratisu, veriančiu balsu, kuriame klaikiai skambėjo ir džiaugsmas, ir įspėjimas. Šis signalas smogė paskutinį smūgį diskusijai dėl valties, ir daktaras kuo skubiausiai atsisėdo greta senio, tarytum jo akis dengęs rūkas būtų stebuklingai išsisklaidęs. Po akimirkos jaunojo paunio žirgas jau grūmėsi su srove.

Reikėjo didžiausios arklio jėgų įtampos, kad būtų ga-

lima išgelbėti bėglius nuo strėlių, kurios tučtuojau ėmė skristi. Ujučos riksmas suvadino penkiasdešimt jo bičiulių, bet, laimė, tarp jų nebuvo nė vieno, kuris pagal savo luomą turėtų teisę nešiotis šaunamą ginklą. Tačiau bėgliai dar nebuvo perplaukę nė pusės kelio, o pakrantėje pasirodė pats Matoris ir savo apmaudą ir nusivylimą išreiškė nesėkminga šūvių papliūpa. Ne vieną sykį traperis jau kėlė šautuvą, tartum norėdamas išbandyti, kaip jis paveiks priešus, bet kiekvieną kartą nuleisdavo neiššovęs. Tokiai gausybei priešų pasirodžius, paunių kario akys ėmė žibėti it pumos vyzdžiai. Į bergždžias priešų vado pastangas jis atsakė, su panieka iškeldamas ranką aukštyn ir šaukdamas savo genties karo šūkį. Tokių patyčių tetonai nebegalėjo pakęsti. Visi aliai vieno jie puolė vandenin, ir tamsūs arkliai su raiteliais sėte nusėjo upę.

Dabar visi iš paskutiniųjų stengėsi kuo greičiau pasiekti krantą. Dakotų arkliai dar nebuvo taip nuilsę, kaip paunio žirgas, ir jiems reikėjo nešti tik raitelius, todėl persekiotojai veržėsi priekin daug greičiau už bėglius. Traperis, kuris aiškiai suprato, kokia pavojinga padėtis, šaltai nukreipė žvilgsnį nuo tetonų į jaunąjį savo bičiulį, norėdamas pažiūrėti, ar jo ryžtingumas nepradėjo svyruoti, mažėjant atstumui tarp jų ir tetonų. Tačiau vietoj baimės ir susirūpinimo, kuriuos lengvai galėjo sukelti rizikingas žygis, surauktoje jaunojo paunio kaktoje atsispindėjo didžiulė mirtina neapykanta.

— Ar jūs labai vertinate savo gyvybę, daktare? — paklausė senis su savotiška filosofine ramybe; dėl šios ramybės jo bičiuliui klausimas pasirodė dvigubai baisesnis.

— Ne dėl savęs,— atsakė mokslininkas ir, delnu pasėmęs iš upės vandens, gurkštelėjo lašelį, norėdamas suvilgyti išdžiūvusią gerklę.— Ne dėl savęs, bet tik dėl to, kad mano egzistencija yra viena iš tvirtųjų gamtos mokslo atsparų. Todėl...

— Taigi,— atsiliepė senis, kuris buvo per giliai užsigalvojęs ir neanalizavo daktaro idėjų, kaip paprastai darydavo.— Tai iš tikrųjų natūralus, bet žemas ir bailus jausmas. Gyvybė tokia pat brangi šiam jaunam pauniui, kaip bet kokiam valstijų gubernatoriui, ir jis galėtų ją išgelbėti, bent pabandyti, paleidęs mus pasroviui, o vis

dėlto matai, kad jis vyriškai laikosi savo pažado, kaip tikras indėnų karys. Aš senas ir mielai sutikčiau tą lemtį, kurią man panorės siųsti viešpats. Manau, kad ir tu ne taip labai reikalingas žmonijai. Todėl bus baisi gėda, o gal net ir nuodėmė, jeigu šis šaunus vaikinas neteks skalpo dėl tokių dviejų netikusių sutvėrimų, kaip mudu. Aš esu linkęs, jeigu tu sutiksi, pasakyti vaikinui, kad jis dumtų iš čia, palikęs mudu tetonų malonei.

— Aš atmetu šį pasiūlymą! Jis priešingas prigimčiai! Tai mokslo išdavimas! — sušuko išsigandęs gamtininkas.— Mes stebuklingai greitai plaukiame pirmyn. Šis nuostabus išradimas juda taip lengvai, ir po kelių minučių mes būsime prie kranto.

Senis valandėlę įdėmiai žiūrėjo į jį, o paskui, purtydamas galvą, atsakė:

— Viešpatie, ką daro baimė! Ji pakeičia žmones bei jų išmones; biaurus mums ima rodytis dailus, o į gražų nebegalim žiūrėti. Viešpatie, viešpatie, ką daro baimė!

Tačiau vis augantis susidomėjimas lenktynėmis juos privertė baigti ginčą. Tuo laiku dakotų arkliai buvo pasiekę upės vidurį, ir orą jau skardeno raitelių pergalės šauksmai. Šią akimirką Midltonas su Poliu, nuvedę moteris į mažą miškelį, vėl pasirodė paupyje, šautuvais grasindami priešams.

— Ant žirgų! Ant žirgų! — vos tik juos išvydęs, ėmė šaukti traperis.— Šokit ant žirgų ir bėkit, jeigu jums brangios tos, kurios jumis pasitiki. Šokit ant žirgų ir palikit mus viešpaties rankose.

— Palenk galvą, senasis traperi! — atsiliepė Polis.— Gulkit abu į savo gūžtą. Tetonų velnias vienoje linijoje su jumis. Palenkit galvas ir duokit kelią Kentukio kulkai!

Senis pasisuko ir pamatė, kad smarkusis Matoris, pralenkęs visą gaują, plaukė beveik vienoje linijoje su laiveliu, o bičių medžiotojas stovėjo visiškai pasiruošęs įvykdyti savo grasinimą. Senis žemai pasilenkė, vaikinas iššovė, ir švino kulka, jo nekliudžiusi, prazvimbė į tolimesnį taikinį. Bet tetonų vado akys buvo ne mažiau įžvalgios ir taiklios, kaip jo priešo. Akimirką prieš Poliui iššaunant, jis puolė nuo arklio ir nėrė vandenin. Iš skaus-

mo ir išgąsčio arklys suprunkštė ir, prieš skęsdamas, ligi pusės iššoko iš vandens. Paskui buvo matyti, kaip jį nunešė srovė, o jo kraujas nudažė drumstus upės vandenis.

Tetonų vadas veikiai vėl iškilo į paviršių ir, supratęs, ko neteko, smarkiai irdamasis, nuplaukė prie arčiausiai buvusio jaunuolio, kuris nedvejodamas atidavė savo žirgą žymiajam kariui. Šis įvykis sukėlė sąmyšį tarp dakotų, kurie dabar nebeplaukė toliau ir lūkuriavo, ką darys jų vadas. Tuo tarpu odinis laivelis jau pasiekė žemę, ir paupyje vėl susitiko visi bėgliai.

Laukiniai plaukiojo sutrikę, lyg koks balandžių pulkas, kai kulka pataiko į būrio vadą,— jie, matyt, abejojo, ar verta rizikuoti ir pulti taip baisiai ginamą krantą. Nugalėjo gerai žinomas indėnų atsargumas, ir Matoris, šio įvykio įspėtas, nuvedė savo karius atgal į krantą, nuo kurio jie buvo atplaukę. Reikėjo pailsinti arklius, nes indėnai jų nebegalėjo nuvaldyti.

— O dabar sėskit ant žirgų kartu su savo švelniomis draugėmis ir jokite ten, į aną kalvą,— tarė traperis.— Už jos rasite kitą upę, į kurią jums teks įbristi ir, pasisukus veidu į saulę, jos vaga keliauti ištisą mylią, kol pasieksite aukštą smėlėtą lygumą. Ten aš jus pasitiksiu. Eikit, lipkit ant žirgų. Krantui apsaugoti užteks šio paunio, manęs ir narsaus mano draugo — daktaro, kuris yra ryžtingas karys. Čia daugiau reikalingas tariamas gynimas, negu tikra jėga.

Midltonas ir Polis matė, jog neverta veltui burnas aušinti priešinantis. Jie apsidžiaugė, sužinoję, kad užnugaris bus dengiamas nors ir tokiu netobulu būdu, ir, skubiai paraginę arklius, nujojo į nurodytą pusę. Praslinko dvidešimt, gal trisdešimt minučių, kol tetonai kitoje upės pusėje vėl, kaip atrodė, ketino pajudėti. Gaujos viduryje aiškiai buvo galima matyti Matorį — jis įsakinėjo kariams ir protarpiais rodė savo norą keršyti, grūmodamas bėgliams; bet daugiau indėnai nieko nedarė. Pagaliau laukinių tarpe pasigirdęs klyksmas pranešė, kad kažkas nutiko.

Tolumoje pasirodė Izmaelis su lėtaisiais savo sūnumis, ir netrukus susijungusios jėgos patraukė prie upės. Skvateris su įprastu šaltumu apžiūrėjo priešų pozicijas ir,

tarsi norėdamas išbandyti savo šautuvo galią, pasiuntė kulką, kuri net ir taip toli galėjo kliudyti.

— Dabar traukimės! — sušuko daktaras, stengdamasis pamatyti kulką, kuri, kaip jam pasirodė, prazvimbė pro pat ausis.— Mes pakankamai ilgai ir šauniai gynėme krantą; o pasitraukimui reikia tiek pat karinių sugebėjimų, kaip ir puolimui.

Senis dirstelėjo atgal ir, pamatęs, kad raiteliai jau už kalvos, neprieštaravo. Likęs arklys buvo atiduotas daktarui ir jam buvo įsakyta joti į tą pačią pusę, kur buvo nujoję Midltonas su Poliu.

Kai gamtininkas jau buvo gerą galą nušuoliavęs, traperis ir jaunasis paunis vogčia pasitraukė nuo kranto, norėdami priešą supainioti, kur jų nueita. Tačiau, užuot patraukę per plynę kalvos link, kur jie būtų aiškiai matomi, vyrai pasirinko trumpesnį taką, kurį nuo tetonų akių slėpė nedidelė aukštuma, ir, perkirtę upeliūkštį toje vietoje, kur Midltonui buvo pasakyta išbristi, laiku suspėjo prisijungti prie būrio. Daktaras taip pat skubėjo, kiek įmanydamas, ir pasivijo bičiulius; tokiu būdu visi bėgliai vėl susirinko. Traperis dabar dairėsi patogios vietos, kur galėtų sustoti, kaip jis sakė, kokiom penkiom ar šešiom valandom.

— Sustoti? — sušuko daktaras, kai jo ausis pasiekė gąsdinantis pasiūlymas.— Garbusis medžiokli, man kaip tik priešingai atrodo — reikėtų daugel dienų be perstogės bėgti.

Midltonas ir Polis buvo tos pačios nuomonės, ir kiek vienas ją savaip pareiškė.

Senis kantriai klausėsi, vis purtydamas galvą, tarsi visi išvedžiojimai jam atrodė neįtikinami, o paskui tvirtai atsakė.

— Kodėl gi mes turėtume bėgti? — paklausė jis.— Ar mirtingojo žmogaus kojos gali pralenkti arklį. Kaip jūs manote, ar tetonai miegos atsigulę, ar, persikėlę per upę, šniukštinės mūsų pėdsakų? Ačiū viešpačiui, mes pakankamai gerai savo pėdsakus nuplovėme upelyje ir, jeigu išmintingai ir atsargiai pasitrauksime iš šios vietos, mums pasiseks sumaišyti savo pėdas. Bet prerijos — ne miškas. Ten žmogus gali ilgai keliauti, rūpindamasis, kad jo mo-

kasinai nepaliktų ženklų, o šitose plynėse atsidūręs žvalgas štai net nuo anos kalvos gali matyti toli į visas puses, lyg vanagas, kuris dairosi grobio. Ne, ne, mes šią vietą paliksime, tik nakčiai atėjus ir tamsai mus paslėpus. Bet paklausykite, ką sako paunis — jis sumanus vaikinas, ir aš jus užtikrinu, kad ne vieną kartą jam yra tekę atkakliai lenktyniauti su sjuksų gaujomis. Ar mano brolis galvoja, kad mūsų takas veda pakankamai toli? — paklausė jis indėniškai.

— Ar tetonas — žuvis, kad pėdas galėtų matyti vandenyje?

— Bet mano jaunuoliai galvoja, kad mes turėtume keliauti toliau per prerijas.

— Matoris turi akis. Jis pamatys.

— Ką pataria mano brolis?

Jaunasis karys žvilgterėjo į dangų ir susimąstė. Valandėlę pagalvojęs, jis tvirtai atsakė, kaip viską nusprendęs žmogus.

— Dakotai nemiega,— tarė jis,— ir mums reikia gulti žolėn.

— Taigi vaikinas galvoja kaip ir aš,— tarė senis baltiesiems draugams, trumpai paaiškinęs, ką sakė paunis.

Midltonui teko nusileisti, o, kadangi buvo pripažinta, kad stačiom likti pavojinga, kiekvienas ėmė rūpintis, kaip saugiau pasislėpti. Inesa ir Elina buvo skubiai uždengtos šiltais ir patogiais buivolo kailiais, o ant to uždangalo buvo apkrauta prerijų žolės, ir slėptuvės paprasta akimi net negalėjai matyti. Polis su pauniu, supančioję arklius, parvertė juos ant šono ir, padėję pašaro, paliko paslėptus žolėje. Baigę šiuos darbus, jie negaišdami susirado vietą pasislėpti, ir prerijos vėl atrodė visiškai tuščios.

Senis įtikino bičiulius, jog būtina šitaip pasislėpus tūnoti ištisas valandas. Visos viltys išsigelbėti priklausė nuo to, kaip jiems pavyks ši gudrybė. Jeigu jiems šia paprasta ir todėl mažai įtartina išmone pavyktų išsisukti nuo klastingųjų persekiotojų, jie, vakarui atėjus, galėtų vėl keliauti. Pakeitus kryptį, būtų galima greičiau tikėtis laimingos pabaigos. Šitų minčių veikiami, bėgliai gulėjo, galvodami apie save. Pagaliau jie pavargo begalvodami, ir vieną paskui kitą juos priveikė miegas.

Ištisas valandas viešpatavo mirtina tyla, kol staiga klusios traperio ir paunio ausys išgirdo, kaip šūktelėjo nustebusi Inesa. Jie pašoko, pasiryžę kautis už savo gyvybę, ir pamatė, jog didžiulė lyguma, banguotos aukštumos, maža kalvelė, išsibarstę medžių guotai — visa buvo nuklota akinamai baltu sniego apklotu.

— Viešpatie, pasigailėk mūsų! — sušuko senis, graudžiomis akimis dairydamasis aplinkui.— Dabar, pauni, aš žinau, kodėl tu taip atidžiai žiūrėjai į debesis, bet jau vėlu, jau vėlu. Ant tokio lengvo žemės apkloto net ir voverė pėdas paliktų. A, štai tikriausiai tie kipšai ateina. Gulkit, gulkit visi! Galimybių išsigelbėti maža, bet ir tų nereikia pražiopsoti.

Būrelis vėl pasislėpė, nors vogčiomis ne vienos susirūpinusios akys pro žolių viršūnes stebėjo, kur juda priešai. Buvo matyti, kaip už pusmylio tetonai suko ratą, kuris vis siaurėjo ir vis labiau artėjo prie tos vietos, kur gulėjo bėgliai. Nesunku buvo spėti, kodėl jie taip elgėsi. Sniegas iškrito tokiu laiku, kad indėnai suprato, jog tie, kurių jie ieško, liko užpakalyje. Todėl dabar tetonai su indėnams būdinga kantrybe ir nepailstamu atkaklumu stengėsi apsupti tą vietą, kur šie buvo pasislėpę.

Kiekvieną minutę bėglių būklė darėsi vis pavojingesnė. Polis ir Midltonas atsargiai pasiėmė šautuvus, ir, kai susirūpinęs Matoris už kokių penkiasdešimt pėdų jojo, akis įbedęs į žolę po arklio kojomis, vyrai kartu pakėlė šautuvus ir spūstelėjo gaidukus. Bet vietoj šūvių pasigirdo tik spynų spragtelėjimas.

— Gana,— tarė senis, oriai keldamasis.— Aš išmečiau titnagą, nes neapgalvotas jūsų elgesys būtų neišvengiamai atnešęs mirtį. O dabar sutikime savo likimą taip, kaip dera vyrams. Lankstymasis ir dejonės nesujaudins indėnų.

Jo pasirodymą pasveikino toli ir plačiai nuaidėjęs šauksmas, ir akies mirksniu koks šimtas indėnų kaip patrakę atšuoliavo į tą vietą. Matoris belaisvius sutiko labai santūriai, tik vieną sykį žiaurus džiaugsmas blykstertėjo rūškaname jo veide, ir Midltonui širdis apmirė, kai jis pastebėjo, su kokia išraiška vadas žiūrėjo į bemaž apalpusią, bet vis dar gražią Inesą. Laukiniai taip džiū-

gavo, suėmę baltuosius belaisvius, jog iš pradžių net nepastebėjo tamsios, nejudrios jaunojo paunio figūros. Šis indėnas stovėjo nuošaly, nenorėdamas net pažiūrėti į savo priešus, sustingęs, tarsi suakmenėjęs, didinga oria poza. Bet po valandėlės tetonų dėmesį patraukė net ir šis antraeilis objektas. Iš pergalės šauksmo, iš pratiso džiugaus klyksmo, sutartinai prasiveržusio iš kokio šimto gerklių, ir iš baisaus vardo, kuris skambėjo aplinkui, traperis pirmą kartą sužinojo, kad jaunasis jo draugas buvo tas nuožmus ir dar niekada nenugalėtas karys — Tvirtoji Širdis.

DVIDEŠIMT PENKTAS SKYRIUS

Nebaigtos mūsų dramos uždanga dabar turi nusileisti, o pakilusi atskleisti visiškai naują sceną.

Praėjo kelios dienos, ir per jas mūsų veikėjams daug kas smarkiai pasikeitė. Laikas — vidurdienis, veiksmo vieta — plokščia, lygi aukštuma prie vandens, stačiai iškilusi virš derlingos žemumos palei vieną iš nesuskaičiuojamos daugybės to krašto upių. Ši upė išteka Uolinių kalnų papėdėje; savo vandenimis nuplovusi nemažą prerijų plotą, ji susijungia su didesniais srautais ir galų gale dingsta drumstoje Misurės srovėje.

Peizažas čia gražesnis. Nors ranka, aplinkiniam kraštui suteikusi nemaža dykumos bruožų, ir šioje vietoje buvo parodžiusi savo galią, tačiau augmenija nebeatrodė tokia prasta, kaip bergždžiose banguotosiose prerijose. Aplinkui gana tankiai augo medžių guotai, o šiaurėje horizontą užstojo ilga dantyta miško linija. Šen bei ten slėnyje galėjai matyti prastų vietinių kultūrų — greitai nokstančių augalų, puikiai tarpstančių žemose nuosėdinėse dirvose ir nereikalaujančių ypatingos priežiūros. Pačiame vadinamosios plokščiakalnės pakraštyje stovėjo koks šimtas klajoklių sjuksų lūšnų. Tie lengvi būstai buvo išsimėtę visiškai be jokios tvarkos. Daugiausia jie buvo pastatyti arti vandens, bet ir tos svarbios sąlygos

ne visi indėnai paisė kurdamiesi. Didžiuma lūšnų stovėjo lygumos pakraštyje, bet nemaža jų buvo matyti ir atokiau, tose vietose, kurios iš pirmojo žvilgsnio buvo patikusios įnoringai neišprususių jų šeimininkų akiai. Stovykla neturėjo kariškos išvaizdos, ir nuo netikėto užpuolimo jos nesaugojo nei pati vieta, nei kokios nors gynybinės priemonės. Ji buvo atvira iš visų pusių ir kaip bet kuri kita vieta tose platybėse lengvai prieinama, jeigu neminėsime natūralios ir netobulos kliūties — pačios upės. Trumpai tariant, atrodė, kad šioje vietoje gyventojai užtruko ilgiau, negu tikėjosi, ir iš visko galėjai matyti, jog jie pasiruošę, reikalui esant, skubiai iškeliauti.

Čia laikinai buvo apsistojusi ta Matorio genties dalis, kuri jo vadovaujama medžiojo žemėse, esančiose tarp nuolatinių jų gyvenviečių ir karingųjų paunių teritorijos. Sjuksai gyveno odinėse palapinėse — aukštose, kūgio pavidalo, labai paprastai, primityviai pastatytose. Prieš kiekvienos palapinės duris, arba angą, buvo įkaltas mietas, ant kurio kabėjo šeimininko skydas, strėlinė, ietis ir lankas. Aplink mėtėsi įvairūs rakandai, priklausą indėno žmonoms, kurių jis, pagal savo padėtį, turėjo vieną, dvi ar tris. Šen bei ten galėjai matyti apskritą, putlų, kantrų kūdikio veidelį, spoksantį iš nepatogaus tošinio lopšio, kuris, pakabintas ant elnio odos diržų, suposi ant to paties mieto. Didesnieji vaikai kūlėsi, suėję į krūvas, o berniukai, net ir maži, pasižymėjo valdingumu, kuris, jiems bręstant, ryškiai atskiria indėnų vyrus nuo moterų. Klonyje buvo susirinkę jaunuoliai ir, jodinėdami laukinius tėvų žirgus, bandė jaunas savo jėgas, o kur-ne-kur sutingusi mergaitė, metusi savo darbus, gėrėjosi jų stiprumu ir nežabota drąsa.

Taip kiekvieną dieną atrodė stovykla, įsitikinusi savo saugumu. Bet dabar priešais palapines pradėjo rinktis žmonės, o tai pranašavo kažkokius neįprastus įvykius. Kelios beširdės džiūsnos senės susimetė krūvon, pasiruošusios, jeigu reikės, klaikiais balsais kurstyti savo palikuonis, kad šie pradėtų žiaurius kankinimus, kurių jos troško, nes savo polinkiais buvo panašios į rafinuotas romėnes, besimėgaujančias gladiatorių kovomis ir agonijomis. Vyrai buvo pasiskirstę būreliais pagal nuopelnus ir

garbę. To nepatikimo amžiaus jaunuoliai, kuriems jau buvo leidžiama medžioti, bet kurie dar negalėjo dalyvauti karo žygiuose, nes jų nuovokumas kėlė dvejonių, stoviniavo pašaliais, stebėdami rimtą rūsčiųjų savo mokytojų elgesį ir santūrią laikyseną. Vėliau ir jie patys turėjo tapti panašūs į senuosius. Keli vyresni vaikinai, jau girdėję pykčio klyksmą kare, ryžosi prieiti arčiau prie vadų, bet toli gražu dar nedrįso kištis į jų pasitarimus. Jie jautėsi užtektinai pagerbti, galėdami klausytis išmintingų žodžių iš tokių garbingų vyrų lūpų. Eiliniai kariai buvo ne tokie kuklūs ir nesivaržydami maišėsi tarp mažiau įžymių vadų, tačiau anaiptol nedrįsdavo ginčyti kokio nors garsaus vado nuomonės ar abejoti protingumu tų pasiūlymų, kuriuos duodavo gabiausi tautos patarėjai.

Patys vadai tarpusavyje skyrėsi savo išvaizda. Jie buvo pasidalinę į dvi grupes: vieni dėl fizinių ypatybių ar kovos nuopelnų buvo įgiję įtaką tarp genties vyrų, kiti pasižymėjo daugiau išmintimi, o ne karo žygių pergalėmis. Pirmųjų buvo žymiai daugiau, ir jie turėjo didesnę įtaką. Tai buvo augaloti, išdidžios laikysenos vyrai; rūstūs jų veidai dažnai atrodydavo dvigubai įspūdingesni dėl randų — tų narsumo žymių, kuriomis juos buvo paženklinusios šiurkščios priešų rankos. Vadų, kurie įtakos turėjo dėl savo išminties, buvo gana ribotas skaičius. Visus juos buvo galima pažinti iš gyvų, žvalių akių, iš atsargių judesių ir karštos kalbos, kai jie pasitarimo metu reikšdavo savo nuomonę.

Tų rinktinių patarėjų viduryje buvo matyti susirūpinęs, bet pažiūrėti ramus Matoris. Jo asmenyje ir jo charakteryje jungėsi daugelio kitų karių savybės. Jo autoritetas rėmėsi ir protu, ir fizine jėga. Gilių randų jis turėjo ne mažiau kaip pats žiliausias genties karys; jo raumenys buvo be galo tvirti, drąsa — nepaprasta. Tarp susirinkusių karių nė vienos skvarbios akys neatlaikydavo, kai grėsmingai į jas pažvelgdavo šis žmogus, apdovanotas, kaip reta, ir protu, ir fizine jėga. Valdžią jis įgijo savo drąsa ir gudrumu, o ilgainiui laikas ją sutvirtino. Jis taip gerai mokėjo naudotis ir protu, ir jėga, kad kitokioje visuomenės išsivystymo pakopoje, kur jo energija bū-

tų galėjusi pilniau pasireikšti, tetonas tikriausiai būtų tapęs ir užkariautoju, ir despotu.

Kiek atokiau nuo susirinkusių indėnų stovėjo būrelis visiškai skirtingų žmonių. Jie buvo aukštesni ir raumeningesni, jų veiduose, tamsiuose nuo Amerikos saulės, dar buvo galima rasti saksų ir normanų kilmės bruožų. Nusimanančiam žmogui būtų įdomu patyrinėti tuos bruožus, kurie vakarinių Europos šalių gyventojų palikuonis tebeskyrė nuo tolimiausių Azijos kraštų gyventojų ainių, nors dabar tiek vieni, tiek ir kiti dėl pasaulio perversmų suartėjo savo papročiais, gyvenamąja vieta ir net charakteriais. Tas būrelis, apie kurį mes pasakojame, buvo skvaterio šeima. Tingūs, sudribę, inertiški, kaip ir visuomet, kol niekas nežadindavo snaudžiančios jų energijos, jie stovėjo, susibūrę priešais keturias ar penkias odines palapines, kurias jiems buvo paskyrę jų vaišingieji sąjungininkai tetonai. Kodėl taip netikėtai buvo sudaryta sąjunga, paaiškėdavo, pamačius, kad žemai, klonyje, saugomi pavydaus energingosios Hetės žvilgsnio, ramiai ganėsi arkliai ir galvijai. Pasieniečių vežimai buvo sustatyti aplink jų būstus lyg kokia tvarkinga užtvara, bylojanti, kad jų pasitikėjimas sąjungininkais nebuvo besąlygiškas, nors gudrumas ar vangumas ir neleido jiems aiškiau parodyti savo įtarimų. Skvaterio sūnūs stovėjo, pasirėmę į šautuvus, ir stebėjo sjuksų pasitarimą, tuo tarpu abejinguose jų veiduose snūduriavo ir pasyvus susižavėjimas, ir abuojus smalsumas. Net pats jauniausias iš jų neišdavė savo susidomėjimo ir savo lūkesčių. Atrodė, tartum jie savo kantrybe lenktyniautų su pačiais flegmatiškiausiais savo sąjungininkais. Jie beveik nesikalbėjo, tik kartkartėmis kam nors išsprūsdavo kokia trumpa kandi pastaba apie fizinį baltojo žmogaus pranašumą prieš indėnus. Trumpai tariant, Izmaelio šeima mėgavosi savo neveiklumu, bet vis dėlto protarpiais jiems dingtelėdavo neaiški mintis, jog ateityje jų ramybę išdavikiškai gali sudrumsti tetonai. Tik vienas Abiramas nesidžiaugė šiuo abejotinu poilsiu.

Žmonių grobikas, per savo gyvenimą įvykdęs šimtų šimtus stambių ir smulkių nusikaltimų, galop ryžosi leistis į tokį pašėlusį žygį, apie kurį mūsų skaitytojai jau

žino. Jo įtaka drąsesniam, bet ne tokiam veikliam Izmaeliui niekuomet nebuvo labai didelė, ir jeigu skvateris nebūtų buvęs staiga išvarytas iš derlingo slėnio, kurį ketino sau pasilaikyti, nepaisydamas įstatymų, Abiramui niekada nebūtų pasisekę svainio įtraukti į sumanymą, reikalaujantį daug ryžto ir apdairumo. Mes jau matėme, kaip jam iš pradžių sekėsi ir kokį nusivylimą jis paskui patyrė. Ir dabar Abiramas sėdėjo nuošalyje, galvodamas, kaip geriau pasinaudoti savo sumanymu, nors, kaip jis pats pastebėjo, kas minutę jo planai darėsi vis labiau neįgyvendinami, nes Matoris nesivaržydamas žavėjosi nekalta jo niekšybės auka. Mes paliksime Abiramą bei neaiškias, painias jo klastas ir pereisime prie kitų šios dramos veikėjų aprašymo.

Žmonių buvo ir dar viename mūsų paveikslo kampe. Pačiame dešiniajame stovyklos pakraštyje ant nedidelio pylimo gulėjo Midltonas ir Polis. Jie buvo stipriai surišti bizono odos diržais. Rafinuoto žiaurumo skatinami, indėnai suguldė belaisvius priešpriešiais, kad, į kits kitą žiūrėdami, jie dar akivaizdžiau matytų savo nelaimę. Už kokių dvylikos jardų į žemę buvo tvirtai įkaltas stulpas ir prie jo pririštas grakštus, į Apoloną panašus Tvirtoji Širdis. Tarp jų stovėjo traperis. Iš jo buvo atimtas šautuvas, šovininė, ragas, bet, niekindami senio silpnumą, indėnai jį patį paliko laisvą. Tačiau kokie penki ar šeši jauni kariai su strėlėmis ant nugarų ir ilgais tvirtais lankais, nukarusiais nuo pečių, susikaupę budėjo netoliese ir tarsi sakyte sakė, jog toks senas ir silpnas žmogus veltui mėgintų bėgti. Ne taip, kaip kiti, sekę rimtą vadų pasitarimą, šie belaisviai kalbėjo apie jiems svarbius dalykus.

— Kapitone,— tarė bičių medžiotojas, tariamai susirūpinęs, ir iš to buvo matyti, kad jokia nelaimė nepalaužia tokio žvalaus vyro,— ar ir tau tas žalios odos diržas taip piauna petį, o gal čia tik man ranką kutena?

— Kai siela taip skaudžiai kenčia, kūnas nebejaučia skausmo,— atsakė jautresnis, bet vargu ar toks energingas Midltonas.— Duok dieve, kad į šitą prakeiktą stovyklą užgriūtų kas nors iš mano ištikimųjų artileristų.

— Lygiai taip galėtum pageidauti, kad tetonų pala-

pinės taptų vapsvų lizdais ir kad vapsvos išlindusios pradėtų karą su ta pusnuogių laukinių gauja.

Bičių medžiotojas pats susijuokė iš savo sumanymo ir, nusigręžęs nuo draugo, stengėsi akimirką užmiršti nelaimę, vaizduodamasis, kaip tokia neįtikėtina mintis virsta tikrove ir kaip šitoks antpuolis įsiutina netgi kantriuosius indėnus.

Midltonas tylėjo, bet senis, girdėjęs jų žodžius, priėjo arčiau ir įsiterpė į pasikalbėjimą.

— Čia ruošiama žiauri, pragariška išmonė,— tarė jis, purtydamas galvą, tarsi norėdamas parodyti, jog net ir jo paties patirtis bejėgė išsisukti iš tokios keblios būklės.— Mūsų draugas paunis jau prie kankinimų stulpo, ir iš didžiojo sjukso akių bei veido aš gerai matau, kad jis nori sukurstyti naujus žiaurumus.

— Klausyk, senasis traperi,— tarė Polis ir pajudėjo, norėdamas žvilgterėti į liūdną senio veidą,— tu supranti indėnų šnektą ir šį tą nutuoki apie jų velniavas. Eik į jų tarybą ir pasakyk jų vadams mano vardu, tai yra Polio Hoverio iš Kentukio valstijos vardu, kad jie galės nuimti man skalpą, kada ir kaip tik jiems patiks, jeigu jie Elinai Veid užtikrins laisvą grįžimą į Valstijas. Jeigu jie šių sąlygų nepriims, galėsi dar pridėti dvi ar tris valandas kankinimų jų prakeiktiems apetitams pasotinti.

— Ak vyruti, vargu ar jie klausys šitokio pasiūlymo, kada jau esi įkliuvęs it lokys į spąstus ir negali nei kautis, nei bėgti. Bet nenusimink, nes šitose tolimose gentyse odos spalva kartais pasmerkia žmogų mirti, o kartais jį apsaugo. Nors jie mūsų ir nemyli, gudrumas jiems dažnai rankas suriša. Jeigu raudonodžių gentys galėtų išpildyti savo norus, veikiai Amerikos ariamose dirvose vėl augtų medžiai, o miškai boluotų nuo krikščionių kaulų. Niekas tuo neabejoja, kas žino, kaip raudonodžiai myli baltaveidžius. Bet indėnai priskaičiavo tiek baltųjų, kad jiems net skaičius susimaišė, be to, jie turi savo politiką. Todėl mūsų likimas dar neišspręstas, tik aš bijau, kad pauniui tikrai nedaug vilčių beliko.

Baigęs kalbėti, senis palengva nuėjo prie to, kurį ką tik buvo minėjęs, ir atsistojo netoliese. Čia jis stovėjo, tyliai ir rimtai stebėdamas indėną — taip ir derėjo žiū-

rėti į žymų vadą, atsidūrusį tokioje būklėje, kokioje buvo jo draugas. Bet Tvirtosios Širdies akys buvo įsmeigtos į erdvę, o veido išraiška bylojo, kad jo mintys toli nuo to, kas aplinkui vyksta.

— Sjuksai tariasi dėl mano brolio,— pagaliau pasakė traperis, matydamas, kad tik prašnekęs galės į save atkreipti indėno dėmesį.

Jaunasis karys pasuko galvą ir, ramiai šypsodamasis, atsakė:

— Jie skaičiuoja skalpus virš Tvirtosios Širdies trobos.

— Be abejo, jie ima karščiuotis, prisiminę, kiek tu nudėjai tetonų. Dabar tau geriau būtų, jei daugiau dienų būtum praleidęs elnių medžioklėje, o mažiau — karo kelyje. Tada kokia nors bevaikė šios genties motina galėtų tave paimti žuvusio sūnaus vieton, ir tu sau ramiai gyventum.

— Ar mano tėvas galvoja, kad karys miršta? Gyvybės valdovas ištiesia ranką ne tam, kad atimtų savo dovanas. Kai jam reikia jaunuolių, jis pasišaukia, ir jie eina. Bet raudonodis, kuriam jis sykį įkvėpė gyvybę, nemiršta.

— Taip, šis tikėjimas labiau guodžiantis ir kuklesnis, kaip tas, kurio laikosi anas beširdis tetonas. Tie pauniai-vilkai kažkuo mane jaudina iki pat širdies gelmių; jie atrodo tokie pat drąsūs ir garbingi, kaip kalvų delavarai. O šis jaunikaitis... Nuostabu, labai nuostabu; ir amžius, ir žvilgsnis, ir stotas; tarsi jie būtų broliai! Sakyk man, pauni, ar esi savo padavimuose girdėjęs apie galingą tautą, kadaise gyvenusią Sūriojo ežero pakrantėse, netoli tekančios saulės.

— Žemė balta nuo žmonių, kurių veido spalva tokia, kaip mano tėvo.

— Ne, ne, aš kalbu ne apie tuos bastūnus, kurie atsivilko į šį kraštą atimti iš tikrųjų šalies vadovų paveldėtųjų teisių, bet apie tautą, kuri yra, tikriau sakant, buvo iš prigimties pagal spalvą raudona it uoga ant krūmo.

— Aš girdėjau senius pasakojant, jog buvę gaujų, kurios, saulei patekėjus, slėpdavosi miškuose, bijodamos atvirose prerijose kovoti su vyrais.

— Ar jūsų padavimai nepasakoja apie didžiausią, drąsiausią, išmintingiausią raudonodžių tautą, kurią kada nors yra sutvėręs Vakonda?

Tvirtoji Širdis pakėlė galvą ir atsakė su tokia didybe ir orumu, kurių net pančiai negalėjo nustelbti:

— Ar senatvė užtemdė akis mano tėvui? O gal jis, matydamas tokią daugybę sjuksų, galvoja, jog jau paunių nebėra?

— Ak, toks jau yra mirtingųjų išdidumas, tokia jų tuštybė! — angliškai sušuko nusivylęs senis.— Prigimties balsas raudonodžio krūtinėje toks pat stiprus, kaip ir baltojo širdyje. Delavaras galvotų esąs daug galingesnis už paunį, lygiai kaip pauniai giriasi esą žemės valdovai. Ir tas pats buvo tarp Kanados prancūzų ir raudonšvarkių anglų, kuriuos karalius siųsdavo į Valstijas, kol jos dar net nebuvo valstijos, o tik maištaujančios, savo teisių reikalaujančios provincijos; jie tik kovojo ir kovojo, o kaip jie gyrėsi pasauliui savo narsumu ir pergalėmis! Tačiau abi pusės pamiršo kuklų Amerikos kareivį, kuris iš tikrųjų kariavo. Jis neturėjo teisės rūkyti prie savo tautos didžiųjų pasitarimų laužo, todėl jam retai kada tekdavo išgirsti apie savo žygius po to, kai jie jau sykį būdavo šauniai atlikti.

Kai senis tokiu būdu išreiškė mieganti, bet dar gyvą kario išdidumą ir nejučiomis pakartojo tą pačią klaidą, kurią ką tik buvo pasmerkęs, jo žvilgsnis, akimirką pagyvėjęs ir žybtelėjęs jaunystės karščiu, išblėso ir, kupinas susirūpinimo, nukrypo į pasiaukojusį belaisvį, kurio veidas vėl buvo šaltas ir susimąstęs.

— Jaunasis kary,— kalbėjo toliau senis virpančiu balsu,— aš niekada nesu buvęs nei tėvas, nei brolis. Vakonda man skyrė vienam gyventi. Jis niekuomet nepririšo man širdies nei prie namo, nei prie lauko tais saitais, kuriais mano giminės žmonės pririšami prie savo gyvenviečių. Jeigu jis tą būtų padaręs, aš nebūčiau taip toli keliavęs ir tiek daug matęs. Bet aš daug laiko praleidau tarp žmonių, kurie gyveno miškuose, ir aš turėjau daug priežasčių mokytis iš jų drąsos ir pamilti juos už jų garbingumą. Mus, pauni, visus sukūrė gyvybės valdovas ir kiekvienam įdiegė prieraišumą saviškiams. Aš niekada

nesu buvęs tėvas, bet žinau, kas yra tėvo meilė. Tu panašus į vaikiną, kuris man buvo brangus, todėl aš ir pagalvojau, kad, gal būt, jo kraujo yra ir tavo gyslose. Bet ar ne vis tiek? Tu esi tikras vyras, nes aš matau, kaip tu laikaisi duotojo žodžio; o garbingumas — pernelyg reta savybė, kad ją būtų galima užmiršti. Mano širdis linksta į tave, mano berniuk, ir aš mielai tau padaryčiau ką nors gera.

Jaunasis karys klausėsi žodžių, kurie sklido iš senio lūpų su tokia jėga ir paprastumu, jog buvo aišku, kad jie teisingi. Paskui jis nuleido galvą ant nuogos krūtinės, parodydamas, su kokia pagarba sutinka senio pasiūlymą. Tada, pakėlęs tamsias savo akis, jis įsmeigė žvilgsnį į tolį, tarsi žiūrėdamas į kažkokius nesamus dalykus. Žinodamas, kad išdidumas karį sustiprina tą valandą, kurią jis laiko paskutine, traperis kantriai ir nuolankiai, kaip buvo išmokęs, bendraudamas su šia nuostabia žmonių rase, palaukė, kol jaunasis jo draugas teiksis atsakyti. Pagaliau jaunojo paunio akys ėmė klaidžioti, ir greiti liepsningi žvilgsniai nuo senio veido čia krypo į erdvę, čia vėl grįžo į giliai išvagotą traperio veidą; atrodė, kad kažkokia dvasia, ligi šiol valdžiusi jo žvilgsnį, būtų ėmusi nerimauti.

— Tėve,— pagaliau prabilo jaunasis drąsuolis švelniu ir pasitikinčiu balsu.— Aš girdėjau tavo žodžius. Jie įėjo pro mano ausis ir pasiliko mano širdyje. Žilagalvis Ilgasis Peilis neturi sūnaus. Paunių Tvirtoji Širdis — jaunas, bet savo šeimoje vyriausias. Jis rado savo tėvo kaulus osedžų medžioklės plotuose ir nusiuntė juos į gerųjų dvasių prerijas. Be abejo, didysis vadas, jo tėvas, juos pamatė ir pažino, nes tai jo dalis. Bet Vakonda greitai mudu pasišauks: tave, nes tu matei visa, ką šioje šalyje galima matyti, ir Tvirtąją Širdį, nes jam reikia jauno kario. Paunis nebeturi laiko atlikti baltaveidžiui savo pareigos, kurią sūnus privalo atlikti tėvui.

— Nors aš dabar senas, varganas, bejėgis, nors ir nesu toks, koks buvau kadaise, bet dar galiu sulaukti saulės laidos prerijose. Ar mano sūnus dar gali šito tikėtis?

— Tetonai skaičiuoja skalpus ant mano trobos! — atsakė jaunasis vadas, o jo šypsenoje pro liūdesį švytėjo išdidumas.

— Ir jie daug atras, per daug, kad jų savininkas galėtų jaustis saugus, kol tebėra kerštingose jų rankose. Mano sūnus — ne moteriškė, ir jis ramiu žvilgsniu žiūri į taką, kuriuo keliaus. Ar jis neturi ko pašnibždėti savo tautiečių ausims, prieš iškeliaudamas? Šios kojos senos, bet jos gali mane nunešti iki Vilkų upės žiočių.

— Pasakyk jiems, kad Tvirtoji Širdis savo vampume kiekvienam tetonui užmezgė po mazgą! — išsprūdo iš belaisvio lūpų; staigi aistra visuomet su tokiu įkarščiu prasiveržia pro dirbtinio santūrumo užtvaras.— Ir jeigu jis bent vieną sjuksą sutiks gyvybės valdovo prerijose, sjukso širdis taps jo širdim.

— Ak, baltaodžiui būtų pavojinga su tokiu jausmu leistis į šią iškilmingą kelionę,— sumurmėjo senis angliškai.— Pauni, aš myliu tave, bet esu krikščionis, todėl negaliu būti žygūnas, nešantis tokią žinią.

— Jeigu mano tėvas bijo, kad tetonai gali išgirsti, tegu jis tyliai pašnibžda mūsų seniams.

— Jaunasis kary, bijoti — tokia pat gėda baltaveidžiui, kaip ir raudonodžiui. Vakonda mus moko mylėti gyvybę, kurią jis mums duoda, bet ją mylėti liepia taip, kaip vyrai myli medžioklę, savo šunis, savo karabinus, o ne taip, kaip savo vaiką myli be saiko prie jo prisirišusi motina. Gyvybės valdovui nereiks du sykius kartoti, kai jis pašauks mano vardą. Aš pasiruošęs ir dabar atsiliepti, ir rytoj, ir bet kuriuo laiku, kada tik jo galingoji valia to panorės. Bet ko vertas karys, kuris nesilaiko savo papročių? O manieji draudžia tokius tavo žodžius perduoti.

Vadas pritardamas oriai linkterėjo galva, ir jau atrodė, kad pasitikėjimas, kurio traperis buvo pasiekęs tokiu ypatingu būdu, gali staiga išblėsti. Tačiau traperio širdis buvo pernelyg skaudžiai paliesta seniai užmigusių, bet vis dar gyvų prisiminimų, todėl jis negalėjo šiurkščiai nutraukti savo ryšių su belaisviu. Jis valandėlę galvojo, paskui susimąsčiusiu žvilgsniu pažiūrėjo į jaunąjį savo bičiulį ir vėl prašneko:

— Apie kiekvieną karį reikia spręsti pagal jo sugebėjimus. Aš savo sūnui pasakiau, ko negaliu atlikti, bet tegu jis atveria savo ausis ir paklauso, ką aš galiu padaryti. Briedis per prerijas neperlėks greičiau, nei šitos senos kojos, jeigu paunis man lieps nunešti žinią, kurią gali perduoti baltasis žmogus.

— Tesiklauso baltaveidis,— atsakė indėnas, akimirką padvejojęs, tarsi galvodamas, ar vėl nebus apviltas.— Jis liks čia, kol sjuksai suskaičiuos žuvusių savo karių skalpus. Jis palauks, kol jie bandys pridengti aštuoniolikos tetonų galvas vieno paunio oda. Jis plačiai atmerks akis, kad galėtų matyti, kur jie palaidos kario kaulus.

— Tą aš padarysiu, ir tą galiu padaryti, taurusis jaunuoli!

— Jis paženklins vietą, kad paskui atpažintų.

— Nebijok, nebijok, vietos aš nepamiršiu,— pertraukė jį senis, kurio tvirtumas jau ėmė svyruoti nuo tokių sukrečiančių žodžių, taip ramiai ir nuolankiai tariamų.

— Aš žinau, kad paskui mano tėvas nuvyks pas mano žmones. Jo galva žila, ir jo žodžiai neišsisklaidys drauge su dūmais. Tenueina jis prie mano trobos ir tesušunka garsiai Tvirtosios Širdies vardą. Nė vienas paunis neliks kurčias. Tada tegu mano tėvas paprašo kumeliuko, kuriuo dar niekas nėra jodinėjęs, bet kurio plaukas glotnesnis kaip elnio ir kuris greitesnis už briedį.

— Suprantu tave, berniuk, suprantu,— pertraukė jį atidžiai besiklausąs senis.— Ką tu pasakei, visa bus padaryta, gerai padaryta, arba aš jau nieko nebenumanau apie mirštančio indėno norus.

— O kai mano jaunuoliai paduos mano tėvui to kumeliuko pavadį, ar jis nuves jį vingiuotu taku prie Tvirtosios Širdies kapo?

— Ar aš nuvesiu? Taip, taip, šaunusis jaunuoli, nors žiema ir uždengs šias lygumas pusnimis, o saulės nebus dieną, kaip jos nėra nakčia. Į šventojo kapo galvūgalį atvesiu aš gyvulį ir pastatysiu jį atgręžtą į nusileidžiančią saulę.

— Mano tėvas šnekės su juo ir pasakys, kad jo šeimininkui, kuris jį dar mažiuką maitino, dabar jo reikia.

— Taip, ir tą padarysiu, nors viešpats žino, jog aš su arkliu kalbėsiu ne todėl, kad manyčiau jį suprantant mano žodžius, bet kalbėsiu, norėdamas patenkinti prietaringo indėno troškimą. Hektorai, šunyti, ką tu galvoji apie pasikalbėjimą su arkliu?

— Tegu žilagalvis šneka su arkliu paunių tarme,— pertraukė jaunasis belaisvis, išgirdęs, kad jo bičiulis prabilo nesuprantama kalba.

— Mano sūnaus valia bus įvykdyta. Ir šitomis senomis rankomis, kurios, kaip aš maniau, jau nebelies nei žmogaus, nei gyvulio kraujo, nudėsiu arklį ant tavo kapo.

— Gerai! — atsakė indėnas, ir jo veide blykstelėjo pasitenkinimas.— Tvirtoji Širdis šiuo arkliu jos į palaimintąsias prerijas ir kaip vadas atvyks pas gyvybės valdovą!

Staiga, nepaprastai persimainius paunio veidui, traperis žvilgterėjo į šalį ir pamatė, kad sjuksų pasitarimas baigtas ir Matoris, lydimas vieno ar dviejų vyriausių karių, palengva artinasi prie numatytos aukos.

DVIDEŠIMT ŠEŠTAS SKYRIUS

Už dvidešimt žingsnių nuo belaisvių tetonai sustojo, ir vadas davė seniui ženklą prisiartinti. Traperis paklausė, prieš tai reikšmingai žvilgterėjęs į jaunąjį paunį, tuo patvirtindamas, kad niekada nepamirš savo pažado. Kai traperis priėjo pakankamai arti, Matoris, ištiesęs ranką, uždėjo ją įdėmiai žiūrinčiam seniui ant peties ir valandėlę jį stebėjo, tarsi norėdamas perskaityti pačias slapčiausias jo mintis.

— Ar baltaveidžiai visuomet turi du liežuvius? — paklausė jis, pamatęs, kad jo stebimas senis nė kiek nebijo pikto žvilgsnio nei ateities pavojų.

— Žmogaus garbė giliai paslėpta.

— Taip. O dabar mano tėvas tesiklauso. Matoris turi vieną liežuvį, o žilagalvis — daug. Gal būt, visi jie teisingi ir nėra nė vieno dvišako. Sjuksas tėra sjuksas, tačiau bal-

taveidis — viskas! Jis gali kalbėtis su pauniu, su konzu, su omahau ir su savo tautos žmonėmis.

— Nausėdijose yra vertėjų, kurie dar daugiau gali, bet kokia iš to nauda. Gyvybės valdovas kiekvieną kalbą girdi.

— Žilagalvis blogai elgėsi. Jis viena kalbėjo, o kita galvojo. Jis akimis žiūrėjo į priekį, o mintimis — atgal. Jis per smarkiai jojo sjukso arkliu, jis bičiuliavosi su pauniu, mano genties priešu.

— Tetone, aš esu tavo belaisvis. Nors mano žodžiai — baltaveidžio žodžiai, bet tu mano dejonių neišgirsi... Vykdyk savo valią.

— Ne, Matoris baltų plaukų raudonai nenudažys. Mano tėvas laisvas. Prerijos į visas puses jam atviros. Bet, prieš atgręždamas nugarą sjuksams, tegu jis gerai į juos pasižiūri, kad savo vadui galėtų pasakyti, koks didis yra dakotas!

— Aš neskubu eiti savo taku. Tu, tetone, matai vyrą baltais plaukais, o ne moterį. Todėl aš nebėgsiu, kvapo netekęs, kad pasakyčiau prerijų tautoms, ką daro sjuksai.

— Gerai. Mano tėvas rūkė su vadais daugelyje pasitarimų,— atsakė Matoris, kuris tarėsi jau užsitikrinęs senio palankumą ir galįs eiti stačiai prie tikslo.— Matoris kalbės savo brangaus bičiulio ir tėvo liežuviu. Jaunas baltaveidis klausys, kai burną pravers jo tautos senis. Mano tėvas padarys, kad vargšo indėno žodžiai tiktų baltoms ausims.

— Kalbėk garsiai,— tarė traperis, iš metaforiškos šnekos supratęs indėną norint, kad jis verstų indėniškus žodžius į anglų kalbą.— Kalbėk, mano jaunieji vyrai klauso. Dabar, kapitone, ir tu, drauguži, bičių medžiotojau, pasiruoškite tvirta širdimi išklausyti šito laukinio velniškos kalbos, kaip dera tikriem kariam. Jeigu, išgirdę grasinimus, jūs neteksite drąsos, dirstelėkite į šį taurų paunį — jo laikas jau atseikėtas tokia pat šykščia ranka, kokia miesto pirklys colis po colio matuoja viešpaties dovanas, norėdamas patenkinti savo gobšumą. Vienintelis žvilgsnis, mestas į šį jaunikaitį, suteiks jums ryžto.

— Mano brolio akys ne tuo taku nukrypo,— pertrau-

kė jį Matoris taip mandagiai, jog buvo aiškiai matyti, kad jis nenori užgauti savo būsimojo vertėjo.

— Ar dakotas nori kalbėti su jaunaisiais mano vyrais?

— Jis kalbės, prieš tai padainavęs baltaveidžių gėlės ausims.

— Viešpatie atleisk šitam nepataisomam niekšui! — angliškai sušuko senis.— Nėra tokios švelnios, tokios jaunos ar tokios nekaltos būtybės, kuri išvengtų goslių jo norų. Tačiau rūstūs žodžiai ir šalti žvilgsniai naudos neduos, tad išmintingiausia bus su juo gražiuoju šnekėtis. Tegu Matoris atveria savo burną.

— Argi mano tėvas taip šauks, kad moterys ir vaikai girdėtų išmintingus vado žodžius? Mes įeisime į palapinę ir kalbėsime pašnibždom.

Tai pasakęs, tetonas reikšmingu mostu parodė palapinę, kuri buvo išmarginta piešiniais, vaizduojančiais vieną iš pačių drąsiausių ir šauniausių jo žygių. Palapinė stovėjo kiek atokiau nuo kitų, tarsi pabrėždama, jog čia privilegijuoto nario būstinė. Skydas ir strėlinė prie angos buvo puošnesni, o ten kabantis šautuvas bylojo, jog šeimininkas — įžymus žmogus. Šiaip palapinė iš kitų išsiskyrė ne turtingumu, o veikiau savo skurdumu. Rakandų buvo maža, ir tie patys prastesni, negu daiktai, kuriuos buvo galima matyti pro pačių skurdžiausių palapinių angas. Ten nebuvo nė vieno daikto iš civilizuoto pasaulio, o indėnai juos labai vertino ir, progai pasitaikius, jų įsigydavo iš pirklių, mokėdami jiems tokią kainą, kuri varganiems čiabuviams buvo vos vos įkandama. Vos tik įgijęs tokių daiktų, vadas tuojau juos atiduodavo valdiniams, tokiu būdu norėdamas sustiprinti savo įtaką ir jos pagalba tapti absoliučiu valdovu, nes šis lobis buvo daug tauresnis ir jo ambicijai daug brangesnis.

Senis gerai žinojo, kad čia Matorio troba, ir, vadui davus ženklą, palengva nenorom nuėjo link jos. Tačiau netoliese buvo ir kitų žmonių, kurie taip pat domėjosi būsimu pasikalbėjimu ir kurių būkštavimus ne taip jau lengva buvo numaldyti. Įžvalgios Midltono akys pakankamai matė ir godžios ausys pakankamai girdėjo, todėl baisūs nujautimai užplūdo jam sielą. Neapsakomų pa-

stangų dėka jis pakilo ir garsiai suriko nueinančiam traperiui:

— Maldauju jus, seneli, jeigu jūsų meilė mano tėvams ne tušti žodžiai ir jeigu jūs mylit dievą kaip krikščionis, neištarkit nė žodžio, kuris galėtų užgauti ausis tai nekaltai...

Dvasia palūžęs, surištas, jis krito žemėn it rąstas ir liko gulėti kaip negyvas.

Tačiau Polis, supratęs, ką jis nori pasakyti, savaip užbaigė prašymą:

— Klausyk, senasis traperi,— šaukė jis, veltui stengdamasis ranka pagrūmoti,— jeigu jau ketini vaidinti vertėją, sakyk tam prakeiktam laukiniui tokius žodžius, kokius baltaveidžiui dera tarti, o pagoniui — girdėti. Pasakyk jam nuo manęs, kad jeigu jis šiurkščiai šnekės ar elgsis su mergaite, vardu Nelė Veid, aš jį prakeiksiu su paskutiniu savo atodūsiu. Aš melsiuos, kad visi gerieji krikščionys Kentukyje jį prakeiktų stačią ir sėdintį, valgantį ir geriantį, kovojantį, besimeldžiantį arba jojantį, troboje ar lauke, vasarą ar žiemą, ar kovo mėnesį, žodžiu, aš iš tikrųjų jam vaidensiuos, jeigu tik baltaveidžio šmėkla gali išsmukti iš kapo, kurį iškasa raudonodžio rankos.

Pasakęs patį baisiausią ir lengviausiai įvykdomą prakeikimą, kokį tik galėjo sugalvoti, bičių medžiotojas nurimo, laukdamas savo grasinimo rezultatų su tuo nuolankumu, koks visada apima vakarų pasienietį, kai tas, būdamas nelaisvėje, surištas, ne tik laukia negandų, bet dar gali apie juos galvoti. Mes negaišime laiko ir nepasakosime apie tuos keistus samprotavimus, kurių pagalba bičių medžiotojas stengėsi paguosti nusiminusį jautresnį draugą, ir nekartosime tų savotiškų, energingų laiminimų, kuriuos Polis protarpiais siuntė visoms dakotų gaujoms; jis pradėjo nuo tų, kurias kaltino vagystėmis ir žmogžudystėmis tolimosios Misisipės pakrantėse, ir baigė atitinkamais stipriais posakiais visų tetonų adresu. Tetonai iš vaikino lūpų sulaukė prakeiksmų, savo svarumu ir sudėtingumu prilygstančių tam bažnyčios prakeikimui, kurio turinys daugeliui neapsišvietusių protestantų tapo

žinomas garbingojo Tristramo Šendi[1] pamaldžiųjų tyrinėjimų dėka. Bet, šiek tiek atsigavęs, Midltonas ėmė maldyti įsismarkavusį savo draugą, sakydamas, kad beprasmiai grasinimai greičiau užtrauks tą blogybę, kurios jis bijo, nes sukels indėnų pagiežą, o jie, net ir ramiai nusiteikę, pakankamai žiaurūs ir nesutramdomi.

Tuo tarpu traperis ir sjuksų vadas ėjo prie palapinės. Senis su kankinančiu nerimu stebėjo Matorio akių išraišką, kai paskui juos skambėjo Midltono ir Polio žodžiai, bet indėnas buvo pernelyg santūrus ir susikaupęs, ir jo jausmų neišdavė veidas, kuris paprastai parodo žmogaus širdyje siautėjant vulkaną. Vado žvilgsnis buvo įbestas į mažąją trobelę, kur jie ėjo, o jo mintys tą akimirką, matyt, buvo užimtos tik šio nepaprasto apsilankymo.

Palapinės vidus atitiko jos išorę. Ji buvo erdvesnė už kitas, formos atžvilgiu labiau išbaigta, pastatyta iš geresnės medžiagos, bet tuo ir baigėsi jos pranašumas. Nieko nėra paprasčiau, nieko demokratiškiau už tokį gyvenimą, kuriuo garbėtroška galingasis tetonas didžiavosi prieš savo tautą. Palapinės inventorių sudarė rinktinių medžioklės ginklų kolekcija, trys ar keturi medaliai, kuriuos jam davė pirkliai ar politiniai Kanados agentai, pagerbdami, o gal greičiau pripažindami aukštą jo postą, ir keletas būtiniausių, asmeniniam naudojimui skirtų daiktų. Palapinėj nebuvo nei elnio, nei buivolo mėsos atsargų. Gudrusis šeimininkas suprato, kad už jo paties dosnumą gentis jam gausiai atlygins kasdienine duokle. Nors Matoris medžioklėje pasižymėdavo ne mažiau kaip kare, niekam neteko matyti, kad į jo palapinę būtų įneštas visas elnias ar buivolas. Bet, antra vertus, retai kada stovyklon atgabendavo žvėrį, kurio dalis nebūtų atitekus Matorio šeimai. Tačiau vadas laikėsi tokios politikos: jis neleisdavo palikti daugiau, negu reikia tai dienai, nes buvo įsitikinęs, kad kiti pakentės alkį, šį laukinio gyvenimo negandą, bet neleis žiauriais savo nagais nutverti jo, tokios svarbios aukos.

---

[1] Anglų rašytojo Lorenso Sterno (1713—1768) romano „Tristramo Šendi gyvenimas ir pažiūros" herojus.

Po mėgstamiausiu vado lanku kabojo paslaptingasis šventasis burtų maišelis, apsuptas savotišku magišku žiedu iš iečių, žeberklų, skydų bei strėlių, kurie kadaise šeimininkui buvo pasitarnavę. Maišelis buvo papuoštas vampumu ir taip gausiai išgražintas visokiausiais įmantriais ženklais iš dygliakiaulės dyglių bei karolių, kaip tiktai indėno vaizduotė begali išgalvoti. Ne vieną sykį mes jau esame matę savotišką Matorio religinių pažiūrų laisvumą, o šią antgamtinės jėgos emblemą jis buvo išpuošęs su ypatingu dėmesiu, keistai prieštaraujančiu jo pažiūroms. Tokiu būdu sjuksas mėgdžiojo gerai žinomą fariziejų gudrybę —„kad tiktai žmonės matytų".

Grįžęs iš žygio, Matoris dar nebuvo įėjęs į savo palapinę. Kaip skaitytojas jau numano, palapinėje buvo įkalintos Inesa ir Elina. Midltono nuotaka sėdėjo ant paprasto kailiais uždengto gulto iš gardžiai kvepiančių žolių. Per trumpą savo nelaisvės laikotarpį ji buvo jau tiek iškentėjusi ir mačiusi tiek šiurpių, netikėtų vaizdų, jog kiekviena nauja nelaimė, prislegianti nuolankiai nulenktą jos galvą, jai nebeatrodė tokia baisi. Jos skruostai buvo išblyškę kaip drobė, o tamsios akys, paprastai tokios gyvos, žvelgė sielvartingai. Visa ji kažkaip susigūžė ir atrodė tokia gležna, tarytum gyvybė joje vos berusentų. Tačiau greta šių natūralaus silpnumo žymių protarpiais jos veide pasirodydavo tokia pamaldaus nuolankumo išraiška, blykstelėdavo tokia romi, bet šventa viltis, jog būtų galėjęs kilti klausimas, ko nelaimingoji belaisvė verta: ar užuojautos, ar pasigėrėjimo. Jos atmintin buvo giliai įstrigę tėvo Ignatijaus priesakai, ir savo vaizduotėje ji dabar matė ne vieną iš pamaldžiųjų jo regėjimų. Palaikoma tokio švento ryžto, romi, kantri, kupina tikėjimo mergaitė, nulenkusi galvą, sutiko ir šį naują apvaizdos smūgį, kaip būtų nuolankiai priėmusi bet kokią kitą už nuodėmes paskirtą atgailą, nors kartkartėmis prigimtis imdavo smarkiai maištauti prieš tokį priverstinį pažeminimą.

Elina parodė daug daugiau moteriai būdingų savybių. Ji verkė, kol jai paraudo ir užtino akys. Jos skruostai buvo įkaitę; rūsčiame jos veide atsispindėjo ryžtas, pasipiktinimas, o kartu ir būkštavimai dėl ateities. Trum-

pai tariant, Polio mylimosios žvilgsnis ir išvaizda sakė, kad, jeigu ateitų geresni laikai ir bičių medžiotojui būtų atlyginta už jo ištikimybę, jis gautų draugę, kuri nuo jo neatsiliktų nei žvalumu, nei nerūpestingumu.

Toje nedidelėje moterų grupėje buvo dar viena būlybė. Tai — jauniausioji, gražiausioji ir ligi šiol labiausiai mylima tetono žmona. Žavioji indėnė atrodė labai patraukli savo vyrui tol, kol jo akys taip nelauktai pamatė neprilygstamai dailią baltaveidę moterį. Nuo tos nelemtos akimirkos Matorio nebeviliojo nei jaunosios indėnės meilumas, nei prieraišumas, nei ištikimybė. Bet Tačečanos veido spalva, jei ir ne tokia akinanti, kaip jos varžovės, pagal jos rasę buvo skaisti ir sveika. Rusvos jos akys buvo meilios ir žaismingos kaip antilopės, balsas — švelnus ir linksmas kaip karaliuko čiulbėjimas, laimingas jos juokas skambėjo kaip miškų daina. Tačečana, arba Elnė, buvo linksmiausia iš visos genties, ir visos sjuksų merginos jai pavydėjo. Jos tėvas buvo įžymus narsuolis, o broliai jau buvo palikę savo kaulus tolimame ir nykiame karo kelyje. Nesuskaitoma daugybė karių siuntė dovanas į jos tėvo palapinę, bet ji nė vieno jaunuolio žodžiu neklausė, kol atvyko didžiojo Matorio pasiuntinys. Tiesa, ji buvo trečioji žmona, bet visi pripažino, kad vadas ją labiausiai mylėjo. Jie gyveno dar tik du trumpus metų laikus, ir jų kūdikis dabar miegojo prie jos kojų, suvyturiuotas į luobus bei odines juostas, kurie indėnų vaikams atstoja vystyklus.

Ta akimirką, kai Matoris ir traperis prisiartino prie palapinės angos, jaunoji sjukso žmona sėdėjo ant paprastos kėdės ir švelniomis savo akimis dirsčiojo čia į nieko nenutuokiantį vaiką, čia į tas nematytas būtybes, kurios jos jauną, nepatyrusią sielą pripildė nuostabos ir susižavėjimo, o jos žvilgsnyje pakaitomis atsispindėjo meilė ir nustebimas.

Nors Inesa ir Elina visą dieną praleido kartu su Tačečana, bet, atrodė, indėnės smalsumas, kiekvieną sykį į jas pažvelgus, vis didėjo. Jai baltaveidės buvo savo prigimtimi ir gyvenimo sąlygomis kitokios būtybės, negu prerijų moterys. Net sudėtingi jų apdarai naiviam indėnės protui atrodė paslaptingi ir ją žavėjo, o labiausiai ji

gėrėjosi baltaveidžių grakštumu ir grožiu, nes tuos dalykus kiekvienas žmogus supranta. Bet, nors ji nuoširdžiai pripažino, kad svetimšalės pranoko ne tiek puikias ir patrauklias dakotų merginas, ji nematė jokios priežasties nerimauti dėl šito pranašumo. Dabar palapinę pirmą sykį turėjo aplankyti jos vyras, grįžęs iš antpuolio. Apie Matorį ji visuomet galvodavo kaip apie įžymų karį, kuris laisvu laiku nesidrovėdavo parodyti ir švelniausių tėvo bei vyro jausmų.

Mes visuomet stengėmės pabrėžti, kad Matoris, iš esmės būdamas tikras prerijų karys, savo tautiečius pranoko tuo išprusimu, kuris pranašauja civilizacijos aušrą. Jam dažnai tekdavo bendrauti su pirkliais ir su Kanados kareiviais, ir tie ryšiai sugriovė daugelį laukinių pažiūrų, kurias jis buvo paveldėjęs; tačiau jis neturėjo naujų, pakankamai aiškių principų, kuriais galėtų remtis. Jo samprotavimai buvo greičiau gudrūs, negu teisingi, jo filosofija — veikiau įžūli, o ne gili. Kaip ir tūkstančiai kitų labiau apsišvietusių žmonių, kurie tariasi galį pereiti per visus gyvenimo bandymus, vien tik savais sprendimais remdamiesi, taip ir Matoris lengvai prie aplinkybių pritaikydavo savo moralę, o jo motyvai būdavo egoistiški. Stebėdami šiuos charakteringus bruožus, mes turime nepamiršti indėnų gyvenimo sąlygų, nors, tiesą pasakius, neverta ieškoti panašumo tarp žmonių, kurie iš esmės turi tą pačią prigimtį, tačiau aplinkybių pakeistą.

Nors palapinėje buvo Inesa su Elina, tetonų karys į savo mylimosios žmonos trobą ėjo išdidžiai, valdovo žingsniu. Jo mokasinai žengė be garso, bet žmona suprato jį ateinant, išgirdusi žvangant apyrankes bei sidabrinius antblauzdžių papuošalus. Praskleidęs odą, kuri dengė angą, vadas atsistojo priešais palapinėje esančias moteris. Nustebusi Tačečana staiga tyliai šūktelėjo iš džiaugsmo, bet tučtuojau užgniaužė savo jausmą ir vėl atrodė rami, kaip dera jos genties matronai. Tačiau, užuot atsakęs į jaunos ir slapčia besidžiaugiančios savo žmonos žvilgsnį, mestą vogčiomis, Matoris priėjo prie gulto, kur sėdėjo belaisvės, ir atsistojo prieš jas išdidžia

indėnų vado poza. Senis, įsmukęs paskui jį, atsistojo taip, kaip tiko stovėti tokias pareigas atliekančiam žmogui. Moterys, iš nustebimo užgniaužusios kvapą, tylėjo. Nors jos jau ir buvo įpratusios matyti klaikiai apsirengusius karius pagal biaurų jų įprotį, tačiau įėjusio žmogaus laikysena buvo tokia baisi, nesuprantamas nugalėtojo žvilgsnis toks įžūlus, kad abi merginos sutrikusios ir išsigandusios nudelbė akis. Paskui Inesa atsitokėjo ir kreipėsi į traperį. Nors ir švelniai, kaip visada, tačiau oriai, kaip tikrai įsižeidusi dama, ji paklausė, kas privertė vyrus taip nelauktai ir keistai jas aplankyti. Senis delsė; paskui atsikrenkštęs, kaip žmogus, kuris ryžtasi kokiam neįprastam darbui, išdrįso atsakyti.

— Ledi,— tarė jis,— laukinis laukiniu lieka. Ir nykiose, vėjuotose prerijose neieškok nausėdijų papročių ir formalumų. Šie indėnai pasakytų, kad mados ir mandagumas tokie lengvi daiktai, jog juos galima nupūsti. Tuo tarpu man — nors aš ir girių žmogus — yra tekę matyti didžiųjų ponų papročius, ir nėra ko aiškinti, kuo jie skiriasi nuo paprastų žmonių papročių. Jaunystėje aš ilgai tarnavau, tačiau nebuvau iš tų, kurie laksto po namus, vykdydami savo šeimininkų įsakymus; aš tarnybą atlikau girioje su savo karininku ir gerai žinau, kaip reikia kreiptis į kapitono žmoną. Jeigu mano būtų valia, aš visų pirma prie durų būčiau garsiai sukosėjęs, kad jūs suprastumėt ateinant svetimus žmones, o paskui...

— Nesvarbu, kaip įėjot,— pertraukė Inesa iš susijaudinimo nebelaukusi, kol senis baigs smulkmeniškus savo aiškinimus.— Bet ko jūs čia atėjot?

— Tą pasakys pats laukinis. Baltaveidžių dukros nori žinoti, ko didysis tetonas atėjo į šią palapinę?

Matoris nustebęs pažvelgė į senį — klausimas jam pasirodė labai neįprastas. Paskui, valandėlę patylėjęs, jis teikėsi atsakyti.

— Dainuok tamsiaakės ausims. Pasakyk jai, kad Matorio troba labai erdvi ir nepilna. Baltaveidė čia ras sau vietos, ir niekas nebus didesnis už ją. Pasakyk šviesiaplaukei, kad ji taip pat gali likti kokio narsuolio troboje ir valgyti jo elnieną. Matoris didis vadas. Jo ranka visuomet dosni.

— Tetone,— traperis papurtė galvą, aiškiai nepritardamas vado kalbai,— raudonodžio liežuvis turi tapti baltas, jeigu jis nori dainuoti baltaveidės ausims. Jeigu aš ištarsiu tavo žodžius, mano dukterys užsikimš ausis, ir joms pasirodys, kad Matoris — pirklys. Pirma paklausyk, ką tau pasakys žila galva, o paskui šnekėk. Mano tauta galinga. Saulė teka prie rytinių jos pasienių, o leidžiasi prie vakarinių. Visas kraštas pilnas šviesiaakių besijuokiančių merginų, tokių, kaip šitos. Taip, tetone, aš nemeluoju,— pridūrė jis, pamatęs, kad indėnas nepatikliai pažiūrėjo.— Jos šviesiaakės ir malonios pažiūrėti, kaip ir šios, priešais tave sėdinčios.

— Ar mano tėvas turi šimtą žmonų? — pertraukė jį laukinis ir, padėjęs pirštą traperiui ant peties, susidomėjęs laukė atsakymo.

— Ne, dakote. Gyvybės vadovas man įsakė: „Gyvenk vienas. Miškas bus tavo troba, debesys — tavo vigvamo stogas." Ir nors manęs niekada nesiejo tie slapti saitai, kurie mano tautoje jungia vieną vyrą su viena moteriške, aš esu matęs meilę, kuri suriša du žmones. Eik į mano tautos žemes ir pamatysi, kaip to krašto dukros skrajoja miestuose tarsi linksmi margaspalviai paukščiai, sodams žydint. Tu jas sutiksi visuose didžiuosiuose keliuose linksmas, dainuojančias, tu išgirsi miškus skambant nuo jų juoko. Jos labai puikios pažiūrėti, ir jauni vyrai mėgsta jomis gėrėtis.

— Uhu! — sušuko Matoris, įdėmiai klausęsis senio.

— Taip, tu gali tikėti tuo, ką girdi. Aš nemeluoju. Bet, kai jaunuolis sutinka merginą, kuri jam patinka, jis šneka jai taip tyliai, kad niekas kitas negirdėtų. Jis nesako: „Mano troba tuščia, ir joje dar kitai yra vietos." Jis sako: „Ar man statytis trobą, ar mergina man parodys, prie kurio šaltinio ji norėtų gyventi?" Jo balsas saldesnis už baltosios akacijos medų ir skverbiasi į ausis, virpėdamas lyg karaliuko giesmė. Tad jeigu mano brolis nori, kad jo žodžiai būtų išgirsti, jis turi kalbėti baltaveidžio kalba.

Matoris giliai susimąstė, net nemėgindamas slėpti savo nustebimo. Nusižeminęs prieš moterį, jis aukštyn kojomis apverstų visuomeninę tvarką ir, pagal savo įsitikinimus,

pažeistų vado orumą. Tačiau žvilgterėjęs į santūrią ir įspūdingai sėdinčią Inesą, kuri nenujautė, apie ką jis galvoja, ir nėmaž neįtarė tikrųjų tokio keisto apsilankymo tikslų, laukinis pajuto, kad jį veikia tokia neįprasta merginos laikysena. Jis linktelėjo galvą, parodydamas, jog pripažįsta savo klaidą, paskui truputį atsitraukė ir, stovėdamas nerūpestingo orumo kupina poza, ėmė kalbėti su tokiu pasitikėjimu, kokį jaučia žmogus, ne mažiau pagarsėjęs savo iškalba, kaip ir karo žygiais. Įsmeigęs žvilgsnį į nieko nenutuokiančią Midltono nuotaką, jis prabilo:

.— Mano oda raudona, bet akys tamsios. Jos buvo atviros jau daugelį žiemų. Jos daug matė ir moka atskirti drąsuolį nuo bailio. Dar berniukas būdamas, aš nieko kita nemačiau, tik bizoną ir elnią. Aš eidavau medžioti ir matydavau pumą ir lokį. Visa tai Matorį padarė vyru. Jis daugiau nebesišnekėjo su savo motina. Jo ausys atsivėrė senių išminčiai. Jie papasakojo viską, jie papasakojo ir apie Didžiuosius Peilius. Ir Matoris išėjo į karo kelią. Tada jis buvo paskutinis, o dabar jis — pirmas. Katras dakotas išdrįs pasakyti, jog pirma Matorio eis į paunių medžioklės plotus? Vadai jį sutiko prie savo durų ir pasakė — mūsų sūnus neturi namų. Jie jam davė savo trobas, jie jam davė savo turtus, jie jam davė savo dukras. Tada Matoris tapo vadu, kaip ir jo tėvai. Jis sumušė visų tautų karius ir būtų galėjęs išsirinkti sau žmoną iš paunių, omahau ir konzų genčių, bet jis žvelgė į medžioklių plotus, o ne į savo kaimą. Jis galvojo, jog žirgas malonesnis už dakotų mergaitę. Bet jis rado prerijose gėlę, ją nuskynė ir atgabeno į savo trobą. Jis pamiršo, kad jam pakakdavo būti tik žirgo šeimininku. Jis visus žirgus atiduoda svetimšaliui, nes Matoris — ne vagis. Jis sau pasilaiko tik gėlę, kurią rado prerijose. Jos kojos labai švelnios. Ji negali nueiti iki savo tėvo durų, ji pasiliks gyventi narsaus kario troboje.

Baigęs šitą savotišką kalbą, tetonas laukė, kad traperis ją išverstų, o jo veidas rodė, kad jis per daug nebūkštauja dėl savo žodžių pasisekimo. Traperis nepraleido nė vieno skiemens iš visos kalbos ir dabar ruošėsi ją angliškai perteikti taip, kad pagrindinė jos mintis būtų dar mig-

lotesnė, negu indėniškai pasakyta. Bet, kai jis nenoromis jau buvo bepraveriąs lūpas, Elina pakėlė pirštą ir, žvalių, gyvų akių žvilgsnį metusi į atidžiai klausančią Inesą, pertraukė senį.

— Nesivarginkite,— tarė jinai.— To, ką šneka šis laukinis, nereikia kartoti krikščionei ledi.

Inesa krūptelėjo, paraudo, santūriai palenkusi galvą, šaltai padėkojo seniui ir pasakė norinti likti viena.

— Mano dukroms nereikia ausų, kad jos suprastų, ką šneka didysis dakotas,— atsakė traperis, kreipdamasis į laukiantį Matorį.— Jo žvilgsnio, jo mostų gana. Jos suprato ir nori apsvarstyti jo žodžius, nes didžiųjų vadų vaikai — o jų tėvai buvo įžymūs vadai — nieko nedaro nepagalvoję.

Tetonas buvo patenkintas aiškinimu, išaukštinusiu jo gražbylystės jėgą ir suteikusiu vilčių. Kaip paprastai, jis pritardamas šūktelėjo ir ruošėsi išeiti. Indėnų papročiu šaltai ir oriai atsisveikinęs su moterim, jis apsisiautė savo drabužį ir su blogai slepiama pergalės išraiška veide buvo jau beeinąs.

Bet šią sceną sekė dar vienas apstulbęs, tačiau tylus ir nepastebimas liudininkas. Ilgai ir nekantriai laukto vyro lūpos neištarė nė vieno žodžio, kuris nebūtų smogęs stačiai į širdį nekaltai jo žmonai. Lygiai taip jis kalbėjo, viliodamas ją iš tėvų namų. O ji, norėdama girdėti panašius pasakojimus apie paties narsiausio jų genties vyro garbę ir žygius, nebesiklausė švelnių žodžių, kuriuos jai kalbėjo daugelis sjuksų jaunuolių.

Kai tetonas, kaip minėjome, pasisuko eiti iš savo trobos, jis netikėtai prieš save pamatė beveik užmirštą būtybę. Jinai stovėjo jam ant tako, nusižeminusi, susigūžusi, rankose laikydama buvusios jų meilės vaisių. Vadas krūptelėjo, bet netrukus jo veidas vėl tapo šaltas kaip marmuras — tokia išraiška buvo būdinga tariamai ramiam vadui. Valdingu rankos mostu Matoris liepė jai pasitraukti.

— Ar Tačečana ne vado duktė? — paklausė indėnė nuolankiu balsu, kuriame išdidumas kovojo su kančia.— Ar jos broliai nebuvo narsūs kariai?

— Eik šalin! Mano vyrai šaukia savo vadą. Jis neturi ausų moteriškės žodžiams.

— Ne,— atsakė indėnė.— Tu girdi ne Tačečanos balsą, bet šito berniuko, kuris kalba savo motinos lūpomis. Jis — vado sūnus, ir jo žodžiai pasieks tėvo ausis. Klausyk, ką jis sako. Kai Matoris buvo alkanas, ar Tačečana neturėjo jam maisto? Kai jis ėjo paunių taku ir rado jį tuščią, ar mano motina neverkė? Kai jis grįžo su jų smūgių pėdsakais, ar ji jam nedainavo? Kokia sjuksų mergaitė dovanojo narsuoliui tokį sūnų, koks aš esu. Įsižiūrėk gerai, kad mane pažintum. Mano akys kaip aro. Aš žvelgiu į saulę ir juokiuosi. Netrukus dakotai seks paskui mane ir medžioklėje, ir karo keliu. Kodėl mano tėvas nusigręžia nuo moteriškės, kuri man duoda pieno? Kodėl jis taip greitai pamiršo galingojo sjukso dukrą?

Vieną akimirką savo pergale besidžiaugiąs tėvas šaltu žvilgsniu žvilgterėjo į besijuokiantį berniuką, ir kieta tetono širdis tarytum suminkštėjo. Tačiau jis tuoj pat atsikratė šio švelnumo, kaip žmogus, kuris mielai vengia bet kokių skaudžių, o tuo pačiu ir priekaištą žadinančių jausmų. Ramiai padėjęs savo delną žmonai ant rankos, nuvedė ją prie Inesos. Parodęs jai meilų veidelį, pilną užuojautos ir švelnumo, indėnas palaukė, leisdamas Tačečanai pasižiūrėti grožio, kuris jos naiviam protui atrodė tiek pat nuostabus, kiek neištikimam jos vyrui buvo pavojingas. Kai jam pasirodė, kad per tiek laiko žmona bus pajutus, koks didžiulis skirtumas tarp jos ir Inesos, jis staiga pakėlė jai nuo krūtinės veidrodėlį, kurį meilės valandą, tarsi girdamas Tačečanos grožį, pats buvo dovanojęs, ir jai parodė.

Vėl gaubdamasis savo apsiaustą, tetonas pamojo traperiui sekti įkandin ir išdidžiai išėjo iš trobos, murmėdamas:

— Matoris labai išmintingas. Kokia tauta turi tokį didį vadą, kaip dakotai?

Tačečana stovėjo sustingusi, tarytum nusižeminimą įkūnijanti statula. Švelnus ir paprastai linksmas jos veidelis dabar trūkčiojo, nes jos sieloje vyko kova, kuri tarsi traukė ryšius, jungiančius jos sielą ir kūną, dabar tapusį tokiu biauriu. Inesa ir Elina visiškai nesusigaudė, apie

ką indėnė kalbėjosi su savo vyru, nors buklus, aštrus Elinos protas padėjo jai numanyti tiesą, kurios nekaltoji Inesa visiškai nepajėgė suprasti. Jos abi norėjo pareikšti švelnią užuojautą, kurią moterys taip natūraliai ir maloniai moka parodyti vienos kitoms, kai staiga ji pasidarė nebereikalinga. Jaunosios sjuksės veidas liovėsi trūkčiojęs ir tapo šaltas, sustingęs, lyg iš akmens iškaltas. Tik iš surauktos kaktos, ligi tol sielvarto nepažinusios, buvo matyti paslėptas skausmas. Ir vėliau ta jos išraiška neišnyko, nors vasaros keitė žiemas, bėgo metai, kuriuos ši nukentėjusi laukinė moteriškė išgyveno. Taip būna, kai amaras per anksti apninka augalą; nors augalas vėliau atgyja, tačiau pražūtingi pėdsakai nebeišnyksta.

Tačečana visų pirma nusiėmė visus šiurkščius, bet jai brangius papuošalus, kuriais dosnus vyras ją buvo apdovanojęs, paskui romiai, nė žodžio netarusi, juos ištiesė kaip duoklę pranašesnei Inesai. Nuo riešų ji nuplėšė apyrankes, nuo antblauzdžių nudraskė sudėtingus pagražinimus, o nuo kaktos nuėmė plačią sidabrinę juostą. Paskui ji ilgai kentėdama tylėjo. Tačiau, atrodė, kad to, kam ji iš karto buvo pasiryžus, neįveiks net ir širdyje gyvi motiniški jausmai. Taigi prie tariamosios varžovės kojų Tačečana paguldė berniuką ir, pati save paniekinusi, tarėsi paaukojusi viską.

Kai Inesa ir Elina nustebusios stovėjo ir žiūrėjo į nesuprantamus jaunosios moters veiksmus, pasigirdo tyli melodinga ir nesuprantama kalba.

— Svetimos lūpos mokys mano berniuką tapti vyru. Jis išgirs garsus, kurie jam bus nauji, bet jis išmoks juos ir pamirš motinos balsą. Tokia Vakondos valia, ir sjuksų mergaitė neprivalo skųstis. Kalbėk jam švelniai, nes jo ausys labai mažytės. Kai jis bus didelis, tavo žodžiai galės skambėti garsiau. Nepadaryk iš jo mergaitės, nes moters gyvenimas labai liūdnas. Išmokyk jį žiūrėti į vyrus. Išmokyk jį bausti tuos, kas jį skriaudžia. Ir tegu jis niekuomet nepamiršta už smūgį smūgiu atsakyti. Kai jis eis medžioti, baltaveidžių gėlė,— baigė indėnė, karčiai ištarusi metaforą, kurią jai padiktavo nedoro jos vyro vaizduotė,— jam tyliai pašnibždės į ausį, kad jo motinos oda buvo raudona ir kad ji kadaise buvo dakotų Elnė.

Tačečama pabučiavo sūnų į lūpas ir pasitraukė į tolimiausią trobos kampą. Čia ji ant galvos užsigaubė lengvą kartūno drabužį ir, parodydama savo nusižeminimą, atsisėdo ant plikos aslos. Visos pastangos patraukti jos dėmesį buvo bergždžios. Ji negirdėjo priekaištų, nejautė prisilietimų. Vieną ar du sykius iš po virpančio uždangalo pasigirdo jos balsas, dainuojąs tarsi graudžią giesmę, kuri tačiau neišaugo į galingą laukinę raudą. Taip ji nematoma kiūtojo ištisas valandas, o tuo tarpu įvykiai už palapinės sienų pakeitė ne tik jos padėtį, bet paliko gilius, neišdildomus pėdsakus tolimesniame klajoklių sjuksų gyvenime.

DVIDEŠIMT SEPTINTAS SKYRIUS

Prie savo lūšnos durų Matoris susidūrė su Izmaeliu, Abiramu ir Estera. Dirstelėjęs į drambloto skvaterio veidą, gudrusis tetonas iš pirmo žvilgsnio pastebėjo, kad, ko gero, apgaulingos paliaubos su šiais jo klastos apmulkintais žmonėmis gali būti nutrauktos jėga.

— Ei, klausyk, žilabarzdi seni,— prašneko Izmaelis ir, čiupęs traperį, jį apsuko lyg kokį vilkutį,— man iki gyvo kaulo įgriso šnekėti ne liežuviu, o pirštais, todėl tu mums pabūsi vertėju ir išversi mano žodžius į indėnų kalbą, nepaisydamas, ar jie patiks raudonodžiui, ar ne.

— Kalbėk, bičiuli,— ramiai atsakė traperis,— aš juos perduosiu taip pat aiškiai, kaip man juos sakysi.

— Bičiuli! — pakartojo skvateris, kažkokiu keistu žvilgsniu žiūrėdamas į senį.— Na, bet čia tik žodis, o garsai juk kaulų nelaužo ir žemės nematuoja. Pasakyk tam vagišiui sjuksui, jog aš atėjau reikalauti, kad būtų vykdoma iškilminga sutartis, sudaryta uolos papėdėje.

Kai traperis šiuos žodžius išvertė į sjuksų kalbą, nustebęs Matoris paklausė:

— Ar mano broliui šalta? Buivolo odų be galo daug. Ar jis alkanas? Tegu mano jaunuoliai nuneša elnienos į jo lūšnas.

Skvateris grasindamas iškėlė sugniaužtą kumštį ir, norėdamas parodyti savo ryžtingumą, įnirtęs trenkė sau per antrosios rankos delną.

— Pasakyk tam klastingajam melagiui,— atsakė jis,— kad aš atėjau ne kaip elgeta rankioti numestų kaulų, o kaip laisvas žmogus, kuris reikalaus ir pasiims, kas jam priklauso. Be to, pasakyk, kad aš reikalauju, jog ir tave patį, niekingą nusidėjėlį, indėnas atiduotų man teisti. Žiūrėk, nesuklysk! Mano belaisvę, mano dukterėčią ir tave! Aš reikalauju visų trijų pagal sutartį, patvirtintą priesaika.

Senis, kurio niekas nepajėgė sujaudinti, nusišypsojo savotišku supratingu šypsniu ir atsakė:

— Bičiuli skvateri, nedaug rasi žmonių, kurie sutiktų atiduoti, ko tu reikalauji. Tau pirmiau reikėtų tetonui iš burnos liežuvį išpiauti, o paskui jam iš krūtinės širdį išplėšti.

— Kai Izmaelis Bušas reikalauja savo nuosavybės, jam nerūpi, ar kas dėl to nukentės. Išversk mano klausimus visiškai teisinga indėnų kalba ir, šnekėdamas apie save, padaryk baltaveidžiui suprantamą ženklą — aš noriu žinoti, ar tu manęs neapgaudinėji.

Traperis, kaip visada, tyliai sukikeno ir kažką sau sumurmėjo, o paskui kreipėsi į vadą:

— Tegu dakotas plačiai atveria ausis, kad pro jas galėtų įeiti dideli žodžiai. Jo draugas Didysis Peilis ateina tuščiomis rankomis ir sako, kad tetonas turi jas pripildyti.

— Uhu! Matoris turtingas vadas. Jis prerijų valdovas!

— Jis turi atiduoti tamsiaplaukę.

Vado kaktoje įsirėžė grėsminga raukšlė, žadanti pragaištį įžūliajam skvateriui, bet, staiga prisiminęs savo politiką, tetonas vylingai atsakė:

— Tokio narsuolio rankoms mergaitė per lengva našta. Aš jas pripildysiu buivolų.

— Jis sako, kad jam taip pat reikia ir šviesiaplaukės, kurios gyslose teka jo kraujas.

— Ji bus Matorio žmona. Tada Ilgasis Peilis taps vado tėvu.

— Jam reikia ir manęs,— tęsė traperis, ranka darydamas vieną iš tų reikšmingų mostų, kurių pagalba čiabuviai susišneka beveik taip pat lengvai, kaip ir žodžiais, ir tuo pat laiku atsigręždamas į skvaterį, kad tas matytų, jog jis elgiasi sąžiningai.— Jis reikalauja vargano, perkaršusio traperio.

Prieš atsakydamas į trečią reikalavimą, dakotas meiliai uždėjo ranką seniui ant peties.

— Mano draugas senas,— tarė jis,— ir negali toli keliauti. Jis liks pas tetonus juos mokyti išminties. Koks sjuksas turi tokį liežuvį, kaip mano tėvas? Ne! Tegul jo žodžiai būna švelnūs, bet labai aiškūs. Matoris duos odų ir buivolų. Jis duos baltaveidžių jaunuoliams žmonų, bet jis negali atiduoti nė vienos iš tų, kurios gyvena jo lūšnoje.

Visiškai patenkintas lakonišku savo atsakymu vadas ruošėsi eiti pas laukiančius patarėjus, bet staiga atsigręžė ir, pertraukęs traperį, kuris jau buvo pradėjęs skvateriui versti indėno žodžius, pridūrė:

— Pasakyk Didžiajam Buivolui (taip indėnai jau buvo praminę Izmaelį), kad Matoris turi dosnią ranką. Žiūrėk,— pasakė jis, rodydamas į atidžiai klausančios Esteros šiurkštų, raukšlėtą veidą,— ši žmona per sena tokiam dideliam vadui. Tegu jis išvaro ją iš savo trobos. Matoris jį myli kaip brolį. Jis ir yra Matorio brolis. Jis gaus jauniausią tetono žmoną. Tačečana, sjuksų genties mergaičių pažiba, virs jam elnieną, o daugelis narsuolių žiūrės į jį su pavydu. Matai, dakotas dosnus.

Tetonas šį įžūlų pasiūlymą išklojo taip šaltai, jog net ir visko matęs traperis sutriko. Jis stovėjo, įsispitrėjęs į nueinantį vadą, nė nebandydamas slėpti savo nustebimo, ir tol nepradėjo versti Matorio žodžių, kol šis įsimaišė tarp karių, kurie su indėnams būdinga kantrybe ilgai laukė jo grįžtant.

— Tetonų vadas labai aiškiai pasakė,— vėl ėmė kalbėti senis,— kad negrąžins tos ledi,— pats viešpats danguje žino, kad tu neturi į ją jokių teisių, nebent tai būtų vilko teisė į ėriuką. Jis negrąžins ir to vaiko, kurį vadini savo dukterėčia, nors šiuo atveju, turiu pripažinti, nesu tikras, ar jis turi teisę taip elgtis. Be to, kaimyne skvateri, jis

griežtai atsisako duoti mane, nors aš varganas ir netikęs. Aš nemanau, kad, taip darydamas, jis elgtųsi neprotingai — jis mato, jog yra daug priežasčių, kurios man neleidžia toli keliauti su jumis. Bet indėnas kai ką siūlo, tad tau derėtų ir reikėtų žinoti. Tetonas kalba per mane, o aš esu tik jo vertėjas ir neatsakau už nuodėmingus jo žodžius. Jis sako, kad ši geroji moteriškė jau per sena, ir turėtum bodėtis tokia žmona. Todėl jis siūlo ją išvaryti iš trobos, o kai namai bus tušti, jis atsiųs mylimiausią savo žmoną, tikriau sakant, tą, kuri buvo jo mylimiausioji — Šokinėjančią Elnę, kaip ją vadina sjuksai. Matai, kaimyne, nors indėnas ir linkęs pasilaikyti tavo nuosavybę, jis žada tau šį tą duoti mainais.

Klausydamas atsakymų į savo reikalavimus, Izmaelis jautė palaipsniui kylant tokį pasipiktinimą, kuris pačius abejingiausius žmones ilgainiui įstumia į nuožmiausią nirtulį. Išgirdęs, kad Matoris siūlo išbandytą jo gyvenimo draugę pakeisti į lankstesnę atramą, į jaunąją Tačečaną, skvateris net bandė nusijuokti, nors jo balsas skambėjo duspliai ir nenatūraliai. Bet Estera anaiptol nebuvo linkusi taip linksmai sutikti šį pasiūlymą. Iš pradžių ji žioptelėjo, lyg dusdama, o paskui pratrūko balsiai šaukti:

— Še tau, kad nori! O kas gi indėnui leido išskirti ir suvesti ištekėjusias moteris? Ar jis galvoja, kad moteriškė — prerijų žvėris ir kad ją galima su šautuvu bei šunimi gainioti iš kaimo į kaimą? Tegu ateina pati šauniausia jų moteris ir pasigiria savo darbais,— ar ji gali parodyti tokį pulką vaikų, kokį aš turiu. Tas vagišius raudonodis — piktas tironas! Aš esu tikra, kad jis įžūlus niekšas! Jam patiktų ir troboje, ir už trobos sauvaliauti. Dora moteris jo akyse šluotos koto teverta! O tau, Izmaeli Bušai, septynių sūnų ir dailių dukrų tėvui, tik prakeikimo žodžiams derėjo praverti nuodėmingąją savo burną. Nejaugi tu išniekintum savo veido spalvą, savo šeimą, savo giminę ir, sumaišęs baltą kraują su raudonu, taptum mulatų tėvu. Tave, mano vyre, velnias dažnai gundė, bet tokių klastingų žabangų dar niekuomet nebuvo paspendęs. Grįžk pas savo vaikus, dranguži, ir prisimink, kad tu

ne koks nors klaidžiojantis lokys, bet žmogus, krikščionis ir ačiū dievui teisėtas vyras.

Protingasis traperis numanė, kad Estera pakels triukšmą. Buvo nesunku spėti, kad „romus" jos būdas prasiverš, kai ji išgirs užgaulų pasiūlymą ją atstumti, tad senis, naudodamasis audra, pasitraukė kiek atokiau, norėdamas apsisaugoti, jei staiga šoktų muštis mažiau sujaudintas, bet, be abejo, daug pavojingesnis jos vyras. Izmaelis išdėstė savo reikalavimus, tvirtai pasiryžęs priversti indėną juos patenkinti, tačiau dabar dėl žmonos sukelto vaido jis nutarė atsisakyti savo tikslo, kaip kad elgiasi net ir atkaklesni vyrai, ir, norėdamas nuslopinti pavydą, panašų į tą pyktį, kuriuo jauniklius gina įniršusi lokė, buvo besitraukiąs nuo tos lūšnos, kur, kaip žinoma, gyveno būtybė, visai nekalta dėl šito staigaus įtūžimo.

— Tegu ta varinė jūsų pliuškė ateina ir parodo savo rudą grožį moteriškei, kuri ne kartą miestuose girdėjo varpus skambant ir kuriai ne kartą teko matyti tikrą galybę! — rėkė Estera, pergalingai mostaguodama rankomis. Ji ėjo prie savo stovyklos, stumdama prieš save Izmaelį ir Abiramą, kaip kokius neklaužadas berniūkščius.— Guldau galvą, kad aš galiu ją į ožio ragą suvaryti. Ir negalvokite, vyrai, čia pasilikti, ir negalvokite nors vieną akį užmerkti stovykloje, kur velnias vaikštinėja atvirai, lyg koks džentelmenas, įsitikinęs, jog jis visų laukiamas svečias. Šen, Abneri, Inokai, Džesi! Kurgi jūs prasmegot? Sukruskit, sukruskit! Jeigu tas ištižęs skystaprotis, jūsų tėvas, šioje vietoje dar valgys ir gers, matysite, kaip jį apnuodys raudonodžių kerai. Man nerūpi, kas užims mano vietą, kai vieną sykį ji bus teisėtai laisva, bet, Izmaeli, aš niekada negalvojau, kad tu, turėjęs baltą moterį, jaustum malonumą, žiūrėdamas į bronzinę. Taip, taip, ji varinė, be to, kaip mane gyvą matai, tu negali paneigti, kad ji ir begėdė.

Į šitą įžeistos moteriškės siautėjimą prityręs vyras beveik nekreipė dėmesio. Jis tik kelis sykius šūktelėjo, mėgindamas aiškintis, jog jis nekaltas. Bet moters įtūžimo nebuvo galima numaldyti. Ji nieko daugiau nesiklausė, tik savo balso, ir aplink skambėjo tik jos įsakymai tučtuojau išvykti.

Dėl atsargumo, jei derybos nepavyktų, skvateris iš anksto buvo susivaręs gyvulius ir prikrovęs vežimus. Todėl dabar Esteros norui įvykdyti kliūčių nebuvo. Jaunieji vyrai nustebę žvilgčiojo vienas į kitą, matydami nepaprastą motinos susijaudinimą, bet per daug nesidomėjo pačiu įvykiu, kuris jų patirtyje nebuvo pirmas. Tėvui įsakius, sjuksų palapinės buvo sukrautos į vežimus, kaip savotiška bauda sąjungininkui už sutarties nesilaikymą, ir vilkstinė pajudėjo, kaip visuomet iškrikusi ir lėta.

Kadangi besitraukiančius iš užpakalio saugojo tvirtas gerai ginkluotų pasieniečių būrys, sjuksai stebėjo skvaterio šeimyną, nerodydami nei nustebimo, nei pasipiktinimo. Laukinis, kaip ir tigras, retai kada puola priešą, kuris jo laukia. Jeigu tetonų kariai ir sumano kokią piktadarybę, ją vykdo tyliai ir kantriai, kaip kačių giminės žvėrys, kurie tyko akimirkos, kai priešas nesitikės, nes tada smūgis tikresnis. Ir Matoris giliai slėpė savo sumanymus, nuo kurių priklausė visos genties veiksmai. Gal jis džiaugėsi, taip lengvai atsikratydamas žmonių, kurie savo reikalavimais jam buvo įkyrėję, gal jis laukė tinkamesnio momento savo jėgai parodyti, o gal jam rūpėjo daug svarbesni reikalai, ir jis neturėjo laiko domėtis tokiu nereikšmingu įvykiu.

Nors Izmaelis ir nusileido susijaudinusiai žmonai, jis anaiptol nežadėjo atsisakyti tikrųjų ketinimų. Kokią mylią vilkstinė ėjo palei upę, paskui sustojo ant skardžio, kur buvo visos stovyklai įrengti reikalingos sąlygos. Čia jis vėl sustatė palapines, iškinkė arklius, nuginė į slėnį galvijus, žodžiu, pasiruošė nakvoti taip ramiai ir šaltai, tarsi nebūtų ką tiktai metęs įžūlaus iššūkio pavojingiesiems savo kaimynams.

Tuo tarpu tetonai ėmėsi darbo, kuris jiems šiuo metu buvo žymiai svarbesnis. Nuo tos akimirkos, kai indėnai sužinojo, jog Matoris grįžta su nekenčiamu priešų vadu, kurio jiems taip ilgai teko bijoti, stovyklą apėmė žiaurus, laukinis džiaugsmas. Ištisas valandas senos indėnės ėjo iš lūšnos į lūšną ir stengėsi sukurstyti karius, kad šie būtų negailestingi. Vienam jos kalbėjo apie sūnų, kurio skalpas džiūvo paunio trobos dūmuose, kitam jos skaičiavo jo

paties randus ir pralaimėjimus, trečiam porino apie jo prarastas odas ir arklius, o ketvirtajam priminė kerštą, reikšmingai klausdamos apie kokį nors gėdingą įvykį, kai jam teko nukentėti.

Taip sukurstyti vyrai atėjo į susirinkimą, apie kurį mes jau pasakojome, tačiau dar nebuvo aišku, kaip jie ruošiasi keršyti. Nuomonės, kaip nukankinti belaisvius, buvo labai įvairios. Matoris pertraukė ginčus, norėdamas įsitikinti, kiek jie padės ar kliudys jo paties sumanymams. Iš pradžių vyko parengiamieji pasitarimai, kur kiekvienas vadas norėjo išsiaiškinti, kiek šalininkų turės jo paties nuomonė, kai reikšmingasis klausimas bus svarstomas genties taryboje. Pagaliau atėjo metas pačiai tarybai, ir jai buvo pradėta ruoštis oriai, iškilmingai, kaip ir dera tokia proga.

Vieta šiam rūsčiam pasitarimui buvo parinkta šalia stulpo, prie kurio buvo pririšta pati svarbiausioji auka,— tokią rafinuotą kankinimo priemonę galėjo išgalvoti tik indėnai. Jie atnešė supančiotus Midltoną su Poliu ir juos paguldė prie paunio kojų. Tada vyrai ėmė sėstis į savo vietas pagal padėtį. Kariai ėjo vienas paskui kitą ir sėdo didžiuliu ratu, o jų veidai buvo tokie ramūs ir susimąstę, tartum iš tikrųjų jie galėtų teisti, o jų teisingumą — kaip ir turėtų būti — švelnintų dangiškasis gailestingumas. Atskira vieta buvo palikta trims ar keturiems vyriausiems vadams. Kelios pačios seniausios moterys, tiek suvytusios, kiek tik nuo senatvės, vėjo ir saulės, vargų ir laukinių aistrų gali suvysti žmogus, skatinamos nenumalšinamo noro matyti žiaurius vaizdus, prasiskverbė į rato vidurį su beprotiška drąsa, kurią tebuvo galima atleisti tik dėl jų amžiaus ir išbandytos ištikimybės genčiai.

Visi jau buvo savo vietose, tik trūko vyriausių. Šie uždelsė, tuščiai vildamiesi, kad jų pačių vieningumas padės išlyginti kitų nuomonių skirtumus, mat, nors Matoris ir turėjo didžiulę įtaką, valdžią jis galėjo išlaikyti, tiktai remdamasis savo valdinių nuomone. Pagaliau šie svarbūs asmenys visi drauge įžengė į ratą. Nors jie ir ilgai užgaišo tardamiesi, tačiau rūškani jų žvilgsniai ir apsiniaukę veidai pakankamai aiškiai bylojo, kad tarp jų nėra vienybės. Matorio akių išraiška keitėsi: čia jo vyzdžiuose stai-

giai blyksterėdavo kibirkštys, tarsi įžiebtos sieloje liepsnojančių jausmų, čia vėl jis žvelgė šaltai, ramiai, santūriai, kaip dera taryboje vadui. Savo vietą jis kaip tikras demagogas užėmė kukliai, nors drąsus degantis žvilgsnis, kai jis pažiūrėjo į tylinčią tarybą, greičiau rodė jo charakteryje vyraujant despoto bruožus.

Kai visi susirinko, vienas senas karys uždegė didžiąją tautos pypkę ir išpūtė dūmus į visas keturias pasaulio šalis. Baigęs šitą auką, skirtą dievui permaldauti, karys ištiesė pypkę Matoriui, kuris su tariamu nusižeminimu perdavė ją greta sėdinčiam žilagalviui kariui. Po to, kai visus jau buvo paveikusi raminanti žolė, stojo gili tyla, tartum kiekvienas karys dabar ne tik pajėgtų svarstyti, bet ir iš tikrųjų giliau svarstytų svarbiuosius klausimus. Pagaliau pakilo senas indėnas ir štai kaip prašneko:

— Aras prie begalinės upės krioklių dar daugelį žiemų buvo neišsiritęs iš kiaušinio, kai mano ranka nudėjo paunį. Ką mano burna šneka, matė mano akys. Borečina labai senas. Kalvos savo vietoje stovi ilgiau, negu jis gyvena savo gentyje, o upės dar prieš jo gimimą tvino ir seko, bet, išskyrus mane, nerasi kito sjukso, kuris tą žino. Ką jis sako, klausosi sjuksai. Jei koks jo žodis nukris žemėn, sjuksai pakels jį ir pridės prie savo ausų. Jei kokį žodį nupūs vėjas, mano vikrieji jaunuoliai jį pagaus. Dabar klausykite! Nuo to laiko, kai teka vanduo ir auga medžiai, sjuksai sutinka paunius karo kelyje. Kaip puma myli antilopę, taip dakotas myli savo priešą. Kai vilkas randa elnią, ar jis atsigula ir užmiega? Kai jaguaras pamato prie šaltinio elnę, ar jis užsimerkia? Jūs žinote, kad jis taip nedaro. Jis geria, bet geria kraują. Sjuksas — tai pasiruošęs pulti jaguaras, o paunis — drebantis elnias. Teklauso manęs mano vaikai. Jie pamatys, kad mano žodžiai geri. Aš baigiau.

Iš Matorio karių lūpų išsiveržė žemas pritarimo šauksmas, kai jie išgirdo seniausio genties vyro kraugerišką patarimą. Jo užuomina tarsi pagyrė giliai įsišaknijusį indėnų keršto troškimą, vieną iš pagrindinių jų charakterio bruožų. Vadas, matydamas, kiek šalininkų susilaukė jo draugo patarimas, nusprendė, kad ir jo paties sumanymai pavyks. Bet vieningos nuomonės karių tarpe vis

dar nebuvo. Po pirmojo kalbėtojo žodžių visi ilgai, iškilmingai tylėjo, norėdami gerai apsvarstyti šią kalbą, kol kuris kitas vadas ryšis paneigti pirmojo nuomonę. Antrasis kalbėtojas, nors jau nebejaunas, vis dėlto toli gražu nebuvo toks senas, kaip prieš jį kalbėjęs vadas. Jis jautė, kad ši aplinkybė jam nepalanki, todėl stengėsi, kiek tik įmanydamas, dėtis be galo nusižeminusiu.

— Aš esu tik kūdikis,— pradėjo jis ir vogčia apsidairė, norėdamas pamatyti, ar labai tokie žodžiai prieštarauja jo, išmintingo ir narsaus vyro, reputacijai.— Aš gyvenau moteriškių vigvame, kai mano tėvas jau buvo vyras. Ir mano galva žilsta ne todėl, kad aš senas. Ant jos prišalo sniegas, užkritęs, kai miegojau karo kelyje, o karšta saulė prie osedžų kaimų nepajėgė jo ištirpinti.

Pasigirdo tylus murmėjimas, bylojąs, jog indėnai žavisi jo nuopelnais, apie kuriuos jis taip gudriai užsiminė. Kalbėtojas kukliai palaukė, kol susijaudinimas praeis, o paskui, tokio pritarimo padrąsintas, šnekėjo toliau su vis augančia energija:

— Bet jauno narsuolio akys geros. Jis gali toli matyti. Jis lūšis. Pažiūrėkit į mane. Aš jums atgręšiu savo nugarą, kad jūs matytumėt abi mano puses. Dabar jūs žinote, kad aš esu jūsų draugas, nes jūs matote tą pusę, kurios niekada nėra matęs paunis. O dabar pažvelkite man į veidą. Ne į šį randą, nes pro jį jūsų akys niekada negalės pažvelgti į mano sielą. Tai skylė, kurią išpiovė konzas. Bet čia Vakondos padaryta anga ir pro ją jūs galite pažvelgti į sielą. Kas aš? Dakotas kūnu ir dvasia! Todėl klausykite manęs! Prerijose kiekvienos būtybės kraujas raudonas. Kas gali atskirti vietą, kur buvo užmuštas paunis, nuo tos vietos, kur mano jaunuoliai nudėjo buivolą? Jos tos pačios spalvos. Gyvybės valdovas juodu sukūrė vienas antram. Jis sukūrė juos panašius. Bet ar žaliuos žolė ten, kur užmuštas baltaveidis? Tegul negalvoja jaunieji vyrai, kad tokia gausi tauta nepasiges vieno kario. Jie dažnai susivadina saviškius ir klausia: „Kur mūsų sūnūs?“ Jeigu jie pasiges vieno, jie atsiųs vyrus į prerijas ieškoti. Jeigu neras, lieps savo šaukliams jo ieškoti tarp sjuksų. Mano broliai, Ilgieji Peiliai — ne kvailiai. Tarp

mūsų yra galingas jų tautos burtininkas. Kas gali pasakyti, kaip garsiai skamba jo balsas ir kokio ilgumo jo ranka.

Oratorių, kuris kalbėdamas jau ėmė karščiuotis, staiga nekantriai nutraukė Matoris. Jis netikėtai atsistojo ir suriko valdingu, paniekos pilnu balsu, kuris galų gale nuskambėjo ironiškai.

— Tegu mano jaunuoliai atveda tarybon baltaveidžių piktąją dvasią. Mano brolis akis į akį pamatys tą burtininką.

Po šių žodžių įsiviešpatavo mirtina, iškilminga tyla. Visi tylėjo ne vien dėl to, kad buvo pažeisti mandagumo papročiai, kurių indėnai šventai laikydavosi pasitarimuose. Vado įsakymas tarsi metė iššūkį nežinomai nesuprantamųjų būtybių jėgai. Tais laikais tik nedaugelis indėnų buvo tiek išprusę, kad į tas būtybes galėtų žiūrėti be pagarbos. ir nedaugelis buvo tokie drąsūs, kad galėtų joms pasipriešinti. Tačiau Matorio kariai pakluso ir iš palapinės išvedė Obedą, raitą ant asilo. Iškilmingai vedamas ir įmantriai aptaisytas daktaras turėjo sukelti patyčias, tačiau indėnams kėlė baimę. Matoris, numatydamas, kad jo gentainiai gali pabūgti daktaro, buvo nutaręs tą baimę išsklaidyti, pastarąjį išjuokdamas, todėl kai daktaras įjojo į ratą, jis peržvelgė aplinkui susirinkusius ir bandė iš jų tamsių veidų suprasti, kaip pavyko sumanymas.

Tikrai, baimė ir indėnų menas taip buvo pakeitę daktaro išvaizdą, jog kiekvieną būtų stebinusi jo povyza bei apdarai. Jo galva buvo rūpestingai nuskusta pagal pačią garbingiausią sjuksų madą. Iš jo tankaus peruko, kuris vėlyvą rudenį anaiptol nebuvo nereikalingas, liko tik įmantrus skalpo kuokštas. Pats daktaras ir šio būtų atsisakęs, jei kas nors būtų pasiteiravęs jo nuomonės. Ant plikos galvos jam buvo užteptas storas sluoksnis įvairių dažų. Tokiais pat fantastiniais piešiniais buvo išmargintas veidas apie akis ir burną. Visa tai aštriam jo žvilgsniui suteikė vylingumo, o griežtai burnai — juodosios magijos niūrumo. Viršutiniai drabužiai buvo iš jo atimti, ir daktaro kūną nuo šalčio dengė fantastiškai išmargintas elnio odos apdaras.

Tarsi tyčiodamiesi iš gamtininko užsiėmimo, indėnai jam prie plaukų kuokšto, ausų bei kitose aiškiai matomose kūno vietose buvo prikarstę visokiausių rupūžių, varlių, driežų, drugių ir panašių padarų. Visus šiuos gyvūnus daktaras jau buvo atitinkamai preparavęs ir vieną gražią dieną tikėjosi juos padėti į savo kolekcijų spintą. Skaitytojas nesunkiai supras, kodėl daktaro pasirodymas sukėlė baugią pagarbą indėnams, kurie ir taip buvo jau pasiruošę jį laikyti galingu piktosios dvasios įrankiu, jeigu pridursime, kad keistų apdarų sužadintą įspūdį dar labiau stiprino Obedo veide atsispindįs susirūpinimas ir blogi nujautimai. Jie suteikė daktaro veidui dar daugiau rūstumo ir išdavė jo būkštavimus, kuriuos jis patyrė, matydamas išniekintą savo orumą ir supratęs, kad indėnai ruošiasi jį paaukoti per kokias nors pagoniškas apeigas.

Ujuča įvedė asilą į patį rato vidurį ir, palikęs abu drauge (mat, gamtininko kojos buvo taip pririštos prie asilo, kad atrodytų, jog jie sudaro vieną naujos rūšies gyvūną), pasitraukė į deramą vietą. Nueidamas šis bukaprotis palaižūnas apstulbęs ir susižavėjęs spoksojo į burtininką.

Nustebimas buvo abipusis — stebėjosi ir žiūrovai, ir šitos keistos apžiūros objektas. Tetonai į paslaptingus burtininko papuošalus žvelgė su baime ir pagarba, o daktaras, dairydamasis į visas puses, pergyveno beveik tokią pat daugybę jausmų, tarp kurių didžiausią vietą užėmė baimė. Kur tik nuklysdavo jo akys, kurios šiuo metu turėjo paslaptingą galią viską didinti, visur jos matė tamsius, bejausmius laukinių veidus ir niekur nerado nė kibirkštėlės užuojautos ar palankumo. Pagaliau klaidžiojantis jo žvilgsnis užkliuvo už rimto, doro traperio veido, nes ir senis su Hektoru prie kojų stovėjo rato pakraštyje. Parimęs ant savo šautuvo, kurį jam, kaip pripažintam draugui, indėnai grąžino, jis, matyt, galvojo apie įvykius, turėjusius sekti po tokio nepaprastai ceremoningo pasitarimo.

— Garbingasis medžiokli, arba medžiotojau, arba traperi,— prašneko susikrimtęs Obedas.— Aš labai džiaugiuosi vėl tamstą sutikęs. Bijau, kad brangus metas, kuris

man buvo skirtas atlikti didžiulį darbą, artinasi prie belaikės pabaigos. Aš mielai išklosiu savo mintis žmogui, kuris, nors ir nebūdamas mokslo vyru, žino nors tiek, kiek žino menkiausias civilizuotojo pasaulio žmogus. Be abejonės, pasaulio mokslinės draugijos labai rūpestingai rinks žinias apie mano likimą. Gal būt, į šias sritis bus atsiųstos ekspedicijos, kad būtų išsklaidytos dvejonės, galinčios kilti dėl tokio svarbaus klausimo. Aš jaučiuosi laimingas, nes čia yra mano kalba kalbąs žmogus, kuris išsaugos prisiminimus apie mano gyvenimo pabaigą. Jūs papasakosite, kad, dorai ir garbingai gyvenęs, aš pasimiriau kaip mokslo kankinys ir žmonių tamsumo auka. Aš tikiuosi paskutinę savo gyvenimo akimirką būti itin ramus ir susikaupęs, todėl jūs pridursit keletą smulkmenų apie mokslininko tvirtumą ir orumą, sutinkant mirtį. Tai padrąsins tuos, kurie ateityje sieks panašios garbės, o įžeisti nieko neįžeis. Dabar, bičiuli traperi, aš atliksiu pareigą prigimčiai ir savo kalbą baigsiu, klausdamas jūsų, ar man jau visos viltys žlugusios? O gal dar yra kokių nors būdų išplėšti iš neišmanėlių rankų tokias vertingas žinias ir išsaugoti jas gamtos mokslo puslapiams?

Senis atidžiai išklausė šio graudaus prašymo. Matyt, jis nesiryžo atsakyti tol, kol visapusiškai neapsvarstė tokio svarbaus klausimo.

— Man atrodo, bičiuli daktare,— galų gale rimtai atsakė jis,— kad tavo gyvybė ir mirtis priklauso nuo apvaizdos, kuris savo valią pareikš per nelemtas indėnų gudrybes. Mano manymu, nėra didelio skirtumo, kada žmogus pasieks savo gyvenimo pabaigą, tuo labiau kad, išskyrus tave, niekam per daug nerūpi, ar tu gyvensi, ar mirsi.

— Nejaugi jums atrodo, kad amžininkams arba ainiams bus visiškai nesvarbu, kad iš mokslo rūmo iškrito kertinis akmuo? — pertraukė jį Obedas.— Be to, mano senasis drauge,— pridūrė jis priekaištingai,— kiekvienam žmogui ne juokais rūpi jo paties egzistencija, nors tą susirūpinimą ir nustelbtų kilnesni, filantropiški jausmai.

— Štai ką aš pasakysiu,— kalbėjo traperis, nesupratęs visų įmantrybių, kuriomis jo mokytesnis bičiulis mėgdavo puošti savo kalbą,— kiekviena būtybė vieną kartą

gimsta ir vieną kartą miršta, nesvarbu, ar tai būtų skalikas, ar elnias, ar baltasis žmogus, ar raudonodis. Ir gimimas, ir mirtis viešpaties rankose. Todėl žmogus neturi teisės pagreitinti gimimo ir negali išvengti mirties. Bet aš nesakau, jog nieko nereikia daryti, kad nors ir trumpam atidėtume paskutinę akimirką. Todėl kiekvienam žmogui savo protu tenka išspręsti klausimą, ar toli jis nori nueiti gyvenimo keliu ir kiek skausmo iškentėti, prailgindamas laiką, kuris ir be to jau gal buvo pernelyg ilgas. Daug gūdžių žiemų ir kaitrių vasarų prabėgo nuo to laiko, kai aš blaškiausi į visas puses, norėdamas pridurti dar valandą prie gyvenimo, jau ir taip nusitęsusio daugiau nei aštuonias dešimtis metų. Dabar, kai mirtis pašauks mane vardu, aš esu pasiruošęs atsiliepti taip, kaip kareivis atsiliepia per vakarinį patikrinimą. Aš manau, kad didysis sjuksas privers savo tautą paaukoti jus visus, nes jūsų likimas paliktas indėnų valiai. Aš ir pats nelabai pasitikiu jo tariama meile man. Todėl iškyla klausimas, ar esi pasiruošęs paskutinei kelionei, o jeigu jau pasiruošei, reikia nuspręsti, kuo šis laikas išvykimui blogesnis už kokį nors kitą. Jeigu kas klaustų mano nuomonės, aš tavo labui tik tiek tepasakyčiau: aš manau, kad tavo gyvenimas buvo nekaltas ir jokių didelių nusižengimų nepadarei, nors sąžinė man liepia pridurti, jog visa, ką tariesi nuveikęs, galutinėje tavo darbų sąskaitoje nebus verta paminėti.

Obedas gailiomis akimis pažvelgė į ramų, išmintingą senio veidą, kai šis, nėmaž neguosdamas, baigė kalbėti, ir krenkštelėjo, norėdamas nuslėpti beviltišką nerimą, kuris jau ėmė kaustyti visas jo galias. Matyt, daktaras dar nebuvo praradęs išdidumo, kuris net ir kebliausiais gyvenimo momentais neapleidžia nelaimingo žmogaus.

— Aš manau, garbingasis medžiokli,— atsakė jis,— jei mes į klausimą pažvelgtume iš visų pusių ir sutiktume su jūsų teorijos teisingumu, saugiausia būtų pripažinti, kad aš dar nesu pasiruošęs tokiai skubiai kelionei, ir tučtuojau reikėtų griebtis kokių nors atsargumo priemonių.

— Jeigu šitaip galvoji,— atsakė apdairusis traperis,— aš rūpinsiuos tavimi taip, kaip rūpinčiausi savimi. Tačiau tavo gyvenimo saulė nebetoli laidos, todėl patarčiau sku-

biai susiruošti, nes gali išgirsti šaukiant savo vardą, kai būsi visiškai nepasirengęs atsiliepti.

Taręs tuos draugiškus, protingus žodžius, senis vėl grįžo į ratą ir stovėdamas ėmė galvoti, ko toliau griebtis. Traperio mintyse savotiškai derinosi ryžtingumas ir nusižeminimas, nes šiuos bruožus pagimdė jo gyvenimas ir nuolankumas, ir jie sudarė traperio charakterio pagrindą.

DVIDEŠIMT AŠTUNTAS SKYRIUS

Sjuksai kantriai laukė šio pasikalbėjimo pabaigos. Gaujos didžiuma pagarbiai ir su baime žiūrėjo į paslaptingąjį Obedą, o išmintingesnieji vadai naudojosi proga susikaupti kovai, kurią visi aiškiai numatė. Matoriui visa tai nerūpėjo. Jis džiaugėsi, galėdamas traperiui parodyti, koks jis nuolaidus. Kai senis baigė kalbėtis su daktaru, vadas pažiūrėjo į traperį, tarsi pabrėždamas, kad jis kantriai laukė pokalbio pabaigos. Vėl stojo mirtina tyla. Tada pakilo Matoris, matyt, ketindamas kalbėti. Pirmiausia jis atsistojo didinga poza, paskui griežtu, rūsčiu žvilgsniu apmetė susirinkusius. Į šalininkus ir į priešus jis žiūrėjo skirtingai: pirmuosius apžvelgė griežtai, bet ne grėsmingai, o antriesiems jo žvilgsnis bylojo apie pavojus, kurių jie užsitrauktų, jeigu užrūstintų tokį galingą vyrą.

Nors indėnas buvo pilnas didybės ir pasitikėjimo, tačiau neprarado ir įžvalgumo bei klastingumo. Po to, kai vadas savo išdidžia laikysena jau buvo metęs iššūkį visai genčiai ir pareiškęs savo pranašumą, jo išraiška tapo švelnesnė ir akys ne tokios rūsčios. Kapų tyloje jis prabilo ir ėmė gražbyliauti, keisdamas intonacijas pagal atitinkamus įvaizdžius.

— Kas yra sjuksas? — gudriai pradėjo vadas.— Jis — prerijų viešpats, jų žvėrių valdovas. Drumstųjų vandenų upės žuvys jį pažįsta ir pašauktos atplaukia. Išmintimi jis — lapė, žvilgsniu — erelis, mūšyje — grizlis. Dakotas — vyras!

Palaukęs, kol nutils kariai, kurie, girdėdami vadą taip giriant gentį, ėmė pritardami šnibždėti, tetonas tęsė:

— Kas yra paunis? Vagis, kuris glemžia iš moterų; raudonodis, kuris nėra narsus; medžiotojas, kuris prašinėja žvėrienos. Išmintimi jis — voverė, šokinėjanti iš vietos į vietą. Jis — pelėda, kuri nakčia eina į prerijas. Mūšyje jis ilgakojis briedis. Paunis — moteris!

Matoris vėl nutilo. Iš kelių burnų išsiveržė nustebimo klyksmai. Pasigirdo reikalavimai, kad užgaulūs žodžiai būtų išversti nieko neįtariančiai piktos jų paniekos aukai. Senis, iš Matorio žvilgsnio supratęs užuominą, išvertė vado žodžius. Tvirtoji Širdis rimtai klausėsi, paskui, tartum parodydamas, kad jam kalbėti dar neatėjęs laikas, vėl įsmeigė akis į tuščią erdvę. Oratorius stebėjo paunio veidą, o jo žvilgsnis bylojo, kokią nenumalšinamą pagiežą jis jaučia tam vieninteliam prerijų indėnų vadui, kurio garbė galėtų prilygti jo paties garbei. Nors Matoris nusivylė, neįstengęs įžeisti paunio, kurį laikė tik berniūkščiu, vis dėlto griebėsi uždavinio, kurį šiuo metu tarė esant svarbiausiu — jis norėjo įaudrinti savo genties vyrus, kad jie būtų pasirengę vykdyti laukines jo paties užmačias.

— Jeigu žemė būtų pilna niekam netikusių žiurkių,— kalbėjo jis,— neliktų vietos buivolams, kurie indėnus rengia ir maitina. Jeigu prerijos būtų pilnos paunių, dakotas ten net kojos įkelti negalėtų. Paunis-vilkas yra žiurkė, o sjuksas — buivolas. Tegu buivolai sutrypia žiurkes, kad jiems patiems užtektų vietos. Mano broliai! Jums kalbėjo kūdikis. Jis sakė, kad jo plaukai ne žili, o apšalę, kad žolė neaugs ten, kur žuvo baltaveidis. Ar jis žino, kokios spalvos Didžiojo Peilio kraujas? Ne! Jis nežino, nes jam niekados neteko jo matyti. Katras dakotas, išskyrus Matorį, yra nudėjęs baltaveidį? Nė vienas. Bet Matoris privalo tylėti. Visi tetonai užsikimš ausis, kai jis kalbės. Skalpus, kurie kabo virš jo lūšnos, nulupo moterys. Matoris juos nulupo, o jis — moteriškė. Jo burna užčiaupta. Jis laukia puotos, kad galėtų dainuoti drauge su mergaitėmis.

Nors po tokių nusižeminimo žodžių aplinkui pasigirdo apgailestavimo ir pasipiktinimo šauksmai, vadas

atsisėdo, tarsi nebeketindamas daugiau kalbėti. Tačiau susirinkę indėnai vis garsiau ūžė, ir jau ėmė rodytis, kad visa taryba iškriks. Tada Matoris atsistojo ir vėl prašneko, bet dabar jis pakeitė toną — tai buvo žiauri ir skubi keršto ištroškusio kario kalba.

— Tegu mano jaunuoliai eina ieškoti Tetao! — sušuko jis.— Jie ras jo skalpą džiūstant paunio trobos dūmuose. O kur Borečinos sūnus? Jo kaulai baltesni už jo žudikų veidus. O gal Maha miega savo lūšnoje? Jūs žinote, kad jau praėjo daug mėnesių nuo to laiko, kai jis išvyko į palaimintąsias prerijas. Jei jis būtų čia, galėtų pasakyti, kokios spalvos ranka nulupo jam skalpą.

Klastingasis vadas kalbėjo ilgai, minėdamas vardus karių, žuvusių kovose su pauniais ar dažnose peštynėse tarp sjuksų genties indėnų ir baltaodžių, kurie maža kuo tesiskyrė nuo laukinių. Jis labai greitai minėjo žuvusių karių vardus, neleisdamas klausytojams net pagalvoti apie atskirų asmenų nuopelnus ar veikiau apie jų ydas. Matoris taip sumaniai gretino įvykius, taip jaudinamai kreipėsi į gaujos vyrus — jam padėjo ir jo žemas, virpantis balsas,— jog kiekvienas jo žodis užgaudavo atitinkamą stygą bent vieno klausytojo krūtinėje.

Matorio gražbylystė buvo pasiekusi savo viršūnę, kai į ratą, vos pavilkdamas kojas, įėjo labai senas vyriškis ir atsistojo tiesiai priešais kalbėtoją. Klusi ausis būtų galėjusi išgirsti, kaip suvirpėjo Matorio balsas, kai liepsningas vado žvilgsnis pirmą kartą išvydo netikėtai pasirodžiusį senį. Tiesa, vado balsas sudrebėjo taip nežymiai, kad tą pastebėti galėjo tik žmogus, gerai pažįstantis abu vyrus. Šis senis kadaise buvo ypatingai gražus ir puikaus stoto, o ereliškų jo akių žvilgsnio kadaise niekas negalėdavo atlaikyti. Dabar jo oda buvo susiraukšlėjusi, o veidas daugybės randų išvagotas. Šie randai prieš pusę šimtmečio Kanados prancūzus paskatino duoti jam vardą, kurį nešiojo daugelis Prancūzijos didvyrių ir kuris prigijo mūsų aprašomojoje laukinių gaujoje, nes geriausiai apibūdino drąsuolį. Šnabždesys „Le Balafré“ [1]

---

[1] Randuotasis (*pranc.*).

perbėgo per susirinkusiųjų lūpas, kai pasirodė senis. Indėnai, matyt, ne tik jautė didžiulę pagarbą šiam žmogui, bet ir nustebo, netikėtai jam įėjus. Tačiau senis nepratarė nė žodžio, nepajudėjo iš vietos, todėl nustebimas, kurį sukėlė jo pasirodymas, veikiai išblėso. Visos akys vėl nukrypo į kalbėtoją, o visos ausys vėl gerte gėrė svaiginančius, beprotiškus, kurstančius žodžius.

Iš klausytojų veidų nesunku buvo atspėti, kad Matoris nugalėjo. Netrukus didžiumos karių rūsčiuose veiduose atsirado kerštinga, žiauri išraiška, o kiekvieną naują klastingą vado užuominą apie priešų sunaikinimą lydėjo kas kartą vis mažiau tramdomi pritarimo šauksmai. Sulaukęs visų palankumo, tetonas baigė savo kalbą, dar sykį skubiai apeliuodamas į vyrų išdidumą bei drąsą, ir tuojau atsisėdo.

Dar nenutilus ūžesiui, kurį sukėlė indėnai, pritardami nepaprastai savo vado kalbai, pasigirdo silpnas, tylus, duslus balsas. Jis skambėjo taip, tarytum būtų kilęs pačioje žmogaus krūtinės gelmėje ir sustiprėjęs, tik besiverždamas laukan. Po šių garsų vėl stojo iškilminga tyla, ir tada visi pirmą kartą išvydo krutant senio lūpas.

— Le Balafrės gyvenimo vakaras jau netoli,— buvo pirmieji žodžiai, kuriuos aiškiai išgirdo susirinkusieji.— Jis panašus į buivolą, kuriam jau nebeželia plaukai. Jis veikiai paliks savo lūšną ir išeis toli nuo sjuksų kaimų ieškoti kitos. Todėl tai, ką jis pasakys, liečia ne jį, o tuos, kuriuos jis palieka. Jo žodžiai lyg vaisiai ant medžio — jie nunokę ir tinka vadams. Daug kartų iškrito sniegas nuo to laiko, kai Le Balafrė ėjo karo keliu. Jo kraujas buvo labai karštas, tačiau jis jau spėjo atvėsti. Vakonda jam nebesiunčia sapnų apie karus. Dabar jis mato, kad taikiai gyventi geriau. Broliai, viena mano koja žengia į laiminguosius medžioklės plotus, greitai įkandin seks ir antroji. Tada matysite, kaip senasis vadas ieško pėdsakų, kuriuos paliko jo tėvo mokasinai, kad nepaklystų ir tikrai atvyktų pas gyvybės valdovą tuo pačiu keliu, kuriuo keliavo daugelis gerųjų indėnų. Bet kas seks jo pėdomis? Le Balafrė neturi sūnaus. Vyriausias jo sūnus per daug paunių žirgų prajodinėjo, o jaunėlio kaulus sugraužė konzų šunys. Le Balafrė atėjo ieškoti jau-

nos rankos, į kurią galėtų atsiremti, atėjo ieškoti sūnaus, kad, jam iškeliavus, lūšna neliktų tuščia. Tačečana, tetonų šokinėjanti Elnė, per silpna palaikyti tokį seną karį. Ji žvelgia priekin, o ne atgal. Jos siela vyro namuose.

Senojo kario kalba buvo rami, bet aiški ir ryžtinga. Indėnai jo žodžius išklausė tylėdami. Nors keli vadai — Matorio bendraminčiai — nukreipė savo žvilgsnius į Matorį, niekas nedrįso prieštarauti tokiam senam ir garbingam narsuoliui, juoba kad jo nutarimas visiškai atitiko genties papročius. Pats Matoris tariamai ramus laukė, kas bus toliau, tik žiauri ugnis jo akyse išdavė tikruosius jausmus, kilusius stebint senį, kuris galėjo atimti labiausiai nekenčiamą jo auką.

Tuo tarpu Le Balafrė lėtai ir sunkiai kiūtino prie belaisvių. Atsistojęs priešais Tvirtąją Širdį, jis ilgai su didžiuliu pasitenkinimu stebėjo puikią jo figūrą, drąsias akis ir išdidų veidą. Paskui, valdingai mostelėjęs, ėmė laukti, kad jo įsakymas būtų įvykdytas. Jaunuolis vienu peilio smūgiu buvo išlaisvintas iš pančių ir paleistas nuo stulpo. Kai sjuksai jaunąjį karį atvedė arčiau prie senio, kurio žvilgsnis jau buvo gerokai blausus ir aptemęs, Le Balafrė vėl ėmė labai atidžiai jį apžiūrinėti su pasigėrėjimu, kurį fizinis tobulumas sukelia kiekvieno laukinio krūtinėje.

— Gerai,— ramiai murmėjo veteranas, kuris, puikiai žinodamas, kokios yra tikro drąsuolio savybės, negalėjo rasti jokių šio vyro trūkumų.— Tai šokanti puma! Ar mano sūnus šneka tetonų kalba?

Iš protingų belaisvio akių galėjai matyti, kad jis puikiai suprato klausimą, tačiau buvo perdaug išdidus savo mintis reikšti priešų kalba.

Keli netoliese stovėję kariai paaiškino senajam vadui, kad belaisvis yra paunis-vilkas.

— Mano sūnus atmerkė akis prie vilkų vandenų,— tarė Le Balafrė paunių kalba,— bet jas užmerks prie drumstosios srovės vingio. Jis gimė pauniu, o mirs dakotu. Pažvelk į mane. Aš esu platanas, kuris savo šešėliu kadaise daug ką dengė. Lapai nukrito, jau ir šakos ėmė byrėti. Iš mano šaknų stiebiasi vienintelė atžala; tai nedidelis vijoklis, bet jis vyniojasi aplink žaliuojantį medį.

Aš ilgai ieškojau tokio, kuris galėtų augti šalia manęs. Dabar aš jį radau. Le Balafrė nebebus vienišas, jo vardas nebus pamirštas po jo mirties. Tetonų vyrai, šį jaunuolį aš imu į savo lūšną.

Niekas neišdrįso ginčyti teisės, kuria taip dažnai pasinaudodavo kariai, daug mažiau įžymūs už šį vyrą. Visi nuščiuvę su pagarba stebėjo įsūnijimo apeigas. Le Balafrė savo būsimąjį įsūnį paėmė už rankos ir, nuvedęs rato vidurin, su triumfuojančia veido išraiška pasitraukė į šalį, kad žiūrovai galėtų pritarti jo pasirinkimui. Matoris nė vienu judesiu neišdavė savo ketinimų,— matyt, jis laukė tinkamesnio momento savo klastingoms užmačioms įvykdyti. Labiau prityrę ir įžvalgesni kariai aiškiai numatė, jog toje pačioje gentyje jokiu būdu negalės draugiškai gyventi tokie du vadai — abu įžymūs, nekenčią vienas antro, ilgai tarpusavy varžęsi dėl garbės,— kaip jų belaisvis ir jų genties vadas.

Tačiau Le Balafrė buvo toks garbingas vyras, o paprotys, kuriuo jis pasinaudojo, toks šventas, jog niekas nedrįso pakelti balso ir prieštarauti. Vis labiau domėdamiesi, indėnai laukė rezultatų; kariai atrodė santūrus, tačiau po tuo santūrumu slypėjo nerimas. Apstulbinta genties taryba galėjo greitai visiškai iškrikti, tačiau indėnus staiga išgelbėjo savo ryžtingu elgesiu paunių jaunuolis, kurio likimas priklausė nuo senojo vado sumanymų.

Per visą šitą sceną belaisvio veidas beveik nevirptelėjo. Jis taip pat šaltai klausėsi įsakymo jį paleisti, kaip buvo klausęs įsakymo pririšti prie stulpo. Bet dabar, kai jam teko pasirinkti, jis prašneko ir parodė, kad dar toli gražu nebuvo praradęs to savo tvirtumo, kuris jam suteikė tokį įžymų vardą.

— Mano tėvas labai senas, bet jis dar ne viską matė,— prašneko Tvirtoji Širdis aiškiu balsu, kad jį galėtų girdėti visi susirinkusieji.— Jis niekada nematė, kad buivolas virstų šikšnosparniu. Jis niekada nematys, kad paunis taptų sjuksu.

Jaunuolis visiškai nelauktai ir labai ramiai pareiškė savo sprendimą, ir didžiuma klausytojų suprato, kad jo pasiryžimo niekas nepakeis. Tačiau Le Balafrės širdis lin-

ko į jaunuolį, o seno žmogaus meilę ne taip lengva atstumti. Liepsningu žvilgsniu senasis karys permetė visus, smerkdamas, kad šie, išgirdę tokius drąsius žodžius bei pajutę atgijus keršto viltį, šaukė susižavėję ir triumfuodami, o paskui kreipėsi į savo įsūnį, tarytum parodydamas, kad jo norų negalima paneigti.

— Gerai! — tarė jis.— Drąsuoliui ir dera tarti tokius žodžius, kad kariai matytų jo širdį. Buvo metas, kai Le Balafrės balsas garsiausiai skambėjo tarp konzų lūšnų. Bet žilų plaukų šaknys — išmintis. Mano sūnus parodys tetonams savo narsumą, sumušdamas jų priešus. Dakotų vyrai, štai mano sūnus!

Paunis valandėlę dvejojo, paskui atsistojo priešais senį ir, paėmęs diržingą, raukšlėtą jo ranką, su pagarba uždėjo ją sau ant galvos, reikšdamas padėką. Tada, žengęs žingsnį atgal, jis pakilo visu ūgiu. Išdidžiu, paniekos kupinu žvilgsniu apžvelgęs jį supančią priešų gaują, jis balsiai prašneko sjuksų kalba:

— Tvirtoji Širdis žiūrėjo į save ir iš vidaus, ir iš lauko. Jis apmąstė viską, ką atliko medžioklėse ir karuose. Visur jis toks pat. Visur jis buvo ir yra paunis. Jis nudėjo daug tetonų, tad niekuomet negalės valgyti jų lūšnose. Jo strėlės lėktų atgal, jo ieties smaigalys atsidurtų atvirkščiame gale, nuo kiekvieno jo šauksmo verktų tetonų draugai, o priešai juoktųsi. Ar tetonai pažįsta paunį-vilką? Tegul jie dar į jį pasižiūri. Jo galva išdažyta, jo ranka raumeninga, jo širdis — akmeninė. Kai tetonai pamatys saulę patekant virš Uolinių kalnų ir riedant į tą pusę, kur gyvena baltaveidžiai, Tvirtoji Širdis pakeis savo sprendimą, ir jo siela virs sjukso siela. Iki to laiko jis gyvens ir mirs pauniu!

Jį nutraukė džiugus klyksmas, pilnas pasigėrėjimo, bet drauge ir žiaurumo. Tačiau šis klyksmas pauniui visiškai aiškiai paskelbė jo likimą. Belaisvis palaukė valandėlę, kol sujudimas nurims, o paskui, vėl atsigręžęs į Le Balafrę, maloniu, guodžiančiu balsu kalbėjo toliau, tarsi norėdamas sušvelninti savo atsisakymą ir neįžeisti to žmogaus, kuris mielai būtų tapęs jo geradariu.

— Tegu mano tėvas tvirčiau atsiremia į dakotų Elnę. Dabar ji silpna, bet kai jos lūšna bus pilna jauniklių, ji

taps stipresnė. Žiūrėk,— pridūrė jis, rodydamas indėnui rimtą, atidžiai besiklausantį traperį.—Tvirtoji Širdis turi žilagalvį, kuris jam parodys taką į palaimintąsias prerijas. Jeigu jis kada pasirinks kitą tėvą, juo bus šis karys.

Le Balafrė nusivylęs nusigrįžo nuo jaunuolio ir prisiartino prie svetimšalio, kuris sukliudė jam tapti jaunuolio įtėviu. Abu seniai tylėdami ilgai ir smalsiai kits kitą stebėjo. Nelengva buvo įžiūrėti tikrąją traperio veido spalvą pro daugelio vargingų metų kaukę. Savotiški apdarai dar labiau slėpė jo prigimtį. Praslinko gera valandėlė, kol prabilo tetonas; ir dabar jis dar gerai nežinojo, ar kreipiasi į žmogų, tokį, kaip ir jis pats, ar į kokį klajūną iš baltaveidžių giminės, kuri, kaip jam teko girdėti, lyg kokių alkanų skėrių būrys pasklido po visą šalį.

— Mano brolio galva labai balta,— tarė jis,— bet Le Balafrės akys jau nebe tokios, kaip aro. Kokios spalvos jo oda?

— Vakonda sukūrė mane tokį, kaip ir tie, kurie laukia dakotų teismo, bet giedra ir dargana mano odą nudažė tamsiau už lapės kailį. Bet tai nesvarbu. Nors žievė supleišėjusi ir suskilusi, medžio šerdis sveika.

— Mano brolis — Didysis Peilis! Tegu jis atsigręžia į nusileidžiančią saulę ir atmerkia akis. Ar jis mato sūrų ežerą anapus kalnų?

— Buvo metas, tetone, kai nedaugelis toliau už mane galėjo įžiūrėti baltas plunksnas ant erelio galvos, bet per aštuoniasdešimt septynerius metus žiemos savo spindinčiu sniegu apžlibino man akis, ir senatvėje aš regėjimu nebegaliu girtis. Ar sjuksas taria baltaveidį esant dievu, kuris gali matyti kiaurai pro kalvas?

— Tada tepažiūri mano brolis į mane. Aš stoviu greta jo, ir jis gali matyti, jog aš kvailas raudonodis. Kodėl jo žmonės negali visko matyti, jeigu jie trokšta viską turėti?

— Suprantu tave, vade, ir sutinku, kad tavo žodžiai nemelagingi, nes matau, kad jie pagrįsti tiesa. Nors aš kilęs iš tos žmonių giminės, kurios jūs nemėgstate, tačiau net pikčiausias mano priešas, net melagis mingas nedrįstų pasakyti, kad aš esu kada nors pirštu palietęs sveti-

mas gėrybes, išskyrus tas, kurios buvo paimtos vyriškose grumtynėse karo metu. Ir niekas nepasakys, kad aš gviešiausi daugiau žemės, negu viešpats paskyrė kiekvienam žmogui.

— Ir vis dėlto mano brolis atėjo pas raudonodžius ieškoti sau sūnaus.

Traperis uždėjo pirštą ant nuogo Le Balafrės peties, protingu, patikliu žvilgsniu pažiūrėjo į jo randuotą veidą ir atsakė:

— Taip, bet vien tiktai trokšdamas gero tam vaikinui. Jeigu tu, dakote, galvoji, kad aš įsūnijau vaikiną, norėdamas senatvėje turėti atramą, tai taip pat neteisingai sprendi apie gerus mano ketinimus, kaip maža tenumanai apie savo tautos negailestingus kėslus. Aš jį įsūnijau, kad jis žinotų, jog kas nors po jo pasilieka. Ramiau, Hektorai, ramiau! Argi dera, šuneli, šuniško inkštimu pertraukti dviejų žilagalvių pasitarimą? Šuo senas, tetone; ir nors mokytas gero elgesio, jis, kaip ir mes patys — bent man taip atrodo,— ima pamiršti savo jaunų dienų įpročius.

Tolimesnį vyrų pasikalbėjimą nutraukė šaižus klyksmas. Vienu metu sukliko tuzinas raukšlėtų senių, kurios, kaip jau minėjome, buvo prasibrovusios pro karius ir užėmusios garbingą rato dalį. Šituos riksmus sukėlė staiga pasikeitusi Tvirtosios Širdies laikysena. Kai seniai atsigręžė, jie pamatė jaunuolį pačiame rato viduryje. Jis stovėjo, aukštai iškėlęs galvą, akis įbedęs į erdvę, vieną koją atkišęs į priekį, ranką mažumėlę pakėlęs, tarsi kažko klausytųsi, visas galias įtempęs. Akimirką jo veide švystelėjo šypsena, o paskui, staiga atsitokėjęs, jis vėl tapo orus ir šaltas. Sjuksams pasirodė, kad jis tyčiojasi iš jų, ir netgi vadai pradėjo jaudintis. Netverdamos pykčiu, moterys visos įsiveržė į rato vidurį ir, pikčiausiai plūsdamos, ėmė pulti belaisvį. Jos gyrėsi savo sūnų žygiais, kuriuos tie atliko, kovodami su įvairiais paunių būriais, niekino jį, liepdamos pažiūrėti į Matorį, jei jis dar niekada nematęs kario. Jos šmeižė paunį, sakydamos, kad jį maitinusi elnė ir kad su motinos pienu jis prisigėręs bailumo. Žodžiu, jos pilte užpylė nepajudinamą belaisvį srautu tulžingų užgauliojimų, kuriais garsėja

laukinių moterys, bet kurie itin dažnai jau buvo aprašinėjami, tad čia ir nekartosime.

Šis pykčio prasiveržimas atnešė neišvengiamas pasekmes. Nusivylęs Le Balafrė nusisuko ir dingo minioje. Tuo tarpu traperis, kurio veidą iškreipė susijaudinimas, priėjo arčiau prie savo jaunojo draugo. Jis stovėjo taip, kaip dažnai bausmės vykdymo vietoje stovi žmonės, kurie, tampriais saitais surišti su nusikaltėliais, niekina žmonių nuomonę ir stengiasi paskutinę akimirką paremti savo artimuosius. Įsiutimas veikiai pagavo ir žemesnius karius, nors vadai vis dar delsė duoti ženklą pradėti kankinimus. Matoriui, kuris šitokio mosto tikėjosi iš savo draugų, pats stengdamasis klastingai slėpti pavydą ir neapykantą, toks delsimas netrukus įkyrėjo, ir jis žvilgsniu paragino kankintojus.

Ujuča, nekantriai laukęs šito leidimo ir ilgai stebėjęs vado veidą, pamatė ženklą ir puolė priekin kaip nuo pasaito paleistas medžioklinis šuo. Grūsdamasis tarp senių raganų, kurios užtektinai prisiplūdusios jau ruošėsi griebtis smurto, jis subarė jas už nekantrumą ir liepė laukti, kol kankinimus pradės karys, tada jos galės pamatyti, kaip jų auka verks it kokia moteriškė.

Beširdis laukinis iš pradžių ėmė mosikuoti tomahauku virš belaisvio galvos. Atrodė, kad kiekvienas jo rankos judesys suvarys kirvio ašmenis į kūną, tačiau gerai valdomas ginklas net odos neįbrėžė. Į šitą įprastą gudrybę Tvirtoji Širdis visiškai nereagavo. Kaip ir anksčiau, sustingęs jo žvilgsnis buvo įbestas į erdvę, nors blizgantis kirvis suko ratą tiesiai priešais jo veidą. Nepavykus šiam bandymui, akmenširdis sjuksas šaltus kirvio ašmenis uždėjo ant nuogos paunio galvos ir ėmė demonstruoti įvairius būdus, kaip būtų galima belaisviui nulupti odą.

Moterys, stebėdamos šiuos žiaurius mėginimus, tyčiojosi iš paunio, norėdamos, kad sustingusiame belaisvio veide blykstelėtų nors menkiausias kokio nors jausmo atšvaitas. Bet Tvirtoji Širdis, matyt, savo jėgas taupė tai valandai, kai jį pradės kankinti vadai ir kai kančia taps nepakenčiama. Tada jo dvasios didybė galės pasireikšti taip, kaip geriausiai tinka tauriam ir nesuterštam vardui.

Kaip tikras tėvas traperis žvilgsniu sekė kiekvieną tomahauko krustelėjimą, kol pagaliau, nebegalėdamas sutramdyti pasipiktinimo, suriko:

— Mano sūnus užmiršo savo gudrumą. Čia niekšingas indėnas, ir nesunku jį pastūmėti į kokią kvailybę. Aš pats to negaliu padaryti, nes mano papročiai draudžia mirštančiam kariui koneveikti savo kankintojus, bet raudonodžių įstatymai skirtingi. Tegu paunis ištaria piktus žodžius, ir jis sulauks lengvos mirties. Aš užtikrinu, kad jam pavyks, jeigu tik jis prabils, kol dar rimti vyrai nesugalvojo savo išmintimi paremti šito kvailio beprotybės.

Laukinis sjuksas, girdėdamas žodžius, bet nesuprasdamas jų reikšmės, atsisuko į traperį ir už įžūlumą pagrasino jam mirtimi.

— Daryk, kaip tinkamas,— tarė nepalenkiamas senis.— Aš ir šiandien pasiruošęs mirti, kaip būsiu pasiruošęs rytoj. Nors doras žmogus ne tokios mirties norėtų. Pažiūrėk, tetone, į šį taurų paunį ir pamatysi, koks gali tapti raudonodis, kuris bijo gyvybės valdovo ir klauso jo įstatymų. Kiek jūsiškių vyrų jis nusiuntė į tolimąsias prerijas! — tęsė jis su šventeivišku vylingumu, nes manė, jog, pačiam patekus pavojun, ne nusikaltimas girti kito nuopelnus.— Kiek kaukiančių sjuksų jis nudėjo, kovodamas atvirame mūšyje, kai ore švilpė daugiau strėlių, nei žiemą snaigių. Pasakyk, ar Ujuča gali ištarti vardą nors vieno priešo, kurį jis būtų nudėjęs?

— Tvirtoji Širdis! — sušuko sjuksas ir įsiutęs užsimojo smogti mirtiną smūgį aukai į galvą. Tačiau tą pačią minutę jo ranką nučiupo belaisvis. Akies mirksnį abu taip stovėjo: vienas sustingęs, priblokštas nelaukto pasipriešinimo, antrasis palenkęs galvą, ne mirties laukdamas, o labai įdėmiai kažko klausydamasis. Moterys džiaugsmingai suspigo, manydamos, kad belaisvio nervai pagaliau nebeišlaikė. Traperis drebėjo dėl savo draugo garbės, tuo tarpu Hektoras, tartum suprasdamas, kas vyksta, iškėlė aukštyn snukį ir ėmė gailiai kaukti.

Bet paunis dvejojo tik vieną akimirką. Lyg žaibas pakilo antroji ranka, ore blykstelėjo tomahaukas, ir Ujuča susmuko žemėn iki pat akių perkirstu kiaušu. Paskui, kruvinu ginklu skindamas sau kelią, paunis nėrė į tuš-

čią tarpą, kurį paliko išsigandusios moterys, ir beveik vienu šuoliu nusirito nuo kriaušio.

Griausmas, trenkęs į tetonų gaują, nebūtų taip pribloškęs indėnų, kaip pribloškė šis beprotiškai drąsus žingsnis. Šaižiai, gailiai sukliko moterys. Vieną akimirką suglumo net ir patys seniausi kariai. Apstulbimas truko vos trumpą valandėlę. Paskui iš šimto gerklių išsiveržė keršto šauksmas, ir šimtas karių šoko į priekį, ištroškę kruvino atpildo. Tačiau visus sulaikė stiprus ir valdingas Matorio balsas. Vadas, kurio veide nusivylimas ir nirtulys grūmėsi su tariamu santūrumu, deramu jo būklei, ranka parodė upės link. Dabar visa paslaptis išaiškėjo.

Tvirtoji Širdis jau buvo perbėgęs pusę klonio tarp kriaušio ir upės. Tą pačią akimirką raitų ir ginkluotų paunių būrys, priešingam krante apsukęs aukštumą, atlėkė prie upės. Buvo galima aiškiai girdėti, kaip į vandenį pliumptelėjo bėglys. Per kelias minutes jis savo galingomis rankomis persiyrė per upę. O paskui šauksmai iš kito kranto pranešė pažemintiems tetonams apie nepaprastą jų priešų triumfą.

DVIDEŠIMT DEVINTAS SKYRIUS

Nesunku suprasti, kad įvykis, kurį mes ką tik papasakojome, sjuksams padarė nepaprastą įspūdį. Grįždamas iš medžioklės į stovyklą, jų vadas nepamiršo nė vienos atsargumo priemonės, kurių paprastai griebdavosi apdairūs indėnai, norėdami nuo priešo akių paslėpti savo pėdsakus. Bet pauniams, matyt, pavyko ne tik atrasti paslėptuosius pėdsakus, jie dargi sugebėjo prisiartinti prie stovyklos iš tos vienintelės pusės, kur sjuksai nebuvo pastatę sargybinių, laikydami ją nepavojinga ir neverta saugoti. Sargybiniai, išsisklaidę tarp kalvų už palapinių, patys paskutiniai sužinojo apie pavojų.

Į tokią kritišką būklę pakliuvę, sjuksai negalėjo ilgai gaišti. Matoris savo valdžią buvo įgijęs ir ją sustiprinęs, ryžtingai elgdamasis panašiose pavojingose situacijose. Ir

dabar jis neketino svyruodamas ir abejodamas tą valdžią prarasti. Žmogus, nepratęs veikti pavojaus akimirkomis, būtų visiškai sutrikęs vien nuo vaikų verksmo, moterų klyksmo ir senųjų žiežulų laukinio staugimo, tačiau Matoris, kaip tikras karo žygių veteranas, tuojau pat panaudojo savo valdžią ir ėmė kuo šalčiausiai įsakinėti.

Kol kariai ginklavosi, berniukai buvo nusiųsti į klonį arklių parvesti. Moterys skubiai išardė palapines ir sukrovė ant tų arklių, kurie netiko kautynėms. Kūdikiai buvo užkelti motinoms ant nugarų, o vaikai, kurie jau patys galėjo kiūtinti, buvo nuvaryti užpakalin it kokių neprotingų gyvulėlių kaimenė. Nors viskas buvo atliekama, aidint šauksmams ir vaitojimams, ir stovykla atrodė kaip koks Babelis, indėnai susiruošė neįtikėtinai vikriai ir sumaniai.

Tuo tarpu Matoris nepamiršo nė vienos pareigos, kurią kaip vadas privalėjo atlikti. Stovėdamas ant aukštumos, jis puikiai galėjo matyti, kaip juda priešai ir kokios jų pajėgos. Niūrus šypsnys iškreipė jam veidą, kai jis pamatė, jog skaičiumi jo gauja pranoksta paunius. Tačiau, nepaisant šito pranašumo, kitais atžvilgiais priešų jėgos buvo stipresnės, todėl būsimame susirėmime sjuksų pergalė atrodė gana abejotina. Matorio gentis gyveno labiau į šiaurę, ne tokiame dosniame krašte, kaip jų priešai, todėl turėjo mažiau arklių bei ginklų — turtų, kuriuos Vakarų indėnai labiausiai vertina. Gaujoje, kurią išvydo sjuksai, aliai vieno visi vyrai buvo raiti. Kadangi priešai atvyko gelbėti savo vyriausiojo vado arba už jį keršyti, Matoris net neabejojo, kad jų būryje tik patys drąsiausi kariai. Antra vertus, daugelis Matorio vyrų labiau tiko medžioklei, negu kovai; jie greičiau galėjo atitraukti priešų dėmesį, bet mūšyje beatodairiško narsumo iš jų nelabai buvo galima tikėtis. Tačiau vadas liepsningu žvilgsniu permetė būrelį karių, kuriais jis dažnai pasikliaudavo ir kurie niekuomet dar jo nebuvo apvylę. Šitokioje padėtyje atsidūręs, Matoris neturėjo noro pagreitinti susirėmimo su pauniais, nors tikriausiai nebūtų mėginęs ir jo išvengti, bet kadangi su kariais kartu buvo genties moterys ir vaikai, teisė rinktis kautynių valandą atiteko Matorio priešams.

Pauniai, kuriems taip nelauktai pavyko pasiekti svarbiausią ir didžiausią tikslą, neskubėjo susiremti su sjuksais. Kovai pasiruošusių priešų akivaizdoje keltis per upę buvo pavojinga, ir pauniai, laikydamiesi atsargios savo politikos, dabar mielai būtų laikinai pasitraukę ir puolimą pradėję temstant, kai galės jaustis saugūs. Tačiau jų vadą apėmė aistra, privertusi pamiršti įprastines laukinių karo gudrybes. Jo krūtinėje liepsnojo troškimas nuplauti tą gėdą, kurią jis neseniai turėjo patirti. Gal būt, jis manė, kad besitraukiančių sjuksų stovykloje slypi lobis, kuris jam atrodė vertingesnis už penkiasdešimt tetonų skalpų. Šiaip ar taip, tačiau vos Tvirtoji Širdis išklausė trumpų savo gaujos sveikinimų ir pranešė vadams visa, ką šiems reikėjo žinoti, jis tučtuojau pasiryžo būsimoje kovoje įrodyti pelnytai nešiojąs garbingąjį Tvirtosios Širdies vardą ir tuo pat metu patenkinti slaptus savo troškimus. Rinktinis žirgas, ilgai miklintas medžioklėse, buvo atvestas jo šeimininkui, nors indėnai jau nebetikėjo, kad dar ir šiame gyvenime vadui jo prireiks. Paunių kariai buvo uždėję lanką, ietį ir strėlinę ant žirgo, kurį buvo numatę paaukoti ant jaunojo narsuolio kapo,— visa tai rodė, kad indėnai buvo pamilę taurų jaunuolį. Dėl tokio jų apdairumo traperiui nebebūtų reikėję atlikti šventosios pareigos.

Nors Tvirtoji Širdis jautė padėką savo kariams ir tikėjo, kad vadas, turėdamas šiuos daiktus, gali garbingai keliauti į tolimuosius gyvybės valdovo medžioklės plotus, tačiau tuo pat metu jis neabejojo, kad visa tai jam ir dabar puikiausiai pravers. Rūstus pasitenkinimas nušvietė jo veidą, kai jis bandė lanko tamprumą, kai ranka svėrė ietį. Į skydą jis dirstelėjo tik probėgšmais, abejingu žvilgsniu, tačiau ant mylimojo žirgo užšoko su didžiausiu džiaugsmu, pamiršęs indėniškąjį santūrumą. Jis jodinėjo tarp savo karių, kurie ne mažiau už jį džiūgavo, ir valdė žirgą taip grakščiai, taip mitriai, kaip niekuomet negalėtų išmokyti jokios jojimo meno taisyklės. Kartkartėmis jis imdavo mosuoti ietimi, tarsi norėdamas įsitikinti, ar tvirtai sėdi balne, kartkartėmis imdavo tiriamai čiupinėti šautuvą, kuris jam taipogi buvo duotas. Savo daiktus jis apžiūrinėjo su meile, kurią jaučia žmo-

gus, stebuklingai atgavęs laimę ir pasididžiavimą teikiančius lobius.

Kaip tik tuo metu Matoris, baigęs būtiniausius pasirengimus, ketino žengti ryžtingesnį žingsnį. Tetonui nemaža keblumų sukėlė belaisviai. Skvaterio palapinės dar tebebuvo matomos, ir apdairus, gudrus indėnas suprato turįs saugotis puolimo iš šitos pusės, o taip pat sekti atviresnių bei veiklesnių priešų veiksmus. Iš pradžių jam dingtelėjo, kad vyrams belaisviams užtektų tomahauko, o merginas būtų galima atiduoti sjuksų moteris saugančių karių globai, tačiau, prisiminęs, kaip daugelis jo drąsuolių su pagarba žiūrėjo į tariamąjį Ilgųjų Peilių burtininką, jis sumetė, kad būtų neatsargu mūšio išvakarėse šitaip pasielgti. Žmonės galėtų tai palaikyti pralaimėjimą lemiančiu ženklu. Šį painų klausimą vadas išsprendė, pasišaukęs seną karį, kurio globai buvo pavedęs negalinčius kariauti senius ir moteris. Pasivedęs į šalį indėną, Matoris reikšmingai uždėjo pirštą jam ant peties ir prašneko valdingai, bet pasitikėdamas.

— Kai mano vaikinai kausis su pauniais, duok moterims peilius. Viską pasakiau! Mano tėvas labai senas — jam nereikia klausytis jaunuolio išminties.

Rūškanas senasis laukinis žiauriu žvilgsniu parodė sutinkąs. Dabar šis svarbus klausimas vadui daugiau neberūpėjo. Nuo tos akimirkos jis tegalvojo tik apie kerštą ir kaip išsaugoti karinę savo šlovę. Užšokęs ant žirgo, jis karališku mostu įsakė palydovams sekti jo pavyzdžiu ir be atodairos nutraukė kovos dainas bei iškilmingas apeigas, kuriomis daugelis indėnų stengėsi sau įkvėpti drąsos. Kai visi kariai išsirikiavo, būrys tyliai ir drausmingai patraukė prie upės.

Dabar dvi priešiškas gaujas skyrė upė. Ji buvo per plati, kad indėnai galėtų naudoti savo įprastus ginklus, bet vis dėlto vadai pasikeitė keliais bergždžiais šūviais, veikiau norėdami pasigirti, negu tikėdamiesi pataikyti. Kadangi abi pusės valandėlę sugaišo, grasindamos viena kitai ir veltui mėgindamos viena kitą užpulti, mes paliksime indėnų karius ir grįšime pas tuos mūsų veikėjus, kurie pasiliko laukinių nelaisvėje.

Mes būtume veltui lieję rašalą ir eikvoję popierių, kurį galima ir geriau sunaudoti, jeigu dabar reikėtų vėl skaitytojui pasakoti, kad net menkiausias įvykis neliko akylojo traperio nepastebėtas. Kaip ir visus, senį nustebino nelauktas Tvirtosios Širdies poelgis, ir vieną akimirką kartėlis bei apgailestavimas buvo nustelbę jo norą išgelbėti vaikino gyvybę. Jei būtų palūžusi jo mylimo kario tvirtybė, atviras, geraširdis senis būtų jautęs tą patį sielvartą, kurį patiria tėvas, matydamas savo nedorą vaiką krypstant iš tiesos kelio. Tačiau išvydęs, kad jo draugas, užuot bejėgiškai ir nevyriškai grūmęsis dėl savo gyvybės, kentėjo kaip tikras indėnų karys, neprarasdamas savo orumo, kol pasitaikė proga pabėgti, kad paskui galėtų pasirodyti esąs drąsus ir ryžtingas šaunuolis, senis pajuto tokį didžiulį džiaugsmą, jog beveik nebeįstengė jo nuslėpti. Per sąmyšį, kuris kilo po Ujučos mirties ir belaisvio pabėgimo, jis atsistojo šalia baltųjų savo bičiulių, pasiryžęs žūt būt juos ginti, jeigu tik įniršę laukiniai sugalvotų pulti. Tačiau pasirodė priešai, ir jam nebeteko stoti į šią beviltišką ir tikriausiai bergždžią kovą. Dabar jis galėjo laisviau viską stebėti ir kurti planus.

Jis itin gerai įsidėmėjo, kad tada, kai didžiuma moterų ir visi vaikai, čiupę mantą, nuskubėjo į užnugarį, greičiausiai gavę įsakymą pasislėpti gretimuose miškuose, Matorio palapinė liko stovėti kaip stovėjusi, ir niekas nepajudino jos gyventojų. Vis dėlto prie palapinės stovėjo pora rinktinių žirgų, kuriuos laikė du jaunuoliai, per jauni dalyvauti kovoje, tačiau pakankamai subrendę valdyti arklius. Tą pastebėjęs, traperis sumetė, jog Matoris nenori, kad atrastosios „gėlės“ atsidurtų toli nuo jo, ir tuo pačiu metu numatė, kaip tektų elgtis, jeigu likimas susiklostytų nepalankiai. Neliko traperio neišgirstas nei įsakymas, kurį Matoris davė senajam laukiniui, nei nuožmus džiaugsmas, su kuriuo pastarasis klausėsi šito kraugeriško paliepimo. Iš visų tų paslaptingų veiksmų senis suvokė, kad lemtingoji akimirka nebetoli. Pasitelkęs savo patirtį, įgytą per tokį ilgą gyvenimą, jis bandė rasti išeitį iš šios beviltiškos būklės. Seniui begalvojant, ko griebtis, jo dėmesį vėl patraukė daktaras, graudžiai prašantis pagalbos.

— Garbusis traperi, ar, kaip aš dabar galėčiau sakyti, išvaduotojau,— sielvartingai pradėjo Obedas,— atrodo, kad pagaliau bus atėjęs tinkamas metas išardyti šį nenatūralų ir visiškai nelogišką ryšį, kuris egzistuoja tarp mano apatinių galūnių ir *Asinus* kūno. Gal būt, jeigu būtų atrištos šios galūnės, leidžiančios man vėl valdyti visą savo kūną, pasinaudojęs palankia proga, aš galėčiau įtempti jėgas ir žygiuoti nausėdijų link. Tada nežlugtų viltis išsaugoti tuos mokslo lobius, kurių menka saugykla aš esu. Tokie svarbūs dalykai verti rizikingo mėginimo.

— Nežinau, nežinau,— atsakė atsargusis senis.— Vabzdžiai ir ropliai, kuriuos tąsai, viešpaties dievo buvo skirti prerijoms; ir aš nemanau, kad juos reikėtų gabenti į tuos kraštus, kurie visiškai netinka jų prigimčiai. Be to, tu gali būti ypatingai naudingas, šitaip sėdėdamas ant asilo. Tiesa, aš nesistebiu, kad to nesuvoki, nes matau, kad tik apie knygas išmanąs žmogus apie tikrą naudą nieko nenutuokia.

— Kuo gi aš galiu būti naudingas šitoje kankinančioje nelaisvėje, kai mano kūno gyvybinės funkcijos tam tikra prasme sustabdytos, o dvasines, arba intelektualines, temdo slapta nuojauta, kad siela ne taip jau tvirtai susieta su kūnu. Atrodo, kad tarp dviejų priešiškų pagonių gaujų bus liejamas kraujas. Ir, nors per daug netrokštu, kad tai įvyktų, aš vis dėlto labiau linkęs griebtis chirurginių bandymų, negu taip gaišti brangias akimirkas, kenčiant kūnui ir sielai.

— Kai raudonodžiui ausyse aidi karo šauksmas, jam nelabai terūpi, ar jo žaizdas žiūrės gydytojai. Kantrumas — indėno dorybė, bet ir baltaveidžiui krikščioniui ji gėdos nepadarytų. Pažiūrėk, bičiuli daktare, į šitas raganiškas skvau. Aš jau nieko nebenumanau apie laukinių būdą, jeigu jos neturi kruvinų užmačių ir neketina iš mūsų pasidaryti nelemtą pramogą. Tad, kol sėdi ant asilo, nepraradęs savo nuožmios išvaizdos, kuri anaiptol nėra tau įgimta, jos dar gali privengti tokio didelio burtininko. Aš čia stoviu tarsi generolas prieš mūšio pradžią, ir mano pareiga taip panaudoti jėgas, kad kiekvienas būtume kuo naudingiausias. Man regis, tu daugiau

naudos suteiksi savo išvaizda, negu kokiais nors šauniais žygiais.

— Ei senasis traperi,— sušuko Polis, nebeturėdamas kantrybės klausytis ištęstų senio aiškinimų ir išskaičiavimų,— geriau imtumei ir nutrauktumei du daiktus: savo kalbą, kurios malonu klausytis tik prie gerai iškepusios buivolo nugarinės, ir šituos prakeiktus odinius diržus, kurie, kaip aš jau patyriau, niekur negali būti malonūs. Dabar vienas tavo peilio kirtis būtų naudingesnis, negu ilgiausia kalba, kada nors pasakyta Kentukio teisme.

— Taip, teismai! Raudonodis juos pavadintų palaimintaisiais medžioklės plotais tiems, kurie nieko kita nemoka, tik liežuviu malti. Mane patį vieną kartą buvo nutempę į tą nelemtą skylę vien dėl tokio nieko, kaip elnio kailis. Tegu jiems viešpats atleidžia! Tegu jiems viešpats atleidžia! Jie nežinojo, ką darą, ir elgėsi, kaip liepė menkas jų protelis, todėl jų dar labiau reikia gailėtis. Ir vis dėlto klaiku senam žmogui, visuomet gyvenusiam giriose, galvą bei kojas kišti į kalades ir žiūrėti, kaip dykinėjančios nausėdijų moterys ir vaikai bado tave pirštais.

— Jeigu jūs taip galvojate apie nelaisvę, dorasis drauge, jums geriau būtų veiksmais įrodyti savo pažiūras ir kuo greičiau mus išlaisvinti,— tarė Midltonas, kuriam, kaip ir jo draugui, patikimo jų bendrininko nerangumas ėmė rodytis ir keistas, ir nemalonus.

— Aš mielai tai padaryčiau, ypač tau, kapitone. Tu karys, todėl tau ne tik įdomu, bet ir naudinga būtų laisviau pasižiūrėti indėnų kovos gudrybių bei išmonių. O šitam mūsų draugui ne taip jau svarbu, kiek jis pamatys, nes bitės nemedžiosi tokiu pat būdu, kaip indėno.

— Seni, šitaip tyčiotis iš mūsų nelaimės nedera, nevadinant jūsų elgesio šiurkštesniu žodžiu...

— Taip, tavo senelis buvo karšto ir staigaus būdo, tad nėra ko laukti, kad pumos jauniklis šliaužiotų žeme it koks dygliakiaulės vaikas. O dabar abu tylėkite. Aš kalbėsiu taip, tarsi jums pasakočiau, kas darosi klonyje. Tada senės, kurios retai kada užmerkia akis, matydamos

žiaurumus ir piktybes, nebebus tokios akylos ir taip budriai mūsų neseks. Visų pirma žinokite, kad aš įtariu tą klastingąjį tetoną įsakius mus nužudyti, kai tik jam atrodys, kad visa gali būti atlikta slapčia ir be triukšmo.

— O dangau! Nejau jūs leisite, kad mus čia lyg kokias avis išskerstų?

— Tyliau, kapitone, tyliau! Karštas būdas tik kliudo, kai labiau reikia gudrybės, negu narsumo. Tas paunis — šaunus vaikinas! Jums būtų smagu pasižiūrėti, kaip jis traukiasi nuo upės, viliodamas priešus keltis į kitą krantą; nors, jei mano silpstančios akys gerai mato, vienam jo kariui tenka du priešai. Bet, kaip aš sakiau, skuba ir neapdairumas nieko gero neatneš. Faktai tokie aiškūs, jog net vaikas juose slypinčią išmintį supranta. Laukiniai nesutaria, kaip su mumis pasielgti. Vienus baugina mūsų veido spalva, ir jie mieliau mus paleistų, o kiti norėtų mūsų pagailėti taip, kaip alkanas vilkas pagaili elnės. Kai genties taryboje prasideda nesutarimai, retai telaimi žmogiškumas. Pažiūrėkit į tas sudžiūvusias beširdes skvau. Ne, gulėdami jūs negalite jų matyti, tačiau jos kiurkso netoliese ir ruošiasi it įnirtusios lokės šokti ant mūsų, kai tik ateis tinkamas laikas.

— Klausyk, senasis džentelmene traperi,— su kartėliu pertraukė jį Polis,— ar mus, ar pats save palinksminti nori, visa tai pasakodamas? Jei mus — tai neaušink veltui burnos, nes aš ir nuo savų linksmybių dūste dūstu.

— Tyliau! — įspėjo jį traperis, vikriai ir skubiai piaudamas diržą, kuriuo viena Polio ranka buvo priveržta prie liemens, ir tučtuojau mesdamas jaunuoliui peilį, kad šis išlaisvintąja ranka galėtų jį pasiekti.— Tyliau, vaikine, tyliau! Tai gera akimirka! Klyksmas klonyje nukreipė šitų kraugerių žvilgsnius į kitą pusę, todėl dabar mes saugūs. Pasinaudok proga! Būk atsargus, kad niekas nepamatytų, ką darai.

— Ačiū, senasis slunkiau, už šitą menką paslaugą,— sumurmėjo bičių medžiotojas,— nors ji ir vėlyva it sniegas gegužyje.

— Kvailas vaikėze! — priekaištingai sušuko senis, kuris, nuėjęs kiek atokiau nuo savo draugų, dėjosi atidžiai

stebįs priešiškų būrių veiksmus.— Nejau tu niekada ir neperprasi, kaip išmintinga būti kantriam? Paklausyki ir tu, kapitone: nors aš retai kada be reikalo susijaudinu, tačiau suprantu, kad tyli, nenorėdamas prašyti mano paslaugų, nes manai, jog aš pernelyg lėtai jas teikiu. Be abejonės, judu jauni, didžiuojatės savo jėga bei vyriškumu ir tikriausiai galvojate, jog reikia tik perpiauti diržus — ir jūs išvaduoti. Bet tas, kuris daug matė, linkęs ilgai svarstyti. Jeigu aš būčiau lėkęs jūsų paleisti, kaip kokia bruzdi moteriškė, šitos sjuksų žiežulos būtų pastebėjusios, ir kur tada judu būtumėt atsidūrę? Virš jūsų jau kabotų tomahaukas ar peilis, o jūs gulėtumėt it bejėgiai verkiantys vaikai, nors esat augaloti ir barzdoti vyrai. Paklausk savo draugo, bičių medžiotojo, ar jis, tiek valandų gulėjęs surištas, dabar jaučiasi galįs kovoti su tetonų vaikėzu, nekalbant jau apie tuziną negailestingų ir kraujo ištroškusių skvau.

— Taip, iš tikrųjų, senasis traperi,— atsakė Polis, tiesdamas nutirpusius savo sąnarius, kurie šiuo metu jau buvo visiškai išlaisvinti, ir trindamas, kad jie greičiau atsigautų.— Šiuo klausimu gana teisingai samprotauji. Štai aš, Polis Hoveris, vyras, kurį nedaugelis tepriveikia imtynėse ar lenktynėse, dabar veik toks pat bejėgis, kaip tą dieną, kai pirmą kartą atmerkiau akis velionies senojo Polio namuose. Teatleidžia jam viešpats nusikaltimus, kuriuos jis galėjo padaryti, gyvendamas Kentukyje. Štai mano koja ant žemės,— jei mano akys gerai mato,— ir vis dėlto aš nesvyruodamas galėčiau prisiekti, kad ji per šešis colius pakilusi nuo žolės. Žinai, dorasis drauge, jei pats jau tiek mums padėjai, būk geras ir neleisk toms prakeiktoms skvau, apie kurias prišnekėjai tiek įdomių dalykų, prieiti prie mūsų tol, kol šitoje rankoje vėl pradės kraujas tekėti ir aš būsiu pasirengęs jas sutikti.

Traperis mostelėjo, supratęs jo pageidavimą, ir nuėjo prie perkaršusio laukinio, kuris, matyt, jau ketino vykdyti jam pavestą uždavinį. Bičių medžiotojas, kaip įmanydamas, stengėsi atgauti jėgas bei pagelbėti Midltonui, kad ir tas atkutęs galėtų gintis.

Matoris neklydo kruvinąjį darbą pavedęs šiam vyrui. Jis pasirinko patį žiauriausią laukinį, kokių daugiau ar

mažiau pasitaiko kiekvienoje gentyje. Būdami iš prigimties žiaurūs, tokie žmonės kovoje elgiasi beširdiškai ir pagarsėja karo žygiuose. Paprastai taurūs ir riteriški prerijų indėnai galvodavo, jog didesnis nuopelnas ne nužudyti priešą, o nuo žuvusio priešo nulupti skalpą. Tačiau šis karys galvojo priešingai. Jam labiau patiko naikinti gyvybes, negu naudotis šlove, atitenkančia tiems, kurie lupa skalpus. Kai ištikimi papročiams ir garbės ištroškę naršuoliai stengdavosi pagarsėti kovodami, šis indėnas, kur nors saugiai pasislėpęs, pribaigdavo sužeistuosius, kuriuos jau buvo pažeidusi kokio narsesnio kario strėlė. Visose kankinimo apeigose jis būdavo pirmutinis. Ir nė vienas sjuksas taip be atodairos nepritardavo negailestingiems tarybos sprendimams.

Nors įpratęs valdytis, jis vis dėlto netvėrė kailyje, nekantriai laukdamas tos akimirkos, kai bus galima vykdyti didžiojo vado įsakymą. Be Matorio leidimo ir jo galingos globos jis nebūtų drįsęs žengti šio žingsnio, nes daugelis sjuksų jam priešinosi. Bet tarp dviejų priešiškų būrių jau žiebėsi kova, ir žiaurusis indėnas slapta džiūgavo, sulaukęs valandos, kada galės laisvai vykdyti savo valią.

Traperis rado jį dalinant peilius įsiutusioms raganoms. Senės ėmė dovanas, tyliai traukdamos monotonišką dainą, apverkiančią sjuksų tautos patirtus nuostolius įvairiuose susidūrimuose su baltaisiais, garbinančią keršto malonumą ir šlovingumą. Žmogus, mažiau pripratęs prie panašių reginių, vien tik pamatęs tokį būrį, pabūgtų žengti į ratą, kur atliekamos tokios laukinės ir atgrasios apeigos.

Kiekviena senė, gavusi ginklą, lėtai, santūriai, nevikriu žingsniu ėjo ratu aplink laukinį, kol pagaliau visos ėmė suktis kažkokiame užburtame šokyje. Jų judesiai derinosi su dainos žodžiais ir su jų mintimis. Dainuodamos apie savo skriaudas, jos šiaušė aukštyn ilgas žilų plaukų sruogas ar vėlė jas ant savo išdžiūvusių sprandų, bet kai bent viena iš jų užsimindavo apie tai, kaip malonu smūgiu už smūgį atsakyti, visos vienu balsu imdavo kaukti ir mostaguoti rankomis. Tokiu būdu jos pačios save stengėsi įaudrinti iki kankinimams reikalingo įsiutimo.

Traperis į šitą velnių ratą įžengė taip ramiai ir rimtai, kaip į kokią kaimo bažnyčią. Jam pasirodžius, moterys ėmė dar grėsmingiau ir, jei tai bebuvo įmanoma, dar aiškiau demonstruoti žiaurias savo užmačias. Mostu liepęs joms nutilti, traperis paklausė:

— Kodėl tetonų motinos dainuoja tokias tulžingas dainas? Paunių belaisvių dar nėra stovykloje. Sjuksų jaunuoliai dar nesugrįžo, apsikrovę skalpais.

Senės tik sustaugė, o kelios įžūliausios net drįso prisiartinti, pavojingai mostiguodamos peiliais prieš pat drąsiai žvelgiančias traperio akis.

— Jūs matote karį, o ne kokį Ilgųjų Peilių valkatą, kuris blykšta, išvydęs tomahauką,— net nevirptelėjęs, atsakė traperis.— Tegu sjuksų moterys pagalvoja — jei žus vienas baltasis, jo vietoje stos šimtas.

Tačiau raganos nieko neatsakė, tik dar greičiau ėmė suktis ratu, kartkartėmis garsiau ir aiškiau surikdamos grėsmingus savo dainos žodžius. Staiga viena, pati seniausia ir pati nuožmiausia, išsiveržė iš rato ir šoko prie būsimųjų aukų kaip plėšrus paukštis, kuris, ištiestais sparnais ilgai sklandęs ore ir tykojęs grobio, pagaliau jį puola. Jai įkandin klykdamos pakrikai nulėkė kitos senės, bijodamos pavėluoti ir netekti savo dalies kruvinoje pramogoje.

— Galingasis mano tautos burtininke! — sušuko senis tetonų kalba,— pakelk savo balsą ir prabilk, kad tave išgirstų sjuksai.

Ar *Asinus* prisiminė skardaus savo balso poveikį, ar jį labai sujaudino raganos, kurios dūmė pro šalį taip klykdamos, kad net jam ausis užspengė, tačiau gyvulys padarė tą, ko traperis prašė Obedo. Ir iš visų jėgų šaukdamas gamtininkas nebūtų galėjęs taip įspūdingai užbliauti, kaip užbliovė *Asinus*. Keistasis gyvulys sjuksų stovykloje dar nė karto nebuvo prabilęs. Tokio baisaus įspėjimo pabūgusios senės pasklido į šalis, kaip nuo grobio pabaidyti maitvanagiai; jos tebespiegė, tačiau savo tikslo jau buvo pusiau atsižadėjusios.

Staiga priartėjus neišvengiamam pavojui, kraujas Polio ir Midltono gyslose ėmė greičiau tekėti — nei stropus

trynimas, nei kitos fizinės priemonės taip nebūtų pagelbėjusios. Polis netgi pakilo ir atsistojo grėsminga poza, nors šis šaunusis bičių medžiotojas tikrai nebūtų pajėgęs tiek padaryti, kiek gąsdino jo išvaizda. Midltonas taip pat atsiklaupė, pasiruošęs ginti savo gyvybę. Indėnės pagalvojo, kad burtininkas bus ir belaisviams padėjęs išsivaduoti iš pančių. Toji klaida, gal būt, atnešė tiek pat naudos, kiek ir laiku pasigirdęs stebuklingas asilo bliovimas.

— Dabar metas lįsti iš pasalos,— sušuko senis, kuris atskubėjęs prisijungė prie draugų,— ir stoti į atvirą, vyrišką kovą! Protinga būtų atidėti kautynes, kol kapitonas pasijus geriau, bet mūsų baterijos jau atskleistos, tad tenka tik laikytis.

Traperis staiga nuščiuvo, pajutęs milžinišką ranką ant savo peties. Neaiškiai jausdamas, kad aplinkui iš tikrųjų vyksta kažkokie paslaptingi reiškiniai, jis atsigręžė ir staiga suprato atsidūręs burtininko rankose. O burtininkas nebuvo nei galingesnis, nei pavojingesnis už patį Izmaelį Bušą. Pasirodė virtinė gerai ginkluotų skvaterio sūnų, kurie buvo pasislėpę už tebestovinčios Matorio palapinės. Tokiu būdu paaiškėjo, kad belaisviai buvo apsupti iš užpakalio, kai jų dėmesį taip rimtai buvo patraukę priešakyje vykstą įvykiai, o taip pat jie suprato, kad priešintis visiškai neįmanoma.

Nei Izmaelis, nei jo sūnūs nematė reikalo ką nors išsamiau aiškinti. Jie vėl nepaprastai tyliai ir skubiai surišo Midltoną su Poliu. Šį kartą ir senasis traperis nebeišvengė panašaus likimo. Palapinė buvo išardyta, moterys pasodintos ant arklių, ir visas būrys taip greitai patraukė skvaterio stovyklos link, jog rodėsi, kad ir čia veikia kokie nors burtai.

Šitos trumpos ir skubios ruošos metu buvo galima matyti, kaip nusivylęs Matorio įgaliotinis su savo beširdėmis bendrininkėmis skuodžia per plynę į tą pusę, kur buvo pasitraukusios indėnų šeimos. Kai Izmaelis su belaisviais paliko stovyklą, žemės plotas, dar taip neseniai pilnas indėnų kaimo gyvybės ir bruzdesio, dabar plytėjo tykus ir tuščias, kaip ir bet kuri kita vieta šitose bekraštėse platybėse.

TRISDEŠIMTAS SKYRIUS

Tuo tarpu, kai aukštai ant skardžio vyko mūsų aprašytieji įvykiai, klonyje kariai nesnaudė. Mes palikome sjuksų ir paunių būrius priešinguose upės krantuose stebinčius vienas antrą. Kiekviena pusė stengėsi kandžiomis patyčiomis ir plūdimu sugundyti priešą žengti kokį neatsargų žingsnį. Bet paunių vadas greitai sumetė, kad jo klastingasis priešas visiškai nesibaido gaišti laiką tuštiems grasinimams, kurie tiek pauniams, tiek ir sjuksams buvo visiškai nenaudingi. Todėl jis pakeitė savo planus ir, kaip mes traperio lūpomis jau pasakojome, pasitraukė nuo kranto, norėdamas paraginti gausingesnį sjuksų būrį keltis per upę. Tačiau priešai nepriėmė šito iššūkio, ir pauniai-vilkai turėjo ieškoti kito kelio tikslui pasiekti.

Nebenorėdamas ilgiau gaišti brangių akimirkų bergždiems mėginimams sugundyti priešus, kad jie plauktų per upę, jaunasis paunių vadas nušuoliavo su savo kariais palei upę. Jis ieškojo tinkamos vietos, kur greitai ir be nuostolių galėtų persikelti į kitą krantą. Vos tik sjuksai suprato priešų ketinimus, kiekvienas raitelis užpakaly savęs pasisodino po pėstininką, ir Matoris, tokiu būdu sutelkęs savo jėgas, pasiruošė sutikti antpuolį. Tvirtoji Širdis pamatė, kad priešas atspėjo jo sumanymą. Jis nenorėjo lenktynėse taip nuvaryti žirgų, kad šie, nors ir pralenkę sunkiau nešančius sjuksų arklius, vėliau nebetiktų kovai. Todėl jaunasis paunių vadas sustojo prie pat upės.

Kadangi vieta buvo pernelyg atvira ir netiko kokiai nors įprastinei indėnų karo gudrybei, o laiko buvo maža, riteriškasis paunis pasiryžo atlikti vieną iš tų žygių, kuriems reikia daug drąsos. Tokie žygiai išgarsina indėnų narsuolius ir suteikia jiems aukščiausios ir labiausiai branginamos šlovės. Parinktoji vieta ypač tiko tokiam sumanymui.

Upė, beveik visur gili ir srauni, ties šiuo daiktu buvo dvigubai platesnė, o raibuliuojančios bangelės rodė, jog čia seklu. Upės viduryje tįsojo didelė, plika sala, mažumėlę iškilusi virš vandens. Jos spalva ir pavidalas įgudusiai akiai sakė, jog koją čia galima pastatyti tvirtai ir saugiai.

Į šią salą dabar ir nukrypo susimąstęs paunio žvilgsnis. Ilgai nedelsdamas, jis nusprendė veikti. Pašnekėjęs su savo kariais ir pranešęs jiems savo ketinimą, paunis puolė vandenin. Dalį kelio jis plaukė, o dar didesnę leido arkliui bristi, ir tokiu būdu visiškai saugiai pasiekė salą.

Patyrimas neapgavo Tvirtosios Širdies. Kai jo arklys prunkšdamas išlindo iš vandens, jis atsidūrė ant didžiulės smėlio salos, kuri buvo drėgna ir kieta ir todėl puikiai tiko jodinėti ant šaunaus žirgo. Arklys tarsi suprato atsidūręs nepaprastoje padėtyje ir nešė karingąjį raitelį išdidžiai, grakščiu žingsniu, lyg koks puikiausiai išmankštintas, geriausias karo žirgas. Ir susijaudinęs vadas pajuto kraują gyslose greičiau srovenant. Jis sėdėjo ant žirgo, matyt, suvokdamas, kad jo judesius seka dviejų genčių akys. Jeigu jo kariai su neapsakomu pasigėrėjimu ir malonumu žiūrėjo, kaip jų vadas demonstruoja įgimtą grakštumą ir drąsą, tai priešų niekas negalėjo labiau pažeminti ir suerzinti.

Staiga smėlio saloje pamatę paunį, tetonai, apimti laukinio pykčio, vienbalsiai sukliko. Jie puolė prie upės, iš karto paleisdami penkiasdešimt strėlių ir porą šūvių. Keli drąsuoliai jau norėjo šokti vandenin ir nubausti įžūlųjį priešą už jo akiplėšišką drąsą.

Tačiau Matorio šauksmas ir jo įsakymas numaldė sunkiai sutramdomą ir tolydžio augantį gaujos įsiutimą. Vadas ne tik neleido nė vienam kariui sušlapti kojų ar pakartoti bergždžius mėginimus šūviais nuvyti priešą, bet visai gaujai įsakė pasitraukti nuo kranto, o pats savo sumanymą pranešė vienam ar dviem artimiausiems palydovams.

Kai pauniai pamatė priešus puolant, dvidešimt karių įjojo į upę, bet vos tik tetonai atsitraukė, pauniai taip pat grįžo į krantą, palikdami jaunąjį vadą saloje vieną ir leisdami jam pasikliauti savo išmėgintu sumanumu ir pagarsėjusia drąsa. Narsus ir pasiaukojantis Tvirtoji Širdis nepadarė sau gėdos nurodymais, kuriuos paliko kariams, atsiskirdamas nuo būrio. Tol, kol prie jo artinsis pavieniai kariai, jis pasikliaus Vakonda ir savo paties ranka, bet jeigu sjuksai pultų visi, jį turės paremti draugai, vyras prieš vyrą, net jei ir viso būrio reikėtų. Šito didžia-

dvasiško įsakymo pauniai griežtai laikėsi. Ir nors daugelio karių širdyse liepsnojo troškimas dalintis su savo vadu ir pavojais, ir garbe, nebuvo nė vieno, kuris nesugebėtų savo nekantravimo paslėpti po įprastine indėniško santūrumo kauke. Akylu, godžiu žvilgsniu stebėjo jie, kas vyksta. Nė vienas nustebimo šūksnis neišsiveržė iš jų lūpų, kai jie pamatė — kaip netrukus paaiškės,— jog jų vado bandymas gali atnešti tiek taiką, tiek ir karą.

Matoris, ilgai netrukdamas, pranešė patikėtiniams savo planus ir pasiuntė juos prie užnugaryje esančių draugų. Paskui tetonas įjojo negiliai į upę ir sustojo. Čia jis kelis kartus iškėlė ranką delnu į priekį ir padarė keletą kitų ženklų, kurių pagalba šių kraštų gyventojai parodo savo draugiškus ketinimus. Paskui tarsi patvirtindamas savo nuoširdumą, sviedė krantan šautuvą ir, įjojęs kiek giliau, vėl sustojo pažiūrėti, kaip paunis sutiks taikius jo pasiūlymus.

Gudrusis sjuksas ne veltui pasikliovė tauria ir garbinga jaunesniojo savo varžovo prigimtimi. Kol sjuksai šaudė ir atrodė, kad prasidės puolimas, Tvirtoji Širdis nesiliovė jodinėjęs po smėlio salą, o jo veidas buvo toks pat išdidus ir kupinas pasitikėjimo, kaip ir tada, kai jis pirmą kartą susidūrė su pavojumi. Pamatęs gerai pažįstamą tetonų vadą jojant į vandenį, jis pergalingai pamojavo ranka ir, mostaguodamas ietimi, šaižiai suriko. Savo genties karo šauksmu jis sviedė iššūkį priešui. Bet, pamatęs paliaubų ženklus, jis nusprendė nerodyti daugiau nepasitikėjimo, negu jo priešas, nors ir gerai žinojo laukinių klastingumą. Nujojęs į tolimiausią salos pakraštį, jis numetė šautuvą ir grįžo vėl į tą pačią vietą.

Dabar abu vadai buvo panašiai apsiginklavę. Kiekvienas turėjo po ietį, lanką, strėlinę, karo kirvelį, peilį, kiekvienas turėjo ir po odinį skydą, kuriuo galėjo prisidengti nuo visų šių ginklų. Sjuksų vadas ilgiau nebedvejojo. Jis nujojo gilyn upe ir netrukus pasiekė tą salos dalį, kurią jam buvo palikęs riteriškasis jo priešas. Jei kas nors būtų galėjęs stebėti Matorio veidą, kai indėnas kėlėsi per upę, skiriančią jį nuo paties pavojingiausio, labiausiai nekenčiamo varžovo, būtų galėjęs įsivaizduoti matąs, kaip slap-

tas džiaugsmas blyksi pro didžiausios klastos ir beširdės apgaulės debesį, kuris buvo apniaukęs tamsų tetono veidą. Ir vis dėlto buvo akimirkų, kai atrodė, kad tetono akių žaibus ir jo šnervių virpėjimą sukelia tauresnis ir indėnų vadui labiau tinkantis jausmas.

Paunis ramiai ir oriai laukė savo priešo. Tetonas apsuko vieną ar du nedidelius ratus, norėdamas numaldyti nekantraujantį žirgą ir pats tvirčiau atsisėsti balne, o paskui nujojo į salos vidurį ir mandagiu mostu pakvietė paunį prisiartinti.

Tvirtoji Širdis jojo artyn tol, kol atsidūrė tokioje vietoje, iš kur gerai galėjo ir trauktis, ir pulti. Tada jis taip pat sulaikė žirgą ir įbedė liepsnojantį žvilgsnį į priešo akis. Stojo ilga, niūri tyla. Du įžymūs vadai, pirmą sykį susitikę su ginklais rankose, žiūrėjo vienas į kitą kaip kariai, kurie moka įvertinti narsų, nors ir nekenčiamą priešą. Tačiau Matorio išraiška buvo ne tokia karinga ir rūsti, kaip paunių-vilkų vado. Užsimetęs skydą ant nugaros, tarsi norėdamas parodyti savo pasitikėjimą, sjuksų vadas mostu pasisveikino ir pirmasis prabilo:

— Tegu pauniai užkopia ant kalvų ir pažvelgia į ryto ir vakaro saulę, tegu pažiūri nuo sniegų krašto iki gėlių šalies, ir jie pamatys, kad žemė labai didelė. Kodėl raudonodžiams neužtenka joje vietos savo kaimams statyti?

— Ar tetonui teko girdėti, kad vilkų karys ateitų į kaimą ir prašytų vietos palapinei pasistatyti? — atsakė jaunasis narsuolis, su neslepiamu išdidumu ir panieka žvelgdamas į priešą.— Kai pauniai medžioja, nejau jie siunčia šauklius pas Matorį paklausti, ar prerijose nėra sjuksų?

— Kai kario palapinėje badas, jis ieško buivolo, kuris jam duotas maistui,— tęsė tetonas, bandydamas užgniaužti įtūžimą, kurį paunio panieka jam sukėlė.— Vakonda sukūrė daugiau buivolų, negu indėnų. Jis nepasakė: „Šis buivolas bus pauniui, o anas — dakotui, šis bebras konzui, o tas — omahau.“ Ne! Jis pasakė: „Šito visiems užteks. Aš myliu savo raudonuosius vaikus ir aš jiems daviau didžiulius turtus. Daug kartų saulė patekės ir vėl nusileis, bet per tą laiką eikliausias žirgas nenubėgs nuo tetonų kaimo iki vilkų kaimo. Nuo paunių gyvenviečių iki osedžų

upės toli. Vietos užteks visiems, kuriuos aš myliu." Tad kodėl raudonodis turėtų kovoti su savo broliu?

Tvirtoji Širdis taip pat užsimetė skydą sau ant nugaros, vieną ieties galą nuleido žemėn ir, lengvai atsirėmęs į antrąjį, truputį palinkęs, su šypsena, kurios prasmė nekėlė abejonių, atsakė:

— Ar tetonams nusibodo medžioklės ir karo takas? Ar jie nori virti elnieną, o elnio nudėti nenori? Ar jie nori, kad galvos jiems apželtų plaukais, ir priešas nebežinotų, kur rasti jų skalpus. Tarp tokių sjuksų skvau paunių karys sau žmonos niekada neieškos.

Baisus nirtulys nuplieskė santūrų dakoto veidą, išgirdus šį piktą įžeidimą, tačiau indėnas šį išdavikišką jausmą greitai pridengė išraiška, kuri geriau tiko dabartiniams jo tikslams.

— Šitaip jauni vadai kalba apie karą,— atsakė jis, nuostabiai susitvardęs,— bet Matoris matė vargą daugiau žiemų, negu jo brolis. Kai naktys būdavo ilgos, kai tamsa viešpataudavo palapinėje ir jaunuoliai miegodavo, jis mąstydavo apie savo tautos vargus. Jis tarė sau: „Tetone, suskaičiuok skalpus, kurie džiūsta tavo trobos dūmuose. Visi, išskyrus du, raudoni. Ar vilkas žudo vilką, ar barškuolė kerta gyvatei? Tu žinai, kad ne. Todėl, tetone, klysti, su tomahauku rankose eidamas taku, kuris veda į raudonodžių kaimą."

— Tetonas nori iš kario atimti garbę. Jis nori pasakyti savo jaunuoliams: „Eikit, kaskit šakneles prerijose ir ieškokit urvų, kur galėtumėt paslėpti savo tomahaukus. Jūs jau nesate kariai."

— Jeigu Matorio burna kada nors šitai pasakys,— atsakė gudrusis vadas, kuris dėjosi smarkiai pasipiktinęs,— tegu moterys jam išpiauna liežuvį ir sudegina drauge su buivolo viduriais. Ne! — pridūrė jis ir per kelias pėdas prijojo arčiau prie galingojo kario, Tvirtosios Širdies, tarsi norėdamas parodyti savo nuoširdumą ir pasitikėjimą.— Raudonodžiui niekada priešų nepritrūks. Jų daugiau, negu lapų ant medžių šakų, paukščių danguje ar buivolų prerijose. Tegu mano brolis plačiai atmerkia savo akis — ar jis niekur nemato priešo, kurį norėtų nudėti.

— Ar seniai tetonas skaičiavo savo karių skalpus, kurie džiūsta paunio palapinės dūmuose? Ranka, kuri juos nulupo,— čia. Ji pasiruošusi dar naujų ten pakabinti.

— Tegu mano brolio mintys neina kreivu keliu. Kas valdys prerijas, jeigu raudonodžiai sunaikins raudonodžius, jeigu nebeliks karių, kurie pasakytų: „Jos mano." Klausyki senių balso. Jie porina, kad jų laikais daug indėnų išėję iš miškų toj pusėj, kur saulė teka, ir net prerijos skambėjusios, kai jie skundėsi dėl Ilgųjų Peilių plėšikavimo. Kur pasirodo baltaveidis, ten raudonodis gyventi nebegali. Kraštas per mažas. Baltaveidžiai visuomet alkani. Žiūrėk, jų ir čia jau yra.

Kalbėdamas tetonas parodė aiškiai matomas Izmaelio palapines, o paskui nutilo, laukdamas, kokį įspūdį jo žodžiai paliks atviraširdžio priešo sieloje. Tvirtoji Širdis klausėsi, ir svetimi samprotavimai jam sukėlė naujų minčių. Prieš atsakydamas, jis valandėlę pamąstė, o paskui paklausė:

— O ką sako išmintingieji sjuksų vadai? Ką reikia daryti?

— Jie mano, kad kiekvieno baltaveidžio mokasinų pėdsakus reikia sekti kaip lokio pėdas, kad Ilgasis Peilis, atvykęs į prerijas, turi niekada nebesugrįžti, kad kelias turi būti atviras ateinantiems ir uždaras iškeliaujantiems. Jų daug. Jie turi arklių ir ginklų. Jie turtingi, o mes vargšai. Ar pauniai susitiks su tetonais taryboje? O kai saulė nusileis už Uolinių kalnų, ar jie pasakys: „Čia — pauniui-vilkui, o čia — tetonui?"

— Ne, tetone! Tvirtoji Širdis niekada nežudė svetimšalių. Jie ateina į jo trobą, pavalgo ir vėl sveiki išeina. Galingas vadas — jų draugas. Kai mano tauta kviečia jaunuolius į karo kelią, Tvirtosios Širdies mokasinai išeina paskutiniai. Bet, kai tik jo kaimas dingsta už medžių, jis visus aplenkia. Ne, tetone! Paunių vado ranka niekada nepakils prieš svetimšalį.

— Kvailys! Tad ir mirk tuščiomis rankomis! — suriko Matoris ir, staiga įtempęs lanką, paleido strėlę, tiesiai nutaikęs į nuogą didžiadvasiško ir patiklaus savo priešo krūtinę.

Išdaviko tetono veiksmas buvo pernelyg staigus ir pernelyg gerai apgalvotas, tad paunis nespėjo griebtis kokių nors įprastų gynimosi priemonių. Skydas kabojo jam ant peties, net strėlė buvo iškritusi ir atsidūrusi delne kartu su lanku. Bet žvitrios drąsuolio akys suskubo pamatyti Matorio judesį, ir jo mintys nesutriko. Jis smarkiai trūktelėjo pavadį, žirgas stojo piestu, ir, kai raitelis pasilenkė, arklys tarsi skydas apgynė jį nuo pavojaus. Tačiau taikyta buvo taip taikliai ir šauta su tokia jėga, kad strėlė pervėrė arklio kaklą ir antroje pusėje išlindo pro odą.

Mintis nelekia taip greitai, kaip Tvirtoji Širdis paleido strėlę atgal. Ji pramušė tetono skydą, bet jo paties nesužeidė. Kelias akimirkas be paliovos girdėjosi lankų tampymas ir strėlių zvimbimas, nors priešams teko dar rūpintis ir gynimusi. Veikiai strėlinės ištuštėjo, o kraujo dar nebuvo pralieta tiek, kad kovos įkarštis nusilptų.

Dabar prasidėjo greiti, meistriški manevrai su žirgais. Posūkiai, puolimas, artinimasis, traukimasis — atrodė, kad skraido dvi kregždės. Vadai badėsi ietimis, žirgų kanopos drabstė smėlį į šalis, ir kartais jau rodėsi, kad tas smūgis tikrai bus lemiamas. Tačiau ir vienas, ir antras karys tebesėdėjo balne ir tvirta ranka tebelaikė pavadžius. Pagaliau tetonas buvo priverstas nušokti nuo arklio, norėdamas išvengti smūgio, kuris būtų jį pražudęs. Paunis ietimi pervėrė priešo arklį ir, pergalingai šaukdamas, prajojo pro šalį. Apsigręžęs jis jau norėjo pasinaudoti pranašesne padėtimi, bet jo paties įsikarščiavęs žirgas susverdėjo ir sukniubo, nebegalėdamas išlaikyti naštos. Matoris atsiliepė į perdaug ankstyvą paunio pergalės riksmą ir su peiliu bei tomahauku puolė prie įsinarpliojusio jaunuolio. Nors ir neapsakomai vikrus, Tvirtoji Širdis nesuspėjo laiku išsipainioti iš parpuolusio arklio pavadžių. Jis suprato patekęs beviltiškon būklėn. Užčiuopęs savo peilį, smilium ir nykščiu griebė jį už ašmenų ir šaltai, nesikarščiuodamas sviedė į artėjantį priešą. Aštrus ginklas lėkdamas kelis sykius apsisuko ore, smaigaliu pataikė į nuogą nekantriojo sjuksų vado krūtinę, ir ašmenys sulindo į kūną iki pat elnio rago rankenos.

Matoris uždėjo ranką ant peilio ir, matyt, dvejojo, ar jį ištraukti, ar ne. Akimirką jo veidą apniaukė nenumaldoma neapykanta ir žiaurumas, paskui, tarsi kokio vidinio balso įspėtas, kad maža laiko beliko, indėnas nusvirduliavo prie salos pakraščio ir, įbridęs vandenin, sustojo. Dviveidiškumą ir klastą, kurie taip ilgai temdė tauresnius ir šviesesnius šio žmogaus bruožus, dabar išstūmė dar jaunystėje įskiepytas išdidumas.

— Vilkų vaikėze! — sušuko jis, o jo veidą iškreipė niūraus pasitenkinimo šypsnys.— Galingo dakoto skalpas niekuomet nedžius paunio trobos dūmuose.

Ištraukęs peilį iš žaizdos, Matoris su panieka sviedė jį priešui. Ranka grasindamas nugalėtojui, žodžiais nebeišsakomos neapykantos ir paniekos apniauktu veidu, jis puolė stačiai į upę, kur tėkmė buvo srauniausia. Ir net tada, kai jo kūnas amžiams nugrimzdo vandenin, viena ranka vis dar pergalingai mosavo virš srovės. Tuo tarpu Tvirtoji Širdis išsinarpliojo. Ligi tol viešpatavusią tylą nutraukė triukšmingi šauksmai abiejuose krantuose. Penkiasdešimt karių iš abiejų priešiškų būrių jau buvo upėje ir skubėjo — vieni nudėti, o kiti apginti nugalėtoją. Ir dabar artėjo mūšio pradžia, o ne pabaiga. Bet jaunasis nugalėtojas nepaisė šių pavojaus ženklų. Jis čiupo savo peilį ir vikriai it antilopė pasileido per smėlio salą, dairydamasis, kur srovė paslėpė jo auką. Toje vietoje vandens paviršiuje buvo tamsi kruvina dėmė. Apsiginklavęs peiliu, jis nėrė dugnan, pasiryžęs žūti upėje arba grįžti su priešo skalpu.

Tuo tarpu smėlio saloje užvirė žiauri, kruvina kova. Kadangi pauniai buvo smarkesni ir jojo ant geresnių žirgų, salą pasiekė didesnis jų skaičius, ir priešas turėjo trauktis. Nugalėtojai sėkmingai nustūmė sjuksus į kitą krantą ir mūšio įkarštyje atsidūrė ant kietos žemės. Čia juos pasitiko pėstieji tetonai. Dabar pauniai buvo priversti trauktis.

Krante indėnai kovojo atsargiau, kaip nuo seno buvo įpratę. Kai ėmė rimti susijaudinimas, abi puses įstūmęs į tokį žūtbūtinį mūšį, vadai vėl atgavo savo įtaką ir galėjo apdairiai tramdyti puolimą. Klausydami vadų įspėjimų, sjuksai stengėsi išsislapstyti žolėje, už kur-ne-kur

augančių krūmokšnių bei nedidelių kalvelių. Paunių kariai taip pat atsargiau puolė, o jų smūgiai, be abejo, nebebuvo tokie pragaištingi.

Šitaip mūšis vyko toliau. Jo sėkmė buvo permaininga, ir niekas nepatyrė didelių nuostolių. Sjuksams pavyko pasislėpti vešlios žolės raizgynuose, kur negalėjo įžengti priešų žirgai, o jeigu jie ir įžengdavo, tai greičiau raiteliui kliudė, negu padėjo. Pauniams reikėjo iškrapštyti tetonus iš šios slėptuvės arba atsisakyti kovos. Keli beviltiški mėginimai buvo atmušti, ir nusiminę pauniai jau ketino trauktis, bet čia pat pasigirdo gerai pažįstamas Tvirtosios Širdies karo šauksmas, ir po akimirkos paunių viduryje atsirado vadas, lyg būsimosios pergalės vėliava mosuodamas didžiojo sjuksų vado skalpu.

Pauniai jį sutiko, džiaugsmingai šaukdami. Įnirtingai puolę paskui savo vadą į sjuksų slėptuvę, jie nugalėjo visas kliūtis. Bet kruvinasis trofėjus paunių vado rankoje įkvėpė ne tik užpuolikus, bet ir užpultuosius. Matorio gaujoje buvo ne vienas drąsus karys. Kalbėtojas, taryboje dėstęs tokias taikias mintis, dabar, viską pamiršęs, kovėsi, norėdamas iš amžinųjų priešų išplėšti atminimą to žmogaus, kurio jis niekada nemėgo.

Pasisekimą nulėmė karių skaičius. Po atkaklaus mūšio, kuriame visi vadai parodė savo nuostabią drąsą, pauniai, spaudžiami sjuksų, kurie nedelsdami užėmė kiekvieną priešų paliktą žemės pėdą, buvo priversti trauktis į atvirą lauką. Jeigu tetonai būtų sustoję ten, kur baigiasi žolė, gal būt, pergalė tą dieną ir būtų atitekusi jiems, nors jie ir neteko savo vado. Bet patys karščiausi gaujos drąsuoliai žengė neatsargų žingsnį, kuris pakeitė mūšio sėkmę ir staiga atėmė iš tetonų taip sunkiai iškovotą pergalę.

Vienas paunių vadas, nusilpęs nuo daugybės gautų žaizdų, sukniubo paskutinėse besitraukiančio būrio gretose. Į jį susmigo koks tuzinas tetonų strėlių. Užmiršę pulti savo priešus ir nepagalvoję, kad beprotiška šitaip elgtis, sjuksų drąsuoliai klykdami išlėkė priekin. Kiekvienas karys troško pagarsėti, smogdamas žuvusiajam paskutinį smūgį. Juos sutiko Tvirtoji Širdis su rinktinių karių būreliu. Visi jie buvo tvirtai pasiryžę išgelbėti sa-

vo gentį nuo tokios gėdos. Dabar vyras kovojo prieš vyrą, ir gausiai liejosi kraujas. Kai pauniai ėmė trauktis su lavonu, sjuksai lipte lipo jiems ant kulnų, ir pagaliau visi išlindo iš savo slėptuvių, kaip visuomet, klykdami. Vien savo jėgų persvara jie grasino nustelbti paunių pasipriešinimą.

Tvirtoji Širdis ir jo draugai buvo pasiryžę veikiau mirti, negu atsisakyti savo tikslo. Jų likimas būtų greitai išsisprendęs, tačiau staiga jiems į pagalbą atėjo stiprus ir nelauktas sąjungininkas. Kairėje iš nedidelio medžių guoto pasigirdo riksmas, ir tučtuojau nuaidėjo pragaištingų šūvių papliūpa iš vakarietiškų šautuvų. Penki ar šeši sjuksai pašoko priešmirtinėje agonijoje. Visi tetonų kariai staiga nuleido rankas, tarytum žaibas iš dangaus būtų blykstерėjęs, padėdamas pauniams. Tada pasirodė Izmaelis ir augalotieji jo sūnūs. Jie puolė prie savo buvusių nepatikimų sąjungininkų, o jų veidai ir balsai aiškiai bylojo, kokiu būdu jie dabar ketina tetonams pagelbėti.

Smūgis buvo stiprus ir palaužė tetonų jėgas. Keletas pačių narsiausių vadų jau buvo žuvę, o kitus gauja bematant paliko. Vienas kitas narsuolis dar nesitraukė nuo lemtingo sjuksų garbės simbolio ir tauriai sutiko mirtį nuo padrąsėjusių paunių smūgių. Antra skvaterio grupės šūvių salvė galutinai sutriuškino sjuksus.

Dabar buvo galima matyti, kaip bėga sjuksai, taip pat godžiai tolumoje ieškodami sau slėptuvių, kaip prieš kelias akimirkas veržėsi į kovą. Nugalėtojai pauniai kaip geros veislės išdresiruotų kurtų būrys šoko jų vytis. Iš visų pusių aidėjo pergalės šauksmai ir keršto klyksmas. Keli bėgliai bandė drauge tempti savo žuvusių draugų lavonus, bet, paunių atkakliai persekiojami, turėjo mesti mirusiuosius ir gelbėti savo gyvybes. Nors tetonai kovojo, stengdamiesi išsaugoti nesuterštą savo genties garbę ir priešams neatiduoti nė vieno žuvusio vado skalpo, tačiau jiems pasisekė tik vienut vieną kartą.

Mes jau matėme, kaip taryboje vienas iš vadų priešinosi žiauriems genties sumanymams. Nors taryboje jis kėlė balsą, mėgindamas išsaugoti taiką, mūšyje jo ranka nesudrebėjo. Mes jau minėjome, koks jis narsus. Savo

drąsa ir pavyzdžiu jis įkvėpė tetonus narsiai kautis po Matorio mirties. Šis karys, savo tautos kalba vadinamas Puolančiu Aru, paskutinis atsisakė laimėjimo vilčių. Pamatęs, kad pauniams į pagalbą atėjo baisusis šautuvas ir iš jo gaujos atėmė taip sunkiai pasiektas pergales, jis, kulkų lietui zvimbiant, rūškanas pasitraukė į slaptavietę, kur aukštos žolės raizgynuose buvo palikęs savo žirgą. Čia jis rado naują ir visiškai nelauktą varžovą, pasirengusį ginčytis su juo dėl arklio. Tai buvo Borečina, senasis Matorio draugas, kuris taryboje buvo pakėlęs balsą ir prieštaravęs protingesnei jo nuomonei. Pervertas strėlės, jis, matyt, kentė priešmirtines kančias.

— Aš jau paskutinį kartą buvau išėjęs į karo taką,— niūriai prašneko senasis karys, pamatęs, kad tikrasis arklio šeimininkas atėjo pareikalauti savo nuosavybės.— Ar mano brolis leis pauniui nešti į savo kaimą žilus tetono plaukus, kad iš jų tyčiotųsi moterys ir vaikai?

Puolantis Aras paspaudė seniui ranką, griežtu, ryžtingu žvilgsniu atsakydamas į jo prašymą. Šitaip tylomis davęs pažadą, jis pagelbėjo sužeistajam užsėsti ant žirgo. Nuvedęs arklį prie slėpynės pakraščio, pats užšoko ant jo ir, prisirišęs bendrakeleivį prie diržo, išnėrė į atviras prerijas, patikėdamas eikliajam žirgui savo ir savojo vado gyvybę. Pauniai veikiai juodu pastebėjo, ir keli kariai pasuko arklius jų vytis. Ištisą mylią vyko lenktynės, ir per tą laiką kenčiantis senis neištarė nė garso, nors, kad ir merdėdamas, matė, kaip kiekvienas žirgo šuolis vis arčiau atneša priešus.

— Sustok! — pagaliau tarė jis ir pakėlė nusilpusią ranką, norėdamas sulaikyti žirgą.— Mano genties Aras turi plačiau išskleisti sparnus. Tenuneša jis žilus seno kario plaukus į raudonodžių kaimą.

Žmonėms, kurie elgėsi pagal tą patį garbės principą ir kurie vienodai suprato romantišką indėnų šlovės sąvoką, daug žodžių nereikėjo. Puolantis Aras nusliuogė nuo žirgo ir padėjo Borečinai nulipti. Šis svirduliuodamas atsiklaupė. Žvilgterėjęs į savo gentainio veidą, tartum sakydamas sudie, jis ištiesė sprandą smūgiui, kurio pats prašė.

Keli tomahauko kirčiai, peilio piūvis aplinkui, ir senio galva buvo atskirta nuo ne tiek svarbaus liemens. Teto-

nas vėl užšoko ant žirgo, spėjęs išvengti strėlių, kurias paleido nusivylę jo persekiotojai. Mostaguodamas šiurpią kruviną galvą ir pergalingai šaukdamas, jis nėrė šalin. Buvo matyti, kaip jis dūmė per prerijas, tarsi iš tikrųjų jį būtų nešę sparnai to galingo paukščio, kurio vardu indėnas buvo pavadintas. Puolantis Aras sveikas pasiekė savo kaimą. Jis buvo vienas iš nedaugelio sjuksų, kurie tą lemtingą dieną išvengė skerdynių. Paskui daugelį metų jis vienintelis iš likusių galėdavo taryboje pakelti savo balsą, o gentis su neblėstančiu pasitikėjimu jo klausydavo.

Priešo peiliai ir ietys sutrukdė didžiumai nugalėtų tetonų pasitraukti. Laimėtojai pauniai išblaškė netgi bėgančių moterų ir vaikų būrį. Saulė buvo jau seniai nusileidusi už banguotos horizonto linijos vakaruose, kai baigėsi žiaurusis pragaištingos dienos darbas.

TRISDEŠIMT PIRMAS SKYRIUS

Kitą dieną rytas išaušo ramus. Kraujo niekas nebeliejo. Kai patekėjusi saulė savo spinduliais nužėrė didžiulį prerijų plotą, jis buvo tuščias ir tylus. Izmaelio palapinės tebestovėjo ten, kur jas matėme paskutinį sykį, tačiau kitokių žmonių pėdsakų bekraštėse platybėse nebuvo. Tai šen, tai ten plėšriųjų paukščių pulkeliai klykaudami sklandė virš tų vietų, kur mirtis buvo užklupusi kokį nespėjusį pabėgti tetoną, bet visi kiti neseniai įvykusio mūšio pėdsakai buvo prapuolę. Tolyn per bekraštes pievas tekėjo upė — vingiuotą jos vagą žymėjo rūkai. Sidabriniai miglų debesėliai, tvyroję virš balų bei šaltinių, jau buvo pradėję tirpti, pajutę iš spindinčio dangaus sklindančią šilumą, nes ji švelniai, maloniai gaubė visa, kas tik buvo tuose begaliniuose toliuose, kurių nedengė nė menkiausias šešėlis. Prerijos buvo ramios, tylios, jaukios kaip dangus, audrai praūžus.

Taip visa aplinkui atrodė, kai krūvon susirinko skvaterio šeima, pasiryžusi galutinai nuspręsti, ką daryti su tais žmonėmis, kurie po mūsų aprašytų permainingų įvy-

kių pateko į emigrantų rankas. Vos tik rytuose pasirodė pirmieji palšos šviesos ruoželiai, sukilo visi, kas tik buvo gyvas ir laisvas. Net patys jauniausi klajoklių šeimos nariai tarsi nujautė, kad ši valanda gali atnešti įvykių, kurie paliks neišdildomas žymes jų neramiame, pusiau barbariškame gyvenime.

Izmaelis rimtas vaikštinėjo po savo mažą stovyklą, staiga prislėgtas rūpesčių, kurie buvo svarbesni už svarbiausius kasdieninio jo neramaus gyvenimo įvykius. Tačiau sūnūs, gerai žinoję, koks nepermaldaujamas ir griežtas jų tėvas, rūsčiame jo veide ir šaltame žvilgsnyje įžiūrėjo ne svyravimų ir dvejonių žymes, o greičiau pasiryžimą laikytis savo sprendimo. Paprastai Izmaelis, ką nors sumanęs, nesvyruodamas vykdydavo savo planus. Glaudžiai su šeimos likimu susiję klausimai jaudino ir Esterą. Ir nors jokios aplinkybės jai netrukdė atlikti namų ūkio pareigų, kaip žemės sukimosi nesustabdo nei drebėjimai, kurie drasko jos plutą, nei ugnikalniai, kurie ryja visa, kas gyva, tą dieną jos balsas buvo tylesnis, pilnas nerimo, ir nors ji dažnai barė vaikus, jos žodžiai buvo švelnesni ir tonas oresnis.

Rūpesčiai ir abejonės, kaip ir visada, labiausiai kankino Abiramą. Jis dažnai dirsčiojo į sustingusį Izmaelio veidą, o jo žvilgsnyje atsispindėjo būkštavimas, rodantis kaip maža ankstyvesnio pasitikėjimo ir santarvės beliko tarp abiejų vyrų. Matyt, Abiramas blaškėsi tarp vilties ir baimės. Kartais, kai jis savo žvilgsnį nukreipdavo į palapinę, kurioje buvo atgautoji belaisvė, jo veide švystelėdavo niekšingas džiaugsmas, bet paskui nesuprantamu būdu jį išstumdavo blogo nujautimo šešėlis. Kai Abiramą apnikdavo būkštavimai, jis imdavo akimis ieškoti niūraus ir nesuprantamo savo giminaičio. Bet Izmaelio veidas greičiau jį gąsdino, negu ramino. Abiramas, žiūrėdamas į savo svainį, suprato baisią tiesą, kad lėtasis Izmaelis jau buvo išsivadavęs iš žmonių grobiko įtakos ir kad jam dabar terūpi tik jo paties atkaklios užmačios.

Šitaip buvo viskas susiklostę, kai Izmaelio sūnūs, vykdydami tėvo įsakymą, išvedė į atvirą lauką žmones, kuriems skvateris buvo paruošęs nuosprendį. Niekam ne-

buvo padaryta išimtis. Midltonas ir Inesa, Polis ir Elina. Obedas ir traperis — visi buvo atvesti ir sustatyti taip, kad tinkamiausiai galėtų išklausyti sauvališkojo teisėjo nuosprendį. Mažieji vaikai, apimti vis didėjančio smalsumo, apspito teismo vietą. Net ir Estera, palikusi savo puodus, priėjo paklausyti.

Tvirtoji Širdis vienintelis iš visos paunių gaujos atvyko pažiūrėti nematyto ir įspūdingo reginio. Jis stovėjo rimtas, atsirėmęs į savo ietį, o netoliese ganėsi apsiputojęs jo arklys — matyt, indėnas iš toli čionai atskubėjo.

Izmaelis savo naująjį sąjungininką sutiko labai šaltai. Matyt, jo nėmaž nepaveikė subtilus jaunojo kario elgesys — šis buvo atvykęs vienas, kad jo kariai nesukeltų baltiesiems nerimo ar būkštavimų. Izmaelis neieškojo indėnų paramos, bet nebijojo ir jų priešiškumo. Dabar jis pradėjo vykdyti savo sumanymą visiškai ramus, tarytum visi būtų pripažinę patriarchališką jo valdžią.

Valdžia, nors ja ir piktnaudžiaujama, žmogų kažkuo išaukština. Tačiau mes paprastai linkę ieškoti faktų, įrodančių, ar derinasi valdžią turinčio asmens savybės su jo užimama padėtimi. Čia dažnai tenka nusivilti, ir asmuo, kuris iš pradžių atrodo vertas neapykantos, tampa juokingas. Bet Izmaeliu Bušu nusivilti neteko. Orios išvaizdos, niūraus būdo, baisus savo fizine jėga, pavojingas, nežabotu užsispyrimu, šis sauvališkas teisėjas sukėlė baugią pagarbą, ir net nuvokusis Midltonas negalėjo likti abejingas. Beje, ir susigaudyti jam laiko nebeliko, nes skvateris, nors nepratęs skubėti, iš anksto viską buvo nusprendęs ir todėl dabar neketino veltui gaišti laiko. Pamatęs, kad visi jau savo vietose, jis blausiu žvilgsniu permetė belaisvius ir kreipėsi į kapitoną, kaip į tariamąjį nusikaltėlių vadą.

— Šiandieną man tenka atlikti pareigą, kurią nausėdijose jūs atiduodate teisėjams, sprendžiantiems tarp žmonių kilusius ginčus. Nedaug aš teišmanau apie teismų tvarką, nors girdėjau apie tokią taisyklę, kurią visi žino ir kuri moko, kad akis turi būti atiduota už akį, o dantis — už dantį. Bet aš nesu pratęs bylinėtis, ir man labai nepatinka gyventi šerifo prižiūrimoje plantacijoje. Tačiau ši taisyklė prasminga, ir reikia ja remtis. Todėl aš iškilmin-

gai pareiškiu, jog šiandieną jos laikysiuos ir taikysiu kiekvienam tiek, kiek jis nusipelnė. Ne daugiau.

Tai pasakęs, Izmaelis stabtelėjo ir apsižvalgė, tarsi norėdamas iš klausytojų veidų suprasti, kokį įspūdį padarė jo žodžiai. Kai jo žvilgsnis susidūrė su Midltono žvilgsniu, pastarasis jam atsakė:

— Jeigu nusikaltėlis turi būti baudžiamas, o tas, kuris nieko nenuskaudė,— paleistas, jūs privalote pasikeisti vieta su manimi ir, užuot teisęs, pats tapti kaltinamuoju.

— Tu nori pasakyti, kad aš tave nuskriaudžiau, išvežęs ledi iš tėvo namų ir prieš jos valią nugabenęs toli į šiuos laukinius kraštus,— atsakė nėmaž nesuglumęs skvateris, kuris, išgirdęs kaltinimus, nepajuto nei pagiežos, nei sąžinės graužimo.— Aš nusikaltimo nedangstysiu melu ir tavo žodžių nepaneigsiu. Nuo to meto, kai visa atsitiko, aš turėjau laiko apmąstyti šį klausimą. Tiesa, aš nepriklausau prie tų žmonių, kurie, vos žvilgsnį metę, gali įžiūrėti ar bent tariasi galį matyti visų dalykų esmę, vis dėlto aš nevengiu svarstyti ir, jeigu man tik duoda laiko pagalvoti, tiesos nepaneigiu. Aš supratau klaidingai pasielgęs, atimdamas iš tėvo vaiką. Ledi bus grąžinta ten, iš kur ji buvo išvežta, ir aš tą padarysiu taip švelniai ir rūpestingai, kaip tik žmogus gali.

— Taip, taip,— pridūrė Estera,— šis žmogus teisus. Vargas ir darbas jį sunkiai prislėgė, o čia dar apygardos valdininkai ėmė jam įkyrėti, ir nelemtą valandą jis padarė blogą darbą; tačiau jis paklausė mano žodžių ir vėl grįžo į gerą kelią. Baisu ir pavojinga taikioje ir gerai tvarkomoje šeimoje gabenti svetimų žmonių dukras.

— O kas jums padėkos už tai, kas jau padaryta? — suniurzgė Abiramas, ir jo veidą šlykščiai iškreipė apviltas godulys, baimė ir pyktis.— Su velniu sandėrį sudaręs, atpildo tik iš jo vieno ir telauk.

— Nutilk! — sušuko Izmaelis ir taip užsimojo savo sunkia ranka, kad giminaitis bematant nuščiuvo.— Kranki it varnas. Jei tu niekada nebūtum prasižiojęs, aš tos gėdos būčiau išvengęs.

— Jeigu jūs jau nebegalvojate apie savo klaidas ir pradedate suprasti tiesą,— tarė Midltonas,— nieko nedarykit pusiau, bet pasistenkite tauriu elgesiu įsigyti drąu-

gų, kurie galėtų būti naudingi, kai ateityje teks jus ginti nuo įstatymo...

— Jaunuoli! — pertraukė jį skvateris, rūsčiai suraukęs kaktą.— Pats taip pat jau būsi užtektinai prišnekėjęs. Jeigu aš bijočiau įstatymo, jums čia netektų žiūrėti, kaip Izmaelis Bušas teisia.

— Neužgniaužkite savo gerų ketinimų. Jeigu jūs žadate griebtis smurto, prisiminkite, kad įstatymo, kurį dedatės niekinąs, ranka toli pasiekia ir, nors ji kartais juda lėtai, užtat visada tiksliai pataiko!

— Taip, skvateri, jo žodžiai labai teisingi,— prašneko traperis, kurio klusi ausis retai praleisdavo bent vieną žodį, ištartą kur nors netoli jo.— Įstatymo ranka stropi ir rūpestinga net ir šioje Amerikos dalyje, kur, kaip sakoma, žmogus gali laisviau gyventi pagal savo norus, negu kituose kraštuose. Dėl šitos privilegijos jis čia ir laimingesnis, ir vyriškesnis, ir dosnesnis. Juk jūs, vyrai, žinote, kad yra šalių, kur įstatymas toks galingas, kad net žmonėms įsakinėja: taip jūs privalote gyventi, šitaip — mirti, o tokiu būdu atsisveikinti su pasauliu, keliaudami į viešpaties teismą. Negera taip įkyriai kištis į kūrėjo reikalus.

Seniui šitaip porinant, skvateris tylėjo, nors į traperį žiūrėjo anaiptol ne draugiškai. Kai traperis baigė, Izmaelis atsisuko į Midltoną ir vėl iš naujo pradėjo pertrauktą kalbą.

— Mudu, jaunasis kapitone, vienas antrą nuskriaudėme. Jeigu aš užgavau tavo jausmus, atėmęs žmoną, dorai ketindamas ją grąžinti, kai tik bus įvykdyti šito velnio sumanymai, tai tu įsibrovei į mano stovyklą ir padėjai bei skatinai,— taip kai kurie žmonės įpratę sakyti, kalbėdami net apie garbingesnius reikalus,— naikinti mano turtą.

— Bet aš tenorėjau išlaisvinti...

— Šis reikalas tarp mūsų jau išspręstas,— pertraukė jį Izmaelis, o jo veido išraiška bylojo, kad jis apie visas šio klausimo puses jau turi susidaręs savo nuomonę ir jam nerūpi, ką galvoja kiti.— Tu ir tavo žmona — laisvi ir galite išeiti bei ateiti, kaip ir kada tik norite. Abneri, paleiski kapitoną! O dabar, jeigu palauksite, kol aš susiruošiu traukti arčiau prie nausėdijų, judu galėsite pa-

sinaudoti mano vežimu, o jeigu ne — tai niekuomet nesakykite iš manęs nesulaukę šio draugiško pasiūlymo.

— Tegu krinta mano nuodėmės ant mano galvos, jeigu aš pamiršiu jūsų garbingą elgesį, nors jūs ir kiek vėlokai atsitokėjote! — sušuko Midltonas ir tą pačią akimirką, kai tik buvo paleistas, puolė prie verkiančios Inesos.— Bičiuli, duodu jums kario žodį, kad jūsų vaidmuo šiame sandėryje bus pamirštas, ką aš begalvočiau daryti, pasiekęs vietą, kur gali būti jaučiama valdžios ranka.

Blausus šypsnys, kuriuo skvateris atsakė į šiuos žodžius, parodė, kaip menkai jis tevertina jaunuolio pažadą, kurį šis, įkarščio pagautas, taip drąsiai davė.

— Ne baimė ir ne palankumas, o tai, ką aš vadinu teisingumu, privertė mane šitaip nuspręsti,— tarė jis.— Elkitės taip, kaip jums atrodo teisinga, ir patikėkite, kad pasaulis pakankamai platus ir mudu abu galime jame sutilpti, vienas antram kelio nepastodami. Jeigu tu patenkintas,— puiku, jei ne — išliek pyktį kaip tinkamas. Aš neprašysiu pasigailėjimo, jeigu vieną dieną mane prigriebsi. O dabar, daktare, tavo eilė su manimi atsiskaityti. Metas suvesti tas sąskaitas, kurias aš jau seniai turiu paruošęs. Aš tavimi atvirai ir vyriškai pasitikėjau, o kaipgi tu pasielgei?

Belaisviai buvo gerokai sutrikę, matydami, kaip Izmaelis sugeba nustumti atsakomybę už visa, kas nutiko, nuo savęs ant belaisvių pečių. Be to, ir pačios aplinkybės neleido jiems daug filosofuoti ir nagrinėti ginčytinus etikos klausimus. Iš jų visiškai netikėtai buvo pareikalauta atsakyti už veiksmus, kurie, jų nuomone, buvo netgi girtini. Jeigu Obedas, kuris visą amžių tesidomėjo vien mokslo teorijomis, būtų nors kiek geriau pažinęs praktiškąjį gyvenimą, jam nebūtų tekę taip nustebti ir visa jam nebūtų pasirodę taip nepaprasta. Gerbiamasis gamtininkas buvo ne pirmas ir ne paskutinis žmogus, kuris, laukdamas pagyrimo, už tą patį darbą sulaukia kaltinimo.

Nors daktarą ir gerokai pritrenkė netikėta jo likimo permaina, jis vis dėlto buvo linkęs išsisukinėti ir ėmė teisintis, griebdamasis motyvų, kurie pirmiausia toptelėjo į suglumusią jo galvą.

— Aš neketinu paneigti, kad tarp Obedo Bato, medicinos daktaro, ir Izmaelio Bušo, keliautojo arba klajojančio žemdirbio, egzistavo tam tikras paktas, arba sutartis,— tarė jis, stengdamasis vengti terminų, kurie galėtų būti užgaulūs.— Aš nelinkęs to paneigti. Aš pripažįstu, kad buvo sutarta, arba sąlygojama, jog tam tikra kelionė būsianti atlikta kartu, arba bendrame būrelyje, kol prabėgsiąs atitinkamas dienų skaičius. Kadangi minėtas laikas jau visiškai pasibaigė, aš drįstu padaryti išvadą, kad sutartis gali būti laikoma negaliojančia.

— Izmaeli,— įsiterpė nekantrioji Estera,— nesišnekėk su žmogumi, kuris gali sulaužyti tau kaulus ir vėl juos sulipdyti. Verčiau paleisk tą nelabą nuodytoją. Jis sukčius su visom savo dėželėm ir visais savo buteliukais. Atiduok jam pusę prerijų, o sau pasilik antrąją pusę. Atsirado, mat, aklimatizatorius! Aš pati apsiimu per savaitę bamblius aklimatizuoti slėnyje, kur siaučia drugys ir karštinė. Man nereiks nė vieno sunkiai ištariamo žodžio, užteks vyšnios medžio žievės ir vieno antro lašelio skystimėlio, vadinamo „vakariečių paguoda“. Viena tik pasakysiu, Izmaeli,— nemėgstu bendrakeleivių, kurie sukausto liežuvį dorai moteriškei, nepaisydami, ar jos ūkis tvarkoj, ar ne.

Apniūkusį skvaterio veidą akimirką nušvietė linksmumas, ir jis atsakė:

— Žmonės, Estera, įvairiai sprendžia apie šio vyruko sugebėjimus. Bet jei tu nori, kad aš jį paleisčiau, aš nevagosiu prerijų, kad kelias jam būtų nelygus. Bičiuli, tu laisvas ir gali keliauti į nausėdijas, tačiau aš patarčiau ten ir pasilikti, nes žmonės, panašūs į mane, retai tesudaro sutartis, bet ir nemėgsta lengvai jų nutraukti.

— O dabar, Izmaeli,— vėl pradėjo nugalėtoja žmona,— kad nuramintum šeimą ir užgesintum tarp mūsų iškilusią nesantarvę, parodyk tam raudonodžiui ir jo dukrai,— tarė ji, žiūrėdama į senąjį Le Balafrę ir našlę Tačečaną,— kelią į jų kaimą ir leisk mums vienu atsikvėpimu pasakyti: „Telaimina jus dievas, ir likite sveiki.“

— Pagal indėnų karo taisykles jie — paunio belaisviai, ir aš negaliu kėsintis į jo teises.

— Saugokis velnio, žmogau! Jis gundo ir apgaudinėja. Niekas negali jaustis saugus, kol dar jam prieš akis tebesimaišo klaikios kipšo pamėklės. Paklausyk patarimo tos, kuri nuoširdžiai gerbia tavo vardą, ir išsiųsk šią tamsiaveidę Jezabelą.

Skvateris uždėjo jai ant peties savo platų delną ir atsakė griežtai, bet drauge iškilmingai:

— Moteriške, mesk tas kvailystes, mums rūpi kiti dalykai. Prisimink, kas bus, ir sutramdyk savo kvailą pavydą.

— Taip, taip,— suniurnėjo žmona ir pasitraukė į dukterų tarpą.— Tegu viešpats man atleidžia, jeigu aš pamiršau.

— O dabar klausyk, jaunuoli! Tu dažnai užklysdavai į mano kirtimus ir dėdavais ieškąs bičių lizdų,— valandėlę patylėjęs, tarsi norėdamas atgauti vidinę pusiausvyrą, vėl prašneko skvateris.— Su tavimi reikia rimtesnes sąskaitas suvesti. Tu nepasitenkinai iškrėtęs mano stovyklą, bet pavogei merginą, mano žmonos giminaitę, kurią aš buvau numatęs vieną dieną savo dukra pavadinti.

Šie žodžiai klausytojams padarė stipresnį įspūdį, negu ankstyvesnieji. Visi vaikinai įbedė smalsias akis į Polį ir Eliną — jaunuolis atrodė gerokai suglumęs, o mergina susigėdusi panarino galvą.

— Klausyk, bičiuli Izmaeli Bušai,— atsakė bičių medžiotojas. Jis suprato, kad skvateris, apkaltinęs jį įsilaužus ir pagrobus žmogų, laukia pasiteisinimo.— Negaliu tvirtinti, kad būčiau itin mandagiai pasielgęs su jūsų puodais bei kibirais. Jei pasakysi, kiek verti buvo jūsų daiktai, gal būt, mes susitarsime dėl nuostolių atlyginimo, ir visi pikti jausmai bus pamiršti. Aš nebuvau labai pamaldžiai nusiteikęs, kai mes užkopėm į uolą, ir dėl to, tarp jūsų rykų atsidūręs, ne tiek pamokslus sakiau, kiek spardžiau; bet pinigai ir geriausiame švarke skylę užlopo. O kai dėl Elinos Veid, tai čia jau taip lengvai nesusišnekėsime. Žmonės įvairiai žiūri į santuoką. Vieni galvoja, jog užtenka atsakyti taip ar ne, kai klausiama magistrate ar pas kleboną, jeigu toks pasimaišo, ir jau bus sukurtas ramus namų židinys, bet aš manau, kad jauną merginą reikėtų leisti ten, kur linksta jos širdis. Aš netvirtinu, kad

Elina pabėgo niekieno nekurstoma. Ji tokia pat nekalta, kaip ir anas asilas, kuris buvo priverstas ją nešti taip pat prieš savo valią. Galiu prisiekti, kad jis pats pasakytų, jei mokėtų garsiai kalbėti, kaip moka bliauti.

— Nele,— tęsė skvateris, beveik nepaisydamas tokių, Polio manymu, įtikinimų ir nuoširdžių pateisinimų.— Nele, pasaulis, į kurį tu taip skubi išsiveržti, platus ir piktas. Mano stovykloje tu daugiau nei metus valgei ir miegojai, ir aš jau tariau, kad tau bus patikęs laisvas pasienių gyvenimas ir tu panorėsi likti su mumis.

— Duok mergaitei valią,— sumurmėjo užpakaly stovinti Estera.— Tas, kuris būtų galėjęs ją prišnekinti, miega šaltose, nykiose prerijose, ir dabar maža tėra vilčių pakeisti jos sprendimą. Be to, moterys užsispyrusios ir savo užgaidų lengvai neatsisako, tą tu pats žinai, antraip aš nebūčiau tapusi tavo sūnų ir dukterų motina.

Skvateris, matyt, nenorėjo lengvai išsižadėti savo sumanymų ir duoti valią susidrovėjusiai mergaitei. Prieš atsakydamas į žmonos pasiūlymą, jis, kaip ir visada, blausiu žvilgsniu permetė smalsius sūnų veidus, tarsi norėdamas pamatyti, ar jų tarpe nėra nė vieno, kuris galėtų užimti žuvusio brolio vietą. Polis tučtuojau pastebėjo šį žvilgsnį ir, tiksliau, negu paprastai, įspėjęs slaptas skvaterio mintis, tarėsi jau radęs būdą išsinarplioti iš visų keblumų.

— Visiškai aišku, bičiuli Bušai, kad šiuo klausimu yra dvi nuomonės: tavoji, palanki tavo sūnums, ir manoji — man naudinga. Aš matau tik vieną tinkamą būdą ginčui išspręsti: išrink iš savo vaikinų tarpo vieną, ir mudu drauge nueisime kelias mylias gilyn į prerijas. Katras liks prerijose, tas niekuomet niekam nebedrums namų ramybės ir negadins turto, o katras grįš, tas tesistengia, kaip įmanydamas, pelnyti merginos palankumą.

— Poli! — sušuko Elina priekaištingai, tačiau negarsiai.

— Nebijok, Nele! — sušnibždėjo bičių medžiotojas. Naivus vaikinas manė, kad jo mylimajai tegali rūpėti tik jo likimas.— Aš pasvėriau jų jėgas, ir tu gali pasikliauti akimi, kuri tiek kartų atrado bitės kelią lizdan.

— Nesiryžtu tvarkyti svetimų norų,— pasakė skvateris.— Jeigu šito kūdikio širdis iš tikrųjų traukia į nausėdijas, tegu ji pati pasako. Aš jos neraginsiu, bet ir nedrausiu. Kalbėk, Nele, ir, nieko nebijodama, niekam nepataikaudama, sakyk, ko nori. Ar tu, palikusi mus, keliausi su šiuo vaikinu į apgyventus kraštus, ar liksi čia ir dalinsies su mumis tuo, ką mes turime. Nors tai tik menki trupiniai, bet mes juos tikrai nuoširdžiai siūlome.

Taip pakviesta apsispręsti, Elina ilgiau delsti nebegalėjo. Iš pradžių ji žvelgė baikščiai, vogčia, bet kai jos skruostus nutvieskė raudonis ir ji susijaudinusi ėmė tankiai alsuoti, buvo matyti, kad įgimtas mergaitės ryžtingumas nugali mergišką drovumą.

— Jūs priglaudėt mane, netekusią tėvo, nuskurdusią, vienišą našlaitę,— prašneko ji, stengdamasi kalbėti ramiai,— kai tie, kurie, palyginus su jumis, gyveno visko pertekę, pasistengė mane pamiršti. Tegu dangus jus laimina už tai. Menkos paslaugos, kurias aš jums padariau, niekada nepajėgs atlyginti už tą gerą darbą. Bet man nepatinka jūsų gyvenimas; jis taip nepanašus į tą gyvenimą, kurį mačiau vaikystėje, ir aš ne taip gyventi norėčiau. Tačiau, jeigu jūs nebūtumėt šitą malonią ir niekuo nekaltą ledi atskyrę nuo jos draugų, aš niekuomet nebūčiau jūsų palikusi, kol jūs patys nebūtumėte pasakę: „Eik, telaimina tave dievas!“

— Taip, pasielgta buvo neprotingai, bet aš jau apgailėjau šią savo klaidą, ir ji, kiek galima, bus atitaisyta. O dabar sakyk atvirai, ar tu pasiliksi, ar išeisi?

— Aš pažadėjau šitai ledi,— tarė Elina, vėl nudelbusi akis,— jos nepalikti. Patyrusi iš mūsų tiek blogio, ji turi teisę reikalauti, kad aš tęsėčiau savo žodį.

— Atriškite vaikiną,— liepė Izmaelis.

Kai įsakymas buvo įvykdytas, jis pamojo sūnums prisiartinti ir išrikiavo juos priešais Eliną.

— O dabar, juokų nekrėtusi, atverk savo širdį! Čia visa, ką su nuoširdžiais norais galiu dar tau pasiūlyti.

Nusiminusios mergaitės drovus žvilgsnis slydo nuo vieno jaunuolio veido prie kito, kol pagaliau jos akys užkliuvo už susijaudinusio Polio.

Nugalėjo prigimtis. Mergaitė puolė medžiotojui į glėbį ir garsiu kūkčiojimu pasakė, ką išsirinkusi. Izmaelis mostelėjo savo sūnums pasitraukti. Toks mergaitės elgesys smarkiai įžeidė skvaterį, nors ir nenustebino. Dabar jis ilgiau nebedvejojo.

— Imk ją,— tarė jis,— ir elkis su ja švelniai, dorai. Mergaitė tokia, jog kiekvienas vyras ją mielai savo namuose matytų. Aš nenorėčiau išgirsti, kad jai kada nors būtų bloga. O dabar aš jūsų visų reikalus išsprendžiau. Manau, kad mano elgesio nepavadinsite žiauriu, o greičiau vyrišku ir teisingu. Dar noriu paklausti kapitono, ar jis, keliaudamas į nausėdijas, ketina pasinaudoti mano kinkiniais, ar ne?

— Girdėjau, kad netoli paunių kaimo manęs ieško mano būrio kareiviai,— atsakė Midltonas,— ir aš ketinu eiti su šiuo vadu, norėdamas prisijungti prie saviškių.

— Juo greičiau mes išsiskirsime, juo geriau. Klonyje arklių iki valiai. Eikit. Išsirinkit sau ir palikite mus ramybėje.

— Aš negaliu to padaryti, kol senelis, kuris prieš pusę šimto metų buvo mano šeimos draugas, lieka nelaisvėje. Ką jis padarė, kad jo nepaleidžiate?

— Neklausinėk jo, kad neišgirstumei klastingų atsakymų,— rūsčiai atkirto skvateris.— Aš su šituo traperiu turiu savų sąskaitų, ir valstijų karininkui į jas nedera kištis. Eik, kol kelias atviras.

— Gal būt, šis žmogus visiškai teisingai pataria, ir jums visiems derėtų jo žodžių paklausyti,— tarė senasis belaisvis, kuris nėmaž nesutriko, atsidūręs tokioje nepaprastoje būklėje.— Sjuksai — skaitlinga ir žiauri gentis, ir niekas negali pasakyti, kiek laiko prabėgs, kol jie užsimanys keršyti. Todėl ir aš jums sakau — keliaukite. Ir būkite itin atsargūs, kirsdami lomas, kad vėl jūsų neužkluptų gaisras, nes medžiotojai šiuo metų laiku dažnai degina žolę, kad pavasarį buivolams ganykla būtų žalesnė ir švelnesnė.

— Aš turėčiau būti be galo nedėkingas ir pamiršti savo pareigą įstatymams, jeigu jūsų rankose palikčiau šį belaisvį, net ir jam pačiam sutinkant, nežinodamas jo nu-

sikaltimo, kurio nekalti bendrininkai galėjome ir mes būti.

— Ar pasitenkinsi, sužinojęs, kad jis gaus, ką nusipelnė?

— Ką gi, gal nuo to pasikeistų mano nuomonė apie jį.

— Tada pažvelk į šį daiktelį,— tarė Izmaelis, pakišdamas kapitonui kulką, kuri buvo rasta prie žuvusio Azos.— Su šituo švino gabalėliu jis paguldė vaikiną, patį puikiausią, koks tik yra džiuginęs tėvo akį.

— Negaliu patikėti, kad jis būtų šį darbą padaręs, nebent jam būtų tekę gintis ar dėl kokios nors priežasties teisėtai įpykti. Aš turiu pripažinti, kad apie jūsų sūnaus mirtį jis žinojo, nes parodė man brūzgyną, kur jūsų sūnus gulėjo, bet aš tik tada patikėsiu, kad jis niekšingai atėmė jaunuoliui gyvybę, jeigu jis pats patvirtins.

— Aš ilgai gyvenau,— pradėjo traperis, matydamas, kaip visi nuščiuvę laukia, kad jis, taip sunkiai kaltinamas, pasiteisintų,— ir per visą gyvenimą mačiau daug blogybių. Man teko sutikti daug klaidžiojančių lokių ir šokinėjančių pumų. Žvėrys kovojo dėl kąsnio, kurį jiems pasitaikydavo rasti. Bet aš mačiau ir protingų žmonių, kurie grūmėsi žūtbūtinėse kovose, kuriose pasirodydavo visa žmogaus beprotybė. Manau, nepasigirsiu, sakydamas, kad mano ranka, nors ji kovojo su blogiu bei priespauda, niekada nesmogė tokio smūgio, kurio tektų jos savininkui gėdytis, kai reikės daug rimčiau atsiskaityti už savo darbus, negu dabar.

— Jeigu mano tėvas atėmė gyvybę vienam iš šios genties vyrų,— tarė jaunasis paunis, kuris, akylu žvilgsniu žiūrėdamas į žmonių veidus ir rodomą kulką, suprato, kas vyksta,— tegu jis kaip karys pasiduoda žuvusiojo draugams. Jis perdaug teisingas žmogus, kad jį surištą reikėtų vesti teisman.

— Vaikine, man rodos, tu teisingai apie mane galvoji. Jei aš būčiau padaręs tą biaurų darbą, kuriuo jie mane kaltina, man užtektų vyriškumo ateiti ir palenkti galvą, laukiant bausmės, kaip daro visi dori ir garbingi raudonodžiai.

Paskui jis pažvelgė į savo susirūpinusį draugą indėną, tarsi patvirtindamas savo nekaltumą, ir, atsigręžęs į kitus atidžius ir susidomėjusius klausytojus, toliau kalbėjo angliškai.

— Mano pasakojimas bus trumpas, ir tas, kuris patikės, patikės tiesa, o kas nepatikės, suklaidins pats save ir, gal būt, savo kaimyną. Mes, bičiuli skvateri, visi sekėme jūsų stovyklą, kaip dabar gali įtarti, kai sužinojome, kad joje kalinama nuskriaustoji ledi. Mes nieko kita nenorėjome, tik grąžinti jai laisvę, nes laisva būti ji turėjo teisę ir pagal įstatymus, ir pagal prigimtį. Mano draugai sekė jus pasislėpę, o mane, labiau įgudusį už kitus, nusiuntė į plynę pasižvalgyti. Jums nei nedingtelėjo, kad visai arti buvo žmogus, kuris matė visas jūsų medžioklės gudrybes. Bet aš tikrai buvau netoli jūsų, tūnojau kur už krūmo ar žolių raizgyno arba slinkau nuo kalvos žemyn į lomą. Jums net netoptelėjo, kad aš seku visus jūsų judesius taip, kaip puma seka geriantį elnią. Viešpatie, kai aš, skvateri, buvau tvirtas ir išdidus vyras, dirstelėdavau net priešų palapinėn, kai tie saldžiai sapnuodavo, manydami esą namuose visiškai saugūs. Norėčiau, kad būtų pakankamai laiko smulkiau...

— Pasakokit toliau,— pertraukė jį Midltonas.

— Ak, tai buvo baisus ir kruvinas reginys! Aš gulėjau tarp žolių, kai vienas prie antro priėjo du medžiotojai. Jų susitikimas nebuvo nuoširdus. Ne taip žmonės turėtų susitikti dykynėje. Jau maniau, kad jie bus taikiai persiskyrę, kai pamačiau, kaip vienas iš jų, įrėmęs šautuvą antrajam į nugarą, išdavikiškai, klastingai jį nužudė. O, tas vaikinas buvo taurus ir vyriškas jaunuolis! Nors parakas ir pradegino jam drabužius, jis gerą valandėlę prastovėjo, prieš sukniubdamas. Paskui jis parkrito ant kelių ir iš paskutiniųjų vargais negalais lyg sužeistas lokys nušliaužė į krūmyną, ieškodamas slėptuvės numirti...

— O kodėl, vardan dangiškojo teisingumo, jūs viską nuslėpėte? — sušuko Midltonas.

— Kaipgi taip? Nejau, kapitone, galvoji, kad žmogus, daugiau nei šešias dešimtis metų praleidęs laukiniuose

kraštuose, neišmoko tylėti? Kuris raudonodžių karys lekia pasakoti, ką matė, kol neatėjo tinkamas metas? Aš į tą vietą nusivedžiau daktarą, manydamas, kad gal jis dar sugebės ką padėti. Ir mūsų draugas, bičių medžiotojas, kuris buvo kartu, žinojo, kad krūmuose guli lavonas.

— Taip, tai tiesa! — atsiliepė Polis.— Nežinodamas, kokie asmeniški sumetimai verčia traperį slėpti šį dalyką, aš, kiek galėdamas, stengiausi neišplepėti, o tai nebuvo sunku.

— O kas gi kaltininkas? — paklausė Midltonas.

— Jeigu kaltininku vadinate žudiką, štai stovi tas žmogus. Gėda, negarbė žmonių giminei, kad jis to paties kraujo ir tos pačios šeimos, kaip nužudytasis.

— Jis meluoja, meluoja! — ėmė klykti Abiramas.— Aš nežudžiau. Aš tik smūgiu atsakiau į smūgį.

Izmaelio balsas buvo žemas ir baisus, kai jis tarė:

— Užteks! Tegu senis eina. Vaikinai, nuveskit jo vieton savo motinos brolį.

— Nelieskite manęs! — šaukė Abiramas.— Aš dievo prašysiu, kad jus nubaustų, jeigu mane paliesite!

Laukinis, paklaikęs jo akių blizgesys iš pradžių sulaikė vaikinus, bet kai Abneris, vyresnis ir ryžtingesnis už kitus, rūsčiai žiūrėdamas, drąsiai priėjo prie jo, išsigandęs nusikaltėlis nusisuko. Bergždžiai mėgindamas bėgti, jis griuvo kniūbsčias žemėn ir liko tįsoti kaip negyvas. Aplinkui aidint tyliems, išgąstingiems šūksniams, Izmaelis rankos mostu paliepė kūną įnešti palapinėn.

— O dabar,— pasakė jis, kreipdamasis į tuos, kurie stovykloje buvo svetimi,— nieko daugiau nebelieka, kaip kiekvienam traukti savo keliu. Aš visiems jums linkiu gero, o tau, Elina,— nors gal tu ir neįvertinsi,— sakau: telaimina tave dievas!

Pagarbi baimė apėmė Midltoną, kuris pamanė, kad pats dangus bus nubaudęs nusikaltėlį. Ilgiau neprieštaraudamas, jis sukruto vykti. Daug ruoštis nereikėjo, ir greit visi trumpai, tyliai atsisveikino su skvateriu ir jo šeima. Keistas būrys palengva ir tylomis nusekė paskui nugalėtoją paunį į tolimą jo kaimą.

Izmaelis ilgai ir kantriai laukė, kol iš akių pranyko marga Tvirtosios Širdies vilkstinė. Kai žvalgybon pasiųstas sūnus pranešė, kad už tolimiausios prerijų kalvos dingo paskutiniai atsilikę paunių kariai, kurių gausus būrys, nenorėdamas trikdyti skvaterio, prie savo vado prisijungė tik vilkstinei gerokai nutolus nuo stovyklos, Izmaelis davė įsakymą išardyti palapines. Arkliai jau stovėjo pakinkyti, ir keleiviai sparčiai ėmė krauti mantą į nuolatines vietas vežimuose. Kai ruoša buvo baigta, prie palapinės, kur gulėjo bejausmis žmonių grobiko kūnas, buvo atvežtas mažasis vežimėlis. Jame ilgai teko gyventi Inesai, o dabar jis buvo paruoštas naujam belaisviui gabenti. Tik tada, kai pasirodė išbalęs, išsigandęs, atskleisto nusikaltimo naštos slegiamas Abiramas, jaunesnieji skvaterio šeimos nariai suprato, kad jis dar neatsisveikino su šiuo pasauliu. Prietaringi skvaterio vaikai galvojo, kad pats dangus bus jį nubaudęs už nusikaltimą. Net ir dabar jiems Abiramas atrodė veikiau kito pasaulio būtybė, negu mirtingas žmogus, kuris, kaip ir jie patys, dar turės iškęsti paskutinę agoniją, kol didžioji žmogiškosios egzistencijos grandis bus pertraukta. Pats nusikaltėlis buvo apimtas baisaus siaubo, kuris keistai siejosi su visišku fiziniu nejudrumu. Nors jo kūnas tebebuvo sustingęs nuo pergyvento sukrėtimo, nuogąstavimai be paliovos graužė neramią sielą. Atsidūręs lauke, jis apsižvalgė, norėdamas aplinkui sustojusių žmonių veiduose perskaityti savo likimą. Matydamas rūsčius, bet santūrius veidus ir nesutikęs nė vieno žvilgsnio, kuris jam grasintų, nelaimingasis pradėjo peikėtis. O pasodintas į vežimą, klastingasis Abiramas tučtuojau ėmė sukti galvą, kaip išvengti teisingos giminaičio pagiežos arba, jei nepavyktų, kaip išsisukti nuo bausmės, kuri, kaip jis nujautė, turėjo būti baisi.

Rengdamasis kelionei, Izmaelis beveik nekalbėjo. Sūnūs iš tėvo mosto ar žvilgsnio suprasdavo jo valią, ir tokios nesudėtingos bendravimo priemonės patenkindavo abi puses. Davęs ženklą pajudėti, skvateris pasibruko šautuvą po pažastim, užsimetė kirvį ant peties ir, kaip buvo

įpratęs, atsistojo vilkstinės priešakyje. Estera pasislėpė dukterų vežime, vaikinai išsiskirstė į savo įprastines vietas — kas prie bandos, kas prie kinkinių. Ir vilkstinė patraukė, kaip visuomet, palengva, tačiau tvirtu žingsniu.

Pirmą kartą po daugelio dienų skvateris atgręžė nugarą į vakarus. Kelias, kuriuo jis ėjo, vedė į apgyventą kraštą, ir jo eisena sakė sūnums, kurie buvo pratę iš tėvo elgesio spėti jo sumanymus, kad kelionė po prerijas veikiai baigsis. Tačiau ištisas valandas nepasitaikė jokių kitų ženklų, kurie parodytų, jog Izmaelio ketinimai ar jausmai staiga būtų smarkiai pasikeitę. Visą laiką jis žingsniavo vienas, per kelis šimtus sieksnių nutolęs nuo vežimų, ir labai retai teišduodavo nepaprastą savo susijaudinimą. Tiesa, kartą kitą sūnūs matė, kaip tolumoje, ant kalvos, stovėjo milžiniškas jų tėvas, pasirėmęs į šautuvą, panarinęs galvą. Bet tokios gilaus susimąstymo akimirkos buvo retos ir neilgai trukdavo.

Jau seniai vilkstinės šešėliai buvo nutįsę į rytus, o keleiviai tebetraukė tolyn. Jie brido per upokšnius, ėjo per lygumas, kopė į banguojančias aukštumas, vėl leidosi į slėnius. Nuo seno įpratęs į tokių kelionių vargus, skvateris instinktyviai išvengdavo kelyje pasitaikančių neįveikiamų kliūčių, laiku pasukdamas čia į kairę, ten į dešinę, jeigu žemės paviršius, medžiai ar tolumoje vingiuojanti upė jį įspėdavo.

Pagaliau atėjo metas, kai žmonės ir gyvuliai visiškai nuvargo ir reikėjo sustoti. Izmaelis su įprastu įžvalgumu parinko poilsiui vietą. Vienodai banguojantis krašto paviršius, kuris buvo aprašytas pirmuose šios knygos puslapiuose, jau seniai nebebuvo toks monotoniškas ir lygus. Tiesa, ir čia plytėjo tos pačios bekraštės, tuščios platumos, tokios pat didžiulės, vešliai apžėlusios lomos, ir čia banguoti laukai ir plikos plynės tarsi sakyte sakė, jog šis kraštas — sena šalis, nesuprantamu būdu netekusi savo gyventojų ir jų būstų. Bet banguotosioms prerijoms charakteringas žymes jau seniai buvo suardžiusios netaisyklingos kalvelės, kur-ne-kur stūksančios uolos ir plačios miškų juostos.

Izmaelis susirado šaltinį, kuris tryško iš po uolos, pakilusios kokį keturiasdešimt ar penkiasdešimt pėdų aukš-

čiau žemės paviršiaus, ir nusprendė, kad ši vieta tiks gyvuliams. Vanduo drėkino apačioje esantį nedidelį slėnį, ir šis tik skurdžia žole atsilygino už taip dosniai teikiamas dovanas. Prie šaltinio stovėjo vienišas gluosnis, kuris, pats vienas traukdamas maistą iš visos žemės, buvo iškėlęs savo vainiką virš gretimos uolos ir kadaise net jos viršūnę pridengęs savo šakų šešėliu. Bet užgeso paslaptingas medžio gyvybės pradas, ir dingo visas jo grožis. Dabar jis stovėjo lyg koks taurus, orus praeitų dienų derlingumo paminklas ir tarsi šaipėsi iš skurdžios aplinkinės augmenijos. Didelės, pamėkliškos, nuogos šakos stirksojo atsikišusios, o apkerpėjęs baltas kamienas stovėjo plikas, vėtrų apdraskytas.

Čia Izmaelis, davęs įprastą ženklą vilkstinei prisiartinti, išsitiesė savo milžinišku kūnu ant žemės. Atrodė, kad jis atsigulęs mąsto apie tą didžiulę atsakomybę, kuri jam šiuo metu teko. Netrukus atėjo ir sūnūs, nes gyvuliai, pajutę pašarą ir vandenį, paspartino žingsnį. O paskui prasidėjo poilsio vietoje įprastas bruzdesys ir sujudimas.

Rytą įvykusi scena Izmaelio vaikams nepaliko tokio gilaus, neblėstančio įspūdžio, ir jie nepamiršo natūralių savo poreikių. Bet tuo metu, kai vyresnieji sūnūs rausėsi maisto atsargose, ieškodami sotesnio trupinio alkiui numalšinti, o mažieji riejosi dėl šaukšto paprasto valgio, išalkusios šeimos tėvai buvo kitkuo susirūpinę.

Skvateris, pamatęs, kad visi, net ir atsigodėjęs Abiramas, įniko alkio kirminą maldyti, žvilgsniu pasivadino savo susikrimtusią draugę ir patraukė į tolumoje dunksančią kalvą, kuri užstojo vaizdą iš rytų. Jie susitiko šioje nykioje vietoje, panašiai kaip kalbėdamiesi prie nužudyto sūnaus kapo. Izmaelis mostelėjo žmonai atsisėsti greta, ant uolos nuolaužos. Paskui stojo tyla, kurios nutraukti, matyt, nė vienas nenorėjo.

— Mes ilgai drauge keliavom, regėjom juoda ir balta,— pagaliau prašneko Izmaelis,— patyrėm daug išmėginimų ir ne vieną karčią taurę, mano moteriške, išgėrėme, bet nieko panašaus man neteko matyti.

— Tai sunkus kryžius vargšei, nuodėmingai, klystančiai moteriškei,— atsakė Estera, dėdama galvą sau ant

kelių ir dengdama veidą drabužiu.— Nebepakeliama našta užgulė sesers ir motinos pečius.

— Taip, čia ir yra visas keblumas. Aš daug nesvyravau, ryždamasis nubausti tą benamį traperį, nes gero šis žmogus man maža padarė, ir tegu dievas atleidžia, jeigu aš neteisingai įtariau jį blogai pasielgus. O dabar gėdą tenka pro vienas duris trobon įnešti, kad pro antrąsias ją lauk išvytum. Bet nejaugi mano sūnus gulės nužudytas, o kaltininkas liks laisvas? Berniukas niekada negalės ramiai ilsėtis.

— O Izmaeli! Perdaug toli nuėjome! Jei būtume mažiau kalbėję, kas būtų sužinojęs? Tada nors mūsų sąžinės galėtų likti ramios.

— Estera! — pasakė vyras, mesdamas į ją priekaištingą, bet liūdną žvilgsnį.— Buvo metas, kai tu įtarei kitą ranką padarius šį nusikaltimą.

— Taip, taip. Viešpats mane už nuodėmes baudė, privertęs taip galvoti. Bet jis manęs pasigailėjo ir atskleidė tiesą. Aš pažiūrėjau į knygą, Izmaeli, ir ten radau paguodos žodžius.

— Ar turi čia tą knygą, moteriške? Gal joje rasim kokį patarimą šitam liūdnam reikalui išspręsti.

Estera pagraibė kišenėje ir netrukus ištraukė suplyšusią bibliją, tokią nučiupinėtą, tokią aprūkusią, jog vos bebuvo galima raides įžiūrėti. Tai buvo vienintelis į knygą panašus daiktas visoje skvaterio mantoje. Izmaelio žmona ją išsaugojo kaip liūdną geresnio ir, gal būt, doresnio gyvenimo atminimą. Moteriškė nuo seno buvo įpratusi čia ieškoti pagalbos, kai ją prislėgdavo tokie vargai, iš kurių žmogus pats vienas niekaip nebegali išsikapstyti. Tiesą pasakius, energinga ir rūpestinga Estera paprastai pati sugebėdavo rasti išeitį. Nors jinai iš dievo žodžio buvo pasidariusi sau savotišką patogų sąjungininką, jo patarimais retai tesinaudodavo, nebent tik tais atvejais, kai matydavo, jog pati nebesugeba išvengti kokios nors blogybės. Mes paliksime kazuistams spręsti, kiek ji šiuo atžvilgiu panėšėjo į kitus tikinčiuosius, ir grįšim prie savo pasakojimo.

— Šios knygos puslapiuose, Izmaeli, yra daug bai-

sių vietų,— tarė ji, atskleisdama knygą ir palengva versdama lapus,— ir kai kurios moko, kaip reikia bausti.

Vyras rankos mostu liepė jai surasti tas trumpas žmonių elgesio taisykles, kurias visos krikščioniškos tautos laiko paties kūrėjo įsakymais ir kurios pasirodė esančios tiek teisingos, kad jų išmintį pripažino net žmonės, neigiantys jų dievišką kilmę. Izmaelis rimtai ir atidžiai klausė, kol jo žmona skaitė tas eilutes, kurias ji prisiminė ir kurios tiko dabartinei jų būklei. Jis liepė Esterai parodyti tuos žodžius ir žiūrėjo į juos su kažkokia keista pagarba. Jeigu jau toks sunkiai sujaudinamas žmogus ką nors nusprendžia, jo sprendimų niekas nebegali atšaukti. Jis uždėjo ranką ant knygos ir pats ją užvertė, tarsi norėdamas parodyti žmonai esąs patenkintas. Tai pamačiusi, Estera, kuri puikiai pažino vyro būdą, sudrebėjo ir, žvilgterėjusi į rūsčias jo akis, paklausė:

— O vis dėlto, Izmaeli, jo gyslose teka mano ir mano vaikų kraujas. Argi negalima jo pasigailėti?

— Moteriške! — griežtai atsakė skvateris.— Kai mes galvojome, kad šį darbą padarė tas varganas traperis, niekas nekalbėjo apie pasigailėjimą.

Estera nieko neatsakė. Sukryžiavusi rankas ant krūtinės, ji ilgai sėdėjo tyli ir susimąsčiusi. Paskui dar sykį neramiu žvilgsniu pažiūrėjo į vyro veidą ir pamatė, kad šalčiausia apatija paslėpė visas jo aistras bei rūpesčius. Supratusi, kad jos brolio likimas jau galutinai nuspręstas, ir, gal būt, patikėjusi, kad jis iš tikrųjų užsipelnė bausmės, Estera nebeketino kištis. Daugiau juodu nebesišnekėjo. Akimirką jų žvilgsniai susitiko, o paskui abu pakilo ir tylėdami grįžo į stovyklą.

Skvateris rado vaikus, laukiančius grįžtant tėvo su tuo įprastu abejingumu, su kuriuo jie pasitikdavo visus naujus įvykius. Banda jau buvo suginta, arkliai pakinkyti ir pasiruošę traukti toliau, kai tik Izmaelis duos ženklą. Vaikai sėdėjo vežime. Žodžiu, viskas buvo paruošta kelionei, trūko tik šitos klajoklių šeimos gimdytojų.

— Abneri,— lėtai tarė tėvas, kuris viską darydavo neskubėdamas,— išvesk savo motinos brolį iš vežimo ir pastatyk ant žemės.

Abiramas išėjo iš savo kalėjimo. Tiesa, jis drebėjo, bet toli gražu nebuvo praradęs vilties, kad jam galų gale pavyks numaldyti teisingą giminaičio rūstybę. Iš pradžių jis apsidairė aplinkui, veltui ieškodamas nors viename veide užuojautos, o paskui pamėgino užmegzti draugišką pokalbį su skvateriu, tokiu būdu norėdamas nuslopinti baimę, kuri vėl su pirmykšte jėga ėmė jį kankinti.

— Arkliai jau nusivarę, brolau,— tarė jis.— Kadangi mes jau taip toli nukeliavome, ar ne metas būtų sustoti nakvynės? Man regis, kad tau dar teks toli nueiti, kol rasi geresnę vietą nakvynei, nei ši.

— Gerai, kad tau ji patinka. Atrodo, tau teks ilgai čia pasilikti. Mano sūnūs, prieikit arčiau ir pasiklausykit. Abiramai Vaitai! — nuo galvos keldamas kepurę, prabilo Izmaelis taip iškilmingai ir griežtai, kad net blausus jo veidas pasidarė išraiškingas.— Tu nužudei mano pirmagimį ir pagal dievo bei žmonių įstatymus privalai mirti.

Išgirdęs šitą baisų ir netikėtą nuosprendį, žmonių grobikas sudrebėjo iš siaubo, lyg būtų staiga patekęs vaiduoklio glėbin, iš kurio niekas nebegali išvaduoti. Nors jį ir kankino sunkūs nujautimai, vis dėlto jis neturėjo drąsos pažvelgti pavojui stačiai į akis. Kaip ir visi bailūs žmonės, kurie net patys sau neprisipažįsta, kokia jų padėtis beviltiška, jis visiškai nesiruošė baisiausiam atvejui, o ieškojo apgaulingos paguodos ir drąsinosi, kad jam kaip nors pavyks išsisukti.

— Mirti? — pakartojo jis vos girdimu balsu.— Juk žmogus turėtų jaustis saugus tarp giminaičių.

— Tą patį galvojo ir mano berniukas,— atsakė skvateris ir, davęs ženklą pajudėti vežimui, kuriame sėdėjo jo žmona ir mergaitės, ėmė labai šaltai apžiūrinėti šautuvo užtaisą.— Šautuvu tu pražudei mano sūnų, todėl teisingiausia bus, jeigu ir pats nuo šito ginklo galą gausi.

Abiramas kaip paklaikęs dairėsi į šalis. Jis net susijuokė, tarsi norėdamas ne tik save, bet ir kitus įtikinti,

jog čia būta tik pokšto išmėginti jo nervams. Bet šiurpus jo linksmumas nesulaukė atgarsio. Aplink viešpatavo iškilminga tyla. Sūnėnų veidai buvo sujaudinti, tačiau užuojautos Abiramui juose nesimatė, o jo buvusio sėbro veidas gąsdino baisiu ryžtingumu. Abiramą tūkstantį kartų mažiau būtų bauginęs Izmaelio šėlimas, negu sustingęs veidas. Šėlimas gal būtų pažadinęs Abiramo energiją ir sukėlęs norą priešintis, o abejingumas paralyžiavo jo jėgas.

— Broli,— nenatūraliu balsu skubiai sušnibždėjo nusikaltėlis,— ar aš teisingai išgirdau?

— Mano žodžiai aiškūs, Abiramai Vaitai. Tu nužudei žmogų ir už tai privalai mirti.

— Estera! Sese, sese! Nejau tu mane paliksi? Ak sese! Ar tu girdi mano šauksmą?

— Aš girdžiu balsą iš kapo,— kimiai atsakė Estera, kai vežimas važiavo pro tą vietą, kur stovėjo nusikaltėlis.— Tai mano pirmagimio balsas, kuris reikalauja teismo. Tegu pasigaili, tegu pasigaili viešpats tavo sielos!

Vežimas palengva nuvažiavo, o pasilikęs Abiramas jautėsi praradęs net menkiausią vilties prošvaistę. Tačiau jis niekaip negalėjo sukaupti stiprybės mirtį sutikti ir, jeigu kojos nebūtų atsisakiusios klausyti, dar būtų mėginęs bėgti. Paskui netikėtai jis visiškai palūžo ir, parpuolęs ant kelių, pradėjo melstis, kreipdamasis čia į dievą, čia į savo giminaičius. Izmaelio sūnūs pasibiaurėję nusigręžė nuo šito šlykštaus reginio, net ir niūrusis skvateris susvyravo, matydamas tokią niekingą menkystą.

— Tegu tau dievas suteiks, ko prašai,— tarė jis,— tačiau tėvas niekada nepamirš nužudyto vaiko.

Vietoje atsakymo jis išgirdo nuolankiausią meldimą atidėti bausmę. Abiramas prašė savaitės, dienos, valandos, prašė su tokia aistra, kuri rodė, koks vertingas tampa trumpas laiko tarpas, kai į jį tenka įsprausti visą gyvenimą. Skvateris pasijuto kebliai ir pagaliau šiek tiek nusileido žmogžudžio prašymams. Jis neišsižadėjo galutinio savo tikslo, bet pakeitė jo vykdymo priemones.

— Abneri,— tarė jis,— užkopk ant uolos ir pasidairyk, ar aplinkui nieko nėra.

Kol sūnėnas vykdė šį įsakymą, virpančiame žmonių grobiko veide blykčiojo vilties kibirkštėlės. Žinios buvo palankios: išskyrus tolyn traukiančią jų pačių vilkstinę, prerijose nebuvo nė gyvos dvasios. Tačiau nuo vilkstinės skubiai lėkė pasiuntinys — skvaterio dukra. Izmaelis laukė jos atvykstant. Iš nustebusios, išsigandusios dukters Izmaelis paėmė tą apiplyšusią knygą, kurią taip stropiai buvo išsaugojusi Estera. Skvateris liepė mergaitei grįžti, o pats knygą įdavė nusikaltėliui į rankas.

— Estera tau ją atsiuntė,— tarė jis,— kad paskutinę valandą galėtum dievą prisiminti.

— Telaimina ją dievas, telaimina ją dievas. Ji buvo gera, švelni sesuo. Bet man reikia laiko, kad galėčiau skaityti, laiko reikia! Broli! Laiko!

— Laiko tau netruks. Tu pats būsi bausmės vykdytojas, ir šita niekinga pareiga nukris nuo mano rankų.

Ir Izmaelis ėmė vykdyti savo naująjį sprendimą. Jis numaldė žmonių grobiko nuogąstavimus, sakydamas, kad šis galėsiąs gyventi daugel dienų, nors bausmės ir neišvengsiąs. Pasigailėjimo verta menkysta, Abiramas, sužinojęs, jog bausmė atidėta, nudžiugo taip, tarsi jam būtų visai dovanota. Jis dargi šoko pagelbėti, kai Izmaelis ėmė ruoštis baisiajai bausmei, ir iš visų tos niūrios tragedijos veikėjų jo balsas skambėjo žvaliausiai ir linksmiausiai.

Po nuogomis gluosnio šakomis kyšojo siaura uolos atbraila. Nuo žemės paviršiaus ją skyrė daug pėdų, ir todėl ji puikiai tiko tam sumanymui, kuris iš karto dingtelėjo Izmaeliui. Ant šitos mažos plokštumos skvateris ir pastatė nusikaltėlį. Rankos per alkūnes jam buvo surištos ant nugaros, kad jis niekaip negalėtų jų išlaisvinti. Ant kaklo buvo užnerta virvė ir pririšta prie šakos. Virvė buvo kaip tik tokio ilgumo, kad ant jos pakibęs kūnas negalėtų žemės pasiekti. Į rankas nusikaltėliui buvo įbrukta apiplyšusi biblija, o jis pats paliktas ieškoti paguodos šios knygos lapuose.

— O dabar, Abiramai Vaitai,— tarė skvateris, kai, šį darbą baigę, sūnūs nusileido žemėn,— aš paskutinį kartą iškilmingai kreipiuosi į tave. Gali pasirinkti, kokia

mirtimi nori numirti: šis šautuvas tuojau pat užbaigtų, o su šia virve tu anksčiau ar vėliau vis tiek sulauksi galo.

— Leisk man gyventi! O Izmaeli, tu nežinai, koks brangus gyvenimas, kai taip arti paskutinė akimirka.

— Baigta! — pasakė skvateris, mostelėjęs savo padėjėjams eiti paskui bandą ir vežimus.— O dabar, nelaimingasis žmogau, norėdamas tau prieš mirtį suteikti paguodos, atleidžiu padarytas skriaudas ir palieku tave dievo valiai.

Izmaelis nusigręžė ir, kaip visuomet, sunkiu, lėtu žingsniu nužingsniavo per plynę. Nors jis ėjo, truputį panarinęs galvą, tačiau jam nė karto nedingtelėjo atsigręžti. Tiesa, vieną sykį jis tarėsi girdįs šaukiant savo vardą kiek prislopintu balsu, bet tas jo nesustabdė.

Priėjęs kalvą, kur juodu su Estera buvo taręsi ir iš kur paskutinį kartą dar buvo galima pažvelgti į uolą, jis sustojo ir išdrįso dirstelėti ton vieton, kurią neseniai buvo palikęs. Saulė jau beveik slėpėsi už prerijų horizonto, ir paskutiniai jos spinduliai apšvietė nuogas gluosnio šakas. Jis pamatė medžio ir uolos nelygius kontūrus ryškiai atsimušant žioruojančio dangaus fone, netgi įžiūrėjo, kad tas, kurį jis buvo palikęs pražūčiai, vis dar tebestovi stačias. Perėjęs per kalvą, Izmaelis patraukė tolyn, slegiamas jausmo, kurį patiria žmogus, staiga ir nelauktai amžiams atskirtas nuo artimo bendrininko.

Nuėjęs mylią, jis pasivijo saviškius. Jo sūnūs jau buvo radę tinkamą vietą nakvynei ir laukė, kad atėjęs tėvas jiems pritartų. Nedaug žodžių jam tereikėjo sutikimui pareikšti. Ruošiantis nakvynei, visoje stovykloje viešpatavo daug slogesnė tyla, negu paprastai. Beveik nesigirdėjo ir Esteros balso; šiandien ji ne barė, o greičiau švelniai ragino vaikus.

Vyras ir žmona vienas antro nieko neklausinėjo ir nieko neaiškino. Tik kai Estera ėjo miegoti pas vaikus, Izmaelis pamatė, kaip ji vogčiomis dirstelėjo į šautuvą. Skvateris liepė sūnums gulti, sakydamas, kad pats ketina saugoti stovyklą. Kai visa nurimo, jis išėjo į atvirą plynę, lyg tarp palapinių jam būtų buvę tvanku. Bet naktis tą kartą galėjo tiktai sustiprinti dienos įvykių sukeltą susijaudinimą.

Tekant mėnuliui, pakilo vėjas, ir, kai protarpiais jo gūsiai prašvilpdavo prerijomis, sargybinis tarėsi kartu su vėjo stūgavimu girdįs keistus, nežemiškus garsus.

Nesuprantamos jėgos spiriamas, Izmaelis apsižvalgė, norėdamas įsitikinti, ar visi ramiai miega, o paskui nuėjo prie jau minėtos kalvos. Iš čia skvateriui atsivėrė vaizdas ir į rytus, ir į vakarus. Lengvi plunksniniai debesys greitai plaukė pro šaltą ir blankų mėnulį, bet kartkartėmis jo spinduliai ramiai sklido iš giedrios mėlynės į prerijas, sušvelnindami ir apgaubdami žavesiu kiekvieną daiktą.

Pirmą kartą per visą nuotykingą klajoklio gyvenimą Izmaelis taip skaudžiai pajuto vienatvę. Nuogos prerijos jam atrodė lyg kokios bekraštės, nykios dykumos, o vėjo ūžesyje vaidenosi vėlių kuždėjimas. Netrukus jam pasigirdo, kad vėjo šuoras atnešė klyksmą. Rodėsi, kad šauksmas sklinda ne nuo žemės, o klaikiai lekia padebesiais, kimaus vėjo šnibždesio lydimas. Skvateris tvirtai sukando dantis ir milžiniška ranka taip suspaudė šautuvą, tarsi būtų norėjęs geležį sutraiškyti. Paskui vėl stojo tyla, vėl atlėkė naujas šuoras, ir vėl, rodos, čia pat prie ausies nuskambėjo siaubo klyksmas. Lyg aidas sušuko nepaprastai susijaudinęs Izmaelis ir, užsimetęs ant peties šautuvą, milžino žingsniais nužingsniavo prie uolos.

Ne dažnai Izmaelio kraujas imdavo taip greitai tekėti, kaip jis teka kitų žmonių gyslose. Tačiau dabar jam rodėsi, kad kraujo srovė gali ištrykšti iš kiekvienos jo kūno ląstelės. Šis žmogus, panašus į miegantį žvėrį, tarsi pabudo, ir net giliausiai snūduriuojančios jo galios atgijo. Eidamas jis vis girdėjo šauksmus. Kartais rodėsi, kad jie skamba padebesiuose, kartais praskrisdavo visai arti, net žemę užkliudydami. Pagaliau pasigirdo riksmas, išblaškęs visas abejones. Jo klaikumo net ir vaizduotė nebegalėjo sustiprinti. Atrodė, kad visas oras plyšte plyšta; taip vienas akinantis žaibo blyksterėjimas kartais nutvieskia visą horizontą. Buvo aiškiai girdimas dievo vardas, tačiau klaikiai, šventvagiškai tariamas kartu su tokiais garsais, kurių pakartoti negalima. Skvateris sustojo ir akimirką užsikimšo rankomis ausis. Kai jis vėl atitrau-

kė rankas, tylus, prislopintas balsas prie jo šono dusliai paklausė:

— Izmaeli, mano vyre, ar tu nieko negirdi?

— Tyliau,— atsakė vyras, dėdamas galingą savo ranką Esterai ant pečių; jis atrodė nėmaž nenustebęs, kad jo žmona čia taip nelauktai atsirado.— Tylėk, moteriške. Jeigu bijai dievo, tylėk!

Stojo mirtina tyla. Nors vėjas sustiprėdavo ir vėl aprimdavo, jo stūgavime tų klaikių riksmų nebebuvo girdėti. Vėjo ūžesys buvo stiprus, didingas, tačiau tai buvo pačios gamtos didingumas.

— Einam,— tarė Estera.— Viskas nutilo.

— Moteriške, ko tu atėjai? — paklausė skvateris; jo kraujas vėl ėmė lygiai tekėti, o mintys ramiau plaukti.

— Izmaeli, jis nužudė mūsų pirmagimį, bet nedera mano motinos sūnų palikti gulintį žemėje, lyg kokio šuns maitą.

— Sek paskui mane! — atsakė skvateris ir, vėl pagriebęs savo šautuvą, dideliais žingsniais nuėjo prie uolos.

Eiti reikėjo geroką galą, ir juo arčiau jie buvo, juo labiau jų žingsnius stabdė baimė. Prabėgo ilgoka valandėlė, kol jie pasiekė vietą, iš kur buvo galima įžiūrėti tamsius daiktų siluetus.

— Kur tu padėjai kūną? — sušnibždėjo Estera.— Žiūrėk, štai kirtiklis ir kastuvas, kad mano brolis galėtų žemėje miegoti.

Pro tirštus debesis prasiskverbė mėnuo, ir moteriškė galėjo pažvelgti ten, kur pirštu rodė Izmaelis. O rodė jis į žmogų, besisupantį vėjyje po nuoga, balta gluosnio šaka. Estera palenkė galvą ir užsidengė akis. Bet Izmaelis priėjo arčiau ir su pagarbia baime, tačiau be sąžinės graužimo ilgai stebėjo savo darbą. Šventosios knygos lapai buvo išbarstyti ant žemės. Agonijoje žmonių grobikas buvo net išstūmęs gabalą uolos. Bet dabar visur viešpatavo kapų tyla. Prorečiais mėnuo apšviedavo klaikių mėšlungio iškreiptą aukos veidą, o kai vėl pakildavo vėjas, lemtingoji virvė tamsia linija šliaužavo per šviesų diską. Skvateris labai atidžiai prisitaikė ir iššovė. Virvė

nutrūko, ir kūnas — sunki, bejausmė masė — nukrito žemėn.

Iki šiol Estera nepajudėjo ir nepratarė nė žodžio. Bet dabar jos rankos neatsisakė dirbti svarbųjį darbą. Veikiai kapas buvo iškastas ir paruoštas, kad į jį galėtų gulti nelaimingasis. Kai bejausmis kūnas buvo nuleistas į duobę, Estera, laikiusi brolio galvą, begalinės kančios kupinu žvilgsniu pažiūrėjo vyrui į veidą ir tarė:

— Izmaeli, mano vyre, tai labai baisu. Aš negaliu pabučiuoti savo tėvo sūnaus.

Skvateris uždėjo platų delną lavonui ant krūtinės ir pasakė:

— Abiramai Vaitai, mes visi verti pasigailėjimo. Iš visos širdies atleidžiu tau. Tegul dievas danguje atleidžia tavo nuodėmes.

Estera palenkė galvą ir ilgai, karštai pabučiavo išblyškusią brolio kaktą. Paskui ėmė kristi grumstai, ir pasigirdo nykūs užpilamo kapo garsai. Estera klūpojo. Kol moteris kalbėjo maldas, Izmaelis be kepurės stovėjo greta jos. Paskui viskas buvo baigta.

Kitą rytą buvo galima matyti, kaip skvaterio vežimai ir galvijai traukia link nausėdijų. Netoli apgyventų vietovių vilkstinė susimaišė su tūkstančiais kitų panašių vilkstinių.

Kai kurie šios savotiškos poros palikuonys atsisakė pusiau barbariško ir įstatymų nevaržomo gyvenimo, bet apie šios šeimos tėvus niekas daugiau nebegirdėjo.

TRISDEŠIMT TREČIAS SKYRIUS

Niekas nebeužpuolė paunio, grįžtančio į kaimą. Jis buvo galutinai atkeršijęs visiems sjuksams. Dabar medžioklės plotuose, kuriuos jis turėjo pereiti, netgi nė vieno tetonų žvalgo nebeliko. Todėl Midltonas ir jo draugai keliavo visiškai saugūs, tarytum jie trauktų per patį valstijų vidurį. Indėnai rūpinosi, kad žygyje silpnos moteriškės nenuvargtų. Atrodė, kad po pergalės pauniai pa-

miršo savo žiaurumą ir dabar stengėsi atsižvelgti į menkiausius savo bendrakeleivių poreikius, nors Midltonas bei jo draugai ir priklausė tai besotei tautai, kuri be paliovos kiekvieną dieną kėsinosi į indėnų teises ir vertė Vakarų raudonodžius išdidžią nepriklausomybę iškeisti į bėglių ir klajoklių dalią.

Mūsų pasakojimo ribos neleidžia smulkiai aprašyti pergalingo laimėtojų grįžimo. Paunių gentis dabar taip džiūgavo, kaip anksčiau liūdėjo. Motinos šlovino garbingą savo sūnų mirtį, žmonos skelbė savo vyrų garbę ir rodė jų randus. Indėnų mergaitės pergalės dainomis sveikino jaunus narsuolius. Kaip civilizuotuose kraštuose kariai rodo vėliavas, atimtas iš nugalėto priešo, taip indėnai rodė žuvusių priešų skalpus. Seniai porino apie praeities laikų karo žygius ir sakė, kad ši pergalė visus juos užtemdanti. Indėnai vienbalsiai paskelbė, kad Tvirtoji Širdis, nuo pat paauglio dienų ligi šiol garsėjęs savo žygiais, esąs pats šauniausias vadas ir pats narsiausias karys, kokį Vakonda yra kada nors davęs savo mylimiausiems vaikams — paunių-vilkų genčiai.

Nors Midltonas dabar galėjo būti ramus, kad jo atgautasis lobis, mylima žmona, yra saugi, vis dėlto, drauge su vilkstine žengdamas į kaimą, jis nudžiugo, pamatęs, kad ištikimi ir drąsūs jo artileristai stovi minioje ir kariškų šūkiu sveikina grįžtantį vadą. Ši jėga, nors ir nedidelė, išblaškė bet kokius nerimo šešėlius. Turėdamas šalia savo karius, Midltonas jautėsi savo veiksmų šeimininkas ir naujųjų draugų akyse įgavo daugiau orumo bei svorio. Dabar jis žinojo galėsiąs įveikti visas kliūtis, keliaudamas per tas bekraštes platybes, kurios skyrė paunių kaimą nuo artimiausio jo tautiečių forto. Inesai ir Elinai indėnai davė atskirą lūšną; ir net Polis, pamatęs prieš jos angą vaikštinėjant Jungtinių Valstijų uniforma apsivilkusį ginkluotą sargybinį, ramus nuėjo sau plujoti tarp raudonodžių būstų. Jis įžūliai kaišiojo nosį į jų lūšnas, nė maž nesivaržydamas, kartais juokais, kartais rimtai, sakė pastabas apie jų namų apyvoką ir bandė nustebusioms šeimininkėms aiškinti baltųjų papročius, kurie, jo nuomone, geresni.

Tačiau indėnų tarpe nebuvo tokių smalsių nenuoramų. Tvirtosios Širdies santūrumas ir taktas paveikė ir jo gentainius. Kai jie aprūpino svečius viskuo, ko, spręsdami pagal savo kuklius papročius ir santūrius poreikius, manė svetimšalius pageidaujant, niekas nedrįso artintis prie baltiesiems skirtų lūšnų. Pauniai leido baltaveidžiams ilsėtis taip, kaip šie buvo įpratę. Tačiau gentis dainavo ir linksminosi iki išnaktų. Net paryčiais dar buvo galima girdėti ne vieną karį porinant savo lūšnoje apie genties vyrų žygius ir apie šlovingas jų pergales.

Nors miegota buvo mažai, saulei patekėjus, visi kas gyvas išlindo iš lūšnų. Indėnų veidai nebebuvo džiugūs — visi suprato, jog nedera linksmintis, nes baltaveidžiai, su kuriais buvo susibičiuliavęs jų vadas, ketina atsisveikinti su gentimi. Midltono kariai, laukdami vado atvykstant, buvo išsiderėję iš vieno nesėkmingai prekiavusio pirklio laivą, kuris dabar plūduriavo upėje visai paruoštas ilgajai kelionei.

Midltonas, truputį nerimaudamas, laukė išvykimo akimirkos. Pavydžios jo akys pastebėjo, jog Tvirtoji Širdis žavisi Inesa, kaip jos buvo mačiusios ir neteisėtus Matorio geismus. Jis žinojo, kaip tobulai laukiniai moka paslėpti savo kėslus, ir suprato, jog būtų nedovanotina silpnybė nepasiruošti blogiausiam. Todėl jis davė savo vyrams slaptus nurodymus pasirengti kovai ir tuos pasirengimus užmaskuoti kariniu paradu, kuris turės įvykti atsisveikinant.

Bet jaunasis karys pajuto sąžinės priekaištus, pamatęs visą gentį tuščiomis rankomis ir liūdnais veidais lydint juos iki pat upės. Pauniai ratu apsupo svetimšalius bei savo vadą ir ne tik taikiai, bet dargi susidomėję stebėjo, kas vyksta. Kai visi suprato, jog Tvirtoji Širdis nori kalbėti, išvykstantieji sustojo ir pasiruošė klausyti, o traperis — versti. Tada jaunasis vadas kreipėsi į savo tautą indėnams įprasta metaforiška kalba. Pirmiausia jis priminė, kokia sena ir garbinga jo tauta. Jis kalbėjo apie paunių pasisekimą medžioklėje bei karo kelyje, apie tai, kaip jie visuomet mokėję ginti savo teises ir bausti priešus. Pagerbęs paunių-vilkų galybę ir patenkinęs klausytojų išdidumą, Tvirtoji Širdis staiga ėmė kalbėti apie

tą rasę, kuriai priklausė jo svečiai. Jis palygino jos gausumą su nesuskaičiuojama daugybe paukščių, praskrendančių, medžiams žydint ar lapams krintant. Jis buvo subtilus, kaip ir visi indėnų kariai, ir nė vieną kartą neužsiminė apie plėšrų baltųjų būdą, kurį daugelis iš jų parodė, susidurdami su raudonodžiais. Jausdamas, kad nepasitikėjimas buvo giliai įleidęs šaknis į jo gentainių širdis, jis stengėsi, apylankom aiškindamas ir teisindamas, švelninti teisingą jų pagiežą. Jis priminė klausytojams, kad net pauniai-vilkai buvę priversti daugelį netikusių žmonių išginti iš savo kaimo. Vakonda kartais paslepiąs savo veidą nuo raudonodžio. Be abejo, ir baltaveidžių didžioji dvasia dažnai rūsčiai žiūrinti į savo vaikus. Tie, kurie paliekami piktosios jėgos valiai, niekada negalį būti nei narsūs, nei dori, nesvarbu, kokios spalvos jų oda. Jis liepė savo jaunuoliams pažiūrėti į Didžiųjų Peilių rankas. Jos nesančios tuščios, kaip alkanų elegetų rankos. Nesančios jos ir pilnos prekių, kaip sukčių pirklių rankos. Tie žmonės — kariai, kaip ir pauniai; jie turį ginklus ir gerai moką jais naudotis. Todėl jie verti brolių vardo.

Paskui jis visų dėmesį nukreipė į svetimšalių vadą. Jis esąs jų didžiojo baltojo tėvo sūnus. Jis atvykęs į prerijas ne išbaidyti buivolų iš ganyklų ar atimti iš indėnų laukinius žvėris. Pikti žmonės pagrobę vieną iš jo žmonų; be abejo, ji buvusi pati klusniausia, pati švelniausia, pati meiliausia. Tegu indėnai tik akis atmerkia, ir jie pamatys, kokie teisingi jo žodžiai. Dabar baltasis vadas jau radęs savo žmoną ir jis taikiai sugrįšiąs pas savo tautiečius. Jis visiems pasakosiąs, kad pauniai teisingi, ir tarp dviejų tautų būsianti nutiesta vampumo juosta. Tegu visi pauniai palinki svetimšaliams laimingai sugrįžti į savo miestus. Vilkų kariai moka sutikti savo priešus, bet ir sugeba iškapoti erškėčius, kurie auga ant jų draugų tako.

Jaunajam pauniui užsiminus apie Inesos grožį, Midltonui širdis ėmė greitai plakti, ir jis metė nekantrų žvilgsnį į nedidelę artileristų kuopą, tačiau atrodė, kad Tvirtoji Širdis tą pačią akimirką užmiršo, jog yra matęs tokią gražią būtybę. Jeigu jo krūtinėje dar ir ruseno koks jausmas, jį slėpė indėnams būdinga šaltumo kaukė. Vadas spaudė ranką kiekvienam baltųjų kariui, nepamiršdamas

net menkiausio eilinio, bet ramus ir santūrus jo žvilgsnis nė karto nenukrypo į moteris. Paunių jaunuoliai truputį stebėjosi, kad vadas toks dosnus ir taip rūpinasi baltųjų moterų patogumais, tačiau per didelio susidomėjimo silpnąja lytimi jis neparodė ir jų vyriško išdidumo neužgavo.

Indėnų atsisveikinimas su svetimšaliais buvo įspūdingas. Kiekvienas paunių genties vyras stengėsi kiekvienam svetimam kariui paspausti ranką, todėl ceremonija šiek tiek užsitęsė. Vienintelė, kad ir ne visuotinė išimtis buvo padaryta daktarui Batijui. Nors didžiuma jaunuolių neketino rodyti savo palankumą tokios abejotinos profesijos žmogui, tačiau garbingąjį gamtininką paguodė daug svaresnis senių dėmesys; šie buvo sumetę, kad Didžiųjų Peilių burtininkas, nors ir nelabai naudingas kare, taikiai gyvenant gali praversti.

Kai visas Midltono būrys sulipo į laivą, traperis pakėlė nedidelį ryšulėlį, visą laiką gulėjusį prie jo kojų, ir, švilpterėjęs Hektorui, užėmė ant denio savo vietą. Artileristai atsisveikindami kariškai sušuko, o jiems atsakė visa gentis. Paskui laivas, įstumtas į tėkmę, ėmė sparčiai plaukti pasroviui.

Ilgai visi susimąstę, jeigu ne nuliūdę, tylėjo. Pirmasis tylą pertraukė traperis, kurio sielvartingos, graudžios akys bylojo apie jo širdgėlą.

— Tai šauni, garbinga gentis,— tarė jis.— Drąsiai galiu tvirtinti. Man regis, kad juos pranoksta tik kadaise galinga, bet dabar išblaškyta kalnų delavarų gentis. Ak kapitone, jeigu būtum matęs tiek gera ir bloga tarp šių raudonodžių, kiek man teko matyti, suprastum, ko vertas atviraširdis ir šaunus karys. Žinau, kad yra žmonių, kurie galvoja ir šneka, jog indėnas esąs nedaug vertesnis už šitų nuogų plynių žveris. Bet žmogus pats turi būti doras, kad galėtų spręsti apie kitų dorumą. Be abejo, be abejo, savo priešus jie pažįsta ir jiems nesistengia rodyti nei pasitikėjimo, nei meilės.

— Toks jau žmogaus būdas,— atsiliepė kapitonas.— O jiems, matyt, netrūksta nė vienos žmogiškos savybės.

— Ne, ne, jiems beveik nieko netrūksta, ką žmogui duoda gamta. Bet menkai tenutuokia apie raudonodžius tas, kas matė tik vieną indėną arba vieną gentį; tiek apie

paukščio plunksnų spalvą numano tas, kas tik varną tematė. O dabar, bičiuli vairininke, pasuk laivą prie šios smėlėtos įlankos. Išpildęs šį mažą prašymą, didelę paslaugą man padarysi.

— Kodėl gi? — paklausė Midltonas.— Juk mes dabar kaip tik pačiame sraumenyje. Jeigu pasuksime prie kranto, tėkmė mūsų nebeneš.

— Jūs nedaug tesugaišite,— atsakė senis, pats sukdamas laivą taip, kaip buvo prašęs vairininko.

Irklininkai buvo pakankamai prisižiūrėję, kokią įtaką jų vadui turi senis, todėl netrukdė. Niekas nesuskubo nė žodžio ištarti, kai laivo nosis įsmigo į krantą.

— Kapitone,— vėl prašneko traperis, palengva rišdamas savo maišelį, tarsi delsti jam būtų buvę malonu.— Noriu tau pasiūlyti kai ką mainais. Čia menkas daiktas, bet vargingu traperiu tapęs žmogus, kurio ranka jau taikliai šaudyti nebesugeba, atsisveikindamas nieko geresnio pasiūlyti negali.

— Atsisveikindamas? — vienu balsu pakartojo tie, kurie taip neseniai kartu su traperiu pergyveno daug pavojų ir buvo jo globojami.

— Velniai žino, ką čia sugalvojai, senasis traperi. Negi pats nori pėsčias kulniuoti į nausėdijas, kai čia yra laivas, kuris mus nuneš ten dvigubai greičiau, negu nukinkuotų asilas, daktaro paliktas pauniams.

— Į nausėdijas! Vaike, aš jau seniai atsisveikinau su nausėdijomis bei kaimais, kur klesti ištvirkimas ir ydos. Kai aš gyvenu čia, skynimuose, žinau, kad juos iškirto viešpaties ranka, todėl man ir nekyla skaudžios mintys, tačiau niekas daugiau nebepamatys, kad aš savo noru eičiau ten, kur siautėja nedorybė.

— Aš negalvojau, kad mes turėsime skirtis,— pasakė Midltonas, nesmagiai pasijutęs ir žvelgdamas į nusiminusius draugų veidus, tarsi ieškodamas paguodos,— priešingai, aš dargi vyliausi ir tikėjausi, kad jūs lydėsit mus ten, žemyn, kur — aš šventai pažadu — nieko jums netrūks, kad galėtumėt ramiai gyventi.

— Taip, jaunuoli, tu pasistengtum tai padaryti, bet žmogaus pastangos velnio išmonių neįveiks. A, jeigu geri norai ir malonūs pažadai būtų ką nors galėję padary-

ti, aš jau seniai būčiau tapęs kongreso nariu, o gal net gubernatorium. To paties norėjo ir tavo senelis; gal ir dabar Otsegų kalnuose tebegyvena žmonės, kurie man rūmus būtų davę. Bet ko verti turtai, kai žmogus nejaučia pasitenkinimo. Šiaip ar taip, man nedaug liko gyventi, ir aš manau, kad beveik devyniasdešimt žiemų ir vasarų garbingai pragyvenęs žmogus per daug nenusidės, pageidaudamas ramiai praleisti keletą paskutinių valandų. Jeigu manai, kad aš blogai elgiuosi, palikdamas jus, taip toli drauge keliavęs, pasakysiu, kapitone, priežastis, nėmaž nesidrovėdamas ir nesibijodamas. Nors aš ir daug laiko praleidau laukiniuose kraštuose, niekas nepaneigs, kad mano jausmai, kaip ir mano oda, tebėra balti. Nederėtų, kad paunis-vilkas matytų seno kario silpnumą, kai jis neteks savo vyriškos tvirtybės, amžinai atsisveikindamas su tais, kuriuos spėjo pamilti, nors tiek prie jų ir neprisirišo, kad norėtų drauge keliauti į nausėdijas.

— Klausyk, senasis traperi! — tarė Polis, iš visų jėgų krenkšėdamas, tarsi norėdamas, kad balsas laisviau skambėtų.— Jeigu jau užsiminei apie mainus, aš taip pat turiu dėl šio to sulygti. Štai koks reikalas. Aš tau siūlau pusę mūsų trobelės, tegu tai bus ir didesnioji pusė. Pažadu, kad visada iki soties turėsi paties saldžiausio ir tyriausio laukinių akacijų medaus, o kartkartėmis gausi ir kąsnį elnienos ar gabalėlį buivolo nugarinės, nes aš neketinu pamiršti šio žvėries skonio. Visa bus gardžiai ir švariai pagaminta, kaip pagaminti gali tik Elina Veid, kurią netrukus visi vadins kita pavarde. O taipogi pažadu su tavim elgtis taip, kaip doras žmogus elgiasi su geriausiu savo draugu ar, šiuo atveju, su savo tėvu. Už viską tu kartais mums papasakosi senų padavimų ir, progai pasitaikius, duosi gerą patarimą, o šiaip suteiksi mums malonumą, bendraudamas su mumis, kiek tau patiks.

— Gerai, gerai, vaike,— atsakė senis, vis dar grabinėdamas savo maišelį,— tu nuoširdžiai siūlai, bet aš dėkoju tau ir atsisakau. Ne, to negali būti, niekada negali būti!

— Garbusis medžiokli! — prašneko daktaras Batijus.— Yra pareigų, kurias kiekvienas žmogus turi atlikti visuomenei ir žmogaus prigimčiai. Laikas jums grįžti pas

savo tautiečius ir pasidalinti su jais tomis didžiulėmis eksperimentinių žinių atsargomis, kurias jūs, be abejonės, sukaupėte, taip ilgai gyvendamas laukiniuose kraštuose. Nors jos ir truputį iškreiptos klaidingų jūsų pažiūrų, tačiau gali būti visai priimtinas palikimas tiems, su kuriais, kaip jūs sakote, veikiai turėsite amžinai atsisveikinti.

— Bičiuli gydytojau! — atsakė traperis, įdėmiai žiūrėdamas šiam į veidą.— Iš elnio elgesio būtų sunku spręsti apie barškuolės būdą, taip, į vieno žmogaus darbus pasižiūrėjęs, negali žinoti, ko vertas kitas žmogus. Manau, kad tu, kaip ir kiekvienas, turi savo sugebėjimų, ir aš nesiruošiu jų neigti. Bet mane viešpats sutvėrė ne kalboms, o veiklai, todėl, man rodos, aš nieko bloga nepadarysiu, jeigu, tavo kvietimą išgirdęs, užsikimšiu ausis.

— Gana kalbėti! — įsiterpė Midltonas.— Aš pakankamai prisižiūrėjau į šitą nepaprastą žmogų ir prisiklausiau jo kalbos, todėl žinau, kad jokie įtikinėjimai jo sumanymų nepakeis. Visų pirma, mano drauge, mes išklausysime jūsų prašymo, o paskui pasvarstysime, ką galime jūsų labui padaryti.

— Tai mažmožis, kapitone,— atsakė senis, kuriam galų gale pavyko atrišti mazgą.— Tai mažmožis, visiškas niekniekis, palyginus su tuo, ką aš seniau siūlydavau parduoti. Bet nieko geresnio aš neturiu, todėl niekinti ir to nederėtų. Čia keturių bebrų kailiai, kuriuos aš nulupau maždaug prieš mėnesį iki mūsų susitikimo, o čia — meškėno kailis. Jis ne kažin ko vertas, bet vis vien kam nors tiks.

— Ir ką jūs ketinate su jais daryti?

— Aš siūlau juos visai sąžiningai išmainyti. Tie niekšai sjuksai,— teatleidžia man viešpats, kad aš įtariau konzus,— pavogė geriausius mano spąstus. Laikinai aš buvau priverstas naudotis savo darbo spąstais, o žiemą, jei aš jos dar sulaukčiau, tokiais spąstais neprasimaitinsi. Todėl aš noriu, kad jūs paimtumėt tuos kailius ir pasiūlytumėt kokiam nors traperiui, kurių tikriausiai ten žemupy sutiksit, iškeisti į kelis spąstus, o paskui spąstus mano vardu nusiųstumėt į paunių kaimą. Pasistenkit juos pažymėti mano ženklu — raide N, šuns ausimi ir šautuvo

spyna. Nėra tokio raudonodžio, kuris tokiu atveju ginčytų mano teises. Už visą šitą vargą aš negaliu nieko pasiūlyti, tiktai savo padėką; gal tik mano draugas, bičių medžiotojas, priimtų meškėno kailį už rūpestį.

— Jeigu aš paimčiau, tegu mane...

Elinos ranka Poliui burną užčiaupė, ir jis, vos nedusdamas iš susijaudinimo, turėjo nuryti sakinio galą.

— Gerai jau, gerai,— tyliai atsakė senis.— Aš manau, kad šiuo pasiūlymu nieko nebūsiu įžeidęs. Žinau, kad meškėno kailis nėra brangus, bet juk aš neprašau labai sunkaus darbo.

— Jūs visiškai nesupratote savo draugo,— įsiterpė Midltonas, matydamas, kad bičių medžiotojas žvalgosi į visas puses, bet nežiūri į tą, kur jam derėtų žiūrėti, ir visiškai nepajėgia pasiteisinti.— Jis nenorėjo pasakyti, jog neišpildys jūsų prašymo, jis tik atsisakė bet kokio atlyginimo. Tačiau apie tai nebereikia ir kalbėti. Mano pareiga žiūrėti, kad mūsų skola būtų atlyginta ir kad visi jūsų poreikiai būtų patenkinti.

— Ką šneki? — paklausė senis ir tiriamai pažiūrėjo į Midltono veidą, tarsi laukdamas paaiškinimo.

— Visa bus taip padaryta, kaip jūs norite. Padėkite kailius prie mano daiktų. Mes juos iškeisim taip, tartum jie mums priklausytų.

— Ačiū, ačiū, kapitone. Tavo senelis buvo dosnus ir didžiadvasis. Taip! Net ir teisingieji delavarai jį buvo praminę Dosniąja Ranka. Norėčiau dabar būti toks, koks kadaise buvau, kad galėčiau gražiajai ledi pasiųsti kelis švelnius kiaunės kailelius apykaklėms ir apsiaustams. Norėčiau jums parodyti, jog moku už paslaugą paslauga atsilyginti. Bet dabar nieko nelaukite, nes aš jau per senas, kad ką nors galėčiau žadėti. Visa bus taip, kaip viešpats panorės. Tau aš nieko negaliu pasiūlyti; nors ilgai išgyvenau laukiniuose kraštuose, bet nepamiršau džentelmenų papročių.

— Klausyk, senasis traperi! — sušuko bičių medžiotojas ir taip pliaukšterėjo ranka per ištiestą senio delną, jog pasirodė, kad šautuvas driokstelėjo.— Aš turiu du dalykus pasakyti: pirma — kapitonas geriau už mane paaiškino, ką aš galvojau, o antra — jeigu tau reikia kai-

lio asmeniškiems reikalams ar kur išsiųsti, galiu atiduoti Polio Hoverio kailį.

Senis atsakė jam tvirtu rankos paspaudimu ir, plačiai išsižiojęs, pratrūko, kaip visuomet, tyliai kikenti.

— Tu, vaikine, šitaip spūstelėti negalėjai, kai aplink tave šokinėjo tetonų skvau su savo peiliais. Taip, tu vyras žaliūkas ir, jeigu neiškrypsi iš doro kelio, būsi laimingas.

Paskui jo raukšlių išvagotas veidas staiga pasikeitė — tapo rimtas, susimąstęs.

— Eikš, vaikine,— tarė traperis; paėmęs bičių medžiotoją už sagos, nusitempė jį į krantą ir ten ėmė jam kalbėti pamokomu ir kartu patikliu tonu: — Mudu daug šnekėjomės apie tai, koks garbingas ir malonus miškų ir pasienių gyvenimas. Nenoriu sakyti, kad tai, ką tu girdėjai, nėra tiesa, bet įvairaus būdo žmonėms reikia įvairių užsiėmimų. Tu prie savo širdies priglaudei gerą, mielą kūdikį ir dabar, tvarkydamas savo gyvenimą, privalai galvoti ne tik apie save, bet ir apie ją. Tu mažumėlę linkęs šalintis nausėdijų, bet, kaip mano negudriam protui atrodo, mergina skaisčiau žydės skynimų saulėje, negu prerijų vėjuose. Todėl pamiršk visa, ką aš esu kalbėjęs, nors tai tiesa, ir galvok apie gyvenimą šalies viduje.

Polis galėjo atsakyti tiktai tvirtu rankos paspaudimu, nuo kurio didžiumai žmonių ašaros ištrykštų, tačiau sudiržusi senio ranka jo beveik nepajuto. Traperis tik nusijuokė ir linktelėjo galva, tarytum tas rankos paspaudimas būtų užtikrinęs, kad bičių medžiotojas jo patarimą prisimins. Tada traperis nusigręžė nuo savo šiurkštaus, bet nuoširdaus draugo ir pašaukė iš laivo Hektorą. Atrodė, kad jis dar kažką nori pasakyti.

— Kapitone,— pagaliau vėl prašneko senis,— žmonės paprastai galvoja, kad vargšui nedera prašyti paskolos, o senas žmogus, šnekėdamas apie gyvenimą, kalba apie tai, ką gali jau greitai prarasti. Vis dėlto aš noriu kai ką pasakyti ne tiek dėl tavęs, kiek dėl kito. Štai Hektoras, jis geras ir ištikimas šuo, kuris jau seniai pergyveno šuns amžių, o dabar, kaip ir jo šeimininkas, daugiau galvoja apie ramybę, negu apie žygius. Bet gyvulys, kaip ir žmo-

gus, turi savus jausmus. Hektoras pastaruoju metu draugavo su savo giminaičiu ir labai juo džiaugėsi, o aš turiu prisipažinti, jog man labai gaila juodu išskirti. Jeigu nustatysi kainą savo kurtui, pavasarį aš pasistengsiu išsiųsti atlyginimą, ypač kai spąstai mane pasieks, o jeigu nenori visiškai išsiskirti su šunimi, aš paprašysiu jį paskolinti žiemai. Manau, kad mano šuo ilgiau neišgyvens — aš tokius dalykus nuvokiu, nes mačiau mirštant daug savo bičiulių ir kurtų, ir raudonodžių; tik viešpats vis dar nenori siųsti savo angelų, kad jie pašauktų mano vardą.

— Imkit jį, imkit! — sušuko Midltonas.— Imkit visa, ką tik norit!

Senelis švilpterėjęs pašaukė į krantą jaunesnįjį šunį, o paskui ėmė galutinai atsisveikinti. Niekas daug nekalbėjo. Traperis iškilmingai kiekvienam paspaudė ranką, kiekvienam rado kokį draugišką, malonų žodį. Midltonas, tarsi žadą užkandęs, dėjosi tvarkąs krovinius. Polis iš visos sveikatos švilpavo. Net ir Obedas atsisveikindamas turėjo tvardyti savo jausmus su filosofo ryžtingumu. Su visais atsisveikinęs, senis pats įstūmė srovėn laivą, linkėdamas, kad dievas padėtų keleiviams laimingai grįžti namo. Niekas netarė nė žodžio, niekas nepajudino irklų tol, kol laivas nuplaukė už kalvelės, paslėpusios traperį nuo keleivių žvilgsnio. Paskutinį kartą keleiviai matė traperį stovint įlankoje. Jis rymojo ant šautuvo, prie jo kojų susigūžęs gulėjo Hektoras, o antrasis šuo, jaunas ir stiprus, linksmai bėgiojo po smėlėtą krantą.

TRISDEŠIMT KETVIRTAS SKYRIUS

Vanduo upėje buvo pakilęs, ir laivas it paukštis skriejo srovia tėkme. Kelionė ilgai neužtruko ir buvo sėkminga. Srauniomis upėmis plaukdami, keleiviai grįžo beveik tris kartus greičiau, negu būtų sugaišę, keliaudami sausuma. Jie plaukė iš upės į upę, kurios tarpusavyje susisiekia taip, kaip žmogaus kūne kraujagyslės susijungia su didžiaisiais gyvybės kanalais, ir, greitai patekę į Misisi-

pę, didžiąją Vakarų vandenų arteriją, saugiai išlipo į krantą prie pat Inesos tėvo durų.

Galima įsivaizduoti, kaip nudžiugo donas Augustinas ir kaip apstulbo garbingasis tėvas Ignatijus. Pirmasis verkė ir dėkojo dangui, antrasis dėkojo, bet neverkė. Romūs provincijos gyventojai buvo per daug laimingi ir nesuko sau galvų, kokiu būdu Inesa grįžo. Netrukus visi, tarsi susitarę, nusprendė, kad Midltono nuotaka buvusi pagrobta kažkokio niekšo, o geri žmonės ją grąžinę artimiesiems. Žinoma, atsirado skeptikų, netikinčių šia nuomone, bet jie tylomis mėgavosi savo dvejonėmis, jausdami tą išdidų vienišo žmogaus pasitenkinimą, kurį patiria šykštuolis, matydamas augančius, bet nenaudingus savo turtus.

Midltonas, norėdamas kita linkme pakreipti garbiojo kunigo mintis, paprašė jį sutuokti Polį su Elina. Polis neprieštaravo šiai ceremonijai, matydamas, jog visi draugai ją laiko labai svarbia, bet tučtuojau po jungtuvių nusivežė savo žmoną į Kentukio lygumas, naudodamasis dingstimi, jog jis, kaip įprasta, privaląs aplankyti Hoverių giminę. Ten būdamas, jis pasinaudojo proga ir dar kartą leido sutuoktuvių apeigas atlikti pažįstamam taikos teisėjui. Polis manė, kad šis geriau sugebėsiąs nukalti santuokos grandines, negu visi mantijomis apsigaubę Romos dvasininkai. Elina, matyt, suprasdama, kad ypatingos apsaugos priemonės tegali šeimos varžtuose išlaikyti tokio neramaus būdo žmogų, kaip jos vyras, nesipriešino šiam dvigubam mazgui, ir abi pusės buvo patenkintos.

Midltonas dėl santuokos su tokio įtakingo žemvaldžio, kaip donas Augustinas, dukra ir dėl savo asmeniškų nuopelnų patraukė vyriausybės dėmesį. Netrukus jam buvo patikėtos įvairios atsakingos pareigos, kurios padėjo įgyti autoritetą visuomenėje ir leido globoti kitus. Visų pirma Midltonas nusprendė pasirūpinti bičių medžiotoju. Prieš dvidešimt trejus metus Amerikoje anaiptol nebuvo sunku rasti vietą, kur Polis galėtų panaudoti visus savo sugebėjimus. Poliu besirūpinančius Midltoną ir Inesą karštai ir sumaniai rėmė Elina, ir ilgainiui draugams pavyko iš pamatų pakeisti bičių medžiotojo būdą. Veikiai jis tapo žemvaldžiu, pralobo ir netrukus buvo išrinktas municipaliteto nariu. Gerovė tolydžio kilo, o su ja, kaip jau-

noje Amerikos respublikoje dažnai tenka matyti, augo žmogaus išprusimas bei savigarba. Taip Polis kopė vis aukštyn, ir pagaliau jo žmona, jausdama motinišką džiaugsmą, įsitikino, kad jos vaikams nebegresia pavojus grįžti ton būklėn, iš kurios kadaise išsiveržė abu tėvai. Polis šiuo metu yra įstatymų leidžiamosios valdžios žemųjų instancijų narys toje valstijoje, kurioje jam ilgai teko gyventi. Jis net pagarsėjo savo kalbomis, kurios posėdžiaujančiųjų tarpe palaiko gerą nuotaiką. Jo kalbos, pagrįstos dideliu praktiniu šalies gyvenimo sąlygų pažinimu, turi tų pranašumų, kurių stokoja rafinuotesnės ir įmantresnės teorijos, panašiuose susirinkimuose kiekvieną dieną sklindančios iš tūlų, vien savo instinktu pasikliaujančių politikų lūpų. Bet visi šie puikūs vaisiai buvo didelių pastangų ir ilgo laiko rezultatas. Midltonas, kuris didesnio išsilavinimo dėka užima postą auštesniuose valdžios organuose, yra tas šaltinis, iš kurio mes pasisėmėme didžiumą žinių, reikalingų mūsų apsakymui sukurti. Išklojęs viską apie Polį ir apie savo nesibaigiančią laimę, Midltonas dar pridūrė trumpą pasakojimą apie tai, kas nutiko, jam antrą kartą apsilankius prerijose. Mes manome, jog šiuo pasakojimu ir dera užbaigti mūsų darbą, nes tokia bus tinkama pabaiga tam, kas buvo išdėstyta.

Praslinkus metams po mūsų aprašytų įvykių, rudenį Midltonas, vis dar tebebūdamas karinėje tarnyboje, atsidūrė Misurės pakrantėse netoli paunių gyvenviečių. Atlikęs svarbiausias pareigas ir drauge atvykusio Polio primygtinai raginamas, jis nusprendė, paėmęs žirgą, nujoti pas paunių vadą ir sužinoti apie savo bičiulio traperio likimą. Kadangi kartu jojo ir karių būrys, gausumu atitinkantis Midltono laipsnį ir pareigas, kelionė, nors ir lydima vargų bei nepatogumų, kaip ir visi žygiai po laukinius kraštus, praėjo be tų pavojų ir nerimo, kuriuos Midltonui teko patirti, pirmą kartą traukiant per tas vietas. Kai iki paunių gyvenvietės jau buvo nelabai toli, jis pasiuntė šauklį — indėną iš draugiškos genties,— kad šis praneštų apie Midltono ir jo būrio atvykimą. Pats Midltonas toliau jojo palengva, kad žinia, kaip buvo įprasta, spėtų pasiekti paunius, prieš svetimšaliams pasirodant.

Tačiau keleiviai labai nustebo, nesulaukę jokio atsakymo į nusiųstą žinią. Valanda bėgo paskui valandą, mylia paskui mylią, tačiau nesimatė, kad pauniai ruoštųsi juos garbingai sutikti ar paprastai, bet nuoširdžiai priimti. Pagaliau raitelių būrys, su priekyje jojančiais Midltonu ir Poliu, ilgai keliavęs aukšta plokštikalne, nusileido į derlingą lygumą, kurioje buvo paunių-vilkų kaimas. Saulė jau buvo pakrypusi į vakarus ir ramų slėnį užliejusi auksinė šviesa, puošdama lygų jo paviršių tomis nuostabiomis varsomis bei atspalviais, kurie, kaip žmogus linkęs vaizduotis, paprastai dabina daug įspūdingesnius reginius. Žolė dar nebuvo nuvytusi, ir bekraštėse natūraliose ganyklose taikiai ganėsi arklių bei mulų kaimenės, paunių genties budrių vaikinų saugojamos. Polis kaimenėje įžiūrėjo gerai pažįstamą asilą. Riebus, glotnus, prisisotinęs *Asinus* stovėjo patenkintas, atlašiom ausim, užsimerkęs ir, matyt, mėgavosi dabartiniu tingiu savo gyvenimu.

Bejodami raiteliai netoliese pamatė vieną tų akylųjų indėnų jaunuolių, kurie saugojo bandą — svarbiausią genties turtą. Vaikinas, išgirdęs arklius trypiant, atsigręžė, bet jo žvilgsnis, užuot parodęs smalsumą ar išgąstį, tučtuojau vėl nukrypo į tą pačią pusę, kur ir anksčiau buvo įsmeigtas — vaikinas žvelgė ten, kur, kaip visi žinojo, buvo paunių kaimas.

— Čia kažkas nepaprasta! — sumurmėjo truputį įsižeidęs Midltonas. Jam atrodė, kad toks abejingumas užgauna ne tik jo karinį laipsnį, bet ir asmeniškai jį patį.— Tas vaikinas bus girdėjęs apie mūsų atvykimą, antraip jis nedelsdamas dumtų pranešti, ir vis dėlto jis vos teikiasi į mus žvilgterėti. Patikrinkit, vyrai, ginklus! Gal būt, mums teks parodyti laukiniams savo jėgą.

— Man regis, kapitone, kad klysti,— pareiškė Polis.— Nerasi prerijose garbingesnio žmogaus už mūsų senąjį draugą Tvirtąją Širdį. Be to, pagal baltųjų papročius apie indėną nespręski. Žiūrėk, jie mūsų visiškai neniekina — antai pagaliau atvyksta būrys pasitikti, nors jis ir skurdokas tiek išvaizda, tiek ir raitelių skaičium.

Polis neklydo. Galop pasirodė būrelis raitelių, kurie, aplenkę nedidelį miškelį, per plynę artinosi prie keleivių. Raiteliai jojo palengva, oriai. Jiems priartėjus, buvo ga-

lima įžiūrėti priekyje paunių-vilkų vadą, kurį lydėjo tuzinas jaunų genties vyrų. Visi jie buvo be ginklų ir be jokių puošmenų ar plunksnų, rodančių pagarbą sutinkamam svečiui, o taipogi pažyminčių paties indėno vertę.

Susitikimas buvo draugiškas, nors abi pusės elgėsi gana santūriai. Midltonas, pavydžiai saugojęs ne tik savo orumą, bet ir savo valdžios autoritetą, įtarė, kad indėnus bus blogai nuteikę Kanados agentai. Pasiryžęs išlaikyti valdžios, kurią atstovavo, autoritetą, jis manė turįs elgtis išdidžiai, nors, toli gražu, jokio išdidumo nejautė. Nelengva buvo suvokti paunių šaltumo priežastis. Ramūs, orūs, tačiau be jokio priešiškumo, jie elgėsi santūriai ir tikrai riteriškai. Veltui juos būtų bandę mėgdžioti pačių prašmatniausių rūmų diplomatai.

Taip abu būriai nukeliavo į kaimą. Midltonas jodamas turėjo laiko pergalvoti visas šio keisto sutikimo priežastis, kokios tik galėjo topteleti jam galvon. Nors jį lydėjo nuolatinis vertėjas, vadai pasisveikino taip, kad jo paslaugos tapo nebereikalingos. Kokį dvidešimt kartų kapitonas atsisuko į buvusį savo draugą, mėgindamas atspėti, ką slepia sustingęs jo veidas. Tačiau veltui jis bandė spėlioti. Nejudrus Tvirtosios Širdies žvilgsnis buvo ramus ir rūpesčio apniauktas, tačiau jokio kito jausmo jame įžiūrėti nebuvo galima. Jis nekalbėjo ir, matyt, nebuvo linkęs svečius į pokalbį įtraukti. Tad Midltonui nieko nebeliko, tik pasekti savo bendrakeleivių pavyzdžiu ir laukti, kol visa paaiškės.

Įjoję į kaimą, raiteliai pamatė žmones, susibūrusius aikštėje. Kaip ir visada, pasiskirstę pagal amžių ir padėtį, indėnai stovėjo ratu, kurio viduryje buvo koks tuzinas vyriausiųjų vadų. Prijojęs artyn, Tvirtoji Širdis mostelėjo ranka, ir minia prasiskyrė. Bendrakeleivių lydimas jis įjojo į ratą. Čia visi nusliuogė žemėn. Kai arkliai buvo išvesti, svetimšaliai pamatė esą apsupti tūkstančio rimtų, santūrių, bet susirūpinusių veidų.

Midltonas dairėsi aplinkui su augančiu nerimu, nes žmonės, su kuriais dar taip neseniai buvo sielvartingai išsiskyręs, dabar nesveikino jo nei šauksmu, nei daina. Tą patį nerimą, jei ne būkštavimus, jautė ir visi jo palydovai. Kai vyrai tylomis patikrino savo ginklus ir įsiti-

kino, kad visa paruošta, susirūpinimą jų veiduose pakeitė rūstus ryžtingumas. Tačiau, viską matydami, šeimininkai neparodė jokio priešiškumo. Tvirtoji Širdis mostelėjo Poliui ir Midltonui ir nuvedė juos prie rato vidury susispietusių žmonių. Čia svečiai įminė mįslę, jiems tiek nuogąstavimų sukėlusią.

Ant šiurkščios, tačiau rūpestingai padarytos kėdės, kuri žmogaus kūną laikė tiesioje ir patogioje padėtyje, sėdėjo traperis. Vos tik į jį pažvelgę, buvusieji draugai suprato, kad pagaliau senelis ruošiasi atiduoti paskutinę duoklę prigimčiai. Stiklinės jo akys buvo bereikšmės ir nieko nebematė. Jo veidas atrodė dar labiau sulysęs, bruožai paaštrėję, bet tai ir buvo vieninteliai išoriniai pakitimai. Merdėjimo priežastis buvo ne kokia nors liga, o laipsniškas, lėtas jėgų sekimas. Tiesa, traperio kūne dar teberuseno gyvybė, tačiau protarpiais ji atrodė visiškai paliekanti senelį, paskui vėl tartum atgaivindavo nusilpusį kūną, nenorėdama palikti būsto, kurio niekuomet neteršė yda ir neardė liga.

Indėnai traperį buvo pasodinę taip, kad nusileidžiančios saulės spinduliai kristų stačiai ant susikaupusio jo veido. Senis buvo vienplaukis, vakaro vėjelis švelniai plaikstė ilgas retų žilų garbanų sruogas. Šautuvas gulėjo jam ant kelių, o kiti medžioklės reikmenys buvo sudėti šalimais, kad, ranką ištiesęs, galėtų juos pasiekti. Jam tarp kojų, galvą padėjęs ant žemės, lyg snausdamas gulėjo šuo. Jo poza atrodė laisva ir natūrali, ir, tik antrą kartą pažvelgęs, Midltonas suprato, jog čia Hektoro kailis. Indėnai su didele meile ir išradingumu buvo jį iškimšę, ir gyvulys atrodė tarsi gyvas. Kiek atokiau Midltono šuo žaidė su Tačečanos ir Matorio sūnumi. O pati motina stovėjo greta, ant rankų laikydama antrą įpėdinį, kuris galėjo didžiuotis turįs ne mažiau garbingą tėvą. Tai buvo Tvirtosios Širdies sūnus. Prie mirštančio traperio sėdėjo Le Balafrė, kurio išvaizda bylojo, kad ir jam nebetoli atsisveikinimo valanda. Kiti rato viduryje stovėję indėnai buvo daugiausia seni vyrai. Jie, matyt, buvo priėję arčiau, norėdami pasižiūrėti, kaip doras ir drąsus karys iškeliauja į didžiausią savo kelionę.

Seniui už saikingą ir veiklų gyvenimą buvo atlyginta romia, taikia mirtimi. Beveik iki pat paskutiniųjų dienų jis neprarado jėgų. Silpti jis ėmė labai sparčiai, nejausdamas jokio skausmo. Pavasarį ir beveik visą vasarą jis medžiojo su pauniais, kol staiga rankos ir kojos atsisakė tarnauti. Paskui panašus silpnumas apėmė visą kūną, ir pauniai suprato prarasią išminčių ir patarėją, kurį buvo pamilę ir išmokę gerbti. Bet, kaip jau minėjome, nemirtingoji jo dalis nenorėjo palikti savo būsto. Gyvybės žibintas blaksėjo, bet negeso. Tą rytą, kai apsilankė Midltonas, senio jėgos tarytum atgijo: kartais jis prašnekdavo balsu ir duodavo išmintingus patarimus, o akys protarpiais vėl atpažindavo draugus. Tačiau tai buvo paskutinis trumpas sąlytis su pasauliu, nes visi manė, kad šis žmogus mintyse jau seniai su juo buvo atsisveikinęs.

Tvirtoji Širdis, atvedęs svečius priešais mirštantįjį, valandėlę patylėjo — tiek sielvartas, tiek ir padorumas neleido jam tuojau kalbėti,— paskui pasilenkė ir paklausė:

— Ar mano tėvas girdi savo sūnaus žodžius?

— Kalbėk! — atsakė traperis. Jo balsas sklido iš krūtinės gilumos, tačiau buvo aiškiai girdimas, nes aplinkui viešpatavo visiška tyla.— Aš ruošiuosi išeiti iš vilkų kaimo ir greitai jau nebegalėsiu girdėti tavo balso.

— Tegu išmintingasis vadas nesirūpina savo kelione,— kalbėjo toliau Tvirtoji Širdis, o nuoširdus susirūpinimas vertė jį šią akimirką pamiršti tuos, kurie laukė, kada galės kreiptis į paunio įtėvį.— Šimtai paunių iškirs ant jo tako augančius erškėčius.

— Pauni, aš gyvenau kaip krikščionis ir mirsiu kaip krikščionis,— tokiu tvirtu balsu atsakė traperis, jog aplinkui stovintieji krūptelėjo,— taip krūpteli žmonės, staiga prie ausies suskardenus trimitui, kurio prislopintas aidas ligi tol buvo girdimas tik tolumoje.— Koks atėjau į šį gyvenimą, toks iš jo ir išeisiu. Kai aš stosiu savo tautos didžiosios dvasios akivaizdoje, man nereikės nei arklių, nei ginklų. Jis žino mano veido spalvą ir pagal mano sugebėjimus spręs apie mano darbus.

— Mano tėvas pasakys mano jauniesiems vyrams, kiek mingų jis nudėjo, ir papasakos apie drąsius ir teisingus savo darbus, kad jie žinotų, kaip juo sekti.

— Baltaveidžių danguje niekas nesiklauso pagyrūniškų kalbų! — iškilmingai atsakė senis.— Ką aš padariau, viešpats matė, nes jo akys visuomet atmerktos. Ką gero padariau, jis prisimins, o ką blogo — už tą nepamirš nubausti, nors baus jis su pasigailėjimu. Ne, mano sūnau, baltaveidis pats savo šlovės neapdainuoja ir nemano, kad jo dievas tokių žodžių klausytųsi.

Truputėlį nusivylęs, jaunasis karys kukliai pasitraukė į šalį, leisdamas prisiartinti ką tik atvykusiems svečiams. Midltonas paėmė liesą traperio ranką ir, stengdamasis būti ramus, pasakė seneliui, kad čia jis.

Senis klausėsi taip, tarsi jo mintys būtų kažin kur toli. Bet, kai Midltonas pagaliau jam įrodė tikrai čia esąs, senis jį pažino, ir suvytusį jo veidą nušvietė džiaugsmas.

— Tikiuosi, kad jūs taip greitai nepamiršote tų, kuriems daug padėjote,— baigė savo kalbą Midltonas.— Man skaudu pagalvoti, kad mano veidas būtų taip greitai išblėsęs iš jūsų atminties.

— Beveik nieko nepamiršau, ką buvau matęs,— atsakė traperis.— Sunkios mano gyvenimo dienos jau baigiasi, bet nėra nė vienos, kurią aš norėčiau išbraukti iš savo gyvenimo. Aš prisimenu tave, tavo draugus, taip, prisimenu ir tavo senelį, kuris gyveno seniau. Aš džiaugiuosi, kad grįžai į šias plynes, nes man reikėjo angliškai kalbančio žmogaus, kadangi šių sričių pirkliais nelabai tegalima pasikliauti. Ar išpildysi seno, mirštančio žmogaus prašymą?

— Sakykit, ko norit,— tarė Midltonas,— ir visa bus padaryta.

— Kelias pernelyg tolimas siųsti tokius niekniekius,— tęsė toliau senis. Jis kalbėjo tyliai, su pertrūkiais, gaudydamas orą.— Tai tolima ir varginga kelionė, bet draugystės ir gerumo negalima pamiršti. Otsego kalvose yra nausėdija...

— Žinau tą vietą,— pertraukė Midltonas, matydamas, kad seneliui darosi vis sunkiau kalbėti,— sakykit, ko norite!

— Paimk šautuvą, šovininę ir ragą ir nusiųsk tam žmogui, kurio vardas išraižytas plokštelėje — pirklys šias raides peiliu išraižė,— nes aš jau seniai ketinau jam ką nors padovanoti ir priminti savo meilę.

— Bus padaryta. Ko dar pageidautumėt?

— Daugiau beveik neturiu ką palikti. Spąstus atidaviau savo įsūniui indėnui, nes jis garbingai ir nuoširdžiai vykdė savo pažadą. Tegu jis prie manęs prieina.

Midltonas paaiškino vadui, ką traperis buvo sakęs, ir užleido jam savo vietą.

— Pauni,— vėl prašneko senis; jis dabar kalbėjo paunių tarme, nes buvo nuo seno įpratęs keisti kalbą pagal tai, su kokiu žmogumi kalbėdavo, o dažnai ir pagal tai, kokias mintis reikšdavo,— mano tauta turi paprotį, kad tėvas, prieš amžiams užmerkdamas akis, laimina sūnų. Šį palaiminimą aš palieku tau. Priimk jį, nes nuo krikščionio maldų teisingo indėnų kario takas į palaimintąsias prerijas netaps nei ilgesnis, nei klaidesnis. Tegu baltojo žmogaus dievas palankiu žvilgsniu žiūri į tavo darbus ir tegu nė vienas tavo poelgis neapniaukia jo veido. Aš nežinau, ar mes dar susitiksime. Yra daug padavimų apie tą vietą, kur gyvena gerosios dvasios. Nors aš senas ir prityręs, tačiau ne man skirta prieštarauti visos tautos įsitikinimui. Tu tiki į palaimintąsias prerijas, o aš tikiu savo tėvų pasakojimais. Jeigu mes abu teisūs, mūsų atsisveikinimas — galutinis; bet jeigu paaiškėtų, kad po skirtingais žodžiais slypi ta pati prasmė, mudu, pauni, drauge stosime prieš tavo Vakondą, kuris pasirodys esąs ne kas kitas, o mano dievas. Daug gero galima pasakyti apie abu tikėjimus; kiekvienas jų pritaikytas savai tautai ir jai skirtas. Bijau, kad aš nepakankamai paisiau savo spalvos žmonių savybių, nes man truputėlį gaila amžiams atsisakyti medžioklės malonumų ir šautuvo. Ne viešpats dėl to kaltas, o aš pats. Taip, Hektorai,— tęsė jis, ir, linktelėjęs priekin, ranka palietė kurto ausį.— Pagaliau, šuneli, ir mums atėjo metas skirtis. Ši medžioklė ilgai užtruks. Tu buvai geras, drąsus ir ištikimas kurtas. Pauni, tu negali užmušti šuns ant mano kapo, nes krikščionių šuo lieka amžiams gulėti ten, kur krinta, bet

tu gali po mano mirties juo pasirūpinti iš meilės jo šeimininkui.

— Mano tėvo žodžiai liks mano ausyse! — atsakė jaunasis karys, rimtu, pagarbiu rankos mostu rodydamas savo sutikimą.

— Ar tu girdi, šunie, ką vadas pažadėjo? — paklausė traperis, mėgindamas patraukti nejudrios iškamšos dėmesį.

Nesulaukęs, kol šuo žvilgsniu atsakys į jo žodžius, neišgirdęs draugiško inkštimo, senis ranka užčiuopė jo snukį ir pabandė įkišti pirštus į šaltus šuns nasrus. Tada staiga jam dingtelėjo tiesa, nors visos apgaulės jis toli gražu dar nesuprato. Atsilošęs jis nunarino galvą, tarsi nelaukto, stipraus smūgio ištiktas. Šia užmaršties akimirka pasinaudoję, du jauni indėnai nunešė šuns iškamšą su tuo pačiu jautriu dėmesiu, kuris juos buvo paskatinęs griebtis šios taurios apgaulės.

— Šuo nebegyvas! — po ilgai trukusios tylos sumurmėjo traperis.— Kaip žmogui, taip ir kurtui yra paskirtas laikas. Jis gerai nugyveno savo amžių. Kapitone,— pridūrė jis, kilstelėjęs ranką, lyg norėdamas pamoti Midltonui,— džiaugiuosi, kad atėjai, nes šie indėnai, nors jų norai geri ir, raudonodžių supratimu, taurūs, nėra tie žmonės, kurie turėtų baltojo galvą paguldyti į kapą. Aš galvojau ir apie šį šunį prie mano kojų. Nors ir nemanau, kad krikščionis gali viltis aname gyvenime rasti savo šunį, bet nieko bloga nenutiks, jeigu tokio ištikimo tarno palaikai bus padėti greta jo šeimininko kaulų.

— Bus padaryta, kaip norite.

— Džiaugiuosi, kad man pritari. Kad išvengtum bereikalingo darbo, paguldyk šunį prie mano kojų arba net šalia manęs. Medžiotojui nebus gėda, jeigu kas nors jį atras gulint drauge su šunimi.

— Aš pažadu išpildyti jūsų norą.

Senis ilgai tylėjo susimąstęs. Kartais jis pakeldavo auštyn ilgesingas akis, lyg norėdamas vėl kreiptis į Midltoną, bet kažkoks įgimtas jausmas, atrodė, neleido jam kalbėti. Midltonas, pastebėjęs senį svyruojant, padrąsino jį, klausdamas, ar daugiau jis nieko nepageidauja.

— Plačiajame pasaulyje neturiu nei artimųjų, nei giminaičių! — atsakė traperis.— Kai numirsiu, išnyks ir mūsų giminė. Nebuvo mūsų tarpe vadų, bet, manau, niekas nepaneigs, jog mes buvome garbingi ir savaip naudingi žmonėms. Mano tėvas guli palaidotas prie jūros, o jo sūnaus kaulai boluos prerijose.

— Pasakykit vietą, ir jūsų palaikai bus paguldyti šalia jūsų tėvo,— pertraukė jį Midltonas.

— Ne, ne, kapitone! Leisk man miegoti ten, kur aš gyvenau — toli nuo nausėdijų triukšmo. Tačiau aš nemanau, kad doro žmogaus kapas turėtų būti paslėptas taip, kaip slepiasi tykojantis indėnas. Nausėdijose aš daviau pinigų vienam žmogui, kad tas nudailintų akmenį ir pastatytų mano tėvui kapo galvūgalyje. Akmuo kaštavo dvylika bebrų kailiukų ir buvo sumaniai, dailiai iškaltas. Jis visiems ateiviams byloja, kad po juo guli krikščionio kūnas, ir sava kalba pasakoja apie jo amžių ir garbingą gyvenimą. Kai aname kare mes sudorojome prancūzus, aš buvau ten nukakęs, norėdamas pamatyti, ar viskas tinkamai atlikta, ir džiaugiausi, galėdamas pasakyti, kad darbininkas savo pažadą ištesėjo.

— Ir tokį akmenį jūs norėtumėt turėti ant savo kapo?

— Aš? Ne, ne. Aš kito sūnaus neturiu, tik Tvirtąją Širdį, o indėnas nedaug tenumano apie baltųjų norus ir papročius. Be to, aš ir taip jam lieku skolingas, nes, jo gentyje gyvendamas, maža tenuveikiau. Šautuvas galėtų tokias išlaidas padengti, ir aš žinau, kad vaikinui būtų malonu jį pasikabinti savo troboje, nes jam teko matyti, kiek elnių ir paukščių šis karabinas nudėjo. Bet ne, šautuvą reikia nusiųsti tam, kieno vardas išraižytas spynoje.

— Tačiau yra vienas žmogus, kuris mielai tokiu būdu parodytų jums savo meilę. Jis jums skolingas ne tik už tai, kad jį patį iš daugelio pavojų gelbėjote, bet ir iš savo senelių paveldėjo didžiulę skolą. Akmuo bus pastatytas jūsų kapo galvūgalyje.

Senis ištiesė nusilpusią ranką ir dėkodamas spūstelėjo Midltonui delną.

— Aš ir galvojau, kad sutiktum tą padaryti, bet nedrįsau prašyti šitos malonės,— tarė jis,— nes tu man ne

giminaitis. Nerašyk ant akmens jokių pagyrimų, tik vardą, amžių, mirties metus ir dar ką nors iš šventojo rašto. Nieko daugiau, nieko daugiau. Tada mano vardas žemėje neišnyks. Daugiau man nieko nereikia.

Midltonas pasakė sutinkąs. Paskui stojo tyla, kurią sudrumsdavo tik retkarčiais su pertrūkiais tariami mirštančio senio žodžiai. Atrodė, kad dabar jis su pasauliu buvo jau suvedęs visas sąskaitas ir tik laukė paskutinio kvietimo iškeliauti. Midltonas ir Tvirtoji Širdis stovėjo iš abiejų pusių ir liūdni, susirūpinę stebėjo senio veidą. Ištisas dvi valandas beveik niekas nepasikeitė. Suvytęs, raukšlėtas traperio veidas buvo pilnas didingos rimties. Kartkartėmis senis pasakydavo kokį sakinį — ką nors patardavo ar paklausdavo apie tuos, kurių likimas jam dar rūpėjo. Per šitą iškilmingą atsisveikinimą visa gentis nuostabiai kantriai ir ramiai stovėjo savo vietose. Kai senis prašnekdavo, visi, palenkę galvas, suklusdavo, o paskui visi tarsi imdavo svarstyti mirštančiojo žodžių išmintį ir svarbą.

Kuo labiau geso traperio gyvybės liepsna, tuo labiau tilo jo balsas, ir buvo akimirkų, kai greta stovėję vyrai suabejodavo, ar senelis dar gyvas.

Pagaliau traperis ištisą valandą net nekrustelėjo. Tik jo akys retkarčiais atsimerkdavo ir vėl užsimerkdavo. Atsimerkęs, jis žvilgsnį įsmeigdavo į debesis vakaruose virš horizonto, kurie spindėjo skaisčiomis Amerikos saulėlydžio varsomis ir teikė grožio didingiems jo atšvaitams. Saulėlydžio valanda, rami rudens grožybė, tai, kas šiuo metu vyko,— viskas žiūrovų širdis pripildė iškilnios, baugios pagarbos. Staiga Midltonas, kuris tuo metu mąstė apie keistą būklę, į kurią buvo pakliuvęs, pajuto, kaip senis su neįtikėtina jėga jam suspaudė pirštus ir, iš abiejų šonų draugų palaikomas, atsistojo stačias. Akimirką jis dairėsi aplink, tarsi visus kviesdamas klausytis (paskutinis žmogiškosios silpnybės likutis), o paskui gražiai, kariškai pakėlęs galvą, aiškiu balsu, kurį galėjo išgirsti visi, kas tik buvo didžiulėje minioje, tarė:

— Štai!

Toks nelauktas judesys, didybė ir nuolankumas, taip nuostabiai susijungę traperio veide, ir nepaprastai tvir-

tai, aiškiai ištarti žodžiai vieną akimirką visus pribloškė. Kai Midltonas ir Tvirtoji Širdis, instinktyviai ištiesę rankas seniui prilaikyti, vėl į jį atsigręžė, pamatė, kad tam, kuriuo jie rūpinosi, jų globos jau nebereikia. Jie gedulingai nuleido kūną atgal į kėdę, o Le Balafrė atsistojęs paskelbė genčiai, kad viskas baigta.

— Šaunus, teisingas ir išmintingas karys nuėjo į savo tautos palaimintuosius kraštus,— pasakė indėnas.— Eikit, mano vaikai, prisiminkit teisingąjį baltaveidžių vadą ir iškirskit erškėčius savo takuose.

Didžiulių ąžuolų pavėsyje buvo iškastas kapas. Pauniai-vilkai ligi šiol jį rūpestingai saugo ir dažnai keleiviams ir pirkliams rodo vietą, kur ilsisi teisingas baltasis žmogus. Kapo galvūgalyje netrukus buvo pastatytas akmuo su kukliu įrašu, kurio pageidavo pats traperis. Midltonas tik išdrįso pridurti: „Tegu lengvabūdiška ranka niekuomet nesudrumsčia ramybės šiems palaikams."

TURINYS